

ขุททกนิกายภูจกถาวิมานวตถุวณณา (ปรมคตที่ปนี) - หน้าที่ 1
เล่มที่ 23 หน้า 1

ขุททกนิกาย
วิมานวตถุภูจกถา

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

คณฺถารมฺภกถา

มหาการุณิกํ นาคํ	เณยฺยสาครปารคฺคิ
วนฺนุเท นิปฺปนคฺคมิทฺธิ-	วิจิตฺตฺรณยเทสนํ ฯ
วิชฺชาจรณสมฺปนฺนา	เยน นียฺยนฺติ โลกโต
วนฺนุเท ตมฺมุตฺตมํ ฐมฺมํ	สมฺมาสมฺพุทฺธปฺปชิตํ ฯ
สีลาทิกุณฺณสมฺปนฺโน	จิตฺโต มกฺกผลเสสุ โย
วนฺนุเท อริยสงฺฆํ ตํ	ปฺปญฺญกฺเขตตํ อนฺนุตฺตรํ ฯ
วนฺนุทนาชนิตํ ปุณฺณํ	อิติ ยํ รตนตฺตเย
หตฺตนฺตราโย สพุทฺตถ	หุตฺตวาทิ ตสฺส เตชสา ฯ
เทวตาหิ กตํ ปุณฺณํ	ยํ ยํ ปุริมฺชาติสุ
ตสฺส ตสฺส วิมานาทิ-	ผลสมฺปตฺติเกทโต ฯ
ปฺปจฺฉาวเสน ยา ตาสํ	วิสุตฺตชฺชนวเสน จ
ปวตฺตา เทสฺนา กมฺม-	ผลปฺปจฺจกฺขการินี ฯ
วิมานวตฺถุ อิจฺเจว	นาเมน วสิโน ปุเร
ยํ ขุทฺทกนิกายสฺมิ	สงฺฆายีสุ มฺहेสโย ฯ

ขุททกนิกายภูทกเถาวิมานวตถุวณณา (ปรมคตที่ปณี) - หน้าที่ 2
เล่มที่ 23 คณธรรมภคธา หน้า 2

ตสสา หมวลมพิตวา	โพรานภูทกถานย
ตตถ ตตถ นิตานานิ	วิภาเวนุโต วิเสสโต ๑
สุวิสุทฺธ อสงฺกิณฺณ	นิปฺนตฺถวินิจฺฉย
มหาวิหารวาสิน	สมย อวิโลมย ๑
ยถาพลี กริสฺสามิ	อตฺถถัถวณฺณํ สุกฺก
สกกจฺจ ภาสโต ตํ เม	นิตามยถ สาธโวติ ๑

ตตถ วิมานานิติ วิสิฏฺฐมานานิ เทวตานํ กิพา-
นิวาสนุจฺจานานิ ๑ ตานิ หิ ตาสํ สุจฺริตกมฺมานุภาวนิพฺพตฺตานิ
เอกโยชนิกทวิโยชนิกาทิปฺมาณวิเสสยุตฺตตาย นานารตฺนสมฺมุชฺชลา
วิจิตฺตวณฺณสณฺจฺจานานิ โสภาทิสยโยเคน วิเสสโต มานนียตาย
จ วิมานานิติ วุจฺจนฺติ ๑ วิมานานํ วตฺถุ การณํ เอติสฺสาติ
วิมานวตฺถุ ปิณฺนเต โสวณฺณเมยฺยนฺติอาทินยปฺปวตฺตา
เทสฺนา ๑ นิตสฺสนมตฺตยเจตํ ตาสํ เทวตานํ รูปโภคปริวาราทิ-
สมฺปตฺติโย ตฺนิตฺตพฺพตฺตกมฺมจฺจ นิสฺสาย อิมิสฺสา เทสฺนายน
ปวตฺตตฺตา ๑ วิปากมฺเชน วา กมฺมมนฺตรมานสฺส การณภาวโต
วิมานวตฺถุติ เวทิตพฺพ ๑

ตยิทํ เกน ภาสิตํ กตฺถ ภาสิตํ กทา ภาสิตํ กสฺมา
จ ภาสิตนฺติ วุจฺเจเต อิทํ หิ วิมานวตฺถุ ทพฺพิเชน ปวตฺตํ
ปฺจุจฺจาวเสน จ วิสฺสชฺชนวเสน จ ๑ ตตถ วิสฺสชฺชนคาถา
ตาหิ ตาหิ เทวตาหิ ภาสิตา ๑ ปฺจุจฺจาคาถา ปน กาจิ

ขุททกนิกายภูจกถาวิมานวตถุวณณา (ปรมคตที่ปนี) - หน้าที่ 3
เล่มที่ 23 คณูถารมภกถา หน้า 3

ภควตา ภาสิตา กาจิ สกุกาที่หิ กาจิ สาวเกหิ เถเรหิ ฯ
ตตถาปี เยภุยเยน โย โส กปปานัน สตสหัสสาธิกัง เอกัง
อสงฺเขยฺยํ พุทฺธสฺส ภควโต อคฺคสาวกภาวาย ปุณฺณวณณ-
สมภारे สมภรฺนุโต อนุกฺกเมน สาวกปารมิโย ปุเรตฺวา
ฉภิกฺขเว จตฺตปฏิสมภิทาทิกฺขเวเสสปรिवารสฺส สกตสฺส
สาวกปารมิวณณสฺส มตฺถกั ปตฺโต ทฺติเย อคฺคสาวกภูจฺจเน
จิโต อิทฺธิมนฺเตสุ จ ภควตา เอตทฺทฺเค จปีโต อายสฺมา
มหาโมคฺคัลลาโน ฯ เตน ภาสิตา ฯ

ภาสนฺเตน จ ปจฺมํ ตาว โลกहितาย เทวจาริกัง
จรฺนฺเตน เทวโลก เทวตานิ ปุจฺฉาวเสน ปุณฺ ตโต
มนุสฺสโลกั อากนฺตฺวา มนุสฺसानัน ปุณฺณผลสฺส ปุจฺจกฺขกรณตฺถัง
ปุจฺจัน วิสฺสชฺชนนฺจ เอกชฺฉัน กตฺวา ภควโต ปเวเทตฺวา
ภิกฺขุณฺ ภาสิตา สกฺเกน ปุจฺฉาวเสน เทวตานิ ตสฺส
วิสฺสชฺชนวเสน ภาสิตาปี มหาโมคฺคัลลานตฺถเรสฺส ภาสิตาเอว ฯ
เอวํ ภควตา เถเรหิ จ เทวตานิ จ ปุจฺฉาวเสน เทวตานิ
ตสฺสา วิสฺสชฺชนวเสน จ ตตฺถ ตตฺถ ภาสิตา ปุจฺฉา ฐมฺมวินยํ
สงฺฆายนฺเตหิ ฐมฺมสงฺฆาหเกหิ เอกโต กตฺวา วิมานวตฺถุ
อิจฺเจว สงฺคหํ อาริปิตา ฯ อัยฺย ตาเวตฺถ เกน ภาสิตนฺติ
อาทีนํ ปทานัน สงฺเขปโต สาธารณโต วิสฺสชฺชนา ฯ

วิตถารโต ปน เกน ภาสิตนฺติ ปทสฺส อนนฺมทสฺสิสฺส

ภควโต ปาทุมเล กตปณิธานโต ปญฺจาย มหาเถรสฺส
อาคณนียปฏิปทา กเถตพฺพา สฺวา ปน อาคมภูทกธาสุ ตตฺถ
ตตฺถ วิตุธาริตาติ ตตฺถ อาคตณเยเนว เวทิตพฺพา ฯ
อสาธารณโต กตฺถ ภาสิตนฺตืออาทินํ ปทานํ วิสฺสชชฺชา
ตสฺส ตสฺส วิमानสฺส อตฺถวณณานเยเนว อาคมิสฺสตี ฯ

อปเร ปน ภณฺนติ เอกทิวสํ आयสุมโต มหาโมค-
คลฺลานสฺส รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตกโก
อุทปาที เอตฺรหิ โข มนุสฺสา อสตีปี วตฺถุสมปฺตติยา
เขตฺตสมปฺตติยา อตฺตโน จ จิตฺตปสาทสมปฺตติยา ตานิ
ตานิ ปุณฺณานิ กตฺวา เทวโลเก นิพฺพตฺตา อุพารสมปฺตตี
ปจฺจนุโกนฺติ ยนฺนุนาหิ เทวจาริกิ จรฺนโต ตา เทวตา
กายสภฺขิ กตฺวา ตาหิ ยถูปจิตํ ปุณฺณํ ยถาธคตฺถจ
ปุณฺณผลํ กธาเปตฺวา ตมตฺถิ ภควโต อาโรเจยฺย เอวํ เม
สฺตฺถา คคณตเล ปุณฺณจฺนํ อฏฺฐาเปนฺโต วิย มนุสฺसानิ
กมฺมผลํ ปจฺจกฺขโต ทสฺเสนฺโต อปฺปกาณมฺปี การานํ
อาชตณคตฺยา สทฺธาย วเสน อุพารผลตํ วิภาเวนฺโต ตํ ตํ
วิमानวตฺถุ อฏฺฐปฺตตี กตฺวา มหตี ฐมฺมเทสนํ
ปวตฺเตสฺสตี สฺวา โหตี พุชฺชนสฺส อตฺถาย หิตาย สุขาย
เทวมนุสฺसानนฺติ ฯ โส อาสนา อฏฺฐหิตฺวา รตฺตทฺฐปฏิ
นิวาเสตฺวา อปริ รตฺตทฺฐปฏิ เอกังสํ กตฺวา สมฺนตฺโต

ขุททกนิกายภูทกเถาวิมานวตฺตวณฺณา (ปรมคฺคทีปนี) - หน้าที่ 6
เล่มที่ 23 คณฺถารมฺภกถา หน้า 6

ธมฺมกฺขนฺธสฺสเสสฺส กติปฺยธมฺมกฺขนฺธสฺสคหํ ฯ วคฺคโต ปิจวคฺโค
จิตฺตลตาวคฺโค ปาริจฺจตฺตวคฺโค มณฺชิฏฺฐกวคฺโค มหารถวคฺโค
ปายาสีวคฺโค สุนิกฺขิตฺตวคฺโคติ สตฺต วคฺคา ฯ วตฺตโต ปจฺเม
วคฺเค สตฺตรส วตฺตุนิ ทฺติเย เอกาทส ตฺติเย ทส จตฺตเถ
ทฺวาทส ปณฺจเม จตฺตทฺส ฉฏฺฐเ ทส สตฺตเม เอกาทสาคี
อนฺตรวิมานานํ อคฺคหณฺ ปณฺจาสีตี คหณฺ ปน เตวีสสํ
วตฺตุนิ กถาโต ปน ทิยทฺตสสฺสกาถา ฯ ตสฺส วคฺเคสุ
ปิจวคฺโค อาทิจ วตฺตฺตฺส โสวณฺณปิจวตฺตฺส อาทิจ ตสฺสาปี
ปิจฺ เต โสวณฺณมยฺนฺติ กถา อาทิจ ฯ

อิติวิมานวตถ
ปรจโม ปิจวคโค

ปรจมปีจวิมานวณณา

ตตถ ปรจมวตถุสสาปี อัย อฏฐุปตติ ๗ ภควติ
สาวตถิย วิหรนุเต เขตวเน อนาถปีณทิกสส อาราม
รณณา ปเสนทิโกสเลน พุทฐปมฺขสส ภิกขุสงฆสส สตฺตาห
อสทิสทานเ ปวตฺติเต ตทนุรูปเ อนาถปีณทิกเณ มหาเสฏฺฐจินา
ตโย ทิวเส ตถา วิสาขาย มหาอุปาสิกาย มหาทาน
ทินเน อสทิสทานสส ปวตฺติ สกถมฺพุทฺธิเป ปากฎา อโหสิ ๗
อถ มหาชน ตตถ ตตถ กถิ สมฺภูจฺจาเปสิ กิ นุ โข
เอว อูฬารวิภวปริจฺจาเคนเนว ทานํ มหปฺผลตฺร ภวิสฺสติ
อุทาทุ อตฺตโน วิภวานุรูปปริจฺจาเคนาปีติ ๗ ภิกขุ ตํ กถิ
สุคฺวา ภควโต อารโจะสิ ๗ ภควา น ภิกขเว เทยฺยธมฺม-
สมฺปตฺติยา ทานํ มหปฺผลตฺร ภวิสฺสติ อถ โข จิตฺตปสาท-
สมฺปตฺติยา จ เขตฺตสมฺปตฺติยา จ ตสฺมา กุณฺฑกมฺภูจิมตฺตมฺปี
ปีโลตฺติกามตฺตมฺปี ตินฺสนุถารมตฺตมฺปี ปณฺณสณฺจารมตฺตมฺปี
ปฺมุติมตฺตหริตฺกมตฺตมฺปี วิปฺปสนฺเนน เจตฺตา ทกฺขิณฺเยยฺยปฺคฺคเ
ปตฺติจฺจาปีติ ตมฺปี มหปฺผลตฺร ภวิสฺสติ มหาชฺติก
มหาวิปฺฝารนฺติ อาห ๗

ขุททกนิกายภูทกเถวิมานวคฺควณณา (ปรมคฺคทีปนี) - หน้าที่ 8
เล่มที่ 23 ปิจวคฺควณณา หน้า 8

ตถา หิ วุตฺตํ สกฺเขน เทวานมฺินฺเทน

นตฺถิ จิตฺเต ปสฺนฺนํหิ อปฺปิกา นาม ทกฺขิณา

ตถาคเต วา สมฺพุทฺเธ อถ วา ตสฺส สาวเกติ ฯ

สา ปเนสา กถา สกฺลชมฺพุทีเป วิตุถาริกา อโหสิ ฯ

มนุสฺสา สมณพฺรหฺมณฺกปณฺทริกวณฺนิพฺพกยาจกานํ ยถาวิภวํ

ทานานิ เทนฺติ เคนฺหฺกณฺเ ปานีโย อฺปฺภูจฺเปนฺติ ทวาร-

โกภฺจฺเกสฺส อาสนาณิ จเปนฺติ ฯ เตน จ สมเยน อณฺฺตโร

ปิณฺฑปาตจาริโก เถโร ปาสาติเกน อภิกฺกนฺฺเตน ปฏิกฺกนฺฺเตน

อาโลกิเตน วิโลกิเตน สมฺมิลฺลิตฺเตน ปสฺสาริตฺเตน โอกฺขิตฺตจกฺขุ

อิริยาปถสมฺปนฺโน ปิณฺฑทาย จรณฺโต อฺปกฺกฺเจ กาลे อณฺฺตริ

เคหํ สมฺปาปฺณิ ฯ ตตฺถเถกา กุสฺสีตา สทฺธา ปสฺนฺนา เถริ

ปสฺสิตฺวา สลฺยชาตคฺการวพฺพมานา อฺพารปีติโสมนสฺสํ อฺปฺปาเทตฺวา

เคหํ ปเวเสตฺวา ปณฺจปติภฺจฺจิตฺเตน วนฺทิตฺวา อตฺตโน ปิจํ ปณฺญา-

เปตฺวา ตสฺส อฺปริ ปิตกํ มฺภฺจวตฺถํ อตฺถริตฺวา อทาสิ ฯ

อถ เถเร ตตฺถ นิสินฺเน อิํ มยฺหิ อุตฺตมํ ปฺนฺนณฺกเขตฺตํ

อฺปฺภูจิตฺนฺติ ปสฺนฺนจิตฺตา ยถาวิภวํ อหาเรน ปรีวสิ วิชฺชนฺจ

คเหตฺวา วิชิ ฯ โส เถโร กตฺถตฺตกฺิจฺโจ อาสนทานโกชน-

ทานาทีปฺภิสฺสยฺตฺตํ ชมฺมิกถํ กเถตฺวา ปกฺกามิ ฯ สา อิตฺถิ ตํ

อตฺตโน ทานณฺจ ชมฺมกถณฺจ ปจฺจเวกฺขณฺติ ปิตฺติยา นีรณฺตรํ

มุฏฺจสรีรา หุตฺวา ตํ ปิจมฺปิ เถรสฺส อทาสิ ฯ

เล่มที่ 23 ปฐมปีวิมานวคฺคณา หน้า 9

สา ตโต อปเรน สมเขน อญฺจตเรน โรเคน ผุฏฺฐา กาลิ
กตุวา ตาวตีสภวเน ทฺวาทสโยชนิกะ กนกวิมานะ นิพฺพตฺติ ฯ
อจฺจราสทสฺสึ จตฺสสา ปรีวาริ อโหสิ ปิจฺจทานานุภาเวเน จตฺสสา
โยชนิกะ กนกปลลฺงฺโก นิพฺพตฺติ อากาสจาริ สึฆฆโว อฺปรี
ภูฏาการสณฺจโน เตเนตฺติ ปิจฺจวิมานนฺติ วุจฺจติ ฯ ตํ หิ
สฺวณฺณวณฺณํ วตฺถํ อตฺถริตฺวา ทินฺนตฺตา กมฺมสฺริกฺขตฺติ วิภาเวเนตฺติ
สฺวณฺณมยํ อโหสิ ปิตฺติเวกสฺส พลวภาเวเน สึฆฆวํ ทกฺขิณฺเอยฺยสฺส
จิตฺตรุจิวเสเน ทินฺนตฺตา ยถารุจิกามี ปสาทสมฺปตฺติยา อฺพารตฺยา
สพฺพโสว ปาสาทิกิ โสภาทิสยฺยตฺตณฺจ อโหสิ ฯ

อถกสฺมี อฺสฺสวทิวเส เทวตาสุ ยถาสกํ ทิพฺพานุภาเวเน
อฺยฺยานกิพฺนคฺคํ นนฺททวนํ กจฺจนฺตีสฺส สา เทวตา ทิพฺพวตฺถ-
นิวคฺคา ทิพฺพาทรรณวิภูตฺติตา อจฺจราสทสฺสปรีวาริ สกภวนา
นิกฺขมิตฺวา ตํ ปิจฺจวิมานํ อภิรุยฺห มหตฺติยา เทวิทฺธิยา
มหนฺเตเน สิริโสภกฺเคน สมฺนตฺโต จนฺโท วิย สุริโย วิย
จ โอบาเสนฺตึ อฺยฺยานํ กจฺจติ ฯ เตเน จ สมเขน อายสฺมา
มหาโมกฺคคฺคฺคาโน เหฏฺฐา วุตฺตนเยเนว เทวจาริกิ จรฺนฺโต
ตาวตีสภวณํ อฺปกโต ตสฺสา เทวตฺยา อวิทฺเฐ อตฺตานํ
ทสฺเสสิ ฯ อถ สา เทวตา ตํ ทิสฺวา สมฺปฺปนฺนพล-
ปสาทการวา สทสา ปลลฺงฺกโต โอรุยฺห เถริ อฺปสฺงกมิตฺวา
ปญฺจปตฺติภูจฺเเตเน วนฺทิตฺวา ทสนขสโมธานสมฺมุชฺฉลํ อญฺชลิ

ปกฺคยฺห นมสฺสมานา อฏฺฐาสิ ฯ เถโร กิณฺจาปี ตาย
อณฺเณหิ จ สตฺเตหิ ยถูปจิตฺ กุสลาकुสลํ อตฺตโน ยถากมฺมุปก-
ณานานุภาเวน หตฺถตฺเต จปีติ อามลกํ วิย ปญฺญา-
พลเกเทน ปจฺจกฺขโต ปสฺสตี ตถาปี ยสฺมา เทวตานํ
อุปฺปตฺติสมนฺนตฺรเมว กุโธ นฺ โข อหํ จวิตฺวา อิธูปปฺนฺนา ฯ
กี นฺ โข กุสลกมฺมํ กตฺวา อิมํ สมฺปตฺตี ปฏฺฐิถามิตี
อตีตภาวํ ยถูปจิตฺตจ กมฺมํ อุกฺกิสฺส เขภฺยฺเยน ฐมฺมตาสิทฺธา
อุปฺปชารณา ตสฺสา จ ยถาวโต ฌานํ อุปฺปชฺชตี ฯ ตสฺมา
ตาย เทวตาย กตฺกมฺมํ กถาเปตฺวา สเทวกสฺส โลกสฺส กมฺมผลํ
ปจฺจกฺขํ กาทูกาโม

ปีจนฺเต โสวณฺณมยฺ อูพาริ
มโนชฺวํ กจฺจตี เยนกามํ
อลงฺกเต มลฺยชเร สุวตฺเต
โอภาสสิ วิชฺชुरิวพฺภกฺกุญฺฑิ ฯ
เกน เตตาทีโส วณฺโณ เกน เต อิธ มิชฺชตี
อุปฺปชฺชนฺตี จ เต โภกา เย เกจิ มนฺโส ปิยา ฯ
ปฺจุณามิ ตํ เทวิ มหานุภาเว
มนุสฺสสฺสกา กิมกาสิ ปุณฺณํ
เกนาสิ เอวณฺชลิตานุภาวา
วณฺโณ จ เต สพฺพทิสฺสา ปภาสตีตี อาห ฯ

เล่มที่ 23 ปรมปีจวิมานวณณา หน้า 11

สา เทวตา อุตตมณา โมกคตถาเนน ปุจจिता

ปญหิ ปุจจา วียากาสิ ยสฺส กम्मสฺสิทํ ผลํ ฯ

อหิ มนุสฺเสสฺส มนุสฺสภูตา

อพุภาตตานาสนกํ อทาสี

อภิวาทยี่ อญฺชลิกํ อกาสิ

ยถานุภาวญจ อทาสี ทานํ ฯ

เตน เมตาทิสฺส วณฺโณ เตน เม อิท มิชฺฌติ

อุปฺปชฺชนฺติ จ เต โภกา เย เกจิ มนฺโส ปิยา ฯ

อกุขามิ เต ภิกฺขุ มหानุภาว

มนุสฺสภูตา ยมกาสิ ปุญฺญํ

เตนมฺหิ เอวญฺชลิตานุภาวา

วณฺโณ จ เม สพฺพทิสฺสา ปภาสตีติ ฯ

ตตฺถ ปิจฺฉนฺติ ยํ กิลฺยจิ ตาทิสฺส ทารุกฺขนฺธมฺปิ อาสนมฺปิ

วตฺถกฺรณปิจฺฉมฺปิ เวตฺตาสนฺมฺปิ มสฺสารกาทิวีสฺสนามํ ทารุมยาท-

ิอาสนมฺปิ วุจฺจติ ฯ ตถา หิ ปาทปิจฺจํ ปาทกถลิกนฺติ เอตฺถ

ปาททปนโยคฺคํ ปิจฺจาทิกํ ทารุกฺขนฺธํ วุจฺจติ ปิจฺฉปฺปิตฺติ

เอตฺถ หตฺถเนน กถณโยคฺคํ ฯ ปิจฺจาทิ ปน เอกจฺเจสฺส ชนปฺเทสฺ

เทสโวหารเนน อาสนํ ฯ ภูตปิจฺจิกา เทวภูตปิจฺจาทิ เอตฺถ เทวตานํ

พลิกฺรณภูจฺฉานภูตํ ปิจฺจํ ฯ ภูทปิจฺฉนฺติ เอตฺถ เวตฺตตฺตาทิหิ

อุปฺปิจฺฉิตํ อาสนํ ยํ สนฺธาย วุตฺตํ ภูทปิจฺจํ อุปาทยฺตีติ ฯ

สุปถตต มลจปีจ ๑ มลจ วา ปิจ วา การยมาเนนาติ
จ อาทีสุ มสารกาทีเกทำ ทารุมยาทีอาสน ๑ อิธ ปน
ปลลลกาการสณจตี เทวตยา ปุณณานุกาาภินีพพตตี โยชนิก
กนกวิมาน เวทิตพพิ ๑

เตติ เตสทโท น เต สข ปชานนติ เย น ปสสนติ
นนุทนนติ อาทีสุ ตสททส วเสน ปจจตตพหวจเน อาคโต ๑

นโม เต ปุริสาชณน นโม เต ปุริสตุตม

นโม เต พุทธีวีสตติ

จ อาทีสุ ตมทสททส วเสน สมปทานะ คยหนติ อตโต ๑
กนุเต ทีฏจ กนุติ เต สติ ๑ อุปธิ เต สมตีกนตา
อาสวา เต ปทาลิตาติ จ อาทีสุ กรณ ๑ กนุเต วตตี
กั ปน พุหมจริยนติ อาทีสุ สามิตถ ๑ อิธาปี สามิตถ
ทฏฐพโพ ๑ ตวาติ อตโต ๑

โสวณณมยนติ เอตถ สุวณณสทโท สุวณณะ พุพพณณ
สุคเต ทุกคเตติ จ สุวณณตา สุตตราติ จ เอวมาทีสุ
ฉวิสมปตติย อาคโต ๑ กากั สุวณณา ปรีวารยนตีติ
อาทีสุ กรุเพ สุวณณวณโณ กณจนสนนิกตจิตติ อาทีสุ
ชาตรุเป ๑ อิธาปี ชาตรุเป เอว ทฏฐพโพ ๑ ตั หิ พุทธาน
สมานวณณตยา โสภโน วณโณ เอตตสาติ สุวณณนติ
วจจติ ๑ สุวณณเมว โสวณณั ยถา เวกตี เวสมนติ จ ๑

มยสทโท จ อนุณณตปฏิณณตาทา เตวิชชา มยมสมุโภติ
อาทีสุ อสมตถเถ อากโต ฯ มย นิสุสาย เหมาย ชาตมณโฑ
ทรี สุภาติ เอตถ ปลณตติย ฯ มโนมยา ปีติภกขา
สยมปภาติ อาทีสุ นิพพตติอตถเถ พาทิเรน ปจเจน วินา
มนสาว นิพพตตาทิ มโนมยาคี วุตตา ฯ ยนุณนาหิ สามิ
จิกขลลั มททิตวา สพพมตติกามยิ กุฎิกิ กเรยยนุติ อาทีสุ
วิการตถเถ ฯ ทานมยิ สีสมยนุติ อาทีสุ ปทปฺรณมตเต ฯ อิธายี
วิการตถเถ ปทปฺรณมตเต วา ทฏฺจพฺโพ ฯ ยทา หิ สุวณณเณ
นิพพตติ โสวณณมยนุติ อยมตถโถ ตทา สุวณณสส วิกาโร
โสวณณมยนุติ วิการตถเถ มยสทโท ทฏฺจพฺโพ นิพพตติ
อตถเถตีปี วตตุ วฏฺฏติเยว ฯ ยทา ปน สุวณณเณ นิพพตติ
โสวณณนุติ อยมตถโถ ตทา โสวณณเมว โสวณณมยนุติ
ปทปฺรณมตเต มยสทโท ทฏฺจพฺโพ ฯ

อุพารนุติ ปณิตมปิ เสฏฺฐมปิ มหนตมปิ ฯ อุพารสทโท
หิ ปุพฺเพนาปริ อุพาริ วิเสลลั อธิจจตติติ อาทีสุ ปณิตเ
อากโต ฯ อุพาราย ขลลु ภว กจฺจายโน สมณิ โคตมि ปลัสาย
ปลัสตติติ อาทีสุ เสฏฺฐเจ ฯ อุพารโภคา อุพารยสา โอิพาริกนุติ
จ อาทีสุ มหนเต ฯ ตมปิ จ วิมานิ มนุณณภาเวน
อุปฏฺฐชนฺदानิ อติตติกรณตถเณ ปณิตติ สมนุตปาสาทิกตาทินา
ปลัสิตตาย เสฏฺฐ ปมาณมหนตตาย จ มหคฺชตาย จ

มหนต์ ตีหิปี อตเถหิ อุพารเมวาทิ วุตต์ อุพารนฺติ ฯ

มโนชวณฺติ เอตถ มโนติ จิตฺตํ ฯ ยหิปี มโนสทฺโท
สพฺเพสมฺปิ กุสลากุสลาพฺยาทจิตฺตานํ สาธารณวาทิ ฯ มโนชวณฺติ
ปน วุตฺตตฺตา ยตถ กตฺถจि อารมฺมณ ปวตฺตนกสฺส
กิริยมยจิตฺตสฺส วเสน เวทิตพฺพํ ฯ ตสฺมา มนโส วิย ชโว
เอตสฺสาติ มโนชวํ ยถา โยจฺจมุโขติ อติวิย สีมกมนนฺติ
อตฺโถ ฯ มโน หิ ลหุปริวตฺติตาย อติทฺูเรปี วิสเย ขณเนว
นิปตฺติ เตนาน ภาวา นานํ ภิกฺขเว อนฺถํ เอกมฺมปี
สมนฺนปฺสฺสามิ ยํ เอวํ ลหุปริวตฺตํ ยถยิทํ ภิกฺขเว จิตฺตนฺติ
ทฺูรจฺจํ เอกจฺรณฺติ จ ฯ กจฺจตีติ ตสฺสา เทวตาย วสนวิมานโต
อุยฺยานํ อุทฺทิสฺส อากาเสน กจฺจติ ฯ

เยน กามนฺติ เอตถ กามสทฺโท กามาหิ จิตฺรา
มรฺุรา มโนรมา วิรฺูปรฺูเปน มเถนฺติ จิตฺตนฺติ อาทิสฺ
มนาปีเย รฺูปาทีวิสเย อาคโต ฯ นนฺโท กาโม ราโค กาโมติ
อาทิสฺ นนฺทราคे ฯ กิเลสกาโม. กามฺปาทานนฺติ อาทิสฺ
สพฺพสฺมี โลกเ ฯ อตฺตคามปาริจริยาย วณฺณํ ภาเสยฺยาติ
อาทิสฺ กามมฺเม ฯ สนนฺเตตถ ตโย กุลปฺตฺตา อตฺตคามรฺูปา
วิหรนฺตีติ อาทิสฺ หิตจฺจนฺเท ฯ อตฺตาทิโน อปฺราธิโน ภูชิสฺโส
เยน กามํคโมติ อาทิสฺ เสริภาเว ฯ อิธาปี เสริภาเวเอว
ทฺูรพฺุโพ ตสฺมา เยน กามนฺติ ยถารฺูจि ฯ เทวตาย

อิจจันนุรูปนติ อตุโถ ๑

อลงกเตติ อลงกตคตเต นานาวิธรีชชาลสมุชชล-
วิวิธรตนวิชชชติเตหิ หตถุปลปาหุปลคาทิเกเทหิ สญจิสกญการ-
ปริมาณหิ ทิพพาลงการหิ วิฐุสิตสรีเรติ อตุโถ ๑ สมโพชน
เจต อถวณัน ๑ มอลยชเรติ กปปรุกขปาริจจตตกสนนตान-
กถาทิสมภเวหิ สุวิสุทฐจามีกรวิวิธรตนมยปตตกิลชกขเกสเรหิ
สมนตโต วิชชชตมานวิปฬุรณตกิรณนิกรรจเรหิ ทิพพกุสมหิ
สมณชิตตเกสหตถาทิตาย มอลการินี ๑ สุวตถเตติ กปปลต-
นิพพตถานัน นานาวิธวถุณณวิเสถานัน สุปริสุทฐภาสुरปภานัน
นิวสนตตริยปฏิจจทาทินัน ทิพพตถานัน วเสน สุนทรวตถे ๑
โอภาสสีติ วิชชชตติ ๑ วิชชชริวติ วิชชชชรตา วิย ๑ อพุกญญนติ
วลาหกลสิขเร ๑ ภูมมตถे หิ เอตัง อูปโยควณัน ๑ โอภาสสีติ
วา อนโตคชเหตุอตุถวณัน โอภาสสีติ อตุโถ ๑ อิมสมิ
ปกุเข อพุกญญนติ อูปโยคตถे เอว อูปโยควณัน ทญจพพิ ๑

อัย เหตุถ อตุโถ ยถา นาม สญจปภานุรณชิตัง
รตถวลาหกลสิขัง ปกตियाปี โอภาสมานัน สมนตโต วิชชชตมานา
วิชชชชลตา นิจจรณตี วิเสสโต โอภาสติ เอวเมว อูปริ-
สุทฐตปนีมยัน นานารตनสมุชชลัน ปกติปกสสรัน อิมัน วิมานัน
ตวั สพพาลงการหิ วิฐุสิตา สพพโส วิชชชตยนตีหิ อตุตโน
สรีรูปภาทิ วถุถาภรโณ ภาสหิ จ วิเสสโต โอภาสสีติ ๑

เอตถ หิ ปัจจนติ นิตเสตพพวจนเมตฺ ๑ อพภกฺกนฺติ
นิตสฺสนวณฺ ๑ ตถา เตติ นิตเสตพพวจนฺ ๑ ตํ หิ
ปัจจนติ อิทํ อเปกฺขิตฺวา สามิวจเนน วุตฺตมฺปิ อลงฺกเต
มาลยฺชเร สุวตฺเต โອภาสสีติ อิมานิ ปทานิ อเปกฺขิตฺวา
ปจฺจตฺตวเสน ปริณมตี ตสฺมา ตฺวนฺติ วุตฺตํ โหตี ๑
วิขฺขุริวาตี นิตสฺสนวณฺ ๑ โອภาสสีติ อิทํ ทฺวินฺนมฺปิ
อุปเมยฺยุปมานานํ สมพฺนฺชทสฺสนํ ๑ โອภาสสีติ หิ อิทํ ตฺวนฺติ
ปทํ อเปกฺขิตฺวา มชฺฉิมปฺริสวเสน วุตฺตํ ปัจจนติ อิทํ
อเปกฺขิตฺวา ปจฺมปฺริสวเสน ปริณมตี ๑ จสทฺโท เจตฺถ
ลฺลตฺตนิทฺทิกฺโข ทฺถุจพฺโพ ๑ กจฺจตี เยน กามํ โອภาสสีติ
จ วิขฺชุตฺโตภาสีติ อพภกฺกนฺติ วิทยาตี ปจฺจตฺตวเสน เจตํ
อุปโยควณฺ ปริณมตี ๑ ตถา ปัจจนติ วิเสตีตพพวจนเมตฺ ๑
เต โสวณฺณมยฺ อฺพารนฺติอาที ตสฺส วิเสสนํ ๑

นनु จ โสวณฺณมยฺนฺติ วตฺวา สุวณฺณสฺส อคฺคโลหตฺยา
เสฏฺฐกาวัตติ ทิพฺพสฺส จ อีธาธิปฺเปตฺตฺตา อฺพารนฺติ น
วตฺตพพนฺติ น กิณฺจ วิเสตสพฺภาวัตติ ๑ ยถเว หิ
มนุสฺสปริภอกฺสุวณฺณวิกิตฺโต รสวิทฺธิ เสฏฺฐํ สุวิทฺธิ ๑ ตโต
อากรูปปฺนํ ๑ ตโต ปน ยงฺกิณฺจ ทิพฺพํ เสฏฺฐํ ๑ เอว
ทิพฺพสุวณฺณเปปี จามิกรํ ๑ จามิกรโต สาทกฺมฺภํ ๑ สาทกฺมฺภโต
ชฺมพฺพนํ ๑ ชฺมพฺพนทโต สิงฺคีสุวณฺณํ ๑ ตํ หิ สพฺพเสฏฺฐํ ๑

เล่มที่ 23 ปรมปีจวิมานวณณา หน้า 17

เตนาห สกุกโก เทวานมินุโท

มุตโต มุตเตหิ สห ปุราณชฎิเลหิ

วิปมุตโต วิปมุตเตหิ

สิงคีนิกขสวณโณ

ราชคหิ ปาวิสิ ภควาติ ฯ

ตสฺมา โสวณณมยฺนติ วตฺวาปี อุพารนฺติ วุตฺติ ฯ

อถวา อุพารนฺติ อิํ น ตสฺส เสฏฺฐปณฺีตภาวเมว สนฺชาย

วุตฺติ อถ โข มหนตฺภาวมฺปีติ วุตฺโตวามตฺโถ ฯ เอตถ

จ ปิณฺนติอาหิ ผลสฺส กมฺมสฺริกฺขตาทสฺสนํ ฯ ตถาปี

โสวณณมยฺนติ อิมินา ตสฺส วิมานสฺส วตฺตสมฺปทํ ทสฺเสติ ฯ

อุพารนฺติ อิมินา โสภาทิสยสมฺปทํ ฯ มโนชวณฺติ อิมินา

กมณสมฺปทํ ฯ กจฺจติ เยนกามนฺติ อิมินา สีมฺชวตาย

ปิณฺนสมฺปตฺติภาวสมฺปทํ ทสฺเสติ ฯ

อถ วา โสวณณมยฺนติ อิมินา ตสฺส ปณฺีตภาว

ทสฺเสติ อุพารนฺติ อิมินา เวปฺตุลฺมหตฺตํ ฯ มโนชวณฺติ

อิมินา อานุภาวมหตฺตํ ฯ กจฺจติ เยนกามนฺติ อิมินา

วิหารสฺสุขตฺตํ ทสฺเสติ ฯ โสวณณมยฺนติ วา อิมินา ตสฺส

อภिरูปตํ วณฺณโปกฺขรตฺถจ ทสฺเสติ อุพารนฺติ อิมินา

ทสฺสนียตํ ปาสาทิกตฺถจ ทสฺเสติ มโนชวณฺติ อิมินา

سیمสมฺปทํ กจฺจติ เยน กามนฺติ อิมินา กตฺถจ

อปปฎิหตจารตํ ทสเสติ ฯ

อถ วา ตํ วิมานํ ยสฺส ปุณฺณกมฺมสฺส นิสฺสนุทผลํ ฯ
ตสฺส อโถกนิสฺสนุทตาย โสวณฺณมยํ อโถสนิสฺสนุทตาย
อุพาริ อโหมนนิสฺสนุทตาย มโนชฺว์ กจฺจติ เยน กามิํ ฯ
ตถา ตสฺส กมฺมสฺส สทฺธานนิสฺสนุททภาเวน โสวณฺณมยํ ฯ
ปฺลยณานิสฺสนุททภาเวน อุพาริ วิริยนิสฺสนุททภาเวน มโนชฺว์ ฯ
สมาธินิสฺสนุททภาเวน กจฺจติ เยน กามิํ ฯ สทฺธาสมาธิ-
นิสฺสนุททภาเวน วา โสวณฺณมยํ สมาธิปฺลยณานิสฺสนุททภาเวน
อุพาริ สมาธิวิริยนิสฺสนุททภาเวน มโนชฺว์ สมาธิสติ-
นิสฺสนุททภาเวน กจฺจติ เยนกามนฺติ เวทิตพฺพิ ฯ

ตตฺถ ยถา ปิจฺจติ อาที วิมานสมฺปตฺติทสฺสนวเสน
ตสฺสา เทวตาย ปุณฺณผลวิภาวสมฺปตฺติกิตฺตํ เอวํ อลงฺกเตติ
อาที อตฺตภาวสมฺปตฺติทสฺสนวเสน ปุณฺณผลวิภาวสมฺปตฺติกิตฺตํ ฯ
ยถา ที สฺสึกฺขิตสึปาจรียวิริจิตฺปิ รตฺตสฺวณฺณาลงฺกาโร
วิวิธริสึชาลสมฺมุขลมนฺตฺนขจิตฺ เอว โสภติ น เกวโล ฯ เอวํ
สพฺพงฺคสมฺปนฺโน จตฺรสฺสโสกโนปี อตฺตภาโว สุมณฺจิตปฺสชาติว
โสภติ น เกวโล ฯ เตนสฺสา อลงฺกเตติอาทีนา อاهرิมิ
โสภาวิเสสํ ทสฺเสติ โอภาสสีติ อิมินา อนาहरิมิ ฯ ตถา
ปุริเมน วตฺตมานปจฺจยนิมิตฺตํ โสภตีสยํ ทสฺเสติ ฯ ปจฺจนิเมน
อตีตปจฺจยนิมิตฺตํ ฯ ปุริเมน วา ตสฺสา อุปโถกควตฺตสมฺปทํ

เล่มที่ 23 ปฐมปีวิมานวณณา หน้า 19

ทสเสติ ปจฺฉิเมน อูปถุชฺชนกวตฺถุสมฺปทํ ฯ

เอตฺถาห กิ ปน ตํ วิมานํ ยุตฺตวาทิ อฺทาห
อฺยุตฺตวาทินฺติ ฯ ยทิปิ เทวโลเก รถวิมานานิ ยุตฺตวาทานิปิ
โหนติ สหสฺสยุตฺตํ อาชณฺณรณฺติ อาทิวจฺนโต ฯ เต ปน
เทวปฺตฺตา เอว กิจฺจกรณฺกาลे วาหฺรฺูปेณ อตฺตานิ ทสฺเสนฺติ
ยถา เอราวโณ เทวปฺตฺโต กิพนฺกาลे หตฺถิรฺูปेณ ฯ อิทํ
ปน อณฺณจฺจ เอทิสํ อฺยุตฺตวาทิ ทฺฐจฺพฺพิ ฯ

ยทิ เอวํ กิ ตสฺส วิมานสฺส อพฺภนฺตรา วาโยธาตุ กมฺเน
วิเสสปจฺจโย อฺทาห พาทิราติ อพฺภนฺตราติ กฺเขตฺพฺพิ ฯ
ยถา หิ จฺนฺทวิมานสุริยวิมานาทินิ เทสนฺตรกมฺเน ตฺทฺปชีวินิ
สตฺตานิ สาธารณกมฺมนิพฺพตฺตํ อติวिय สิมฺชวํ มหนฺตํ
วายุมนฺทลํ ตานิ ปิเพนฺตํ ปวตฺเตติ น เอวํ ตํ
ปิเพตฺวา ปวตฺเตนฺติ พาทิรา วาโยธาตุ อตฺถิ ฯ ยถา จ
ปน จกฺกรตฺนํ อนฺโตสมฺภูจิตาย วาโยธาตุยา วเสน
ปวตฺตติ ฯ น หิ ตสฺส จฺนฺทวิมานาทินิ วिय พาทิรา
วาโยธาตุ ปิเพตฺวา ปวตฺติกา อตฺถิ รณฺโณ จกฺกวตฺติสฺส
จิตฺตวเสน ปวตฺตตุ ภาวํ จกฺกรตฺนฺนฺติ อาทิวจฺนสมนฺนฺตรเมว
ปวตฺตนโต เอวณฺตสฺสา เทวตฺาย จิตฺตวเสนว อตฺตสนฺนิสฺสิตาย
วาโยธาตุยา กจฺจตฺติ वेทิตฺพฺพิ ฯ เตน วุตฺตํ มโนชวํ กจฺจติ
เยน กามนฺติ ฯ

เอวี่ ปจรมคากาย ตสฺสา เทวตาย ปุณฺณผลสมปตฺตี
กิตฺเตตฺวา อิทานี ตสฺสา การณภูตํ ปุณฺณสมปทํ วิภาเวตฺ
เกน เตตาทิสฺส วนฺณโณติอาทิสฺส คากาทุวยํ วุตฺตํ ๑ ตตฺถ
เกนาติ กีสฺสทฺโท กีสฺส ราชา โย โลกํ น รกฺขติ ๑
กีสฺส นุ โข นาม ตุมฺเห มํ วตฺตพฺพํ มลฺลธถาติ อาทิสฺ
ครหณฺเ อากโต ๑ ยงฺกิลฺลิจิ รูปี อตีตนาถตปจฺจปฺปนฺนติ
อาทิสฺส อนิยเม ๑ กีสฺส วิตฺตํ ปุริสสฺส เสฏฺฐจฺจนฺติ อาทิสฺ
ปฺจฺจฉายํ ๑ อธิราชปี ปฺจฺจฉายเมว ทฏฺฐพฺโพ ๑ เกนาติ จ เหตุอตุเถ
กรณวณฺณํ เกน เหตุนาติ อตุโถ ๑ เตติ ตว ๑ เอตาทิสฺสตี
เอทิสฺส ๑ เอตฺรหิ ยถาทิสฺสมาโนติ อตุโถ ๑ วนฺณโณติ วนฺณณสทฺโท
กทา สลฺลญฺพฺหา ปน เต กหปติ อิมํ สมณสฺส โคตมสฺส
วนฺณณาติ อาทิสฺส คุณฺเ อากโต ๑ อนนฺกปริยาเยน พุทฺธสฺส
วนฺณณํ ภาสตี ฐมฺมสฺส วนฺณณํ ภาสตี สงฺฆสฺส วนฺณณํ
ภาสตีติ อาทิสฺส ฤตฺธิยํ ๑ อถ เกน นุ วนฺณณนฺน คนฺธเถโนติ
วฺจฺจตีติ อาทิสฺส การณ ๑ ตโย ปตฺตสฺส วนฺณณาติ อาทิสฺ
ปมาณ ๑ จตฺตาโรเม โภ โคตม วนฺณณาติ อาทิสฺ
ชาติยํ ๑ มหนฺตํ หตฺถิราชวณฺณณํ อภินิมฺมินฺตฺวาติ อาทิสฺ
สณฺจนา ๑ สุวณฺณวณฺณโณสิ ภควา สฺสกุททาโจสิ วีริยวาติ
อาทิสฺส ฌวิวณฺณ ๑ อธิราชปี ฌวิวณฺณ เอว ทฏฺฐพฺโพ ๑ อัย
เหตุอตุโถ เกน กีสฺสเสน ปุณฺณวิเสเสน เหตุภูเตน เทวเต

เล่มที่ 23 ปฐมปีจวิมานวตถุวรรณนา หน้า 21

ตว เอตาทิส เอวิวิโร ทวาทสโยชนานิ ผรณกปโปโก
สรีรวณโณ ชาโตติ ฯ

เกน เต อธิ มิชฌตีติ เกน ปุณฺณตีสเยน เต อธิ
อิมสมิ จานเ อิทานิ ตยา ลพฺภมานํ อุพาริ สุจริตผลํ
อิชฌติ นิปฺพชฺชติ ฯ อุปฺปชฺชนตีติ นิพฺพตฺตุนฺติ อวิจฺเจทวเสน
อุปรูปริ วตฺตุนฺตีติ อตุโถ ฯ โภคาคติ ปริภุชฺชิตพฺพตฺเถน
โภคาคติ ลทฺธนามา วตฺถาภรณาทิ วิตฺตูปฺภรณวิเสสา ฯ เยติ
สามณฺเณน อนิยมนิทฺเทโส ฯ เกจิติ ปการเกทํ อามสิตฺวา
อนิยมนิทฺเทโส อุภเยนาปิ ปณฺธิตฺปณฺธิตฺตราทิเกเท ตตฺถ
ลพฺภมานเ ตาทิสเ โภเค อนวเสสโต พฺยาเปตฺวา สงฺกณฺหาติ ฯ
อนวเสสพฺยาปโก หิ อยํ นิทฺเทโส ยถापิ เย เกจิ สงฺขาราคิ ฯ
มนโส ปิยาติ มนสา ปิยายิตพฺพา มนาปิยาติ อตุโถ ฯ

เอตฺถ จ เอตาทิส วณฺโณติ อิมินา เหฏฺฐา วุตฺตวิเสสา
ตสฺสา เทวตฺยา อตฺตภาวปริยาปฺนฺนา วณฺณสมฺปทา ทสฺสิตา ฯ
โภคาคติ อิมินา อุปฺโปคปริโภควตฺตฺถุตา ทิพฺพรูปสทฺทกฺขนฺธรส-
โผฏฺฐพฺพเกทา กามณฺณสมฺปทา มนโส ปิยาติ อิมินา
เตสํ รุปาทินํ อิกฺกุจกนฺตมฺนาปตา อธิ มิชฌตีติ อิมินา ปน
ทิพฺพอายวณฺณยสฺสุขอาธิปเตยฺยสมฺปทา ทสฺสิตา ฯ เย เกจิ มนโส
ปิยาติ อิมินา ยานิ โส อณฺเณ เทเว ทสฺหิ จานเห
อธิคฺคณฺหาติ ทิพฺเพน आयฺนา ทิพฺเพน วณฺเณน ทิพฺเพน สุขเณ

ทิวเพน ยเสน ทิวเพน อาธิปเตยเยน ทิวเพหิ รูเปหิ ทิวเพหิ
สทเทหิ ทิวเพหิ คนุเชหิ ทิวเพหิ รเสหิ ทิวเพหิ โฝฏฐพเพหิติ
สุตเต อาคทานิ ทส จานานิ เตส อธิ อนวเสสโต สงคโห
ทสสิโตติ เวทิตพโพ ฯ

ปจฺจนามีติ ปญฺหิ กโรมิ ฌาตุ อิจฺจามีติ อตุโถ ฯ
กามิ เจตฺ เคน เตตาทิสฺ วณฺโณ เคน เต อธิ มิชฺฌติ ฯ
กิมกาสิ ปญฺณํ เคนาสิ เอวณฺชิตานุกาวาติ จ กีสททกุกกถเนน
อตุณฺตรสฺส อสมภวโต ปจฺจาวเสน กาทาตุตฺยํ วุตฺตฺนฺติ
วิญญาติ ปจฺจาวิสเสสกาถวาปนฺตํ ปน ปจฺจนามีติ
วุตฺตํ ฯ อัยฺ หิ ปจฺจนา อทิกฺกุจฺจโชนา ตาว น โหติ เอทิสฺส
อตุณฺสฺส มหาเถรสฺส อทิกฺกุจฺจกาถวาโต วิมตฺติเจหนานิ น
โหติ สพฺพโส สมฺกฺขมาติตฺสยฺตฺตา อนุมฺติปจฺจนาปี น โหติ
ตํ กิ มณฺณสิ ราชญฺญาติ อาทิสฺ วिय อนุมฺตிகถณาการน
อปฺปวตฺตตฺตา กเถตุกมฺยตาปจฺจนาปี น โหติ ตสฺสา
เทวตฺยา กเถตุกมฺยตาเวเสน เถเรน อปฺจฺจนิตฺตฺตา ฯ วิเสเสน
ปน ทิกฺกุจฺจสฺสนฺทนาติ เวทิตพฺพา ฯ สุวามฺตุโถ เหญฺจ
อตุณฺปฺปตฺติกาถํ เถโร กิณฺจาปีตฺตาทินา วิภาวิทฺ เอว ฯ
ตฺนฺติ ตฺวํ ฯ ตยฺหิ ปุพฺพาปฺราเปกฺขํ ปุพฺพาเปกฺขตฺยา
อุปฺโยเคกฺกวจนํ ฯ ปฺราเปกฺขตฺยา ปน ปจฺจตฺเตกฺกวจนํ ทกฺกุจฺจพฺพิ ฯ
เทวีติ เอตุถ เทวสทฺโท อิมานิ เต เทว จตุราสีติ

เล่มที่ 23 ปจมปีจวิมานวณณนา หน้า 23

นกรสทสุทานิ กุสวตีราชธานีปมขานิ ๑ เอตุถ เทว จนนท์
กโรหิ จีวเเต อเปกขนุติ จ อาทีสุ สมมุติ เทว วเสน
อาคโต ตสุส เทวติเทวสุส สาสนํ สพุพทสุสินติ
อาทีสุ วิสุทฺธิเทวเสน ๑ วิสุทฺธิเทวานํ หิ ภควโต อติเทวภาเว
วุตเต อิตเรสํ วุตโต เอว โหตีติ ๑ จาตุมหาราชิกา
เทวา ทีฆายูกา วณณวโนโต สุขพหุลาติ อาทีสุ อุปฺปตฺติ
เทวเสน ๑ อธิปปี อุปฺปตฺติเทวเสนเนว เวทิตพุโพ ๑ ปทตฺถโต
ปน ทิพุพติ อตฺถโน ปุณฺณิทธิยา กิพฺติ ลพฺติ ปณฺจหิ
กามกุณฺเหิ รมติ อถ วา เภฏฺจา วุตฺตนเยน โชตติ โโอภาสติ
อากาเสน วิมานเนน จ กจฺจตีติ เทวี ๑ ตฺวํ เทวีติ สมโพชน
เจตฺ อถวณํ ๑ มหानุภาเวติ อุพารปฺภาเว ๑ โส
ปนสฺसानุภาโว เภฏฺจา ทฺวีหิ กาถาหิ ทสุตีโตเยว ๑

มนุสฺสภูตาทิ เอตุถ มนสฺส อุตฺสนุนตาย มนุสฺสา
สตีสฺสูรภาวพุรหฺมจฺริยโยคฺยตาทิกุณฺวเสน อุปฺจิตมานสา อุกฺกฏฺจ-
คุณฺจิตตา ๑ เก ปน เต ๑ ชฺมพุทีปวาสินโน สตฺตวิเสสา ๑
เตนาห ภควา ตีหิ ภิกฺขเว จาเนหิ ชฺมพุทีปกา มนุสฺสา
อฺตุตฺตรกฺกุเร มนุสฺเส อธิคฺคณฺหนฺติ เทเว จ ตาวตีเส ๑ กตฺเมหิ
ตีหิ ๑ สฺสูรา สติมนฺโต อธิ พุรหฺมจฺริยวาโสติ ๑

ตถา หิ พุทฺธา ภควนฺโต ปจฺเจกพุทฺธา อคฺคสาวกา
มหาสาวกา จกฺกวตฺติโน อณฺเณ จ มหानุภาวา สตฺตา เอตุเถว

อุปัชฌชนฺติ ฯ เตหิ สمانรูปาทิตาย ปน สทฺธิ ปริตฺตทีปวาสีหิ
อิตรมหาทีปวาสีโนปิ มนุสฺสาเตวว ปญฺญายีสุติ เอเก ฯ

อปเร ปน ภณฺนติ โลภาทีหิ อโลภาทีหิ จ
สहितสฺส มนสฺส อุตฺสन्नฺตายนฺ มนุสฺสา ฯ เย หิ สตฺตา
มนุสฺสชาติกา ฯ เตสุ สตฺเตสุ วิเสสโต โลภาทโย อโลภาทโย
จ อุตฺสнна เต โลภาทีอุตฺสन्नฺตายนฺ อปายมกฺกํ อโลภาที-
อุตฺสन्नฺตายนฺ สุกติมกฺกํ นิพฺพานคามิมกฺกญฺจ ปุเรนฺติ ตสฺมา
โลภาทีหิ อโลภาทีหิ จ สहितสฺส มนสฺส อุตฺสन्नฺตายนฺ ปริตฺต-
ทีปวาสีหิ สทฺธิ จตฺตมหาทีปวาสีโน สตฺตวิเสสา มนุสฺสาติ
วฺจจนฺตฺติ ฯ

โลกิยา ปน มนุโน อปฺจจภาเวน มนุสฺสาติ วทฺนฺติ ฯ
มนุ นาม ปจฺมกปฺปิโก โลกมรียาทาย อาทิฏฺโต หิตาหิตวิชายโก
สตฺตानํ ปิตฺตจฺจานฺนิโย โย สาสเน มหาสมฺมโตติ วฺจจติ ฯ
ปฺจจกฺขโต ปรมฺปราย จ ตสฺส โอวาทานุสฺสานิยํ จิตฺตา สตฺตา
ปฺคตฺสทิสตายนฺ มนุสฺสาติ วฺจจนฺติ ฯ ตโต เอว หิ เต
มาณฺวา มนุชาติ จ โวหริยฺนฺติ ฯ มนุสฺเสสุ ภูตา ชาตา
มนุสฺสภาวํ วา ปตฺตาติ มนุสฺสภูตา ฯ

กิมกาสิ ปุณฺณนฺติ กิ ทานสีลาทีปฺปเกเทสุ กิทิสํ
ปฺชชภาวผลนิพฺพตฺตนโต ยตฺถ สยํ อุปฺปนฺนํ ตํ สนฺตानํ
ปฺนาติ วิโสเชตฺติ จ ปุณฺณนฺติ ลทฺธนามํ สุจริตํ กุสลกมฺมํ

เล่มที่ 23 ปจมปีจวิมานวณณา หน้า 25

อกาสี อุปจินี นิพพตเตสตี อตุโธ ฯ ชลิตานุภาวติ สพพโส
วิโชตมานา ปุณณทริกา ฯ

กสฺมา ปเนตถ มนุสฺสฏฐตา กิมกาสี ปุณณนฺติ วุตฺตํ ฯ
กี อณฺณาสุ กตีสฺส ปุณณกิริยา นตฺถิตี โน นตฺถิ ยสฺมา
นิริเยปี นาม กามาวจรกุสลจิตฺตปฺปวตฺตติ กทาจิ ลพฺภเตว กิมงฺคํ
ปนณฺตตถ นนุ อโวจฺมฺหา ทิฏฺฐสฺสันทนา ปุจฺฉาติ ฯ
ตสฺมา มหาเถโร มนุสฺสตฺตภาเว จตฺวา ปุณณกมฺมํ กตฺวา
อุปฺปนฺนํ ตํ ทิสฺวา ภูตตถวเสน ปุจฺฉนฺโต มนุสฺสฏฐตา
กิมกาสี ปุณณนฺติ อโวจ ฯ

อถ วา อณฺณาสุ กตีสฺส เอกนตฺตฺสขตฺยา เอกนตฺตฺกฺขตฺยา
ทฺกฺขพฺพหฺลตฺยา จ ปุณณกิริยาย โอกาโส น สฺลทฺฐโรโป
สฺปฺปริสฺสุปฺนิสฺสยาทิปจฺจยสมวายสฺส สฺทฺลทฺฐภาวโต ฯ กทาจิ
อุปฺปชฺชมาโนปี ยถาวุตฺตการณฺน อฺพาโร วิปฺโล จ น
โหติ มนุสฺสคตฺธิยํ ปน สฺขพฺพหฺลตฺยา ปุณณกิริยาย โอกาโส
สฺลทฺฐโรโป สฺปฺปริสฺสุปฺนิสฺสยาทิปจฺจยสมวายสฺส เขภฺยุเขน
สฺลทฺฐภาวโต ฯ ยถจ ตตฺถ ทฺกฺขํ อุปฺปชฺชติ ฯ ตมฺปิ วิเสสโต
ปุณณกิริยาย อุปฺนิสฺสโย โหติ ฯ ทฺกฺขูปฺนิสฺสยา หิ สฺทฺธาติ ฯ
ยถา หิ อโยมเนน สตฺถเก นิปฺผาทิยมาเน ตสฺส เอกนตฺโต
น อคฺคิมฺหิ ตาปนํ อฺทเกน วา เตมฺนํ เภทนกิริยา
สมตฺถตฺยา วิเสสปฺจฺจโย ตาเปตฺวา ปน ปมาณโยคโต

อุทกเตมนัน ตสสา วิเสสปัจจโย เอวเมว สตุตสนุนตานสส
เอกนตทกขสมงคิตา ทกขพหุลตา เอกนตสขสมงคิตา จ
ปุลลณกิริยาย น วิเสสปัจจโย โหติฯ สติ ปน ทกขสนุนตาปน
ปมาณโยคโต สุขุप्พพुरुหนे ज लतुरुप्पनिससया पुल्लणकิริยา
อุप्पชชติ อุप्पชชमानา ज महाशुटिका महाविपररा
प्पुत्तिपग्गเจहनสมตถา ज โหति ตสमा มนุสสกาโว
पुल्लणकิริयाय विसेसपज्जयो ज तेन वुत्तं मनुस्सग्गुता गिमगात्ति
पुल्लणन्ति ज सेत्ति सुविल्लेययमेव ज

เอว ปน เถเรน ปุจจिता สา เทวตา ปณห์
วิสุสชเชตติ ตมตถัม ทสเสตฺถุ สา เทวตา อตตมมนาติ กถา
วุตฺตาฯ เกน ปนายิ กถา วุตฺตา ชมมสงฆมาหเกหิฯ
ตตถ สาทิ ยา ปุพเพ ปุจจามิ ตัง เทวิ มหानุภาเวติ
วุตฺตา สาฯ เทวตาทิ เทวปุตฺโตปิ พุรหุมาปิ เทวธีตาปิ
วุจจติฯ

อถ โข อญญตรา เทวตา อภิกกนฺตาย รตฺติยา
อภิกกนฺตวณณาติ อาทิสฺส หิ เทวปุตฺโต เทวตาทิ วุตฺโต
เทโวเยว เทวตาทิ กตฺวาฯ ตถา ตา เทวตา สตุตสตา
อุพารา พุรหุมวิมานา อภินิกฺขमितฺวาติ อาทิสฺส พุรหุมาโนฯ

อภิกกนฺเตน วณฺเณน ยา ตฺवं ติฏฺฐสฺสิ เทเวเต
โอภาเสนฺติ ทิสสา สพฺพา โอสธี วิย ตารกาติ

เล่มที่ 23 ปฐมปีจวิมานวณณา หน้า 27

อาทิสฺ เทวธิดาฯ อิธาปี เทวธิดา เอว ทฏฺฐพฺพาฯ อุตฺตมฺนาติ
ตุฏฺฐมฺนา ปิตฺติโสมนสฺเสหิ คหิตฺมฺนาฯ ปิตฺติโสมนสฺสสทฺทํ หิ
จิตฺตํ โทมนสฺสสฺส อโนกาสโต เตหิ ตํ สกํ กตฺวา คหิตํ
วีย โหติฯ อุตฺตมฺนาติ วา สกมฺนาฯ อนวชฺชปิตฺติโสมนสฺส-
สมฺปยุตฺตํ หิ จิตฺตํ สมฺปติ อายติยจฺจ ตํ สมฺงฺคิโน
หิตฺสุขาวโโต สกนฺติ วตฺตพฺพตํ ลภฺติ น อิตฺริฯ

โมกฺกคฺคฺลาเนนาติ โมกฺกคฺคฺลานโคตฺตสฺส พฺราหฺมณ-
มหาสาตสฺส ปุตฺตภาวโต โส มหาเถโร โคตฺตวเสน โมกฺกคฺคฺลาโนติ
ปฺลฺยาโต เตน โมกฺกคฺคฺลาเนนฯ ปุจฺฉิตฺตาติ ทิฏฺฐสฺสสนฺทน-
วเสน ปุจฺฉิตฺตา อุตฺตมฺนา सा เทวता ปฺลฺยหิ พฺยากาสิติ
โยชฺนาฯ อุตฺตมฺนตา จสฺसा ตมฺปิ นาม ปฺริตฺตกมฺปิ กมฺมํ
เอวํ มหฺติยา ทิพฺพสมฺปตฺติยา การณํ อโหสิติ ปุพฺเพปิ सा
อตุตฺตโน ปุณฺณผลํ ปฏฺิจจ อนฺตรนฺตฺรา โสมนสฺสํ ปฏฺิสฺเวเทติฯ
อิทานิ ปน อลฺยตฺตรสฺส เถรสฺส กโตปี นามกาโร เอวํ
อุพฺพารผลโ อยํ ปน พุทฺธานํ อคฺคสาวโก อุพฺพารคฺุณ
มหานฺุภาโว อิมมฺปิ ปสฺสสิตฺตุํ นิปฺจการณจฺจ กาคฺุ ลภามิฯ
มม ปุณฺณผลปฏฺิสฺยुตฺตเมว จ ปุจฺฉํ กโรตีติ ทฺวิหิ การเณหิ
อุปฺปนฺนาฯ เอวํ สลฺยชาติพลวปิตฺติโสมนสฺสา सा เถรสฺส
วจนํ สिरฺसा สมฺปฏฺิจฺฉิตฺวา ปฺลฺยหิ ปุณฺญา พฺยากาสิฯ
ปฺลฺยหนฺติ ฅาตฺตุํ อิจฺฉิตฺตํ ตํ อตุตฺถํ วียากาสิ กเถสิ

วิสุตฺตชฺเชติ ฯ กถํ ปน พุยาภาสี ปุญฺจาติ ปุญฺจาการโต ฯ
ปุญฺจิตาการเนวาทิ อตุโถ ฯ เหตุถ หิ ปุญฺจิตาติ วตฺวา ปุน
ปุญฺจาติ วจัน วิเสตตถนियมนํ ทฏฺฐพฺพิ ฯ สิทฺเต หิ สติ
อารมฺโภ วิเสตตถวาปโกว โหติ ฯ โภ ปเนโส วิเสตตุโถ
พุยากรณสฺส ปุจฺจนารูปตา ฯ ยํ หิ กम्मผลํ ทสฺเสตฺวา
ตสฺส การณภูตํ กम्मํ ปุญฺจิตํ ตทฺถยสฺส อลฺลณมณฺเฑ
นารูปภาววิภาวนา ฯ เยน จ อากาเรน ปุจฺจา ปวตฺตา
อตุโต จ พุยฺยชนโต จ ตทาการสฺส พุยากรณสฺส
ปุจฺจนารูปตา ตถา เจว วิสุตฺตชฺชนํ ปวตฺตํ ฯ อิติ อิมสฺส
วิเสตสฺส ฅาปนตถํ ปุญฺจิตาติ วตฺวา ปุน ปุญฺจาติ วุตฺตํ ฯ
ปุญฺจิตาติ วา ตาย เทวตาย วิเสตฺนมฺเขน ปุญฺจภาวสฺส
ปฺลหพุยากรณสฺส จ การณกิตฺตณํ ฯ อิทํ วุตฺตํ โหติ เณ
เตตาทิสฺส วณฺโณตฺติอาทินา เถเรน ปุญฺจียตีติ ปุจฺจา ฯ
ตาย เทวตาย กตกम्मํ ตสฺสา ปุจฺจาย การิตา อากิขิตา
วาทิ सा เทวตา ปุญฺจิตาติ วุตฺตา ฯ ยสฺมา ปุญฺจิตา
ปุญฺจियमानสฺส กम्मสฺส การิตา ตสฺมา ปฺลหํ ปุญฺจา ยสฺมา
จ ปุน ปุญฺจิตา ปุญฺจियमानสฺส กम्मสฺส อากิขนสภาวา
ตสฺมา ปฺลหํ พุยาภาสีติ ฯ ยสฺส กम्मสฺสตีทํ ผลนฺติ อิทํ
ปฺลहनฺติ วุตฺตสฺส อตุตสฺส สรूपทสฺสนํ ฯ อยฺยเจตฺถ อตุโถ ฯ
อิทํ ปุจฺจนตสฺส ปุญฺจियमानาย จ ปจฺจกฺขภูตํ อนนฺตรํ

เล่มที่ 23 ปฐมปีวิมานวณณา หน้า 29

วุตตปุปการี ปุณณผลั ยสส กम्मสส ตั ถาตุ อิจฉิตตดา
ปณหนติ วุตตัม ปุณณกम्मัม พุยาภาสีติ ฯ

อหิ มนุสเสสุตตีอาทิ ปณหสส พุยากรณากาโร ฯ ตตถ
อหนติ เทวตา อตตานิ นินทิตติ ฯ มนุสเสสุตตี วตวา ปุณ
มนุสเสสุตตี วจัน ตทา อตตนิ มนุสเสสุตตี วิชชมานตา
ทสสนตถัม ฯ โย หิ มนุสเสสุตตีโกว สมานิ ปาณาติปาตาที
อกตตพพิ กตวา ทณทารโห ตตถ ตตถ ราชาทิโต
หตถจเจทาติกมมการณัม ปาปณนโต มหาทุกขัม อนุภาวตี ฯ
อัย มนุสเสสุตตีโก นาม ฯ อปโร มนุสเสสุตตีโกว สมานิ
ปุพเพตถกมมุนา ฆาตจจนาทนมปิ น ลกตี ขุปปิปาสาภิภูโต
ทุกขพหุโล กตถจจิ ปติภูจจิ อลภมาโน วิจจติ อัย มนุสเสสุตตี
นาม ฯ อปโร มนุสเสสุตตีโกว สมานิ ปราชินวุตตี ปเรส
ภาริ วหนโต ภินนมริยาโท วา อนาจาริ อจาริตวา ปเรหิ
สนตชชิตโต มรณภยภิตโต คหณนิสสิโต ทุกขพหุโล วิจจติ
หิตาหิติ อชานนโต นินทาทิจจจนาทุกขวิโนทนาทีปโร อัย
มนุสเสสุตตีโก นาม ฯ โย ปน อตตโน หิตาหิติ ชานนโต
กम्मผลั สททหนโต หิโรตตปุปสมปุนโน ทยาปุนโน
สพพตเตสสุ สเวตพหุโล อกุสสกกम्मปเถ ปรีวชเชนโต
กุสสกกम्मปเถ สมารจุนโต ปุณณกิริยวตถุณี ปรีปุเรตี ฯ อัย
มนุสเสสุตตีโก ปรมตถโต มนุสโส นาม ฯ อยมปิ

ตาทิสา อโหสิ ฯ เตน วุตติ มนุสเสสุ มนุสสุตถุตาติ ฯ มนุสเส
สตุตตนิกาเย มนุสสุภาวํ ปตตทา มนุสสุสมมมญจ อปหาย
จิตาติ อตุโถ ฯ

อพุภาคตानนุติ อภิอากตानํ สมปตตอากนตุกานนุติ
อตุโถ ฯ ทูริธา หิ อากนตุกา อติถิ อพุภาคโตติ ฯ เตสุ
กตปริจโย อากนตุโก อติถิ อกตปริจโย อพุภาคโต ฯ
กตปริจโย อกตปริจโยปี วา ปุเรตริ อากโต อติถิ
โกชนเวลาຍํ อุปภูจิติ สมปติ อากโต อพุภาคโต ฯ นิมนติโต
วา ภตเตน อติถิ อนิมนติโต อพุภาคโต ฯ อຍํ ปน
อกตปริจโย อนิมนติโต สมปติ อากโต จ ตํ สนุชทายา
อพุภาคตानนุติ กรุการเณ ปเนตถ พหุวจนํ วุตติ ฯ
อาสติ นิสีทติ เอตถาติ อาสนํ ยงกิญจि นิสีทนโยคํ ฯ
อิธ ปน ปีจํ อธิปเปตํ ตสฺส จ อปฺปกตฺตา อนุพารตฺตา
จ อาสนกนุติ อาห ฯ อทาสินฺติ อิทมสฺส เณรฺสฺส ทินฺนํ
มยฺหํ มหปฺผลํ ภวิสฺสติ มหानิสฺสนฺติ สลฺลชาตโสมนฺสฺสา
กมฺมํ กมฺมผลญจ สทฺทหิตฺวา ตสฺส เณรฺสฺส ปรีโภคตถาย
อทาสี นีรเปกฺขปริจจาควเสณ ปรีจจชินฺติ อตุโถ ฯ

อภิวาทยินฺติ อภิวาทนํ อกาสิ ปญจปติภูจิตเณ ทกฺขิณฺเยย-
ปุกฺคเล วนฺทินฺติ อตุโถ ฯ วนฺทมานา หิ ตํ ตาเยว
วนฺทนทริยาย วนฺทियมานํ สุขินิ โหหิ อโรคา โหหิติ อาทินา

เล่มที่ 23 ปฐมปีวิมานวตถุณณา หน้า 31

อาสิวาทำ อตุลโต วทาเปสิ นาม ฯ อณชลิกำ อกาสินฺติ
ทสนขสโมธานสมุชฺชลํ อณชลิ สิริสิ ปคฺคณฺหนฺติ คฺคณฺวิสิฏฺจํ
อปจายนํ อกาสินฺติ อตุลโต ฯ ยถานุภาวณฺติ ยถาพลํ ฯ
ตทา มม วิชฺชมานวิภาวนุรูปณฺติ อตุลโต ฯ อทาสี ทานนฺติ
อนุนปานาทีเทยฺยชมฺมปริจฺจาเคน ทกฺขิณฺณยํ โภเชนฺตี ทานมยํ
ปฺลฺลณํ ปสฺวี ฯ

เอตถ จ อหนฺติ อิํ กมฺมสฺส ผลสฺส จ เอกสนฺตติ-
ปติตทาตสฺสเนน สมฺพนฺธภาวทสฺสนํ มนฺุสฺเสสฺส มนฺุสฺสภูตาคี
อิํ ตสฺสา ปฺลฺลณฺกิริยาย อธิฏฺจํนฺตสนฺตานวิเสสทสฺสนํ ฯ
อพุภาตทานนฺติ อิํ จิตฺตสมฺปตฺติทสฺสนนฺเจว เขตฺตสมฺปตฺติ-
ทสฺสนนฺจ ทานสฺส วิย ปฺภิกฺกคฺคณฺสฺส จ กิณฺจि อนเปกฺขิตฺวา
ปวตฺติตภาวทีปนโต ฯ อาสนกํ อทาสี ยถานุภาวณฺจ อทาสี
ทานนฺติ อิํ โภคสารทานทสฺสนํ ฯ อภิวาทยํ อณชลิกำ
อกาสินฺติ อิํ กายสารทานทสฺสนํ ฯ

เตนาติ เตน ยถาวุคฺเตน ปฺลฺลณฺเนน เหตุภูเตน ฯ เมติ
อัย เมสทฺโท กิจฺจเนน เม อธิคตํ หลนฺทานิ ปกาสิคฺคณฺติ
อาทีสุ กรณฺเ อาคโต มยาติ อตุลโต ฯ สาธุ เม ภนฺเต
ภควา สงฺขิตฺเตน ชมฺมํ เทเสตฺตุติ อาทีสุ สมฺปทานे ฯ
มยฺหนฺติ อตุลโต ฯ ปุพฺเพว เม ภิกฺขเว สมฺโพธา อนภิสมฺพุทฺทสฺส
โพธิสฺตตฺสเสว สโตติ อาทีสุ สามิอตุเถ อาคโต ฯ อิธปิ

เล่มที่ 23 ปิจวคฺคณณนา หน้า 32

สามิอตุเถ เอว มมาติ อตุโธ ฯ สุวายี เมสทุโท เตน เม
ปฺญฺเณนาติ จ เม เอตาทีโสติ จ อุกฺยตุถ สมฺพนฺชิตพุโพ ฯ
เสถี วุคฺคตฺนยเมว ฯ

เอวํ ตาย เทวตาย ปฺญฺเห พุยาเกเต อายสุมา
มหาโมคฺคคฺคฺคาโน วิตุถาเรน ฌมฺมํ เทเสถี สา เทสนา
สปรีวาราย ตสฺสา เทวตาย สาคฺคิกกา อโหสิ ฯ เถโร ตโต
มนุสฺสโลกํ อากนฺตฺวา สพฺพนฺตํ ปวคฺคตี ภควโต อารโจะติ ฯ
ภควา ตํ อฏฺฐปฺปตฺตี กตฺวา สมฺปตฺตปริสาย ฌมฺมํ เทเสถี ฯ
กาถา เอว ปน สงฺกหํ อารุพฺพาติ ฯ

ปรจฺมปิจฺจวิมานวคฺคณณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ทฺตฺยปิจฺจวิมานวคฺคณณนา

ปิจฺจนฺเต เวพฺพริยมยฺนติ ทฺตฺยปิจฺจวิมานํ ฯ ตสฺส อฏฺฐปฺปตฺติ
จ อคฺคณณนา จ ปรจฺเม วุคฺคตฺนยเมว เวทิตพุพา ฯ อัย
ปน วิเสโส สาวคฺคฺคิवासินี กิร เอกา อิตฺถิ อคฺคตโน เคหํ
ปิณฺฑาย ปวิฏฺฐํ เอกํ เถรํ ปสฺสิตฺวา ปสนฺนจิตฺตา ตสฺส
อาสนํ เทนฺตี อคฺคตโน ปิจฺจํ อฺปริ นิลวคฺคเถน อคฺคตริตฺวา
อทาสี ฯ เตน ตสฺสา เทวโลเก นิพฺพตฺตฺตาย เวพฺพริยมยฺ
ปลฺลสงฺกวิมานํ นิพฺพตฺตํ ฯ เตน วุคฺคตํ

ปิจฺจนฺเต เวพฺพริยมยฺ อฺพาริ

มโนชฺวํ กจฺจติ เยนกามํ

เล่มที่ 23 ทุติยปีจวิมานวณณา หน้า 33

อลงกเต มลยชเร สุวตเถ

โอภาสสิ วิชชรวพุกภูฏี ฯ

เกน เตตาทิโส วณโณ เกน เต อธิ มิชฌติ

อุปปชชนติ จ เต โภคา เข เกจิ มนโส ปิยา ฯ

ปุจจามิ ตั เทวิ มหานุภาเว

มนุสฺสภูตา กิมกาสิ ปุณณั

เกนาสิ เอวณชลิตานูภาวา

วณโณ จ เต สพพทิสา ปภาสตีติ ฯ

สา เทวตา อตตมณา โมกคตถาเนน ปุจจिता

ปลุหิ ปุจจา วียากาสิ ยสฺส กम्मสฺสตีหิ ผลั ฯ

อหิ มนุสฺสเสสุ มนุสฺสภูตา

อพุภาตตานาสนกั อทาสี

อภิวาทยิ อณชลิกั อทาสี

ยถานุภาวณจ อทาสี ทานั ฯ

เตน เมตาทิโส วณโณ เตน เม อธิ มิชฌติ

อุปปชชนติ จ เม โภคา เข เกจิ มนโส ปิยา ฯ

อกุขามิ เต ภิกขุ มหานุภาว

มนุสฺสภูตา ยมกาสิ ปุณณั

เตนมหิ เอวณชลิตานูภาวา

วณโณ จ เม สพพทิสา ปภาสตีติ ฯ

ตตถ เวพฺฐิมยฺนติ เวพฺฐิมณิมยั ฯ เวพฺฐิมณินาม

วิพฺรปพฺพตสฺส วิพฺรคามสฺส จ อวิทฺเฐ อปฺปชฺชนกมณฺเฑ ฯ
ตสฺส กิร วิพฺรคามกฺขจฺจเน อากโร วิพฺรสฺส ปน อวิทฺเฐ
ภวตฺตา เวพฺพริยนฺเตว ปญฺญาติตฺถ ฯ ตํ สทิสวณฺณนิภตฺตา
เทวโลเกปิสฺส ตเถว นามํ ชาตํ ยถา ตํ มนุสฺสโลเก
ลทฺธนามวเสเนว เทวโลเก เทวปฺตฺตานํ ฯ ตํ ปน มยฺรคิรวณฺณํ
วา โหติ วายสฺปตฺตวณฺณํ वा สนิทฺธเวณฺณปฺตฺตวณฺณํ वा ฯ
อิธ ปน มยฺรคิรวณฺณํ เวทิตพฺพํ ฯ เสถิ สพฺพํ ปจฺมปีจวิมาเน
วตฺตตสทิสเมวาทิ ฯ

ทฺติยปีจวิมานวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

ตฺติยปีจวิมานวณฺณา

ปีจนฺเต โสวณฺณมยฺนฺติ ตฺติยปีจวิมานํ ฯ ตสฺส วตฺถุ
ราชคเห สมฺภูจิตฺตํ ฯ อญฺจตโร กิร จินฺนํสวตฺถโร ราชคเห
ปิณฺฑทฺยา จริตฺวา ภตฺตํ คเหตฺวา อฺปกกฺกฺเข กาลे ภตฺตกิจฺจํ
กาตฺถกาโม เอกํ วิวญฺฑวารี เคหํ อฺปสงฺกมิ ฯ ตสฺมี ปน
เคเห เคหสามินี อิตฺถิ สทฺธา ปสนฺนา เถรสฺส อากาโร
ลลทฺเขตฺวา เอถ ฆนฺเต อิธ นิสิตฺติวรา ภตฺตกิจฺจํ กโรถาติ
อตฺตโน ฆทฺทปีจํ ปญฺญาเปตฺวา อฺปรี ปีตวตฺถํ อตฺถริตฺวา
นिरเปกฺขปริจฺจาควเสน อทาสิ อิทํ เม ปุณฺณํ อายตี
โสวณฺณปีจปฺภิตฺถาทฺถาย ปจฺจโย โหตฺติ ปตฺถนญจ

เล่มที่ 23 ตติยปีจวิมานวณณนา หน้า 35

ปฏฐเปสิ ฯ อถ เถเร ตตถ นิสีทิตฺวา ภตฺตกิจฺจํ กตฺวา
ปตฺตํ โหวิทฺวา อฏฺฐาย คจฺจนฺเต ฆนฺเต อิทมาสนํ
ตฺมฺหากัเยว ปริจฺจตฺตํ มยฺหิ อนุคฺคหตฺถํ ปริภุชฺชถาติ
อาห ฯ เถโร ตสฺสา อนุกมฺปาย ตํ ปิจฺจํ สมฺปฏฺฐิจฺฉิตฺวา
สงฺฆสฺส ทาเปสิ ฯ สฺวา อปฺเรน สมเยน อณฺตเรน โรเคน
ผุฏฺฐา กาลิ กตฺวา ตาวตีสภวเน นิพฺพตฺติตฺติอาทิ สพฺพํ
ปรจฺมวิมานวณณนํ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ เตน วุตฺตํ
    ปิจฺจนฺเต โสวณฺณมยฺหิ อูพาริ
    มโนชฺว์ คจฺฉติ เยนกามํ
    อลงฺกเต มาลฺยชเร สุวตฺถे
    โอภาสสิ วิชฺชววิพฺภกฺกํ ฯ
    เกน เตตาทิสฺส วณฺโณ   เกน เต อิชฺ มิชฺฉติ
    อุปฺปชฺชนฺติ จ เต โภกา เย เกจิ มนฺโส ปิยา ฯ
    ปฺจุฉามิ ตํ เทวิ มหानุภาเว
    มฺนุสฺสสฺสฺสกา กิมกาสิ ปฺจุฉํ
    เกนาสิ เอวณฺชลิตานุภาวา
    วณฺโณ จ เต สพฺพทิสฺสา ปภาสตีติ ฯ
    สฺวา เทวตา อตฺตมฺนา โมคฺคสฺสฺสเนน ปฺจุฉิตฺวา
    ปฺจุหิ ปฺจุฉา วิยากาสิ ยสฺส กมฺมสฺสฺสทํ ผลํ ฯ
    อปฺปสฺส กมฺมสฺส ผลํ มเมทํ
    เยนมฺหิ เอวณฺชลิตานุภาวา

บุพททณิกายภูจกถาวิมานวตถวณณนา (ปรมตถทีปนี) - หน้าที่ 36
เล่มที่ 23 ปิจวคควณณนา หน้า 36

อหิ มนุสเสสฺ มนุสฺสภูตา

ปุริมาย ชาติยา มนุสฺสโลเก ฯ

อหุทสฺ วัรัชฺ ภูกฺขุ วัปฺปสนฺนมนนาวัลิ

ตสฺส อทาสหิ ปิจฺ ปรสนฺนา เสหิ ปาณิกิ ฯ

เตน เมตาทิสฺ วรรณฺ เตน เม อธิ มิชฺฌติ

อุปฺปชฺชุนฺติ จ เม โภกา เย เกจิ มนฺโส ปียา ฯ

อกุขามิ เต ภูกฺขุ มหानุภาว

มนุสฺสภูตา ยมกาสิ ปุณฺณ

เตนมฺหิ เอวณฺชลิदानุภาวา

วรรณฺ จ เม สพฺพทิสฺ ปภาสตีติ ฯ

ยลฺจ ปน ปลฺลจมคฺคากายิ ปุริมาย ชาติยา มนุสฺสโลเกติ

อาทิ ฯ เอตฺถ ชาตีสทฺโท อตฺถเว สงฺขตลกฺขณฺเ ชาติ

ทฺวีหิ ขนฺุเชหิ สงฺกหิตาติ อาทิสฺ ฯ อตฺถิ นิกายเ นิกณฺุจ

นาม สมนฺชาตีติ อาทิสฺ ฯ อตฺถิ ปฏฺิสนฺุธิยิ ยิ มาตฺถกฺุจฺฉิสฺมิ

ปจฺมํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ ปจฺมํ วิณฺณณํ ปาตฺถกฺุตํ ตทฺุปาทาย

สวสฺส ชาตีติ อาทิสฺ ฯ อตฺถิ กุเล อกฺุจิตฺโต อนฺุปฏฺุญฺโ

ชาติวาเทนาติ อาทิสฺ ฯ อตฺถิ ปสฺุติยิ สมนฺปติชาโต อานนฺุท

โพธิสฺตฺโตติ อาทิสฺ ฯ อตฺถิ ภเว เอกมฺปิ ชาตี เทวปิ ชาติโยติ

อาทิสฺ ฯ อธิราปิ ภเว เอว ทฏฺุจพฺุโพ ฯ ตสฺมา ปุริมาย

ชาติยา ปุริมสฺมิ ภเว อนนฺุตราตีเต ปุริเม อตฺถภาเวติ อตฺถโ

เล่มที่ 23 ตติยปีจวิมานวณณา หน้า 37

ภุมมตเถ หิ อิทํ ภารณวณํ ฯ มนุสฺสโลเกติ มนุสฺสโลกภเว
ราชคหํ สนฺธาย วทติ ฯ โอภาสโลโก หิ อิช อธิปฺเปโต
สตุตฺตโลโก ปน มนุสฺสเสตฺติ อิมินา วุตฺโตเยว ฯ

อหุตฺตสนฺติ อหุตฺตขี ฯ วิรชฺชนฺติ วิคตฺตราคาทฺริชชตฺตา
วิรชฺชํ ฯ ภิกฺขุชนฺติ ภินฺนภิกฺเสตฺตตฺตา ภิกฺขุํ สพฺพโส กิเลส-
กาลุสฺสียาภาเวน วิปฺปสฺสนฺนจิตฺตตฺตาย วิปฺปสฺสนฺนํ ฯ อนาวิล-
สงฺกปฺปตฺตาย อนาวิลํ ฯ ปุริมํ ปุริมํ เจตฺถ ปทํ ปจฺฉิมสฺส
ปจฺฉิมสฺส ภารณวณํ วิคตฺตราคาทฺริชชตฺตา ภินฺนภิกฺเสตฺตตฺตาย
ภิกฺขุํ ภินฺนภิกฺเสตฺตตฺตา กิเลสกาลุสฺสียาภาเวน วิปฺปสฺสนฺนํ
วิปฺปสฺสนฺนมนตฺตา อนาวิลนฺติ ฯ ปจฺฉิมํ ปจฺฉิมํ วา ปทํ
ปุริมสฺส ปุริมสฺส ภารณวณํ วิรชฺชํ ภิกฺขุคฺคณฺโอยคฺโต ฯ
ภินฺนภิกฺโส หิ ภิกฺขุ. ภิกฺขุํ วิปฺปสฺสนฺนภาวโต ฯ กิเลส-
กาลุสฺสียาภาเวน วิปฺปสฺสนฺนมานโส หิ ภิกฺขุ ฯ วิปฺปสฺสนฺนํ
อนาวิลสงฺกปฺปภาวโตติ ฯ ราครชฺชาภาเวน วา วิรชฺชนฺติ วุตฺตํ ฯ
โทสกาลุสฺสียาภาเวน วิปฺปสฺสนฺนนฺติ โมหพฺพยาकुลาภาเวน
อนาวิลนฺติ ฯ เอวํภูโต ปรมตฺถโต ภิกฺขุ นาม โหตีติ
ภิกฺขุชนฺติ วุตฺตํ ฯ อทาสนฺติ อทาสี อหํ ฯ ปีจฺชนฺติ ตทา
มม สนฺติเก วิชฺชมานํ ภทฺทปีจํ ฯ ปสฺสนฺนาติ กมฺมผลสทฺทชฺช
รตนตฺตยสทฺทชฺช จ ปสฺสนฺนจิตฺตตฺตา ฯ เสหิ ปาณิกิตี อณฺณํ
อนาณาเปตฺวา อตฺตโน หตฺถเอหิ อุปฺนียปีจํ ปญฺญาเปตฺวา

อทาสินฺตฺติ อตุโถ ฯ

เอตถ จ วิรชํ ภิกขุํ วิปฺปสฺสนมฺมनावินฺตฺติ อิมินา
เขตฺตสมฺปตฺตํ ทสฺเสติ ปสฺสนาติ อิมินา จิตฺตสมฺปตฺตํ ฯ เสหิ
ปาณิภีติ อิมินา ปโยคสมฺปตฺตํ ฯ ตถา ปสฺสนาติ อิมินา
สกกจฺจทานํ อนุปฺพหจฺจทานนฺตฺติ จ อิมเ ทเว ทานคฺคณา
ทสฺสีตา เสหิ ปาณิภีติ อิมินา สหตฺถเณ ทานํ
อนุปฺวิทฺฐทานนฺตฺติ อิมเ ทเว ทานคฺคณา ทสฺสีตา ปิตฺตคฺคตฺต
อตุตฺถเณ นิสฺสีทนกาลณฺณตฺตยา จิตฺตํ กตฺวา ทานํ กาลเณ
ทานนฺตฺติ อิมเ ทเว ทานคฺคณา ทสฺสีตาติ เวทิตฺตพฺพา ฯ เสถํ
เหฏฺฐา วุตฺตนยเมว ฯ

ตติยปิจฺจวิมานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

จตุตฺถปิจฺจวิมานวณณา

ปิจฺจนฺเต เวพฺพริยมยฺนฺตฺติ จตุตฺถปิจฺจวิมานํ ฯ อิมสฺสาปี วตฺถ
ราชคฺเห สมฺภูจฺจิตํ ตํ ทุตฺติยวิมานเ วุตฺตนยเเนว เวทิตฺตพฺพํ ฯ
นีลวตฺถเณ หิ อตุตฺถริตฺวา ปิจฺจสฺส ทินฺนตฺตคา อิมิสฺสาปี วิมานํ
เวพฺพริยมยฺ นินฺนพฺพตฺตํ ฯ เสถํ ปจฺจวิมานเ วุตฺตสฺสทิสฺสํ ฯ เตน
วุตฺตํ

ปิจฺจนฺเต เวพฺพริยมยฺ อูพาริ
มโนชฺวํ กจฺจติ เยนกามํ

เล่มที่ 23 จตุตถปีจวิमानวณณา หน้า 39

อลงกเต มาลยชเร สุวตถ

โอภาสสิ วิชชรวพุกภูมฺ ๑

เคน เตตาทิสฺ วณฺโณ เคน เต อธิ มิชฺฌติ

อุปฺปชฺชนฺติ จ เต โภคา เย เกจิ มนฺโส ปิยา ๑

ปุจฺฉามิ ตํ เทวิ มหानุภาเว

มนุสฺสภูตา กิมกาสิ ปุณฺณํ

เคนาสิ เอวณฺชิตานุภาวา

วณฺโณ จ เต สพฺพทิสฺสา ปภาสตีติ ๑

สา เทวตา อตฺตมฺนา โมกฺกตฺตนาเนน ปุจฺฉิตา

ปลฺหํ ปุจฺฉา วิยาภาสิ ยสฺส กมฺมสฺสตีทํ ผลํ ๑

อปฺปสฺส กมฺมสฺส ผลํ มเมทํ

เยนมฺหิ เอวณฺชิตานุภาวา

อหํ มนุสฺสเสสฺส มนุสฺสภูตา

ปุริมาย ชาติยา มนุสฺสโลเก ๑

อทุทลํ วิรชํ ภิกฺขุ วิปฺปสฺนฺนมนฺนาวิลํ

ตสฺส อทาสหํ ปิจฺจํ ปสฺนฺนา เสหิ ปาณิภิ ๑

เคน เมตาทิสฺ วณฺโณ เคน เม อธิ มิชฺฌติ

อุปฺปชฺชนฺติ จ เม โภคา เย เกจิ มนฺโส ปิยา ๑

อกฺขามิ เต ภิกฺขุ มหानุภาเว

มนุสฺสภูตา ยมกาสิ ปุณฺณํ

บุพทกนิกายภูจกถาวิมานวตถวณณา (ปรมตถทีปนี) - หน้าที่ 40
เล่มที่ 23 ปิจวคควณณา หน้า 40

เตนมหิ เอวณชลิตานุภาวา

วณฺโณ จ เม สพฺพทิสสา ปภาสตีติ ฯ

เอตถาปี หิ นีลวตถเณน อตถริตฺวา ปิจสฺส ทินฺนตฺตา
อิมิสฺสาปี วิมานํ เวพฺพริยมมฺยํ นิพฺพตฺตํ เตเนเวตถ ปิจํ
เต เวพฺพริยมมฺนฺติ อาทีโต อากตฺติ ฯ เสถํ ตตฺติยสทิสเมวาทิ ฯ
ตตถ วุตฺตณเยเนว อตฺถโต เวทิตฺตพฺโพ ฯ
จตฺตถปิจวิมานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

กฺุณฺชรวิมานวณณา

กฺุณฺชโร เต วราโรโหติ กฺุณฺชรวิมานํ ฯ ตสฺส กา
อุปฺปตฺติ ภควา ราชคเห วิหริติ เวพฺพวเน กลนฺทกนิวาเป ฯ
อถกทิวสํ ราชคหนคเร นกฺขตฺตํ โฆสิตํ นาคราวีถิโย
โสเชตฺวา วาลุกํ โอิกริตฺวา ลาซปญฺจมนกานิ ปุปฺพานิ
วิปฺปกริสีสุ เกหทฺวารเ เกหทฺวารเ กทลฺลโย จ ปุณฺณจเมญฺเ จ
จเปลฺลํ ยถาวิภวํ นานาวิราควณฺณวิจิตฺตา ชชปฺภากาทโย
อุสฺสาเปลฺลํ สพฺโพ ชโน อตฺตโน อตฺตโน วิภวานุรูปํ
สุมนฺจตปฺสธาธิตอ นกฺขตฺตกิลํ กิพฺพิ สกลนคฺร์ เทวนคฺร์ วิย
อลงฺกตปฺภฺยตฺตํ อโหสิ ฯ อถ พิมพิสارมหาราชา ปุพฺพจาริตฺตวเสน
มหาชนสฺส จิตฺตานุรกฺขณตถญจ อตฺตโน ราชภวนโต นิกฺขมิตฺวา
มหนฺเตน ปรีวารเณ มหตา ราชานุภาเวเน โอิพาเรเน

เล่มที่ 23 กุชชรวิมานวณณา หน้า 41

สิริโสภกเคน นครี ปทกขิณิ กโรติ ฯ

เคน จ สมเณ ราชคหวาสินี เอกา กุชชีตา รณโณ
ตัม วิภวสมปตตี สิริโสภกคัม ราชานุภาวณจ ปสฺสิตฺวา
อจฺจนริยพุกฺกจิตฺตชาตา อัย เทวาทิสทิสสา วิภวสมปตติ กิทธิเสน
นุ โข กมฺมุนา ลพฺภตฺติติ ปณฺฑิตสมมเต ปุจฺฉิ ฯ เต ตสฺสา
กเถสุ ภาทเท ปุณฺณกมฺมํ นาม จินฺตามณิสทิสํ กปฺปรุกฺขสทิสํ
เขตตสมปตติยา จิตตสมปตติยา จ สติ ยํ ยํ ปตฺถเตตฺวา กโรนฺติ
ตัม ตัม นิปฺพาเทติเยว ฯ อปีจ อาสนทานเนน อจฺจจากุสินฺตา โหติ ฯ
อนุนทานเนน พลสมปตติปฏฺฐิตาโก วตฺถทานเนน วณฺณสมปตติ-
ปฏฺฐิตาโก ยานทานเนน สุขวิเสสปฏฺฐิตาโก ทิปทานเนน จกฺขุ-
สมปตติปฏฺฐิตาโก อาวาสทานเนน สพฺพสมปตติปฏฺฐิตาโก โหติติ ฯ
สา ตัม สุตฺวา เทวสมปตติ อิตฺโต อูพารา โหติ มณฺเฑติ
ตตฺถ จิตฺตัม จเปตฺวา ปุณฺณกิริยาย อตีวีย อุตฺสาหชาตา
อโหสิ ฯ

มาตาปิตโร จ ตสฺสา อหตฺม วตฺถยุกํ นวปีจํ เอกํ
ปทุมกลาปํ สปฺปิสมฺมตฺตกฺขรา ตณฺฑุลจฺวีรานิ จ ปริโภกตฺถาย
เปเสสุ ฯ สา ตานิ ทิสฺวา อหณฺจ ทานํ ทาตฺถกามา
อยณฺจ เม เทยฺยธมฺโม ปฏฺฐิตุโรติ ตณฺฑุจฺจมานสา ทุคฺคิยทิวเส
ทานํ สขฺเชนฺตี อปฺโปทกมฺมรูปายาสิ สมฺปาเทตฺวา ตสฺส
ปริวารภาเวเนน อณฺณมฺปิ พหุ ขาพฺนียโภชนียํ ปฏฺฐิตาเทตฺวา

ทานคฺเค คนฺธปริภณฺฑํ กตฺวา วิกสิตฺตปทุมปตฺตกิตฺตชฺชกฺขเกส-
โรปโสภิตฺเตสุ ปทุมเมสุ อาสนํ ปณฺญาเปตฺวา อหเตน เสตฺวตฺเถน
อตุถริตฺวา อาสนสุส จตฺนุนํ ปาทานํ อุปริ จตฺตาริ ปทุมานิ
มาลาคุพฺพจ จเปตฺวา อาสนสุส อุปริ วิदानํ พนฺธิตฺวา
มาลาทามโอลมฺพทามานิ โอลมฺเพตฺวา อาสนสุส สมฺนตฺโต ภูมี
สเกสเรหิ ปทุมปตฺเตหิ สพฺพสนฺธํ สนฺธริตฺวา ทกฺขิณฺเอยฺเย
อากเต ปุชฺเชตฺตมิตฺติ ปุปฺผปฺริตฺติ จงฺโกฏฺกํ เอกมฺนฺเต จเปติ ฯ
อเถวํ กตฺททานุปรกณฺถ์วิธานา ลีลํ นุหตา สฺวทฺชวตฺถ-
นิวตฺถา สฺวทฺชตฺตราสงฺฆา เวลํ สลฺลกฺเขตฺวา เอกํ ทาสี อาณานิเปติ
คจฺฉ เช อมฺหากํ ตาทิสํ ทกฺขิณฺเอยฺยํ ปริเยสาคีติ ฯ เตน
จ สมฺเขน आयสฺมา สาริปฺุตฺโต สหสฺสวีกํ นิกฺขิปนฺโต
วिय ราชคฺเห ปิณฺฑาย จรฺนฺโต อนฺตรวีถิ ปฺฏิปนฺโน โหติ ฯ
อถ สฺวา ทาสี เถริ วนฺทิตฺวา อาห ภนฺเต ตมฺหากํ
ปตฺตํ เม เทถาคี ฯ เอกิสฺสา อุปาสิทฺถาย อนฺนุคฺคหตฺถํ อิตฺโต
เอถาคี จ อาห ฯ เถโร ตสฺสา ปตฺตํ อทาสี ฯ สฺวา เถริ
เลหํ ปเวเสติ ฯ อถ สฺวา อิตฺถิ เถรสฺส ปจฺจुकฺคมนํ กตฺวา
อาสนํ ทสฺเสตฺวา นิสิตฺถ ภนฺเต อิทฺมาสนํ ปณฺยตฺตนฺติ
วตฺวา เถเร ตตฺถ นิสินฺเนน สเกสเรหิ ปทุมปตฺเตหิ เถริ
ปุชฺชยมาณา อาสนสุส สมฺนตฺโต โอกิริตฺวา ปณฺจปติฏฺฐิตฺเตน
วนฺทิตฺวา สปฺปิมชฺฐสฺสชฺราสมฺมิสฺเสน อปฺโปทกมฺชฺชปายาเสน

เล่มที่ 23 กุญชรวิมานวณณา หน้า 43

ปริวิสิ ฯ ปริวิสนฺตี จ อิมสฺส เม ปุณฺณสฺसानุภาเวน
ทิพฺพคชภูฏาการปลฺลงฺกโสภิตา ทิพฺพสมฺปตฺติโย โหนฺตุ สพฺพาสุ
ปวตฺตีสุ ปทุมมา นาม มา วิคฺตา โหนฺตฺติ ปตฺถนํ อกาสิ ฯ
ปฺน เถเร กตฺถตฺตกิจฺเจ ปตฺตํ โชวิตฺวา สปฺปิมฺฐสฺสกุขราหิ
ปฺเรตฺวา ปฺเฐ อตฺถตํ สากฺกํ จุมฺพฏฺกํ กตฺวา เถรสฺส หตฺถ
จเปตฺวา เถเร จ อนุโมทนํ กตฺวา ปกฺกมฺนฺเต เทว ปฺริเส
อาณาเปสิ เถรสฺส หตฺถ ปตฺตํ อิมณฺจ ปลฺลงฺกํ วิหาริ
เนตฺวา เถรสฺส นิยฺยาเตตฺวา อากจฺจณฺตติ ฯ เต ตถา อํกํสุ ฯ
สา อปรภาเค กาลํ กตฺวา ตาวตฺตีสฺสวเน โยชนสฺตฺพุเพช
กนกวิมานे นิพฺพตฺติ อจฺจราสหสฺสปริวารา ฯ ปตฺถนาวเสน
จสฺสา ปณฺจโยชนฺพุเพช ปทุมมาลาตฺถกโต สมฺนตโต
ปทุมปตฺตกิตฺถกฺขเกสโรปโสภิตโต มนฺณณทสฺสโน สุขสมฺผลฺโส
วิวิธรตนํริชฺชาตสมฺมุขลหemaกรณฺวิภูสิโต คชวโร นิพฺพตฺติ ฯ
ตสฺสุปฺริ ยถาวุคฺตโสภาคิสยฺยุตฺโต โยชนิโก กนกปลฺลงฺโก
นิพฺพตฺติ ฯ सा ทิพฺพสมฺปตฺตี อนุภวन्ตี อนุตฺรनुตฺตรา ตं
กุญฺชรวิมานสฺส อุปฺริ รตนวิจิต्तํ ปลฺลงฺกํ อภิรุยฺห มหา
เทวตฺตานุภาเวน นนฺทวนนํ คจฺจติ ฯ อเถกสฺมี อสฺสวทิวเส
เทวตาสฺส ยถาสกํ ทิพฺพานุภาเวน อุตฺถยานกิตฺถกํ นนฺทวนนํ
คจฺจณฺตีสฺสูติอาทินา สพฺพิ ปรจฺมปีจวิมานวณฺณนายิ อากตฺสทิสํ ฯ
ตสฺมา ตตฺถ วุคฺตณฺเยเนว เวทิตฺพุพิ ฯ อิธ ปน เถโร

พุทธทศกัณฐกถาวิมานวตถุวณณา (ปรมตถทีปนี) - หน้าที่ 44
เล่มที่ 23 ปี่จวคควณณา หน้า 44

กฤษโร เต วราโรโห นานารตนกปโป
รุจิโร ถามวา ชวสมปโน อากาสมหิ สมี่หติ ฯ
ปทุมมี ปทุมปตตกจี ปทุมปปลชุตินุชโร
ปทุมจณณาภิกิณณงโค โสณณโปกขรมาลวา ๑ ฯ
ปทุมมานุสฎั มคคั ปทุมปตตวิภูสิต
จิตั วคคุมนุกฆาตี มิติ คจจติ วารโณ ฯ
ตสส ปกกมมานสส โสณณกัสา รติสสรา
เตสั สยยติ นิกโฆโส ตูริเย ปณจงกิกเก ยถา ฯ
ตสส นาคสส ขนุชมิ สัจจิตถา อลงกตา
มหนตั อจจราสงฆั วณณณน อติโรจติ ฯ
ทานสส เต อิทั ผลั อโถ สีลสส วา ปน
อโถ อณชลิกมมสส ตั เม อกขาหิ ปุจจिताติ

อาห ฯ

ตตถ กฤษโร เต วราโรโหติ กฤษเช คิริตญเ รรมติ
อภิมติ ตตถ วา รวติ โภณจนาทั นทนุโต วิจจติ กุ
วา ปจวี ตทภิฆาเตน ชรยตีติ กฤษโร ฯ คิริจราทิกเกโท
มนุสสโลเก หตถิ อัย ปน กิพนกาเล กฤษชรสทิสตาย เอวั
วุตโต ฯ อารุยหตีติ อาโรโห อาโรหณียติ อตุโถ ฯ วโร
อคโค เสฎุจโ อาโรโหติ วราโรโห อุตตมยานนุติ วุตต
#๑. ม. โสณณโปกขรมาลธา ฯ

เล่มที่ 23 กุญชรวิมานวณณา หน้า 45

โหติ ฯ นานารตนกปโปติ นานาวิชานี รตนานี เอเตสนติ
นानารตนา กุมภาลงการาทิหตุถาลงการา ฯ เตหิ วิหิตो
กปโปโน สนนานาโห ยสฺส โส นानารตนกปโปโน ฯ รุจี อภิรตี
เทตีติ रुजिरो मनुजलोति ओतुओ ฯ ถามวาติ ถิโร พลวาติ
ओतुओ ฯ ชวสมปฺนโนติ สมปฺนนชโว สีมชโวติ วุตฺตํ โหติ ฯ
आकासमहि समीहतीति आकासे अनुत्तिकुषे सममा ईहति ฯ
आरुपुहानं चोर्गं ओकरोनुतो जरति कज्जतीति ओतुओ ฯ

ปทุมมิตี ปทุมสมานวณณตาย ปทุมนุติ ลทุชนาเมน
กุมภวณณเณ สมนนาคตตฺตา ปทุมมี ฯ ปทุมปตฺตกฺขีติ
กมลทลสทิสนยเน อาลปนเมตฺติ ตสฺสา เทวตาย ฯ
ปทุมปฺปลชฺตินฺชโรติ ทิพฺพปทุมปฺปลมาลาลงกตสรีรตาย ตหิ ตหิ
วิปฺสุรนฺตํ วิชฺโชตมานํ ปทุมปฺปลชฺตี ชาเรตีติ ปทุมปฺปลชฺตินฺชโร ฯ
ปทุมจฺจณณากิณฺณงฺโกลติ ปทุมปตฺตกิณฺชกฺขเกสเรหิ สมนุตโต
โอกิณฺณคฺคฺโต ฯ โสณฺณโปกฺขรมาลชาติ เหมมยกมลมาลาภารี ฯ

ปทุมมานุสฺสํ มคฺคํ ปทุมปตฺตวิภูสิตนฺติ หตุถิโน ปทนิกฺขเป
ปทนิกฺขเป ตสฺส ปาหิ สนฺชารนฺเตหิ มหฺนฺเตหิ ปทุมเมหิ
อนุสฺสํ วิปฺปิกิณฺณํ นานาวิราควณฺเณหิ เตสฺสเยว จ ปตฺเตหิ
อิโต จิโต จ ปริพฺภกฺมฺนฺเตหิ วิเสสโต มณฺจทิตตาย วิภูสิตํ
มคฺคํ กจฺจตีติ โยชฺนา ฯ จิตฺนุติ อิหิ มคฺควิเสสนํ ฯ
ปทุมปตฺตวิภูสิตํ หุตฺวา จิตํ มคฺคนฺติ ओतुओ ฯ วคฺคฺคฺติ จารุ ฯ

กิริยาวิเสสณเจตฺ ๑ มกาโร ปทสนุธิกโร ๑ อนุคฺฆาตีติ น
อุคฺฆาติ อตฺตโน อุปริ นิสินฺนानํ อีสกมปิ โขภํ อกโรนุโตติ
อตฺโต ๑ มิตฺนุติ นิมนฺตี นิกฺเขปปทํ วิติกฺกมฺนุติ อตฺโต ๑
อัยฺ เหตุถ อตฺโต วคฺค จารุ ปทนิกฺเขปํ กตฺวา คจฺฉตีติ ๑
มิตฺนุติ วา ปริมิตํ ปมาณยฺตุตํ นาตีสํฆํ นาตีสณฺนิกฺนุติ
วฺตุตํ โหติ ๑ วารโณติ หตฺถิ ๑ โส หิ ปจฺจตฺตติกวารณโต
กมนปริกฺกิลเสวารณโต จ วารโณติ วฺจฺจติ ๑

ตสฺส ปกฺกมฺมานสฺส โสณฺณกํสา รตฺติสฺสราติ ตสฺส
ยถาวตฺตตสฺส กุณฺชรสฺส กจฺฉนฺตสฺส โสณฺณกํสา สุวณฺณมฺยา
ฆณฺฑา รตฺติสฺสรา รณฺณียสทฺทา มนฺุณฺณนิคฺโขมฺสา โอลมฺพฺนุตีติ
อธิปฺปาโย ๑ ตสฺส หิ กุณฺชรสฺส อุโภสุ ปสฺเสสุ มหา-
โกลมฺพปฺปมาณา มณฺิมุตฺตาทิจจिता เหมมฺยา อนกสฺตา มหฺนุติโย
ฆณฺฑา ตหํ ตหํ โอลมฺพฺมานา ปจฺฉนฺติ ยโต เณเณ
กนฺธพฺพเณ ปยฺตุตฺวาทิตโต อตฺตวิย มโนหฺรสทฺโท นิจฺฉรติ ๑
เดนาหฺ เตลฺลํ สุยฺยติ นิกฺโขมฺโส ตฺตริเย ปญฺจํคิเก ยถาติ ๑

ตสฺสตฺโต ยถา นาม อาตตํ วิตตํ อาตตฺตวิตตํ ฆนฺ
สุสิรฺนุติ เอวํ ปญฺจํคิเก ตฺตริเย กุสฺเสหิ วาทิยฺมานเ
จฺานุปฺปตฺตติยา มนฺุทตฺตารวิภากํ ทสฺเสนฺเตน กายนฺเตน สมิริโต
วาทิตฺสโร วคฺค รัชฺนีโย นิกฺโขมฺโส สุยฺยติ เอวํ เตลฺลํ
โสณฺณกํสํ ตปฺนียฆณฺฑานํ นิกฺโขมฺโส สุยฺยตีติ ๑

เล่มที่ 23 ภูจชรวิมานวตถุณณนา หน้า 47

นาคสุสาตี หตถินาคสุส ฯ มหนตุนตติ สมปตติมหตเตนาปี
สงขุขยามหตเตนาปี มหนตฺ ฯ อจจราสงฆนตติ เทวถณณาสมูหิ ฯ
วณณนาตี รุเปน ฯ

ทานสุสาตี ทานมยปฺลยสุส ฯ สีสสุสาตี กายิกสิวราที-
สิวรสีสสุส ฯ วาสทโท อวตฺตวิกปฺนตฺโถ ฯ เตน อภิวาทนาที
อวตฺตํ จาริตฺตีสสิลํ สงกณฺหาตี ฯ

เอวํ เถเรน ปุจฺจिता สา เทวตา ปณฺหิ วิสฺสชฺเชตี ฯ
ตมตฺถิ ทสฺเสตฺถิ

สา เทวตา อตฺตมฺนา โมถกฺกถาเนน ปุจฺจिता
ปณฺหิ ปุจฺจา วิทยาภาตี ยสฺส กมฺมสฺสตีทํ ผลนฺตติ
อัยฺ คาถา ชมฺมสงฆาหเกหิ วุตฺตา ตสฺสา อตฺโถ
เหฏฺฐา วุตฺโตเอว ฯ

ทิสฺวาน กุณฺสมฺปนฺนํ ฌายี ฌานรตฺ สติ
อทาสี ปุปฺผากิถินฺณํ อาสนํ ทสฺสสนฺนตฺตํ ฯ
อุปฺพตฺถิ ปทุมมลาหิ อาสนสฺส สมฺนตฺโต
อพฺโพทิสฺสํ ปตฺเตหิ ปสนฺนา เสหิ ปาณิหิ ฯ
ตสฺส กมฺมกุสฺลสฺส อิทํ เม อีทิสํ ผลํ
สทฺกาโร ครุกาโร จ เทวานํ อปฺจिता อหิ ฯ
โย เว สมฺมาวิมุตฺตานํ สนฺตานํ พุรหฺมจารินํ
ปสนฺโน อาสนํ ทชฺชา เอวํ นนฺเต ยถา อหิ ฯ

ขุททกนิกายภูจกถาวิมานวตถุวณฺณา (ปรมตถทีปนี) - หน้าที่ 48
เล่มที่ 23 ปัจจกถวณฺณา หน้า 48

ตสฺมา หิ อตฺตกาเมน มหตฺตมภิกฺกขตา
อาสนํ ทาทพฺพํ โหติ สรฺรณฺติมฺชารินฺนติ

เทวตาย วุตฺตคาถา ฯ

ตตฺถ คุณสมฺปนฺนนฺติ สพฺเพหิ สวากฺคฺเณหิ สมฺนฺนาคตฺ
เตหิ วา ปริปุณฺณํ ฯ เอเตน สวากปารมิณฺณสฺส มตฺถกปฺปตฺตี
ทสฺเสตฺติ ฯ ฉายินฺติ อารมฺมณฺุปนฺชฺฌานํ ลกฺขณฺุปนฺชฺฌานนฺติ
ทฺวิเชนปี ฉานเนน ฉายนสีลํ เตน วา ฉาเปตพฺพํ
สพฺพสฺงฺกิเลสปกฺขํ ฉาเปตฺวา จิตฺํ ฯ ตโต เอว ฉานเน รตนฺติ
ฉานรตฺติ ฯ สตนฺติ สมานํ สนฺตํ วา สปฺปริสฺสนฺติ อตฺโถ ฯ
ปฺุปฺผากิณฺณนฺติ ปฺุปฺเพหิ อภิกิณฺณํ กมลทเลหิ อภิปฺุปฺกิณฺณนฺติ
อตฺโถ ฯ ทสฺสสนฺถตฺนฺติ วตฺถเณน อุปริ อตฺถตฺติ ฯ

อุปฺพตฺตํ ปทฺมมาลาหฺนฺติ อุปฺพตฺตํ ปทฺมปฺุปฺผํ อหํ ฯ
อาสนสฺส สมฺนฺตโตติ เถเรณ นิสินฺนสฺส อาสนสฺส สมฺนฺตา
ภุมิยฺ ฯ อพฺุโภกิริสฺสนฺติ อภิโภกิริ อภิปฺุภิกิริ ฯ ถลํ ปตฺเตหิตี
ตสฺส อุปฺพตฺตปทฺมสฺส วิสฺสุ วิสฺสุ กเตหิ ปตฺเตหิ
ปฺุปฺผวสฺสสาถิวสฺสนกนฺิยาเมเน โภกิรินฺติ อตฺโถ ฯ

อิทํ เม อีทิสฺส ผลนฺติ อิมินา กุณฺขโร เต วราโรโหติ
อาทินา เถเรณ คหิตํ อคฺคหิตญฺจ อายุยสฺสขรฺุปาทีเกทํ อตฺตโน
ทิพฺพสมฺปตฺตี เอกโต ทสฺเสตฺวา ปฺุณปี เถเรณ อคฺคหิตเมว อตฺตโน
อานุภาวสมฺปตฺตี ทสฺเสตฺตุ สกฺกาโร ครฺุกาโรติ อาทิมายฺ ฯ เตน น
เกวลํ ฆนฺเต ตฺุเมหฺหิ ยถาวุตฺตเมว อิธ มยฺหํ

เล่มที่ 23 กุญชรวิมานวตถุวรรณนา หน้า 49

ปุลญผล อปิจ โข อิหิ ทิพพ อธิปเตยยมปีติ ทสเสติ ฯ
ตตถ สกกาโรติ อาทกริรียา เทเวหิ อตตโน สกกาตพพตาดิ
อตุโถ ฯ ตถา ครุกาโรติ ครุกาตพพตา ฯ เทวานนุติ เทเวหิ ฯ
อปจิตาดิ ปุชิตา ฯ

สมุมาวิมุตตานนุติ สุตฺต วิมุตตานํ สพพสงฺกิลสปปหายีนํ ฯ
สนุตานนุติ สนุตกายวิมโนกมฺมานํ สาธุนํ ฯ มคฺคพฺรหฺมจฺริยสฺส
จ สาสนพฺรหฺมจฺริยสฺส จ จินฺนตฺตา พฺรหฺมจฺริณํ ฯ ปสนฺนา
อาสนํ ทชฺชาติ กมฺมผลสทฺธา ย รตนตฺตยสทฺธา ย
ปสนฺนมานโส หุตฺวา ยทิ อาสนมตฺตมปี ทเทยฺย ฯ เอวํ นนฺเท
ยถา อหนฺติ ยถา อิหิ เตน อาสนทานน เอตฺรหิ นนฺทามิ
โมทามิ เอวเมว อญฺโฌปี นนฺเทยฺย โมทเยย ฯ

ตสฺมาติ เตน การณน ฯ หิสทฺโท นิปาตมตฺตํ ฯ อตฺต-
กาเมนาติ อตฺตโน หิตกาเมน ฯ โย หิ อตฺตโน หิตาวหิ
กมฺมํ กโรติ น อหิตาวหิ โส อตฺตกาโม ฯ มหตฺตนฺติ
วิปากมฺหตฺตํ ฯ สรีรฺนฺติมฺหารินฺนฺติ อนฺติมํ เทหิ ธาเรณฺตานํ ฯ
จีณาสวานนฺติ อตุโถ ฯ อัยฺ เหตุถ อตุโถ ยสฺมา อรหฺตํ
อาสนทานน อหิ เอวํ ทิพพสมฺปตฺติยา โมทามิ ตสฺมา
อญฺเณนาปี อตฺตโน อภิวทฺธี ปตฺถยมาเนน อนฺติมสมฺสฺสเย
จิตานํ อาสนํ ทาทพฺพํ นตฺถิ ตาทิสํ ปุลญนฺติ ทสเสติ ฯ
เสสํ วุตฺตสทิสเมวาติ ฯ

กุญชรวิมานวตถุวรรณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ปรมนาวาวิมานวณณา

สุวรรณจกทน์ นาวนุติ นาวาวิมานัน ๑ ตสฺส กา
อุปฺปตฺติ ภควติ สวตฺถึยฺ วิหรนฺเต โสฬสมตฺตา ภิกฺขุ
อณฺตรสฺมี คามกาวเส วสิตฺวา วุตฺถวสฺสา ภควนฺตํ
ปฺสฺสิตฺตสวาม ฆมฺมณฺจ สฺวณฺนิสวามาทิ สวตฺถึ อุตฺทิสฺส คิมฺหสมเย
อุทฺธานมคฺคํ ปฏฺธิปฺนฺนา อนฺตรามคฺเค จ นิริทโก กนฺตาโร ๑
เต จ ตตฺถ ฆมฺมาภิตตฺตา กิลนฺตา ตติตา ปานีโย อลภมานา
อณฺตรสฺส คามสฺส อวิทฺฐเรน กจฺจนฺติ ๑ ตตฺถ อณฺตรรา
อิตฺถิ อุกทภาชนํ กเหตุวา อุทกตฺถาย อุทปานาภิมฺชี
กจฺจนฺติ ๑ อถ เต ภิกฺขุ ตํ ทิสฺวา ยตฺถายํ อิตฺถิ กจฺจนฺติ
ตตฺถ กเต ปานีโย ลทฺฐํ สกฺกาติ ปิปาสาปรเตตา ตํ
ทิสวาภิมฺชา กนฺตฺวา อุทปานํ ทิสฺวา ตสฺสา อวิทฺฐเร อญฺฺจิสฺส ๑
สา อิตฺถิ ตโต อุทกํ กเหตุวา นีวตฺติตฺตกา มา เต ภิกฺขุ
ทิสฺวา อิเม อยฺยา อุทเกน อตฺถิกา ปิปาสิตาติ ญตฺวา
ครุจิตฺตีการิ อุปฺภูจเปตฺวา อุทเกน นิมฺนฺเตสิ ๑ เต ปตฺตถวิกโต
ปริสฺสวณฺนํ นีหริตฺวา ปริสฺสวาเวตฺวา ยาวทตฺถํ ปานีโย ปิวิตฺวา
หตฺถปาเท สีตเล กตฺวา ตสฺสา อิตฺถิยา ปานียทาเน อนฺนโมทณฺ
วตฺวา อคมฺสฺส ๑

สา ตํ ปุณฺณํ ททเย จเปตฺวา อนฺตรนฺตรา อนฺนสฺสรนฺติ
อปรภาเค กาลิ กตฺวา ตาวตฺตีสภเวเน นีพพตฺติ ตสฺสา

เล่มที่ 23 ปรมนาวิมานวณณา หน้า 51

ปุณณานุภาเวน กปปรุกโขปโสภิตं มหนต์ วิมานं อุปฺปชฺชช ๑
 ตํ วิมานं ปริกฺขิปีตฺวา มุตฺตชาตฺรชตฺวิภูสิตา วิย ลิกิตาว-
 กิณฺณปณฺฑรปฺดินตฺภา มณฺิกุขนฺธนิมฺมลสฺลิตฺวาหิณี สฺริตา ๑
 ตสฺสา อุโภสุ ตีเรสุ อุตฺยานวิมานทฺวาเร จ มหตี โปกฺขรณฺี
 ปฺลยจวณฺณปทุมสณฺฑมณฺฑิตา สห สฺวณฺณนาวย นิพฺพตฺติ ๑
 สตา ตตฺถ ทิพฺพสมฺปตฺตี อนฺุภวนฺตี นาวาย กิพฺนฺตี ลพฺนฺตี
 วิจรตฺติ ๑ อถกทิวสํ อายสฺมา มหาโมคฺคฺลฺลาโน เทวจาริกํ
 จรณฺโต ตํ เทวธีตฺรํ นาวาย กิพฺนฺตี ทิสฺวา ตาย
 กตฺปุณฺณกมฺมํ ปุจฺฉนฺโต

สฺวณฺณจฺฉนํ นาวํ	นารี อารุยฺห ติฏฺฐติ
โอคาหสิ โปกฺขรณฺี	ปทุมํ ฉินฺทสิ ปาณินา ๑
ภูฏาคารา นิเวสา เต	วิกิตฺตา ภาคโส มิตา
ททฺทลฺลมานา อภฺนฺติ	สมฺนฺตา จตฺโร ทิสฺวา ๑
เกน เตตาทีโส วณฺโณ	เกน เต อีธ มิชฺฌติ
อุปฺปชฺชนฺติ จ เต โภคา	เย เกจิ มนฺโส ปิยา ๑
ปุจฺฉามิ ตํ เทวิ	มหานุภาเว
มนฺุสฺสภูตา กิมกาสิ	ปุณฺณํ
เกนาสิ	เอวณฺชฺลิตานุภาวา
วณฺโณ จ เต สพฺพทิสฺวา	ปภาสตีติ อาห ๑
ตโต	เถเรน ปุฏฺฐาย เทวตาย วิสฺสชฺชิตาการิ ทสฺเสตฺตุ

สงคีติกาเรหิ

สา เทวตา อุตตมना โมकुคฺคตฺตานเนน ปุจฺจिता
ปญฺหิ ปุญฺจา วิทยาภาสิ ยสฺส กम्मสฺसึทฺถิ ผลนฺติ

อัย คาธา วุตฺตา ฯ

อหิ มนุสฺเสสฺส มนุสฺสภูตา
ปุริมาย ชาตียา มนุสฺสโลเก
ทิสฺวาน ภิกฺขุ ตฺสึเต กิลนฺเต
อญฺจาย ปาตุ อุกฺกั อทาสี ฯ
โย เว กิลนฺตาน ปิปาสิตานํ
อญฺจาย ปาตุ อุกฺกั ททาติ
สิโตทกา ตสฺส ภวณฺติ นชฺโช
ปหฺตมฺลยา พหุปุณฺฑริกา ฯ
ตํ อาปคา อนุปรियนฺติ สพฺพทา
สิโตทกา วาลุกสนฺธตา นที
อมฺพา จ สาธา ติลกา จ ชมฺพุโย
อุทฺทาลกา ปาณฺลิโย จ ผลฺลา ฯ
ตํ ภูมิภาเคหิ อุเปตฺรูปํ
วิมานเสฏฺฐิ ภูส โสภมานํ
ตสฺเสว กम्मสฺส อัย วิปาโก
เอตาทิสฺส ปุณฺณกตา ลภนฺติ ฯ

เล่มที่ 23 ปรมนาวาวิมานวณณา หน้ 53

ฎฎาคารา นีเวสา เม วิภคตา ภาคโส มิตา
 ทททลลมาณา อาภนุติ สมนุตา จตุโร ทิสา ฯ
 เตน เมตาทีโส วณฺโณ เตน เม อธิ มิชฌติ
 อุปฺปชฺชนุติ จ เม โภคา เย เกจิ มนฺโส ปิยา ฯ
 อกฺขามิ เต ภิกฺขุ มหानุภาว
 มนุสฺสญฺฐตา ยมมกาสิ ปุณฺณํ
 เตนมฺหิ เอวณฺชลิदानุภาวา
 วณฺโณ จ เม สพฺพทิสา ปภาสตีติ

อัย เทวตาย วิสฺสชฺชิตากาโร ฯ

ตตฺถ สุวณฺณจฺจนฺนุติ วิจิตฺตภิตฺติวิจรเนหิ รตฺตสุวณฺณมเยหิ
 อุโภหิ ปสฺเสหิ ปฏิจฺฉาติตพฺพนฺตรตาย เจว นานารตฺนสมฺชฺชลิเตน
 กนกมยาลงฺกาเรณ อุปฺริฉาติตตาย จ สุวณฺณจฺจนฺนํ ฯ นาวนฺนุติ
 โปตี ฯ โส หิ โอรโต ปาริ ปวติ คจฺฉตีติ โปโต ฯ สตฺเต
 เนตีติ นาวาติ จ วุจฺจติ ฯ นาริตฺติ ตสฺสา เทวธีตาย อาลปฺนํ ฯ
 นรติ เนตีติ นโร ปุริโส ฯ ยถา หิ ปรมปฺกตฺถุโต สตฺโต
 อิตฺราย ปกตฺติยา เสฏฺฐจฺจเณน ปุริ เสตีติ ปุริโสติ วุจฺจติ ฯ
 เอวํ นยฺนญฺเจเน นโรติ ฯ ปุคฺคตภาตฺถุโตปี หิ ปุคฺคโล มาตฺ-
 เชฏฺฐภคินีนํ ปิตฺถุจฺจเน ติฏฺฐติ ปเคว ภตฺตฺถุโต ฯ นรตฺส
 เอสาติ นาริ อยญฺจ สมณฺญา มนุสฺสตีตฺถิสฺส ปวตฺตารุพฺพิวเสน
 อิตฺราสุปี ตถา วุจฺจติ ฯ โอคาทสิ โปกฺขรณฺนุติ สตีปี

รตฺตูปฺปตฺตนีลูปฺปลาทิกะ พหุวิเช รตฺตมเย ชลชกฺกุสฺสเม โปกฺขร-
สงฺฆาตานิ ทิปฺพปฺพมานํ ตตฺถ เขภฺยเยน อตฺถิตาย โปกฺขรณฺตี
ลทฺธนามํ ทิปฺพสฺสํ ชลวิหารรตฺติยา อนุปฺปวิสฺสี ฯ ปทฺมํ ฉินฺนทฺสี
ปาณินาติ รชตฺมยนาถํ ปทฺมราราครตฺตมยปฺตตฺตสงฺฆาตํ
กนฺกมยกถฺตฺตนิกา กิณฺชกฺขเกสฺสํ ทิปฺพกมลลลิตฺตารวิญฺฑํ กตฺตูกามตาย
ตว หตฺถเณน ภณฺชตี ฯ

ตฺติตฺเตติ ปิปาตฺติเต ฯ กิณฺนตฺเตติ ตาย ปิปาตฺตาย อทฺธาน-
ปฺริสฺตฺสเมเนน จ กิณฺนตฺตกาเย ฯ อุกฺกจายาติ อุกฺกจानวิริยํ กตฺวา ฯ
อาลลิตฺยํ อนุปฺปชฺชิตฺตวาติ อตฺถโถ ฯ

โย เวตฺติอาทินา ยถา อหํ เหวํ อณฺเณปิ อายตฺนคเตน
อุทกทานปฺปญฺเณน เอตาทิสํ ผลํ ปฏฺฐิตภนฺตฺติตฺติ ทิฏฺฐเจเน
อทฺธิกฺกุสฺส อนุमानวิริยํ ทสฺสเสนฺตฺติ เถเรเน ปุณฺณจฺมตฺถํ สาธารณฺโต
วิสฺสชฺชเชติ ฯ ตตฺถ ตสฺสชาติ ตนฺตติ จ ยถาวตฺตปฺปญฺเณการินํ
ปจฺจามสฺตี ฯ

อนุปฺปริญฺตฺติตฺติ อนุรฺรูปวเสน ปฺริกฺขิปปนฺตฺติ ฯ ตสฺส วสนกฺกจาน-
ปฺริกฺขิปปเนเนน โสปี ปฺริกฺขิตฺตโต นาม โหติ ฯ ติลกาคี
พฺนรฺชฺชิวกปฺปฺปสฺสทิสปฺปฺปสา เอกา รุกฺขชาติ ฯ อุทฺททาลกาคี
วาทฆาตกา เย ราชรุกฺษาตฺติปี วุจฺจนฺตฺติ ฯ

ตํ ภูมิกฺคาเคหิตฺติ ตาทิสฺเสหิ ภูมิกฺคาเคหิ ยถาวตฺตโปกฺขรณฺตี
นทฺติ อุกฺกยานวณฺเตหิ ภูมิปฺเทเสหิตฺติ อตฺถโถ ฯ อุเปตฺตรูปนฺตฺติ

ปาสัถียภาเวน อุเปตัง เตสั โปกุขรณิอาทีนั วเสน รณณีย-
สนุนิเวสนนุติ วุตตัง โหติฯ ภูส โสภมานนุติ ภูสั อติวिय วิโรจมานั
วิมานเสฏฐัง ลกนุสตีติ โยชนาฯ เสสั วุตตนยเมวาทิฯ

ปรจมนาวาวิมานวถุณณา นิภูจिताฯ

ทุตินาวาวิมานวถุณณา

สวถุณณจกทณัน นาวนุติ ทุตินาวาวิมานันฯ ตสส กา
อุปปตติ ภควติ สวาทุตถियั วิหรนุเต อลลตโร จินาสวตถโร
อุปกภูจาย วสสุปนายิกาย คามกาวาเส วสสั อุปกนตุกาโม
สวาทุตติโต ตัง คามัง อุททิสส ปจจกตตัง อทธานมกุก ปภูปนโน
มกุกปรัสสมน กิลนุโต ตลิตโต อนตรามกुक อลลตริ คามัง
สมปตโต พหิกามे तातिसั ฉायुทกสมปนัน จานัน อุปสสนุโต
ปรัสสมน จ อภิภุขมาโน จिवरि ปารुปีตุวา คามัง ปวิสิตुวา
ฐुरकेहसुเสว ทวารे อภูจาสिฯ ตตถ อลลตตรา อิตถิ เถरि
ปสสิตุวา กุโต ฆนุเต อากตตถาติ ปุจจितुวา มกुकปรัสสมัน
ปีปาสิตภาวญจ लतुवा ऐठ ฆनุเตติ केहं पवेसेतुवा อिठ
निसिठगति आसनं पल्लवापेतुवा अतासिฯ ततथ निसिनुने
पातोतकं पातपुण्यखनतेल्लज ततुवा तात्वण्णु कहेतुवा
विधिं परिपाहे वुपसनुते मरुठिं सीतल्लं सुकनुठिं पानकं
योखेतुवा अतासिं एवो तं पीवितुवा पภูप्पससठुकिलमो

ขุททกนิกายกุกกาวิมานวตถุวณฺณา (ปรมตถทีปนี) - หน้าที่ 56
เล่มที่ 23 ปัจจกถวณฺณา หน้า 56

อนฺุโมทณฺ์ กถฺวา ปกุกกามิ ฯ สฺวา อปรภาเค กาลํ กถฺวา
ตาวตฺตีสภวเน นิพฺพตฺตํ สพฺพํ อนนฺตรวิมานสทิสนฺติ
เวทิตพฺพํ ฯ คาลาสฺปิ อปฺพุทฺธิ นตฺถิ ฯ

เตน วุตฺตํ

สฺวณฺณจฺจนฺ์ นาวํ นาริ อารุหฺห ติฏฺฐสิ
โอบกาสสิ โปกฺขรณฺิ ปทฺมํ ฉินฺทสิ ปาณินา ฯ
กุกกาธา นิเวสา เต วิภตฺตา ภากโส มิตา
ททฺทลลมาณา อากนฺติ สมนฺตา จตฺโร ทิสา ฯ
เกน เตตาทิสो วณฺโณ เกน เต อิชฺ มิชฺฌติ
อุปฺชชฺนติ จ เต โภกา เย เกจิ มนฺโส ปิยา ฯ

ปฺจุฉามิ ตํ เทวิ มหานุกาเว

มนฺุสฺสภฺตา กิมกาสสิ ปฺยุณฺ์

เกนาสิ เอวณฺชิตานุกาเว

วณฺโณ จ เต สพฺพทิสา ปภาสตีติ ฯ

สฺวา เทวตา อตฺตมณา โมกฺคผลานเนน ปฺจุฉิตา

ปฺยุณฺ์ ปฺจุฉา วิยากาสสิ ยสฺส กมฺมุสฺสสิทฺ์ ผลํ ฯ

อหิ มนฺุสฺเสสฺสุ มนฺุสฺสภฺตา

ปฺริมา ยชาติยา มนฺุสฺสโลเก

ทิสฺวาน ภิกฺขุํ ตสฺสิตํ กิลนฺตํ

อฺกุจาย ปาตุํ อุกกํ อทาสี ฯ

เล่มที่ 23 ทุตินาวาวิมานวณณา หน้า 57

โย เว กิลนตสฺส ปีปาสิตสฺส
อุฏฺฐาย ปาตุ อุทกั ททาคี
สีโตทกา ตสฺส ภวนฺติ นชฺโช
ปหฺตมฺลยา พหุปฺนฺทริกา ฯ
ตํ อาปคา อนฺุปรินฺติ สพฺพทา
สีโตทกา วาลุกสนฺถตา นที
อมฺพา จ สาลา ติลกา จ ชมฺพุโย
อุทฺทาลกา ปาฏฺฐิโย จ สฺลฺลา ฯ
ตํ ภูมิกาคี อุเปตฺรูปํ
วิมานเสฏฺฐิ ภูส โสภมานํ
ตสฺเสว กมฺมสฺส อัย วิปาโก
เอตาทิสํ ปฺนฺถกตา ลภนฺติ ฯ

เตน เมตาทิสฺส วณฺโณ เตน เม อีช มชฺฌติ
อุปฺปชฺชนฺติ จ เม โภคา เข เกจิ มนฺโส ปิยา ฯ
อกุขามิ เต ภิกฺขุ มหानุภาว
มนุสฺสภูตา ยมกาสี ปฺนฺถํ
เตนฺมฺหิ เอวณฺชลิदानุภาวา
วณฺโณ จ เม สพฺพทิสฺสา ปภาสตีติ ฯ
อตถวณฺณนาสุปี อีช เอโกว เถโรติ อปฺพุพฺพ นตฺถิ ฯ
ทุตินาวาวิมานวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

ตติยนาวาวิมานวณณา

สุวรรณจุทนต์ นาวนุติ ตติยนาวาวิมานิ ฯ ตสุส กา
อุปปตติ ภควา ชนปทจาริกิ จรฺนุโต มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ
สทฺธิ โกสลชนปเท เยน ถุณฺนิ นาม พุราหุณฺณคาโม
ตทวสริ ฯ อสฺสโสสุ โข ถุณฺเณยฺกา พุราหุณฺณคหปติกา
สมโณ กิร โคตโม อมฺหากิ คามเขตฺติ อนฺุปปตฺโตติ ฯ อถ
ถุณฺเณยฺกา พุราหุณฺณคหปติกา อปฺปสนฺนา มิจฺฉาทิฏฺฐิจกา
มจฺเณรปคตา สเจ สมโณ คตโม อิมิ คามิ ปวิสิตฺวา
ทฺวิหตีหิ วเสยฺย สพฺพิ อิมิ ชนฺิ อตฺตโน วจเน ปติฏฺฐเปยฺย
ตโต พุราหุณฺณชฺโม ปติฏฺฐิ น ลเกยฺยาติ ตตฺถ ภควโต
อวาสาย ปริสทกนฺตา นทีตฺตเถสฺส จปิตฺตนาวาโย อปเนสิ ฯ
เสตฺตฺสจฺมณานิ จ อวลลฺเช อภิสุ ตถา ปปามณฺพาทินิ ฯ
เอกํ อุทปานํ จเปตฺวา ตตฺถ อิตฺรานิ อุทปานานิ ตินฺนาทฺธิ
ปุเรตฺวา ปิทฺทิสฺสุ ฯ เตน วุตฺติ อุทานเ อถ โข ถุณฺเณยฺกา
พุราหุณฺณคหปติกา อุทปานํ ตินฺนสฺส จ ภูสฺส จ ยาว
มุขโต ปุเรสิ มา เต มุณฺฑกา สมณฺกา ปานีโย อปฺสูติ ฯ
ภควา เตสํ ติ วิปฺปการิ ญตฺวา เต อนฺุทมนฺุโต
สทฺธิ ภิกฺขุสงฺฆเณ อากาเสน นที อติกฺกมิตฺวา คนฺุตฺวา
อนฺุทกฺกเมน ถุณฺนิ พุราหุณฺณคามิ ปตฺวา มคฺคา โอกฺกมฺม
อณฺุตรสฺมิ รุกฺขมฺูเล ปณฺุตฺเต อาสเน นิสีทฺธิ ฯ เตน จ สมเยน

เล่มที่ 23 ตติยนาวาวิมานวณณา หน้า 59

สมพหุลา อุทกหารินีโย ภควโต อวิทุเรณ อติกกมุนฺติ ฯ ตสฺมี

จ คามे สजे สมโณ โคตโม อีชามิสฺสตี น ตสฺส

ปจฺจุคฺคมนาทีกั กาทพฺพิ เคะหิ อากตสฺส จสฺส สาวกานญจ

ภิกฺขาปี น ทาทพฺพาทิ กติกา กตา โหติ ฯ

ตตฺถ อณฺตตรสฺส พฺราหฺมณสฺส ทาสี ฆณฺเณ ปานีโย

คเหตุวา คจฺจนฺตี ภควนฺตํ ภิกฺขุสงฺฆปริวฺตํ นิสินฺนํ ทิสฺวา

ภิกฺขุ จ มคฺคปริสฺสเมน กิลนฺเต ตลิตฺเต ญตฺวา ปสนฺนจิตฺตา

ปานีโย ทาทูกามา หุตฺวา ยทีปี เม คามวาสีโน สมณสฺส

โคตมสฺส น กิณฺจิ ทาทพฺพิ สามิจิกมฺมมฺปี น กาทพฺพนฺติ กติกั

กตฺวา จิตฺตา เอวํ สนฺเตปี ยที อหิ อีทิสฺเส ปุณฺณกฺเขตฺเต

ทกฺขิณฺเยเย ลภิตฺวา ปานียทานมคฺคเตนาปี อตฺตโน ปติฏฺฐิ น

กเรยฺยํ กทาหิ อีโต ทุกฺขชีวิตโต มุจฺจิสฺสามิ กามํ เม

อยฺยโก สพฺเพปิเม คามวาสีโน มํ หนนฺตุ วา พนฺชนฺตุ

วา อีทิสฺเส ปุณฺณกฺเขตฺเต ปานียทานํ ทสฺสามิ เอวาติ

สนฺนิฏฺฐจฺฉานํ กตฺวา อณฺญาหิ อุทกหารินีหิ วาริยมานาปี ชีวิต

นिरเปกฺขา สีสโต ปานียฆณฺฺ โอตฺเรตฺวา อุโภหิ หตฺถหิ

ปริคฺคเหตุวา เอกมฺนฺเต จเปตฺวา สลฺยชาตปีติโสมนสฺสา ภควนฺตํ

อุปสงฺกमितฺวา ปณฺจปติฏฺฐิตฺเตน วนฺทิตฺวา ปานีเยน นิมนฺเตสิ ฯ

ภควา ตสฺสา จิตฺตปฺปสาทํ โอลฺลเกตฺวา ตํ อนุคฺคณฺหนฺโต

ปานีโย ปริสฺสาเวตฺวา หตฺถปาเท ฐิวิตฺวา ปานีโย ปิวิ ฯ ฆณฺเณ

อุทกั ปริกขัย น กจจติฯ ส่า ตั ปสฺสิตฺวา ปุณ ปสนฺนจิตฺตา
เอกสฺส ภิกขุสฺส อทาสี ตถา อปรสฺส อปรสฺสาคี สพฺเพสฺมปี
อทาสี อุทกั น จีเยวฯ ส่า ภูจคฺคฺจฺจา ยถาปฺณณเณ
จฺมฺเณน เคะหาภิมฺขี อคฺมาสีฯ ตสฺสา สามีโก พุราหฺมโณ
ปานีเยสฺส ทินฺนภาวํ สุตฺวา อิมาย คามวตฺตํ ภินฺนํ อหฺลจ
การโยห กโตติ โกเชน ปชฺชณฺโต ตถฺตถฺยาจฺมาโน ตํ ภูมฺย
ปาเตตฺวา หตฺเถหิ จ ปาเทหิ จ ปหริฯ ส่า เตน อุปกฺกเมน
ชีวิทกฺขัย ปตฺวา ตาวตฺตีสภวเน นิพฺพตฺติ วิมานํ จสฺสา
ปจฺมนาวาวิมานเ วตฺตสทิสํ อุปฺปชฺชชฺฯ

อถ โข ภควา อายสฺมนตฺ อานนฺทํ อามนฺเตสิ อิงฺฆ
เม ตวํ อานนฺท อุทปานโต ปานีเย อหฺราติฯ เถโร อิทานิ
ภนฺเต อุทปาโน ญฺเณยฺเยเกหิ พุสิโต น สกฺกา ปานีเย
อหฺริคฺคฺนฺติ อหฯ ภควา พุคฺคิยฺมปี ตตฺติยฺมปี อาณาเปสิฯ
ตตฺติยวเร เถโร ภควโต ปตฺตํ อาทาย อุทปานาภิมฺโข
อคฺมาสีฯ กจฺจณฺเต เถเร อุทปาเน อุทกั ปรีปฺณณํ หุตฺวา
อุตฺตริตฺวา สมนฺตโต สนฺทติ สพฺพิ ตินฺนภุสํ อุปฺลวิตฺวา
สยเมว อุปฺกจฺจติ เตน สนฺทมาเนน สลฺิเลน อุปฺรูปรี
วทฺตณฺเตน อญฺเเว ชลาสเย ปุเรตฺวา ตํ คามํ ปริกฺขิปฺนฺเตน
คามปฺปเทโส อชฺโฆตฺถริยติฯ ตํ ปาฏีหฺริยํ ทิสฺวา พุราหฺมณา
อจฺจริยพฺภุตฺตจิตฺตชาตา ภควนฺตํ ขมาเปสิ ตํ ขณฺณเเว

เล่มที่ 23 ตติยนาวิมานวณณา หน้า 61

อุทโกโฆ อนุตราชยิ ฯ เต ภควโต จ ภิกขุสงฆสฺส จ
นิวาสนภูจฺจัน สัมมิชช สฺวาตนาถ นิมนฺเตตฺวา ทฺติยทิวเส
มหาทานํ สขฺเชตฺวา พุทฺธปฺปมฺขํ ภิกขุสงฆํ ปณฺีเตน ขาทนฺีเยน
โกชนฺีเยน ปรีวีสิตฺวา สพฺเพ ญฺเญยฺยกา พุราหฺมณคหปตฺติกา
ภควนฺุตํ ภูตฺตาวิ โอนฺีตปตฺตปาณฺี ปยฺรุปาสนฺุตา นิสฺสีทิสฺสุ ฯ
เตน จ สมเยน สฺวา เทวตา อตฺตโน สมฺปตฺตี ปจฺจเวกฺขิตฺวา
ตสฺสา การณํ อุปฺชาเรณฺตี ตํ ปานฺียทานนฺุติ ญตฺวา
ปีติโสมนสฺสชาตา หนฺุทาหํ อิทาเนว ภควนฺุตํ วนฺุทิสฺสามิ ฯ
สมฺมาปฺปฏิปนฺเนสฺส กตฺถานํ อปฺปกานมฺปิ การานํ อุพฺวารผลตฺตจ
มนฺุสฺสโลเก ปากฺกํ กริสฺสามิตี อุตฺสาหชาตา อจฺจราสทฺส-
ปรีวารา อฺยุยานาทิสฺหิเตน วิมานเนน สทฺธิเยว มหตฺติยา
เทวิทฺธิยา มหนฺุเตน เทวานฺุภาเวน มหาชนกายนฺุส
ปสฺสนฺุตสฺเสว อากนฺุตฺวา วิมานโต โอรุຍฺห ภควนฺุตํ
อุปฺสงฺกมิตฺวา อภิวาเทตฺวา อญฺชลฺี ปคฺคยฺห อญฺจาสฺสิ ฯ
อถ นํ ภควา ตสฺสา ปรีสาถ กมฺมผลํ ปจฺจกฺขโต วิภาเวตฺถกาโม

สุวณฺณจฺจทนฺํ นาวิ นาริ อารุຍฺห ตฺถิฏฺจลฺี
โอยฺคาหลฺี โปกฺขรณฺี ปทฺธิมฺี ฉินฺุทลฺี ปาณฺีนา ฯ
ญฺญาคารา นิเวสา เต วิภตฺตา ภาคฺโส มิตา
ททฺทลฺุลมาณา อากนฺุตฺติ สมฺนฺุตฺตา จตฺุโร ทิสฺวา ฯ
เกน เตตาทิโส วนฺุโณ เกน เต อธิ มิชฺชตฺติ
อุปฺปชฺชนฺุตติ จ เต โภกา เย เกจิ มนฺุโส ปิยา ฯ

บุพพทณิกายภูจกถาวิมานวตถวณณนา (ปรมตถทีปนี) - หน้าที่ 62
เล่มที่ 23 ปืจวคควณณนา หน้า 62

ปจจณามิ ตั เทวิ มหानุภาเว
มนุสฺสภูตา กิมกาสิ ปญญัม
เกนาสิ เอวณฺชิตานุภาวา
วณฺโณ จ เต สพฺพทิสสา ปภาสตีติ

จตุหิ คาถาหิ ปุจฺจฺนิ ฯ

สา เทวตา อตฺตมฺนา สมฺพทฺเชเนว ปุจฺจिता
ปญฺหํ ปุจฺจฺจา วิยากาสิ ยสฺส กम्मฺสฺสึทํ ผลนฺติ
สงฺคีติการา อาหํสุ ฯ

อหํ มนุสฺสเสสุ มนุสฺสภูตา
ปุริมาย ชาติยา มนุสฺสโลเก
ทิสฺวาน ภิกฺขุ ตฺสึเต กิลนฺเต
อญฺจาย ปาตุ อุกกํ อทาสี ฯ
โย เว กิลนฺตาน ปิปาสิตานํ
อญฺจาย ปาตุ อุกกํ ททาติ
สีโตทกา ตสฺส ภวนฺติ นชฺโช
ปหฺตมฺลยา พหุปฺญฺทริกา ฯ
ตั อาปคา อนฺุปรियฺนฺติ สพฺพทา
สีโตทกา วาลุกสนฺถตา นที
อมฺพา จ สาธา ติลกา จ ชมฺพุโย
อุทฺทาลกา ปาฏฺลฺโย จ ผลฺลา ฯ

เล่มที่ 23 ตติยนาวาวิมานวณณา หน้า 63

ตัม ภูมิภาเคหิ อุเปตรูป
วิมานเสฏฺฐิ ภูส โสภมานํ
ตสฺเสว กมฺมสฺส อยํ วิปาโก
เอตาทิสํ ปุณฺณกตา ลภนฺติ ฯ

ภูฏาคารา นิเวสา เม วิภตฺตา ภาคโส มิตา
ททฺทลลมานา อากนฺติ สมนฺตา จตุโร ทิสา ฯ
เตน เมตาทิสो วณฺโณ เตน เม อิธ मिच्छन्ति
อุปฺปชฺชนฺติ จ เม โภกา ये เกจิ मनฺโส ปิยา ฯ

เตนมฺหิ เอวณฺชลิदानุภาวา
วณฺโณ จ เม สพฺพทิสา ปภาสฺติ
เอตสฺส กมฺมสฺส ผลํ มเมทํ
อตุถาย พุทฺโธ อุทกํ อปายีติ

วิสุตฺตชฺชนคาคาโย ฯ

ตตฺถ กิณฺจาปี सा तेवता ยथा ภควา ปุจฺฉิ ตथा
ตัม นาวิ อารุญฺห น จิตา น โปกฺขรณฺนิ โอคาพุหฺติ ฯ
นาปี ปทุมํ ฉินฺทติ กมฺมานุภาวโจทิตา ปน อภินฺทํ
ชลวิहारปฺสฺสา ตถา กโรตีติ ตัม กิริยาวิจฺเจทํ ทสฺสนวเสเนว
วุตฺตํ ฯ อยญฺจ อตุโถ น เกวลมิเชว อถ โข हेणฺุสิเมสุปี
เอวเมว ทฏฺฐพุโธ ฯ

ภูฏาคาราติ สุวณฺณมยกณฺณิกาพทฺธเคหวนฺโต ฯ นิเวสาติ

นิเวสนานิ กจจนฺตรานีติ อตุโถ ๑ เตนาห วิภคฺตา ภาคโส
มิตาติ ๑ ตานิ หิ จตุสาลภูตานิ อญฺณมญฺญสฺส ปฏิพิมฺพภูตานิ
วिय ปฏิวิภคฺตรูปานิ สมปฺปมาณตาย ภาคโส มิตานิ วिय
โหนฺติ ๑ ททฺทลฺลमानาติ อติวिय วิชฺโชตมานา ๑ อากฺนฺตฺติ
มณฺริตนกนกรฺสีชาเลหิ โอภาเสนฺติ ๑ ภิกฺขุติ พุทฺธปฺปมฺขํ
ภิกฺขุสงฺฆํ สนฺธาย วทติ ๑

มมาติ อิทํ ปุพฺพปาปราเปกฺขํ ๑ มม กมฺมสฺส มม
อตุถายาติ อัยฺ เหตุถ โยชฺนา ๑ อุทกํ อปายีติ ยเทตฺ
อุทกทานํ วุคฺตํ เอตสฺส ปุณฺณกมฺมสฺส อิทํ ผลํ ยายํ
ทิพฺพสมฺปตฺติ ยสฺมา มม อตุถาย สเทวเก โลเก
อคฺคทกฺขิณฺเอยฺ โพุทฺโธ ภควา มยา ทินฺนํ อุทกํ อปายีติ ๑
เสถํ วุคฺตณฺยเมว ๑

เอวํ ปสนฺนมานสา ย เทวตาย ภควา สามุกฺกํสิกฺ
ธมฺมเทสนํ กโรนฺโต สจฺจานิ ปกาเสสิ สา เทสนาปริโยसान
โสตาปตฺติผล เปรตฺตญฺหิ สมฺปตฺตปริสาयी ธมฺมเทสนา
สาตฺถิกา อโหสิ ๑

ตติยนาวาวิมานวถุณณนา นิฏฺฐิตา ๑

ปทีปวีมานวณณา

อภิกกนฺเตน วณฺเณนาติ ปทีปวีมานํ ฯ ตสฺส กา
อุปฺปตฺติ ภควติ สาวตฺถิยํ วิหรนฺเต อุโปสถทิวเส สมฺพหุลา
อุปาสกา อุโปสถิกา หุตฺวา ปุเรภตฺตํ ยถาวิภวํ ทานํ ทตฺวา
กาลสฺเสว ภูณฺชิตฺวา สฺพุทฺถวตฺถนินฺวตฺถา สฺพุทฺถตฺตราสงฺคา
คณฺฐมาลาทีหตฺถา ปจฺฉาภตฺตํ วิหาริ คณฺฐวา มโนภาวนีเย
ภิกฺขุ ปยิรฺุปาสิตฺวา สายเนห ฌมฺมํ สฺถนฺนติ ฯ วิหารเวย
วสิตุกามานํ เตสํ ฌมฺมํ สฺถนฺนทานฺเวย สุริโย อตฺถงฺคโต ฯ
อนุชกาโร ชาโต ฯ ตตฺถเกกา อณฺเวยตรา อิตฺถิ อิทานิ
ปทีปาลอกํ กาคฺ์ ยุตฺตฺนฺติ จินฺเตตฺวา อตฺตโน เกหโต ปทีเปยฺย
อาหฺราเปตฺวา ปทีเป อฺชฺชาเลตฺวา ฌมฺมาสนสฺส ปฺรโต จเปตฺวา
ฌมฺมํ สฺถมิ สา เตน ปทีปทานน อตฺตมฺนา ปิติโสมนสฺสชาตา
หุตฺวา วนฺทิตฺวา อตฺตโน เกหํ คตา ฯ สา อปรภาเก กาลิ
กตฺวา ตาวตีสภวเน โชติรสฺวิมานน นิพฺพตฺติ สฺริโรโสภา
ปนสฺสา อติวีย ปภสฺสรา อณฺเวย เทเว อภิกวิทฺวา ทส ทิสา
โอภาสยฺมานา ติฏฺฐติ ฯ อถกทิวสํ आयสฺมา มหาโมคฺคฺลฺลาโน
เทวจาริกํ จรฺนฺโตติ สพฺพํ ฆฺฏฺฐา อาคตฺนยฺเนว เวทิตพฺพํ ฯ
อิธ ปน

อภิกกนฺเตน วณฺเณน ยา ตฺวํ ติฏฺฐสิ เทเวเต
โอภาสฺนฺติ ทิสา สพฺพา โอสฺริ วีย ตารกา ฯ

บุพทกนิกายภูจกถาวิมานวตถวณณนา (ปรมตถทีปนี) - หน้าที่ 66
เล่มที่ 23 ปิจวคควณณนา หน้า 66

เกณ เตตาทิสั วณโณ   เกณ เต อธิ มิชฌติ
อุปฺปชฺชุนฺติ จ เต โภกา เย เกจิ มนโส ปิยา ฯ
เกณ ตุํ วิมโลภาสา   อติโรจสิ เทวเต
เกณ เต สพฺพคตฺเตหิ   สพฺพา โอบาสเต ทิสายี
    ปฺจุฉามิ ตํ เทวิ มหานุภาเว
    มนุสฺสภูตา กิมกาสิ ปฺลณฺณํ
    เกนาสิ เอวณฺชิตานุภาวา
    วณฺโณ จ เต สพฺพทิสาย ปภาสตีติ

จตุหิ กถาหิ ปฺจุฉิ ฯ

สา เทวตา อตฺตมฺนา โมกฺกคฺคฺลาเนน ปฺจุฉิตา
ปฺลนฺหิ ปฺจุฉา วิยาภาสิ ยสฺส กมฺมสฺสึทํ ผลํ ฯ
    อหิ มนุสฺสเสสฺส มนุสฺสภูตา
    ปฺริมาย ชาติยา มนุสฺสโลเก
    ตมฺนุชการมฺหิ ติมิสิกาຍ
    ปฺทีปกาลมฺหิ อหิ ปฺทีปํ ฯ
    โย อนุชการมฺหิ ติมิสิกาຍ
    ปฺทีปกาลมฺหิ ททาติ ทීปํ
    อุปฺปชฺชติ โชติรสํ วิมานํ
    ปฺหุตมฺลยํ พหุปฺลนฺทริกํ ฯ

เตน เมตาทิสั วณโณ   เตน เม อธิ มิชฌติ
อุปฺปชฺชุนฺติ จ เม โภกา เย เกจิ มนโส ปิยา ฯ

ขุททกนิกายกุกกาวิมานวตถวณณา (ปรมตถทีปนี) - หน้าที่ 67
เล่มที่ 23 ปทีปวิมานวณณา หน้า 67

เตนาคี วิมโลภาสา อติโรจามิ เทวตา
เตน เม สพพคตเตหิ สพพา โภภาสเต ทิสาย
อกุขามิ เต ภิกขุ มหานุภาว
มนุสฺสภูตา ยมกาสิ ปุณฺณํ
เตนมฺหิ เอวชฺชิตานุภาวา
วณฺโณ จ เม สพพทิสาย ปภาสตีติ

วิสุตฺตชฺเชตี ฯ

ตตฺถ อภิกฺกนฺเตน วณฺเณนาติ เอตฺถ อภิกฺกนฺตสทฺโท
อภิกฺกนฺตา ฆนฺเต รตฺติ นิกฺขนฺโต ปจฺจโม ยามอติ อาทิสฺสุ
ขเย อากโต ฯ อโย อิมํ จจฺจนฺนํ ปุคฺคลานํ อภิกฺกนฺตตโร
จ ปณฺนิตฺตโร จาติ อาทิสฺสุ สุนฺทเร ฯ อภิกฺกนฺตํ ฆนฺเต
อภิกฺกนฺตํ ฆนฺเตติ อาทิสฺสุ อพฺภนฺนุโมทเน ฯ อภิกฺกนฺเตน วณฺเณน
สพฺพา โภภาสยํ ทิสายติ อาทิสฺสุ อภิรุเป ฯ อิทาปี อภิรุเปเอว
ทญฺญพฺโพ ฯ ตสฺมา อภิกฺกนฺเตนาติ อติกนฺเตน อติมฺนาเปน
อภิรุเปนาติ อตฺถโธ ฯ วณฺเณนาติ จวิวณฺเณน ฯ โภภาสยฺนตี
ทิสาย สพฺพาคี สพฺพापปี ทส ทิสาย โชเตนฺตี เอกาโลกํ
กโรนฺตี ฯ กิ วิยาติ อาห ออสฺสี วิย ตารกาติ ฯ อุตฺตสนฺนา
ปภา เอตาย ธียตี ออสฺสีนํ วา อนฺุพลปฺปทายกาติ กตฺวา
ออสฺสีติ ลพฺพชฺชานา ตารกา ยถา สมฺนตฺโต อาโลกํ กุรฺมามา
ติญฺญตี เอวเมว ตวํ สพฺพา ทิสาย โภภาสยฺนตี ติญฺญตีติ ฯ
สพฺพคตเตหิติ สพฺเพหิ สรีราวเวหิ สกเลหิ องฺคปจฺจจฺเจหิ

โสภาสตีติ อธิปฺปาโย ฯ เหตุมฺหิ เจตฺ ฅรณวณฺ ๑
สพฺพา โสภาสเต ทิสฺสตี สพฺพาปปี ทสทิสฺสา วิชฺโชเตนฺติ ๑
โสภาสเรตีปปี ปจฺนฺติ เตสฺ สพฺพา ทิสฺสตี พหฺวณฺเมตฺ
ทญฺจพฺพิ ๑

ปทีปกาลมฺหีตี ปทีปกรณฺกาล ปทีปฺชฺชณโยคฺเค อนุชฺการเรตี
อตุโถ ๑ เตนาห โย อนุชฺการมฺหิ ติมิสฺสีกายนฺติ พหฺเล
มหนฺชฺการเรตี อตุโถ ๑ ททาทิ ทิปฺนฺติ ปทีปปี อฺชฺชาเลนฺโต
วา อนุชฺชาเลนฺโต วา ปทีปทานํ ททาทิ ปทีโปปกรณฺานี
ทกฺขิณฺเยเย อฺททิสฺส ปรีจฺจชฺติ ๑ อฺปปฺชฺชติ โชติรสฺวิมานนฺติ
ปฏิสฺนฺชฺคกฺทหฺวเสน โชติรสฺ วิมานํ อฺปกจฺจตีตี ๑ เสสฺ
วตฺตฺนยเมว ๑

อถฺ ขลาปฺจฺจิตฺเต อตุเถ เทวตฺาย กถิตฺเต เถโร ตเมว
กถํ อญฺจปฺปตฺตี กตฺวา ทานาทิกถฺาย ตสฺสา กถฺลจฺิตฺตาทิกถฺาว
ณตฺวา สจฺจณฺิ ปกาเสสฺสิ สจฺจปรีโยसानฺเน สปริวารฺา ส
เทวตา โสตาปตฺตีผล ปตฺติญฺจหิ ๑ เถโร ตโต อากนฺตฺวา ตํ
ปวตฺตี ภควโต อารโจะสฺสิ ภควา ตสฺมี จ วตฺตฺสฺมี
สมฺปตฺตปรีสฺาย วิตถฺารณ ฅมฺมํ เทเสสฺสิ ส เทสนา
มหาชนฺสฺส สาคฺถิกา ซาตา มหาชนฺโน วิเสสโต ปทีปทาน
สทฺกจฺจการี อโหสฺตี ๑

ปทีปวิมานวณฺณา นิญฺจิตฺตา ๑

ติลทกขิณวิมานวณณา

อภิกกนฺเตน วณฺเณนาติ ติลทกขิณวิมานํ ฯ ตสฺส กา
อุปฺปตฺติ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ เขตฺวเน อนาถปิณฺฑติกสฺส
อาราเม ฯ เตน จ สมเยน ราชคฺเห อลฺลตฺตรา อิตฺถิ คพฺภินิ
ติเล โชวิตฺวา อาตเป สุกฺขาเปติ เตลฺลํ ปาตุกามา ฯ सा
ज प्रिक्खिणायुका तं तिवसमेव ज्वनम्ममा निरयत्तत्तनिकं
जसฺสา กम्मํ โอกาถํ กตฺวา จิตฺตํ อถ นํ ภควา ปจฺจุสเวลายํ
โลกํ โวลเณโต ทิพฺพจกฺขุณา ทิสฺวา จินฺเตสิ อยํ อิตฺถิ
อชฺช กาลํ กตฺวา นิรเย นิพฺพตฺติสฺสติ ยนฺนุนาหํ ติลภิกฺขา-
ปฏิกฺคหเณน ตํ สกฺกูปกํ กเรยฺยนฺติ ฯ โส สาวตฺถิโต ตฺขณฺเนว
ราชคฺเห กนฺตฺวา ปุพฺพณฺหสมยํ นีวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย
ราชคฺเห ปิณฺฑทาย จรณฺโต อนฺุพฺพเพน ตสฺสา เกหทฺวารํ
สมฺปาปฺณิ ฯ सा अित्थि भक्वन्तं प्रसूतिंवा सल्लघत्तिस्मिन्नससा
สหसा อุฏฺฐหิตฺวา กตฺถชฺลึ อลฺลณฺํ ชาติพฺพยุตฺตํ
อปฺสฺสนฺติ หตฺถปาเท โชวิตฺวา ติเล ราสี กตฺวา อุโภหิ
หตฺถเหิ ปรีคฺคเหตฺวา อลฺลชฺลึปฺุริ ติลลํ ภควโต ปตฺเต อากิริตฺวา
ภควนฺตํ วนฺทิ ฯ ตํ ภควา อนฺุกมฺปมาโน สฺวจินิ โหหิติ
วตฺวา ปกฺกามิ ฯ सा तससा रत्तिया पज्जुसสมये कालं
กตฺวา ตาวตฺสีภวเน ทฺวาทสโยชนิเก กนฺกวิมานे สุตฺตปพฺพุธา
วिय นิพฺพตฺติ ฯ อถายสฺมา มหาโมคฺคฺคฺลฺลานตฺถโร เทวจาริกํ

จรรนุโต เหฎฐจา วุตตนเยเนว อุปคนตุวา

อภิกกนฺเตน วณฺเณน ยา ตฺวํ ตีฎฐสิ เทวเต

โอภาเสนฺติ ทิสสา สพฺพา โอสธิ วิย ตารกา ฯ

เกน เตตาทีโส วณฺโณ เกน เต อธิ มิชฺฌติ

อุปฺปชฺชนฺติ จ เต โภคา เย เกจิ มนฺโส ปียา ฯ

ปฺจุฉามิ ตํ เทวิ มหानุภาว

มนุสฺสญฺตา กิมกาสิ ปฺลุณํ

เกนาสิ เอวณฺชลิตานุภาวา

วณฺโณ จ เต สพฺพทิสสา ปภาสตีติ ฯ

สา เทวตา อุตตมฺนา โมกฺกตฺตานเนน ปฺจุฉิตา

ปฺลุหํ ปฺจุฉา วิยาภาสิ ยสฺส กมฺมสฺสึทํ ผลํ ฯ

อหํ มนุสฺเสสฺสุ มนุสฺสญฺตา ปฺริมา ย ชาตียา มนุสฺสโลเก ฯ

อทุทลํ วิรชํ พุทฺธํ วิปฺปสฺนุนมนาวิลํ

อาสชฺช ทานํ อทาสี อกามา ติลทกฺขิณํ

ทกฺขิณฺเยยฺยสฺส พุทฺธสฺส ปสฺนุนา เสหิ ปาณิหิ ฯ

เตน เมตาทีโส วณฺโณ เตน เม อธิมิชฺฌติ

อุปฺปชฺชนฺติ จ เม โภคา เย เกจิ มนฺโส ปียา ฯ

อกุขามิ เต ภิกฺขุ มหานุภาว

มนุสฺสญฺตา ยมกาสิ ปฺลุณํ

เตนมฺหิ เอวณฺชลิตานุภาวา

วณฺโณ จ เม สพฺพทิสสา ปภาสตีติ

เล่มที่ 23 ปรหมตถทีปนีวิมานวตถุณณา หน้ที่ 71

สา วิสขชเชลี ฯ

ตตถ อาสชชชาติ อัย อาสชชชทโท อาสชช นั
ตถาคตถนติ อาทีสุ ฆฏฐเน อาคโต ฯ อาสชช ทานั เทตตี
อาทีสุ สมหคเม ฯ อีธาปี สมหคเมเยว ทฏฐพโพ ฯ ตสฺมา
อาสชชชาติ สมหคตถวา สมหวาเยน สมหปตถวาทิ อตถโถ ฯ เตนาห
อกามาติ ฯ สา หิ เทยชชรมมส์วิธานปฺพพกั ปฺริมสิทฺธิ
ทานสงกปฺปี วินา สหสา สมหปตถเต ภควติ ปวตถติตติ ติลทานั
สนุชทายาห อาสชช ทานั อทาสี อกามา ติลทกขิณนติ ฯ
เสถั วุตถนยเมว ฯ

ติลทกขิณวิมานวตถุณณา นิฏฐิตา ฯ

ปรหมตถทีปนีวิมานวตถุณณา

โกณจา มยฺรธา ทิวียา จ หัสาติ ปรหมตถทีปนีวิมานั ฯ
ตสฺส กา อฺปปตถติ ฯ ภควา สวตถุถิยั วิหริติ เชตวเน ตตถ
อณฺณตฺรธา อิตถิ ปตถีพพตา อโหสิ ฯ สา ภตถตุ อณฺณทวตถินิ
ขมา ปทกขิณคฺคาหิณี น กุทฺธาปี ปฏฺธิปฺพรติ ฯ อมฺรฺสวาจา
สจฺจวาทิณี สทฺธา ปสนฺนา ยถาวิภวั ทานานิ จ อทาสี ฯ
สา เกนจิทเว โรเคน ผุฏฐา กาลั กตฺวา ตวตถีสภวเน
นิพฺพตถติ ฯ อถายสฺมา มหาโมคฺคฺคฺลลาโน ปฺริมนเยเนว เทวจาริกั
จรณฺโต ตั เทวธีตฺร มหาตี สมหปตถตี อณฺณทวตถิ ทิสฺวา ตสฺสา
สมีปมฺปคโต สา อจฺจรธาสทฺสปรวิฐตา สฏฐิสกฏฐารา-

ลงการปฏิมณฺฑิตตตภาวา เถรสฺส ปาเทสฺส สิริสา วนฺทิตฺวา
เอกมฺนฺตํ อฏฺฐาสิ ฯ เถโรปี ตาย กตปฺปญฺญกมฺมํ ปุจฺจนฺโต
โกณฺจา มยฺฐรา ทิวียา จ หังสา
วคฺคฺสุสฺสรา โกกิตฺตา สมฺปตฺนฺติ
ปฺปฺผาภิกิณฺณํ รมฺมมิตํ วิมานํ
อนกจิตฺตํ นรนาสิเสวิตํ ฯ
ตตฺถจฺจฺจฺสิ เทวี มหानุภาเว
อิทฺธี วิภฺวพฺพนฺติ อนกรูปา
อิมา จ เต อจฺจฺจฺราโย สมฺนฺตฺโต
นจฺจนฺติ กายนฺติ ปโมทยนฺติ จ ฯ
เทวิทฺธิปตฺตาสี มหानุภาเว
มนุสฺสสฺสฺฐตา กิมกาสี ปุณฺณํ
เกนาสิ เอวญฺชลิตานุภาวา
วณฺโณ จ เต สพฺพทิสฺสา ปภาสตีติ

อาห ฯ

สา เทวตา อตฺตมฺนา โมคฺคฺลฺลาเนน ปุจฺจिता
ปฺลฺหํ ปุจฺจา วิทยาภาสิ ยสฺส กมฺมสฺสฺสฺสํ ผลํ ฯ
อหํ มนุสฺสเสสฺส มนุสฺสสฺสฺฐตา
ปติพฺพตฺตานญฺญมฺนา อโหสิ
มาตาว ปุตฺตํ อนุรกฺขมานา
กฺุทฺธาปีหํ นปฺพรุสฺสํ อโวจํ ฯ

เล่มที่ 23 ปฐมปติพพาวิมานวณณา หน้า 73

สจเจ จิตา โมสวชฺช ปหาย
ทานเน รตา สงฺกหิตตตถาวา
อนฺนญจ ปานญจ ปสฺนุนจิตฺตา
สกกจฺจ ทานํ วิปฺปลํ อทาสี ฯ

เตน เมตาทิโส วณฺโณ เตน เม อิธ มิชฺฌติ
อุปฺปชฺชนฺติ จ เม โภคา เย เกจิ มนฺโส ปิยา ฯ

อกขามิ เต ภิกฺขุ มหานุภาว
มนุสฺสญฺตา ยมกาสี ปุณฺณํ
เตนมฺหิ เอวชฺชลิदानุภาว
วณฺโณ จ เม สพฺพทิสสา ปภาสตีติ

สา เทวตา วิสฺสชฺเชตี ฯ

ตตฺถ โกลฺยาติ โกลฺยจฺสกฺกฺกมา เย สารสาตีปี
วฺจฺจนฺติ ฯ มยฺรูราติ โมรา ฯ ทิวียาติ ทิพฺพานุภาว ฯ อิํ
หิ ปํทํ ทิวียา โกลฺยา ทิวียา มยฺรูราตีอาทินา จตฺถิ
ปี ปเทหิ โยเชตพฺพํ ฯ หํสาติ สุวณฺณหํสาทิหํสา ฯ วคฺคฺสุสฺราตี
มฐฺรฺสุสฺรา ฯ โกกิลาติ กภาพโกกิลา เจว สุกฺกโกกิลา จ ฯ
สมฺปตฺนฺตีติ เทวตาย อภิรมนตฺถํ กิพฺนฺตา ลพฺนฺตา สมฺนตฺโต
ปตฺนฺติ วิจฺรฺนฺติ ฯ โกลฺยาทิจฺรูเปน หิ เทวตาย รติชนนตฺถํ
ปริวารญฺตา เทวตา กิพฺนฺตา ลพฺนฺตา โกลฺยาติ อาทินา
วฺตฺตา ฯ ปุปฺผากิณฺณนฺติ คณฺถิตาคณฺถิตเหหิ นานาวิชรตฺนคฺคฺสุเมหิ
โอกิณฺณํ ฯ รมฺมนฺติ รมณฺธิยํ มโนรมนฺติ อตฺถโธ ฯ อเนกจิตฺตฺนฺติ

อนนเกหิ อุตฺตยานกปฺปรุกฺขโปกฺขรณิอาทีหิ วิมานนฺสุ จ อนนเกหิ
ภิตฺติวิเสสาทีหิ จิตฺตํ ๙ นรนาโรเสวิตนฺติ ปรีวารภูเตหิ
เทวปฺตฺเตหิ เทวธีตาหิ จ อุปฺเสวิตํ ๙

อิทฺธี วิกฺุพฺพนฺติ อนนกรูปาติ นานารูปานํ วิทฺสเนน
อนนกรูปา กมฺมานุภาวสีทฺธา อิทฺธี วิกฺุพฺพนฺติ วิกฺุพฺพนฺติโย
วถฺยเชนฺตี อจฺฉลฺลิตฺติ โยชนา ๙

อนนถมฺมนาติ ปตฺติพฺพตา ปตฺติโต อนนถสมฺมึ มโน
เอตฺติสฺสาติ อนนถมฺมนา น อนนถมฺมนาติ อนนถมฺมนา มยฺหํ
สามิกโต อนนถสมฺมึ ปรีเส ปาปกํ จิตฺตํ น อุปฺปาเทสินฺติ
อตุโถ ๙ มาตาว ปฺตฺตํ อนนฺรกฺขมฺนาติ ยถา มาตา
ปฺตฺตํ เอวํ มยฺหํ สามิกํ สพฺเพปี วา สตฺเต หิตฺติตฺตาย
อหิตาปนยนกามตฺตาย จ อนนฺททฺทมฺนา ๙ กุทฺธาปีหิ นปฺผรฺสํ
อโวจนฺติ ปเรณ กตฺติ อผาสฺกํ ปฏิจฺจ กุทฺธาปี สมนานา อหํ
ผรฺสวจนํ น กเถสี อนนถทตฺถุ ปียวจนเมว อภาสินฺติ
อธิปฺปาโย ๙

สจฺเจ จิตฺตาติ สจฺเจ ปตฺติจฺจิตฺตา ๙ ยสฺมา มุสวาทา
เวรมณฺเฑยา สจฺเจ ปตฺติจฺจิตฺตา นาม โหติ น กทาจิ
สจฺจวจนมตฺเตนาคิ อาห โมสวชฺชํ ปหายาคิ มุสวาทํ ปหาย ๙
ทานน รตาคิ ทานน อภิตฺตา ยุตฺตปฺปยุตฺตาคิ อตุโถ ๙
สจฺกหิตฺตตฺตภาวาคิ สจฺกหวตฺถุหิ อตฺตทานํ วิย สภาเวเนว ปเรลํ

บุพทกนิกายภูจกถาวิมานวตถุณณา (ปรมตถทีปนี) - หน้าที่ 75
เล่มที่ 23 ทุตยปติพพตาวิมานวณณา หน้า 75

ตงคณหนสีลา อนนญจ ปานญจ กมมผลสทุชาย ปสนนจิตตา
ตถกจจ จิตตีการณ อทาสี อญญญจ วตถาทิทาน วิปูลิ
อุพาริ อทาสินุตติ โยชนาฯ เสสิ วุตตนเยเมวฯ
ปรมปติพพตาวิมานวณณา นิฏฐิตาฯ

ทุตยปติพพตาวิมานวณณา

เวพฺริยถมฺภนฺติ ทุตยปติพพตาวิมานํฯ ตสฺส กา
อุปฺปตฺติฯ สวตฺถึยฺม กิร อญฺจตฺตรา อุปาสิกา ปติพพตา
หุตฺวา สทฺธา ปสนฺนา ปญฺจ สีลานิ สุวิสุทฺธานิ กตฺวา รกฺขิฯ
ยถาวิภวญฺจ ทานานิ อทาสี สว กาลิ กตฺวา ตวตฺตีสภวเน
อุปฺปชฺชึฯ เสสิ เหฏฺฐา วุตตนเยเมวฯ

เวพฺริยถมฺภํ รุจิริ ปภสฺสรํ
วิมานมารุญฺห อเนกจิตฺตํ
ตตฺถจฺจสิ เทวิ มหानุภาเว
อุจฺจวจา อิทฺธิ วิภูพฺพมานาฯ
อิมา จ เต อจฺจราโย สมฺนุตฺโต
นจฺจนฺติ คายนฺติ ปโมทยนฺติ จฯ
เทวิทฺธิปตฺตาสี มหानุภาเว
มนุสฺสฏฺฐตา กิมกาสี ปุญฺญํ
เกนาสิ เอวญฺชลิตานุภาวา
วณฺโณ จ เต สพฺพทิสสา ปภาสตีติ

ขุททกนิกายกุกกาวิมานวตถุวณฺณา (ปรมตถทีปนี) - หน้าที่ 76
เล่มที่ 23 ปีกุควณฺณา หน้า 76

ปุจฺฉิ ฯ

สา เทวตา อุตตมฺนา โมคฺคตฺตานเณ ปุจฺฉิตา
ปฺลฺหํ ปุจฺฉา วิทยาภาสิ ยสฺส กมฺมสฺสตีํ ผลํ ฯ

อหํ มนุสฺเสสฺส มนุสฺสญฺตา
อุปาสิกา จกฺขุมโต อโหสิ
ปาณาติปาตา วิรตา อโหสิ
โลเก อทินฺนํ ปรีวชฺชยิสฺสํ ฯ
อมชฺชปา นาปี มุสา อภาณิ
สเกน สามินา อโหสิ ตฺถุจฺจา
อนฺนญจ ปานญจ ปสฺนฺนจิตฺตา
สกุจฺจ ทานํ วิปฺปลํ อทาสี ฯ

เตน เมตาทิโส วณฺโณ เตน เม อีช มิชฺฌติ
อุปฺปชฺชนฺติ จ เม โภกา เย เกจิ มนฺโส ปิยา ฯ

อกุขามิ เต ภิกฺขุ มหानุภาว
มนุสฺสญฺตา ยมกาสิ ปุญฺญํ
เตนมฺหิ เอวญฺชลิदानุภาวา
วณฺโณ จ เม สพฺพทิสฺสา ปภาสตีติ

สา เทวตา วิสฺสชฺเชสิ ฯ

ตตฺถ เวพฺุริยถมฺภนฺติ เวพฺุริยมณฺนิมยถมฺภํ ฯ รุจิรินฺติ
รมณิยํ ฯ ปภสฺสรนฺติ อติวิย ภาสุริํ ฯ อุจฺจาจฺจาติ อุจฺจา

เล่มที่ 23 ปรมสูณีสาวิมานวถุณณนา หน้ 77

จ อวจา จฯ วิวิชาติ อตุโถฯ

อุปาสิกาทิ สรณคมเนน อุปาสิกาลกฺขณ จิตาฯ วุตฺตํ
หิ ยโต โข มหานาม อริยสาวโก พุทฺธํ สรณํ คโต
โหติ ฆมฺมํ สรณํ คโต โหติ สงฺฆํ สรณํ คโต โหติ จ
เอตตาวตฺตา โข มหานาม อริยสาวโก อุปาสโก โหตีติฯ

จกฺขุมโตติ ปณฺจหิ จกฺขุหิ จกฺขุมโต พุทฺธสฺส ภควโต
เอวํ อุปาสิกาทิกตฺตเนน อาสยสุทฺธิํ ทสฺเสตฺวา ปโยคสุทฺธิํ
ทสฺเสตฺตุ ปาณาติปาตา วิรตาทิอาทิ วุตฺตํฯ ตตฺถ สเกน
สามินา อโหสี ตฺถุจาทิ มิจฺจจาจารา เวรมณิ อาทฯ เสถํ
เหฎฺฐา วุตฺตสทิสเมวฯ

ทฺถียปติพฺพตาวิมานวถุณณนา นิฎฺฐิตาฯ

ปรมสูณีสาวิมานวถุณณนา

อภิกฺกนฺเตน วถุณเณนาติ ปรมสูณีสาวิมานํฯ ตสฺส
กา อุปฺปตฺติ สวตฺถิยํ อญฺญตรสฺมี เกเห เอกา กุลสูณฺหา
เลหํ ปิณฺฑาทาย ปวิญฺจํ ชีณาสวตฺถเริํ ทิสฺวา สญฺชาตปีติ-
โสมนสฺสา อิทํ มยฺหิ อุตฺตมํ ปุณฺณกฺขเขตฺตํ อุปฺภูจิตฺนฺติ อตฺตนา
ลทฺธิํ ปุวฺภาคํ อาทาย อาทเรน เถรสฺส อุปเนสิ เถโร
ตํ ปฏิกฺคเหตฺวา อนฺโมทนํ กตฺวา คโตฯ สว อปรภาเค
กาลํ กตฺวา ตาวตฺตีสภวเน อุปฺปชฺชิตฺวา เสถํ สพฺพิ เหฎฺฐา

บุพพทกนิกายภูจกถาวิมานวตถวณณนา (ปรมตถทีปนี) - หน้าที่ 78
เล่มที่ 23 ปิจวคควณณนา หน้า 78

วุดตสทิสเมว ฯ เตน วุดตํ

อภิกกนฺเตน วณฺเณน ยา ตํวํ ติฏฺฐติ เทวเต
โอภาเสนฺติ ทิสสา สพฺพา โอสธิ วิย ตารกา ฯ
เกน เตตาทีโส วณฺโณ เกน เต อธิ มิชฺฌติ
อุปฺปชฺชนฺติ จ เต โภกา เย เกจิ มนฺโส ปิยา ฯ

ปฺจุฉามิ ตํ เทวิ มหानุภาเว

มนุสฺสภูตา กิมกาสิ ปฺลฺลํ

เกนาสิ เอวณฺชลิตานุภาวา

วณฺโณ จ เต สพฺพทิสสา ปภาสตีติ ฯ

สา เทวตา อตฺตมฺนา โมกฺกตฺตนาเนน ปฺจุฉิตา

ปฺลฺลํ ปฺจุฉา วิยาภาสิ ยสฺส กมฺมสฺสึทํ ผลํ ฯ

อหํ มนุสฺเสสฺส มนุสฺสภูตา

สุฉิสสา อโหสิ สฺสุรสฺส เกเห ฯ

อทฺทสํ วิรัชํ ภิกฺขุํ วิปฺปสฺนุนมนฺนาวิลํ

ตสฺส อทาสหํ ปฺวํ ปสฺนฺนา เสหิ ปาณิภิ

ภากชฺชตฺตภาลํ ทตฺวาน โมทามิ นนฺทเน วเน ฯ

เตน เมตาทีโส วณฺโณ เตน เม อธิ มิชฺฌติ

อุปฺปชฺชนฺติ จ เม โภกา เย เกจิ มนฺโส ปิยา ฯ

เตนมฺหิ เอวณฺชลิตานุภาวา

วณฺโณ จ เม สพฺพทิสสา ปภาสตีติ ฯ

ขุททกนิกายภูจกถาวิมานวถุณณนา (ปรมตถทีปนี) - หน้าที่ 79
เล่มที่ ทุติยสุณิสาวิมานวถุณณนา หน้า 79

ตตถ สุณิสาดิ ปุตตสสุ ภารिया ๑ อิตถिया หิ สามิกสสุ
ปีตา สสุโรติ วุจจติ ตสสุ จ สว สุณิสาดิ ๑ ตัง สนุชาย
อาห สุณิสว อโหสิ สสุรสสุ เกเหติ ๑

ภากขุททภากนุติ อตตนา ลทุขปฏิวิสโต อุปขุททภากัง
อทาสี ๑ โมทามิ นนุทเน วเนติ เถเรน นนุทนเวน ทิฏฐตตาย
อาห ๑ เสถั วุตตนยเมว ๑

ปรมสุณิสาวิมานวถุณณนา นิฏฐิตา ๑

ทุติยสุณิสาวิมานวถุณณนา

อภิกกนุเตน วถุณณนาคิ ทุติยสุณิสาวิมานัง ๑ เอตถ ปน
อุปพัพ ๑ นตถิ ๑ อฏฐุปตติยิ กุมมาสทานเมว วิเสโส ๑
เตน วุตติ

อภิกกนุเตน วถุณณน ยา ตวั ติฏฐสิ เทเวเต
โอภาสเณติ ทิสว สพพวา โอสธิ วิย ตารกา ๑
เกน เตตาทิสว วถุณโณ เกน เต อธิ มิชฌติ
อุปพชชนติ จ เต โภกา เข เกจิ मनโส ปिया ๑

ปุจจามิ ตัง เทวิ มหานุภาเว

มนุสสุตถุตา กิมกาสิ ปุณณั

เกนาสิ เอวณชลิตานูภาวา

วถุณโณ จ เต สพพทิสว ปภาสตีติ ๑

ขุททกนิกายกุกกาวิมานวถุณณนา (ปรมตถทีปนี) - หน้าที่ 80
เล่มที่ 23 ปิจวคควณณนา หน้า 80

สา เทวตา อตุตมณา โมคคตุลาเนน ปุจฺจिता

ปลฺหํ ปุจฺจา วิทยาภาสิ ยสฺส กम्मสฺสตีํ ผลํ ฯ

อหํ มนุสฺเสสฺส มนุสฺสฏฺฐตา

สุณฺนิสา อโหสิ สฺสุรสฺส เคเห ฯ

อทุทถํ วิรชํ ภิกฺขุํ วิปฺสฺสนุนมนนาวิลิ

ตสฺส อทาสนํ ภาคํ ปสนฺนา เสหิ ปาณฺนิภิ

กฺุมฺมาสปิณฺฑํ ทตฺวาน โมทามิ นนฺทเน วเน ฯ

เตน เมตาทิโส วณฺโณ เตน เม อิชฺ มิชฺฌติ

อุปฺปชฺชนฺติ จ เม โภกา เย เกจิ มนฺโส ปิยา ฯ

อกฺขามิ เต ภิกฺขุ มหานุภาว

มนุสฺสฏฺฐตา ยมกาสิ ปฺลฺลํ

เตนมฺหิ เอวฺลฺลชฺลิตานุภาวา

วณฺโณ จ เม สพฺพทิสฺสา ปภาสตีติ ฯ

ตตฺถ ภาคนฺติ กฺุมฺมาสโกฏฺฐาสิ ฯ เตนาห กฺุมฺมาสปิณฺฑํ

ทตฺวานาติ ฯ กฺุมฺมาโสติ จ ยวกฺุมฺมาโส วุตฺโต ฯ เสสิ วุตฺตนยเมว ฯ

ทฺติยสุณฺนิสาวิมานวถุณณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ตสฺส สทฺธภาวญฺจ สงฺคหํ กาคฺ์ สมตฺตภาวญฺจ ตปฺปจฺจยา
จ ตสฺส มหาสมฺปตฺติปฏิลาภํ ฌตฺวา ปตฺตจิวริ อาทาย
ตสฺส กสณฺญาณํ คนฺตฺวา อาวาภูติเร เอกํ कुम्ภํ โอลฺเลนฺโต
อฺภูจาสี ๑ ปุณฺโณ เถริ ทิสฺวา ว กสิ จเปตฺวา ปณฺจปติฏฺฐิตน
เถริ วนฺทิตฺวา ทนฺตกฺกุเณน อตฺถโถ ภวิสฺสตีติ ทนฺตกฺกุจํ
กปฺปิยํ กตฺวา อทาสี ๑ อตฺสฺส เถโร ปตฺตตฺถจ ปริสฺสวานญฺจ
นีหริตฺวา อทาสี โส ปานีเยน อตฺถโถ ภวิสฺสตีติ ตํ
อาทาย ปานียํ ปริสฺสวาเวตฺวา อทาสี ๑

เถโร จินฺเตสิ อัยฺ ปเรสิ ปจฺฉิมเคเห วสฺติ สจฺจสฺส
เคหทฺวารํ คมิสฺสามิ อิมสฺส ภริยา มํ ทฏฺฐํ น สกฺขิสฺสตี
ยาวสฺส ภริยา ภตฺตํ อาทาย มคฺคํ ปฏฺฐิปชฺชตี ตาว อิว
ภวิสฺสามิติ ๑ โส ตตฺถเวว โลกํ วิดีนาเมตฺวา ตสฺสา
มคฺคารุพฺพหาวํ ฌตฺวา อนฺโตนคราภิมฺโข ปายาสี ๑ ส
อนฺตรามคฺเค เถริ ทิสฺวา จินฺเตสิ อปฺเปกทาหํ เทยฺยธมฺเม
สตี อัยฺยํ น ปสฺสามิ อปฺเปกทา เม อัยฺยํ ปสฺสนฺตฺติยา
เทยฺยธมฺโม น โหติ อชฺช ปน เม อัยฺโย จ ทิฏฺฐโธ เทยฺยธมฺโม
จายํ อตฺถิ กริสฺสตี นุ โข เม สงฺคหนฺติ ๑ ส ภตฺตภาชนํ
โธตาเรตฺวา เถริ ปณฺจปติฏฺฐิตน วนฺทิตฺวา ภาเน อิทํ
ลฺลขํ วา ปณฺตีติ วาติ อจินฺเตตฺวา ทาสฺสฺส โว สงฺคหํ กโรถาติ
อาห ๑ อถ เถโร ปตฺตํ อุปนาเมตฺวา ตาย เอเกน หตฺถเนน

ภาชนั ชาเรตฺวา เอเกน หตฺเถน ตโต ภคฺตํ ททมานาย
อุปฺพทฺภคฺเต ทินฺเน อถนฺติ หตฺเถน ปตฺตํ ปิทฺทึ ๙ สา
ภนฺเต เอโกว ปฏฺวีโส น สกฺกา ทฺวิธา กาคฺคํ ตุมฺหากํ
ทาสฺส อธิโลกสงฺคหํ อคฺตฺวา ปรโลกสงฺคหํ กโรธ นีรวเสสเมว
ทาคฺคามามฺหิตี วตฺวา สพฺพเมวสฺส ปตฺเต ปตฺติจฺจาเปตฺวา
ตฺเมหฺมิ ทิฏฺฐชฺมมฺสฺส ภากิณี อสฺสนฺติ ปตฺถนํ อกาสิ ๙ เถโร
เอวํ โหตฺตุติ วตฺวา จิตฺโกว อนุโมทนํ กตฺวา เอกสฺมี
อุทกผาสฺสกุจฺจาเน นิสฺสีทิตฺวา ภคฺตฺกิจฺจํ อกาสิ ๙ สปิ
ปฏฺวินิวตฺติตฺวา ตณฺฑุเล ปรีเยสิตฺวา ภคฺตํ ปจฺจิ ๙

ปฺนฺโณปี อพฺพทฺกริสฺมตฺตํ จานํ กสิทฺวา ชิงฺจณฺํ สหิตฺตุ
อสกฺโกนฺโต โคธเ วิสฺสชฺเชตฺวา เอกํ รุกฺขณายํ ปวิสิตฺวา
มคฺคํ โอลเณนฺโต นิสฺสีทึ ๙ อถสฺส ภริยา ภคฺตํ อาทาย
คจฺจมานา ตํ ทิสฺวาว เอส ชิงฺจณาย ปิพฺพิโต มํ โอลเณนฺโต
นิสินฺโน สเจ มํ อติวีย จิรายีติ ตชฺเชตฺวา ปโตทลญฺจียา
ปหริสฺสตี มยา กตฺกมฺมํ นีรตฺถกํ ภวิสฺสตี ปฏฺิกจฺเจวสฺส
อาโรเจสฺสามิตี จินฺเตตฺวา เอวมาห สามิ อชฺเชกทิวสฺสิ จิตฺตํ
ปสาเทหิ มา มยา กตฺกมฺมํ นีรตฺถกํ กริ อหํ ปาโตว
เต ภคฺตํ อหฺรณฺตี อนุตฺรามคฺเค ชฺมมเสนาปตี ทิสฺวา ตว
ภคฺตํ ตสฺส ทตฺวา ปฺนฺ เคหํ กนฺตฺวา ภคฺตํ ปจฺจิตฺวา
อาคตา ปสาเทหิ สามิ จิตฺตฺนฺติ ๙ โส ที วเทสิ ภาทฺเทติ

ปฺจฉิตฺวา ปฺน ตมตฺถํ สุตฺวา ภาทฺเต สาธฺ วตฺ เต กตฺ
มม ภาตฺถํ อยฺยสฺส ททมานาย มยาปฺปสฺส อชฺช ปาโถว
ทนฺตกกุญฺจจ มุโขทกญฺจ ทินฺนุนฺติ ปสฺนุนฺมานโส ตํ วจฺนํ
อภินฺนทิตฺวา อสฺสุเร ลทฺธภตฺตตาย กิลนฺตกาโย ตสฺสา องฺเกปี
ลีลํ กตฺวา นิตฺทํ โอกฺกมิ ฯ

อถสฺส ปาโถว กสิตฺถุจฺจํ ปฺสฺจฺจณฺณํ อุปาทาย สพฺพํ
รตฺตสฺวณฺณํ หุตฺวา กณฺนิการปฺปฺพรสิ วิย โสภมานํ
อฏฺฐาสิ ฯ โส ปพฺพุโธ โอลเกตฺวา ภริยํ อาท ภาทฺเต
เอตํ มยา กสิตฺถุจฺจํ สพฺพํ มม สฺวณฺณํ หุตฺวา ปญฺญาตฺติ
กํ นุ โข เม อติอฺสฺสุเร ลทฺธภตฺตตาย อภฺจินิ ฆมนฺตีติ ฯ
สามิ มยฺหมปิ เอวเมว ปญฺญาตฺติติ ฯ โส อฏฺฐาย ตตฺถ
คณฺตฺวา เอกํ ปิณฺฑํ คเหตุวา นงฺกลสิเส ปหริตฺวา สฺวณฺณภาวํ
ณตฺวา อโห อยฺยสฺส ฆมฺมเสนาปตฺติสฺส ทินฺนทานเ อชฺเชว
วิปาโก ทสฺสิโต น โข ปน สกฺกา เอตฺตํ ฐนํ ปฏฺิจฺฉาทเหตุวา
ปฺริกฺขชฺชิตฺตุนฺติ ภริยาย อากตฺ ภาตฺตปาตี สฺวณฺณสฺส ปฺเรตฺวา
ราชกฺลํ คณฺตฺวา ญฺญา กโตกาโส ปวิสิตฺวา ราชานํ
อภิวาทเหตุวา กํ ตาตฺตติ วุตฺเต เทว อชฺช มยา กสิตฺถุจฺจํ
สพฺพํ สฺวณฺณราสิเมว หุตฺวา จิตฺํ สฺวณฺณํ อหฺราเปตฺติ วญฺญตีติ
อาท ฯ โกลิ ตฺวนฺติ ฯ ปุณฺโณ นามาหนฺติ ฯ กํ ปน เต
อชฺช กตฺนฺติ ฯ ฆมฺมเสนาปตฺติสฺส เม ปาโถว ทนฺตกกุญฺจจ

มุโขทกณจ ทินัน ภริยาปิ เม มยหิ อากุฏคตติ ตสเสว
ทินนุนติ ฯ

ติ สุตวา ราชา อชเชว กิร โภ ชมมเสนาปติสส
ทินนทานเน วิปาโก ทสสิโตติ วตวา ตาต กิ กโรมีติ
ปจฺจติ ฯ พหุณี สกฏสทสฺตานิ ปหิณฺติว สฺวณฺณ
อาหาราเปถาติ ฯ ราชา สกฏานิ ปหิณฺติ ฯ ราชปฺริเสสฺ รณฺโณ
สนตฺกนฺติ กณฺหนฺเตสฺ กหิตฺ กหิตฺ มตฺติกา ว โหติ ฯ เต
กนฺตวา รณฺโณ อาโรเจสฺ ฯ ราชา ตุมฺเหหิ กิณฺติ วตวา
กหิตนฺติ ปจฺจติว ตุมฺหากิ สนตฺกนฺติ วุตเต ตาตา
ปฺน กจฺจถ ปฺณณฺสส สนตฺกนฺติ วตวา กณฺถาติ อาก ฯ
เต ตถา กรีสฺ ฯ กหิตฺ กหิตฺ สฺวณฺณเมว อโหสิ ฯ ติ
สพฺพิ อากฺริว ราชงฺกณ ราชี อํกิสฺ อสีติหตฺถุเพโ
ราชี อโหสิ ฯ ราชา นาคเร สนฺนิปาตาเปตฺวา อาก อิมสฺมี
นคเร อตฺถิ กสฺสจฺจิ เอตฺตํ สฺวณฺณนฺติ ฯ นตฺถิ เทวาติ ฯ
กิ ปนฺสส ทาคฺุ วฏฺฏตีติ ฯ เสฏฺฐิจฺจตฺตํ เทวาติ ฯ ราชา
พหุชนเสฏฺฐี นาม โหตฺติ มหนฺเตน โภเคน สทฺธี ตสฺส
เสฏฺฐิจฺจตฺตํ อทาสี ฯ

อถ นํ โส อาก มยฺ เทว เอตฺตํ กาลิ ปฺรกุเล
วสิมฺหา ฯ วสนฺภูจัน โน เทธาติ ฯ เตนหิ ปสฺส เอส
คุมฺโพ ปณฺณายติ เอตฺ หราเปตฺวา เคหิ กากฺเรหิติ ปฺราณเสฏฺฐีสฺส

เคหภูจัน อัจฉิฯ โส ตสมิ จาเน กติปาเหเนว เคห
การาเปตวา เคหปเวสนมมงคลยจ ฉตตมมงคลยจ เอกโตว
กโรนุโต สตุตทาหิ พุทฺธปมฺขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส ทานํ
อทาสิฯ อถสฺส สตุตา ทานานุโมทนํ กโรนุโต อนฺุพุพิภถํ
กเถสิฯ ชมฺมกถาวสานเ ปุณฺณเสฏฺฐิ จ ภริยา จสฺส ชีตา
จ อุตฺตราติ ตโยปี ชนา โสตาปนฺนา อเหตุฯ

อปรภาเค ราชคหเสฏฺฐิ ปุณฺณเสฏฺฐิโน ชีตริ อุตฺตโน
ปุตฺตสฺส วาเรสิฯ โส นาหิ ทสฺสามิติ วุตฺโต มา
เอวํ กโรตุ เอตฺตํ กาลิ อเมห นิสฺสาย วสนฺเตเนว เต
สมฺปตฺติ ลทฺธา เทตุ เม ปุตฺตสฺส เต ชีตฺรนฺติ อาหฯ โส
มิจฺฉาทิกฺกิกา ตูเมห มม ชีตา ตีหิ รตเนหิ วินา วสิตุ
น สกโกติ เนวสฺส ชีตริ ทสฺสามิติ อาหฯ อถ นํ
พหู เสฏฺฐิภคปติกาทโย กุลปุตฺตา มา เตน สทฺธิ วิสฺสาสิ
ภินฺนํ เทหิสฺส ชีตฺรนฺติ ยาจิสฺสุฯ โส เตสิ วจัน สมฺปฏฺิจฺฉิตฺวา
อาสาพุหิปุณฺณมาย ชีตริ อทาสิฯ สวา ปติภฺถิ คตกาลโต
ปฏฺุจาย ภิกฺขุ วา ภิกฺขุณี วา อฺุปสงฺกมิตฺถุ ทานํ วา ทาคุ
ชมฺมํ วา โสตุ นาลตฺถ เอวํ อหฺุตฺเตเยสุ มาเสสุ วิตีวตฺเตสุ
อุตฺตโน สนฺติเก จิตฺเต ปริจาริกเ ปุจฺฉิ อิทานิ
กิตฺตํ อนฺุโตวสฺสํ อวสิภฺจฺฉนฺติฯ อหฺุตฺตมาโส อยฺเยติฯ สวา
มาตาปิตฺถนํ สาสนํ ปหิณฺนิ กสฺมา มํ เอวฺรุเป พนฺธนาการเ

เล่มที่ 23 อุตตราวิมานวณณา หน้า 87

ปกขิปีสู วริ คุมเหหิ มัง ลกขณาหัตถ์ กตวา ปเรลล ทาสี
สาเวตุ น เอรูปลสฺส มิจฺฉาทิกฺกุจิกสฺส กุลสฺส ทาคู
อากตกาลโต ปฏฺจาย ภิกฺขุทสฺสนาทีสุ เอกมปิ ปุณฺณ กาคู
น ลภามิตี ๑ อตฺสสา ปิตา ทุกฺขิตา วต เม ชีตาติ
อนตฺตมนตฺต ปเวเทตฺวา ปณฺจทส กหาปณฺสทสฺसानิ เปเสติ ๑
อิมสฺมึ นนเร ลิริมา นาม คณิกา อตฺถิ เทวสิกฺกิ สหสฺส
คณฺหาติ อิมเห กหาปณฺเห ตํ อานตฺวา สามิกสฺส นิชฺยาเทตฺวา
สยฺย ยถารุจิ ปุณฺณานิ กโรตฺถติ สาสนํ จ ปหิณฺน ๑ อุตฺตรา
ตถา กตฺวา สามิเกน ลิริมํ ทิสฺวา กิมิทฺนฺติ วุตฺเต สามิ
อิมํ อพฺพมาลํ มม สหายิกา คุมฺเหห ปริจฺรตุ อหํ ปน อิมํ
อพฺพมาลํ ทานญฺเจว ทาทูกามา ฐมฺมญฺจ โสตฺูกามาติ อาท ๑
โส ตํ อภิรูปํ อิตฺถิ ทิสฺวา อูปฺปนฺนสิเนโห
สาธฺตติ สมฺปฏฺิจฺฉิ ๑

อุตฺตราปี โข พุทฺธปฺปมฺขํ ภิกฺขุสงฺฆํ นิมนฺเตตฺวา
ภนฺเต อิมํ อพฺพมาลํ อณฺยตฺถ อคฺนฺตฺวา อิเชว ภิกฺขา
คเหตฺพุพาทิ สตฺถุ ปฏฺิจฺฉนฺติ คเหตฺวา อิโตทานิ ปฏฺจาย ยาว
มหาปวารณา ตาว สตฺถารุ อูปฺฏฺจาทู ฐมฺมญฺจ โสตฺู
ลภิสฺสามิตี คฺกุจฺจมานสา เอวํ ยาคู ปจถ เอวํ ภตฺต
ปจถ เอวํ ปุวํ ปจถาติ มหानเส สพฺพกิจฺจานิ สํวิทฺหนฺติ
วิจฺรติ ๑ อตฺสสา สามิโก เสว มหาปวารณา ภวิสฺสตีติ

มหานสาภิมุโข วาตปาเน จตุวา กิ นุ โข กโรนุติ ส
อนุชพาลา วิจรตีติ โอโลเกตวา ตํ เสทกิลินันํ ฉาริกาย
โอภิณณํ องฺการมสิมกฺขิตํ ตถา สํวิทหิตฺวา วิจรมานํ ทิสฺวา
อโห อนุชพาลา เอวรูเป จาเน อิมํ สิริสมฺปตฺตี นานุภวติ
มฺณทกสมณเ อุปฺภุจหิสฺสามิติ ตฺถุจจิตฺตา วิจรตีติ หสิตฺวา อปฺคณฺธิ ฯ
ตสฺมี อปฺคเต ตสฺส สนฺตึเก จิตา สิริมา กิ นุ
โฆ โอโลเกตฺวา เอส หสตีติ เตเนว วาตปาเนน โอโลเกนฺติ
อฺตุตฺริ ทิสฺวา อิมํ โอโลเกตฺวา อิมินา หสิตํ อทฺธา อิมสฺส
เอตาย สทฺธี สนฺถโว อตฺถิติ จินฺเตสิ ฯ สฺวา กิร อทฺตมาลํ
ตสฺมี เกहे พาหิรกอธิถิ หุตฺวา วสมานาปี ตํ สมฺปตฺตี
อนุภวมานา อตฺตโน พาหิรกอธิถิภาวํ อชานิตฺวา อหํ
ฆรสามินิธิ สลฺลํ อกาสิ ฯ สฺวา อตฺตราย อาฆาตํ พนฺธิตฺวา
ทฺถุขมสฺสา อุปฺปาเทสฺสามิติ ปาสาทา โอริยุห มหานลํ
ปวิสิตฺวา ปฺวปจณฺฐจาเน ปกฺกฺกฺจิตํ สปฺปี กฺกฺจฺจฺจฺนา อาทาย
อตฺตฺราริมุขํ ปายาสิ ฯ อตฺตฺรธา ตํ อากจฺจฺนฺตี ทิสฺวา มม
สหายิกาย มยฺหํ อุปกาโร กโต จกฺกวาลํ อติสมฺพาริ
พฺรหฺมโลโก อติเนิจโก มม ปน สหายิกาย कुโณว มหนฺโต
อหฺมฺปิ เอตํ นิสฺสาย ทานณฺจ ทาตุ ฐมฺมณฺจ โสตุ ลภี
สเจ มม เอติสฺสาย อุปริ โโกโร อตฺถิ อิทํ สปฺปี มํ ทหตุ

เล่มที่ 23 อุตตราวิมานวณณา หน้า 89

สเจ นตฺถิ มา มํ ทหตฺติ ตํ เมตฺตยาฯ ฝริฯ ตาย ตสฺสา
มตฺตเก อาสิณฺจิตฺมปิ ปกฺกภูจิตฺสปิ สีโตทกํ วย อโหสิฯ
อด นํ อิทํ สีตลํ ภวิสฺสตีติ ปุณ กภูจฺจกํ ปุเรตฺวา
อาทาย อากจฺจนฺตี อุตฺตราย ทาสีโย ทิสฺวา อเร
ทฺพฺพิเนเต น ตฺวํ อมฺหากํ อຍຍาย อฺปฺริ ปกฺกสปิ
อาสิณฺจิตฺ อฺนุจฺจวิกาติ สนฺตชฺเชนฺตีโย อิตฺโต จิตฺโต จ อฺภูจาย
หตฺถေหิ จ ปาทฺเหหิ จ โปเถตฺวา ภูมိຍํ ปาเตสฺสุฯ อุตฺตรา
วารณฺตีปิ วาเรตฺถุํ นาสกฺขิฯ อด สฺวา อฺปฺริ จตฺวา สพฺพา
ทาสีโย ปฺฏิพาหิตฺวา กิสฺส เต เหวรฺรูปํ ภาริຍํ กมฺมํ กตฺนฺติ
สิริมํ โอวทิตฺวา อฺโณหฺทเกน นฺหาเปตฺวา สตฺปากเตเลน
อพฺภณฺชิฯ

ตสฺมี ขณฺเ สฺวา อตฺตโน พาทฺริกิตฺถิภาวํ ญตฺวา จินฺเตสิ
มยา ภาริຍํ กมฺมํ กตฺถํ สามีกฺสฺส หสิตฺมตฺตការณา อิมิสฺสา
อฺปฺริ ปกฺกสปิ อาสิณฺจนฺติยา อຍํ กณฺหฺถ นนฺติ ทาสีโย
น อาณาเปตฺวา มํ วิหฺจนฺกาลีปิ สพฺพา ทาสีโย ปฺฏิพาหิตฺวา
มยฺหํ กตฺตพฺพเมว อกาสิ สจฺาหํ อิมํ น ขมาเปสฺสามิ มฺหฺธา
เม สตฺตธา ฝลยฺยาติ ตสฺสา ปาทฺมฺูเล นิปฺชฺชิตฺวา อຍຍ
ขมาหิ เม โทสนฺติ อหฺฯ อหํ สປປိတိကာ ธีตา ปิตฺริ
เม ขมาປိเต ขมိສฺสามິຕိฯ โหตุ อຍຍ ပိຕฺรมປိ เต ปุณฺณเสฏฺฐိ
ขมาเปสฺสามິຕိฯ ปุณฺโณ มม វຽຽ ษนฺกປိຕາ វិវຽຽ

ชนกปีตรี ขมาปีเต ปน อหิ ขมิสุสามิติ ฯ โโก ปน เต
วิภูญเฐ ชนกปีตาดิ ฯ สมมาสมพุทฺโชติ ฯ มยหิ เตน สทฺธิ
วิสุสาโส นตฺถิติ ฯ โหตุ อยฺเต ฯ อหิ กิ กริสุสามิติ ฯ
สตุถา เสว ภิกฺขุสงฺฆํ อาทาย อิธาคมิสุสตี ตฺวํ ยถาลทฺธ
สกุการิ กเหตุวา อิเชว อากนฺตฺวา ตํ ขมาเปหิติ ฯ ส
สาธฺม อยฺยเต อญฺจาย อตฺตโน เกหิ กนฺตฺวา ปญฺจ-
สตรปริจาริกตฺถิโย อาณาเปตฺวา นานาวิธานิ ขาทนียโกชนียานิ
เจว สฺวเปยฺยานิ จ สมฺปาเทตฺวา ปุนทิวเส ตํ สกุการิ
อาทาย อุตฺตราย เกหิ อากนฺตฺวา พุทฺธปฺปมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส
ปคฺเต ปตฺถุจาเปตฺว อวิสหนฺติ อญฺจาสี ตํ สพุทฺธิ กเหตุวา
อุตฺตราว สํวิทฺธิ ฯ

สิริมาปี สตุถุ ภตฺตกิจฺจาวसानเ สทฺธิ ปริวารเณ
สตุถุ ปาพฺมุเล นิปชฺชิ อถ นํ สตุถา ปุจฺฉิ โโก เต
อปราโชติ ฯ ฆนฺเต มยา หิยฺโย อิทํ นาม กตํ อถ เม
สหายิกา มํ วิหะยมานา ทาสีโย นีวาเรตฺวา มยฺหิ อุปการเมว
อกาลิ สาทํ อิมิสฺสา คุณํ ชานิตฺวา อิมิ ขมาเปสี อถ
มํ เอสา ตฺมุเมหฺสุ ขมิเตสุ ขมิสุสามิติ อาหาติ ฯ เอวํ กิร
อุตฺตเรติ ฯ อาม ฆนฺเต สีเส เม สหายิกาย ปกุกสปปิ
อาสิตฺตุนฺติ ฯ อถ ตยา กิ จินฺติตฺตุนฺติ ฯ จกฺกวาลํ อติสมฺพาธ
พุรฺหมโลโก อตฺนิจโก มม สหายิกาย กุโณว มหนฺโต

เล่มที่ 23 อุตตราวิมานวณณา หน้า 91

อหิ หิ เอตํ นิสฺสาย ทานญจ ทาคุํ ชมฺมญจ โสตุํ อลตถํ
สเจ เม อิมิสฺสา อุปริ โโกโช อตถิ อิทํ มํ ทहतฺ โน
เจ มา ทहतฺติ เอวํ จินฺเตตฺวา อิมํ เมตฺตตาย ผริ ฆนฺเตติ ฯ
สตุถา สาธุ สาธุ อุตฺตเร เอวํ โกธํ ชินิตุํ วฏฺฏติ โกชน
หิ นาม อุกโกเชน อุกโกสโก อนุกโกสนฺเตน ปรึภาสโก
อปรึภาสนฺเตน ถทฺชมจฺจริ อุตฺตโน สนฺตกสฺส ทานเนน มุสาวาที
สจฺจวจนเนน ชินิตพฺโพติ อิมมตถํ ทสฺเสนฺโต

อุกโกเชน ชินเ โกธํ อสาธุํ สาธุณา ชินเ

ชินเ กทริยํ ทานเนน สจฺเจนาถิกวาทีนฺนติ

อิมํ คาลํ วตฺวา คาถาปริโยसानเ จตฺสจฺจกถํ อภาสิ ฯ
สจฺจปริโยसानเ อุตฺตรา สกทาคามิผลเ ปตฺติจฺจหิ ฯ สามิโก
จ สสุโร จ สสุสุ จ โสตาปตฺติผลํ สจฺจนิกริสุ ฯ สิริมาปี
ปญฺจสตปริวารา โสตาปนฺนา อโหสิ ฯ อปรภาเค อุตฺตรา
กถํ กตฺวา ตาวตีสภวเน อุปฺปชฺชิ ฯ อถายสุมา มหา-
โมคฺคละลาโน เหฏฺฐา วุตฺตนเยเนว เทวจาริกํ จรฺนฺโต อุตฺตรํ
เทวธีตรํ ทิสฺวา คาถาย ปุจฺจติ

อภิกฺกนฺเตน วณฺเณน ยา ตฺวํ ติฏฺฐสิ เทวเต

โอภาเสนฺติ ทิสฺวา สพฺพา โอสธิ วิย ตารกา ฯ

เกน เตตาทีโส วณฺโณ เกน เต อธิ มิชฺฌติ

อุปฺปชฺชนฺติ จ เต โภกา เย เกจิ มนฺโส ปิยา ฯ

ขุททกนิกายกุกกาวิมานวตถุวณฺณา (ปรมตถทีปนี) - หน้าที่ 92
เล่มที่ 23 ปัจจกถวณฺณา หน้า 92

ปุจฉามิ ตํ เทวิ มหानุภาเว
มนุสฺสภูตา กิมกาสิ ปุณฺณํ
เกนาสิ เอวณฺชิตานุภาวา
วณฺโณ จ เต สพฺพทิสฺสา ปภาสตีติ ฯ
สา เทวตา อุตตมฺนา โมกฺกตฺตานเนน ปุจฺจिता
ปฺลหํ ปุจฺจา วิทยาภาสิ ยสฺส กมฺมสฺสตีทํ ผลํ
อิสฺสา จ มจฺจริยมาโน (๑) ปฺลาโส
นาโหสิ มยฺหํ ฆรมาวสนฺติยา
อกฺโกธฺนา ภตฺตุ วसानฺวตฺตินี
อุโปสเถ นิจฺจหมปฺปมตฺตา ฯ
จาทฺททฺสี ปฺลจทฺสี ยา จ ปกฺขสฺส อฏฺฐมี
ปาฏีหาริยปฺกขณฺจ อฏฺฐงฺกสฺสมากตํ ฯ
อุโปสถํ อุปวสิสฺสํ สทา สีเลสฺสํ สํวฺตา
สณฺณมา สํวิภาคา จ วิมานํ อาวสามหํ ฯ
ปาณาติปาตา วิรตา มุสาวาธา จ สณฺณตา
เดยฺยา จ อติจารา จ มชฺชปานา จ อารกา ฯ
ปฺลจสฺสิกฺขาปเท รตา อริยสจฺจาน โกวินา
อุปาสิกา จกฺขุมโต โคตมสฺส ยสฺสสินโน ฯ
สาหํ สเกน สีเลน ยสฺสา จ ยสฺสสินี
อนฺุโกมิ สกํ ปุณฺณํ สฺวชิตา จมฺหิ อนามยา ฯ

๑. ยู. มจฺจเรรมโถ

เล่มที่ 23 อุตตราวีมานวณณา หน้า 93

เตน เมตาทิโส วณโณ เตน เม อิธ มิชณติ

อุปปชชติ จ เม โภคา เย เกจิ มนโส ปิยา ฯ

อกุขามิ เต ภิกขุ มหานุภาว

มนุสฺสภูตา ยมห์ อกาสิ

เตนมหิ เอวชชิตานุภาวา

วณโณ จ เม สพพทิสสา ปภาสตีติ

เทวตา วิสฺสชเชติ ฯ

म्म จ ภนฺเต วจเนน ภควโต ปาเท สิริสา

วณฺเฑยยาสิ อุตตรา นาม ภนฺเต อุปาสิกา ภควโต ปาเท

สิริสา วณฺทตีติ อนจฺจริยํ โข ปเนตํ ภนฺเต ยํ มํ ภควา

อณฺตรสฺมึ สามณฺณผล พุยากระยฺย ตํ ภควา สกทาคามิผล

พฺยาภาสิตีติ ฯ

ตตฺถ อิสฺสา จ มจฺจเนรมโถ ปลาโส นาโหสิ มยฺห์

ฆรมาวสนฺติยาติ ยา จ อการมชฺเฌ วสนฺตินํ อณฺวาสํ อิตฺถินํ

สมฺปตฺติอาทิสฺยา ปรสมฺปตฺติอุสฺยนลกฺขณา อิสฺสา ยณฺจ

ดาวกาลิกาทิวเสนาปี กิณฺจิ ยาจนฺตานํ อทาตุกามตาย

อตฺตสมฺปตฺตินิคุหนลกฺขณํ มจฺจริยํ โข จ กุลปเทสาทินา

ปเรหิ ยุกคฺคาหลกฺขโณ ปลาโส อุปฺปชชติ โส ติวโรปิ

ปาปรมฺโม เคะเห จิตาย มยฺห์ สติปิ ปจฺจยสมวาเย นาโหสิ

น อุปฺปชชติ ฯ อโกธนาติ ขนฺติเมตฺตานุทฺทยสมฺปนฺนตาย

อกุชฺฌนสภาวา ฯ ภตฺตฺวसानุวตฺตินีติ ปุพฺพภูจฺจณปจฺจณานิปาต

นาทีนา สามิกสฺส อนุถุลาเวน วเส วตฺตนสีลา มนาปจารินีติ
อตุโธฯ อุโปสเถ นิจฺจหมปฺปรตฺตาคี อหิ อุโปสเถสีลรฺกฺขณ
นิจฺจํ อปฺปมตฺตา อปฺปมาทวิหารินีฯ

ตเมว อุโปสเถ อปฺปมาทํ ทสฺเสนฺตี เยสุ ทิวเสสุ ตํ
รฺกฺขิตพฺพํ ยาทิสํ ยถา จ รฺกฺขิตพฺพํ ตํ ทสฺเสตฺถุ จาตุทฺทสินฺติ
อาทิมานํฯ ตตฺถ จาตุทฺทสี ปฺลจฺทสินฺติ ปกฺขสฺสาติ
สมฺพนฺุโร อจฺจนตฺลัโยเก เจตํ อุปฺโยคฺวณฺํฯ ยถา จ ปกฺขสฺส
อฏฺฐมิตฺติ เอตฺถ จาติ วจฺนเสโสฯ ปาฎิหาริยปฺกฺขณฺจาทิ
ปฏฺิหรณฺกปฺกฺขณฺจ จาตุทฺทสี ปฺลจฺทสี อฏฺฐมินํ ยถากมฺม
อาทิตฺโต อนตฺโต จาติ ปเวสนนิกมนวเสน อุโปสเถสีลสฺส
ปฏฺิหริตพฺพํ ปกฺขณฺจ เทรสี ปาฎิปปทา สตฺตมิมิ นวมิ จาติ
อตุโธฯ อฏฺฐงฺกสฺสสมาคตฺตฺนติ ปาณาติปาตาเวรมณฺิ อาทีหิ อฏฺฐหิ
องฺเกหิ เอว สฺกฺกฺขุ สฺมาคตํ สมฺนฺนาคตํฯ

อุปฺวาสิสฺสนฺติ อุปฺวาสิฯ อตีตฺตฺเถ หิ อิทํ อนาคตฺวณฺํฯ
เกจิ ปน อุปฺวาสิ อิจฺจเวว ปฺรณฺติฯ สทาติ สปฺปฏฺิหาริเกสุ
สพฺเพสุ อุโปสเถทิวเสสุฯ สีเลสุติ อุโปสเถสีเลสุ สาเชตฺตพฺเพสุฯ
นินฺปาเตตฺตพฺเพ หิ อิทํ ภูมฺมํฯ สํวตฺตาติ กายวาจาจิตฺเตหิ
สํวตฺตาฯ สทาติ วา สพฺพกถาฯ สีเลสุติ นิจฺจสีเลสุฯ สํวตฺตาติ
กายวาจาหิ สํวตฺตาฯ

อิทานิ ตํ นิจฺจสีลํ ทสฺเสตฺถุ ปาณาติปาตา วิรตฺตาติ

เล่มที่ 23 อุตตราวิมานวณณา หน้า 95

อาทิ วุตตํ ฯ ตตถ ปาโณติ โวหารโต สตุโต ปรมตถโต
ชีวิตินุทริยํ ฯ ปาณสฺส อติปาโต ปาณวโธ ปาณมาโต
ปาณาติปาโต อตถโต ปาณ ปาณสญฺญิโน ชีวิตินุทริย-
ปจฺเจทกอุปกกมสมฺภูจําปีกา กายวจิทุวารานํ อญฺญตรทวารปวตฺตา
วธกเจตนา ฯ ตโต ปาณาติปาตา วิรตาติ โอรตา นีวตฺตาติ
อตฺถโต ฯ

มุสาวาทาติ มุสา นาม วิสํวาทนปุเรกขารสฺส อตถกญฺชนโก
วจิปโยโค วา กายปโยโค วา วิสํวาทนาธิปฺปาเยน ปฺรสุส
วิสํวาทกกายวจิปโยคสมฺภูจําปีกา เจตนา มุสาวาทอ ฯ อถ
วา มุสาติ อฏฺฐํ อตจฺจํ วตฺถุ วาทิตี ตสฺส ภูตโต
ตจฺจโต วิญฺญาเปตฺถกามสฺส ตถา วิญฺญตฺติสมฺภูจําปีกา เจตนา ฯ
ตโต มุสาวาทา สญฺญตา โอรตา วิรตาติ อตฺถโต ฯ จสทฺโท
สมฺปิณฺฑนตฺถโต ฯ

เถยฺยาติ เถยฺยํ วุจฺจติ เถนภาโว โจริกาย ปฺรสุส
หฺรณฺนฺติ อตฺถโต ฯ อตถโต ปฺรปฺริคฺคหิตึ ปฺรปฺริคฺคหิตสญฺญิโน
ตทาทยกอุปกกมสมฺภูจําปีกา เถยฺยเจตนา เถยฺยํ ฯ ตโต เถยฺยา
สญฺญตา อารกาติ วา สมฺพนฺนุโธ ฯ

อติจาราติ อติจฺจ จาโร อติจาโร โลกมฺรียาทำ อติกุกมิตฺวา
อคมนียฺญฺจําเน กามวเสน จาโร มิจฺจําจําโรติ อตฺถโต ฯ
อคมนียฺญฺจํ นาม ปุริสํ นามตฺตํ กุชิตา ปิตฺตํ กุชิตา

มาตาปีตรกษิตา ภาตรกษิตา ภคินีรกษิตา ฉาตริกษิตา
โคตรกษิตา ฆมมรกษิตา สารกษา สปริทญฐาติ ทส
ชนกัถิตา ฉนุทวาสิณี โภควาสิณี ปญฺวาสินี โอบปตฺตกัถินี
โอบกญฺจุมพญา ทาสี จ ภริยา กมฺมการี จ ภริยา ฐชาหญา
มฺหุตฺตีกาติ ทสชาติ วีสติ อิตฺถิโย ฯ อิตฺถิสฺส ปน ทฺวินฺนํ
สารกษสปริทญฺฐานํ ทสญฺจนจ ฉนกัถิตาทินฺนติ ทฺวาทสญฺนํ
อญฺญปริสา อคมนียญฺจานํ อิทเมว อิท อธิปฺเปตฺติ ฯ ลกขณโต
ปน อสทฺธมฺมาธิปฺปาเยน กายทฺวารปวตฺตา อคมนียญฺจานวິติกกม-
เจตนา อติจาโร ฯ ตสฺมา อติจारा ฯ

มชฺชปानาติ มชฺชํ วุจฺจติ มทนียญฺเจเน สุรา จ
เมรยญจ ปิวฺนติ เตนาติ ปานํ มชฺชสฺส ปานํ มชฺชปानํ ฯ
ยาย ทฺสฺสึลฺลยเจตนาถ มชฺชสงฺขาตํ ปิญฺจสุรา ปฺวสุรา
โอบนียสุรา กิณฺณปกฺขิตฺตา สมภารสฺสยฺตฺตาติ ปญฺจเกทํ สุริ วา
ปฺปฺผาสโว ผลาสโว มชฺชวาสโว กุพาสโว สมภารสฺสยฺตฺโตติ
ปญฺจเกทํ เมรยํ วา พิชโต ปญฺจาย กุสกุเคนาปิ ปิวฺติ ฯ
สา เจตนา มชฺชปानํ ฯ ตสฺมา ปชฺชปานา อารกา วิรตา ฯ

เอวํ ปาณาติปาตา วิรตาคิอาทินา ปหาตพฺพทฺมวเสน
วิกฺขิตฺวา ทสฺสึตํ นิจฺจึสึลํ ปฺน สมภาทพฺพทฺวาวเสน เอกโต
กตฺวา ทสฺสเสนฺตี ปญฺจสิกฺขาปเท รตาคิ อาห ฯ ตตฺถ
สิกฺขาปทฺนติ สิกฺขิตพฺพทํ ฯ สิกฺขาโกญฺจาโสติ อตฺถิโย ฯ

เล่มที่ 23 อุตตราวิมานวณณา หน้า 97

อถ วา ฉานาทย โส พุเพปี กุสลา ฐมา สิกขิตพุโต
สิกขา ปญจสุ ปน สีลญเจสุ ยงกิญจิ องคัม ตาสัม สิกขานัม
ปติญ्ञานญเจน ปทนต์ สิกขานัม ปทตฺตา สิกขาปทํ ปญจ
สีลญคานิมฺ ๑ ตสมิมิ ปญจวิเช สิกขาปเท รตา อภิตตติ
ปญจสิกขาปเท รตา ๑ อริยสจฺจาน โกวิทาติ ปริญญาปหาน-
สจฺจิกิริยาภาวนาภิสสมยวเสน ทุกฺขสมุทยนิโรธมคฺคสงฺขาเตสุ
จตุสฺส อริยสจฺเจสฺส กุสลา นิปฺพณา ปฏิวิทฺทจตุสจฺจาติ
อตุโถ ๑ โภตมสฺสชาติ ภควนฺตํ โภตฺเตน กิตฺเตติ ๑ ยสฺสสิโนติ
กิตฺติมโต ปรีวารวโต วา ๑

สาหนติ सा यथा वृत्तकुम्भा अहं १ सगेन सीलेनाति
อนุสฺสูกิตาทีนา อตฺตโน สภาวสีเลน จ อโปสถสีลาทิสมา-
ทานสีเลน จ การณญฺเตน ๑ ตํ หิ สตฺตานัม กมฺมสฺสกตาย
हितฺสุขาวหตฺตย จ วิเสสโต สกนฺติ วุจฺจติ ๑ เตเนวาท

ตํ หิ ตสฺส สกํ โหติ ตถจฺจ อาทาย คจฺจติ

ตถจฺจสฺส อนุกํ โหติ ฉายาว อนปายินิตี ๑

ยสสา จ ยสฺสสินิตี อุตฺตรา อฺปาสิกา สีลาจาร-
สมฺปนฺนา อนุสฺสูกิ อมจฺจรี อุกโกธนาตีอาทีนา อาคตผลา
วิญญาตสาสนาตีอาทีนา จ ยถาญฺตคฺคณาธิกเตน ชลตเต เตเลน
วिय สมฺนตโต ปตฺตญฺเณน กิตฺติสทฺเทน ยสฺสสินิ กิตฺติมตี ๑
เตน วา สีลญเณน อธิ อธิคเตน ยสฺสปรีวารเณน ยสฺสสินิ

สมฺปนฺนปริวาราฯ อนุโภมิ สกํ ปุณฺณนฺติ ยถุปฺจิตํ อตฺตโน
ปุณฺณํ ปจฺจนฺนโภมิฯ ยสฺส หิ ปุณฺณผลํ อนุภฺยติ ผลฺลุปฺจาเรน
ตํ ปุณฺณมฺปิ อนุภฺยตีติ วุจฺจติฯ อถ วา ปุณฺณชฺชนภาวโต
สุจฺริตผลมฺปิ ปุณฺณนฺติ วุจฺจติฯ ยถาห กุสฺถานํ ภิกฺขเว
ธมฺมานํ สมากานฺเหตฺถ เอวมิํทํ ปุณฺณํ ปวตฺตตีติฯ สุขิตา
จมฺหิณามยาติ ทิพฺพสุเขน จ ผลสุเขน จ สุขิตา จ
อมฺหิ ภวามิ กายิกเจตฺตสิกทฺถุขาภาวโต อนามยา อโรคาฯ
มม จาติ จสทฺโท สมฺมจฺยตฺโตฯ เตน มม วจเนน
จ วนฺนทฺทยาสี น ตว สภาเวเนวาติ วนฺนทํ สมฺมจฺจโนติฯ
อนจฺจริยนฺติอาทินา อตฺตโน อริยสาวิกาภาวสฺส ปากฺกภาวํ
ทสฺเสตีฯ ตํ ภควาติอาทิ สงฺกীตฺติการวณฺณํฯ เสตี
วตฺตตฺตณยเมวาติฯ

อตุตฺตราวิมานวณฺณา นิฏฺฐิตาฯ

สิริมาวิมานวณณา

ยุดดา จ เต ปรมอลงกตา หยาติ สิริมาวิมานัน ฯ
ตสฺส กา อุปฺปตฺติ ภควา ราชคเห วิหฺรติ เวพฺพเน
กลนฺทกนิวาเป ฯ เตน จ สมเยน เหญฺจฯ อนนฺตเร วตฺถุมฺหิ
วุดฺดา สิริมา คณิกา โสตาปตฺติผลสฺส อธิคตฺตดา วิสฺสชฺชิต-
กิลิฏฺจกมฺมนฺตา หุตฺวา สงฺฆสฺส อฏฺฐ สลากภตฺตานิ
ปฏฺฐเปตี ฯ อาทิโต ปฏฺฐาย นิพทฺธ อฏฺฐ ภิกฺขุ เกหํ
อากจฺจนฺติ ฯ สฯ สปฺปี คณฺหถ ชีริ คณฺหถาติ อาทิณี
วตฺวา เตสํ ปตฺเต ปุเรติ เอเกน ลทฺธํ ตินฺณมฺปิ จตฺนุนมฺปิ
ปโหติ เทวสิกํ โสฬสกาปณฺปริพฺพเยน ปิณฺฑปาโต ทิยติ ฯ

อเถกทิวสํ เอโก ภิกฺขุ ตสฺสา เกเห อฏฺฐกภตฺตํ
ภุญฺชิตฺวา ติโยชนมตฺถเก เอกํ วิหารํ อคฺมาสิ ฯ อถ นํ
สํยํ เณฺรปฏฺฐาเน นิสินฺนํ ปุจฺฉิสฺสุ อวฺโส กหํ ภิกฺขุ
คเหตฺวา อีธาคโตสฺสีติ ฯ สิริมาย อฏฺฐกภตฺตํ เม ภตฺตนฺติ ฯ
ตํ มนาปี กตฺวา เทติ อวฺโสติ ฯ น สกฺกา ตสฺสา ภตฺตํ
วณฺณตฺถุ อติปณฺตีตํ กตฺวา เทติ เอเกน ลทฺธํ ตินฺณมฺปิ
จตฺนุนมฺปิ ปโหติ ตสฺสา ปน เทยฺยธมฺมโตปี ทสฺสนเมว
อตุตฺตริตฺรํ ฯ สฯ หิ อิตฺถิ เอวฺรฺปา จ เอวฺรฺปา จาติ ตสฺสา
คฺุณฺณ กเถสิ ฯ

อเถโก ภิกฺขุ ตสฺสา คฺุณฺณกถํ สุตฺวา อทิสฺวาปี สวเนเนว

สินหิ อูปปาเตตวา มยา ตตถ คนตุวา ตั ทฏจึ ฏฏฐิตี
อตุตโน วสุสคัก กเถตวา ตั ภิกขุ จิตัก ปุจฉิตวา เสว
อาวโส ตสมี เกเห ตวั สงฆตเถโร หุตวา อฏฐกภตตัม ลภิสสสีตี
สุตวา ตังณณเวว ปตตจิวรมาทาย ปกุกนโต ปาโต ว
อรุณ อุกคจณนเต สลากคัก ปวิสิตวา จิตโต สงฆตเถโร
หุตวา ตสสา เกเห อฏฐกภตตัม ลภีฯ โย ปน โส ภิกขุ
หियโย ภูณชิตวา ปกุกามิฯ ตสส คตเวลายเมวตสสา สรีเร
โรโค อูปปชชิฯ ตสมา อากรรณานิ โอมุณจิตวา นิปชชิฯ
อถสสา ทาสโย อฏฐกภตตัม ลภิตู อากเต ภิกขุ ทิสวา
อาโรเจสิฯ สว คนตุวา สหตถา ปตเต กเหตุ วา
นิสีทาเปตु วา อสกุโกนตี ทาสโย อาณาเปสิ อมมา ปตเต
กเหตุวา อยเย นิสีทาเปตวา ยากุ ปายตวา ขชชกั ทตวา
ภตตเวลาย ภตตสส ปตเต ปุเรตวา ตสสา อาโรจยีสุฯ
สว มัม ปริกคเหตุวา เนถ อยเย วนทิสสามิติ วตวา
ตาทิ ปริกคเหตุวา ภิกขุณั สนตัก นีตา เวธมานน
สรีเรน ภิกขุ วนทิฯ โส ภิกขุ ตั โอลเถตวา จินเตสิ
คิลานาย ตาว อัย เอติสสา รูปโสภา อโรคกาเล ปน
สพพากรณปฏิมณทิตาย อิมิสสา กิทีสิ รูปสมปตตีติฯ อถสส
อเนกาสสโกฏิสนนิจโต กิเลโส สมุทาจริ โส อญญาณิ
หุตวา ภตตัม ภูณชิตู อสกุโกนโต ปตตัม อาทาย วิหาริ คนตุวา

ปตตํ ปิชาย เอกมนุเต จเปตฺวา จีวรกณฺณํ ปตฺถริตฺวา
นิปฺชชฺชํ อถ นํ เอโก สหายโก ภิกฺขุ ยาจนฺโตปิ โภเชตฺถํ
นาสกุจิ โส ฉินฺนภตฺโต อโหสิ ฯ

ตํ ทิวสมเว สายนุสมเย สิริมา กาลมกาสิ ฯ ราชา
สตฺถุ สาสนํ เปเสสิ ฆนฺเต ชีวรสฺส กนิฏฺฐกคินิ สิริมา
กาลมกาสิตี ฯ สตฺถา ตํ สุตฺวา รณฺโฆ สาสนํ ปหิณฺนิ สิริมา
สรีรธมาปนกิจฺจํ นตฺถิ อามกสุสานเน ตํ ยถา กากาทโย
น ขาทนฺติ ตถา นิปฺชชาเปตฺวา รกฺขาเปถาติ ฯ ราชา
ตถา อกาสิ ฯ ปฏิปาณฺธิยา ตโย ทิวสา อติกฺกนฺตา ฯ
จตฺตเถ ทิวเส สรีริ อุตฺธมฺมายิ นวหิ วณฺมุเขหิ ปุพฺวา
ปคฺขมฺริสุ ฯ สกตฺสรีริ ฆินฺนสาติภตฺตจาณฺเฑ วีย อโหสิ ฯ ราชา
นคเร เภริ จราเปสิ (๑) จเปตฺวา เคหฺรกฺขณกทารเก สิริมา
ทสฺสนตฺถํ อนาคจฺจนฺตานํ อฏฺฐ กหาปณา ทณฺโฑติ ฯ สตฺถุ
สนฺติกํ จ เปเสสิ พุทฺธปฺมุโข กิร สงฺโฆ สิริมา ย ทสฺสนตฺถํ
อากจฺจตฺถติ ฯ สตฺถา ภิกฺขุณฺ อารojaเปสิ สิริมา ย ทสฺสนตฺถํ
คมิสฺสามาติ ฯ

โสปี ทหฺรภิกฺขุ จตฺตาโร ทิวเส กสฺสจฺจิ วจัน
อคฺคเหตฺวา ฉินฺนภตฺโตว นิปฺชชฺชํ ปตฺเต ฆตฺตํ ปุตฺติกํ ชาตํ
ปตฺเต มลฺมปิ อฏฺฐหิ ฯ อถ โส สหายกภิกฺขุณา อุปสงฺกมิตฺวา
๑. จาราเปสิตี ยุตฺตตฺริ ฯ

เล่มที่ 23 ปัจจกฺควณณา หน้า 102

อาวุโส สตฺธา สิริมาย ทสฺสนตฺถํ คจฺจตีติ วุจฺจมาโน
ตถา ฉาตชฺชตฺถ โตปี สิริมาติ วุคฺคตฺตปเทเยว สหสา อุกฺกหิตฺวา
กี ภณสีตี อาห สตฺธา สิริมํ ทญฺจํ คจฺจติ ตฺวมปี
คมิสฺสสีตี วุคฺคเต อาม คมิสฺสามีติ ภคฺคตํ ฉทฺทเทตฺวา ปตฺตํ
โชรฺวิตฺวา ถวิกาย ปกฺกขิปิตฺวา ภิกฺขุสงฺฆเณน สทฺธี อคฺมาสิ ฯ
สตฺธา ภิกฺขุสงฺฆปรีวฺโต เอกปสฺเส อุกฺกาสิ ภิกฺขุณิสงฺฆเณปี
ราชปรีสาปี อุปาสกปรีสาปี อุปาสิกาปรีสาปี เอกกปสฺเส
อุกฺกิสฺสุ ฯ

สตฺธา ราชานํ ปุจฺฉิ กา เอสา มหาราชาติ ฯ
ภนฺเต ชีวคฺคสฺส กนิฏฺฐภคินี สิริมา นามาติ ฯ สิริมา
เอสาติ ฯ อาม ภนฺเตติ ฯ เตน หิ นคเร เภรี จราเปหิ
สทฺสสํ ทตฺวา สิริมํ คณฺหนตฺตติ ฯ ราชา ตถา การสิ ฯ
เตสุ เอโกปี อหนฺติ วา อหนฺติ วา วทนฺโต นาม นาโหสิ ฯ
ราชา สตฺถุ อาโรเจสิ น คณฺหนติ ภนฺเตติ เตนหิ
มหาราช อคฺฉํ โธหาเปหิตี ฯ ราชา ปญฺจสฺตานี ทตฺวา
คณฺหนตฺตติ เภรี จราเปตฺวา กณฺจิ คณฺหนกํ อทิสฺวา
อทฺตมเตยฺยสฺตานี เทวสฺตานี สตํ ปญฺญาสิ ปญฺจวิสติ วิสติ
กหาปณฺเ ทส กหาปณฺเ ปญฺจ กหาปณฺเ เอกํ กหาปณฺ
อทฺตมํ ปาทํ มาสกํ กากณฺกํ ทตฺวา สิริมํ คณฺหนตฺตติ เภรี
จราเปตฺวา มุชฺาปี คณฺหนตฺตติ เภรี จราเปสิ ตตฺถาปี

เล่มที่ 23 สิริมาวิมานวณณา หน้า 103

อหนุตติ วา อหนุตติ วา วทนุโต นาม นาโหสิ ฯ ราชา
มูธาปี ฆนเต คณฺหนุโต นตฺถิติ อาห ฯ สตุถา ปสฺสถ
ภิกฺขเว มหาชนสฺส ปิยมาตุคามํ อิมสฺมีเยว นคเร สหสฺสํ
ทตฺวา ปุพฺเพ เอกทิวสํ ลภิสฺสุ อิทานิ มูธาปี คณฺหนุโต
นตฺถิ เอวรूपํ นาม รุปํ ขยวยปฺปตฺตํ อหริเมหิ อลงฺการเหหิ
วิจิตฺตกตํ นวนฺนํ วณฺมุขานํ วเสน อรุญฺตํ ตีหิ อญฺจิสเตหิ
สมฺมุสฺสิตํ นิจฺจาตุรํ เกวลํ พาลมหาชนเนน พหุธา สงฺกปฺปิตตาย
พหุสงฺกปฺปี อธฺวํ อตฺตภาวนุตติ ทสฺเสนุโต ภาตมาห

ปสฺส จิตฺตกตํ พิมพํ อรุกายํ สมฺมุสฺสิตํ

อาตุรํ พหุสงฺกปฺปี ยสฺส นตฺถิ ธฺวํ จิตฺติ ฯ

เทสณาปรีโยसाने สิริมาเย ปญฺเฬทฺษจิตฺตภิกฺขุ

วิกตฉนฺทราโค หุตฺวา วิปสฺสนํ วฑฺฒเตตฺวา อรหตฺตํ ปาปฺญนิ ฯ

จตุราสีตียา ปาณสหสฺसानํ ฆมฺมาภิสมโย อโหสิ ฯ

เตน จ สมเยน สิริมา เทวกณฺญา อตฺตโน วิภวสมิทฺธี

โอลเกตฺวา อากตฺถจฺานํ โอลเกนฺติ ปุริมตฺตภาเว อตฺตโน

สรีรสมิเป ภิกฺขุสงฺฆปรีวฺตํ ภควนฺตํ จิตํ มหาชนกายญจ

สนฺนิปตฺตํ ทิสฺวา ปญฺจหิ เทวกณฺญาสเตหิ ปรีวฺตา ปญฺจหิ

รตฺสเตหิ ทิสฺสमानกาเย อากนฺตฺวา รถโต โอลตริตฺวา

สปรีวารา ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา กตญฺชลิ อญฺจาสิ ฯ เตน จ

สมเยน आयสฺมา วฺงฺคิโส ภควโต อวิทฺุเร จิตโต โหติ ฯ

โส ภควนฺตํ เอตทโวจ ปฏิกฺขาติ มํ ภควา เอกํ ปญฺหํ
ปฺจจฺฉินฺนติ ฯ ปฏิกฺขาตุ ตํ วงฺคีสาติ ภควา อโวจ ฯ อายสฺมา
วงฺคีโส ตํ สิริมํ เทวธีตริ

ยฺตุตา จ เต ปรมอลงฺกตา หยา
อโฆมุขา อฆสิคมา พลี ขวา
อภินิมมิตา ปญฺจจรตาสตา จ เต
อเนวนฺติ ตํ สารถิโจทิตา หยา ฯ
สา ติกฺกฺขติ รตฺวเร อลงฺกตา
โอภาสยํ ชลมิว โชติ ปาวโก
ปฺจจฺฉามิ ตํ วรตฺนุ อโนมทสฺสเน
กสฺมา นุ กายา อนธิวริ อฺปาคมิตี

ปฏฺฐิปฺจฺฉิ ฯ

ตตฺถ ยฺตุตา จ เต ปรมอลงฺกตา หยาติ ปรมํ อติวिय
วิเสสโต อลงฺกตา ปรเมหิ วา อุตฺตเมหิ ทิพฺเพหิ อสฺสาลงฺกาเรหิ
อลงฺกตา ปรมา วา อคฺคา เสฏฺฐา อาชานียา สพฺพาลงฺกาเรหิ
อลงฺกตา หยา อสฺสา เต ตว รเถ โยชิตา ยฺตุตา วา
เต รตฺสฺส จ อนฺจฺฉนฺวิกา อณฺณมณฺณํ วา สทิสตฺาย ยฺตุตา
สํสฺสฺสาติ อตฺถโต ฯ เอตฺถ จ ปรมอลงฺกตาติ ปฺริมสฺมึ ปกฺเข
สฺนฺธิ อกตฺวา ทุตฺติยสฺมึ ปกฺเข อวิกตฺตฺกนินฺทเทโส ทฺกฺกฺขพฺโพ ฯ
อโฆมุขาติ เหฏฺฐา มฺหา ฯ ยทฺธิปี เต ตทา ปกฺคิตฺยา ว

เล่มที่ 23 สิริมาวิมานวณณา หน้า 105

จิตา เทวโลกโต โอโรหณวเสน อโฆมุชาติ วุตตาฯ อฆสิคมาติ
เวหาสัคมาฯ พลิตติ พลวนุโตฯ ชาวติ ชวนกาฯ พลวนุโต
เจว เวควนุโต จาติ อตุโธฯ อภินิมิตตาติ ตว ปุณณกมฺเมน
นิมิตตา นิพพุตตาฯ สยํ นิมิตตเมว วา สนุชชาย อภินิมิตตาติ
วุตตํ นิมฺมานรติภาวโต สิริมาย เทวธีตายฯ ปญจรตาสตาติ
กาถาสุขตถํ ถการสฺส ที่งมฺ ถิงควิปุลลาสญจ กตฺวา วุตตํฯ
วิกตติอโลโป วา ทฏฺฐพฺโพ ปญจ รตสตานีติ อตุโธฯ
อนฺเวนฺนติ ตํ สารถิโจทิตา หยาติ สารถิหิ โจทิตา วिय
รเถสุ ยุตฺตา อิมะ หยา ภทฺเท เทวเต ตํ อนฺนุจจฺจนฺติฯ
สารถิอโจทิตาติ เกจิ ปจฺนติ สารถิหิ อโจทิตา เอว
ตํ อนฺนุจจฺจนฺตีติ อตุโธฯ สารถิโจทิตา หยาติ เอกํเยว วา
ปทํ กาถาสุขตถํ ที่งมฺ กตฺวา วุตตํ สารถิโจทิตา หยา
ปญจรตาสตาติ โยชฺนาฯ

สา ติญฺจสีติ สา ตฺวํ ติญฺจสีติฯ รถวเรติ รถุตฺตเมฯ
อลงฺกตาติ สฏฺฐิสกฏฺฐาเรหิ ทิพฺพาลงฺกาเรหิ อลงฺกตสรีราฯ
โอภาสยํ ชลมิว โชติ ปาวโกติ โอภาเสนฺตี โชติริว ชลนฺตี
ปาวโก วिय จ ติญฺจสีติ สมฺนุตโต โอภาเสนฺตี ชลนฺตี ติญฺจสีติ
วุตตํ โหติฯ โชตีติฯ จ จนฺทิมสุริยนกฺขตฺตตารกรูปานํ
สาธารณนามํฯ วรตฺนุตติ อุตฺตมรูปฺชเร สพฺพงฺคโสภเนฯ ตโต
เอว อนฺนอมทฺสฺสเน อลามกทฺสฺสเน ทฺสฺสนีเย ปาสาทิกเถติ อตุโธฯ

กสุมานู กายา อนธิวริ อูปาคิมิติ กุโต นาม เทวกายโต
อนุตตริ สมนาสมพทฐิ ปยิริปาสนาย อูปคณธิ อูปคตาสี ฯ

เอวิ เถเรน ปุจจिता สาทเวตทา อุตตานิ อาวิกโรนุติ

กามคคปตตานิ ยมาหุนุตตริ

นิมมาย นิมมาย รมนุติ เทวตา

ตสุมานู กายา อจจรา กามวณณินิ

อิธาคตา อนธิวริ นมสสิตุนุติ

กาถมาห ฯ

ตตถ กามคคปตตานิ ยมาหุนุตตริ กามูปโกเกหิ
อคคภาวิ ปตตานิ ปรมิมิตวสวตตีนิ เทวานิ ย เทวกายิ
ยเสน โภคาทิวเสน จ อนุตตริ วทนุติ ตโต กายา ฯ
นิมมาย นิมมาย รมนุติ เทวตาคิ นิมมานรติเทวตา อุตตนา
ยถารุจเเต กาม สย นิมมินิตวา นิมมินิตวา รมนุติ กิพนุติ
ลพนุตา อภิรมนุติ ฯ ตสุมานู กายาคิ ตสุมานู นิมมานรติ-
เทวนิกายา ฯ กามวณณินิ กามรูปชรา ยถิจจิจรูปชารินิ ฯ
อิธาคตาคิ อิธ อิมสมิ มนุสสโลเก อิม วา มนุสสโลกิ อากตา ฯ

เอวิ เทวตาย อุตตโน นิมมานรติเทวตาภาเว กถิต
ปนุ เถโร ตสสา ปริมภาวิ ตตถ กตปุลลภกมมิม ลททธิยจ
กถาเปตูกาโม ฯ

กิ ตวั ปุเร สจจิตมาจริช

เคนจจสิ ตวั อमितยสา สจจิตา

เล่มที่ 23 สิริมาวิมานวณณา หน้า 107

อิทธิ จ เต อนธิวรา วิหังคมา
วณฺโณ จ เต ทส ทิสา วิโรจติ ฯ
เทเวหิ ตฺวํ ปริวฺตา สกฺกตา จสิ
กุโธ จฺจฺตา สฺกฺตคฺคตาสิ เทเวเต
กสฺส วา ตฺวํ วจนกรานุสาสนี
อาจิกฺข เม ตฺวํ ยถิ พุทฺธสาวิกาติ

เทว กถา อภาสิ ฯ

ตตฺถ อาจริติ ทิฆฺม กตฺวา วุตฺตํ อุปจินฺนติ อตฺถโธ ฯ
อิธาติ นิปาตมตฺตํ อิธ วา อิมสฺมี เทวตฺตภาเว ฯ เกนจฺจสิตี
เกน ปฺลฺลณกมฺเมน อสฺสตฺถา อจฺจสิ ฯ เกนาสิ ตฺวนฺติ
เกจि ปจฺนติ ฯ อมิตยสาติ น มิตยสา อนปฺปกปริวารา ฯ
สุเขธิตาติ สุขฺเนน วทฺธิตา สฺสปริพฺรุหิตทิพฺพสุขาติ อตฺถโธ ฯ
อิทธิติ ทิพฺพานุภาโว ฯ อนธิวราติ อธิกา วิสิญฺจฺจา อณฺญา
เอติสฺสา นตฺถิติ อนธิวรา ฯ อติอุตฺตมาติ อตฺถโธ ฯ วิหังคมาติ
เวหาสคามินิ ฯ ทส ทิสาติ ทสปี ทิสา ฯ วิโรจติติ โธภาเสติ ฯ

ปริวฺตา สกฺกตา จสิตี สมฺนตฺโต ปริวาริตา สมฺภาวิตา
จ อสิ ฯ กุโธ จฺจฺตา สฺกฺตคฺคตาสิตี ปฺลฺลจฺสุ คตฺติสุ กตฺรคฺคิตฺโต
จฺจฺตา หุตฺวา สฺกฺตํ อิมํ เทวคตฺติ ปฺฐิสฺสนฺธิวเสน อุปคตา
อสิ ฯ กสฺส วา ตฺวํ วจนกรานุสาสนินฺนติ กสฺส นฺ วา
สत्ถุ สาสเน ปาเวเน โธวาทานุสาสนิสฺมปฺฐิจฺจนเนน ตฺวํ
วจนกรา อสิตี โยชนา ฯ กสฺส วา ตฺวํ สत्ถุ วจนกรา

บุพทกนิกายภูจกถาวิมานวคฤวณณา (ปรมตถที่ปนี) - หน้าที่ 108
เล่มที่ 23 ปิจวคฤวณณา หน้า 108

อนุสาตกสฺส อนุสิญฺจิชฺช ปติญฺจนาเนนาติ เอวํ วา เอตถ อตฺโต
ทญฺจพุทฺโฑ ๑ เอวํ อนุทเทสิทวเสน ตสฺสา ททฺธิ ปุจฺฉิตฺวา
ปฺน อุทเทสิทวเสน อาจิกฺข เม ตฺวํ ยถิ พุทฺธสาวิกา
ปุจฺฉติ ๑ ตตฺถ พุทฺธสาวิกาติ สพฺพมฺปิ เณยฺยธมฺมํ สยมฺภุณาณน
หตฺถตฺถเล อามลํ วิกฺข ปจฺจกฺขโต พุทฺธตฺตา พุทฺธสฺส ภควโต
ธมฺมสฺสวณฺนเต ชาตาติ พุทฺธสาวิกา ๑

เอวํ เถเรน ปุจฺฉิตมตฺถํ กเถนฺตี เทวตา อีมา คาถา
อภาสี ๑

นคนฺตเร นกรวเร สุมาปีเต
ปริจาริกา ราชวรสฺส สิริมโต
นจุเจ กิเต ปรมสุสิทฺธิตา อหุ
สิริมาติ มํ ราชกเห อเวทิสฺสุ ๑
พุทฺโธ จ เม อสินิสโก วินายโก
อเทสยิ สมุทฺยทฺถกฺขนิจฺจตํ
อสงฺขตํ ทฺถกฺขนิโรธสฺสตํ
มคฺคณฺจิมํ อกฺกุณฺฑิมณฺชลํ สิวิ ๑
สุตฺวานหํ อมตปทํ อสงฺขตํ
ตถาคตสฺส อนธฺวรสฺส สาสนํ
สีเลสุวหํ ปรมสุสิทฺฐตา อหุ
ธมฺเม จิตา นรวรพุทฺธเทสิเต ๑

บุุททกนิกายภูจกถาวิมานวตถวณณา (ปรมตถที่ปนี) - หน้าที่ 109
เล่มที่ 23 สิริมาวิมานวณณา หน้า 109

ถควานห้ วิรัช ปท้ อสงขต้
ตถาคเตน อนธิวเรน เทลิต้
ตตถเววห้ สมถสมาธิมาสุสี
สาเยว เม ปรมนิยามตา อหุ ๑
ลทุธานห้ อมตวริ วิเสสน้
เอกัถิกา อภิสมเย วิเสสีย
อัสสยา พหุชนปฐิตา อห้
จิทุฑฑารตี ปจจนุโกมนปฐกั ๑
เอวิ อห้ อมตทสมุหิ เทวตา
ตถาคตสส อนธิวรสส สาวิกา
ธมมททสา ปจมผล ปติภูจिता
โสตาปนุณา น จ ปน มตถิ ทุกคตติ ๑
สา วนุทิตุ้ อนธิวริ อุปากมี
ปาสาทิกเก กุสตรเต จ ภิกุขโว
นมสุสิตุ้ สมถสมาคม้ สิว
สการวา สิริมโต ธมมราชินอ ๑
ทิสวา มุณี มุทิตมนมุหิ ปิณิตา
ตถาคต้ นรวรทมมสารถิ
ตถุหจถิท้ กุสตรต้ วินายก้
วณุทามห้ ปรมหิตานุกมปกนุติ ๑

ตตฺถ นคฺคนตเรติ อีสึคิลิเวปฺปลุตเวการปณฺทวคิษณฺณ-
สงฺฆาตานิ ปณฺจนฺนํ ปพฺพตานิ อนฺตเร เวมชฺเฌ ยโต
ตํ นครํ คิริพฺพชนฺติ วุจฺจติ ฯ นครวเรติ อุตฺตมนนฺคร
ราชคหํ สนฺธยาห ฯ สุมาปีเตติ มหาโควินฺทปณฺทิตฺเตน
วตฺถุวิษาวิธินา สมฺมเทว นิเวสีเต ฯ ปริจาริกาคิ สงฺคีตปริจฺจริยา
อูปฺภูจายิกา ฯ ราชวรสฺสาคิ พิมฺพิสารมหาราชาวรสฺส ฯ สิริมโตติ
เอตฺถ สิริตี พุทฺธิปฺญณานิ อธิวจนฺนติ วทฺนติ ฯ อถ วา
ปฺญณนิพฺพตฺตา สรีโรโสภคฺคาทิสมฺปตฺติ กตฺปฺญณํ นิสฺสยติ
กตฺปฺญณเหิ วา นิสฺสียตีติ สิริตี วุจฺจติ สวา เอตฺสฺส อตฺถิติ
สิริมา ตสฺส สิริมโต ฯ ปรมฺสุตฺถิจิตาคิ อตีวีย สมฺมเทว
จ สิกฺขิตา ฯ อหฺนฺติ อโหสี ฯ อเวทิสฺสูติ อณฺณาลู ฯ

อิสินิสโกติ ควสฺตเชฏฺจโก อฺสโก ควสฺสชฺสเชฏฺจโก
วสโก วชฺสชฺสเชฏฺจโก วา อฺสโก วชฺสชฺสชฺสเชฏฺจโก
วสโก สพฺพควเสฏฺจโจ สพฺพปริสฺสยสโห เสโต ปาสาทิกโก
มหาการวโห อสนิสฺตสทฺเทหิปี อสมฺปกมฺปิโย นิสโก ฯ
ยถา โส อตฺตโน นิสภพเลน สมฺนฺนาคโต จตฺถุหิ ปาเทหิ
ปจฺวี อูปฺปีเพตฺวา เกนจิ ปริสฺสยเสน อกมฺปิโย อจฺลญฺจानน
ติญฺจติ เอวํ ภควา ทสฺหิ ตถาคตฺพลฺเลหิ สมฺนฺนาคโต
จตฺถุหิ เวสารชฺชปาเทหิ อญฺจปริสฺสปจฺวี อูปฺปีเพตฺวา สเทวเก
โลเก เกนจิ ปจฺจจฺจติเกน ปจฺจจามิตฺเตน อกมฺปิโย อจฺลญฺจานน

เล่มที่ 23 สิริมาวิมานวณณา หน้า 111

ติฏฐติ ตสฺมา นิสโก วิทยาติ นิสโก ฯ สีลาทีนํ ฌมฺมกฺขนฺธานํ
เอสนกฺุเรน อีสึติ ลทฺฐโวหารสฺสุ เสกฺุขาเสกฺุขอีสึสฺสุ นิสโก
อีสึนํ วา นสโก อีสึ จ โส นิสโก จาติ วา อีสึนีสโก ฯ
เวเนยฺยสฺสฺเต วิเนตีติ วินายโก ฯ นายกวิรหิโตติ วา วินายโก ฯ
สยมฺภูติ อตุโถ ฯ

อเทสยิ สมฺมทฺทุกฺขนิจฺจนฺติ สมฺมทฺสจฺจสฺส จ ทฺกฺข-
สจฺจสฺส จ อนิจฺจํ วยชฺมมํ อภาสิ ฯ เตน ยํ กิณฺจ
สมฺมทฺชมฺมํ สพฺพนํ นโรชชมนฺติ อตฺตโน อภิสมยณณสฺส
ปวคฺติอาการิ ทสฺเสติ ฯ สมฺมทฺทุกฺขนิจฺจนฺติ วา สมฺมทฺสจฺจญ
ทฺกฺขสจฺจญ อนิจฺจตฺถจ ฯ ตตฺถ สมฺมทฺสจฺจทฺกฺขสจฺจคฺคหณน
วิปฺสฺสนาย ภูมिํ ทสฺเสติ อนิจฺจตาคหณน ตสฺสา ปวคฺติอาการิ
ทสฺเสติ ฯ สงฺขารานํ หิ อนิจฺจกาเร วิภาวเต ทฺกฺขาภาโร
อนตฺตาภาโรปิ วิภาวโตเยว โหติ ฯ ตํ นิพฺพชฺชนคฺตา เตสํ ฯ
เตนาห ยทฺนิจํ ตํ ทฺกฺขํ ยํ ทฺกฺขํ ตทฺนตฺตาติ ฯ อสงฺขตํ
ทฺกฺขนิโรชฺสสฺสคฺคณฺติ เกนจิ ปจฺจเยน น สงฺขคฺคณฺติ อสงฺขตํ ฯ
สพฺพกาลิํ คตฺถาเวณ สสฺสํ สกฺลวณฺณทฺกฺขนิโรชฺชาวโต
ทฺกฺขนิโรชฺ อริยสจฺจญจ เม อเทสยิติ โยชฺนา ฯ มคฺคณฺจิมิ
อภฺภูตฺถมณฺชสํ สิวฺนติ อนตฺทวฺยปรีวชฺชเนน กุณฺณิถาวกรานํ
มายาทีนํ กายวฺงกาทีนญจ ปฺหาเนน อภฺภูตฺถิํ ตโต เอว
อณฺชสํ อสิวฺทวกรานํ กามราคาทีนํ สมฺมจฺฉินฺทเนน สิวํ

เล่มที่ 23 ปิจวคฤวณณา หน้า 112

นิพพานํ ๑ มคฺคณฺติ นิพพานตฺถิเกหิ มคฺคิยฺติ กิเลสฺ วา
มาเรนฺโต คจฺจตฺติ มคฺโคตฺติ ตทฺชนามํ อิทํ ตุมฺหากณฺจ มมณฺจ
ปจฺจกฺขณฺตํ ทฺกฺขณิโรธคามินิปฏิปทาสงฺขาตํ อริยสจฺจณฺจ เม
อเทสยฺติ โยชนา ๑

สฺตฺวานนํ อมตปทํ อสงฺขตํ ตถาคตฺตสฺส อนชิวรสฺส
สาสนนฺติ เอตฺถ อยํ สงฺเขปตฺโต ตถา อากมฺนาทึ อตฺถเณ
ตถาคตฺตสฺส สเทวเก โลเก อคฺคภาวโต อนชิวรสฺส
สมฺมาสมฺพุทฺทสฺส อมตปทํ อสงฺขตํ นิพพานํ อฺทฺทิสฺส
เทสิตตฺตา อมตสฺส วา นิพพานสฺส ปฏิปชฺชนฺุปายตฺตา
เกนจิปิ อสงฺขรณฺิยตฺตา จ อมตปทํ อสงฺขตํ สาสนํ สทฺธมฺมํ
อหํ สฺตฺวานาติ ๑ สีเลสฺวหนฺติ สีเลสฺ นิปฺผาเทตฺตพฺเพสฺ อหํ ๑
ปรมสฺสํสฺวตาติ อตีวีย สมฺมเทว สํวตา ๑ อหฺนฺติ อโหสิ ๑
ธมฺเม จิตฺตาติ ปฏิปตฺติธมฺเม ปตฺติจฺจิตฺตา ๑

ถตฺวานาติ สจฺฉิกิริยาภิสมยวเสน ชานิตฺวา ๑ ตตฺถเววาติ
ตสฺมีเยว ขณฺ ๑ ตสฺมีเยว วา อตฺตภาเว ๑ สมถสมาริ-
มาหฺสฺสินฺติ ปจฺจณิกธมฺมานํ สมฺจเจทวเสน สมฺนโต วุปสมฺนโต
ปรมตฺถสมถณฺตํ โลกุตฺตรสมาริ อามุสิ อธิคจฺฉิ ๑ ยทิปิ ยสฺมี
ขณฺ นิโรธสฺส สจฺฉิกิริยาภิสมโย ตสฺมีเยว ขณฺ มคฺคสฺส
ภาวนาภิสมโย อารมฺมณฺปฏิเวธํ ปน ภาวนาปฏิเวธสฺเสว
ปฺริมสฺสิทฺธิการณฺ วิย กตฺวา ทสฺเสตฺถุ

ถตุวานห้ วัรช้ ปห้ อสงขต้

ตถากเตน อนชิวเรน เทลิต้

ตตุถวห้ สมถสมาริมาหุสนิติ วุตต้ ๑ ยถา จกขุณจ
ปฏิจจ รุเป จ อุปปชชติ จกขุวิถุณณนติ ๑ ถตุวานาติ วา
สมานกาลวเสน วุตตนติ เวทิตพพ้ ยถา นิหนตุวาน ตม้
สพพ้ อาทิจโจ นภมุกคโตติ ๑ สาเยวาติ ยา โลกุตตร-
สมาริหุสนา ลทุชา สาเยว ๑ ปรมนियามตาติ ปรมา อุตตมา
มคคनियามตา ๑

วิเสสนนติ ปุถุชชเนหิ วิเสสกั วิสิฏฐภาวสาธกั ๑ เอกัสิกาติ
สมุมาสมพทุโธ ภควา สุวากขาโต ชมโม สุปฏิปนโน สงโฆติ
เอกัสกาหวตี รตนตตये นิพพิจิจจณา ๑ อภิสมเย วิเสลียาติ
สจจปฏิวะวเสน วิเสลั ปตวา ๑ วิเสลีนิติปิ ปจนติ ๑
อภิสมยเหตุ วิเสสวตตีติ อตุโถ ๑ อัสสยาติ โสฬสวตุถุกาย
อฏฐวตุถุกาย จ วิจิจจญา ย ปหีนตตา อปคตัสสยา ๑ อัสลียาติ
เกจि ปจนติ ๑ พหุชชนปฐิตาติ สุกคตีหิ ปเรหิ ปคถนियคณาติ
อตุโถ ๑ จิจุทวารตินติ จิจุทวารภูตั รตี อถ วา จิจุทลยจ
รติลยจ จิจุทวารวิหารลยจ รติลยลยจ ๑

อมตทสมหีติ อมตทสา นิพพานทสสาวิณี อมहि ๑
ชมมททสาติ จตุสจจชมม้ ทิฏฐวตี ๑ โสตาปนนาติ อริยมคคโสถั
อาทิตโต ปตตา ๑ น จ ปน มคคิ ทคคตีติ น จ ปน เม อตุถิ

ทคฺคตึ อวณิปาตคฺคมตฺตา ฯ

ปาสาทึเกตฺติ ปสาทาวเห ฯ กุสตรเตตฺติ กุสเล อนวชฺชคฺคมเม
นึพฺพานเ รเต ฯ ภิกฺขวโเวตฺติ ภิกฺขุ นมสฺสึตฺถึ อูปาคมณฺณตึ โยชฺณา
สมณสมาคมฺมึ สิวณฺตึ สมณานํ สมิตปาปานํ พุทฺธพุทฺธสาวกานํ
สึวณฺจ คฺคมมํ เขมฺมํ สมาคมฺมึ สงฺกมฺมึ ปยฺริปาตึตฺถึ อูปาคมณฺณตึ
สมฺพนฺนุโธ ฯ สึริมโต คฺคมมราชินฺตึ กฺคมมตฺถเ สามีวจนํ ฯ สึริมตึ
คฺคมมราชินฺตึ อตฺถโถ ฯ เอวเมว จ เกจึ ปจฺจนฺตึ ฯ

มุกฺกิตมมมฺหึตึ โมกฺกิตมมฺนา อมฺหึ ฯ ปึณฺตาคตึ คฺควุจฺจา ฯ
ปึตฺติรสวเสน วา ติตฺตฺตา ฯ นรฺวรทมฺมสารถินฺตึ นรฺวโร จ โส
อคฺคปฺกคฺคตฺตฺตา ทมฺมานํ ทเมตพฺพานํ เวเนยฺยานํ นึพฺพานาภิมุขํ
สารณฺโต ทมฺมสารถึ จาตึ นรฺวรทมฺมสารถึ ตํ ฯ ปรมฺหิตา-
นุกฺกมฺปกนฺตึ ปรมเณ อุตฺตเมณ หึเตน สพฺพสตฺตฺตานํ อนุกฺกมฺปกํ ฯ

เอวํ สึริมา เทวธึตา อตฺตโน ลทฺธิปเวทณมฺเขน รตนคฺคตเย
ปสาทํ ปเวเทตฺวา ภคฺวณฺตํ ภิกฺขุสงฺฆณฺจ วณฺทิตฺวา ปทกฺขณฺณํ
กตฺวา เทวโลกเมว คตฺวา ฯ ภคฺวา ตเมว โอตินฺณํ วคฺถํ
อภฺภูรฺูปตฺตึ กตฺวา คฺคมมํ เทเสสึ ฯ เทสฺนาปรีโยสฺสานเ
อุกฺกณฺจิตภิกฺขุ อรหตฺตํ ปาปฺณึ ฯ สมฺปตฺตปรีสายปี สว
คฺคมมเทสฺนา สวตฺถึกา ชาตาคตึ ฯ

สึริมาวิมานวคฺควณณา นึกฺกึจฺจา ฯ

เปสการียวิมานวณณา

อิท วิมานํ รุจิริ ปภสฺสรนฺติ เกสการีวิมานํ ฯ ตสฺส
กา อุปฺปตฺติ ภควา พาราณสียํ วิหฺรติ อิติปตฺเน
มิกฺทาเย ฯ เตน โข ปน สมเยน สมฺพหฺลตา ภิกฺขุ
ปฺพพฺพหฺสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวฺรมาทาย พาราณสี ปิณฺฑาทาย
ปวิสิสฺสุ ฯ เต อณฺเฏตฺรตฺส พุราหฺมณฺสฺส เกหฺทวารสมิเปน
คจฺจนฺติ ฯ ตสมิ จ เกहे พุราหฺมณฺสฺส ชีตา เกสการี นาม
เกหฺทวารสมิเป มาตุ สีสโต อูกา คณฺหนฺตี เต ภิกฺขุ
คจฺจนฺเต ทิสฺวา มาตริ อาท อมฺม อิเม ปพฺพชิตา ปจฺเมน
โยพฺพเนน สมฺนฺนาคตา อภิรฺฐปา ทสฺสนิยา ปาสาทิกา
สุขุมาลา เกนจิ ปาริชฺฌเณน อนภิภูตา มณฺเฑ กสมฺมา นุ
โข อิเม อิมสมิเยว วเย ปพฺพชนฺตีติ ฯ ตํ มาตา อาท
อตุถิ อมฺม สกฺยปฺตฺโต สกฺยกุลลา ปพฺพชิตฺโต พุทฺโธ โลเก
อุปฺปนฺโน โส ฌมฺมึ เทเสติ อาทิกุลฺยาณํ มชฺฌกฺกุลฺยาณํ
ปฺริโยसानกฺกุลฺยาณํ สาคถิ สพฺพยฺชนํ เกวลปฺริปฺณณํ ปฺริสุทฺธิ
พุรหฺมจฺริยํ ปกาเสติ ตสฺส อิเม ฌมฺมึ สุตฺวา ปพฺพชนฺตีติ ฯ
เตน จ สมเยน อาคตฺพลโล วิญฺญาตสาสโน อณฺเฏตโร
อุปาสโก ตาย วิธิยา คจฺจนฺโต ตํ กถิ สุตฺวา ตาสิ สนฺติกิ
อุปฺสงฺกมิ ฯ อถ นํ พุราหฺมณิ อาท เอตฺรหิ โข อุปาสก
พหู กุลปฺตฺตา มหนฺตํ โภกฺกฺชนฺธิ มหนฺตํ ฌาติปฺริวณฺณํ

ปหาย สกฺยสมเย ปพฺพชนฺติ เต กึ นฺ โข อตฺถวสึ
สมฺปสฺสฺสนฺตา ปพฺพชนฺตึติ ตํ สฺตฺวา อุปาสโก กามเส
อาทึนฺว เนกฺขมฺเม จ อานิสฺสํ สมฺปสฺสฺสนฺตาติ วตฺวา อตฺตโน
ฉาณพลาณฺรูปํ ตมตฺถํ วิตฺถารโต กเถสิ ตินฺณณฺจ
รตนานํ คฺเชน ปกาเสสิ ปญฺจนฺนํ สีลานํ ทิฏฺฐชฺมมิกํ
สมฺปฺปฺรายิกณฺจ คฺชานิสฺสํ ปเวเทสิ ฯ อถ พฺราหฺมณชฺรีตา ตํ
กึ อเมหิปี สฺรณฺเส จ สีเลสุ จ ปติฏฺฐาย ตยา วุตฺเต
คฺชานิสฺสเส อธิคฺนฺตุ สกฺกาติ ปุจฺฉิ ฯ โส สพฺพสาธาธนา
อิม ชฺมฺมา ภควตา ภาสิตา กสฺมา น สกฺกาติ วตฺวา
ตสฺสา สฺรณานิ จ สีลานิ จ อทาสิ ฯ सा कथितस्रणा
สมาथिनฺสีลา จ หุตฺวา ปฺนฺ อาห กึ อิตฺ อุตฺตริ
อณฺณมฺปิ กรณฺมึ อตฺถิติ ฯ โส ตสฺสา วิญฺญฺภาวํ สลฺลกฺเขนฺโต
อุปฺนิสฺสยสมฺปฺนฺนา ภวิสฺสตีติ ฉตฺวา สรฺีรสฺภาวํ วิภาเวนฺโต
ทฺวตฺตีสาการกมฺมฏฺฐานํ กเถตฺวา กายเ วิรํคํ อุปฺปาเทตฺวา
อุปฺริ อนิจฺจตาทิปฺฐิสฺยตฺตาย ชฺมฺมिया กถาย สํเวเชตฺวา
วิปฺสฺสนามคฺคํ อัจฺจิจิตฺวา คโต ฯ सा तेन वृत्तन्यं सपुं
มนสิคฺตฺวา ปฺฐิกุลมนสิกาเร समाहितจิตฺตา วิปฺสฺสนํ ปฺฐฺจเปตฺวา
อุปฺนิสฺสยสมฺปฺตฺติยา นจิสฺเสว โสตาปตฺติผลे पतिष्ठहि ฯ
อถาปฺเรน สมฺเยน กาลํ กตฺวา สกฺกสฺส เทวฺรณฺโย ปรึจาริกา
หุตฺวา นิพฺพตฺติ สตฺสหสฺสญฺจสฺสา อจฺจนฺราปรึวาโร อโหสิ ฯ

ตํ สกโก เทวราชา ทิสฺวา อจฺจริยพุกตจิตฺตชาโต ปมฺทิตททโย

อิทํ วิมานํ รุจิริ ปภสฺสรํ

เวพฺุริยถมฺภํ สตตํ สุนิมมิตํ

สฺวณฺณรูกฺเขหิ สมนฺตโมตถตํ

จําณํ มมํ กมฺมวิปากสมฺภวํ ๑

ตตฺรฐปฺปนฺนา ปฺุริมจฺจรา อีมา

สตํ สหสฺसानิ สเกน กมฺมฺนา

ตฺวํสิ อชฺฉปฺกตา ยสฺสฺสินิ

โอภาสยํ ติฏฺฐสิ ปฺุพฺพเทวตา ๑

สสิ อธิคฺคยฺห ยถา วิโรจติ

นภฺขตฺตราชาริว ตารกาถณํ

ตถเว ตฺวํ อจฺจราสงฺกณํ อิมํ

ททฺทลฺลมาณา ยสฺสา วิโรจสิ ๑

กฺุโต นฺ อากมฺม อโนมทสฺสเน

อุปฺปนฺนา ตฺวํ ภวณํ มมํ อิทํ

พฺุรหฺมํว เทวา ติทฺสา สหินฺทกา

สพฺเพ น ตปฺปามเส ทสฺสเนน ตนฺติ

จตฺตฺหิ คาถาหิ ตาย กตถมฺมํ ปฺุจฺฉิ ๑

ตตฺถ อิทํ วิมานนฺติ ยสฺมี วิมาเน สฺวา เทวตา

อุปฺปนฺนา ตํ อตฺตโน วิมานํ สนฺธาयाห ๑ สตตฺนฺติ

สพพกาลัม รุจิริ ปกสฺสรนฺติ โยชนาฯ สตตฺนฺติ วา สมนฺมาตตํฯ
อติวีย วิตฺถิณฺณนฺติ อตฺโตฯ สมนฺตโมตฺถตฺนฺติ สมนฺตโต
อวตฺถตํ ฉาทิตํฯ จานนฺติ วิมานเมว สนฺชาย วทิตํฯ ตํ หิ
ติฏฺฐนฺติ เอตฺถ กตฺปฺญญาติ จานนฺติ วุจฺจติฯ กมฺมวิปากสมฺภวณฺติ
กมฺมวิปากภาเวน สมนฺภูตํ กมฺมวิปาเกน วา สหสมฺภูตํฯ
มมฺนฺติ อิทํ มม จานํ มม กมฺมวิปากสมฺภวณฺติ ทฺวิหิปี
ปเทหิ โยเชตพฺพํฯ

ตตฺรฺรูปปฺนฺนาติ กายาย อัยฺย สงฺเขปฺตฺโต ตตฺร ตสฺมี
ยถา วุตฺเต วิมานเ อูปปฺนฺนา นินฺพพฺตฺตา ปเกว อูปปฺนฺนตฺตา
ปฺพพฺทเวตฺตา อีมา ปฺริมา อจฺจราย โปริมาณโต สตํ สหสฺसानิฯ
ตฺวีสิตี ตฺวํ อสิ สเกน กมฺมฺนา อชฺฌปคฺตา อูปปฺนฺนาฯ
ยสฺสฺสินีติ ปฺริวารสมฺปฺนฺนาฯ เตเนว สเกน กมฺมฺนา
กมฺมานุภาเวน โโอภาสยนฺติ วิโรจมานา ติฏฺฐสฺสีติฯ

อิทานิ ตเมว โโอภาสนํ อูปมาย วิภาเวนโต สสฺสีติ
คากฺมาหฯ ตสฺสฺตฺโต ยถา สสฺลยฺณโยเคน สสฺสีติ นกฺขตฺเตหิ
อธิกฺคณฺตาย นกฺขตฺตราชาติ จ ลทฺธนาโม จนฺโท สพฺพํ
ตารกาคณฺ์ อธิกฺคยฺห อภิภวิตฺวา วิโรจติ วิราชติฯ ตเถว
ตฺวํ อิมํ อจฺจรานํ เทวกณฺณานํ คณฺ์ สมฺมํ อตฺตโน ยสฺสา
ททฺทลฺลมานา อติวีย วิชฺโชตฺมานา วิโรจสฺสีติฯ เอตฺถ จ
อิมาคิ อิมนฺติ จ นินฺปาตมตฺตํฯ เกจิ ปน นกฺขตฺตราชาริว

ตาราคณิ ตเถว ตวนุติ ปจฺนุติ ฯ

อิทานิ ตสฺสา เทวตาย ปุริมภวํ ตตฺถ กตฺปญฺญจ
ปฺจฺจฺนุโต กุโต นฺ อากมฺมาติ คาทมาห ฯ ตตฺถ กุโต นฺ
อากมฺมาติ กุโต นฺ ภวโต กุโต นฺ ปฺญฺญกมฺมโต การณฺญโต
อิหํ มม ภavnํ อากมฺม ภาทเท อนอมทสฺสเน สพฺพงฺคโสภณ
ตวํ อุปฺปนฺนา อุปฺตติคคณวเสน อุปกตา ฯ อนอมทสฺสเนติ
วุตฺตเมวตถิ อุปมาย ปกาเสนฺโต พุรหฺมํ ว เทวา ติทสา
สหินฺทกา สพฺเพ น ตปฺปามเส ทสฺสเนน ตนฺติ อห ฯ
ตตฺถ ยถา พุรหฺมานํ สหฺมปฺตี สนฺจุมาริ วา อุปกตํ สห
อินฺเทนาคิ สหินฺทกา ตาวตีสสา เทวา ปสฺสนฺตา ทสฺสเนน
น ตปฺปนฺติ เอวํ ตว ทสฺสเนน มยํ สพฺเพ เทวา น
ตปฺปามเสติ อตฺถโถ ฯ

เอวํ ปน สกฺกณ เทวานมินฺเทน ปฺจฺจิตา सा เทวตา
ตมตถิ ปกาเสนฺติ

ขเมตํ สกฺก อนฺุปฺจฺจเส มมํ
กุโต จุตา ตวํ อิธ อากตาคิ
พารานฺสี นาม ปุรฺตถิ กาสินํ
ตตฺถ อโหสิ ปุเร เกสการิกา ฯ
พุทฺธเช จ ฐมฺเม จ ปสฺนฺนมานสา
สงฺฆे จ เอกนฺตคตา อสฺสยา

ขุททกนิกายกุกกาวิมานวคฺควณณา (ปรมตฺถทีปนี) - หน้าที่ 120
เล่มที่ 23 ปี่จวคฺควณณา หน้า 120

อชณฺทสิทฺทขาปทา อาคตปฺผลา
สมุโพธิชฺชเม นียตา อนามยาคี

คาลาทูยมาห ฯ

ตตฺถ ยเมตฺนติ ยี เอตํ ปญฺหนติ อตฺโถ ฯ อนฺุปฺจฺจนเสติ
อนฺุคฺคภาเวน ปฺจฺจสิ ฯ มมนฺติ มํ ฯ ปฺรตฺถิตฺติ ปฺริ อตฺถิ ฯ
กาสิณฺนติ กาสิริกฺขสฺส ฯ เกสการิกาคี ปฺริมตฺตภาเว อตฺตโน
นามํ วทติ ฯ พุทฺเธ จ ชฺชเม จาคีอาทินา อตฺตโน
ปฺลฺลํ วิภาเวติ ฯ

ปฺนุ สกโก ตสฺสา ตํ ปฺลฺลสมฺปตฺตติจฺ ทิพฺพสมฺปตฺตติจฺ
อนฺุโมทมาโน อาห

ตฺนตฺยาภินฺนทามเส สุวาคตฺถจฺ เต
ชฺชเมน จ ตฺวํ ยสฺสา วิโรจสิ
พุทฺเธ จ ชฺชเม จ ปสฺนฺนมานเส
สจฺเจน จ เอกนฺตคเต อสฺสเย ฯ
อชณฺทสิทฺทขาปเท อาคตปฺผล
สมุโพธิชฺชเม นียเต อนามยาคี ฯ

ตตฺถ ตฺนตฺยาภินฺนทามเสติ ตํ เต ทฺวิชฺชปี สมฺปตฺตี
อภินฺนทาม อนฺุโมทาม ฯ สุวาคตฺถจฺ เตติ ตฺยฺหฺลจฺ
อิชํคมนํ สุวาคตํ อมฺหากํ ปีติโสมนสฺสสํวทฺตฺนเมว ฯ เสถํ
วตฺตฺนยเมวาคี ฯ

ขุททกนิกายภูจกถาวิมานวตถวณณา (ปรมตถที่ปนี) - หน้าที่ 121
เล่มที่ 23 เปสการियวิมานวณณา หน้า 121

ตัม ปน ปวตตี สกโก เทวราชา आयस्मित
มหาโมคคัลลานตเถรสส กเถสิ ฯ เถโร ภควโต นิเวเทสิ ฯ
ภควา ตมตถัม อฏฐุปตตี กตวา สมุปตตปริสาย ฐम्मं เทเสสิ ฯ
สา เทสना สเทวกสส โลกสส สาคูถิกา ซาตาติ ฯ
เปสการियวิมานวณณา นิฏฐิตา ฯ

อิติ ปรมตถที่ปนิยา ขุททกภูจกถาย วิมานวตถุสมี
สตตฺตรสวตถุปฏิบัติตสส
ปจฺมสส ปิจวคฺคสส อตถวณณา นิฏฐิตา ฯ
อิตถีวิมานวณณา นิฏฐิตา ฯ

เอวมาห กถั นุ โข ฆนเต อิตฺ ชาตืออาทึทกขโต ปริมุตฺติ
โหตฺติ ฯ ภิภุ ตสฺสา สรณานิ จ ปญจ สีลานิ จ
ทตฺวา กายสภาวํ ปกาเสตฺวา ปฏิกูลมนสิการเ นิโยเชสุํ ฯ
อปเร ภิภุ อนิจฺจตาปฏิตฺถุคฺคํ ฆมฺมกถั กถสุํ ฯ สา
โสฬสวสุสานิ สีลํ รกฺขนฺติ อนฺตรนฺตรา โยนิโสมนสิการิ
กโรนฺติ เอกทิวสํ ฆมฺมสฺสวณสฺปปายํ ลภิตฺวา ฅาณสฺส จ
ปริปกกตฺตา วิปสฺสนํ วทฺเตตฺวา โสตาปตฺติผลํ สจฺจกาถิ ฯ
สา อปเรน สมเยน กถั กตฺวา สกฺกสฺส เทวรณฺโณ
वलฺลภา ปริจาริกา หุตฺวา นิพฺพตฺติ ฯ สา สภุจिया
ตฺริยสทฺเสหิ ปริจฺริยมาณา อจฺจราสทฺสทฺสปริวฺตา มหนตฺ
ทิพฺพสมฺปตฺติ อนฺภวณฺติ ปมฺุทา โมทมาณา สปริวารา
อุยฺยานาทีสุ วิจฺรติ ฯ ตํ อายสฺมา มหาโมคฺคัลลาโน เหาจฺจา
วตฺตนเยเนว ทิสฺวา

อปี สกฺโกว เทวินฺโท รมฺเม จิตฺตลตา วเน
สมนฺตา อนฺุปรियाสิ นาริคณฺปุรกฺขตา
โอภาเสนฺติ ทิสฺา สพฺพา โอสธิ วิย ตารกา ฯ
เกน เตตาทีโส วณฺโณ เกน เต อธิ มิชฺฌติ
อุปฺปชฺชนฺติ จ เต โภกา เย เกจิ มนฺโส ปिया ฯ
ปุจฺจามิ ตํ เทวิ มหानฺุภาเว
มนฺุสฺสทฺตา กิมกาถิ ปุณฺณิ

ขุททกนิกายกุกกาวิมานวตถวณณา (ปรมตถที่ปนี) - หน้าที่ 124
เล่มที่ 23 จิตตตาวกควณณา หน้า 124

เกนาสิ เอวณชลิตานุกาวา

วณโณ จ เต สพพทิสา ปภาสตีติ

ปฺจฺจฺฉิ ฯ

สา เทวตา อตฺตมณา โมคฺคตฺตลนเนน ปฺจฺจฺฉิตา

ปฺจฺจฺหํ ปฺจฺจฺฉา วียากาสี ยสฺส กมฺมสฺสตีทํ ผลํ ฯ

อหํ มนฺสฺสเสสฺส มนฺสฺสสญฺจตา

ทาสี อโหสิ ปรเปสฺสตียา กุเล ฯ

อุปาสิกา จกฺขุมโต โคตมสฺส ยสฺสตีโน

ตสฺสา เม นิกฺกโม อาสิ สาสเน ตสฺส ตาทิโน ฯ

กามํ ภิชฺชชฺชํ กายो เนว อตฺตเตตฺต สณฺจณํ

สิกฺขาปทานํ ปณฺจณฺนํ มคฺโค โสวตฺตติโก สิวो ฯ

อคณฺณโก อคหโน อุชฺช สพฺภิ ปเวทิตฺโต

นิกฺกมสฺส ผลํ ปสฺส ยถิทํ ปาปฺปณฺณิตฺตติกา ฯ

อามนฺตนิกา รณฺโณมฺหิ สกฺกสฺส วสวตฺตติโน

สญฺจิจิ ตฺตริยสทฺสทานิ ปฺภฺจฺจฺฉิ กโรนฺนติ เม ฯ

อาลมฺโพ คคฺคโร ภิมุ สาธฺวาทิ จ สํสิโย

โปกฺขโร จ สฺพสฺสโต จ วิณฺนาโมกฺขา จ นาริโย ฯ

นนฺทา เจว สุนนฺทา จ โสณฺทินฺนา สฺจิมฺหิตา

อลมฺพุสา มิสฺสเกสิ จ ปฺจฺจฺฉริกาติ ทารุณิ ฯ

เอณฺนิสฺสสา สฺพสฺสสา จ สฺภทฺทา มุทฺวาทินิ

เอตา จณฺณา จ เสยฺยาเส อจฺจฺจฺจฺจํ ปโปธิกา ฯ

ขุททกนิกายกุกกาวิมานวตถุณณา (ปรมุตที่ปนี) - หน้าที่ 125
เล่มที่ 23 ทาสีวิมานวณณาหน้า 125

ตา มํ กาเลนุปาคนตุวา อภิภาสนุติ เทวตา
หนุท นจุจาม คายาม หนุท ตํ รมยามเส ฯ
นยิทํ อกตปุณณานํ กตปุณณานเมวิทํ
อโสถํ นนุทนํ รมมํ ติทสานํ มหาวนํ ฯ
สุขํ อกตปุณณานํ อธิ นตุถิ ปรตุถ จ
สุขณจ กตปุณณานํ อธิ เจว ปรตุถ จ
เตสํ สหพุกามานํ กตตพุกํ กุสลํ พนุ
กตปุณณา หิ โมทनुติ สกุเค โภคสมงฺกิโนติ

เทวตา วิสุซซุเชสิ ฯ

ตตุถ อปี สกุโกว เทวินุโทติ อปีสทุโท สมภูวานายํ ฯ
อิวัสทุโท อิการโลปี กตุวา วุตุโต อูปมายํ ฯ ตสุมา
ยถา นาม สกุโก เทวานมินุโทติ อตุโถ ฯ สกุคสมภาโว
เอตีสสา เทวตาย ปริวารสมุตติทสุสนตุถํ วุตุโต ฯ เกจิ
อปีติ นิปาตมตุตनुติ วทनुติ ฯ จิตตุลตาวเนติ จิตตุตายนาม
เทวธีตายนํ ปุณณานูภาเวน นิพพตุเต จิตตุตายนํ วา วิจิตตุต-
ปุปฺผลาทีวิเสสยตุตายนํ สนนตานุทลลิตาทีนํ ตตุถ เขญยุตายน
จิตตุลตาวนनुติ ลทุชานาเม เทวูยานเน ฯ

ปรเปสฺสียาติ ปรเรสํ กุเล ตสมึ ตสมึ กิจเจ เปสนียา ฯ
ปรเรสํ เวยยาวจจการีติ อตุโถ ฯ

ตสุสา เม นิกุกโม อาสิ สาสเน ตสุส ตาทีโนติ
ตสุสา ทาสียาปี สมานาย ปณจหิ จกฺขุหิ จกฺขุมโต

พุทฺธสฺส ภควโต อุปาสิกา หุตฺวา โสฬสวสุตฺตานิ สິลั
รกฺขนฺติยา กมฺมภูจฺจานญจ มนสิกรโณติยา มนสิการานุภาเว
เม มยฺหิ อุปฺปชฺชมาเน สตฺตตีสโฬธิปกฺกขิยธมฺมสงฺขาเต อิกฺุจาทิสฺ
ตาทิลกฺขณสมฺปตฺติยา ตาทิโน สตฺถุ สาสเน ตปฺปริยาปนฺโนเย
สงฺกิลेषปกฺขโต นิกฺกมเนน นิกฺกโมติ ลทฺธนาโม สมฺมาวายาโม
อาสิ อโหสิ อุปฺปชฺชิ ฯ

ตสฺส ปน นิกฺกมสฺส ปุพฺพภากสฺส ปวตฺตาคารี ทสฺเสตฺถุ
กามิ ภิชฺชตฺถุ กายิ เนว อตฺเตตฺถ สณฺจนนฺติ วุตฺติ ฯ ตสฺสโต
ยทิปี เม อโย กายิ ภิชฺชตฺถุ วินสฺสตฺถุ ตตฺถ กิลฺจิมตฺตมฺปิ
อเปกฺขิ อกรโณติ เอตฺถ เอตฺถมี กมฺมภูจฺจานานุโยเค เนว อตฺถิ
เม วีริยสฺส สณฺจัน สิลลิตฺถรณนฺติ วีริยํ สมฺมตฺเตเชนฺติ วิปฺสฺสนํ
อุสฺสูกฺกาเปสฺสินฺติ ฯ

อิทานิ ตํ ตถา วิปฺสฺสนํ อุสฺสูกฺกาเปตฺวา ปฏฺฐิตทฺธคฺคณิ
ทสฺเสนฺตี ฯ

สิกฺขาปทานํ ปญฺจนนํ มคฺโค โสวตฺถิโก สิว
อภญฺญโก อคฺคโณ อชฺช สพฺพิ ปเวทิต
นิกฺกมสฺส ผลํ ปสฺส ยถิทํ ปาปฺณิตฺถิกาทิ ฯ

อาห ฯ

ตฺตรายํ สงฺเขปตฺถิโย นิจฺจสีลวเสน สมฺมาทินฺนํ
ปญฺจนนํ สิกฺขาปทานํ สิกฺขาโกฏฺฐาสนํ อุปนิสฺสยภาเว

ลทฺชตฺตา เตสํ ปรีปฺริตฺตฺตา จ สิกฺขาปทานํ ปณฺจนํ
สมฺพนฺธิภูโต ยสฺมี สนนฺตาเน อูปฺปนฺโน ตสฺส สพฺพากาเรน
โสตฺถิภาวสมฺปาทนโต สุนฺทรตฺถภาวโต จ โสวตฺถิโก โสตฺถิโก
สงฺกิลฺลสมฺเมหิ อนุปทฺตฺตฺตา เขมปฺปตฺติเหตุตฺยา จ สิว
ราคกณฺฎกาทีนํ อภาเวน อกณฺฎโก กิลฺลทฺถิจฺจุจฺริต-
คหนสมฺมุจฺเจทนโต อคฺคหโน สพฺพชฺมิหฺวงกฺกุฏิลภาวาปคฺมเหตุตฺยา
อฺชฺช พุทฺธาทีหิ สปฺปรีเสหิ ปกาสิตฺตฺตา สพฺภิปเวทิต
อริยมคฺโค ตํ ยถา เยน อฺปายภูเตน อิตฺถิกา ทฺวงคฺลพฺพล-
พฺพุทฺธิกาปี สมานา ปาปฺณิ ตสฺส นิกฺกมฺสฺส ยถาวตฺตวิริยสฺส
อิทํ ผลํ ปสฺสาติ สกฺกํ อาลปติ ฯ

อามนฺตนิกา รณฺโฆมฺหิ สกฺกสฺส วสวตฺติโนติ สยํ
วสีภาเวน วคฺตฺนโต ทฺวิสฺส เทวโลเกสฺส อคฺตฺโน วสํ
อิสฺสรียํ วตฺเตตฺติติ วา วสวตฺติ ตสฺส วสวตฺติโน สกฺกสฺส
เทวรณฺโฆ อามนฺตนิกา อาลาปสฺลลาปโยคฺคา กิพนฺกาล
วา เตน อามนฺเตตฺตพฺพา อมฺหิ นิกฺกมฺสฺส วิริยสฺส ผลํ ปสฺสาติ
โยชนา ฯ อาตคฺวตฺติตฺตาทีเกเทน ปณฺจ คฺุริยงฺกานิ ทฺวาทสฺหิ
ปาณฺนิภาเคหิ เอกโต ปวชฺชมานานิ สกฺกฺจ โหนฺติ ฯ ตานิ ปน
สทฺสสมตฺตานิ ปยฺริปาสนฺวเสน อฺปภูจฺิตานิ สนฺธาย อาท
สกฺกฺจ คฺุริยสทฺสสานิ ปฏฺิโพธิ กโรนฺติ เมติ ฯ ตตฺถ ปฏฺิโพชนฺติ
ปีติโสมนฺสฺสานํ ปโพชนํ ฯ

บุททกนิกายภูจกถาวิมานวตถวณณา (ปรมตถทีปนี) - หน้าที่ 128
เล่มที่ 23 จิตตลดาวคถวณณา หน้า 128

อาลมุโพติอาทิ ตูริยวาทกานัน เทวปุตตานัน เอกเทศโต
นามคคหณนุติ วทนุติ ฯ ตูริยานัน ปเนตติ นามคคหณัน ฯ
วีณาโมกขาทิกกา เทวธิดา ฯ สัจจิมุหิตาติ สุตถุมุหิตา นามเมว
วา เอตัง ฯ มุทฺทวาหนินฺติ มุทฺทัง อติวिय วาทนสีลา นามเมว
วา ฯ เสยฺยาเสตติ เสยฺยตรา ฯ อจฺจรานนุติ อจฺจราสุ สจฺจิตเต
ปาสีตรา ฯ ปโปธิกาติ ปโปชนกรา ฯ

กาเลนาติ ยุตตปฺปุตตกาเลน ฯ อภิภาสนุติติ อภิมุขา
อภิรตา วา หุตฺวา ภาสนุติ ฯ ยถา จ ภาสนุติ ตํ ทสฺเสตฺตุ
หนุท นจฺจาม กายาม หนุท ตํ รมยามเสตติ วุตฺตัง ฯ

อิทนุติ อิทัมฺยา ลทฺทจฺจ
ปานฺเนว รุปาทีนํ สมภวโต วิโสภัง ฯ ตโต เอว สพฺพกालัง
ปโมทลลวฺพทมนโต นนุทนัง ฯ ติทธานัน มหาวนนุติ ดาวตีสเทวานัน
มหนุตฺตํ มหนินฺยจฺจ

เอวรฺรูปา ทิพฺพสมฺปตฺติ นาม ปุณฺณกมฺมวเสเนวาติ โอติสฺสเกน
เยน วตฺวา ปุณฺ อโนทิสฺสกนเยน ทสฺเสนุติ สจฺจํ อกตฺปุณฺณานนุติ
คาถมาห ฯ

ปุณฺ อตฺตนา ลทฺทจฺจ
ธารณกามดาวเสน ฐมฺมํ กเถนุติ เตลลํ สหพฺพกามานนุติ
โอสานคาถมาห ฯ เตสนุติ ดาวตีสเทวานัน ฯ สหพฺพกามานนุติ

เล่มที่ 23 ลขุมาวิมานวถุณณนา หน้ 129

สหาว่า อิจนุเตหิ กตตุอตุเถ หิ อิทํ สามิวจันํ ๑ สห
วาทิ ปวตตตีติ สหโว ตสฺส ภาโว สหพฺยํ ยถา วีรสฺส
ภาโว วีริยนฺติ ๑ เอวํ เถโร เทวตาย อตฺตโน ปุณฺณกมฺเม
อาวิกเต ตสฺสา สปริวาราย ชมฺมํ เทเสตฺวา เทวโลกโต
อาคนฺตฺวา ตํ ปวตฺตี ภาวโต อารโจะสิ ภาวตา ตมตฺถํ
อฏฺฐุปฺปตฺตี กตฺวา สมฺปตฺตปริสาย ชมฺมํ เทเสสิ สา เทสนา
สเทวกสฺส โลกสฺส สาคฺติกา อโหสิตี ๑

ทาสีวิมานวถุณณนา นิฏฺฐิตา ๑

ลขุมาวิมานวถุณณนา

อภิกฺกนฺเตน วถุณณนาติ ลขุมาวิมานํ ๑ ตสฺส กา
อฺฐุปฺปตฺติ ภาวติ พาราณสีขํ วิหรนฺเต เกวณฺณทวารํ นาม
พาราณสินครสฺส เอกํ ทวารํ ตสฺส อวิทุเร นิวิฏฺฐโ
คาโมปี เกวณฺณทวารนฺตฺเวว ปญฺญาติตฺถ ๑ ตตฺถ ลขุมาน นาม
เอกา อิตฺถิ สทฺธา ปสนฺนา พุทฺธิสมฺปนฺนา เตน ทฺวารेณ
ปวิสนฺเต ภิกฺขุ ทิสฺวา วนฺทิตฺวา อตฺตโน เคหํ เนตฺวา
กฏฺฐนฺนภิกฺขุํ ทตฺวา เตเนว ปริจเยน สทฺธาย วฑฺฒมานาย
อาสนสาถํ การเตตฺวา ตตฺถ ปวิฏฺฐานํ ภิกฺขุนํ อาสนํ
อฺฐปนฺติ ปานียํ ปริโฆณียํ อฺฐปฺนฺเต ๑ ยมฺปนํ โอทนํ
กุมฺมาสทาภาทิ อตฺตโน เคเห วิชฺชติ ตํ ภิกฺขุนํ เทติ ๑

สา ภิกฺขุณฺโณ สนฺตฺติเก ฌมฺมํ สุตฺวา สรณฺเส จ สีเสสุ จ
ปติญฺจาย สมหิตตา หุตฺวา วิปฺสฺสนากมฺมญฺ्ञานํ อุกฺคเหตฺวา
วิปฺสฺสนํ อุตฺตฺกาเปนฺตี อุปฺนิสฺสยสมฺปนฺนตฺยา น จิรสฺเสว
โสตฺยาปตฺติผล ปติญฺจहि สา อปรภาเค กาลํ กตฺวา
ตาวตีสภวเน มหตีวิมานे นิพฺพตฺติ อจฺจราสฬสฺสยจฺสสา
ปริวารโ อโหสิ ฯ สา ตตฺถ ทิพฺพสมฺปตฺตี อนฺุภวณฺตี
ปโมทมานา วิจฺรติ ฯ ตํ आयสฺมา มหาโมคคฺคฺลฺลาโน เทวจาริกํ
จฺรณฺโต

อภิกฺกนฺเตน วณฺณเนน ยา ตฺวํ ติญฺจสิ เทวเต
โอภาเสนฺตี ทิสสา สพฺพา โอสธี วิย ตารกา ฯ
เกน เตตาทิสฺโส วณฺโณ เกน เต อิชฺ มิชฺฌติ
อุปฺปชฺชนฺตี จ เต โภกา เย เกจิ มนฺโส ปิยา ฯ
ปฺจุฉามิ ตํ เทวิ มหฺานุภาเว
มนุสฺสสฺสฺฐตา กิมกาสิ ปฺลฺลํ
เกนาสิ เอวญฺชลิตฺตานุภาวา
วณฺโณ จ เต สพฺพทิสสา ปภาสตีติ

ปฺจุฉิ ฯ

สา เทวตา อตฺตมฺนา โมคคฺลฺลาเนน ปฺจุฉิตา
ปฺลฺลํ ปฺจุฉา วิยากาสิ ยสฺส กมฺมสฺสฺสฺสํ ผลํ ฯ
เกวญฺญทฺวารา นิกฺขมฺม อหุ มยฺหํ นิเวสนํ

เล่มที่ 23 ลขุมาวิมานวณณา หน้า 131

ตตุถ สัสมานานัน สาวกานัน มहेสินัน ฯ
โอทัน กุมมาลัน ทากัน โลณโสวีรกณจัน
อทาสี อชฎุเตตุ วิปฺปสนฺเนน เจตสา ฯ
จาทุททสี ปณจทสี ยา จ ปกขสฺส อฏฺจมี
ปาฎิหาริยปกขณจ อฏฺจงคฺสฺสมากตฺ ฯ
อุโปสถัน อุปวสีสฺส สทา สีเลสุ สิวฺตา
สณฺณมา สัวิภาคา จ วิมานัน อาวสามัน ฯ
ปาณาติปาตา วิรตา มุสาวาทา จ สณฺณตา
เดยฺยา จ อติจารา จ มชฺชปानา จ อารกา ฯ
ปณจตีกุขาปเท รตา อริยสจฺจาน โกวิทา
อุปาสิกา จกฺขุมโต โคตมสฺส ยสฺสสิโน ฯ
เตน เมตาทิสฺส วณฺโณ เตน เม อธิ มิชฺฌติ
อุปฺปชฺชนฺติ จ เม โภกา ये เกจิ मनฺโส ปิยา ฯ

เตนมฺหิ เอวณฺชลิตานุภาวา

วณฺโณ จ เม สพฺพทิสฺสา ปภาสตีติ ฯ

มม จ ฆนฺเต วจเนน ภควโต ปาเท สิริสา วณฺเทยฺยาสี
ลขุมา นาม ฆนฺเต อุปาสิกา ภควโต ปาเท สิริสา
วณฺทตีติ ฯ อนจฺจริยํ โข ปเนตฺ ฆนฺเต ยํ มํ ภควา
อณฺตรสฺมึ สามณฺณผลे พุยากรเยยฺ ฯ ตํ ภควา สกทาคามิผลे
พฺยกาสิตีติ ฯ

ตตถ เกวภูฏทวารา นิกขมมาติ เกวภูฏทวารโต นิกขม-
นฏจาเน ฯ

ทาถนุติ ตถุญลยยกาทิสากพยลชนั ฯ โลณโสวีรถนุติ
ธลลธสาที่หิ พหุหิ สมภารหิ สมปาทตพพิ เอกั ปานกั ฯ
อจามถลชิกั โลณทถนุติปี วถนุติ ฯ

ปจจุฉาวิสสชชนาวสานเน สา เถรสส ฐมมเทสนาย
สททากามิผลั ปาปุณิ ฯ เสถั อุตตราวิมานเน วุตถนยเมว ฯ
ลชุมาวิมานวถุณณนา นิกุจिता ฯ

อจามทายิกาวิมานวถุณณนา

ปณทาย เต จรณตสสาติ อจามทายิกาวิมานั ฯ
ตสส กา อปปตติ ภถวา ราชคเห วิหริติ เวพูนเน
ถลนทถถนิวาเป ฯ เถน โข ปน สมเยน ราชคเห อถลลธริ
ถลลั อหิวาถคโรเคน อปททตติ อโหสิ ตตถ สพเพ ชนา
มตา จเปตวา เอกั อิตถี ฯ สา เกหิ เกหคถลจ สพพิ
ธนธลลั จททเทตวา มรณภยถิตา ภถถิตถิทเพน ปลาตา
อนาถา หุตวา ปรเกหิ ถนตวา ตสส ปิกุจิปสเส วสติ ฯ
ตสมิ เกเห มนุสสา ถรณายถนตา อถลลติ อาทิส อวสิถุจ
ยาคถตถอจามาถิ ตสสา เทนติ ฯ สา เสถั อจามเนน ชีวิตถ
ถปเปติ ฯ

เล่มที่ 23 อจามทายิกาวิมานวถุณณา หน้า 133

เดน จ สมเอน อายสุมา มหากสุสโป สตุตาหิ
นิโรธสมาปตตี สมาเป็นชชิตวา ตโต วุญจितอ กั นุ โข อหิ
อชช ออาหารปฏิกุคหเณน อนนุคหเสสสามิ ทุกคตโต จ ทุกขโต
จ โมเจสสามิติ จินเตนุโต ตั อิตถิ อาสนนมรณั นირยตั-
วตตนิถจสสา กम्म กโตกาสั ทิสวา อัย มยิ คเต
อตตนา ลทุหิ อจามั ทสสติ เตเนว นิมมานรติเทวโลก
อุปชชิสสตี เอวั นირยุปตติโต โมเจตวา หนุทาหิ อิมิสสา
สคคสมปตตี นิปผาเทสสามิติ ปุพพณสมมัย นีวาเสตวา
ปตตจิวรมาทาย ตสสา นีเวสนญจานาภิมุโข กจจติฯ อถ
สกุโก เทวานมินุโท อถลาตทเวเสน อนนกรสิ อนนคสุปพยณชนั
ทิพพาหาริ อุปเนสิฯ ตั ฅตวา เถโร โกลิย ตวั กตกุสโล
กสุมา เอวั กโรสิ มา ทุกคตานิ กปนานิ สมปตตี วิลุมปีติ
ปฏิกุขิปตวา ตสสา อิตถิยา ปุโรโต อญจาสิฯ

สา เถริ ทิสวา อัย มหานุภาโว เถโร อิมิสส
ทาทพพยตตกั ขาพนีย วา โภชนีย วา อิช นตติฯ อิทถจ
กิติญจภาชนคตั ตินจจณนรชานุกินณั อโลณั สีตลั อปปรลั
อจามกถชยิมตตั เอทิสสส ทาคุ น อุตสสามิติ จินเตตวา
อติจจถาติ อาหฯ เถโร เอกปทนิถเขปมตตั อปสกุทิตวา
อญจาสิฯ เคะวาสินอ มนุสสา ภิกขุ อุปเนสิ เถโร น
สมปฏิกุจจติฯ สา ทุกคตติถิ มเมว อนนคคหตถาย อิชากโต

เล่มที่ 23 จิตตลดาวคฤวณณา หน้า 134

มม สนตทกเมว ปฏิกุคเหตุกาโมติ ฌตฺวา ปสนฺนมานสา
อาทรรชาดา ตํ อจามํ เถรสฺส ปตฺเต อาภิริ ๗ เถโร ตสฺสา
ปสาทสฺวทฺตณตฺถํ ภูชฺชนาการิ ทสฺเสสิ มนฺุสฺสา อาสนํ
ปญฺญาเปสฺสุ ๗ เถโร ตตฺถ นิสฺสีทิตฺวา ตํ อจามํ ภูชฺชิตฺวา
ปิวิตฺวา โอนิตปตฺตปาณิ อนฺุโมทนํ กตฺวา ตํ ทุคฺคตฺติถิ ตฺวํ
อิโต ตตฺติเย อตฺตภาเว มม มาตา อโหสิตี วตฺวา คโต ๗
สา เตน เถเร อติปสาทญจ อุปฺปาเทตฺวา ตสฺสา รตฺติยา
ปรมยาเม กาลิ กตฺวา นิมนฺมานรตฺนํ เทวานํ สหพฺยตํ
อุปฺปชฺชิตฺ ๗ อถ สกฺโก เทวราชา ตสฺสา กาลกตฺภาวํ ฌตฺวา
กตฺถ นุ โข อุปฺปนฺนาติ อวชฺเชนฺโต ตาวตีเสสฺส อทิสฺวา
รตฺติยา มชฺฌิมยาเม อายสฺมนตํ มหากสฺสปี อุปฺสงฺกมิตฺวา
ตสฺสา นิพฺพตฺตภูจฺจันํ ปุจฺจนฺโต

ปีญฺหาเย เต จรฺนตสฺส ตฺถุหิภูตสฺส ติฏฺฐโต
ทลิตฺททา กปณา นาริ ปราคาริ อุปฺสฺสิตา ๗
ยา เต อทาสิ อจามํ ปสนฺนา เสหิ ปาณิกิ
สา หิตฺวา มานุสฺสํ เทหิ กํ นุ สา ทิสตํ คตฺวาติ

เทวคาถา อภาสิต ๗

ตตฺถ ปีญฺหาเยติ ปีญฺหาปาตฺตถาย ๗ ตฺถุหิภูตสฺส
ติฏฺฐโตติ อิทํ ปีญฺหาเย จรฺณาการทสฺสนํ ๗ อุทฺทิสฺส ติฏฺฐโตติ
อตุโถ ๗ ทลิตฺททาติ ทุคฺคตา ๗ กปณาติ วราก็ ๗ ทลิตฺททาติ

เล่มที่ 23 อจามทายิกาวิมานวถุณณา หน้า 135

อิมินา ตสฺสา โภคปาริชูณฺณํ ทสฺเสติ กปณาติ อิมินา
ฉาติปาริชูณฺณํ ปราการํ อปสฺสิตาติ ปฺรเคหํ นิสฺสิตา ปเรสํ
จฺมเร พหิปิภูจิจฺจนํ นิสฺสาย วสนฺตี ฯ

กํ นุ สฺวา ทิสฺตี คตาติ จสฺส กามเทวโลเกสฺส อุปฺปชฺชนวเสน
กํ นาม ทิสฺ คตา ฯ อิติ สกฺโก เถเรน ตถา กตานุคฺคหา
อุพาราย ทิพฺพสมฺปตฺติยา ภากินี น จ ทิสฺสตีติ เหฏฺฐา ทฺวิสฺ
เทวโลเกสฺส อปสฺสนฺโต สํสยาปนฺโน ปุจฺฉติ ฯ อถสฺส เถโร
ปิณฺฑาย เม จรณตสฺส ตฺถหิฏฺฐตสฺส ติฏฺฐโต
ทลิตฺทา กปณา นารี ปราการํ อปสฺสิตา ฯ
ยา เม อทาสี อจามํ ปสนฺนา เสหิ ปาณิภิ
สฺวา หิตฺวา มานุสฺสํ เทหํ วิปฺปมฺตฺตา อิตฺโต จุตา ฯ
นิมฺมานรติโน นาม สนฺติ เทวา มหิทฺธิกา
ตตฺถ สฺวา สุขิตา นารี โมทตจามทายิกาติ
ปุจฺฉิตนียาเมเนว ปฏฺิวจันฺ เทนฺโต ตสฺสา นิพฺพตฺตภูจฺฉานํ
กเถสิ ฯ

ตตฺถ วิปฺปมฺตฺตาติ ตโต มนุสฺสโภกคฺคิยโต ปรมการุณฺณ-
วตฺติโต วิปฺปมฺตฺตา อปคตา ฯ

โมทตจามทายิกาติ อจามมตฺตทายิกา สฺวาปี นาม
ปญฺจเม กามสฺสเค ทิพฺพสมฺปตฺติยา โมทติ ปสฺส ตาว
เขตฺตสมฺปตฺติผลนฺตี ทสฺเสติ ฯ

ปุ่น สกโก ตสุสา ทานสุส มหปผลตัม มหานิสิตตถจ
สุตฺวา ตัม โถเมนโต

อโห ทานัม วรากิยา กสุสเป สุปฺปติภูจิตัม
ปรากเตน ทาเนน อิชฺฉิตฺถ วต ทกฺขิณา ฯ
ยา มหสิตฺตัม กาเรยฺย จกฺกวตฺติสฺส ราชีโน
นารี สพฺพงฺกกลฺยาณี ภคฺตุ จาโนมทสฺสิกา
เอตฺตฺสาจามทานสุส กถัม นาคฺฆตฺติ โสฬสี ฯ
สตัม นิกฺขา สตัม อสุสา สตัม อสุสตรีรธา
สตัม กณฺณาสทฺสฺสานิ อามุตฺตมณฺนิกฺกณฺฑา
เอตฺตฺสาจามทานสุส กถัม นาคฺฆนฺตฺติ โสฬสี ฯ
สตัม เหมวตา นาคา อีสาทนฺตา อรุพฺพหฺวา
สุวณฺณกจฺจมา มาตงฺกา เหมกปฺปนฺวาสสา
เอตฺตฺสาจามทานสุส กถัม นาคฺฆนฺตฺติ โสฬสี ฯ
จตฺนฺนํปปี ทีปานิ อิสฺสรํ โยชฺ การเย
เอตฺตฺสาจามทานสุส กถัม นาคฺฆตฺติ โสฬสีนฺตฺติ ฯ

อาห ฯ

ตตฺถ อโหติ อจฺฉริยตฺถ นิปาโต ฯ วรากิยาติ กปณฺนิยา ฯ
ปรากเตนาติ ปฺรโต อาเนเตน ปเรสํ ฆรโต อญฺญาจริยา
ลทฺเทนาติ อตฺถโธ ฯ ทาเนนาติ ทาทพฺเพน อจามมตฺเตน
เทยฺยชฺมเมเน ฯ อิชฺฉิตฺถ วต ทกฺขิณาติ ทกฺขิณา ทานัม อโห

เล่มที่ 23 อจามทายิกาวิมานวตถุณณา หน้า 137

นิปฺพชฺชิตฺถ อโห มหปฺพลา มหาชฺชติกา มหาวิปฺพารา
อหฺวตฺถาติ อตุโล ฯ

อิทานิ อิตฺถิรตนาทีนปิ ตสฺส ทานสฺส สตภาคมฺปิ
สทสฺสภาคมฺปิ น อุเปนฺตีติ ทสฺเสตฺถุ ยา มहेสีตฺถุ กาเรยฺยาติ
อาทิ วุตฺถุ ฯ ตตฺถ สพฺพงฺกกลฺยาณํติ นาติทีฆา นาติรสฺสา
นาติกิสฺสา นาติถฺฐลา นาติกาฬิ นาจฺโจทาทา อติกุกนฺตา
มานุสฺวณฺณํ อปฺปตฺตา ทิปฺพวณฺณนฺติ เอวํ วุตฺเตหิ สพฺเพหิ
องฺเเกหิ การณฺเหหิ สพฺเพหิ วา องฺคปจฺจงฺเเกหิ กฺลฺยาณํ โสภณฺนา
สฺนุทฺธา ฯ ฆตฺถุ จาโนมทสฺสีกาติ สามิกสฺส อลามกทสฺสนา
สาติสฺสํ ทสฺสนิยา ปาสาทิกา ฯ เอตฺสฺสาจามทานสฺส กถํ
นาคฺฆตฺติ โสฬสฺสนฺติ เอตสฺส เอตาย ทินฺนสฺส อจามทานสฺส
ผลํ โสฬสภากํ กตฺวา ตโต เอกํ ภากํ ปฺน โสฬสภากํ
กตฺวา คหิตภาคสงฺฆาตํ โสฬสี กถํ จกฺกวตฺถิรณฺโโย อิตฺถิ
รตนาโวปี นาคฺฆตฺติ นานุโกติ น ปาปฺพณาติ ฯ สฺวณฺณสฺส
ปญฺจทสฺสธรรณํ นิกฺกขนฺติ วทนฺติ สตฺถธรรณนฺติ อปเร ฯ

เหมวตาติ หิมวติ ชาตา เหมวตชาติกา วา ฯ เต หิ
มหนฺตา ถามชวสมฺปนฺนา จ โหนฺติ ฯ อีสฺสา ทนฺตาติ ธี
สาสทิสทนฺตา โลกํเยว อนฺวงฺกทนฺตาติ อตุโล ฯ เตน
วิศาลกทาจิภาวํ นิวาเรติ ฯ อรุพฺพหฺวาติ ถามชวปรกฺกเมหิ
พฺรุหนฺโต มหนฺตํ ยฺยทฺธิจฺจํ วหิตฺถุ สมตฺถาติ อตุโล ฯ

สุวณฺณกจฺจชาติ เหมมยตีเวยฺยกปฏิมุกกาฯ กจฺจสีเสน หี สพฺพ
หตฺถโยคฺคํ วทตีฯ เหมกปฺปนวาสสชาติ สุวณฺณขจิตคชตฺถ-
รณกงฺกณาทิหตฺถาลงฺการสมฺปนฺนาฯ

จตฺตุนฺนํ มหาทีปํ อีสฺสรนฺติ ทฺวิสหสฺสปริตฺตทีปปริ-
วารานํ ชมฺพทีปาทินํ จตฺตุนฺนํ มหาทีปํ อีสฺสรียํฯ เตน
สตฺตฺรตนสมฺมุขชฺฉลํ สกฺกํ จกฺกวตฺตีสิริ วทตีฯ ยํ ปเนตฺถ
อวฺตฺตํ ตํ เหฏฺฐา วฺตฺตฺนยเมวฯ อีธ สกฺเกน เทวราเชน
อตฺตนา จ วฺตฺตํ สพฺพํ อายสฺมา มหากสฺสปตฺเตโร ภกฺวโต
อาโรเจตีฯ ภกฺวา ตํ อฏฺฐปฺปตฺตี กตฺวา สมฺปตฺตปริสาย
วิตฺถาเรน ชมฺมํ เทเสตี สาทเสนา มหาชนสฺส สาคฺคิกา
อโหสีตีฯ

อาจามทายิกาวิมานวณฺณณา นิฏฺฐจิตาฯ

จณทาลีวิมานวถุณณนา

จณทาลิ วนุท ปาทานีติ จณทาลีวิมานํ ๙ ตสฺส กา
อุปฺปตฺติ ภควา ราชคเ วิหรนฺโต ปจฺจุสเวลายํ พุทฺธาจिณฺณํ
มหากรุณาสมาปตฺตี สฺมาปชฺชิตฺวา อฏฺฐาย โลกํ โอลเณนฺโต
อทฺทส ตสฺมีเยว นคเร จณทาลिकाเม วสนฺตี เอกํ महल्लिकं
จณทาลी ฆิณายุกं หนีรยสํวตฺตนิกं จสฺสา กम्मํ อฏฺฐจิตฺ ๙ โส
มหากรุณาย สฺมุตฺสาหิตมานโส สกฺคสํวตฺตนิกं กम्मํ กಾರೆตฺวา
เตนสฺสา หนีรยูปตฺตี หนีเสเชตฺวา สกฺเค ปตฺติฏฺฐาเปสฺสามีติ
จिเนตฺตฺวา มหา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธี ราชคหํ ปิณฺฑาย
ปวิสฺติ ๙ เตน จ สฺมเยน สฺวา จณทาลी ทณฺฑํ โอลฺพภ
นคโรโต หนีภฺมมนฺตี ภควนฺตํ อากจณฺตํ ทิสฺวา อภิมุขี หุตฺวา
อฏฺฐาสิ ๙ ภควาปี ตสฺสา กมนํ หนีวาเรนฺโต วิย ปฺโรโต
อฏฺฐาสิ ๙ อถายสฺมา มหาโมกฺคฺลลาโน สตฺถุ จิตฺตํ ฌตฺวา
ตสฺสา จ อายุปริกฺขยํ ภควโต วนุทนาย ตํ หนีโยเชนฺโต
จณทาลิ วนุท ปาทานี โคตมสฺส ยสฺสสิโน
ตเมว อนุกมฺปาย อฏฺฐาสิ อีสิตตฺตโม.
อภิปฺปสาเทหิ มนํ อรหนตฺมฺหิ ตาทินิ
จิปฺปี ปญฺชลิกา วนุท ปรีตฺตํ ตว ฆีวิตฺนฺติ ๙
กาถาทฺวยมาห ๙
ตตฺถ จณทาลีติ ชาติอากเตน นามเณ ตํ อาลปฺติ ๙

วนุทาทิ อภิวาทย ๑ ปาทานีติ สเทวกสุส โลกสุส สรณานิ
จรณานิ ๑ ตเมว อนุกรมุปายาติ ตเมว อนุคคณหนตถั ๑
อปายุปปตติโต นิเสเรตวา สคเค นิพพตตปาปนตถนุติ
อธิปฺปาโย ๑ อฏฐาสีติ นครมฺปิ อปวิสิตวา สีโต ๑ อีสิตตโมติ
โลกียเสกขาสกขปจเจกพุทฺธอสีหิ อุตตโม อุกกฏฐตโม อถ วา
พุทฺธอสีนํ วิปสฺสีอาทีนํ สตตโมติ อีสิตตโม ๑

อภิปปสาเทหิ มนฺนติ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควาติ ตว
จิตฺตํ ปสาเทหิ ๑ อรหนตฺมฺหิ ตาทินีติ อารกตฺตา กิเลสํ
เตสํเยว อรีนํ หตตฺตา สํสารจกฺกสุส อรํ หตตฺตา ปจฺจยํ
อรหตฺตา ปาปกรณฺเ รหาภาวา จ อรหนเต อิกฺฐาทีสุ
ตาทิภาวปฺตติยา ตาทิมฺหิ ๑ จิปปํ ปญฺชลิกา วนุทาทิ สีฆํเยว
ปคฺคหิตอญฺชลิกา หุตฺวา วนุทสุสุ ๑ กสฺมาติ เจ ๑ ปรีตฺตํ
ตว ชีวิตนฺติ ๑ อิทาเนว ภิชฺชนสภาวตฺตา ปรีตฺตํ อติอิตฺตรํ ๑

อิตฺติ เถโร คาถาทฺวเยน ภควโต คฺุณฺ ปกิตฺเตนฺโต อตฺตโน
อานุภาเว จตฺวา ตสฺสา จ ชีณายุกตาวิภาวเนน สํเวเชนฺโต
สत्ถุ วนุทนาย นิโยเชสิ ๑ สวา จ ตํ สุตฺวา สํเวชชตา
สत्ถริ ปสนฺนมานสาว หุตฺวา ปญฺจปติฏฺฐิตฺเตน วนุทิตฺวา
อญฺชลี กตฺวา นมสฺสमानา พุทฺธคตฺยา ปีติยา เอกคฺคจิตฺตา
หุตฺวา อฏฐาสี ๑ ภควา อลเมตฺตกเมตฺติสฺสา สคฺคฺฐปฺตติยาติ
นกรํ ปาวีสิ สทฺธี ภิกฺขุสงฺฆเมน ๑ อถ นํ เอกา ภนฺตา

เล่มที่ 23 จณทาลีวิมานวถุณณนา หน้ 141

คาวี ตรุณวจณา ตโต เอว อภีชานนตี สิงเคน ปหริตฺวา

ชีวิตา โวโรเปสีฯ ตํ สพฺพํ ทสฺเสตฺถํ สงฺคีตฺติการา

โจิตฺตา ภาวิตตฺเตน สรีรนนฺติมชารินา

จณทาลี วนฺทิตฺติ ปาทานี โคตมสฺส ยสฺสสีโนฯ

ตเมนนํ อวธึ คาวี จณทาลี ปณฺชลี จิตฺ

นมนฺสสมานํ สมพฺพทฺธํ อนฺธการเ ร ปภงฺกกรนฺตฺติฯ

คากาทุวยมาหํสฺสุฯ

ตตฺถ ปณฺชลี จิตฺ นมนฺสสมานํ สมพฺพทฺธนนฺตฺติ คเตปี ภควตฺติ

พฺพทฺธารมฺมณาย ปีตฺติยา สมหิตา หุตฺวา สมฺมุขา วีย อณฺชลี

ปกฺกยฺห นมนฺสสมานํ จิตฺ ฯ

อนฺธการเตติ อวิชฺชนฺธการเเรน สกเลน กิเลสฺนฺธการเเรน จ

อนฺธการเ โลเกฯ ปภงฺกกรนฺตฺติ ฉาโณภาสกรํ ฯ

สา จ ตโต จุตฺตา ตาวตีเสสฺสุ นีพฺพตฺติ อจฺจนฺรานํ

สทฺสทฺสสฺสํ จสฺสา ปรีวาโร อโหสีฯ ตทเหว จ สา สห

วิมานน อากนฺตฺวา วิมานโต โอตฺตริตฺวา อายสฺมณฺตํ

มหาโมกฺกคฺคฺลถานํ อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺติฯ ตมตฺถํ ทสฺเสตฺถํ

จีณาสวํ วิคตฺรชฺชํ อนนฺชํ

เอกํ อรณฺณมฺหิ รโห นิสินฺนํ

เทวิทฺธิปตฺตา อุปสงฺกมิตฺวา

วณฺทามิ ตํ วีร มหานนฺธาวนฺตฺติ

เทวดา อห ๑ ตั้ เถโร

สุวรรณวณณา ชลิตา มหายสา

วิมานโมรุษห อเนกจิตตา

ปริวาริตา อจรราสงคณน

กา ตวั สุเก เทเวเต วนุทเส มมนุตติ

ปุจจิติ ๑

ตตถ ชลิตาติ อตตโน สรียปปกาย วตถาภรณาทีนั
โอภาเสน จ ชลนุตติ โชเตนุตติ ๑ มหายสาติ มหาปริวารา ๑
วิมานโมรุษหาคติ วิมานโต โอรุษห ๑ อเนกจิตตาติ อเนก-
วิจิตตตายุตตทา ๑ สุเกติ สุภคณ ๑ มมนุตติ มั ๑

เอวั เถเรน ปุจจิตตา ปุน สา

อหิ ภททนุเต จณฐาติ ตยา วิเรน เปลิตา

วนุที อรหโต ปาเท โคตมสส ยสสสิโน ๑

สาหิ วนุทิตวา ปาทานิ จุตตา จณฐาลโยนินยา

วิมานั สพพโส ภททั อุปปนนมุหิ นนุทเน ๑

อจรรานั สตสหสสิ ปุรกขตวาน ติฏฐติ

ตาสาหิ ปวรา เสฐฐา วณณน ยสสายุนา ๑

ปहुตตคกฤษณา สมุปชานา ปฐิสตตา

มุนี การุณิกั โลเก ภนุเต วนุทิตุมาคตาติ

จตสุโส คาถาโย อห ๑

เล่มที่ 23 จณฺหาตีวิมานวคฺฉวนณา หน้า 143

ตตฺถ เปสิตาติ จณฺหาตี วนฺท ปาทานีตฺถาทีนา วนฺทนาย
อุยฺโยชิตาฯ ยทีปี ตํ วนฺทนายํ ปุณฺณํ ปวตฺตีกุขณวเสน
ปริตฺตํ เขตฺตมหนฺตตาย ปน ผลมหนฺตตาย จ อตีวีย
มหนฺตเมวาทิ อาท ปหฺตกตกลฺยาณาติฯ ตถา พุทฺธารมฺมณาย
ปีติยา ปวตฺตีกุขณํ ปณฺญาय สตียา จ วิสทภาวํ สนฺธายาห
สมฺปชานา ปฏิสฺสตาติ ปฺน

อิทํ วคฺฉวาน จณฺหาตี กตถญฺญ กตเวทีนึ

วนฺทิตฺวา อรหโต ปาทํ ตตฺถเววณฺตรชายตีติ

กาถา สงฺคีติกาเรหิ จปีตาฯ

ตตฺถ จณฺหาตีติ จณฺหาตีภฺตปฺพุพพาติ กตฺวา วุตฺตํฯ

เทวโลเก จ อิทมาจिณฺณํ ยํ มนุสฺสโลเก นิรุพฺพสมณฺญา

โวหาโรฯ เสถํ วุตฺตณฺยเมวฯ

อายสฺมา ปน มหาโมคฺคัลลาโน อิมํ ปวตฺตี ภควโต

อาโรเจสิฯ ภควา ตมคฺคํ อญฺจุปฺปตฺตี กตฺวา สมฺปตฺตปริสาย

ธมฺมํ เทเสสิ सा เทสना มหาชนฺสฺส สาตฺถิกา อโหสิตีฯ

จณฺหาตีวิมานวคฺฉวนณา นิฏฺฐิตาฯ

ภทฺทิตฺถิกาวิมานวณฺณา

นีลา ปีตา จ กาพา จาติ ภทฺทิตฺถิกาวิมานํ ฯ ตสฺส
กา อุปฺปตฺติ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ เขตฺตวเน
อนาถปิณฺฑิกสฺส อารามे ฯ เตน จ สมเยน กิมิลนคเร
โรหโก นาม คหปติปฺตฺโต อโหสิ สทฺโธ ปสนฺโน
สีลาจารสมฺปนฺโน ฯ ตสฺมีเยว จ นคเร เตน สมานมหาโกเค
กุเล เอกา ทาริกา อโหสิ สทฺธา ปสนฺนา ปกฺติยาปี
ภทฺทตฺตาย ภทฺททาติ นามเน ฯ อถ โรหกสฺส มาตาปีตโร ตํ
กุมาริ วาเรตฺวา ตาติเส กाले ตํ อานตฺวา อวาทฺวิทา
อํสุ ฯ เต อุโภปี สมกฺควาสํ วสนฺติ ฯ सा อตฺตโน
อาจารสมฺปตฺติยา ภทฺทิตฺถิตฺติ ตสฺมี นคเร ปากฺฎา ปญฺญาตา
อโหสิ ฯ

เตน จ สมเยน เทว อคฺคสาวกา ปญฺจสตปญฺจสตภิกฺขุ-
ปริวารา ชนปทจาริกํ จรฺนฺตา กิมิลนคฺริ ปาปฺณิสฺสุ ฯ
โรทโก เตสํ ตตฺถ คตฺถาวํ ญตฺวา โสมนสฺสชาโต เถเร
อุปฺสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา สุวตฺตนาถ นิมนฺเตตฺวา ทฺติยทิวเส
ปณฺเฑน ขาพฺนีเยน โภชนีเยน สปริวารे เต สนฺตปฺเปตฺวา
สปฺตฺตทาโร เตหิ เทสิตํ ฐมฺมเทสนํ สุตฺวา เตสํ โอวาเท
ปตฺติญฺจหนฺโต สรณานิ คณฺหิ ปญฺจ สีลานิ สมาทิยิ ฯ
ภริยา ปนฺสฺส อญฺจมีจาคฺคทฺทสิปญฺจณฺรสีปาฎิหาริยปฺกฺเขสุ อุโปสถํ

เล่มที่ 23 ภททีตถิกาวิมานวถุณณนา หน้ 145

อุปวสี ๙ วิเสสโต สีลาจารสมปนุณา อโหสี เทวตาทิ จ
อนุกมปิตา ตาย เอว จ เทวตานุกมปาย อตตโน อุปริ
ปติต มิจจาปวาทิ นิงกตวา สุวิสุทฐสีลาจารตาย อติวีย
โลเก ปตถญยสา อโหสี ๙

สา หิ สยั กิมิลนคเร จิตา อตตโน สามิกสุส
วณิขชาวเสน ตกถสีลาัย วสนตสุส อุตสวทิวเส สหาเยหิ
อุสสาหิตสุส นกขตตทีพาจิตเต อุปปนุเน ฆรเทวตตาย อตตโน
ทิพพานุภาเวน ตั ตตถ เนตฺวา สามิเกน สห โยชิตา
เตเนว สมากเมน ปติฏจิตคพฺภา หุตฺวา เทวตตาย กิมิลนคร์
ปฏินีตา อนุกกเมน คพฺภินิภาเว ปากญฺ ชาเต สสุสอาทีหิ
อติจารินีติ อาสงกิตา ตาย เอว เทวตตาย อตตโน
อานุภาเวน กงคามโหฆเม กิมิลนคร์ โอตถรนฺเต วีย อุปฺภูจาปีเต
อตตโน ปติพพตภาวสํสูงเกน สจฺจาธิฏฺจานปฺพพเกน สปเถน
วาทเวคสมฺภูจิตวีจิชาลิ กงคามโหฆม อตตโน อุปริ อาปติตติ
อายสุสญจ นีวตเตตฺวา สามิเกน สมากตาปี เตเน ปฺพเพ
สสุสอาทีหิ วีย อาสงกิตา ตกถสีลาัย เตเน ทินฺนํ
นามมฺพทิตติ สญฺญาณญจ อปฺเปนตี ตั อาสงกํ นิงกตวา
ภตฺตโน ภาติชนสุส จ มหาชนสุส จ สมภวานียา ชาตา ๙
เตเน วุตตติ สุวิสุทฐสีลาจารตาย อติวีย โลเก ปตถญยสา
อโหสีติ ๙

สา อปเรน สมเยน กาลัง กตฺวา ตาวตีสภวเน
อุปปนฺนาฯ อถ ภควติ สวตฺถิโต ตาวตีสภวนัง คนฺตฺวา
ปาริจฺจตฺตกมฺมูเต ปณฺทกมฺพลสํลาโย นิสินฺเน เทวปริสาย จ
ภควนฺตํ อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสินฺนาย
ภทฺทิตฺถีปี อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมฺนฺตํ อฏฺฐาสีฯ อถ
ภควา ทสสทสฺสโลภชาตฺตฺส สนฺนิปตฺตาย เทวพฺรหฺมปริสาย
มชฺชเณ ตาย เทวตฺตาย กตฺปฺลฺลณกมฺมํ ปุจฺจนฺโต

นีลา ปีตา จ กาพา จ มณฺชิฏฺฐา อถ โลหิตา
อุจฺจาวจันํ วนฺณานํ กิลฺชกฺขปริวาริตาฯ
มนฺทารวานํ ปุปฺผานํ มาลี ชาเรตี มุทฺธนิ
นยิเม อณฺเณสุ กาเยสุ รุกฺขา สนฺติ สุเมธเสฯ
เกน กายํ อุปฺปนฺนา ตาวตีสํ ยสฺสสินี
เทวเต ปุจฺจิตฺตาจิกฺข กิสฺส กมฺมสฺสตีทํ ผลนฺติ

อาหฯ

ตตฺถ นีลา ปีตา จ กาพา จ มณฺชิฏฺฐา อถ โลหิตาติ
เอตฺถ จสทฺโท วุคฺตตฺถสมฺมจฺโย โส นีลา จ ปีตา จาติ
อาทินา ปุจฺเจกํ โยเชพฺตฺโพฯ อถาติ อณฺเณตฺเถ นีปาโตฯ
เตน โอทาทาทิกเ อวฺตฺตวณฺเณ สงฺกณฺหาติฯ อิตฺสทฺโท
ลฺลตฺตนิทฺทฺฐโ จ เวทิตฺโพฯ จสทฺโท วา อวฺตฺตตฺถสมฺมจฺโยฯ
อถาติ อิตฺสทฺทฺเถ นีปาโตฯ อุจฺจาวจันํ วนฺณานนฺติ เอตฺถ

เล่มที่ 23 ภทฺทิตฺถิกาวีมานวคฺฉวนณา หน้า 147

อุจฺจาวจานนฺติ วิภคฺติยา อโโลโป ทฏฺฐพฺโพ อุจฺจาวจวณฺณานํ
นानาวิธวณฺณานนฺติ อตฺโถ ๑ วณฺณานนฺติ วา วณฺณวนฺตานิ ๑
กิลฺยชฺกฺขปริวาริตาติ กิลฺยชฺกฺขเฆหิ ปริวาริตานิ ๑ สามิอตฺเต หิ
เอตํ ปจฺจตฺตวจฺฉนํ ๑ อิทํ วุตฺตํ โหติ นีลา จ ปีตา จ กาพา
จ มลฺลชฺชฺฐา จ โลหิตา จ อถ อญฺเญ โอตาทาทโย
จาติ อิมลํ วเสน อุจฺจาวจวณฺณานํ ตถาฏฺเฐหิเยว กิลฺยชฺกฺขเฆหิ
เกสเรหิ ปริวาริตานิ วิจิตฺตสณฺณานาติตาย วา อุจฺจาวจานํ
ยถาวุตฺตวณฺณวนฺตานิ มนฺทารวรุชฺสมภูตตาย มนฺทารวานํ
ปฺปฺพานํ มาลํ เตหิ กตํ มาลาकुณฺ्ณํ ตวํ เทวเต อตฺตโน
สีเส ชาเรสิ ปิลนฺธสีติ ๑

ยโต รุกฺขโต ตานิ ปฺปฺพานิ เตลํ วิเสสวณฺณตาย
อนนฺยสาธารณตํ ทสฺเสตฺถุ นยิเม อญฺเญสุ กาเยสุ รุกฺขา
สนฺติ สฺมุเมธเสติ วุตฺตํ ๑ ตตฺถ อิมติ ยถาวุตฺตวณฺณสณฺณานาติยุตฺตา
ปฺปฺพวนฺโต รุกฺขา น สนฺตีติ โยชนา ๑ กาเยสุติ เทวนิกาเยสุ ๑
สฺมุเมธเสติ สุนฺทรปญฺเญ ๑

ตตฺถ นีลาติ อินฺทนีลมหานีลาทิมณฺริตนาณํ วเสน
นีโลภาสา ๑ ปีตาติ ปฺปฺพวราคกฺกเกตฺนปฺปลกาทิมณฺริตนาณํ เจว
สิงฺกีสฺวณฺณสฺส จ วเสน ปีโตภาสา ๑ กาพาติ อสมฺก-
อุปฺลกาทิมณฺริตนาณํ วเสน กโณฺหภาสา ๑ มลฺลชฺชฺฐาติ
โชติรสโกมุตฺตกโกเมทกาทิมณฺริตนาณํ วเสน มลฺลชฺชฺฐาโจภาสา ๑

เล่มที่ 23 ภททิตถิกาวิมานวถุณณนา หน้า 149

จาทุททสี่ ปณจทสี่	ยา จ ปกขสส อฏฐมี
ปาฎิหาริยปกขณจ	อฏฐงคสสุสมาคตํ ๑
อุโปสถํ อุปวสีสฺสํ	สทา สีเสสุ สํวตา
สณณมา สํวิภาคา จ	วิมานํ อาวสามหํ ๑
ปาณาติปาตา วิรตา	มุสาวาธา จ สณณตา
เดยฺยา จ อติจारा จ	มชฺชปानา จ อารกา ๑
ปณจตีกุขาปเท รตา	อริยสจฺจาน โโกวิทา
อุปาสิกา จกฺขุมโต	อปฺปมาทวิทาหารินี ๑

กตาวาสา กตกุสลา ตโต จุตา

สยมฺปภา อณุวิจรามิ นนฺทนํ ๑

ภิกฺขุ จาหํ ปรมहितานุกมฺปก

อโกชยิ ตปสฺสสิยฺกํ มหามุณี

กตาวาสา กตกุสลา ตโต จุตา

สยมฺปภา อณุวิจรามิ นนฺทนํ ๑

อุโปสถํ สตตมฺปาวสี อหํ

กตาวาสา กตกุสลา ตโต จุตา

สยมฺปภา อณุวิจรามิ นนฺทนนฺติ ๑

ตตฺถ ภททิตถิกาติ มํ อณฺณํสุ กิมิลาຍံ อุปาสิกาติ

อาจารย์สมปตฺติยา สจฺจกิริยาเย อุพฺพตฺตมานมโหมนิวตฺตเนน

บุพทกนิกายภูทกถาวิมานวคฺควณณา (ปรมตฺถิปณี) - หน้าที่ 150
เล่มที่ 23 จิตตลตาวคฺควณณา หน้า 150

อชณฺทสี่ลาติ สลฺยชาตนิจฺญา ภาททา สุนฺทรา อัย อิตฺถิ ฯ
ตสฺมา ภาทฺทิตฺถิกา อุปาสิกาติ จ มํ กิมนฺครวาสิโน
ชานีสฺสุ ฯ สทฺธา สี่เลน สมฺปนฺนาตฺธาติ เหฏฺฐา วุตฺตณฺยตฺตา
อุตฺตทานตฺถเมว ฯ

อปีจ สทฺธาติ อิมินา สทฺธาธนํ สํวิภาครตา อจฺฉาทนฺนจ
ภตฺตลจ เสนาสนํ ปทีปียํ ฯ อทาสี อชฺชภูเตสฺ วิปฺปสนฺเนน
เจตฺตาสติ อิมินา จาคชนํ สี่เลน สมฺปนฺนา จาคฺคทฺทสี่
ปฺลจทสี่ ฯเปฯ ปฺลจสิกฺขาปเท รตฺตาติ อิมินา สี่ลชนํ หิริชนํ
โอดฺตปฺปฺรชนฺนจ อริยสจฺจาน โกวีทาติ อิมินา สุตฺชนํ
ปฺลญฺชาชนฺนจ ทสฺสิตนฺติ สวา อตฺตโน สตฺตวิธอริยชนปฺปฏิลาภํ ฯ
อุปาสิกา จกฺขุมโต ฯเปฯ อนุวิจรามิ นนฺทนฺนติ อิมินา ตสฺส
ทิกฺกุชฺชมฺมิภํ สมฺปฺรายิกญฺจ อานิสฺสํ วิภาเวติ ฯ ตตฺถ
กตาวาสา นิปฺพาทิตสฺจริตาวาสา ฯ สจฺจริตกมฺมํ หิ ตทตฺเต
อายตี จ สุขาวาสเหตุตฺถาย สุขวิหารสฺส อวาโสติ วุจฺจติ ฯ
เตนาห กตฺกุตฺตลาติ ฯ

ปฺพุเพ อนามสิตเขตฺตวิเสสํ อตฺตโน ทานมฺยํ ปฺญลํ
วตฺวา อิทานิ ตสฺส อายตฺนคตฺตํ ทสฺเสตฺถํ ภิกฺขุ จาติ
อาทิ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ ภิกฺขุติ อนวเสสภินฺนภิเลตฺตาย ภิกฺขุ ฯ
ปรหมิตานุกมฺปเกติ ปรมํ อติวีย ทิกฺกุชฺชมฺมิกาทีนา หิเตน
อนุกฺคาหเก ฯ อโภชยฺนติ ปณฺเฑเตน โภชเนน โภเชสิ ฯ

เล่มที่ 23 ภัททีตถิกาวิมานวณฺณนา หน้า 151

ตปฺสฺสียุคฺคฺคฺติ อุตฺตเมน ตปฺสฺสา สพฺพกิลฺลสมลํ ตาเปตฺวา
สมฺมุจฺฉินฺทิตฺวา จิตฺตฺตา ตปฺสฺสียุคฺคํ ยุกํ ๑ มหามุณินฺติ ตโต เอว
มหาอิสฺสิยฺกํ มหโต วา อุตฺตโน วิสยฺสฺส มหฺนฺเตเนว ฌาณน
มุนนโต ปรึจฺฉินฺทนฺโต มหามุณี ๑ สพฺพเมตํ เทว อคฺคฺสาวก
สนฺธาย วทติ ๑

อปริมิตํ สุขาวหนฺติ อนุนาสิกโลปี อกฺตฺวา วุคฺคํ ๑
ยวณฺจิทํ ภิกฺขเว น สุกรํ อกฺขาเนน ปาปฺณิตฺตํ ยว
สุขา สกฺกาติ วจนฺโต ภควโตปี วจนฺปถาตีตปรึมาณฺรหิตฺสุ-
นิพฺพตฺตํ อุตฺตโน วา อานุกาเวน อปริมิตฺสุขาวทํ สุขฺสฺส
อวหนํ ๑ สตตฺนฺติ สพฺพกาลํ ๑ ตํ ตํ อูโปสฺตรกฺขณทิวสํ
อหาเปตฺวา ตํ ตํ วา อูโปสฺตรกฺขณทิวสํ อชฺณทํ กตฺวา
ปรึปฺณณฺํ กตฺวา สตตํ วา สพฺพกาลํ สุขาวหนฺติ โยชนา ๑
เสสํ เหฏฺฐา วุคฺคฺตฺนยเมว ๑

อถ ภควา มาตฺตฺเตวปฺตฺตปฺมุขานํ ทสฺสหฺสฺสิโลกฺชาตฺวาสิณํ
เทวพฺรหฺมสฺงฺฆานํ ตโย มาเส อภิธมฺมปิฏกํ เทเสตฺวา มนุสฺสโลกํ
อาคฺนฺตฺวา ภัททีตถิกาวิมานํ ภิกฺขุณฺํ เทเสสิ ๑ สา เทสนา
สมฺปตฺตปรึสาย สาคฺตฺติกา อโหสิตี ๑

ภัททีตถิกาวิมานวณฺณนา นิฏฺฐิตา ๑

โสณทินฺนาวิมานวณฺณา

อภิกฺกนฺเตน วณฺเณนาติ โสณทินฺนาวิมานํ ฯ ตสฺส กา
อุปฺปตฺติ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ เขตฺวเน ฯ เตน จ
สมเยน นาพฺนุทายํ โสณทินฺนา นาม เอกา อุปาสิกา สทฺธา
ปสนฺนา ภิกฺขุณฺํ จตฺถิ ปจฺเจเหหิ สกฺกจฺจํ อุปฺภูจฺหนฺตี
สุวิสุทฺธนิจฺจสีลา อภฺจฺจกสมนฺนาคตํ อุโปสถมฺปิ อุปฺวสตี ฯ
สา ฆมฺมสฺวนสฺปฺปายํ ปฏฺฐิตภิกฺตฺวา อุปฺนิสฺสยสมฺปฺนฺนตฺยา
จตฺตจฺจกมฺมฏฺจานํ ปรีพฺรุหนฺตี โสตาปฺนฺนา อโหสิ ฯ อถ
อณฺตเรณ โรเคน พฺภุจฺจา กาลํ กตฺวา ตาวตีเสสฺสุ อุปฺปชฺชติ ฯ
ตํ อายสฺมา มหาโมคฺคฺลฺลาโน

อภิกฺกนฺเตน วณฺเณน ยา ตฺวํ ติฏฺฐสิ เทวเต
โอภาเสนฺตี ทิสฺสา สพฺพา โอสธิ วิย ตารกา ฯ
เกน เตตาทีโส วณฺโณ เกน เต อีธ มิชฺชติ
อุปฺปชฺชนฺตี จ เต โภกา เย เกจิ มนฺโส ปิยา ฯ

ปฺจุจฺฉามิ ตํ เทวิ มหฺนุภาเว

มฺนุสฺสภฺตฺตา กิมกาสิ ปฺลฺลํ

เกนาสิ เอวณฺชลิตฺตานุภาวา

วณฺโณ จ เต สพฺพทิสฺสา ปภาสตีติ

อิม่าหิ ตีหิ คาทาหิ ปฏฺฐิจฺฉิ ฯ

สา เทวตา อตฺตมฺนา โมคฺคฺลฺลาเนน ปฺจุจฺฉิตฺตา

ปฺลฺลํ ปฺภุจฺจา วิยาภาสิ ยสฺส กมฺมสฺสตีทํ ผลํ ฯ

เล่มที่ 23 โสณทินนาวิมานวถุณณา หน้า 153

โสณทินนาติ มํ อถุณฺสู นาทนุทายํ อุปาสิกา
สทฐา สีเลน สมปฺนนา สํวิภาครตา สทาฯ
อจฺจาทนถจ ภาตฺตถจ เสนาสนํ ปทีปียํ
อทาสี อชฺฐุเตสฺ วิปฺปสนฺเนน เจตสาฯ
จาทุททสึ ปถจทสึ ยา จ ปกฺขสฺส อฏฺฐมี
ปาฎิหารียปกฺขถจ อฏฺฐงฺกสฺสมากตํ
อุโปสถํ อุปวสิสฺสํ สทา สีเลสฺสํ สํวตา
ปาณาติปาตา วิรตา มุสวาทา จ สถฺยถตา
ถยฺยา จ อติจารา จ มชฺชปानา จ อารกาฯ
ปถจตฺถิกฺขาปเท รตา อริยสจฺจาน โกวิทา
อุปาสิกา จกฺขุมโต โคตมสฺส ยสฺสสิโนฯ
เตน เมตาทิโส วถฺโณ เตน เม อธิ มิชฺฌติ
อุปฺปชฺชนติ จ เม โภกา ย เกจิ มนโส ปิยาฯ

อกฺขามิ เต ภิกฺขุ มหานุภาว

มณฺุสฺสถฺฐตา ยมกาสิ ปุณฺณํ

เตนมหิ เอวถฺยลิตานุภาวา

วถฺโณ จ เม สพฺพทิสสา ปภาสตีติ

เทวตา พุยาภาสิฯ ตํ สพฺพํ เภฏฺฐา วุตฺตนยเมวฯ

โสณทินนาวิมานวถุณณา นิฏฺฐิตาฯ

อุโปสถาวิมานวณฺณา

อภิกฺกนฺเตน วณฺเณนาติ อุโปสถาวิมานํ ฯ ตสฺส กา
อุปฺปตฺติ อธิ อฏฺฐุปฺปตฺติยํ สาเกตเต อุโปสภา นาม เอกา
อุปาสิกาติ อยเมว วิเสโส เสถํ อนนฺตรวิมานสทิสํ ฯ เตน
วคฺฉํ

อภิกฺกนฺเตน วณฺเณน ฯเปฯ

วณฺโณ จ เต สพฺพทิสสา ปภาสตีติ ฯ

สา เทวตา อตฺตมฺนา ฯเปฯ ยสฺส กมฺมสฺสึทํ ผลํ ฯ

อุโปสภาติ มํ อณฺณํสุ สาเกตายํ อุปาสิกา

สทฺธา สีเลน สมฺปนฺนา สํวิภาครตา สทา ฯ

อจฺฉาทนณฺจ ภตฺตณฺจ เสนาสนํ ปทีปียํ

อทาสี อชฺชฺกุเตสุ วิปฺปสนฺเนน เจตสา ฯ

จาตฺตทฺทสี ปณฺจทฺทสี ยา จ ปกฺขสฺส อฏฺฐมี

ปาฎิหารียปกฺขณฺจ อฏฺฐจฺจสฺสสมาคตํ ฯ

อุโปสถํ อุปฺวาสิสฺสํ สทา สีเลสุ สํวตา

สณฺณมา สํวิภาคา จ วิมานํ อาวสามหํ ฯ

ปาณาติปาตา วิรตา มุสาวาธา จ สณฺณตา

เถยฺยาจ อติจารา จ มชฺชปานา จ อารกา ฯ

ปณฺจสิกฺขาปเท รตา อริยสจฺจาน โภวิทา

อุปาสิกา จกฺขุมโต โคตมสฺส ยสฺสึโน ฯ

เตน เมตาทิโส วณฺโณ ฯเปฯ

วณฺโณ จ เม สพฺพทิสสา ปภาสตีติ

เล่มที่ 23 ภททิตถิกาวิมานวถุณณา หน้าที่ 155

เทวตา พุยาภาสิฯ ปุณ อตุตโน เอก โทสิ ทสุเสนติ
อภิกุณณิ นนุทนิ สตุวา ฉนุโท เม อุทปชชช
ตตุถ จิตตุต ปณิชาย อุปปนุนามุหิ นนุทนิฯ
นากาสี สตุถ วจัน พุทฐสสาทิจจพนุฐโน
หิเน จิตตุต ปณิชาย สามุหิ ปจจนาตุตปิณีติ

เทว กถา อภาสิฯ

ตตุถ อุโปสถาติ มํ อณณิสสุติ อุโปสถาติ อิมินา นามเน
มํ มนุสสา ชานีสุฯ สากेतายนุติ สากेतนคเรฯ

อภิกุณณติ อภินุหํฯ นนุทนิ สตุวาติ ตาวตีสภวเน
นนุทนวนัน นาม เอทิสถจ เอทิสถจาติ ตตุถ นานาวิธ
ทิพพสมปตตี สตุวาฯ ฉนุโทติ ตนุทิพพตตคปุลลณกมมสส
การณภูโต กุสลจฉนุโท ตตุฐูปตติยา ปตถนาภูโต ตณุหาคฉนุโท
วาฯ อุทปชชชธาติ อุปปชชชิตถฯ ตตุถาติ ตาวตีสภวเนฯ
นนุทนาปเทเสนปี หิ ตํ เทวโลกํ วทติฯ อุปปนุนามุหิติ
อุปปนุนา นิพพตตา อมุหิฯ

นากาสี สตุถ วจันติ นานํ ภิกุขเว อุปปรมตตกมปิ
ภวํ วณณเมตติอาทินา สตุถารา วุตตวจัน น กรี ภาเวสุ
ฉนุทราคํ น ปชหินุติ อตุถอฯ อาทิจุจ โคตมโคตโต ภควาปี
โคตมโคตโตติ สโคตตตาย วุตตุ พุทฐสสาทิจจพนุฐโนติฯ อถ
วา อาทิจุจสส พนุฐ อาทิจุจพนุฐ ภควาฯ ตํ ปฎิจจ
ตสส อริยาช ชาติยา ชาตตุตา อาทิจุจ วา พนุฐ เอตสส

โอรสปลุตถาวโตติ อาทิจจนฐ ภควาฯ ตถา หิ วุตติ

โย อนุทธาเร ตมสี ปภงกโร

เวโรจโน มณฑลล อุกคเตโช

มา ราหุ คิลล จรมนุตติกเข

ปชั มม ราหุ ปมุลจ สุริยนุตติฯ

หีนตติ ลามเกฯ อตตโน ภวาทิตี สนุทธาย วทติฯ

สามหิตติ สว อมฺหิฯ

เอวํ ตาย เทวตตาย ภวาทิตินิมิตฺเต อุปฺปนฺนวิปฺปฏิสวเร
ปเวทิตเต เถโร ภวตฺส ปริจฺฉินฺนายนุภาววิภาวนมฺเขน आयตฺตี
มนุสฺสตฺตถาวจ ตฺวา วฏฺฏทฺทกฺขตฺส สมตฺติกโม กาคฺคํ สุกโรฯ
สพฺพโส จินฺนสวภาโว นาม มหานิลฺลิตฺติ จ สมสฺสาเสตฺถ

กิว จิริ วิมานสมฺมึ อิท วสฺสสุโปสเถ

เทวเต ปุจฺฉิตฺตาจิกฺข ยทิ ชานาสิ आयฺโนตฺติ

คถมาหฯ ปฺน สว

สฏฺฐิจิ วสฺสทฺสทานิ ติสฺโส จ วสฺสโกฏฺฐิโย

อิท จตฺวา มหามฺนุ อิตฺ จุตฺตา คมิตฺสสามิ

มนุสฺสทานํ สหพฺยตฺนตฺติ

อาหฯ ปฺน เถโร

มา ตฺวํ อุโปสเถ ภายิ สมฺพทฺทเชนาสิ พฺยาจตา

โสตาปฺนนา วิเสสยิ ปหีนา ตว ทฺทคฺคิตฺติ

อิมาย คถาย สมตฺเตเชสสิฯ

เล่มที่ 23 สุนิฑทาวิมานวถุณณนา หน้ 157

ตตถ กิว จิรนติ กิตตกั อทุธานี ๑ อธิธาติ อิมสมิ

เทวโลเก อธิ วา วิมานสมิ आयुโนติ आयु โนติ

นิปาตมตติ ๑ आयुโน วา จิราจिरภาवं ओढ वा यथि

ชานาสิ आयुโนติ ओढโอ ๑ महामुनिदि เถริ อาลปติ ๑

มา ตวั อุโปสเถ ภายิदि ภาทุเท อุโปสเถ ตวั มา

ภายิ ๑ กสมมา ยสมมา สมพุทุเชนาสิ พุยาจตา ๑ กิณติ

โธตาปนุณา วิเสสยิदि ๑ มกคผลสญญิติ วิเสถั ยاتا อธิคตา

ตสมมา ปหิंना ตว สพุพาปิ ทุคคตีติ อิมมปิ วิเสถั ยาดาติ

วิเสสยิ ๑ เสถั วุตตนยเมว ๑

อุโปสธาวิมานวถุณณนา นิฏฐิตา ๑

สุนิฑทาวิมานวถุณณนา

อฏฐมวิมานั ราชคหนิทานั ๑ อฏฐรูปตติยิ ขถากุกัม

สุนิฑทา นาม อุปาสิกา ๑เป ๑ โคตมสสุ ยสสุสิโน ๑ เตน

เมตาทีโส วณโณ ๑เป ๑ สุนิฑทา นาม อุปาสิกาติ วตตพุพิ ๑

เสถั วุตตนยเมว ๑ คากาสูปี อปุพุพิ นตถิ ๑ ตถา หิ เอกจเจสุ

โปตถเกสุ ปาพิ เปยยาถวเสน จปีตาติ ๑ เตน วตตติ

อภิกุกนเตน วณเณน ๑เป ๑

วณโณ จ เต สพุพพิสา ปภาสตีติ ๑

สา เทวตา อตตมณา ๑เป ๑ ยสสุ กम्मสสุสิหิ ผลิ ๑

สุนิฑทาติ มั อณณิสสุ ราชคหสมิ อุปาสิกา

บุททกนิกายภูทกธาวิมานวคฺควณณา (ปรมตฺถทีปนี) - หน้าที่ 158
เล่มที่ 23 จิตตลตาวคฺควณณา หน้า 158

สทฺธา สีเลน สมฺปยุนา สํวิภาครตา สทา ฯ
อจฺจนฺตญจ ภาตฺตญจ เสนาสนํ ปทีปียํ
อทาสี อฺชฺชฺชฺเตสฺ วิปฺปสนฺเนน เจตสา ฯ
จาทฺตทฺทสี ปฺลจฺทสี ยา จ ปกฺขสฺส อภฺจมี
ปาภฺนิหารียปฺกขญจ อภฺจจฺจสฺสมาคตํ ฯ
อุโปสถํ อุปวสีสฺสํ สทา สีเลสฺสํ สํวฺตา
สญฺญมา สํวิภาคา จ วิมานํ อวสามหํ ฯ
ปาณาติปาตา วิรตา มฺสาวาธา จ สญฺญตา
เดยฺยา จ อติจารา จ มชฺชฺชฺปนา จ อารกา ฯ
ปฺลจฺจสิกฺขาปเท รตา อริยสจฺจาน โภวิทา
อุปาสิกา จกฺขุมโต โคตมสฺส ยสฺสสิโน ฯ
เตน เมตาทิโส วณฺโณ เตน เม อิทฺ มิชฺฌติ
อุปฺปชฺชนฺติ จ เม โภกา เย เกจิ มนฺโส ปิยา
เตนมฺหิ เอวณฺชฺลิตานฺนภาวา
วณฺโณ จ เม สพฺพทิสฺสา ปภาสตีติ ฯ
สุนิทฺทาวิมานวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

สุทินฺนาวิมานวณฺณา

นวมวิมานํ ราชคหนิทานํ ฯ อฏฺฐุปตฺตยิยํ ยถากุมมํ
สุทินฺนา นาม อุปาสิกา ฯเปฯ โคตมสฺส ยสฺสสิโน ฯ เตน
เมตาทิโส วณฺโณ ฯเปฯ สุทินฺนา นาม อุปาสิกาติ
วตฺตพฺพํ ฯ เสถิ วุตฺตณยเมว ฯ คาทาสฺปิ อปฺพุพฺพํ นตฺถิ ฯ
ตถา หิ เอกจฺเจสุ โปตฺถเกสุ ปาฬิ เปยฺยาลวเสน จปิตาติ
เตน วุตฺตํ

อภิกฺกนฺเตน วณฺเณน ฯเปฯ

วณฺโณ จ เต สพฺพทิสสา ปภาสตีติ ฯ

สา เทวตา อุตฺตมณา ฯเปฯ ยสฺส กมฺมสฺสึทํ ผลิ ฯ

สุทินฺนาติ มํ อณฺณํสุ ราชคหสฺมิ อุปาสิกา

ฯเปฯ

อุปาสิกา จกฺขุมโต โคตมสฺส ยสฺสสิโน ฯ

เตน เมตาทิโส วณฺโณ ฯเปฯ

วณฺโณ จ เม สพฺพทิสสา ปภาสตีติ ฯ

สุทินฺนาวิมานวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

ปรมกุกกถาวิมานวถุณณนา

อภิกกนุเตน วณณนาติ ปรมกุกกถาวิมานัน ๗ ตสฺส
กา อุปฺปตฺติ ๗ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ เขตฺตวเน ๗ เตน
จ สมเยน อุตฺตรมธฺรรายํ อณฺณตรา อิตฺถิ ชีณายุกา โหติ
อปาเย อุปฺปชฺชนารหา ๗ ภควา ปุจฺจฺสเวลายํ มหากรุณา-
สมาปตฺติโต วุฏฺฐาย โลกํ โวลเณนฺโต ตํ อิตฺถิ อปาเย
อุปฺปชฺชนารหํ ทิสฺวา มหากรุณาย สลฺยจิตฺตมานโส ตํ สุกตฺธิย
ปตฺติฐาเปตฺตกาโม เอโก อทฺตโย มธฺรํ อคฺมาสิ ๗ กนฺตุวา
ปุพฺพพณฺหสมมํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวริ อาทาย พหิณฺคริ ปิณฺฑาย
ปาวิสิ ๗ เตน สมเยน सा อิตฺถิ เคเห อหาริ สมฺปาเทตฺวา
เอกมฺนฺเต ปฏฺิสาเมตฺวา ฆณฺ्ณิ คเหตฺวา อุกฺกตฺตถิ กนฺตุวา
นฺหายิตฺวา ฆณฺเณน อุกํ คเหตฺวา อคฺตโน เคหํ คจฺฉนฺติ
อนฺตรามกฺเค ภควนฺตํ ปสฺสิตฺวา อปี ภนฺเต ปิณฺโฑท ลทฺุชฺติ
วตฺวา ลภิสฺสามิตี จ ภควตา วุตฺเต อลทฺุชฺภาวํ ฌตฺวา
ฆณฺ्ณิ จเปตฺวา ภควนฺตํ อุปฺสงฺกमितฺวา วนฺทิตฺวา อหํ ภนฺเต
ปิณฺฑปาตํ ทสฺสามิ อธิวาเสถาติ อห ๗ อธิวาเสสิ ภควา
ตฺถุหิภาเวเน ๗ सा ภควโต อธิवासन्नํ วิทิตฺวา ปรมตฺริ กนฺตุวา
สิตฺตสมมฺภูเจ ปเทเส อาสนํ ปญฺญาเปตฺวา ภควโต ปเวสนํ
อุทิกฺขมานา อฏฺฐาสิ ๗ ภควา เคหํ ปวิสิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน
นिसิทธิ ๗ อถ सा ภควนฺตํ โภเชสิ ภควา กตฺถตฺตกฺิจโจ
โอนีตปตฺตปาณิ ตสฺสา อนฺโมทन्नํ กตฺวา ปกฺกามิ ๗ सा

เล่มที่ 23 ปรมภิกษาทายิกาวิมานวถุณณา หน้า 161

อนูโมนัน สุตวา อนปป์กั ปิติโสมนสฺสั ปฏิสเวทนุติ ยาว
จกขุปลถสมตักกมา พุทธารมมณั ปิตี อวิขหนุติ นมสฺสมานา
อฏฐาสี ฯ

สา กติปยทิวสาคักกเมเนว กาลั กตฺวา ตาวตีสภวเน
นิพพตฺติ อจฺจราสทสฺสจฺจสฺสา ปรีวาโร อโหสิ ฯ ตั อายสฺมา
มหาโมคคฺคฺคาโน

อภิกกนฺเตน วถุณเณ ฯเปฯ โอสธี วิย ตารกา ฯ

เกน เตตาทิโส วถุโณ ฯเปฯ

วถุโณ จ เต สพฺพทิสสา ปภาสตีติ

กาถาหิ ปุจฺฉิ ฯ

สา เทวตา อตฺตมณา ฯเปฯ ยสฺส กมฺมสฺสึทึ ผลั ฯ

อหิ มนฺสฺเสสฺสุ มนฺสฺสฏฺฐตา

ปุริมาย ชาตียา มนฺสฺสโลเก ฯ

อทฺทสั วิรัชั พุทฺธั วิปฺปสฺนุนมนนาวิลั

ตสฺส อทาสหิ ภิกฺขั ปสฺนุนา เสหิ ปาณิภิ ฯ

เตน เมตาทิโส วถุโณ ฯเปฯ

วถุโณ จ เม สพฺพทิสสา ปภาสตีติ

เทวตา พุยาทาสี ฯ เสสั สพฺพิ เหฏฐา วุตฺตนยตฺตา

อตฺตทานตฺถเมว ฯ

ปรมภิกษาทายิกาวิมานวถุณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ทุตยภิกขาทายิกาวิมานวณณา

อภิกกนฺเตน วณณนาติ ทุตยภิกขาทายิกาวิมานํ ฯ
ตสฺส กา อุปฺปตฺติ ภควา ราชคเห วิหฺรติ เวพฺพเน
กลนฺทกนิวาเป ฯ ตตฺถ อณฺดตรา อิตฺถิ สทฺธา ปสนฺนา
อณฺดร์ จีณาสวตฺเธร์ ปิณฺฑาย จรณฺตํ ทิสฺวา อตฺตโน เคหํ
ปเวเสตฺวา โภชนํ อทาสิ ฯ सा अपरेण सम्येन गालं गत्वा
तावतीस्रग्वेन निपुत्तुति ฯ सेतुं अनन्तरविमानसत्तिसमेव ฯ
อภิกกนฺเตน วณณนํ ฯเปฯ สพฺพทิสฺสา ปภาสตีติ ฯ
สา เทวตา อตฺตมฺนา ฯเปฯ ยสฺส กम्मสฺสึทํ ผลํ ฯ
ม. เวพฺพเน กลนฺทกนิวาเปติ ปททฺวยํ น ทิสฺสติ
อหํ มนฺสฺเสสฺสุ มนฺสฺสญฺจตา ฯเปฯ
วณฺโณ จ เม สพฺพทิสฺสา ปภาสตีติ ฯ
ทุตยภิกขาทายิกาวิมานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ
อิติ ปรมตถที่ปนียา ขุทฺทกกฐกถาย วิมานวตฺถุสฺมี
เอกาทสวตฺถุปฏฺิณฺณทิตสฺส
ทุตยสฺส จิตฺตลตาวกฺคสฺส อตฺถวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ตติโย ปาจรจตตกวกุโก

อุพารวิมานวคฤณณา

ปาจรจตตกวกุเค อุพาโร เต ยโส วณโณติ
อุพารวิมานัน ฯ ตสฺส กา อุปฺปตฺติ ภควา ราชคเห วิหริติ
เวฬุวนे กลนุทกนิวาเป ฯ เตน สมเยน ราชคเห आयस्मिโต
มหาโมคคัลลานสฺส อุปกฺกจากกุเล เอกา ทาริกา ทานชฺฌาสยา
ทานสํวิภาครตา อโหสิ ฯ सा यं तस्मिं केहे प्रेरकत्तं
खात्तीयोचनीयं उपฺपชฺชति तत्तถ्च อत्तตนา लत्थप्वि्वित्तो
उपचत्तिं त्थेति उपचत्तिं अत्ततना प्रिग्गुचत्ति अत्तत्त्वा पन न
ग्गुचत्ति त्थกขिणेयเย अपस्सन्त्तिปี जपेतत्त्वा तिग्गुจกाले त्थेति ฯ
याजकानम्पि त्थेतियेव ฯ अत्तत्त्वा माता मम त्थिता
तानชฺฌาสยา ทานสํวิภาครताति हग्गुत्तग्गुजा त्त्त्वा तिक्कुณ
णात् त्थेति ฯ तेनत्ति ज ऐकस्मिं णाले ताय สํวิภาके กत्ते पुन
अप्पि त्थेति सा तत्तोत्ति สํวิणात् กโรत्तियेव ฯ

เอวํ กจฺจนฺเต กाले तं वयप्पत्तं มาताปิตโร
त्त्त्วมियेव นคเร อญฺจตรสฺสมี กุเล कुमारสฺส अत्तत्त्वा तं
पन कुลं मिจฺจาทิग्गุจิกं โหติ अत्तत्त्वा อปฺปสนฺนं ฯ อถายत्त्วา
มหาโมคคัลลานो ราชคहे स्थापित्वा पिณฺฑाय जग्गाम
त्त्त्वा ทาริกाय स्सत्त्वा केहत्त्วาเร अग्गुจาสि ฯ तं तिस्त्वा

เล่มที่ 23 ปาฐิตตทวคฤวณณา หน้า 164

สา ทาริกา ปสนนจิตตา ปวิสถ ภูนเตติ ปเวเสตวา
วนทิตฺวา สสสุยา จปีตํ ปูวํ ตํ อปสฺสนตี ตสฺสา กเถตฺวา
อนฺุโมทาเปสฺสามีติ วิสฺสาเสน คเหตุวา เณรสฺส อทาสี เตโร
อนฺุโมนํ กตฺวา ปกุกามิ ฯ ทาริกา ตุมฺเหหิ จปีตํ ปูวํ
มหาโมคคฺคฺลฺลานตฺเณรสฺส อทาสินฺติ สสสุยา กเถสิ ฯ सा ตํ
सुतुवा गिन्नमिंत् पाकपुगियं यं मम सन्तकं अनापुञ्जितुवा व
समन्सुस अतासिदि तं त्नुत्तुयमाना गोठागिगुता युत्तयुत्तं
अजिनन्तेति प्रुत्ते जितं मुसलखन्तं कहेतुवा अं सगुण्णु परि ฯ
सा सुखुमालताय प्रिकुञ्चिमायुगताय ज तेनेव पहारेन
पलवतुग्वागिगुता हुतुवा गदिपाहेनेव गालं कतुवा तावतीसेसु
निपुत्तुति ฯ तसुसा सतिपि अन्नसुमी सुजितकम्ममे เณรสฺส
กตทานเมว สาคิสยํ हुतुवा อुปฺภูจาสि ฯ ตं आयसुमा
มหาโมคคฺคฺลฺลาโน हेग्गुजा वुत्तन्नेเนว कन्तुवा

อุพาโร เต ยโส วนฺุโณ สพุพา โอภาสเต ทิสา
นาริโย นจฺจนฺติ คายนฺติ เทวปฺตฺตา อลงฺกตา ฯ
โมเทนฺติ ปรีวาเรนฺติ ตว ปุชฺชาย เทวเต
โสวณฺณานิ วิมานานิ ตวิมานิ สุตฺตฺสเน ฯ
ตุวํสิ อีสฺสรา เตสํ สพุพกามสมิทฺธิ
อภิชาดา มหนฺตาสี เทวกาเย ปโมทสิ
เทวเต ปุञ्जिताจิกฺข กิสฺส กम्मสฺสิทํ ผลนฺติ ฯ

เล่มที่ 23 อุพารวิมานวณณา หน้า 165

ดีหิ คากาหิ ปุจจลิ ฯ

ตตถ ยโสติ ปรีวารโ ๗ วณฺโณติ วณฺณนิกา
สรีโรภาโส ๗ อุพารโติ ปน วิเสเสตฺวา วุตฺตตฺตา ตสฺสา
เทวตฺยา ปรีวารสมฺปตฺติ จ วณฺณสมฺปตฺติ จ วุตฺตา โหติ ๗
ตาสฺ อุพารโ เต วณฺโณติ สงฺเขปโต วุตฺตํ วณฺณสมฺปตฺตี
วิสยวเสน วิตุถารโต ทสฺเสตฺถ สพฺพา โสภาสเต ทิสฺสตี
วตฺวา อุพารโ เต ยโสติ วุตฺตํ ปรีวารสมฺปตฺตี วตฺถวเสน
วิตุถารโต ทสฺเสตฺถ นาริโย นจฺจนฺตีตฺถาหิ วุตฺตํ ๗ ตตถ
สพฺพา โสภาสเต ทิสฺสตี สพฺพาสฺ ทิสฺสสุ วิชฺโชตเต ๗
สพฺพา วา ทิสฺสา โสภาสยเต วิชฺโชตยตีติ อตฺถโ ๗ โสภาสเตติ
ปทสฺส โสภาสนฺเตติ เกจิ วจนฺวิปลฺลาเสน อตฺถํ วทนฺติ ๗
เตหิ วณฺณณาติ วิกตฺติ วิปริณาเมตพฺพา ๗ วณฺณณาติ
จ เหตุมฺหิ กรณวณฺํ วณฺณเณ เหตุญฺเตนาติ อตฺถโ ๗
สพฺพา ทิสฺสตี จ ชาตฺยวเสน ทิสฺสาสามญฺเณ อเปกฺขิตे
วจนฺวิปลฺลาเสนปี ปโยชนํ นตฺถิ ๗ นาริโยติ เอตฺถาปี อลงฺกตฺตาติ
ปทํ อานตฺวา สมฺพนฺธิตพฺพํ ๗ เทวปฺตฺตาติ เอตฺถ จสทฺโท
ลฺลตฺตนิทฺธิญฺโ ๗ เตน นาริโย เทวปฺตฺตา จาติ สมฺมจฺโย
เวทิตพฺโพ ๗

โมเทนฺตีติ ปโมทยนฺติ ๗ ปุชฺยาติ ปุชนตฺถํ ปุชฺชานิมิตฺตํ
วา นจฺจนฺติ คายนฺตีติ โยชนา ๗ ตวิมานีติ ตว อิมานิ ๗

เล่มที่ 23 ปาฐิตตคทวคฺควณณา หน้าที่ 166

สพฺพกามสมิทฺธินิตฺติ สพฺพเพหิ ปญฺจหิ กามคฺเชหิ สพฺพเพหิ
วา ตยา กามิตฺเทหิ อิจฺฉิตฺเทหิ วตฺถุหิ สมิทฺธาฯ อภิชาตาคี
สุชาตยาฯ มหฺนฺตาสิตฺติ มหฺตี มหฺนฺทภาวา อสีฯ เทวกาเย
ปโมทลิตฺติ อิมสฺมี เทวนิกายเ ทิปฺพสมฺปตฺติเหตุเคน ปรเมน
ปโมทเนน ปโมทลิตฺติฯ

เอวํ เถเรน ปุจฺฉิตฺตา สทา เทวตา ตมตฺถํ วิสฺสชฺเชลลิตฺติ

อหํ มนฺสฺเสสุ มนฺสฺสญฺจตา

ปุริมาเย ชาตียา มนฺสฺสโลเก

ทฺสฺสิลลกุเล สฺกนฺทิสฺสา อโหสิ

อสุสทฺเชสุ กทฺริเยสุ อหํฯ

สทฺธา ลีเลน สมฺปนฺนา ลํวิภาครตา สทา

ปิจฺจทาย จรมาเนสุ อปุวํ เต อทาสหํฯ

ตทาทํ สฺสฺสฺยาจิกฺขิ สมฺโณ อาคโต อิท

ตฺสฺส อทาสหํ ปุวํ ปสนฺนา เสหิ ปาณินิฯ

อิตฺติสฺสา สฺสฺสฺ ปรีภาสิ อวินิตฺตาสี ฑฺวํ วฐุ

น มํ สมฺปุจฺฉิตฺตุ อิจฺฉิ สมณฺสฺส ททามหํฯ

ตโต เม สฺสฺสฺ กุปีตา ปหาสิ มุสเลน มํ

กฺกฺกฺกฺกฺกฺ อวธิ มํ นาสกฺขิ ชีวิทํ จิรัฯ

สทา อหํ กายสฺส เกทา วิปฺปมฺตฺตา ตโต จุตา

เทวานํ ตาวตฺตีสานํ อุปนฺนา สหพฺยตํฯ

เล่มที่ 23 อุพารวิมานวณณา หน้า 167

เตน เมตาทิโส วณโณ ๔เป๑

วณโณ จ เม สพพทิสา ปภาสตีติ ๑

ตตถ อสสทเชสูติ รตนตถยสทชาย กมมผลสทชาย จ
อภาเวน อสสทเชสู อทชมจจริยตาย กทริเยสุ สสสูอาทิสู
อหิ สทชรา สีเลน สมปนฺนา อโหสินฺติ โยชนา ๑

อปุวนฺติ กปลลปุวิ ๑ เตติ นิปาตมตฺติ ๑ สสสูยา อาจิกุจี
คหิตภาวณฺาปนตถจจ อนฺุโมทนตถจจจติ อธิปฺปาโย ๑

อิติสฺสาติ เอตถ อสฺสาติ นิปาตมตฺติ ๑ สมณสฺส
ททามหนฺติ อหิ สมณสฺส อปุวิ ททามิตี ๑ ยสฺมา น มํ
สมปฺจฺฉิตฺติ อิจฺฉิ ตสฺมา ตวํ วฐ อวินีตาสีติ สสสู ปรีภาสีติ
โยชนา ๑

ปหาสีติ ปหริ ๑ กุญฺจกฺจฺฉิ อวธิ มนฺติ เอตถ กุญฺจติ
องฺ สกฺกฺมํ วุตฺติ ปุริมปทโลเปน กุญฺจเมว องฺคนฺติ กุญฺจกํ ตํ ฉินฺทตีติ
กุญฺจกฺจฺฉิ ๑ เอวํ โภธาภิภูตา หุตฺวา มํ อวธิ ๑ มม อํสกฺกฺมํ
ฉินฺทติ เตเนว อุปกุกเมน มตฺตตฺตา มํ มาเรสีติ อตฺโถ ๑
เตนาห นาสกฺชี ชีวิตฺติ จิรฺนฺติ ๑

วิปฺปมฺตฺตาติ ตโต ทุกฺขโต สฺกฺกฺจฺจ มุตฺตา ๑ เสถ
วุตฺตนยเมว ๑

อุพารวิมานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

อุจฺจุทายิกาวิมานวณณา

โสภาสยิตฺวา ปจวี สเทวกนฺติ อุจฺจุทายิกาวิมานํ ฯ ตสฺส
กา อุปฺปตฺติ ภควา ราชคเเห วิหฺรตฺติอาทิ สพฺพํ
อนนฺตรวิมานे วุตฺตสทิสํ ฯ อัย ปน วิเสโส อิธ อุจฺจุทินฺนา ฯ
สสฺสุยา จ ปิจเเกน ปหฺญา คํขณฺณเวยว มตา ตาวตีเสสฺสุ
อุปฺปนฺนา ตสฺสํเยว รตฺตํยิ เถรสฺส อุปฺภูจानํ อาคตา เกวลกปฺปํ
กิชฺฌณฺฏํ จนฺโท วิย สุริโย วิย จ โสภาเสนฺตี เถริ วนฺทิตฺวา
ปฺลชฺชลิกา นมสฺสมานา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ ฯ อถ นํ เถโร

โสภาสยิตฺวา ปจวี สเทวกํ
อติโรจสิ จนฺทิมสุริยา วิย
สิริยา จ วณฺเณน ยเสน เตชสา
พฺรหฺมาว เทเว ติทเส สหิณฺทเก ฯ
ปฺจุจามิ ตํ อุปฺปลมลชารินิ
อาเวพินิ กณฺจนสนฺนิกตฺตเจ
อลงฺกเต อุตฺตมวตฺถชารินิ
กา ตฺวํ สุภเ เทเวเต วนฺทเส มมํ ฯ
กิ ตฺวํ ปฺเร กมฺมมกาสิ อตฺตนา
มนฺุสฺสภฺตฺตา ปฺริมาย ชาติยา
ทานํ สุจिณฺณํ อถ สีลตฺถมํ
เกนฺอุปฺปนฺนา สฺคตฺติ ยสฺสฺสินิ ฯ

เทเวเต ปฺจุจิตฺตจิกฺข กิสฺส กมฺมสฺสฺสิทํ ฝลนฺติ

เล่มที่ 23 อุจจุททธิกาวิมานวถุณณนา หน้ 169

อิมหิ คถาหิ ปุจจหิ ฯ

ตตถ โภกถยิตถว ปจวี สเทวกนถติ จนถิมสุริย-
รสมิสสมิสเสหิ สีนรูปสสุวินิกคเตหิ ปภาวิสเรหิ วิชโชตยมถนตย
เทเวน อากถเสน สหถติ สเทวกถ์ อุปคตถภูมิภคถุถ์ อิมิ ปจวี
วิชโชเตตถว เอโกภถส อเอกปชโชตถ์ กตถวถติ อตถโถ ฯ
โภกถยิตถว ปจวี จนถิมสุริยว วียถติ โยชนถ ฯ อติโรจสตีติ
อติกกถมิตถว โรจสตี ฯ ตถ์ ปน อติโรจถถ์ เกน กิ วีย เกน
วถติ อห สิริยถติอถหิ ฯ ตตถ สิริยถติ โสภคถคถหิ
โสภถวิเสเสน ฯ เตชสถติ อตถตถโน อถนถภถเวณ ฯ อถเวพินิถติ
รตถนถมยปุปผถเวพถติ ฯ

เอว ถเรน ปุจจถิตถว เทวถถอ อิมหิ คถาหิ วิสสุชเชสตี

อถถถนถิ กถนถเต อิมเมว คถถมถ
ปถถจถถย อมถหถก ถมริ อุปถคถมิ
ตถโต เต อุจจุสสุส อถถถสตี ชถถจถกถิ
ปสถนถนถจถิตถถอ อตถถถย ปถติยถ ฯ
สสุส จ ปจจถถอ อถนถยถชเต มถมถ
กถนถนถ อุจจุถถุ วถฐเก อวถถกถริ
น ถจถจถถิตถ์ โน ปน ชถถถิตถ์ มถยถ
สถนถตถสสุส กถิถชถสสุส สยถ อถถถสถหิ ฯ
ตถยถหิ นถวถิถ อถิสสุสริยถ อถโถ มถมถ
อถติสสุสถ สสุสสุ ปถริภถถสเต มถมถ

เล่มที่ 23 ปาฐิตตทวคควณณา หน้า 170

ปีจึ คเหตุวา ปหาริ อทาสี เม
ตโต จูตา กาลกตามหิ เทวตาฯ
ตเทว กมมึ กุสลึ กติ มยา
สุขลจ กมมึ อนุโกมิ อตตนา
เทเวหิ สหุธี ปริจารยามหิ
โมทามหิ กามकुณหิ ปลจหิฯ
ตเทว กมมึ กุสลึ กติ มยา
สุขลจ กมมึ อนุโกมิ อตตนา
เทวินุทकुตตา ติทเสหิ รกขिता
สมปปีตา กามकुณหิ ปลจหิฯ
เอตาทิล्लि पुणुผล्लि อนุปลกั
มหาวิปากา มม อุจुฏुकขุขินา
เทเวหิ สหุธี ปริจารยามหิ
โมทามหิ กามकुณหิ ปลจหิฯ
เอตาทิล्लि पुणुผล्लि อนุปลกั
มหาชुติกา มม อุจुฏुकขุขินา
เทวินุทकुตตา ติทเสหิ รกขिता
สหसुเนตุโตริว นनुทเน วเนฯ
ตุवलจ ฆनुเต อนุกมปลกั วิหุ
อุเปจจ วนุที กุสลลจ पुजुฉिल्लि

เล่มที่ 23 อุจจุททายิกาวิมานวถุณณนา หน้ 171

ตโต เต อุจจุส อทาสี ฆณทิกั

ปสนนจิตตา อตุลา ย ปิตียาติ

ตตุถ อิทานีติ อนนตราตีตทิวสตุตา อาห อธุนาติ
อตุโถ ๑ อิมเมว คามนุติ อิมสุมิเยว คามะ ราชคหิ สนุชาย
วทติ ๑ วุตตํ หิ คาโมปี นิคโมปี นครมปี คาโม อิจเจว
วุจจตีติ ๑ ภูมมตเถ เจตํ อุโปยควจนํ ๑ อุปาคมิตี อุปคโต
อโหสิ ๑ อตุลา ยาติ อนุปมาย อปุปมาณาย วา ๑

อวาริทธิ อปนสิ ฉทเทสิ วินาเสสิ วา ๑ สนตสสาติ
สาธูรูปสส สนตทิลสสส ปริสสมมปตตสส วา ๑

ตุยหํ นุติ นุสทโท อนตตมมตาสูจเน นิปาโต โส
มมาติ เอตุถาปี อาเนตวา โยเชตพุโพ มม นุติ ๑ อิทํ
อิสสรियนุติ เกเห อธิปจจํ สนุชายาห ๑ ตโต จุตาติ ตโต
มनुสสโลกโต จุตา ๑ ยสฺมา จิตฺฐจานโต อปคตาปี จุตาติ
วุจจติ ตสฺมา จุตี วิเสเสตุ กาลกตาติ วุตตํ ๑ กาลกตาปี
จ น ยตุถ กตุถจิ นิพพตุตา อปีจ โข เทวตุตํ อุปคตาติ
ทสฺเสนุตี อาห อมฺหิ เทวตาติ ๑

ตเทว กम्मํ กุสลํ กตํ มยาติ ตเทว อุจจุขณฺฑาทานมตุตํ
กุสลํ กम्मํ กตํ มยา อญญํ น ชานามิตี อตุโถ ๑ สุขญจ
กम्मนุติ สุขญจ กम्मผลํ ๑ กम्मผลํ หิ อธิ กम्मนุติ วุตตํ
อตุตฺรปทโลเปเน การโณปจาเรน วา กุสลาณํ ภิกฺขเว ฐมฺมานํ

เล่มที่ 23 ปาฐิตตทวคฤวณณา หน้า 172

สมาทานเหตุ เอวมิทำ ปุณณํ ปวทตติ ฯ อนุโภมิ สกํ ปุณณนุติ
จ อาทิสฺสู วีย ฯ กมฺมนุติ วา กรณตฺเถ อุปฺโยควจันํ ฯ
กมฺเมนาติ อตฺโถ ฯ กมฺเม วา ภวํ กมฺมํ ยถา กมฺมนุติ ฯ
อถ วา กามตพฺพตาย กมฺมํ ฯ ตํ หิ สุขรชนียภาวโต
กามุปฺสํหิตํ กามตพฺพนุติ กมฺนียํ ฯ อตฺตนาติ อตฺตนา เอว ฯ
สยวสีตาย เสริภาเวน สยเมวาทิ อตฺโถ ฯ ปรีจายามหํ
อตฺตानนุติ ปุริมกาทาย อตฺตนาติ วุตฺตํ ปทํ วิกตฺติวิปริณาเมน
อตฺตानนุติ โยเชตพฺพํ ฯ

เทวินทคฺคตฺตาคิ เทวินฺเทน สกฺเกน คฺคตฺตา เทวินฺโท วีย วา
คฺคตฺตา มหาปรีวารตาย ฯ สมปปีตาคิ สฺกฺกฺจ อุปปีตา
สมนฺนาคตา ฯ มหาวิปาคาติ วิปฺลผลา ฯ มหาชฺคฺคิคาติ มหาเตชา
มหานุภาวาทิ อตฺโถ ฯ

ตฺวานุติ ตํ ฯ อนุกมฺปกนุติ การุณิกํ ฯ วิทฺนุติ สบฺปฺปณฺณํ
สาวกปารมียา มตฺถกํ ปตฺตนุติ อตฺโถ ฯ อฺุเปจฺจาคิ อฺุปกนฺตฺวา ฯ
วณฺทินุติ ปณฺจปตฺติจฺจิตฺเตน อภิวาทียํ ฯ กุสฺลนฺจ อาโรคฺยํ ฯ
ปฺุจฺจลิตํ อปฺุจฺจนี อตฺตลา ย ปีตียา อิทฺถจ กุสฺลํ อนุสฺสรามิติ
อธิปฺปาโย ฯ เสลฺลํ เหมจฺจา วุตฺตนยเมว ฯ

อฺุจฺจทายิกาวิมานวณฺณณา นิฏฺจิตา ฯ

ปลฺลงกวิมานวณฺณา

ปลฺลงกเสฏฺฐเจ มณฺโฬวณฺณจิตฺเตติ ปลฺลงกวิมานํ ฯ ตสฺส
กา อุปฺปตฺติ ภควา สวตฺถึยฺ วิหฺรติ เขตฺวเน อนาถ-
ปิณฺฑิกสฺส อารามे ฯ เตน จ สมเยน สวตฺถึยฺ อณฺตรสฺส
อุปาสกสฺส ชีตา กุลปฺเทศาทีนา สทิสฺสฺส ตตฺถเว อณฺตรสฺส
กุลปฺตฺตสฺส ทินฺนา ฯ सा ज होति अकुञ्चना सीताचारसम्पन्ना
पतिवैता समातिन्नपञ्जसिता उโปสเถ सकञ्ज उโปสथीलानि
ज रक्षति ฯ सा अप्रभाते कालं कतुवा तावत्सेसु उपपञ्चि ฯ
ตं आयसुमा महाโมकुल्लानตฺเถโร हेणฺฐา วุตฺตนเยเนว कन्दुवा

ปลฺลงกเสฏฺฐเจ มณฺโฬวณฺณจิตฺเต

ปฺปฺผากิณฺเณ สยเน อุพारे

ตตฺถจฺจสิ เทวิ มหानุภาเว

อุจฺจาวจา อิทฺธิ วิกุพฺพมานา ฯ

อิมา ज ते अञ्जरायो समनुत्तो

นจฺจนฺติ คายนฺติ ปโมทยนฺติ

เทวิทฺธิปตฺตาสี มหानุภาเว

มนุสฺสญฺฐา กิมกาสี ปุณฺณ

เกนาสิ เอวณฺชลิตานุภาวา

วณฺโณ ज ते सप्पทิสสา ปภาสตีติ

คาถาहि पुञ्चि ฯ

เล่มที่ 23 ปาฐิตตทวคควณณา หน้า 174

สาปัสส อิมahi คากาหิ พุยากาลิ

อหิ มนุสเสสสุ มนุสสภูตา
อทุเฒ กุเล สุนิสสา อโหสิ
อกุโกธนา ภตตุ วसानวตติณี
อุโปสเถ อปปมตตะ อโหสิ ฯ
มนุสสภูตา ทหรา อปาปีกา
ปสนนจิตตะ ปติมาภिरาธยิ
ทิวา จ รตโต จ มนาปจารินี
อหิ ปุเร สีลวตี อโหสิ ฯ
ปาณาติปาตา วิรตา อโจริกา
สัสมุททกาเย สจิจุพรมหารินี
อมชชปา โน จ มุสา อภาณิ
สิกขาปะเทสु ปรีปุรการินี ฯ

จาทุททสิ ปณจทสิ ยา จ ปกขสส อญจมี

ปาฎิหาริยปกขณจ ปสนนมานสา อหิ ฯ

อญจกุเปตี อนุชมมารินี
อุโปสถัง ปิติมนา อุปาวสิ
อิมณจ อริยิ อญจกัวเรหุเปตี
สมาทิยิตวา กุสลิ สขุทุริยิ ฯ
ปติมุหิ กลุยาณิ วसानวตติณี
อโหสิ ปุพเพ สุกตสส สาวิกา ฯ

บุพทกนิกายภูจกถาวิมานวตถวณณา (ปรมตถทีปนี) - หน้าที่ 175
เล่มที่ 23 ปลดงกวิมานวณณา หน้า 175

เอตาทิสั กุสลั ชีวโลเก
กมมึ กริตวาน วิเสสภาคินี
กายสุส เกทา อภิสมฺปรายั
เทวิทฺธิปตฺตา สุกติมฺหิ อากตาฯ
วิมานปาสาทวเร มโนรเม
ปริวาริตา อจฺจราสงฺกณเณ
สยัปภา เทวคณา รเมนฺติ มั
ทิมายุกี เทววิมานมาคตฺนฺติฯ

ตตฺถ ปลดงกเสฏฺเจติ ปลดงกาวเร อุตฺตมปลดงเกฯ ตั
เยวสุส เสฏฺจตฺ ตสฺเสตฺตํ มณฺโสิณฺณจิตฺเตติ วุตฺตํ วิวิธรตฺน-
รฺติชาลสมฺมุขเลหิ มณฺหิ เจว สุวณฺเณน จ วิจิตฺเต ตตฺถาติ
สยเนติ จ วุตฺเต สยิตพฺพภูจฺจานภูเต ปลดงกเสฏฺเจฯ

เตติ ตฺยหึ สมฺนุตโตฯ ปโมทยนฺตฺติติ ปทํ ปน อเปกฺขิตฺวา
ตฺนฺติ วิกตฺติ วิปริณาเมตพฺพาฯ ปโมทยนฺตฺติติ วา ปโมทณั
กโรนฺติ ปโมทณั ตฺยหึ อฺปฺปาเทนฺตฺติติ อตฺถโลฯ

ทหฺรา อปาปิกาคิ ทหฺราปี อปาปิกาฯ ทหฺราสุ ปาปิกาคิ
วา ปาโจฯ โสเยวตฺถโลฯ ทหฺรสฺสาปาปิกาคิปี ปจฺนฺติฯ
ทหฺรสฺส สามิกสุส อปาปิกา สกุกจฺจํ อฺปฺภูจฺจานเณ อนตฺติจฺริยา
จ ภาทฺทิกาคิ อตฺถโลฯ เตน วุตฺตํ ปสฺนฺนจิตฺตาติ อาทิฯ
อภิราชยฺนฺติ อาราเชสึฯ รตฺโตติ รตฺติยัฯ

อโจริกาคิ โจริยฺรหิตา อทินฺนาทานา ปฏฺฏิวิรตฺติ

เล่มที่ 23 ปาริจตตกวกควณณา หน้า 176

อตุโธฯ วิตา จ โจรียาติปี ปาโจ เถยโยโต จ วิตาติ
อตุโธฯ สัสุททกาयाติ ปรีสุททกาयाกมมนุตตาย สมุมเทว
สุททกาया ตโต เอว สัจพุมหารินี สามิกโต อณุลตถ
อพุมหารียาสมภวโตฯ ตถา หิ วุตตัม

มยลจ ภรียา นาทิกุกมาม
อเมหปี ภรียา นาทิกุกมนุตติ
อณุลตถ ตาหิ พุมหาริยัม จราม
ตสุมมา หิ อมัม ทหรา น มियเรติฯ

อถ วา สัจพุมหารินิตี สัจโน สุตทสส พุมสส
เสฏฐสส อโปสถสสสส มกคพุมหาริยสส วา อนุรูปสส
ปพพภาคพุมหาริยสส วเสน สัจพุมหารินิฯ

อนุชมมารินิตี อரியานัม ชมมสส อนุชมมัม จรณสเสลา
อิมลจ อนนตริ วุตตัม นิทโทสตาย อริยัม อญจงควเรหิ
อญจหิ อุตตมจเกหิ อริยตถา เอว วา อริยญจงควเรหิ อูปตัม
อาโรคยญเจเน อนวชชญเจเน จ กุสลัม สุขวิปากตาย
สุขานิสสตาย จ สุขุทริยัม อูปาวสินุตติ โยชนาฯ

วิเสสภากินิตี วิเสสสส ทิพพสส สมปตติภวสส ภากินิฯ
สุคติมหิ อากตาติ สุกตี อากตา อูปคตา สุกติมหิ วา สุกติยัม
ทิพพสมปตติยัม อากตาฯ สุกตี หิ อากตาติปี ปาโจฯ ตตถ
หิตี นิปาตมตตัม เหตุอตุโธ วา ยสุมมา สุกตี อากตา

ตสฺมา วิเสสภาคินีติ โยชนา ฯ

วิมานปาสาทเวติ วิมานนฺสุ อุตฺตมปาสาทเว วิมานสงฺฆาเต
วา อคฺคปาสาทเว วิมานเ วา วิคตมานเ อปฺปมาเ
มหนฺเต วรปาสาทเว ปรีวาริตา อจฺจราสงฺกเณน สยฺปภา
ปโมทามิ อมฺหีติ วา ปทํ อานตฺวา โยเชตพฺพิ ฯ ทีฆายุกินฺติ
เหฏฺฐิเมหิ เทเวหิ ทีฆตฺรายุกตฺาย ตตฺรูปปนฺเนหิ อนปฺปายุกตฺาย
จ ทีฆายุกี มํ ยถาวคฺคตํ เทววิมานมคฺคตํ อุคคตํ เทวคณฺา
รเมนฺตีติ โยชนา ฯ เสถํ วุตฺตนฺยเมว ฯ

ปลฺลงฺกวิมานวคฺฉวนณา นิฏฺฐิตา ฯ

ลตาวิมานวคฺฉวนณา

ลตา จ สขฺฆา ปวรา จ เทวตาคิ ลตาวิมานํ ฯ
ตสฺส กา อุปฺปตฺติ ภควา สาวตฺถิยํ วิหฺรติ เชตวนเ
อนาถปิ่นฺฑกิสฺส อารามเ ฯ เตน จ สมเยน สาวตฺถิวาสีโน
อณฺฺตฺรสฺส อุปาสกสฺส ธีตา ลตา นาม ปิ่นฺฑิตา พยฺยตฺตา
เมธาวิณี ปตฺติกฺลํ คตา ภคฺคฺ สสฺสสฺสรานญจ มนาปจารินี
ปิยวาทีนี ปรีชนสฺส สงฺกหฺกสฺสา เกहे กุณฺุมพฺภาารสฺส
นิตฺถรณสมตฺถา อุกฺโกธนา สีลาจารสมฺปนฺนา ทานสํวิภาครตา
อชฺฉนฺทปญฺจสีลา อุโปสถรฺกฺษเณ จ อปฺปมตฺตา อโหสิ ฯ สา
อปรภาเค กาลิ กตฺวา เวสฺสวณฺสฺส มหाराชสฺส ธีตา

เล่มที่ 23 ปาฐกถิตถกคฤวณณา หน้า 178

หุตวา นิพพตติ ลตาเตวว นามเนน อญญาปี ตสสา
สชชา ปวรา อจฺจิมตี สุตาคี จตฺสโส ภคินีโย อเหตุํ ฯ
ตา ปญฺจปี สกฺเคน เทวราเชน อาเนตฺวา นาฏกิตฺติภาเวน
ปรีจาริกฺกุชานเ จปีตา ลตา ปนสฺส นจฺจกิตฺตาทิสฺส เณคตย
อิฏฺจตรา อโหสิ ฯ

ตาสํ เอกโต สมากนฺตฺวา สุขนีสชชาย นิสินฺนํ
สงฺกิตเนปญฺฉํ ปฏฺิจจ วิวาโท อุปฺปนฺโน ฯ ตา สพฺพปิ
เวสฺสวณฺสส มหาราชฺสส สนฺติกํ กนฺตฺวา ปุจฺฉิสฺส ตาต
กตมา อมหากํ นจฺจาทิสฺส กุสลาติ ฯ โส เอวมาห กจฺจถ
ชิตโร อนนตตฺตพหตีเร เทวสมากเม สงฺกิตํ ปวตฺเตถ ตตฺถ
โว วิเสโส ปากโฏ ภวิสฺสตีติ ฯ ตา ตถา อํกฺสุ ฯ ตตฺถ
เทวปฺตฺตา ลตย นจฺจมานาย อตฺตโน สภาเวน จาตุ
นาสกฺขิสฺส สลฺยชาตปหาสา อจฺจริยพฺภุตจิตฺตชาตา นีรนฺตร
สาธุการิ เทนฺตา อุกฺกุฏจิสฺสทเท เจลฺกฺเขเป จ ปวตฺเตนฺตา
หิมวนฺตํ กมฺปยมาณา วิย มหนฺตํ โกลาหลมกํสุ ฯ อิตฺราสุ
ปน นจฺจนฺตีสฺส สีสิริกาเล โกกิลา วิย ตฺถนฺหิฏฺฐา นิสีทิสฺส ฯ
เอวํ ตตฺถ สงฺกิตเ ลตย วิเสโส ปากโฏ อโหสิ ฯ

อถ ตาสํ เทวชิตานํ สุตย เทวชิตย เอตทโหสิ กิ
นฺ โข กมฺมํ กตฺวา อยํ ลตา อเมห อภิกฺขุย ติฏฺฐติ
วณฺเณน เจว ยสฺสา จ ฯ ยนฺนุนาหิ ลตย กตฺกมฺมํ
ปุจฺเจยฺยนฺติ ฯ สํ ตํ ปุจฺฉิ อิตฺราปี ตสฺสา เอตมตฺถํ

วิสุตชเชสิ ฯ ตยิทํ สพุพิ เวสุสวณมหาราชา เทวจาริกวเสน
อุปกตตสุส आयसुमितो महाभुककुलानसुस आजिगुधि ฯ ऐरो
त्मकुठि पुञ्जय भुत्कारणतो पुञ्जय भक्वतो आरौजेनुतो

ลตา จ สชชา ปวรา จ เทวตา

อจจิมตี ราชวรสุส สิริमित

สุตา จ รมโย เวสุสวณสุส ชีตา

ราชิมตี ฆมมकुณहि โสภถ ฯ

ปญเจตถ นารियो อากมัสุ นุหายิตุ

สีโตทกํ อุปลินี สิวํ นที

ตา ตตุถ นุหายิตุวา รมेतวา เทวตา

นจจितुวา คายิตुวา सुता लत्ति पुरवि.

पुञ्जामि तं उपप्लमालचारिणि

आवैपिणि कलजनसुनिकत्तजे

दिमिरत्तमुपुधि नगेव सोภने

थिमायुगी केन गतो यโส त्व ฯ

केनासि भवते पतिโน पियत्रा

वित्तिगुत्तगुत्तान्तरसु रूपतो

पत्तुधिणा नजनचित्तातिเต

आजिगुधे नो कुवं नरनारिपुञ्जितादि

सुताय पुञ्जा ฯ

เล่มที่ 23 ปาริจจตถกถวณณา หน้า 180

อหิ มนุสเสสฺส มนุสฺสภูตา
อุพารโกเค กุเล สุนิสฺสา อโหสิ
อกุโกธนา ภตฺตฺต วसानวตฺตินิ
อุโปสเถ อปฺปมตฺตา อโหสิ ฯ
มนุสฺสภูตา ทหฺรา อปาปีกา
ปสนฺนจิตฺตา ปติมาภिरาธียิ
สเทวริ สสฺสสุริ สทาสกั
อภิราธียิ ตมฺหิ กโต ยโส มม.
สาหิ เตน กุสเลน กมฺมฺนา
จตฺตฺตฺตฺต จาเนหิ วิเสสมชฺชคา
อายุญจ วณฺณญจ สฺขัํ พลญจ
จิทฺตฺตฺตฺตฺต ปจฺจนฺนโกมนปฺปกั ฯ
สฺตฺตํ นฺนํ ตํ ภาสตี ยิ อัย ลตา
ยิ โน อปฺจฺจิมฺห อกิตฺตฺตฺตฺต โน
ปติโน กิรมฺหากํ วิสิญฺจ นารินฺนํ
คตี จ ตาสี ปวรา จ เทวตา ฯ
ปติสฺส ฐมฺมํ ปจฺราม สพฺพา
ปติพฺพตา ยตฺถ ภาวนฺติ อิตฺถิโย
ปติสฺส ฐมฺมํ ปจฺริตฺวา สพฺพา
ลจฺฉามเส ภาสตี ยิ อัย ลตา ฯ

เล่มที่ 23 กุคฺคตลวิมานวณณา หน้า 181

สีโห ยถา ปพฺพตฺตานุโคจโร
มหินฺธโร ปพฺพตฺตมาวสิตฺวา
ปสฺยห หนฺตฺวา อิตฺเร จตฺตปฺปเท
ขุทฺเท มิเค ขาทติ มิสฺโสภนโน ๑
ตเถว สทฺธา อธิ อริยสาวิกา
ภตฺตาริ นิสฺสาย ปตี อนุพฺพตา
โกธั วธิตฺวา อภิภฺยฺย มจฺฉโร
สคฺคุมฺหิ สวา โมทติ ฌมฺมจารินิตี

ลตาย วิสฺสขฺชนนฺติ อาห ๑

ตตฺถ ลตา จ สขฺชา ปวรา อจฺจิมตี สฺตฺตาติ ตาลั
นามั ๑ จสทฺโท สมฺมจฺยตฺโต ๑ ราชวรสฺสาติ จตฺนุนั
มหาราชาเน วรสฺส เสฏฺฐสฺส เทวราชสฺส ๑ สกฺกสฺส
ปริจาริกาคิ อธิปฺปาโย ๑ รณฺโณติ มหาราชสฺส ๑ เตนาห
เวสฺสวณฺสฺส ฐิตาติ อิทํ ปจฺเจกั โยเชตฺตพฺพิ วจนวิปลฺลาโส
วา ฐิตโรติ อตฺโต ๑ ราชติ วิชฺโชตตีติ ราชี ราชีติ
มตา ปญฺญาตา ราชีมตี อิทํ ตาลั สพฺพทาลั วิเสสนั ๑
นามเมว เอตํ เอติสฺสา เทวตฺยาติ เกจิ เตสั มเตน ปวราติ
สพฺพทาลั วิเสสนเมว ๑ ฌมฺมคฺุณฺหีติ ฌมฺมิเยหิ ฌมฺมโต อนเปเตหิ
คฺุณฺหิ ยถาภฺจฺจคฺุณฺหีติ อตฺโต ๑ โสภณาคิ วิโรจถ ๑
ปญฺเจตฺถ นาริโยติ ปญฺจ ยถาวคฺุตฺตนามา เทวฐิตโร

เล่มที่ 23 ปาฐิตตทวคฺควณณา หน้า 182

เอตถ อิมสุมี หิมวณฺตปเทเส ฯ สีโตทกํ อุปลินี ลิวํ
นทินฺติ อนฺตตฺตทหโต นิกฺขนฺตนทิมฺขํ สนฺธาย วทติ ฯ
นจฺจิตฺวา คายิตฺวาติ ปิตุ เวสฺสวณฺสฺส อาณาย เทวสฺมาคเม
ตาทิ กตฺสฺส นจฺจกิตฺสฺส วเสน วุตฺตํ ฯ สุตา ลตฺถํ พุริวตี
สุตา เทวธิตฺตา ลตฺถํ อตฺตโน ภคินี กเถสิ ฯ สุตา ลตฺถํ
พุรวนฺตปิ ปจฺนติ สุตา ชิตโร เวสฺสวณฺสฺส มหาราชฺส
ลตฺถํ กเถสุณฺติ อตฺถโธ ฯ

ติมิรตมฺพทฺชิตฺติ นิจฺจุลเกสรภาสสทิสฺเสหิ ตมฺพราชิหิ
สมนฺนาคตฺทกฺขิ ฯ นเถว โสภเนติ นภํ วีย โสภมานเณ สรทสมเย
อพฺภมฺหิกาทิอุปกฺกิลเสวิมฺตฺตํ นภํ วีย สุวิสุทฺทชฺรฺกปจฺจกตฺตาย
วิราชมานเณติ อตฺถโธ ฯ อถ วา นเถวาทิ นเถ เอว ฯ
สมฺมุจฺยตฺถโธ เอวสทฺโท อากาสกฺกุจฺวิมานเณสุ หิมวณฺตยฺคนฺธราทิ-
กฺกฺมิปฺภิปทฺทกฺกุจฺจานเณสุ จาติ สพฺพตฺถเณว โสภมานเณติ อตฺถโธ ฯ เกน
กโตติ เกน กิทิเสน ปุณฺณเณน นิสฺพตฺตติโต ฯ ยโสติ ปรีวารสมฺปตฺติ
กิตฺติสทฺโท จ ฯ กิตฺติสทฺทกฺกหเณน จ กิตฺติสทฺทเหตุกฺกุตา คุณฺนา
คยฺหนฺติ ฯ

ปติโน ปียตฺราติ สามิโน ปียตฺรา สามิวลฺลภา ฯ
เตนฺสฺสา สุกคตฺถํ ทสฺเสติ ฯ วิสิกฺกุจฺกฺกุยฺณฺตฺรสฺสุ รูปโตติ
รูปสมฺปตฺติยา วิสิกฺกุจฺจา อุตฺตมา กฺกุยฺณฺตฺรา สุนฺทรตฺรา ฯ
อสฺสุติ นิปาตมตฺตํ ฯ วิสิกฺกุจฺกฺกุยฺณฺตฺราสิ รูปโตติ จ ปจฺนติ ฯ

เล่มที่ 23 กุคตลวิมานวถุณณนา หน้ 183

ปทกขินฉาติ ปกาเรหิ วิเสเสน วา ทกขินฉา กุสลาฯ
นจจนคีตวาทิตเตติ เอตถ นจจนฉาติ วิกคตติโลโปกโตฯ นจเจ
จ คีเต จ วาทิตเต จาติ อตุโถฯ นรนาธิปจจฉาติ เทวปุตเตหิ
เทวธีตาหิ จ กหิ ลตา กิ กโรติ ลตาติ รูปทสสนตถญเจว
สิปปทสสนตถญจ ปจจฉาติฯ

นิจจ กายเนน อัสสกุจตาย เทโว วिय รเมติฯ
ทุติโย วโรติ วา เทวโร กตตุ กนิกุจกาตา สห
เทวเรนาติ สเทวโรฯ สสสุ จ สสุโร จ สสุรา สห
สสุเรหิติ สสสุสุริฯ สห ทาเสหิ ทาสีหิ จาติ สทาสกั
ปติมาธิราชยินุติ สมพนุโธฯ ตมฺหิ กโตติ ตมฺหิ กุเลฯ
กาเล วา สุนิสากาเล กโต ยโส ตนฺนิพพตตกปฺญญสสุ
นิพพตตเนนาติ อธิปฺปาโยฯ มมาติ อิทํ กโตติ ปทํ
อเปกขิตฺวา มยาติ ปริณาเมตพฺพิฯ

จตุพฺพิ จาเนหิติ จตุหิ การณหิ จตุสุ วา จาเนสุ
นิमितฺตกุเตสุฯ วิเสสมชฺชคาคติ อญญาหิ อติสยํ อธิคตาฯ
อายุญจ วถุณญจ สุขํ พลญจาติ จตุหิ จาเนหิติ วุตฺตानํ
สรูปโต ทสสนํฯ อายุอาทโย เอว หิสฺสา อญญาหิ
วิสิญฺจสทาวตาย วิเสสา ตสฺสา ตถา สมภาวนาเวเสน
คเหตุพพตาย เหตุภาวโต จานนุติ จ วุตฺตํฯ วิเสสมชฺชคาคฯ
กิตฺติสํ อายุญจ วถุณญจ สุขญจ พลญจาติ โยชนาติฯ

เล่มที่ 23 ปาฐิตตทวคฤวณณา หน้าที่ 184

สุตฺติ นุ ตํ ภาสตี ยํ อัย ลตาตี อัย ลตา อมหากํ
เชฏฐภคินี ยํ ภาสตี ตํ ตุมฺเหหิ สุตฺติ นุ ก็ อสุตฺตุนฺติ
อิตรา ติสฺโส ภคินีโย ปุจฺจติ ฯ ยํ โนติ ยํ อมหากํ
ลํสยิตฺ ฯ โนติ นิปาตมตฺตํ ปุณฺ โนติ อมหากํ ฯ อวธารณ
วา น โน สมนํ อตฺถิตฺติ อาทิสฺสู วีย เตน อกิตฺตยิเยว ฯ
อวิปริตฺ พุยาภาสียะวาทิ อตฺโถ ฯ ปตีโน กิรมฺหากํ วิสิฏฺฐนารินํ
คตี จ ตาลํ ปวรา จ เทวตาคี อนตฺถโต ปาถนโต ปตีโน
สามิกา นาม อมหากํ นารินํ อตฺถินํ วิสิฏฺฐา คตี จ ตาลํ
ปฏิสรรณจ ตาลํ มาตฺคามานํ สรรณโต ปวรา อุตฺตมา
เทวตา จ สมนฺเทว อาราริตา สมนฺปติ อายตฺติจ หิตฺสูขาวาทิ
อตฺโถ ฯ

ปตีสุ ฐมฺมํ ปจราม สพุพาทิ สพุพาว มยํ ปตีสุ
อตฺตโน สามิเกสุ ปุพุพุฏฺฐานาทิกํ จริตพุพฐมฺมํ ปจราม ฯ
ยตฺถาคี ยํ นิमितฺตํ เยสุ วา ปตีสุ จริตพุพฐมฺเม จริยมาเน
อิตฺถิโย ปตีพุพตา นาม ภวนฺติ ฯ ลจฺฉามเส ภาสตี ยํ
อัย ลตาตี อัย ลตา ยํ สมนฺปตฺตี เอตฺรหิ ลภตฺตีติ ภาสตี ฯ
ตํ สมนฺปตฺตี ปตีสุ ฐมฺมํ ปจริตฺวา ลภิสฺสาม ฯ

ปพุพตฺตานุโกจโรติ ปพุพตฺวานสณฺฑจาริ ฯ มหิณฺฐริ
ปพุพตฺมวาสิตฺวาทิ มหิ ฐาเรตฺตีติ มหิณฺฐรนามกํ ปพุพตฺ อจฺฉ
อวาสิตฺวา อธิวาสิตฺวา ตตฺถ วสนฺโตติ อตฺโถ ฯ อวาสิตฺวาทิ

เล่มที่ 23 ลตาวิมานวคฺคณณนา หน้ 185

หิ ปทํ อเปกฺขิตฺวา ภูมฺมตฺถเจตํ อุปโยคฺวณฺณํ ๑ ปสฺยหาคี
อภิกฺขิตฺวา ๑ ขุทฺเทติ พลวเสน นีหีนเ ปมาณโต ปน มหฺนฺเต
หตฺถิอาทิกเปปี มิเค โส หนฺติเยว ๑

ตเถวาคี คากาย อัย อุปมาสฺสนุทเนน สทฺธิ อตฺถโยชฺนา
ยถา สีโห อตฺตโน นีวาสโกจรณฺจฺจานนฺตํ ปพฺพตํ นิสฺสาย
วสนฺโต อตฺตโน ยถิจฺฉิตมตฺถํ สาเชติ เอวเมว สา สทฺธา
ปสนฺนา อริยสาวิกา ฆาสจฺฉนาทนาทีหิ ภรณฺโต โปสนฺโต
ภตฺตาริ ปตี สามิกํ นิสฺสาย วสนฺตี สพฺพตฺถาปี ปติอนฺนุคฺคตา-
สงฺขาเตน วเตน ตํ อนฺนพฺพตา ปรีชฺนาทีสุ อุปฺปชฺชนกํ โกธํ
วธิตฺวา ปชฺหิตฺวา ปรีกฺกหฺวตฺถุสุ อุปฺปชฺชนกํ มจฺเจริ อภิกฺขุย
อภิกฺขิตฺวา อนฺนปฺปาเทตฺวา ปติพฺพตาชฺมมฺสฺส จ อุปาสิกา-
ชฺมมฺสฺส จ สมฺมเทว จรณฺโต ชฺมมจารินี สา สกฺคมฺหิ
เทวโลเก โมทติ ปโมทํ อาปชฺชตีติ ๑ เสสํ วุตฺตนยเมว ๑

ลตาวิมานวคฺคณณนา นิกฺขิตฺวา ๑

เล่มที่ 23 ปาฐิตตทวคฤวณณา หน้า 188

อาจริยโต หายามิ สมเมว เทถาติ วตุวา รณณา มา เอวั
ภณิ อาจริโย นาม มหนโต อุปทุมเมว ตฺยหิ ทสฺสามิติ วุตเต
มม จ อาจริยสฺส จ สิปปิ ปสฺสเถติ วตุวา ราชเคหโต
นิกฺขมิตฺวา อิตฺ สตฺตเม ทิวเส มม จ คฺคฺคฺติลาจริยสฺส จ
ราชงฺกณฺเ สิปปทสฺสนํ ภวิสฺสติ ตํ ปสฺสิตฺตฺกามา ปสฺสนนฺตฺติ
ตตฺถ ตตฺถ อาหิณฺฑนฺโต อุกฺโขเสติ ฯ

มหาสฺสโต ตํ สฺตฺวา อัยฺ ตรฺโณ ฑามวา อหิ ปน ชินฺโณ
ทฺพฺพลอ ยทิ ปน เม ปราชโย ภเวยฺย มตี เม
ชีวิตา เสยฺยํ ตสฺมา อรณฺณํ ปวิสิตฺวา อฺพฺพนฺธิตฺวา มริสฺสามิติ
อรณฺณํ คโต มรณภยตฺชชิตฺ ปญฺฉินฺวตฺติ ฯ ปฺน มริตฺกามา
หุตฺวา คนฺตฺวา ปฺนปี มรณภเยน ปญฺฉินฺวตฺติ ฯ เอวั คมฺนาคมนํ
กโรนฺตสฺส ตํ จานํ วิคตฺติณฺ อโหสิ ฯ อถ เทวราชา มหาสฺสตี
อฺปสงฺกมิตฺวา ทิสฺสमानฺรฺโป อากาเส จตฺวา เอวมาห อาจริย
เกี กโรสิตี ฯ มหาสฺสโต

สฺตฺตตฺนฺตี สฺมชฺฐริ รามณฺยํ อวาจยิ

โส มํ รงฺคมฺหิ อเวหติ สรณฺ เม โหหิ โกลิยาติ

อตฺตโน จิตฺตทฺกขํ ปเวเทสิ ฯ

ตสฺสโต อหิ เทวราชา มฺลิลิ นาม อนฺนเตวาสิโก สฺตฺตตฺนฺตี
ตฺนฺตีณํ อตฺถิตาย ฉชฺชาทิสฺสทฺวิสรทฺทีปนโต จ สฺตฺตตฺนฺตี ตํ
วิสยํ กตฺวา ยถารหํ ทฺวาวิสตฺยา สฺติเกทานํ อหาปนโต สฺฏฺฐ

เล่มที่ 23 กุคตลวิมานวณณา หน้า 191

ปสฺสิสฺสาม สาธุ โน ตํ อิธานตฺวา ทสฺเสหิตฺติ อหํสุ ฯ
สกุโก เทวานํ วจนํ สุตฺวา มาตลฺลํ อาณาเปสฺสิ กจฺจ
เวชยนฺตรเถน อมฺหากํ กุคตฺลจกรียํ อานเหหิ เทวตา ตํ
ทสฺสนกามาติ โส ตถา อกาสิ ฯ สกุโก มหาสตุเตน สทฺธิ
สมฺโฆนฺธิยํ กตฺวา เอวมาห อจกรีย วิณฺํ วาทย เทวตา
โสตุกามาติ ฯ มยํ สิปฺปุปฺชีวิโน เวตเนน วินา สิปฺปิ น
ทสฺเสมาติ ฯ กิทิสํ ปน เวตนํ อิจฺฉีสฺสิ ฯ นาถฺยเถน เม
เวตเนน กิจฺจํ อตฺถิ อิมาสํ ปน เทวตานํ อตฺตนา อตฺตนา
ปฺพุเพกตฺกสฺสทถนเมว เม เวตนํ โหตุติ อห ฯ ตา สาธุติ
สมฺปฺภิจฺฉิสฺสุ ฯ อถ มหาสตุโต ปาญฺเฏกํ ตาหิ ตทา
ปฺภฺลิตฺทสฺสมฺปตฺติกิตฺตณมฺเชน ตสฺสา เหตุญฺตํ ปฺริมตฺตภาเว
กตํ สุจริตํ อายสฺมา มหาโมคฺคฺลลาโน วิย ปฺจุจฺนฺโต
อภิกฺกนฺเตน วณฺเณนาติอาหิ กาทาหิ ปฺจุจฺนิ ฯ ตาปี
วตฺตตฺตมทาหยิกา นาริตฺติอาทินา ยถา เอตฺรหิ เถรสฺส
เอวเมว ตสฺส พฺยากรีสฺสุ ฯ เตน วุคฺตํ โมคฺคฺลลาน ตา
เทวตา น เกวลํ ตยา เอว ปฺจุจฺนิตา เอวํ พฺยากรีสฺสุ ฯ
อถ โข ปฺพุเพ มยาปี ปฺจุจฺนิตา เอวเมว พฺยากรีสฺสุติ ฯ
ตา กิร อิตฺถิโย กสฺสปฺสมฺมาสมฺพุทฺธกาเล มนุสฺสตฺตภาเว
จิตฺตา ตํ ตํ ปฺยุณฺํ อํกํสุ ฯ ตตฺถ เอกา อตฺถิ วตฺถิ อทาสิ
एका สฺมนมาลํ เอกา คนฺธิ เอกา อุพารานิ ผลานิ เอกา

เล่มที่ 23 ปาฐกถิตถกคฺควณณา หน้า 192

อุจฺจฺรลํ เอกา ภควโต เจตฺตเย คณฺชปณฺจคฺคฺลิกํ อทาสี เอกา
อุโปสถํ อุปวสี เอกา อุปกฺกฺชาย เวลาย นาวาย ภูณฺชนตฺตส
ภิกฺขุโน อุทกํ อทาสี เอกา โภชนานํ สสฺสฺสฺสรานํ อุกฺโภชนา
อุปกฺกฺชานํ อทาสี เอกา ทาสี หุตฺวา อตฺนฺทิตาจารา อโหสิ
เอกา ปิณฺฑจาทริกสฺส ภิกฺขุโน ชีรภคฺตํ อทาสี เอกา ฆาณฺติ
อทาสี เอกา อุจฺจฺจณฺฑํ อทาสี เอกา ติมฺพฺรฺสํ อทาสี
เอกา กกฺการิกํ อทาสี เอกา เอพาลุกํ อทาสี เอกํ วลฺลิตฺถ
อทาสี เอกา ฆารฺสํ อทาสี เอกา องฺการกปฺลลํ อทาสี
เอกา สากมฺภูจึ อทาสี เอกา ปุปฺผกมฺภูจึ อทาสี เอกา
มฺลกลาปํ อทาสี เอกา นิมฺพมฺภูจึ อทาสี เอกา กณฺชิกํ
อทาสี เอกา ติลปฺปณฺจํ อทาสี เอกา กายพฺนฺชนํ อทาสี
เอกา อํสพฺทฺชํ อทาสี เอกา อาโยคปฺภุญฺญํ อทาสี เอกา
วิธูปนํ เอกา ตาลวณฺญํ เอกา โมรหคฺถํ เอกา ฆคฺตํ
เอกา อุปาหนํ เอกา ปุวํ เอกา โมทกํ เอกา สกฺขลิกํ
อทาสี ฯ ตา เอเกกา อจฺจฺรลสฺสปรีวารา มหฺตฺตยา
เทวฺทฺธฺยา วิราชมาณา ตาวตฺตีสภวเน สกฺกสฺส เทวราชสฺส
ปรีจาทริกา หุตฺวา นิพฺพตฺตา คฺคฺตฺตลาจฺริเยน ปุจฺจิตา
วตฺตคฺตมทาทิกา นาริตฺตาทินา อตฺตนา อตฺตนา กตฺกสฺล
ปฺปฺปาทฺธิยา พุยากรีสฺส ฯ

อภิกฺกนฺเตน วณฺณเณน ยา ตฺวํ ตฺถิฏฺจฺติ เทวเต
โสภาเสนฺตฺติ ทิสสา สพฺพา โอสธิ วิย ตารกา ฯ

เล่มที่ 23 กุตุตถวิมานวณณา หน้า 193

เกน เตตาทิสั วณโณ เกน เต อธิ มิชฌติ

อุปัชฌนติ จ เต โภกา เย เกจิ มนโส ปิยา ฯ

ปุจฺฉามิ ตั เทวิ มหานุภาเว

มนุสฺสภฺตฺตา กิมกาสี ปุณฺณั

เกนาสี เอวณฺชลิตานุภาวา

วณฺโณ จ เต สพฺพทิสสา ปภาสตีติ ฯ

สา เทวตา อุตฺตมฺนา โมกฺกคฺคฺลาเนน ปุจฺฉิตา

ปฺลนฺหิ ปุณฺณา วิยาภาสี ยสฺส กมฺมสฺสตีทํ ผลั ฯ

วตฺตุตฺตมททายิกา นารี ปวรา โหติ นเรสุ นารีสุ

เอวํ ปิยรूपททายิกา มนาปี ทิพฺพิ์ สา ลภเต อุเปจฺจ จานั ฯ

ตสฺสา เม ปสฺส วิมานั อจฺจรา กามวณฺณินิหฺมสฺมิ

อจฺจราสทสฺสสฺสาทั ปวรา ปสฺส ปุณฺณานั วิปากั ฯ

เตน เมตาทิสั วณโณ เตน เม อธิ มิชฌติ

อุปัชฌนติ จ เม โภกา เย เกจิ มนโส ปิยา ฯ

อภฺขามิ เต ภิกฺขุ มหานุภาว

มนุสฺสภฺตฺตา ยมกาสี ปุณฺณั

เตนฺมฺหิ เอวณฺชลิตานุภาวา

วณฺโณ จ เม สพฺพทิสสา ปภาสตีติ ฯ

อิตรั จตฺตวิมานั ยถา วตฺตุตฺตมททายิกา วิมานั ตถา

วิตฺถาราเรตพฺพิ์ ฯ

อภิกฺกนฺเตน วณฺเณน ฯเปฯ วณฺโณ จ เต สพฺพทิสสา ปภาสตีติ

เล่มที่ 23 ปาฐกถิตถวณณา หน้า 194

สา เทวตา อตตมณาฯ เปฯ ยสุส กम्मสุสิทฺถิ ผลิตฺถิ
ปุปฺพุตตมทาเยกา นารี ปวรา โหติ นเรสุ นารีสุ
ฯเปฯ

เตนมฺหิ เอวณฺชติตานุภาวา

วณฺโณ จ เม สพฺพทิสสา ปภาสตีติฯ

คณฺฐุตตมทาเยกา นารี ปวรา โหติ นเรสุ นารีสุฯเปฯ

ผลุตตมทาเยกา นารี ปวรา โหติ นเรสุ นารีสุฯเปฯ

รสุตตมทาเยกา นารี ปวรา โหติ นเรสุ นารีสุฯเปฯ

คณฺธปณฺจจฺจุลิกิ อหฺมทาสี กสฺสปสฺส ภควโต ฐปมฺหิฯเปฯ

อิตริ จตฺตวิมานิ ยถา คณฺธปณฺจจฺจุลิกิททาเยกาวิมานิ ตถา

วิตถาเรตพฺพิฯ

ภิกฺขุ จ อหิ ภิกฺขุณฺโณ จ

อทฺททาสี ปนฺนุปลฺลปิพนฺเน

เตสํหิ ชมฺมํ สุตฺวาน

เอณฺโปกฺกํ อฺปวสิสฺสํฯ

อฺทเก จิตฺตา อฺทกมทาสี

ภิกฺขุโน จิตฺเตน วิปฺปสฺสนฺเนนฯเปฯ

สสฺสสุณฺจาหิ สสุรณฺจ

จณฺฑิกเก โภชเน จ ผรุเส จ

อนฺนฺสูยิกา อฺปฺนฺจาสี

อฺปฺปมตฺตา สเกน สีเลนฯเปฯ

ปรกมฺมกริ อาสี

อตฺถเณตฺตณฺทิตา ทาสี

อฺกฺโกชฺชานตฺติมานินิ

สิวิภาคินิ สกสฺส ภาคสฺสฯเปฯ

จีโรทณิ อหฺมทาสี

ภิกฺขุโน ปิณฺฑทาย จรณฺตสฺส

เอวํ กริตฺวา กมฺมํ

สุคตฺตี อฺปฺปชฺช โมทามิฯเปฯ

๑. ม. อนฺนฺสูยิกาฯ

เตสุ ปญจวิสตวิมานัน ยถาชีโรทนทายิกาวิมานัน ตถา วิตุลาเรตพุพิ ฯ

ผาณิต์ อหมทาสี ฯเปฯ

อุจฺจุขณฺฑิกั อหมทาสี ฯเปฯ

ติมุพฺรุสทัง อหมทาสี ฯเปฯ

กกุการิกั อหมทาสี ฯเปฯ

เอพาลุกั อหมทาสี ฯเปฯ

วลฺลิลฺลํ อหมทาสี ฯเปฯ

ผารุสทัง อหมทาสี ฯเปฯ

หตุถปฺปตาปิกั อหมทาสี ฯเปฯ

สากมฺภูจึ อหมทาสี ฯเปฯ

ปฺปฺผกมฺภูจึ อหมทาสี ฯเปฯ

มุลกั อหมทาสี ฯเปฯ

นิมุพฺมุจึ อหมทาสี ฯเปฯ

อมุพฺกณฺชิกั อหมทาสี ฯเปฯ

โทณฺนิมุพฺชฺชนี อหมทาสี ฯเปฯ

กายพฺนุรณฺ อหมทาสี ฯเปฯ

อัสพฺทุชฺทัง อหมทาสี ฯเปฯ

อาโยคปฺภูฏั อหมทาสี ฯเปฯ

วิฐุปนํ อหมทาสี ฯเปฯ

ตาลวณฺฏั อหมทาสี ฯเปฯ

โมรหตุถัง อหมทาสี ฯเปฯ

เล่มที่ 23 ปาฐิตตทวควณณา หน้า 196

ฉตตี อหมหาสี ๕เป๕

อุปาหนิ อหมหาสี ๕เป๕

ปุมิ อหมหาสี ๕เป๕

โมทกั อหมหาสี ๕เป๕

สกุขลิกั อหมหาสี

ภิกขุโน ปินุทาย จรณตสส ๕เป๕

ตสสา เม ปสส วิมานั

อจจรา กามวณณินิหมสมิ

อจจราสทสสสาหิ ปวรา

ปสส ปุณณานั วิปากั ๕

เตน เมตาทีโส วณโณ ๕เป๕

วณโณ จ เม สพพิสา ปภาสตีติ ๕

เอวั มหาสตุโต ตาหิ เทวตาหิ กตสุจรีเต พุยาเกต
ตจจมานโส สมโมทนั กโรนุโต อตตโน จ สุจรีตจเร
ยตตปยตตตี วิวณณชฌาสยตตจ ปเวเทนุโต อาห

สวาคตี วต เม อชช สุปปภาตี สุหุจตี

ยั อททสามิ เทวตาโย อจจรา กามวณณินิโย ๕

อิมาสาหิ ฐมมิ สตุวา กาหามิ กุสลั พหุ

ทานน สมจรียาย สณณเมน ทเมน จ

สวาทิ ตตถ คมิสสามิ ยตถ คนตุวา น โสจเรตี ๕

ตตถ วตถตตมทายิกาติ วตถานัน อุตตมัม เสฏฐัง วตถเส
วา พหุส อัจฉินิตวา กหิตติ อุกกัสมคตัม ปวริ โกฏฐิตัม วตถ
วตถตตมัม ตสส ทายิกาฯ ปุพฺพตตมทายิกาติ อาทีสุปี เอเสว
นโยฯ ปิยรูปทายิกาติ ปิยสภาวสส ปิยชาติกสส จ วตถโน
ทายิกาฯ มนาปนฺติ มนวทตมกัมฯ ทิพฺพนฺติ ทิวิกวตฺตา
ทิพฺพัมฯ อุเปจจาติ อุปคนฺตวา เจเตตฺวา เอทีลลํ ลเกยฺยนฺติ
ปกปเปตฺวาติ อตฺโถฯ จานนฺติ วิมานาทิกัม จานัน อิตฺตฺริย
วาฯ มนาปาติปี ปาโจ อลฺลเวลลํ มนวทตมกานา หุตฺวาติ
อตฺโถฯ

ปสส ปุณฺณานัน วิปากนฺติ วตถตตมทานสส นาม อิทมิตีลลํ
ผลิ ปสฺสาติ อตฺตนา ลทฺธสมปตฺตี สมฺภาเวนฺติ วตฺติฯ

ปุพฺพตตมทายิกาติ รตฺนตตยปฺชวาเสน ปุพฺพตตมทายิกาฯ
ตถา คนฺธตตมทายิกาติ ทฏฺฐพฺพาฯ ตตถ ปุพฺพตตมัม
สุมฺนปฺปผาติ คนฺธตตมัม จนฺทนคฺนธาติฯ ผลตตมัม
ปนสผลาติฯ รสฺตตมัม โครสสปฺป้อาติ เวทิตพฺพัมฯ

คฺนฺธปญฺจกฺกุณฺณติ คฺนฺธเชน ปญฺจกฺกุณฺณทานันฯ กสฺสปสฺส
ภควโต ฐปฺมหีติ กสฺสปสมฺมาสมฺพุทฺธสฺส โยชนิเก กนฺกถุเปฯ

ปนฺถปฺปฏฺปนฺเนติ มคฺคัม คจฺจนฺเตฯ เอฏฺโปกฺกนฺติ เอกทิวลลํ
อุโปสถวาลลํฯ

อุทกมทาสินฺติ มุขวิกฺขาลนคฺคัม ปิวนตฺถลฺลจ อุกกัม ปานีย

เล่มที่ 23 ปาริจจตถกถวณณา หน้า 198

อทาสี ฯ

จณฺหิเกติ จณฺเห ฯ อนุสฺสูยิกาคิ อฺสุยา รหิตา ฯ

ปรกมฺมกริตี ปเรสํ เวยฺยาวจฺจการินี ฯ อตฺเถนาติ

อตฺถกิจฺเจเน ฯ สํวิภาคินี สกสฺส ภาคสฺสาติ อตฺถิกานํ อตฺตนา

ปฏฺฐิตทฺษภาคสฺส สํวิภชนสීลา ฯ

จีโรทนนฺติ จีรสมฺมิสฺสํ โอทนํ จีเรน สทฺธี โอทนํ

วา ฯ ติมฺพรสฺสกนฺติ ตินฺนํทุกผลํ ฯ ติปฺปสฺสทิสฺสา เอกา วลฺลิตฺธาติ

ติมฺพรสฺสํ ฯ ตสฺส ผลํ ติมฺพรสฺสกนฺติ วทฺนฺติ ฯ

กกฺการิกนฺติ ขุทฺทเกพาลุกํ ติปฺปสนฺติ จ วทฺนฺติ ฯ

หตฺถปฺปตาปกนฺติ มนฺทามุขี ฯ

อมฺพกณฺชิกนฺติ อมฺพิลกณฺชิกํ ฯ

โทณฺนิมฺมขฺชนินฺติ สเตลํ ติลปฺปิลฺณกํ ฯ

วิฐฺปนฺนฺติ จตฺตรสฺสวีนี ฯ

तालवण्णन्ति तालपट्टेहि गतमण्णालव्णिनी ฯ

โมรहतฺถนฺติ มยฺยุรปฺปิลฺเจहि กตํ มกสฺวีนี ฯ

สุวาคตํ วัต เมติ มยฺยํ อิทฺทกมฺนํ โสภนํ วัต อโ

สุนฺทรํ ฯ อชฺช สฺสฺปภาตํ สฺสฺหุจฺจิตฺตนฺติ อชฺช มยฺยํ รตฺติยา

สฺสฺหุจฺจ ปรภาตํ สมฺมเทว วิภายนํ ชาติ สยฺนโต อฺภูจฺจานมฺปิ

สฺสฺหุจฺจิตฺตํ สฺสฺหุจฺจ อฺภูจฺจิตฺตํ ฯ กิ การณาติ อาห ยํ อทฺทสามิ

เทวตาโยติอาทิ ฯ

เล่มที่ 23 กุตุตถวิมานวตถุณณา หน้า 199

ธมมํ สุตฺวาติ กมฺมผลสฺส ปจฺจกฺขกรณวเสน ตฺเมหฺหิ
กตํ กุสลํ ธมมํ สุตฺวา ฯ กาทามิตฺติ กริสฺสามิ ฯ สมจฺริยา
ยาติ กายสมาจาริกสฺส สุจฺริตสฺส จรณฺน ฯ สลฺยเมนาติ
สีลสํวเรณ ฯ ทเมนาติ มนฺจฺญจฺจํ อินฺทฺริยานํ ทเมณ ฯ
อิทานิ ตสฺส กุสลสฺส อตฺตโน โลกสฺส จ วิวญฺญูปนิตฺสยตํ
ทสฺเสตฺถํ สุวาทํ ตตฺถ กมิสฺสามิ ยตฺถ คนฺตฺวา น โสจเรติ
วตฺตํ ฯ

เอวมยํ ยทิปี วตฺตตฺตมททายิกาวิมานาทิวเสน ฉตฺตีสวิมาน-
สงฺกหา เทสฺนา आयสุมโต มหาโมกฺคฺคฺลฺลานสฺส วิย กุตุตฺถลา-
จฺริยสฺสาปี วิภาวนวเสน ปวตฺตฺตาติ กุตุตฺถวิมานนฺตฺเวว สงฺกํ
อารุพฺพา วิมานานิ ปน อิตฺธิปฏฺิพทฺธานีติ อิตฺถิวิมานเนยว
สงฺกहितานิ ฯ ตา ปน อิตฺถิโย กสฺสปสฺส ทสฺพลสฺส กाले
ยถาวตฺตธมฺมจฺรณฺเ อปฺราปรุปฺนุนเจตนาวเสน ทฺตฺติยตฺตภาวโต
ปฏฺุจาย เอกํ พุทฺทชนฺตฺรํ เทวโลเก เอว สํสรนฺติโย อมฺหากมฺปิ
ภควโต กाले ตาวตฺตีสภวเนยว นิพฺพตฺตา आयสุมตา
มหาโมกฺคฺคฺลฺลานเณ ปุจฺจिता กมฺมสฺสริกฺขตฺยา กุตุตฺถลาจฺริเณ
ปุจฺจิตกाले วิย พุยากรีสฺสูติ ทฺภูจฺพุพา ฯ

กุตุตฺถวิมานวตถุณณา นิฏฺุจिता ฯ

ทททลวิมานวณณนา

ทททลมาณา วณณนาติ ทททลวิมานํ ฯ ตสฺส กา
อุปฺปตฺติ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ เขตฺวเน อนาถปิณฺฑติกสฺส
อาราเม ฯ เตน จ สมเยน นาลกคามเก आयสุมโต
เรวตตฺเถรสฺส อุปฺภูจาทสฺส อณฺฺตฺรสฺส กุณฺฺมพิภสฺส เทว
ซีตโร อเหตุํ เอกา ภทฺทา นาม อิตฺธา สุกทฺทา นาม ฯ
ตาสฺ ภทฺทา ปติกฺกํ คตา สทฺธา ปสนฺนา พุทฺธิสมฺปนฺนา
วณฺณา จ อโหสิ ฯ सा सामिक्कं आह मम कनिष्ठा
सुकट्टा नाम अत्थि तं आनेहि सज्जसा पुत्तुत्तु भवेय्ये
सो ममपि पुत्तुत्तु लिया अयञ्ज कुर्वसो न नस्येय्यादि
सो सारुति समप्पिज्जित्त्वा तदा अकाสิ ฯ

อถ ภทฺทา สุกทฺทํ โอวทึ สุกทฺเท ทานสํวิภาครตา
ธมฺมจริยาย อปฺปมตฺตา โหหิ เอวํ เต ทิฏฺฐธมฺมิโก
สมฺปรายิโก จ อตฺถโถ หตฺถคโต เอว โหตีติ ฯ सा तससा
ओवाते जत्त्वा वृत्तदनयेन प्रविप्रथमाना एकत्वित् आयसुมนद्धं
रेवตตฺเถรํ อตฺตกฺกมฺมํ นิมนฺเตสิ เตโร สุกทฺทาย ปุณฺญปจยํ
आगङ्खन्तो संखुत्तेस्वसेन सत्त ภูग्घु कहेत्त्वा तससा केह
अकมาสิ ฯ सा पसनฺจित्त्वा आयसुมนद्धं रेवตตฺเถรํ ते ज
ภิกฺขุ ปณฺิเตน ขาทนีเยน โภชนีเยน सहตฺถา สนนฺตปฺเปสิ ฯ
तेโร अनुमोहनं कत्त्वा पक्कामि ฯ सा अप्रभाते कालं

เล่มที่ 23 ทททลวิมานวณณา หน้า 201

กตุวา นิมมานรตীন เทวาน์ สหพยต์

อุปชชชิ ภัททา ปน ปุคฺคเสสุ ทานานิ ทตุวา สกฺกสฺส

เทวานมินุทสฺส ปริจาริกา หุตฺวา นิพฺพตฺติ ฯ

อถ สุกฺกทา อตฺตโน สมฺปตฺตี ปจฺจเวกฺขิตฺวา เกน นุ
โฆ อหํ ปุณฺเณน อธิฐฺปนฺนาติ อวชฺเชนฺตี ภัททาย โอวาเท
จตุวา สงฺฆคตฺย ทกฺขินฺนํ อิมํ สมฺปตฺตี สมฺปตฺตา ภัททา
นุ โฆ กหํ นิพฺพตฺตาติ โอลเณตี ตํ สกฺกสฺส ปริจาริกาภาเว
นิพฺพตฺติ ทิสฺวา อนุกมฺปมาณา ตสฺสา วิมานํ ปาวิสิ ฯ

อถ นํ ภัททา

ทททลลมานา วณฺเณน ยสฺสา จ ยสฺสสิณี

สพฺเพ เทเว ตาวตฺตีเส วณฺเณน อติโรจสิ ฯ

ทสฺสนํ นาภิขานามิ อิทํ ปจฺมทสฺสนํ

กสฺมา กายา นุ อากมฺม นามเนน ภาสเส มมนฺติ

ทวิหิ คาทาหิ ปุจฺฉิ ฯ สปิ ตสฺสา

อหํ ภัทเท สุกฺกทาสี ปุพฺเพ มานุสเก ภเว

สทฺทริยา จ เต อาสี ภคินี จ กนิฏฺฐิกา ฯ

สา อหํ กายสฺส เกทา วิปฺปมฺตฺตา ตโต จฺดา

นิมมานรตীন เทวาน์ อุปปฺนฺนา สหพฺยตฺนฺติ

ทวิหิ คาทาหิ พฺยาทาสี ฯ

ตตฺถ วณฺเณนาติ วณฺณาทิสฺมฺปตฺติยา ฯ ทสฺสนํ นาภิขานามิติ

เล่มที่ 23 ปาริจจตถกคฤวณณา หน้า 202

อิโต ปุพเพ ทว ทสฺสนํ นานิกานามิ ตฺวํ มยา น
ทิกฺขุปุพฺพชาติ อตุโธฯ เตนานห อิทํ ปรมทสฺสนนฺติฯ กสฺมา
กายา นฺ อากมฺม นามเนน ภาสเส มมนฺติ กตฺรเทวนิกายโต
อาคนตุวา ภาทเทติ นามเนน มํ อาลปฺสิฯ

อหํ ภาทเทติ เอตถ ภาทเทติ อาลปฺนํฯ สุกททาสนฺติ
อหํ สุกททา นาม ทว ภคินี กนิญฺจิกา อาสี อโหสีฯ
ตตฺถ ปุพฺเพ มานุสเส ภาเว สหกริยา สมานกริยา เต ตยา
เอกสฺเสว กริยา ทว ปติโน เอว กริยา อาสินฺติ อตุโธ
ปฺน ภาททา

ปหูตกตกลยาณา เต เทเว ยนฺติ ปาณิน
เยสํ ตฺวํ กิตฺตยิสฺสสิ สุกทเท ชาติมตฺตโนฯ
อถ ตฺวํ เกน วณฺเณน เกน วา อนุสาสีตา
กิติเสเนว ทาเนน สุกทเตน ยสฺสสินิฯ
ยสํ เอตาทิสํ ปตฺตา วิเสสํ วิปฺลมชฺชคคา
เทวเต ปุจฺฉิตาจิกฺข กิสฺส กมฺมสฺสสิทํ ผลนฺติ

ตีหิ คาทาหิ ปุจฺฉิฯ ปฺน สุกททา

อญฺเจว ปิณฺฑปาตานิ ยํ ทานํ อททํ ปุเร
ทกฺขิณฺเยยฺยสฺส สงฺฆสฺส ปสนฺนา เสหิ ปาณิกิฯ
เตน เมตาทิสํ วณฺโณ ฯเปฯ

วณฺโณ จ เม สพุพพิสา ปภาสตีติ

เล่มที่ 23 ทททลวิมานวถุณณา หน้ 203

พยากาลี ๕

ตตถ ปหุตกตกลยาณา เต เทเว ษนตตีติ ปหุตกตกลยาณา
มหาปุลยา เต นิมนนรติโน เทเว ษนติ อุปชชนวเสน
คจุนนติ ปาณโน สตตทา ษส นิมนนรตินัน เทวานัน อนนตเร
ตวั อตตโน ชาติ กิตตยิสสตี กเถสตีติ โยชนา ๕

เกน วณณนาติ เกน การณน ๕ กิติเสเนวาติ เอวสทโท
สมจยตโต กิติเสน จาติ อตโต อยเมว วา ปาโจ ๕
สุพพเตนาติ สุนนเรน วเตน สุวิสุทเชน สีเลนาติ อตโต ๕

อญเจว ปินนปทานิติ อญจันน กิกขันน ทินนปินนปาท
สนชาย วทติ ๕ อททนติ อทาสี ๕

เอวั สุภททาย กเถเต ปุน ภททา

อหิ ตยา พหุตเร กิกขุ สณนเต พุหมจารโย

ตปเปสสี อนนปानน ปสนนา เสหิ ปาณิกิ ๕

ตยา พหุตรั ทตวา หีนกายูปคา อหิ

กถิ ตวั อปปตรั ทตวา วิเสถั วิปุลมชฌคา

เทเวเต ปุจจิตาจิกข กิสส กम्मสสตีหิ ผลนติ

ปุจจิ ๕

ตตถ ตยาติ นิสสกกเถ กรณวจัน ๕ ปุน สุภททา

มโนภาวนีโย กิกขุ สนทิกุโจ เม ปุเร อหุ

ตาทิ ภตเตน นิมนเตสสี เรวตติ อตตณญจัน ๕

เล่มที่ 23 ปาฐกถิตถกวคฤวณณา หน้าที่ 204

โส เม อตุลปุเรกขาริ อนุกมฺปาย เรวโต
สงฺฆเม เทหิติ มํโวจ ตสฺสาหิ วจันฺ กรี ๑
สา ทกฺขินา สงฺฆคตา อปฺปเมยฺเย ปติภูจिता
ปฺกุกเลสุ ตยา ทินฺนํ น ตํ ตว มหปฺผลนฺติ

อตฺตนา กตทกมฺมํ กเถสิ ๑

ตตฺถ มโนภาวนีโยติ มนฺวทฺตณโก อุพารคฺคตตาย
สมฺภาวนีโย ๑ สนฺทิภูจฺติ นิมนฺตนวเสน โโพธิโต กถิตโต ๑
เตนาห ตาหิ กตฺเตน นิมนฺเตสิ เรวติ อตฺตณภูจฺมฺนฺติ ตํ
มโนภาวนีโย อโยเรวติ อตฺตณภูจฺมํ กตฺเตน อหิ นิมนฺเตสิ ๑

โส เม อตุลปุเรกขาริติ โส อโยเรวโต ทานสฺส
มหปฺผลภาวกรณฺน มม อตุลปุเรกขาริ หิตฺเตสิ. สงฺฆเม เทหิติ
มํโวจติ ยทิ ตวํ สุภทฺเท อภูจฺนํ ภูจฺนํ ทาคฺคามา
ยสฺมา ปฺกุกคตตาย ทกฺขินาย สงฺฆคตา เอว ทิกฺขินา
มหปฺผลตรา ตสฺมา สงฺฆเม เทหิ สงฺฆํ อุทฺทิสฺสทานํ เทหิติ
มํ อภาสิ ๑ ตนฺติ ตํ ทานํ ๑

เอวํ สุภทฺทาย วุคฺเต ภาทฺทา ตมตฺถํ สมฺปฏฺิจฺจนฺติ อตฺตริ
จ ตถา ปฏฺิปชฺชิตฺคามา

อิทาเนวาทิ ชานามิ สงฺฆเม ทินฺนํ มหปฺผลํ
สาหิ คนฺตฺวา มนฺสฺสตฺตํ วทญฺญ วิตมจฺจรา
สงฺฆเม ทานานิ ทสฺสามิ อปฺปมตฺตา ปฺนปฺนฺนฺติ

เล่มที่ 23 ทพทลวิมานวณณา หน้า 205

คาถมาห ๔ สุภททา ปน อตุตโน เทวโลกเมว คตาฯ
อด สกโก เทวานมินุโท สพเพ เทเว ตาวตีเส อตุตโน
สรโรภาเสน อภิกุย วิโรจมานัง สุภททำ เทวธีตรัง ทิสวา
ตลจ ตาสั กถาสลลาปี สุตวา ตาวเทว จ สุภททาย
อนุตระหิตาย ตั อัย นามาติ อชานนุโต

กา เอสา เทวตา ภทเท ตยา มนุตยเต สห
สพเพ เทเว ตาวตีเส วณณน อติโรจตีติ
ภททำ ปุจฉิ ๔ สามีสส

มนุสสุตธา เทวินุท ปุพเพ มานุสเก ภเว
สหกรียา จ เม อาสิ ภคินี จ กนิฏฐิกาฯ
สงฆเม ทานานิ ทตฺวาน กตปุญญา วิโรจตีติ
กเถสิ ๔ อด สกโก ตสฺสา สงฆมคตย ทกฺขินาย มหปฺผลภาวิ
ทสฺเสนุโต ฐมฺม กเถสิ ๔ เตน วุตตัม

ฐมฺเมน ปุพเพ ภคินี ตยา ภทเท วิโรจติ
ยั สงฆมฺหิ อปฺปเมยฺเย ปติฏฐาเปสิ ทกฺขินั ๔
ปุจฉิตโต หิ มยา พุทฺโธ คิซมฺมกฺกมฺหิ ปพฺพเต
วิปากัง สัวิภาคสฺส ยตถ ทินฺนํ มหปฺผลั ๔
ยชมานานัน มนุสฺसानัน ปุญฺญเปกฺขาน ปาณินัน
กโรตัม โอปธิกั ปุญฺญัน ยตถ ทินฺนํ มหปฺผลั ๔
ตัม เม พุทฺโธ วิทยาภาสิ ชานัน กมฺมผลั สกั
วิปากัง สัวิภาคสฺส ยตถ ทินฺนํ มหปฺผลั ๔

เล่มที่ 23 ปาริจจตตทวคควณณา หน้า 206

จตุตาโร จ ปฏิปนุณา จตุตาโร จ ผลล จิตา

เอส สงโฆ อชฎโต ปณณาสีลสมาหิตโต ฯ

ยชมานานัน มนุสสานัน ปุณณเปกขาน ปาณินัน

กโรตัง โอปธิกั ปุณณัน สงฆเม ทินนัน มหปผลัง ฯ

เอโส หิ สงโฆ วิปูลโต มหคคโต

เอสปเปเมยโย อุตธีว สาคโร

เอเต หิ เสฎฐจา นรวีรสาวกา

ปภงฺกกรา ฆมมมุตีรยนฺติ ฯ

เตสั สุตินนัน สหุตัง สยิฎฐัง

เย สงฆมมุตีสส ททนฺติ ทานัน

สา ทกขินฺณา สงฆกตา ปติฎฐจิตา

มหปผลา โลกวิทูน วณณิตา ฯ

เอตาทิสั ยลณมนุสสรนฺตา

เย เวทชาตา วิจรนฺติ โลก

วินยฺย มจฺเจรมลั สมุถัง

อนินฺนิตา สกฺกมฺเปนฺติ จานนฺติ ฯ

ตตฺถ ฆมฺเมนาติ การณน ญาเยน วา ฯ ตยาติ

นิสฺสกกเก กรณวจัน ฯ อิทานิ ตัง ฆมฺเมนาติ วุตตการณัน

ทสฺเสตฺถุ ยั สงฆมฺมฺหิ อปฺเปเมยฺเย ปติฎฐจาเปสิ ทกขินฺนฺติ

วุตฺตัง ฯ อปฺเปเมยฺเยติ คุณฺนาภาวสฺส อตฺตนิ กตานิ การานัน

เล่มที่ 23 ทททลวิมานวณฺณา หน้า 207

ผลวิเสสสุต จ วเสน ปมิตฺตํ อสกุญฺเญเย ฯ

อญฺจ อตุโถ ภควโต สมมุขา จ สุโต สมมุขา จ
ปฏิคฺคหิตฺติ ทสฺเสนฺโต ปุจฺฉิตฺติอาทิมานฺ ฯ ตตฺถ
ยฆมานานนฺติ ททนฺตานํ ฯ ปุญฺญเปกฺขาน ปาณินนฺติ อนุนาสิกโลปํ
กตฺวา นิทฺเทโส ปุญฺญผลํ อากงฺขนฺตานํ สตฺตานํ ฯ โอปธิกนฺติ
อุปฺธิ นาม ขนฺธา อุปฺธิสุต กรณสีลํ อุปฺธิปโยชนนฺติ วา
โอปฺธิกํ อตฺตภาวชนกํ ปฏิสนฺธิปวตฺตวิปากทายกํ ฯ

ชานํ กมฺมผลํ สกนฺติ สตฺตานํ สกํ สกํ ยถาสกํ
ปุญฺญํ ปุญฺญผลญฺจ หตฺถตฺเต อามลกํ วยิ ชานนฺโต ฯ
สกนฺติ วา ยการสุต กการิ กตฺวา วุตฺตํ สยํ อตฺตนาติ
อตุโถ ฯ

ปฏิบัติปุนฺนาติ ปฏิปชฺชมานา มกฺกกุจฺจาติ อตุโถ ฯ
อุชฺฐุโตติ อุชฺฐุปฺปตฺติยา อุชฺฐภาวํ ปตฺโต ทกฺขิณฺเญโย ชาโต ฯ
ปญฺญาสีลสมาหิตฺติ ปญฺญา ย สีเลน จ สมาหิตฺติ ทิฏฺฐิสีล-
สมฺปนฺโน อริยาย ทิฏฺฐิยา อริเยน สีเลน จ สมฺนฺนาคโต ฯ
เตนาปฺสุต ปรมตฺถสงฺฆภาวเมว วิภาเวติ ฯ ทิฏฺฐิสีลสามญฺเณน
สงฺฆปฏิตฺตฺตา หิ สงฺโฆ ฯ อถ วา สมาหิตํ สมฺมาธิ ปญฺญา
สีลํ สมาหิตญฺจ อสุต อตฺถิติ ปญฺญาสีลสมาหิตฺติ ฯ เตนสุต
สีลาทิมมกฺขนฺตฺตยสมฺปนฺนตฺตาย อคฺคทกฺขิณฺเญยภาวํ วิภาเวติ ฯ

วิปฺโล มหคฺคโตติ คุณฺเหหิ มหตฺตํ กโตติ มหคฺคโต ฯ

เล่มที่ 23 ปาฐิตตทวคฤวณณา หน้า 208

ตโต เอว อตตนิ กตานิ การานํ ผลเวปุลลเหตุตาย วิปูลโต ฯ
อุทธีว สากโรติ ยถา อุทกํ เอตถ ชียตีติ อุทธีติ ลทุชานาโม
สากโร เอตตกานิ อุทกาพุททานีตอาทินา อุทกโต อปฺปเมยฺโย
เอวเมส คณฺโถติ อตุโถ ฯ เอเต หีติ หีสทฺโท อวธารณ
นิปาโต ฯ เอเต เอว เสฏฺฐาติ อตุโถ ฯ วุตฺตํ เหน้ ยาวตา
ภิกฺขเว สงฺฆา วา คณา วา ตถาคตสาวกสงฺโฆ เตสํ
อคฺคมกฺขายตีติ ฯ นรวิรสาวกาติ นเรสุ วิริยสมฺปนฺนสฺส
นเรสฺส สาวกา ฯ ปภงฺกราติ โลกสฺส ฌานาโลกกรา ฯ
ชมฺมมฺหิรยณฺตีติ ชมฺมํ อุทฺทิสนฺติ ฯ กถํ ชมฺมสามินา หิ
ชมฺมปชฺโชโต อริยสงฺฆे จปีโต ฯ

เอ สงฺฆมฺหิรยสฺส ททนฺติ ทานนฺติ เอ สตฺตา อริยสงฺฆํ
อุทฺทิสฺส สมฺมุติสงฺฆे อนฺตมโส โคตฺรภุคฺคเลสุปี ทานํ ททนฺติ
ตํ ทานํ สํวิภาควเสน ทินฺนมฺปิ สฺวทินฺนํ อานุนปาหฺนวเสน
หฺนฺตมฺปิ สฺวหฺตํ มหยาควเสน ยินฺนํปิ สฺวอินฺนํเมว โหติ ฯ
กสฺมา ยสฺมา सा ทกฺขิณา สงฺฆคตา ปตฺติจฺจिता มหฺปฺผลา
โลกวิทฺฐน วนฺณิตาติ โลกวิทฺฐิ สมฺมาสมฺพุทฺเธหิ น
เตววาทํ อานนฺท เกนจิ ปรียาเยน สงฺฆคตาย ทกฺขิณาย
ปาฏฺฐิภุคฺคตีกํ ทกฺขิณํ มหฺปฺผลตรํ วทามิ ฯ ปุณฺณํ อากฺขมานานํ
สงฺโฆ เว ยชตํ มฺหํ ฯ อนฺตตรํ ปุณฺณกฺขเขตฺตํ โลกสฺสาติ จ
อาทินา มหฺปฺผลตา วนฺณิตา ปสฺตถา โถมิตาติ อตุโถ ฯ

เล่มที่ 23 ททฺทลวิมานวณฺณา หน้า 209

เอตาทิสํ ยถมฺนุสฺสรนฺตาทิ เอตาทิสํ สงฺฆํ อุทฺทิสฺส
อตุตฺตนา กตฺถิ ทานํ อนุสฺสรนฺตาทิ เวทชาตาทิ ชาตโสมนสฺสทาฯ
วิเนยฺย มจฺเจรมลฺลํ สมนฺตุนฺติ มจฺเจรเมว จิตฺตสฺส มลिनภาวกรณโต
มจฺเจรมลฺลํ อถ วา มจฺเจรณฺจ อณฺณํ อีสฺสาโลภโทสาทิมลฺลจาทิ
มจฺเจรมลฺลํฯ ตณฺจ อวิชฺชาวิจิจฺฉนาวิปฺลลาสาทิหิ สห
มฺุเลหิตฺติ สมนฺตํ วิเนยฺย วินยิตฺวา วิกขมฺภเตตฺวา อนินฺนิตฺตา
สคฺคฺคมฺุเปนฺติ จานนฺติ โยชฺณาฯ เสสฺสิ วุตฺตณฺยเมวฯ

อิมํ ปน สพฺพํ ปวตฺตี สกฺโก เทวานมฺินฺโท ททฺทล-
มานา วณฺณนาตฺติอาทินา आयสฺมโต มหาโมคฺคฺคฺลฺลานสฺส
อาจิกฺขิ आयสฺมา มหาโมคฺคฺคฺลาโน ภควโต อาโรเจสิฯ
ภควา ตมตฺถิ อฏฺฐปฺปตฺตี กตฺวา สมฺปตฺตปริสาย ฆมฺมํ
เทเสสิ สวา เทสฺนา มหาชนสฺส สาคฺคฺติกา อโหสิตฺติฯ

ททฺทลวิมานวณฺณา นิฏฺฐิตาฯ

เสส(๑)วตีวิมานวณณา

ผลิกรชตเหมชาลฉนุนนติ เปสวตีวิมานัน ๑ ตสฺส กา
อุปฺปตฺติ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ เขตวเนน ๑ เตน สมเยน
มคเชสุ นาลกคามे เอกสฺมี คหปติมหาสารกฺุเล เปสวตี นาม
กฺุณฺสุหา อโหสิ ๑ สว กิร กสฺสปสฺส ภควโต โยชนิเก
กนกถุเป กิยฺรมาเน ทาริกา หุตฺวา มาตรา สทฺธิ เจติยญฺ्ञานํ
คณฺฺตฺวา มาตฺรํ ปุจฺฉิ กิ อิมे อมฺม กโรนฺฺตฺติ ๑ เจติยํ กาคู
สุวณฺฺณญฺ्ञกา กโรนฺฺตฺติ ๑ ตํ สุตฺวา ทาริกา ปสนฺนมานสา
มาตฺรํ อห อมฺม มม กิวยาย อิทํ โสวณฺณมฺยํ ขุทฺทกปิลนฺฺธนํ
อตุถิ อิมานํ เจติยตุถาย เทมีติ ๑ มาตา สารุ เทหิตี วตฺวา ตํ
กิวโต โอมุญฺจิตฺวา สุวณฺณการสฺส หตุเถ อทาสิ อิทํ อิมาย
ทาริกาย ปริจฺจชฺติ อิมมฺปิ ปกฺขิปิตฺวา อญฺ्ञกํ กโรหิตี
สุวณฺณกาโร ตถา อกาสิ ๑ สว ทาริกา อปรภาเค กาลํ
กตฺวา เตนเว ปุณฺณกมฺเมน เทวโลเก นิพฺพตฺติตฺวา สุกคิยฺเยว
อปรปรี สัสนฺนติ อมฺหากํ ภควโต กाले นาลกคามे
นิพฺพตฺตา อนุกฺกเมน ทฺวาทสวสฺสิกา ชาตา ๑

สว เอกทิวสํ มาตรา เปสิตํ มฺลํ คเหตุวา เตลตุถาย
อณฺฺยตฺรํ อาปณฺํ อคมาสิ ๑ ตสฺมี จ อาปณฺเ อณฺฺยตโร
กฺุณฺมฺพิยปฺุโต ปิตฺรา นิตฺทิตฺวา จปีตํ พหุํ หิรณฺฺยสุวณฺณํ

เล่มที่ 23 เสสวตีวิมานวณณา หน้า 211

มุตตามฉิรตนาณิ จ คเหตุ อุทธรนุโต อาปณิกโก กम्मพเลน
กถลปาสาณสภขรรูปน อุปภูจหนุตานิ ทิสฺวา ตโต เอกเทสิ
ปฺลฺลวณุตานัน วเสน หิรณฺณสฺวณฺณนาทิ ภวิสฺสตีติ วิมฺสิตุ ราสี
กตุวา จเปสิ ฯ อถ นันฺ ตา การิกา ทิสฺวา กสฺมา อาปณ
รตนาณิ เอว จปิตานิ นนฺ นาม สมฺมเทว ปฏิสฺสามตพพานิตี
อาห ฯ อาปณิกโก ตํ สุตฺวา มหาปฺลฺลวณฺ อยฺ ทาริกา อิมิสฺสา
วเสน สพฺพมิตฺ หิรณฺณนาทิ เอว หุตฺวา อมฺหากํ วินโยคํ
กมฺิสฺสตี สงฺกณฺหิสฺสามิ นนฺติ จินฺเตตฺวา ตสฺสา มาตุ สนฺตีกํ
กนฺตฺวา อิมํ ทาริกํ มยฺหํ ปฺตตสฺสตถาย เทหิติ วาเรตฺวา พหุชนํ
ทตฺวา อาวาทวิวาทํ กตฺวา ตํ อตฺตโน เคหํ อาเนสิ ฯ
อถสฺสา สีลาจาร์ ฌตฺวา ภณฺฑาทาคารํ วิวริตฺวา กิ เอตฺถ ปสฺสตีติ
วตฺวา ตาย หิรณฺณสฺวณฺณมณฺนิเมว ราสีกตํ ปสฺสามิตี วุตฺเต เอตานิ
อมฺหากํ กम्मพเลน อนฺตรชายนุตานิ ตว ปฺลฺลววิเสเสน ปฺน
วิเสสานิ ชาตานิ ตสฺมา อิตฺ ปฏฺจาย อิมสฺมี เคเห สพฺพํ คฺวฺเยว
วิจาเรหิ ฯ ตยา ทินฺนเมว มยฺ ปริภฺลฺลชิสฺสามาติ วตฺวา ตโต
ปฏฺติ ตํ เปสวตีติ โวหริสฺสุ ฯ

เตน จ สมเยน आयสฺมา ฌมฺมเสนาปติ อตฺตโน
อายุสงฺขารานันฺ ปริกฺขิณภาวํ ฌตฺวา มยฺหํ มาตุยา รูปสारी
พฺราหฺมณฺนิยา โปสวานิกมฺมฺลํ ทตฺวา ปรีนิพฺพายิสฺสามิตี จินฺเตตฺวา

เล่มที่ 23 ปาฐกถิตถกคฺควณณา หน้า 212

ภควนฺตํ อูปสงฺกมิตฺวา ปรีนึพฺพานํ อนุชานาเปตฺวา สตฺถ
อาณาย มหนฺตํ ปาฎีหاریยํ ทสฺเสตฺวา อนนฺเกหิ กุตฺติสทฺเสหิ
ภควนฺตํ โถเมตฺวา ยาว ทสฺสนวิสยาตฺติกฺกมา อภิมุโขว
อปกฺกมิตฺวา ปุณฺ วนฺทิตฺวา ภิกฺขุสงฺฆปริวฺโต วิหารา นิกฺขมฺม
ภิกฺขุสงฺฆสฺส โอวาทํ ทตฺวา อายสฺมณฺตํ อานนฺทํ
สมสฺสาเสตฺวา จตฺสฺโสปี ปรีสา นินฺตเตตฺวา อนุกฺกเมน
นาลกคามํ ปตฺวา มาตริํ โสตาปตฺติผล เปรตฺติจฺจาเปตฺวา
ปจฺจสฺสมเย ชาโตวเรเก ปรีนึพฺพายิฯ ปรีนึพฺพตฺส
จสฺส สรีรสกฺการกรณฺวเสน เทวา เจว มนฺุสฺสา จ สตฺตาหิ
วิตินาเมสฺสุ อกรฺจนฺทนาทีหิ หตฺถสฺตฺพุเพชฺช จิตฺกมกํสฺสุฯ

เสสฺวตีปี เณรสฺส ปรีนึพฺพานํ สฺตฺวา คนฺตฺวา
ปุเชสฺสสามิตฺติ สฺวณฺณปุเปหิ คนฺชชาเตหิ จ ปูริตานิ
จงฺโกฏฺกานิ กาทาเปตฺวา คนฺตฺกามา สฺสุริํ อาปุจฺฉิตฺวา เตน
ตฺวํ ครุภารา ตตฺถ จ มหาชนสมฺมทฺโท ปุเปคฺคนฺชานิ
เปเสตฺวา อิเรว โหหิตฺติ วุตฺตาปี สทฺธาชาตา ยทฺธิปี เม
ตตฺถ ชีวิตนฺตราโย สียา คนฺตฺวาว ปุชฺสาสฺกการิํ กริสฺสสามิตฺติ
ตํ วจันํ อคฺคเหตฺวา สปริวารา ตตฺถ คนฺตฺวา คนฺชปุเปฟาทิหิ
ปุเชตฺวา กตฺถชฺลิตฺติ อฏฺฐาสิฯ ตสฺมี จ สมเย เณริํ ปุเชตฺ
อากตฺตานํ ราชปรีสานํ หตฺถิตฺติ มตฺโต หุตฺวา ตํ ปเทสฺ
อูปคฺฉนฺติฯ ตํ ทิสฺวา มรณฺภยภิตฺเตสฺ มนฺุสฺเสสฺส ปลาชนฺเตสฺ
ชนสมฺมทฺเทน ปตฺติตํ เปสฺวตี มหาชโน อกฺกมิตฺวา มารสิฯ ส

เล่มที่ 23 ปาฐิตตถวคถวณณา หน้าที่ 214

ตถา ตปติ มิทํ ทว วิมานํ
ชลมิว ฐุมสิโฆ นิเส นภคเค ๑
มุสตีว นยน์ สเตรดาว
อากาเส จปิตมิทํ มนุญญํ
วีณามุรชสมมตาพญญจํ
อิทุชํ อินุทปุริ ยถา ตเวทํ ๑
ปทุมกมุทอุปลกวลยํ
โยชีกพนุชุกโนชกา จ สนุติ
สาลกมุสุมิตปุปิตตา อโสกา
วิวิทุมกุกสุคนุชเสวิตมิทํ ๑
สพลพชกุกชกสิยุตตา
กุกสกุสุมุลิตลตาวลุมพินิหิ
มณิชาลสทิสสา ยสสุสิณี
รมมา โปกุขรณี อุปญุจिता เต ๑
อุทกรุหา จ เยตถิ ปุปฺพชาตา
ถลชา เย จ สนุติ รุกุขชาตา
มานุสกาอมานุสกา จ ทิพพา
สพเพ คยฺหํ นิเวสนมฺหิ ชาตา ๑
กิสฺส สัมมทมฺสฺสยํ วิปาโก
เกนาสิ กมฺมผลนिरูปปฺนนา

เล่มที่ 23 เสสวตีวิมานวตถุณณา หน้า 215

ยถา จ เต อธิคตมิตัง วิมานัง

ตทนุปรัง อวจาสิพารปเมหติ ฯ

ตตถุ ผลิกรชตเหมชลาถนุนนติ ผลิกมณีนี รชตเหมชลาเทหิ
จ ฉาถิตัง ผลิกมณิมยาหิ กิตติหิ รชตเหมมเยหิ ชาเลหิ จ
สมนตโต เหาจ จ อุปริ จ ฉาถิตัง วิวิธวณณัง วิจิตต-
สนุนิเวसानถจ ตลันัง ภูมินัง วเสน วิวิจิจิตรตลัน อททลัน
ปสฺสึ ฯ สฺรมมนติ สฺฏจ รมณียัน ฯ วิหริตุกามา วสนติ เอตถาติ
พุมมัง ภาวันัง ฯ โตรณุปปนุนนติ วิวิธมาลาถมมาถิวิจิตเตน
สตุตตรตนมเยน โตรณเณ อุปตัง ฯ โตรณนติ วา ทวารโกฏจ-
กปาสาทสฺส นามัง เตน จ อนนถกมเกน วิจิตตากาเรน
ตัง วิมานัง อุปตัง ฯ รุจกุปกิตถนุนนติ สฺวณณวาถิกาหิ
โอถิกถนณจถนัง ฯ วาถิกสทิสสา หิ สฺวณณชณจหา รุจา นาม
รุจเมว รุจกนติ วุตตัง ฯ สฺกนติ โสภติ สฺฏจ ภาถิตี วา
สฺกั ฯ วิมานนติ วิสิฏจมานัง ปมาถโต มหนตุนนติ อตุถอ ฯ
ภาถิตี โชตติ อชชตติ ฯ นถว สฺริโยติ อากาเส อาทิจุจ
วีย ฯ สรเทติ สรทสมเย ฯ ตโมนุโทติ อนนถการวิทฺธสโน ฯ
ตถา ตปติ มิตนติ ยถา สรทกาเล สหสฺสรสึ สฺริโย ตถา
ตปติ ทิพพติ อิทัง ตว วิมานัง มกาโร ปทสนนธิกรอ ฯ ชลมิว
ฐมสิโชติ ชลนุโต อถุคิ วีย ฯ อถุคิ หิ ตสฺส อถุคโต
ฐโม ปถุถายตติ ฐมสิโช ฐมเกตุติ จ วุจติ ฯ นิเสติ

เล่มที่ 23 ปรัจจตถกวคฤวณณา หน้า 216

นิสตี ฯ รตติยนติ อตุโถ ฯ นกคฤเคตี นกโกฏฐาเส ฯ

อากาสปะเทเสตี วุตต์ โหตี ฯ นกคฤเคตี วา ปาโฐ

ปพพตสิขเรตี อตุโถ ฯ อิทํ ตว วิมานนติ โยชนา ฯ

มุสตี ว นยनนติ อติวีย อตุตโน ปภสฺสรตาย ปฎิहनนติ

ทสฺสนกิจจํ กาทฺ อเทนติ โอลเณนทานํ จกฺขํ มุสตี วีย ฯ

เตนาห สเตรตา วาตี ฯ วิชฺชุตตา วียาตี อตุโถ ฯ

วิณามุรชสมมตพมฺภูจฺจนติ มหตีอาทิวินานํ เกรอาทิปฎุหานํ

หตฺถตพกิสตาพานญจ สทฺเทหิ โฆสิตี เอกนินฺนาทํ ฯ

อิทฺชนติ เทวปฺตเตหิ เทวธีตาหิ ทิพพสมปฺตติยา จ สมิทฺธิ ฯ

อินฺทปฺริ ยถาติ สทฺสฺสนนคฺริ วีย ฯ

ปทุมานิ จ กุมฺทานิ จ อุปฺปลานิ จ กวฺลยานิ จ

ปทุมกมุทอุปฺปลกวฺลยนติ เอกตฺตวเสน วุตต์ ฯ อตุถิติ

วจนํ ปรินฺนามเตวา โยเชตพฺพิ ฯ ตตฺถ ปทุมคฺคหณฺน

ปฺนุจฺจทริกมฺปิ คหิตํ กุมฺทคฺคหณฺน เสตรตฺตเกทานิ สพฺพานิ

กุมฺทานิ อุปฺปลคฺคหณฺน รตฺตอุปฺปลํ สพฺพา วา อุปฺปลชาตี

กวฺลยคฺคหณฺน นิลุปฺปลเมว คหิตนฺติ เวทิตพฺพิ ฯ

โยธิกพฺนฺธุกโนชกา จ สนฺตีตี จกาโร นิปาตมตฺตํ

โยธิกพฺนฺธุชิวกอนฺชกรุกฺขา จ สนฺตีตี อตุโถ ฯ เกจ

อนฺชกาปี สนฺตีตี ปาจํ วตฺวา อนฺชกาปีตี วุตต์ โหตีตี

อตุถํ วทฺนติ ฯ สาลกฺสุमितปฺปฺพิตา อโสกาตี สาลา กฺสุมิตา

ปฺปฺพิตา อโสกาตี

เล่มที่ 23 เสสวตีวิมานวณณา หน้า 217

โยเชตพพ ๑ วิวิธมกุคสุคนฐเสวิตมิทนต์ นานาวิชานัน
อุตตมรุกขานัน โสภเนหิ คนุเชหิ เสวิตัน ปรภาวิตัน อิทัน เต
วิมานนุตติ อตุโถ ๑

สพลลพพชกสยุตตตติ ตีเร จิตเทหิ สพเลหิ ลพุเชหิ
ภุชกรุกุเชหิ จ สหิตา ๑ ภุชโก นาม เอโก สุกนุชรุกุโข
เทวโลเก จ คนุชมาทเน จ อตุถิ อณุลตุถ นตุถิตติ
วทนต์ ๑ กุสกุสสุลลิตลตาวลมนินินิตติ กุสเกหิ ตาลนาพิเกราทีหิ
ติณชาติหิ โอลมพมานาหิ สนนานกवलลิตอาทีหิ สุกุจ กุสมิตลตาทิ
จ สยุตตตติ โยชนา ๑ มณิชาลสทิสสชาติ มณิชาลสทิสชลา ๑
มณิชาลสทิสชาติปี ปาพิ มณิสทิสชลาติ อตุโถ ๑ ยสสสินินิตติ
เทวตาย อาลปนี ๑ อุปภูจिता เตติ ยถาวุตตคณณา รมนิยา
โปภุชรณิ ตว วิมานสมิเป จิตา ๑

อุทกรุหาติ ยถาวุตเต ปทุมมาทิกะ สนนุชาย วทติ ๑ เยตุถิตติ เย
อตุถิ ๑ ถลชาติ โยชกาธิกา ๑ เย จ สนนิตติ เย อณุลเยปี
รุกุชชาติ ปุปุชูปกา จ ผลูปกา จ เตปี ตว วิมานสมิเป
สนุตติเยว ๑

กิสส สยมทมสสย วิปาโกติ กายสยมาทิสู กิติสสส
สยมสส อินุทริยทมนาทิสู กิติสสส ทมสส อย วิปาโก ๑
เกนาสตีติ อณุลเมว อุปปตุตตินิพพตุตถก อณุล อุปโภกสุช-
นิพพตุตถก โหตีติ เกนาสิ กมมผลนินิรูปปณนาติ วตุวา

เล่มที่ 23 ปาฐิตตทวคควณณา หน้า 218

ปุ่น ยถา จ เต อธิคตมิตํ วิมานนุตติ อหา ฯ ตตถ
กมมผลนาคี กมมผลน วิปจจित्तํ อารทุเชนาคี วจนเสโส ฯ
อิตถมฏทลทกขณ เจตํ กรณวจนํ ฯ ตทนุปรทํ อวจาสิตี
ตํ กมมํ มया วุตตปทสส อนุปรทํ อนुरुปรทํ กตฺวา กถยฺยาสี ฯ
อพารปเมหติ พหลลํหตปชฺเม โคปชฺเมติ อธิปฺปาโย ฯ

อถ เทวตา อหา

ยถา จ เม อธิคตมิตํ วิมานํ
โกณจมยฺรจโกรสงฆจริตํ
ทิพฺยปีลวหํสราจจณณํ
ทิจการณทวโกกิลากินทิตํ ฯ
นानาสนฺตทานกปฺปฺพรฺกขวิวิธา
ปาณฺณลิขมฺพุอโสกรฺกขวณฺตํ
ยถา จ เม อธิคตมิตํ วิมานํ
ตํ เต ปเวทยามิ สฺสโนหิ ภาณฺเต ฯ
มคฺชวรปฺรตฺถิเมน
นาลกคาโม นาม อตฺถิ ภาณฺเต
ตตถ อโหสิ ปฺเร สฺสนิสฺสา
เปสวตีตี ตตถ ชานีสฺส มมํ ฯ
สาหมปจิตตถมมกฺสลํ
เทวมนุสฺสปฺปชิตํ มหนฺตํ

เล่มที่ 23 เสสวตีวิมานวณณา หน้า 219

อุปติสฺสํ นิพพุตํ อปฺปเมยฺย
มุกฺกิตมฺนา กุสฺสเมหิ อพฺภูกิรี ฯ
ปรมคตฺตคตฺตจ ปุชฺชิตฺวา
อนฺติมเทหฺรํ อีสึ อฺพารํ
ปฺหาย มาณฺสกํ สมฺมสฺสยํ
ตฺทสคตฺตา อธิ มาวสํมิ จานฺนฺติ ฯ

ตตฺถ โกณฺจมยฺรจโกรสงฺฆจริตฺตฺนฺติ สํวสฺสสิขณฺฑกฺกมฺภการ-
กุกกุกฺกณฺเณหิ ตตฺถ ตตฺถ วิจิริตํ ฯ ทิพฺยปิลวหํสฺรราชจिณฺณนฺติ
อฺทเก ปิลวิทฺวา วิจรณฺโต ปิลวาติ ลทฺธนาเมหิ อฺทกสฺกณฺเณหิ
หํสฺรราชฺหิ จ ตฺหิ ตฺหิ วิจิริตํ ฯ ทิขการณฺทวโกกิลานินทิตฺตฺนฺติ
การณฺทเวหิ กาทมฺเพหิ โกกิลเหิ อณฺเณหิ จ ทิเชหิ
อภินาทิตํ ฯ

นํนาสนฺตํนํกปฺปํพฺรูกฺขวิวิธาติ นํนาวิธสาขํปสาขํวณฺตา
นํนํปํพฺรูกฺขา นํนาสนฺตํนํกปฺปํพฺรูกฺขา เตหิ วิวิธํ
จิตฺตํการํ วิจิตฺตสนฺนิเวสํ นํนาสนฺตํนํกปฺปํพฺรูกฺขวิวิธา ฯ
วิวิธนฺติ วตฺตพฺเพ วิวิธาติ หิ วุตฺตํ ฯ สนฺตํนํกาทิ หิ
กามวฺลลฺโย นํนาวิธํปํพฺรูกฺขา จ วิวิธา เอตฺถ สนฺติ
เตหิ วา วิวิธนฺติ นํนาสนฺตํนํกปฺปํพฺรูกฺขวิวิธา ฯ นํนา-
สนฺตํนํกปฺปํพฺรูกฺขวิวิธํ ปาณฺณลิขมฺพฺโอสํกรูกฺขวณฺตฺนฺติ จ เกจิ
ปจฺจนฺติ ฯ เตหิ ปํพฺรูกฺขา สนฺตฺติติ ปทํ อานํตฺวา สมฺพนฺธิตพฺพํ ฯ

เล่มที่ 23 ปาริจตตกวกคฤวณณา หน้า 220

ปุปฺพรุกขาติ วา อวิภตฺติกนิตฺเทโส ปุปฺพรุกฺขนฺติ วุคฺคํ โหติ ฯ

มคฺชวรปุรตฺติเมนาติ มคฺชวเร ปุรตฺติเมเน อภิสมฺโพธิญฺ्ञาน-
ตาย อุตฺตเม มคฺชรฺกฺเญ ปุรตฺติมทิสาย ฯ ตตฺถ อโหสี ปุเร
สุณฺนิสาติ ปุพฺเพ อหํ ตสฺมี นาลกคาม เอกสฺมี คหปตฺติกุล
สุณฺนิสา สุณฺหา อโหสี ฯ

สาติ สยฺ ฯ อตฺถे จ ชมฺเม จ กุสฺโลติ อตฺถชมฺม-
กุสฺโล ภควา ฯ อปฺจิตฺ อตฺถชมฺมกุสฺโล เอเตนาติ อปฺจิตตฺถ-
ชมฺมกุสฺโล ชมฺมเสนาปติ ตํ ฯ อปฺจิตํ วา อปฺจโย นิพฺพานํ
ตสฺมี อวตฺติญฺ्ञอตฺถชมฺเม จ กุสฺลํ อปฺจิตเว วา ปุชฺณีเย
อตฺถे ชมฺเม นิโรเช มกฺเค จ กุสฺลํ ฯ มหนฺเตหิ อฺพาเรหิ
สิลกฺขณฺชาทึหิ สมฺนฺนาคตฺตฺตา มหนฺตํ ฯ กุสฺเมหิตี รตนมเยหิ
อิตรเหหิ จ กุสฺเมหิ ฯ

ปรมตฺตคตฺนฺติ อนุปาทิสฺเสสนิพฺพานํ ปตฺตํ ฯ สมฺมุสฺสยฺนฺติ
สรีริ ฯ ติทสคตฺตาติ ติทสภวํ กตา ฯ ตาวตฺตีลํ เทวณิกายํ
อุปฺปนฺนา ฯ อิธาติ อิมสฺมี เทวโลเก ฯ อวสामी จานฺนฺติ อิมํ
วิมานํ อธิวสामी ฯ เสลํ วุคฺคตฺนยเมว ฯ

เอวํ आयสฺมตฺตา วฺจฺกิสฺเสน เทวตฺตาย จ กถิตกถามคฺคํ
อญฺ्ञรูปปตฺตี กตฺวา ภควา สมฺปตฺตปฺริสาย วิคฺคาเรน ชมฺมํ
เทเสสิ सा เทสฺนา มหาชนสฺส สาตฺถิกา อโหสีติ ฯ

เปสวตีวิมานวณฺณา นิญฺ्ञิตฺตา ฯ

มลลิกาวิมานวตถุณณา

ปีตวตถเถ ปีตชเชติ มลลิกาวิมานํ ๑ ตสฺส กา อุปฺปตฺติ ๑
ธมฺมกุกกปฺวตฺตณมาที กตฺวา ยาว สุภทฺทปริพุพาชกวินยนา
กตพุทฺธกิจฺजे กุสินารายํ อุปวตฺตเน มลลราชฺฐนํ สาลวเน
ยมกศาลานมนฺตเร วิสาขปฺถุณฺณมายํ ปจฺจสฺเวลายํ อนุปาทีเสสย
นิพุพานธาคฺยา ปรีนิพุพุเต ภควตี โลกนาถ เทวมนฺตเสหิ ตสฺส
สรีรปฺุชาย กยิรมานาย ตทา กุสินารายํ วสมานา พนฺชุลมลลตฺส
ภริยา มลลราชปฺตฺตี มลลิกา นาม อุปาสิกา สทฺธา ปสนฺนา
วิสาขาย มหาอุปาสิกาย ปสาธนสทิสํ อตฺตโน महालताปสาธनं
กนฺโรทเกน โรวิคฺวา ทฺกฺจุมพฺกฺเกน มชฺชิตฺวา อณฺณณจ
พหุ กนฺธมาลาที กเหตุวา ภควโต สรียํ ปุเชสิ ๑
อยเมตฺถ สงฺเขโป วิตุถารโต ปน มลลิกาวตฺถุ
ธมฺมปทวตฺตณนํ อากตเมว ๑

สา อปรภาเก กาลํ กตฺวา ตาวตีเสสุ นิพุพตฺติ ๑
เตน ปุชานุกาเวเน อสุสา อณฺณเหหิ อสาธารณา อุพารา
ทิพุพสมฺปตฺติ อโหสิ ๑ วตฺถาลงฺการวิมานานิ สตฺตรตฺน-
สมฺชฺชลาณี วิเสสโต สิงฺคีสุวณฺโณภาสานิ อติวिय ปภสฺสรานิ
สพฺพา ทิสวา อาสิณฺจมานาว สุวณฺณรชฺชาราปฺญชฺรา กโรนฺติ ๑
อถายสุมา นารโท เทวจาริกํ จรฺนฺโต ตํ ทิสฺวา
อุปคณฺธิ ๑ सा तं तिसुवा वनूतित्वा अण्णली पकुय्ह
अण्णाली १ सो तं

เล่มที่ 23 ปาริจตตทวคควณณา หน้า 222

ปีตวตเถ ปีตชเช ปีตาลงการภูสึเต
ปีตนุตราหิ วคฺคหิ อปีพฺนุชาว โสภสึ ฯ
กา กมฺพุกายูรชเร กณฺจนาวะพภูสึเต
เหมชาลทสณฺณเน นานารตนมาลีนี ฯ

โสวณฺณมยา โลหิตงฺกมยา จ

มุตฺตตามยา เวพฺรียมยา จ

มसारทลฺลา สหโลหิตงฺกา

ปาเรวตทจฺหิ มณฺหิ จิตฺตตา ฯ

โกจิ โกจิ เอตฺถ มยฺรสุสฺสโร

หํสฺสสรณฺโณ กรวีกสุสฺสโร

เตสํ สโร สุขฺยติ วคฺครูโป

ปณฺจจกิกํ ตูริยมิวปฺปวาทิตํ ฯ

รโถ จ เต สฺวโก วคฺค นานารตนจิตฺติโต

นานาวณฺณาหิ ชาตฺตหิ สฺววิกฺตฺโตว โสภติ

ตสฺมี รเถ กณฺจนพิมฺพวณฺเณ

ยา ตฺวํ จิตฺตา ภาสสิมํ ปเทสํ

เทวเต ปุจฺจิตาจิกฺข กิสฺส กมฺมสฺสึทํ ผลนฺติ

ปุจฺจติ ฯ

ตตฺถ ปีตวตเถติ ปรีสุทฺทจามีกรปทฺสฺสฺรตฺถาย ปีโตภาส-
นิวาสเน ฯ ปีตชเชติ วิมานทฺวาวเร รเถ จ สมุสฺสึตเหมมย-

เล่มที่ 23 มลฺลิกาวิมานวคฺฉวณฺณา หน้า 225

ยฺตุตฺตปฺปมาณตฺยา วิภคฺติวิภาคสมฺปตฺติยา จ สุวิภคฺโตว หุคฺวา
วิราชติ ฯ อถ วา สุวิภคฺโตวาทิ เกวลํ กมฺมนิพฺพุตฺโตปี
สุสิกฺขิเตน สิปฺปาจรฺเยน วิภคฺโตว วิรจฺโต วิย โสภตฺติ อตุโถ ฯ

กณฺจนพิมฺพวณฺเณติ สาคิสฺสํ ปีโตภาสตฺยา กณฺจนพิมฺพก-
สทิสฺเส ตสฺมี รเถ ฯ กณฺจนพิมฺพวณฺเณติ วา ตสฺสา เทวตฺยา
อาลปฺนํ คนฺโชนเณน โชวิทฺวา ชาตฺติหิงฺกุลกรเสน มชฺชิตฺวา
ทฺถุจฺจุมฺพฺพฺพเณน มชฺชิตกณฺจนปฺปฏิมาสทิสฺเสติ อตุโถ ฯ ภาสสิมฺ
ปเทสนฺติ อิมํ สกกลมฺปี ญฺมิปเทลฺลํ ภาสยฺสิ วิชฺโชตยฺสิ ฯ

เอวํ เถเรณ ปุจฺฉิตฺตา สปิ เทวตา อิมานิ คาทานิ
พฺยาภาสิ

โสวณฺณชาลํ มณฺโณโณจิตฺตํ
มุตฺตฺตาจิตฺตํ เหมชาเลน นนฺนํ
ปรินิพฺพุเต โคตเม อปฺปเมยฺเย
ปสนฺนจิตฺตา อหฺมาภิโรปยฺยี ฯ

ตฺทาหํ กมฺมํ กริตฺวาน กุสลํ พุทฺทชฺวณฺณิตํ
อเปตโสกา สุจิตฺตา สมฺปโมทามนามยาติ ฯ

ตตฺถ โสวณฺณชาลนฺติ สรฺรปฺปมาเณน กตํ สุวณฺณมยฺ
ชาลํ ฯ มณฺโณโณจิตฺตนฺติ สีสาทิฏฺฐาเนสุ สีสูปคคฺชีวฺปคาทิ-
อากรณวเสน นานาวิเชหิ มณฺโณ จ สุวณฺเณน จ จิตฺตํ ฯ

เล่มที่ 23 ปาฐิตตทวควณณา หน้า 226

มุตตวจิตนติ อนุตรนุตรา อาพทฐาหิ มุตตาวลีหิ อาจิตํ ๑
เหมชาเลน ฉนุนนติ เหมมเยน ปภาชาเลน ฉนุํ ๑ ตํ หิ
นानาวิเชหิ มณ्हิ เจว สุวณเณน จ จิตตติ มุตตาวลีหิ
อาจิตมปิ สุปริสุทฐส รตตสุวณณเสว เขภยตาย ทิวากร-
กิริณสมพสโต อติวिय ปภสเรน เหมมเยน ปภาชาเลน
สญฉาทิตํ เอโกภาสํ หุตฺวา กณจนาทาสํ วिय ติฏฐติ ๑
ปรีนิพพุเตติ อนุปาทิสเสสาย นิพพานชาตฺยา ปรีนิพพุเต ๑
โคตเมติ ภควนุํ โคตเตน นินุทิสติ ๑ อปฺปเมยเยติ
คฺฉานนุภาวโต ปมินิตุํ อสกกุณเยเย ๑ ปสนนจิตตาคี
กम्मผลวิศาย พุทธารมมณาย จ สทฺชาย ปสนนมานสา ๑
อภีโรปยินฺติ ปุชวเสน สรีเร โรเปสี ปฏิมุญฺหิ ๑

ตาหนฺติ ตํ อหํ ๑ กุสลนฺติ กุจฺฉิตสลาทิตฺตฺเถน
กุสลํ ๑ พุทฺทวณณฉิตนฺติ ยาวตา ภิกฺขเว สตฺตา อปฺทา
วา ทฺวิปฺทา วาติอาทินา สมฺมาสมฺพุทฺเธน ปสฺตถํ ๑
อเปตโสกาติ โสภเหตุณฺํ โภคพฺยสนาทีนํ อภาเวน
อปฺคตโสกา ๑ เตน จิตฺตทฺกฺขาภาวมาห ๑ สุขิตาติ
สญชาตฺสุขา สุขปฺปตฺตา ๑ เอเตน สรีรทฺกฺขาภาวํ วทตี ๑
จิตฺตทฺกฺขาภาเวน จสฺสา ปโมทาปฺตติ สรีรทฺกฺขาภาเวน
อโรคตา ๑ เตนหา สมฺปโมทานนามยาติ ๑ เสถิ วุตฺตณฺยเมว ๑
อยญจ อตฺถโต ตทา อตฺตนา เทวตาย จ กถิตนียาเมเนว
สงฺคีติกาเล อายสฺมตา

นารเทน ฆมฺมสงฆมาหกานํ อารโจิต เต จ ตํ วจนํ ตเถว
สงคหํ อารโปยีสุตี ฯ

มถุถีกาวีมานวถุณณา นิภูจिता ฯ

วิสาลกขีวิมานวถุณณา

กา นาม ตฺวํ วิสาลกขีติ วิสาลกขีวิมานํ ฯ ตสฺส
กา ออุปตฺติ ภควติ ปรีนิพฺพุเต รณฺณา อชาตสตฺตฺตนา
อตุตฺตนา ปฏฺฐิตทฺธา ภควโต สรีรธาตฺตโย คเหตุวา
ราชคเห ฐเป จ มเห จ กเต ราชคหฺวาสินี เอกา มาลาการธิตา
สุนนฺทา นาม อฺปาสิกา อริยสาวิกา โสตาปนฺนา ปิตฺตเคหโต
เปสิตํ พหุํ มาลยจฺ คนฺธยจฺ เปเสตฺตวา เทวสิกํ เจติเย
ปฺมุชฺ ภาเรสิ อฺโปสถทิวเสสฺ ปนฺ สยเมว คนฺตฺตวา
ปฺมุชฺ อกาสี ฯ सा अप्रभाके अलुप्तरेण रोकेन सुग्गुजा कालि
कत्तुवा สกฺกสฺส เทวธฺโย ปรีจาริกา หุตฺตวา นิพฺพุตฺติ ฯ
อถกทิวสํ सा सकेन तेवानมินฺเตน सह จิตฺตลตาวนํ
ปาวิสิ ฯ ตตฺถ จ อณฺณาสํ เทวตानํ ปภา ปฺมุพฺพาทินํ ปภาหิ
ปฏฺฐิตา หุตฺตวา วิจิตฺตวณฺณา โหติ สุนนฺทาย ปนฺ ปภา
ตาทิ อนภิกฺกตา สภาเวเนว อฏฺฐาสี ฯ ตํ ทิสฺวา สกฺโก
เทวราชา ตาย กตฺตฺจริตํ ฅาตฺตกาโม อิมาทิ คาลาหิ ปฺมุจฺติ
กา นาม ตฺวํ วิสาลกขี รมฺเม จิตฺตลตาวเน
สมนฺตา อนฺุปรียาสี นารีคณฺปุรกฺขตา ฯ

เล่มที่ 23 ปาริจจตถกถวณณา หน้า 228

ยทา เทวา ตาวตีสา ปวิสนติ อิมं วัน
สโยคคา สรธา สพเพ จิตฺรา โหนฺติ อีธาคตาฯ
ตุยฺหฬจ อีธ ปตฺตตาย อุยฺยานเ วิจรนฺติยา
กาเย น ทิสฺสตี จิตฺตํ เกน รูปํ ตเวทิสํ
เทวเต ปุจฺฉิตาจิกฺข กิสฺส กมฺมสฺสึทํ ผลนฺติ ฯ

ตตฺถ กา นาม ตวนฺติ ปุริมตฺตภาเว กา นาม กิทีสี นาม
ตฺวํ ยตฺถ กเตน สุจริเตน อัย เต อีทีสี อานุกาवสมฺปตฺติ
อโหสีตี อธิปฺปาโย ฯ วิสาลกฺขีตี วิปฺลโลจเน ฯ

ยทาติ ยสฺมี กาเล ฯ อิมํ วนนฺติ อิมํ จิตฺตลตตานามกํ
อุปวนํ ฯ จิตฺรา โหนฺตีตี อิมสฺมี จิตฺตลตาวเน วิจิตฺตปภา-
ลัสสฺสเกน อตฺตโน สรีรวตฺถาลงฺการาทินํ ปกตีโภาสโตปี
วิสิฏฺฐภาวสมฺปตฺติยา วิจิตฺรารา โหนฺติ ฯ อีธาคตาตี อีธ
อาคตา สมฺปตฺตา อีธ วา อากมนเหตุ ฯ

อีธ ปตฺตทายาตี อิมํ จานํ สมฺปตฺตตาย อุปตฺตตาย ฯ เกน
รูปํ ตเวทิสนฺติ เกน การณเณ ตว รูปํ สรีริ เอทิสํ เอวรูปํ
จิตฺตลตาวนสฺส ปกํ อภิกวณฺตํ ติฏฺฐตีตี อธิปฺปาโย ฯ

เอวํ สกฺเกน ปุฏฺฐา सा เทวตา อิม่าหิ คาทาหิ
พฺยากาลิ

เยน กมฺเมเน เทวินฺท รูปํ มยฺหํ คตี จ เม
อิทฺธิ จ อานุกาโว จ ตํ สุโณหิ ปุรินฺทํ ฯ

เล่มที่ 23 วิสาลกฺขิวิมานวคฺฉวนณนา หน้า 229

อหิ ราชคเห รรมเม สุนนุทา นามุปาสิกา
สทฺฐา สีเลน สมฺปนฺนา สํวิภาครตา สทาฯ
อจฺญาทนญจ ภคฺตตฺถจฺ เสนาสนํ ปทีปียํ
อทาสี อฺชฺชฺกุเตสฺ วิปฺปสนฺเนน เจตสาฯ
จาทฺททฺทสี ปฺลจฺทสี ยา จ ปกฺขสฺส อฺกฺขมึ
ปาฏีหารียปฺกขญจ อฺกฺขจฺจสฺสุมาคตํฯ
อุโปสถํ อุโปสธิสฺสํ สทา สีเลสฺสํ สํวฺตา
สญฺญมา สํวิภาคา จ วิมานํ อาวสามหํฯ
ปาณาติปาตา วิรตา มุสาวาทา จ สญฺญตา
เดยฺยา จ อติจारा จ มชฺชปानา จ อารกาฯ
ปฺลจฺจตฺถิขฺยาปเท รตา อริยสจฺจาน โภวิทา
อุปาสิกฺกา จกฺขุมโต โคตมสฺส ยสฺสสิโนฯ
ตสฺสา เม ฉาตฺถิกฺลา ทาสี สทา มาลาภิหารติ
ตาทํ ภควโต ญฺเป สพฺพเมวาภิโรปียํฯ
อุโปสเถ จหิ คนฺตุวา มาลาคนฺธวิเลปนํ
ญฺปฺสุมึ อภิโรเปสึ ปสนฺนา เสหิ ปาณิกิฯ
เตน กมฺเมเนน เทวินฺท รูปํ มยฺหํ คตฺติ จ เม
อิทฺธิ จ อานฺุภาโว จ ยํ มาลํ อภิโรปียํฯ
ยญจ สิวตฺติ อาสี น ตํ ตาว วิปฺจฺจติ
อาสา จ ปน เม เทวินฺท สกทาคามินี สियนฺติฯ

ตตฺถ คตฺติติ อยํ เทวคตฺติ นิพฺพตฺติ วาฯ อิทฺธิติ อยํ เทวิทฺธิ

เล่มที่ 23 ปาฐกถตถวคถวณณา หน้า 230

อธิปฺปายสมิขณฺณํ วาฯ อานุกาโวติ ปภาโวฯ ปุรินุททาติ สกุกิ

อาลปติฯ โส หิ ปุเร ทานํ อทาสีติ ปุรินุทโทติ วุจฺจติฯ

ฉาติภูลาติ ปิตุเคหิ สนุชาย วทติฯ สทา มาลาภิ

หารตีติ สทา สพฺพกาลํ ทิวเส ทิวเส ฉาติภูโต ทาสียา

ปฺปฬิ มยฺหิ อภิหริยติฯ สพฺพเมวาทิโรปยฺนติ มยฺหิ ปิพฺพนฺชฺนตฺถาย

ปิตุเคหโต อาหฺมฺมํ มาลํ อณฺณณจฺจ กนฺธาที สพฺพเมว อตฺตนา

อปริภุณฺชิตฺวา ภควโต ฐเป ปุชฺชนวเสน อภิโรปยฺมึ ปุชฺ

การเสีฯ อุโปสเถ จหิ กนฺตฺวาติ อุโปสถทิวเส อหเมว

ฐปฺภูจฺจานํ กนฺตฺวาฯ ยํ มาลํ อภิโรปยฺนติ ยํ ตทา ภควโต

ฐเป มาลาคนฺธาภิโรปณิ กตฺมึ เตน กมฺเมนาติ โยชฺนาฯ

น ตํ ตาว วิปฺจฺจตีติ ยํ สีลวตี อาสีฯ ตํ สีลรฺกฺขณฺณํ

ตํ รกฺขิตํ สีลํ ปุชฺชามยฺปฺลฺลยฺสฺส พลวภาเวน อลทฺุโรกาสิ น

ตาว วิปฺจฺจติ น วิปฺจฺจิตฺุ อารทฺุธิ อปรสฺมึเยว อตฺตภาเว

ตสฺส วิปาโกติ อตฺุโถฯ อาสา จ ปน เม เทวีนุท สกทาคามินิ

สียนฺติ กถิ นฺุ โย อหิ สกทาคามินิ ภเวยฺยนฺติ ปตฺถนา

จ เม เทวีนุท อริยธมฺมวิสยาว น ภววิเสสวิสยาฯ

สา ปน สปฺปิมณฺฑํ อิจฺจโต ทริโต ปจฺจิตํ วิย อนิปฺผาทินิติ

ทสฺเสติฯ เสสิ วุตฺตนยเมวฯ

อิมิ ปน อตฺถิ สกโก เทวานมฺินฺโท อตฺตนา จ ตาย

เทวธีตาย จ วุตฺตนิยามเมเนว आयสฺมโต วฺจฺจิสฺตฺถเรสฺส

เล่มที่ 23 ปาฐิตตถกวิมานวณณา หน้า 231

อาโรเจสิ ฯ आयसुमा वृक्षीसो संक्षीतिकाले चम्मसंग्माहकानं
महादेरानं आरोजेसि ते ज तं तदेव संक्षीती आरोपीसुति ฯ
विशालक्षिविमानवणणा निगुञ्जिता ฯ

पाठित्तत्तकविमानवणणा

पाठित्तत्तके गोविपारेति पाठित्तत्तकविमानं च तसुस का
उपपत्ति ऋक्वा सारुत्तियि विरुति चेत्तवने च तेन समयेन
सारुत्तियासी अणुत्तरो उपासगो ऋक्वन्तं उपसंगमित्वा
सुवत्तनाय निमन्तेत्वा उत्तनो केत्तवारे मन्तं मन्थपि
सखचेत्वा साधिकागारि प्रिक्षिपित्वा उपरि वितानं पन्थित्वा
रुच्युक्तागतो उरुसापेत्वा नानाविराक्वण्णानि वत्तानि
कन्धत्तम्पुप्फत्तम्मालात्तमानि ज ओलम्पेत्वा
सित्तसम्मणुजे पत्तेस आसनानि पणुत्तापेत्वा ऋक्वत्तो कालं
आरोजेसि च ओठ ऋक्वा पुप्फणुत्तसम्भं निवासेत्वा पत्तजिवरमात्तय
त्तवविमानं विय ओलङ्कत्तपणुत्तत्तं मन्थपि प्रविसित्वा सत्तसुत्तरीसि विय
अणुत्तवकुञ्जि ओठास्यमानो पणुत्तत्ते आसने नितीति उपासगो
कन्धत्तम्पुप्फत्तम्पत्तीपेहि ऋक्वन्तं पुञ्जेसि च

तेन ज समयेन अणुत्तरा गणुत्तहारिका अत्तुति अन्धवने
सुप्पत्तित्तं ओत्तगुरुक्खं तिस्सा सत्तत्तवत्तगुरानि पिण्णत्तिकत्तानि पणुत्ति
ओत्तगत्तम्पत्तानि कहेत्वा आक्कण्णत्ति ऋक्वन्तं तत्तुत्त नित्तिन्नं

เล่มที่ 23 ปาฐิตตคฺคาวิมานวคฺคฺวณฺณา หน้า 233

ฆายเส ตํ สฺวจินฺธํ รุปี ปสฺสตี อมานุสํ
เทวเต ปุณฺณิตาจิกฺข กิสฺส กมฺมสฺสตีํ ผลนฺติ
ตตฺถ ปาฐิตตคฺคเก โกวิปาเรตี ปาฐิตตคฺคนามเก
โกวิปารปุเป อาทาย ทิปุพฺพมัลลํ คณฺถมานาตี โยชนา ฯ
ยํ หิ โลภียา ปาฐิตตคฺคตี วทนฺติ ตํ มาคฺชภาสาย
ปาฐิตตคฺคกนฺตี วุจฺจตี ฯ โกวิปาโรตี จ โกวิปารชาติโก ฯ
โส จ มนุสฺสโลเกปี เทวโลเกปี โกวิปาโร ฯ ตสฺสาปี ชาตีตี
วทนฺติ ฯ

ตสฺสา ปน เทวตาย นจฺจนกาเล องฺกการวเสน สรีโรโต
ปิลนฺธนโต จ อตีวีย มธฺโร สทฺโท นิจฺจเรตี ฯ คณฺโธปี
สทา สพฺพา ทิสาปี ฝริตฺวา ติจฺจตี ฯ เตนาห ตสฺสา
เต นจฺจมานายาตีอาทิ ฯ ตตฺถ สวณฺียาตี โสตุํ ยุตฺตา ฯ
สวณฺิสฺส วา หิตา ฯ กณฺณสฺสชาติ อตุโถ ฯ

วิวคฺตมานา กาเยนาตี ตว กาเยน สรีเรน
ปรีวคฺตมานเนน อิตฺถมฺภูตลภฺขณฺเณ เจตํ กรณฺวจฺนํ ฯ ยา
เวณฺิสฺส ปีลนฺธนาตี ยานี เต เกสเวณฺิสฺส ปีพฺนฺธนาตี ฯ
วิกคฺติโลโป เจตฺถ ทญฺจพฺโพ ลิงฺควิปฺลฺลาโส วา ฯ

วภูสฺกาตี รตนมฺยา กณฺณิกา วภูสฺกาตี อตุโถ ฯ
วาตฺฐตาตี มนฺเทเน มาลฺเตเน ฐูปยมานา ฯ วาเตเน สมฺปกมฺปีตาตี
วาเตเน สมฺนตโต วิเสสโต กมฺปีตา ฯ จลิตา ฯ อถ วา วภูสฺกา

เล่มที่ 23 ปาฐิตตทวควณณา หน้า 234

วาทฐตา วาเตน สมฺปทปิตาติ อวาเทริตาปี วาเทริกาปี เย
เต วภูตกา กมฺปิตา เตสํ สฺยยติ นิกฺโขโสตติ อตฺถโยชนา ฯ
วาติ คนฺโธ ทิสสา สพฺพาติ ตสฺสา เต สิริสฺมี
ทิพฺพมालาย คนฺโธ วายติ สพฺพา ทิสสา ฯ ยถา กิ ฐกฺโข
มณฺชฺสโก ยถาติ ยถา นาม มณฺชฺสโก ฐกฺโข สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
คนฺเชน พฺหุณี โยชนานิ ผรมาโน สพฺพา ทิสสา วายติ เอวํ ตว
สิริสฺมี ปิพนฺชนมลาย คนฺโธติ อตฺถโ ๑ โส กิร ฐกฺโข
คนฺชฺมาทเน ปจฺเจกพฺพุชานํ อุโปสถกรณมณฺชฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
ติภูจฺติ ฯ ยตฺตทกานิ เทวโลกे จ มนฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
ตานิ ตสฺส
โหติ ฯ เอวํ ตาย เทวตาย ปิพนฺชนมลาย คนฺโธติ ฯ
เตน วุตฺตํ ฐกฺโข มณฺชฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
ยทปิ ตสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
ตตฺถ อารมฺมณานิ ปิยรฺูปานิเยว คนฺชฺรฺูปานํ ปน
สฺวิเสสฺสานํ ตสฺสา เทวตาย ลากิภาวโต ฌายเส ตํ สฺจ
คนฺชฺ ฐปํ ปสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
คาถาหิ พฺยาภาสิ
ปรกฺสฺสรํ อจฺจิมนฺตํ วณฺณคนฺเชน สฺยฺตํ
อโสกปฺปฺพมลาหา พุทฺธสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส

เล่มที่ 23 ปรัจจตถกวกถวณณา หน้า 235

ต่าห้ กมม้ กริตถวณ กุสล้ พุทฐวณณิตถ

อเปตโศกา สุกิตถา สมนปโหมทามนามยาติ ๗

ตถถ สุโธตปวาพสงฆมาตสนนิกสส กิณชกขเกสรสมุทาเยน
ภานูร์สีชาลสส วิย อโศกป্পุสุตตมสส ตทา อูปภูจิตถ
สนุชทายาห ปภสสร อจจินนตุนติ ๗ เสลล วุตตนยเมว ๗
ปรัจจตถกวิมานวณณา นิภูจิตถา ๗

อิตถ ปรมตถที่ปนียา บุททกภูจกถาย วิมานวตถุสมิ

ทสวตถุปภิมณทิตสส

ตติยสส ปรัจจตถกวกถสส อถถวณณา นิภูจิตถา ๗

จตุตฺโต มลฺลชฺฎฺจกวกฺโก

มลฺลชฺฎฺจกวิมานวณฺณา

มลฺลชฺฎฺจเก วิมานสฺมี โสวณฺณวาลูกาสนฺถเตติ มลฺลชฺฎฺจก-
วิมานํ ๑ ตสฺส กา อุปฺปตฺติ ๑ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ ๑
ตตฺถ อลฺลตโร อุปาสโก ภควนฺตํ นิมนฺเตตฺวา อนนฺตรวิมานे
วุตฺตนเยน มณฺฑปํ สขฺเขตฺวา ตตฺถ นิสินฺนํ สตฺถาโร ปุเชตฺวา ทานํ
เทติ ๑ เตน จ สมเยน อลฺลตฺรา กุลทาสี อนฺชเวน
สุปฺปฬิตํ สาลรฺกขํ ทิสฺวา ตตฺถ ปุปฺพานิ กเหตุวา ทิเรหิ
อาวณฺติตฺวา วฏฺสเก กตฺวา ปุณ พฺหุณี มุตฺตปุปฺพานิ
อภฺคปุปฺพานิ จ กเหตุวา นครํ ปวิฏฺฐา ตสฺมี มณฺฑาเป
ยฺคนฺชฺรปพฺพตฺถกฺขณิ โอบาสยฺมานํ พาลสฺสุริยํ วยิ ฉพฺพณฺณ-
พฺพุทฺธสิโย วิสฺสขฺเขตฺวา นิสินฺนํ ภควนฺตํ ทิสฺวา ปสนฺนจิตฺตา
เดหิ ปุปฺเพหิ ปุเชนฺติ วฏฺสกาณิ อาสนสฺส สมนฺตโต จเปตฺวา
อิตรานิ จ ปุปฺพานิ โอบิริตฺวา สกฺกจฺจํ วนฺทิตฺวา ติกฺขตฺตํ
ปทฺถกฺขณํ กตฺวา อคฺมาสิ ๑ सा अप्रभाके कालं कत्वा त्वात्सीश्वने
निपुपत्ति तत्तु तससा रत्तफलिकम्यं विमानं तसस ज प्रुतो
सुवण्णवालुकान्धत्तुमिภาคं महन्तं सालनं पात्त्रहोसि ๑
सा यथा विमानतो निग्धमित्वा सालनं प्रिसदि तथा सालसा
โอบमित्वा तससा उपริ कुसฺมานิ โอบิรन्दि ๑ ตํ आयสฺมา

เล่มที่ 23 มลชฎกวิมานวถุณณนา หน้ 237

มหาโมคคัลลาโน เหฎฐา วุตตนเยน อุปคนตฺวา อิมานี
คาถานี กตกมมํ ปุจฺฉิ

มลชฎเก วิมานสมิ โสณณวาลุกสนฺถเต
ปลงฺกเกณ ตฺริเยน รมติ สุปฺปวาทีเต ฯ
ตมฺหา วิมานา โอรายุห นิมมิตา รตนามยา
โอคาหสี สาลวณํ ปุปฺผิตํ สพฺพกาลิกํ ฯ
ยสฺส ยสฺเสว สาลสฺส มฺลเต ติฏฺฐสี เทวเต
โส โส มฺลจฺฉติ ปุปฺผานี โอนมิตฺวา ทมฺมตฺตโม.
วาเตริตํ สาลวณํ อารุตํ ทิชเสวิตํ
วาตี คนฺโธ ทิสา สพฺพา รุกฺโข มลชฺฐสโก ยถา ฯ
ฆายเส ตํ สฺวจินฺธํ รุปํ ปลฺลสฺสี อมานุสํ
เทวเต ปุจฺฉิตาจิกฺข กิสฺส กมฺมสฺสีทํ ผลนฺติ ฯ

ตตฺถ มลชฎเก วิมานสมินฺติ รตฺตผลิกมเย วิมานे ฯ
สินฺทุวารกณวีรมกฺลสทิสวณฺณํ หิ มลชฎกนฺติ วุจฺฉติ ฯ
โสณณวาลุกสนฺถเตติ สมนตฺโต วิปฺปกิณฺณาหิ สุวณณวาลูกาหิ
สนฺถตฺถุมิภาเค ฯ รมติ สุปฺปวาทีเตติ สฺฐจฺจ ปวาทีเตน
ปลงฺกเกณ ตฺริเยน อภิรมสี ฯ

นิมมิตา รตนามยาตี ตว สฺจฺริตสีปฺปนา อภินิมมิตา
รตนามยา วิมานา ฯ โอคาหสีตี ปวิสสี ฯ สพฺพกาลิกนฺติ สพฺพกาล
สุขํ สพฺพอตุสฺปฺปายํ สพฺพกาลे ปุปฺผนํ กํ วา ฯ

เล่มที่ 23 มลชฎกฐกถาวิมานวคฤวณณา หน้า 238

วาเตริตนติ ยถา ปุปฺปานี โอิกรินฺติ เอวํ วาเตน
อีริตํ จลิตํ ๑ อาฐตฺนติ มนฺเทน มาลฺเตน สนิกํ สนิกํ
วิฐฺปยมานํ ๑ ทิชเสวิตนฺติ มยฺรโกกิตาทิสกฺณสงฺเมหิ อุปฺเสวิตํ ๑
เอวํ เถเรน ปุฎฺฐา สว เทวตา อิมานิ คธาหิ พุยาภาสิ
อหํ มนฺสฺเสสฺ มนฺสฺสกฺฐตา ทาสี อยฺรกุเล อหํ
พุทฺธํ นิสินฺนํ ทิสฺวาน สาลปุปฺเพหิ โอิกรี ๑
วภูตฺกณฺจ สุกตํ สาลปุปฺผมยํ อหํ
พุทฺธสฺส อุปฺนามีสี ปสนฺนา เสหิ ปาณฺหิ ๑
ตาทํ กมฺมํ กริตฺวาน กุสลํ พุทฺธวณฺณิตํ
อเปตโสกา สุขิตา สมฺปโมทามนามยาติ ๑
ตตฺถ อยฺรกุเลติ อยฺยกุเล สามิกเคเหติ อตฺโถ ๑ อหฺนฺติ
อโหสี ๑ โอิกรินฺติ มุตฺตปุปฺเพหิ วิปฺปกรี ๑ อุปฺนามีสินฺติ ปุชฺาย
ปุชฺาวเสน อุปฺนามีสี ๑ เสถํ วุคฺตฺนยเมว ๑
มลชฎกฐกถาวิมานวคฤวณณา นิฎฺฐิตา ๑

ปกสูสรวิมานวณณา

ปกสูสรรรวณณนิเกติ ปกสูสรวิมานิ ๗ ตสูส กา
อุปุตติ ภควา ราชคเห วิหริติ ๗ เตน จ สมเยน ราชคเห
อณตโร อุปาสโก มหาโมคคัลลานตเถเร อภิปสันโน
โหติ ๗ ตสูเสกา ฐีตา สทฐา ปสันนา สปิ เเธเร
ครุจิตตีการพหุลา โหติ ๗ อเถกทิวสิ อายสุมา มหาโมคคัลลาน
ราชคเห ปณทาย จรนโต ตัง กุลิ อุปสงกมิ ๗ สปิ เถริ
ทิสวา โสมนสสุชาติ อาสนิ ปณญาเปตวา เเธเร ตตถ
นินิเน สุมนมาลา ย ปุเชตวา มฐริ กุพผาณิติ เเธรสสุ ปตเต
อากริ เถโร อนุโมทิตุกาโม นิสีทิ ๗ สปิ ฆราวาสสุส
พหุกิจจาย อโนกาตติ ปเวเทตวา อณตสุมิ ทิวเส ฆมมิ
โสสุสามิติ เถริ วนทิตวา อุกุโยเชติ ๗ ตทเหว จ สปิ
กาลิ กตวา ตาวตีเสสุ นิพพตติ ๗ ตัง อายสุมา มหาโมคคัลลาน
อุปสงกมิตวา อิมahi คาถาหิ ปุจันิ

ปกสูสรรรวณณนิเก

สุรตตวตถวสเน

มหิทฐิเก จนนรจิริคตเต

กา ตวั สุเก เทเวเต วนทเส มมิ ๗

ปลลลโก จ เต มหกุโฆ นานารตนจิตติโต รุจิโร

ยตถ ตวั นินินนา วิโรจสิ เทวราชาริว นนทเน วน ๗

เล่มที่ 23 มลฺลชฺชกฐกถาวิมานวคฺควณณา หน้า 240

ก็ คุวํ ปุเร สุจฺริตมาจฺริ ภทฺเท กิสฺส กมฺมสฺส วิปากํ
อนฺุโภสิ เทวโลกสุมี เทวเต ปุจฺฉิตาจิกฺข
กิสฺส กมฺมสฺสํ ผลิตฺติ ฯ

ตตฺถ ปกฺสฺสรวณฺณนิเกติ นิภาติ ทิปฺปตีติ นิภา ฯ
วณฺุโณ เอว นิภา วณฺณนิภา อติวีย โโอภาสนโตะ ปกฺสฺสรา-
ฉวิทฺทสาภาเวน วรา อุตฺตมา วณฺณนิภา เอติสฺสาติ ปกฺสฺสรว-
วณฺณนิภา ฯ อามนฺตนวเสน ปกฺสฺสรวณฺณนิเกติ วุตฺตํ ฯ
สุรตฺตวตฺตวสเนติ สฺกุจฺจ รตฺตวตฺตนิวตฺเต ฯ จนฺุทฺนรฺุจฺริคตฺเตติ
จนฺุทฺนानฺุติตฺตํ วีย รฺุจฺริคตฺเต โคสิตจนฺุทฺนเนน พหฺลตฺรานฺุติตฺตํ
วีย สุรตฺตมณฺุญฺสรีราวเวติ อตฺโถ จนฺุทฺนानฺุเลเปน วา
รฺุจฺริคตฺเต ฯ เอวํ เถเรน ปุจฺฉา เทวตา อิมานิ คากาหิ
พฺยากาลิ

ปีณฺุทฺทาย เต จรฺนตฺสฺส มานํ ผาณิตฺตญฺจ อททํ ภนฺุเต
ตฺสฺส กมฺมสฺสํ วิปากํ อนฺุโภมิ เทวโลกสุมี
โหติ จ เม อนฺุตาโป อปรทฺธิ์ ทฺกฺขิตฺตญฺจ เม ภนฺุเต
สากํ ฅมฺมํ นาสฺโสสิ สฺุเทสิตํ ฅมฺมราเชน ฯ
ตํ ตํ วทามิ ภทฺทฺนเต ยสฺส เม อนฺุกมฺปิโย โกจิ
ฅมฺเมสฺสุ ตํ สมากเปถ สฺุเทสิตํ ฅมฺมราเชน ฯ
เยสิ อตฺถิ สทฺธา พุทฺเช ฅมฺเม จ สงฺฆรตฺเน จ
เต มํ อติวิโรจนฺุติ आयุนา ยสฺสา สิริยา ฯ

ปตาเปน วณณน อุตตริตรา

อณเณ มหิทุทธิกตรา มยา เทวาติ ๑

ตตถ มาลนติ สุมนปุปฝั่ง ๑ ผาณิตนติ อัจจรัส คเหตุวา
กต ผาณิต ๑

อนูตาปติ วิปปฏิสาโร ๑ ตสส การณมาห อปรุทธิ
ทุกุชิตถจ เม ภนเดติ ๑ อิทานิ ต สรูปโต ทสเสติ สห
ชมม นาสโสสินติ สห อห ตทา ตว เทเสตุกามสส ชมม
น สณิ ๑ กิทธิ สเทสิติ ชมมราชนาติ สมมาสมพุทเธน
อาทิกถยาณาทิตาย เอกนตนิยยานิกตายน จ สวากุชาตนติ
อตโต ๑

ตนติ ตสมา ชมมราชน สเทสิตตตา ๑ อสวณสส จ
มาทิสานัน อนุตาปเหตุภาวโต ๑ ตนติ ตวั ตยุนติ อตโต ๑
ยสสาติ โย อสส ๑ อนุกมปิโยติ อนุกมปิตพุโพ ๑ โกจิติ โย
โกจิ ๑ ชมเมสสุติ สีลาทิมเมสสุ ๑ ชมเม หิติ วา ปาโธ ๑
สาสนชมเมติ อตโต ๑ หิติ นิปาตมตติ ๑ วจนวิปลลาโส วา ๑
ตนติ อนุกมปิตพุททุกถ ๑ สเทสิตตติ สจจ เทสิติ ๑

เต ม อติวิโรจนตติ เต รตนตเตย อภิปปสนนา
เทวปุตตา ม อติกมิตวา วิโรจนติ ๑ ปตาเปนาติ เตชสา
อานูภาเวน ๑ อณเณติ เย อณเณ ๑ มยาติ นิสสกุเก กรณวณัน ๑
วณณน อุตตริตรา มหิทุทธิกตรา จ เทวา เต รตนตเตย

เล่มที่ 23 มลชฎกวกกถุณณนา หน้ 242

อภิปสนนาเยว เทวปุตตา มํ อตถกมิตวา โรจนตติ ปตาเปนตติ
ทสเสตติฯ เสถิ วุตตนยเมวฯ

ปรกสสรวิมานวถุณณนา นฎจติฯ

นาควิมานวถุณณนา

อลงกตา มณิกถจนาจิตนตติ นาควิมานํฯ ตสส กา
อุปุตติ ภควา พาราณสียิ วิหระติ อสิปตเน มิกทาเยฯ
เตน สมเยน พาราณสิวาสินี เอกา อุปาติกา สทฐา
ปสนนา สิตาจารสมปสนนา ภควนตติ อุตทิสส วตถยัค
วายาเปตวา สุปริโธตติ การาเปตวา อุปสงกมิตวา ภควโต
ปาทมูลเจ เจเปตวา เอวมาห ปฏิกคณหาตุ ภนเต ภควา
อิมิ วตถยัค อนุกมปํ อุปาทาย ยํ มม อสส ทิฆมรตติ
หิตาย สุขายาติฯ ภควา ตํ ปฏิกคเหตุวา ตสสา อุปนิสสย-
สมปตติ ทิสวา ฆมมํ เทเสติฯ เทสนาปริโยसानเน สา
โสตาปตติผลเต ปตติจหิตวา ภควนตติ วนทิตวา ปทกขินิ
กตวา เคหํ อคมาสิฯ สาน จิสเสว กาลิ กตวา ตาวตีเสส
อุปปสนนา สกกสส เทวราชสส ปียา อโหสิ วถลภา ยสุตตรา
นาม นามเนฯ ตสสา ปุณณานูภาเวเน เหมชาลสถณนโน
กถชรวโร นัพพตติ ตสส จ ขนุเช มณิมโย มณฺหาโป
มชฺเช สุปณณตตรตนปลลงโก นัพพตติ ทวิสฺ ทนเตสฺ จสส
กมลถวถยชชลา รณณียา เทว โปกุชเรนโย ปาตุรहेสิฯ ตตถ

ปทุมกณณิกาสุ จิตา เทวธิตา ปกคหิตปญจกิกตริยา นจจุนติ เจว
คายนติ จ ฯ

สตถา พาราณสียิ ยถาภรินตัม วิหริตวา เยน สาวตถิ
เตน จาริกัม ปกคามิ ฯ อนุப்புเพน สาวตถิ ปตวา ตตร
สุทัม ภควา สาวตถियิ วิหริติ เขตวเน อนาถปิณทิกสุส
อาราเม ฯ อถ สา เทวตา อตตนา อนุญยमानัม ทิพพสมปตติ
โธโลเกตวา ตสสา การณัม อุปรารเณตี สตถ วตถยुकทาน-
การณณติ ฉตวา สลชชาตโสมนสุสา ภควติ ปสาทพหุमानา
วณทิตุกามา อภิกกนุทาย รตติยา หตถิกขนชวรคตา อากาเสน
อากนตวา ตโต โธตริตวา ภควนตัม วณทิตวา อณชตี
ปกคยห เอกมนตัม อฏจาสิ ฯ ตัม आयसुमा वङ्गिसे भक्वतो
अनुलयाय ओमाहि कागाहि पुञ्जि

อลงกตา มณิกณจนาจิตัม
สุวณณชาลจิตัม มหนตัม
อภिरุยห คชวรี สุกปปีตัม
อิธาคมา เวหายสิ อนตลิกเข ฯ
นาคสุส ทนุเตสุ ทเวสุ นิมมิตา
อจโฆทกา ปทุมินิโย สุลลลา
ปทุมเมสุ จ ตूरियकणा पञ्चशरे (७)
ओमा ज नज्जुनति मनोहरायि ฯ

๑. ส. ปาชชเร ฯ

เล่มที่ 23 มลชฎิกวคควณณา หน้า 244

เทวิฑฐิปตตาสี มหานุภาเว

มนุสฺสฏฐตา กิมกาสี ปุณฺณ

เกนาสี เอวณฺชลิตานุกาวา

วณฺโณ จ เต สพฺพทิสสา ปภาสตีติ ฯ

ตตฺถ อลงฺกตตติ สพฺพพารณวิภูสิตา ฯ มณิกณฺจนาจิตฺนฺติ
เดหิ ทิพฺพมานเนหิ มณิสฺสวณฺณเนหิ อาจิตฺติ ฯ โสวณฺณชาลจิตฺนฺติ
เหมชาลสณฺณนํ ฯ มหนฺตฺนฺติ วิปฺลฺลิ ฯ สุกปฺปิตฺนฺติ
กมนฺสนฺนาหวเสน สฺกุฏฺฐ สนฺนทฺธิ ฯ เวหายสนฺติ เวหายสฏฺเท
หตฺถิปิฏฺฐเจ ฯ อนฺตลิกฺเขตฺติ อากาเส อลงฺกตมณิกณฺจนาจิตฺนฺติปิ
ปาโง ฯ อัยฺ เหตุถฺ สงฺเขปฺตฺโต เทวเต ตฺวํ สพฺพาลงฺการเห
อลงฺกตา อลงฺกตมณิกณฺจนาจิตฺติ อติวีย ทิพฺพมานเนหิ มณฺนิหิ
กณฺจนเนหิ จ อลงฺกรณฺวเสน ขจิตฺติ เหมชาเลหิ
กุมฺภาลงฺการาทิเกเทหิ หตฺถาลงฺการเหหิ จิตฺติ อามุตฺตํ มหนฺตํ
อติวีย พุรฺหนฺตํ อุตฺตมํ กษฺ อารุญฺห หตฺถิปิฏฺฐจฺยิยา
นินฺสิณฺนา อากาเสเนว อิธ อมฺหากํ สนฺตีกํ อากตฺตติ ฯ

นาคสฺส ทนฺเตสฺสุ ทฺเวสฺสุ นิมฺมิตฺตติ เอราวณฺสสฺส วิย
นาคราชสฺส อิมสฺส ทฺวีสฺสุ ทนฺเตสฺสุ เทว โปกฺขรณฺนิโย
สฺวจริตฺสปีณา สฺกุฏฺฐ วิรจิตฺตา ฯ ตฺริยคณฺนตติ ปณฺจกฺกิตฺตฺริยคณฺนา
ปณฺจกฺกิตฺตฺริยสมฺมุหา ฯ ปกฺชฺชเรติ ทฺวาทสนฺนํ ลยเกทานํ วเสน
ปเกทํ กจฺจนฺติ ฯ ปวชฺชเรติ จ ปจฺนฺติ ฯ ปกาเรหิ วาทียนฺตฺติ

อตุโถ ๑ เอว เถเรน ปุฏฐา เทวตา อิมาทิ กาทาหิ วิสุตชเชติ

พาราณสิยิ อุปสงกมิตวา

พุทฺธสฺสหิ วตฺถยฺกั อทาสิ

ปาทานิ วนฺทิตฺวา จมา นิสิตี

วิตฺตา จหิ อญฺชลิกั อกาสิ ๑

พุทฺโธ จ เม กณฺจนสนฺนิกตฺตจ

อเทสยิ สมุทฺยทฺกฺขนิจจต

อสงฺขตฺ ตฺกฺขนิโรธสฺสตฺ

มคฺคิ อเทสยิ ยโต วิชานิสิ ๑

อปฺปายูกิ กาลกตา ตโต จฺตา

อุปฺปนฺนา ติทสคณฺ ยสฺสสินิ

สทฺกสฺสหิ อญฺจตรา ปชาปติ

ยสฺสจฺจรา นาม ทิสาสฺ วิสฺสจฺจตาติ ๑

ตตฺถ จมาติ ภูมियิ ๑ ภูมฺมตฺถเอ หิ อิทํ ปจฺจตฺตวจัน ๑

วิตฺตาติ ตฺถุจฺจา ๑ ยโตติ ยโต สตฺถุ สามุกฺกัสิทฺทมฺมเทสนโต ๑

วิชานิสนฺติ จตฺตาริ อริยสจฺจจاني ปฏฺธิวิชฺฉิ ๑

อปฺปายูกิติ อิทิสํ นาม อุพาริ ปุณฺณํ กตฺวา น

ตยา เอตฺสมี ทฺกฺขพฺพฺเส มนุสฺสจฺจตฺตภาเว เอว จาตพฺพนฺติ

สญฺชาตาทิสนฺธินา วิย ปริกฺขยิ คเตน กมฺมฺนา อปฺปายูกา

สมานา ๑ อญฺจตรา ปชาปตฺติติ โสพสฺสทฺสฺสานัน มहेสินัน

เล่มที่ 23 มลฺลชฺฎกวกคฺฉวณฺณา หน้า 246

อณฺดตรา ฯ ทิสาสฺ วิสฺสุตฺตาติ ทฺวีสุ เทวโลเกสุ สพฺพทิสาสฺ
ปากฺฐา ปณฺณาตา ฯ เสถิ วุคฺตฺนยเมว ฯ
นาควิมานวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

อโลมวิมานวณฺณา

อภิกฺกนฺเตน วณฺเณนาติ อโลมวิมานํ ฯ ตสฺส กา
อุปฺปตฺติ ภควา พาราณสียํ อิติปตฺเน มิกฺทาเย วิหรนฺโถ
ปุพฺพพณฺ्हสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวริ อาทาย พาราณสี
ปิณฺฑาย ปาวิสิ ฯ ตตฺถเกกา อโลมา นาม ทฺวคฺคิตฺตํ ภาวนตํ
ทิสฺวา ปสฺนฺนจิตฺตา อณฺณํ ทาทพฺพิ อปฺสฺสนฺตี อิทิสฺมปี
ภควโถ ทินฺนํ มยฺหํ มหปฺพลํ ภวิสฺสตีติ จินฺเตตฺวา
ปริภินฺนวณฺณํ อโลณฺํ สุกฺขกฺมฺมาลํ อุปเนสิ ตํ ภควา
ปฏฺฐิภุคฺคเหสิ ฯ สวา ตํ ทานํ อารมฺมณํ กตฺวา โสมนฺสฺลํ
อเวเทสิ ฯ สวา อปรภาเก กาลํ กตฺวา ตาวตีเสสุ นิพฺพตฺติ ฯ
ตํ อายสฺมา มหาโมคฺคฺลฺลาโน

อภิกฺกนฺเตน วณฺเณน ยา ตฺวํ ติฏฺฐสิ เทวเต
โอภาเสนฺตี ทิสฺวา สพฺพา โอสธิ วิย ตารกา ฯ
เกน เตตาทีโส วณฺโณ เกน เต อธิ มิชฺฌติ
อุปฺปชฺชนฺตี จ เต โภกา เย เกจิ มนฺโส ปิยา ฯ
ปุจฺฉามิ ตํ เทวิ มหानุภาเว
มนฺุสฺสฏฺฐา กิมกาสิ ปุณฺณํ

เกนาลี เอวณชลิตานุภาวา

วณโณ จ เต สพุพทิสา ปภาสตีตี

ปุจฺฉิ ฯ สาปี ตสฺส พุยาภาสี ตํ ทสฺเสตฺถุ

สา เทวตา อตฺตมฺนา โมกฺคตฺตานเนน ปุจฺฉิตา

ปฺลนฺหิ ปุณฺณา วียาภาสี ยสฺส กมฺมสฺสตีทํ ผลนฺติ ฯ

วฺตุตฺติ ฯ

อหฺลจ พาราณสียํ พุทฺธสฺสาทิจจพฺนฺธฺโน

อทาสี สฺกฺขกฺกมฺมาลํ ปสนฺนา เสหิ ปาณิภิ ฯ

สฺกฺขาย อโลณิกาย จ ปสฺส ผลํ กมฺมาสปีณฺทียา

อโลมํ สฺขิตํ ทิสฺวา โก ปฺลนฺถํ น กริสฺสตี ฯ

เตน เมตาทิสฺว วณฺโณ เตน เม อิท มิชฺฉติ

อุปฺปชฺชนฺติ จ เม โภกา เย เกจि มนฺสึ ปียา ฯ

อกฺขามิ เต ภิกฺขุ มหानุภาวา

มฺนุสฺสสฺสฺสฺวา ยมกาสิ ปฺลนฺถํ

เตนมฺหิ เอวณชลิตานุภาวา

วณฺโณ จ เม สพุพทิสา ปภาสตีตี ฯ

ตตฺถ อโลมํ สฺขิตํ ทิสฺวาติ อโลมมฺปิ นาม สฺกฺข-

กมฺมาสมตฺตํ ทตฺวา เอวํ ทิปฺพสฺสฺเชน สฺขิตํ ทิสฺวา ฯ โก

ปฺลนฺถํ น กริสฺสตีตี โก นาม อตฺตโน หิตสฺสํ อิจฺฉนฺโต

ปฺลนฺถํ น กริสฺสตีตี ฯ เสถํ วฺตุตฺตนยเมว ฯ

อโลมวิมานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

อภิภูกนุเตน วณณเณน ยา ตุวั ตัญญุจสิ เทเวเต
โอภาเสนุติ ทิสสา สพฺพวา โอสธิ วิย ตารกา ฯ
เกน เตตาทีโส วณฺโณ เกน เต อธิ มิชฌติ
อุปฺปชฺชนฺติ จ เต โภคา เย เกจิ มนฺโส ปิยา ฯ
    ปฺจุฉามิ ตํ เทว มหानุภาเว
    มนุสฺสภฺตฺตา กิมกาสิ ปฺลฺลํ
    เกนาสิ เอวณฺชิตานุภาวา
    วณฺโณ จ เต สพฺพทิสสา ปภาสตีติ ฯ

สาปี พยาภาสิ ฯ

สา เทวตา อตุตมฺนา โมกฺกคฺคฺลาเนน ปฺจุฉิตา
ปฺลฺลํ ปฺจุฉา วิยาภาสิ ยสฺส กมฺมสฺสตีทํ ผลํ ฯ
อหํ อนฺธกวินฺทมฺหิ พุทฺธสฺสาทิจฺจนฺธฺโน
อทาสี โกลสมฺปํกํ กณฺชิกํ เตลฐฺปิโต ฯ
ปีปฺผลฺยา ลสฺสเณน จ มิสฺสํ ลามณฺชเกน จ
อทาสี อุชฺฐุตฺสุมิ วิปฺปสฺนเนน เจตฺสา ฯ
ยา มหฺลิตฺตํ กาเรยฺย จกฺกวตฺติสฺส ราชีโน
นารี สพฺพงฺกคฺคฺยาณี ภคฺตฺ จาโนมทฺสฺสิกา
เอตฺสฺส กณฺชิกทานสฺส กัลลํ นาคฺฆนฺติ โสฬสี ฯ
สตัดฺ นิกฺขา สตัดฺ อสฺสา สตัดฺ อสฺสตรีรธา
สตัดฺ กณฺณาสหฺสฺสานิ อามุตฺตมณฺนิกฺกณฺทลา
เอกสฺส กณฺชิกทานสฺส กัลลํ นาคฺฆนฺติ โสฬสี ฯ

เล่มที่ 23 มลฺลชฺชภูทกคฺควณณา หน้า 250

สตฺถิ เหมวตา นาคา อีสาทนฺตา อรุพฺพหฺวา
สฺวณฺณกจฺจมา มาตงฺกา เหมกปฺปนิวาสนา
เอกสฺส กณฺชิกทานสฺส กถฺมึ นาคณฺนติ โสฬสี ๕
จตุณฺนมนฺปี ทีปานิ อีสฺสรึ โยธ การเย
เอกสฺส กณฺชิกทานสฺส กถฺมึ นาคณฺนติ โสฬสีนฺติ ๕

ตตฺถ อทาสี โกลสมปฺปากํ กณฺชิกํ เถลฐปิตนฺติ
พทฺธโมทกทสาเว จตุคฺคโณทกสโมทิตฺเต ปาเกน จตฺตตฺถภาควาสฺสภูจฺ
ยาคู ปจิตฺวา ตํ ติกฺกุกอชโมทหิงฺกุชฺรกลสฺสณาทิหิ กณฺนุกณฺนเทหิ
อภิสงฺขริตฺวา สฺฐฐปิตํ กตฺวา ลามณฺชกนฺธํ คาทาเปตฺวา
ปสนฺนเนน จิตฺเตน ภควโต ปตฺเต อากิริตฺวา สตฺถาริ อุทฺทิสิตฺวา
อทาสี เณรสฺส หตฺถे ปตฺติภูจฺเปสินฺติ ทสฺเสตฺติ ๕ เตนานา
ปิปฺพลยา ลสฺสณฺเนน จ มิสฺสํ ลามณฺชเกน จ
อทาสี อุชฺชุตฺสุมิ วิปฺปสนฺนเนน เจตฺตาสติ ๕

เสถํ วุตฺตณฺนยเมว ๕

เอวํ อายสฺมา มหาโมคฺคัลลาโน ตาย เทวตาย อตฺตนา
สมฺปจิตฺตฺจริตกมฺเม อวิกเต สปริวาราย ตสฺสา ชมฺมํ เทเสตฺวา
มนุสฺสโลกํ อากนฺตฺวา ตํ ปวตฺตี ภควโต อโรเจสิ ๕ ภควา
ตมตฺถํ อภูจฺปฺปตฺตี กตฺวา จตฺตปริสฺมชฺเณ ชมฺมํ เทเสสิ ส
เทสนา มหาชนสฺส สาคฺคิกา อโหสิตฺติ ๕

กณฺชิกทายิกาวิมานวคฺควณณา นิฏฺฐิตา ๕

วิหารวิมานวณณนา

อภิกฺกนฺเตน วณณนาติ วิหารวิมานํ ฯ ตสฺส กา
อุปฺปตฺติ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ เขตวเนน ฯ เตน สมเยน
วิสาขา มหาอุปาสิกา อณฺเฏตรสฺมี อุตฺตวทิวเส อุตฺตยาน
วิจฺรณตฺถํ สหายิกาหิ ปรีชเนน จ อุตฺตสาหิตา สุนฺหาตานุลิตฺตา
สุโกชนํ ภูณฺชิตฺวา महाตปาสาธนํ ปิพนฺธิตฺวา ปณฺจมตฺเตหิ
สหายิกาสเตหิ ปรีวาริตา มหนฺเตน อิตฺตฺริเยน มหตา
ปรีจฺเจเทน เกหโต นิกฺขมิตฺวา อุตฺตยานํ อุตฺตสฺส กจฺฉนฺตี
จินฺเตสิ พาลทาทิกาย วิย กิ เม โมฆกิพีเตน หนฺทาหํ
วิหารํ กนฺตฺวา ภควนฺตํ มโนภาวนิเย จ อเยเย วนฺทิสฺสามิ
ชฺมมฺมจฺจ โสสฺสามิตี วิหารํ กนฺตฺวา เอกมฺนฺเต จตฺวา
มหาตปาปิพนฺธนํ โอมฺมจฺจิตฺวา ตํ ทาสิยา หตฺเถ ทตฺวา ภควนฺตํ
วนฺทิตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสิตี ฯ ตสฺสา ภควา ชฺมมํ เทเสสิ ฯ

สา ชฺมมํ สุตฺวา ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา ปทกฺขิณฺณํ กตฺวา
มโนภาวนิเย จ ภิกฺขุ วนฺทิตฺวา วิหารโต นิกฺขมิตฺวา โถกํ
กนฺตฺวา ทาสี อาท หนฺท เช อากรณฺณํ ปิพนฺธิสฺสามิตี ฯ
สา ตํ ภณฺฑิกํ กตฺวา พนฺธิตฺวา วิหารे จเปตฺวา ตหํ
ตหํ วิจฺริตฺวา กมนฺกาเล วิสฺสริตฺวา คตฺตฺตา วิสฺสริตํ มยา
ติฏฺฐ อเยเย อาทฺริสฺสามิตี นีวตฺติตฺตฺกามา อโหสิ ฯ วิสาขา
สเจ เช ตํ วิหารे จเปตฺวา วิสฺสริตํ ตสฺส วิหารสฺเสว

เล่มที่ 23 มลชัญญกวกคณณา หน้า 252

อตุถาย ตั ปริจจชิสสามิติ วิหาริ คณตุวา ภควนตุ
อุปสงกมิตวา วนุทิตวา อตุตโน อธิปายิ ปเวเทนุติ วิหาริ
ภนุเต การุเสสามิ อธิวาเสตุ เม ภควา อนุคมปิ อุปาทายาติ
อาห ๑ อธิวาเสสิ ภควา ตุนุหิภาเวน ๑

สา ตั ปิลนุชนั สตสหัสสาธิกนวกโฏอิคณนัง วิสขชเขตวา
อายสมตวา มหาโมคคัลลนตุเถเรน นวกมมาธิญายเกน
สุวิกตตภิตติมภตุลาโคปานสิกณณิกทวารพาหวาตปานโสปาณา-
ทิกะหวายวั มโนหริ สุวิกปปีต กฏจกมมรมณิยิ สุปริกมมกต
สุชากมมัม มนุญญัน สุวิริจิตมาลาถกมมตตากมมาทิจิตตกมมวิจิตต
สุปรินิญจิต มณิกุญญิมสทิสกมิตลั เทววิมานสทิสั हेญจาญมิยิ ปญจ
กพภสตานิ อุปรินุญมิยิ ปญจ กพภสตานิติ กพภสสสสปฏิมณุฑิต
พุทฐสส ภควโต จ ภิกขุสงขมสส จ วสนานุจจวิกิ มหนตุ
ปาสาทิ ตสส ปริवारปาสาทสสสญจ เตสิ ปริवारภาเวน
กุญ्หมณุฑปจกมนาทีนิ จ การุเนตุ นิ วหิ มาเสหิ วิหาริ
นิญจาเปสิ ๑ ปรินิญจิตะ จ วิหาระ นวเหว หिरณुญโฏอิหิ
วิหารมहि การุเนตุ ปญจมตเตหิ สहायिकासतेหิ สพุธิ ปाสาทि
อภिरุหิตวา ตสส สมปตตี ทิสวา โสมนสสชาตา สहायिका
อาห อิมิ เอวรूपิ ปาสาทิ การุเนตุยา ยิ มया पुญญि
ปสุตต ตั อนุโมทถ ปตตितานัน โว ทมมิติ ๑ อโห สาธุ
อโห สาธุติ ปสนนุจิตตา สพุพาปิ อนุโมทิสु ๑

เล่มที่ 23 วิหารวิมานวถุณณนา หน้ 253

ตตถ อถุณตรา อุปาสิกาปี วิเสสโต ตั ปตติทานั
มนสากาสี สาน จิรสเสว กาลั กตฺวา ตาวตีเสสุ นีพพตฺติ ฯ
ตสฺสา ปุณฺณานุกาเวน อนนกกฏฏากการปการอุยฺยานโปกฺขรณิ-
อาทิปฏิมณฺฑิตั โสฬสโยชนายามวิตถารุพฺเพธ อตฺตโน ปกา
โยชนสตั ผรณตั อากาสจารี มหนตั วิมานั ปาตุโรหิ ฯ
สา กจฺจณฺฑีปี อจฺจราสห วิมานน กจฺจติ ฯ วิสาขา ปน
มหาอุปาสิกา วิปฺลปฺริจฺจาคตฺาย สทฺชทาย สมปตฺติยา จ
นิมฺมานรตีสุ นีพพตฺติตฺวา สุนิมฺมิตเทวราชสฺส อคฺคฺมहेสิภาวิ
สมปฺปาปฺณิ ฯ อถายสฺมา อนฺรุทฺโธ เทวจาริกั จรณฺโต ตั วิสาขาย
สหายิกั ตาวตีสภวเน อุปฺปนัน ทิสฺวา อิมาทิ กาทาทิ ปฺจฺฉิ

อภิกฺกนฺเตน วณฺณเนน ยา ตฺวํ ติฏฺฐสิ เทวเต
โอภาเสนฺติ ทิสฺวา สพฺพา โอสธี วิย ตารกา ฯ
ตสฺสา เต นจฺจมานาย องฺคฺมงฺเกหิ สพฺพโส
ทิพฺพา สทฺทา นิจฺจรณฺติ สวณฺิยา มโนรมา ฯ
ตสฺสา เต นจฺจมานาย องฺคฺมงฺเกหิ สพฺพโส
ทิพฺพา คนฺธา ปวายนฺติ สฺจิกฺนฺธา มโนรมา ฯ
วิวตฺตมานา กาเยน ยา เวณฺิสฺสุ ปิพฺนฺธนา
เตสั สฺยฺยติ นิกฺโขโส ตฺริเย ปญฺจกฺิเก ยถา ฯ
วภู์สกา วาตฺฐตา วาเตน สมปกฺมปีตา
เตสั สฺยฺยติ นิกฺโขโส ตฺริเย ปญฺจกฺิเก ยถา ฯ

เล่มที่ 23 มลชฎกถกคฤวณณา หน้า 254

ยาปี เต สิริสุมิ มาลา สัจจันธา มโนรมา
วาติ คนุโธ ทิสา สพพา รุกุโธ มลชฐสโก ยถา ฯ
ฆายเส ตัง สัจจันธัง รูปัง ปสฺสตี อมานุสํ
เทวเต ปุจฺฉิตาจิกฺข กิสฺส กम्मสฺสตีทํ ผลนฺติ ฯ

สาปี ตสฺส เอวํ พุยาภาสิ

สาวตฺถิยํ มยฺหํ สจฺฉิ ภาทนฺเต
สงฺฆสฺส กอารตี มหาวิหารี
ตตฺถปฺปสนฺนา อหมานุโมที
ทิสฺวา อการณฺจ ปิยณฺจ เมตฺติ ฯ
ตาเยว เม สฺพุทฺธนุโมทนาย
ลทฺธิ วิมานพุกฺตทสฺสเนยฺยํ
สมนฺตโต โสพสโยชนานิ
เวหายสํ คจฺฉตี อิทฺธิยา มม.

กฺฎฏาคารา นิเวสา เม วิภคฺตา ภาคโส มิตา
ททฺทลฺลมานา อาภนฺติ สมนฺตา สตโยชนํ ฯ
โปกฺขรณฺโถ จ เม เอคฺถ ปุถฺโลมฺนิเสวิตา
อจฺโฆทกา วิปฺปสนฺนา โสณฺณวาลูกสนฺถตา ฯ
นानาปทุมสณฺณนฺนา ปุณฺฑริกสโมตตา
สุรฺगी สมฺปวายนฺติ มนฺลฺลญา มาลฺลฺลตรีตา ฯ
ชมฺพูโย ปนฺสา ตาลา นาพิเกรวนานิ จ
อนฺโตนิเวสเน ชาตา นานารุกฺขา อโรปีมา ฯ

เล่มที่ 23 วิหารวิมานวถุณณนา หน้ 255

นนานาตุริยสงฆุณั อจุนราคณโฆลิตั

โยปี มั สุปิเน ปสเส โสปี วิตุโต ลียา นโร ๑

เอตาทิสั อพุกตทสเสเนยั วิมานั สพพโส ปกั

มม กมเม หิ นิพพตุตั อถั ปุณณานิ กาทเวติ ๑

ตตุถ สวตตุถิยั มยหั สจี ภทนุเต สงฆสเส การลิตั

มหาวิหารนุติ กนุเต อนรุทฐ สวตตุถิยา สมิเป ปาจีนปสเส

มยหั มม สจี สหายุกา วิสาขา มหาอุปาสิกา อากตาคตั

จาทุททิสั ภิกขุสงฆั อุททิสเส นวหิรณณโกฎิปริจจาเคน

ปุพพารามั นาม มหนตั วิหารั การลิตั ๑ ตตุถปฺปสนฺนา

อหมานุโมทินุติ ตสฺมี วิหารเ กตปริโยลิตเ สงฆสเส

นิยุยาทียมานเ ตาย กเต ปตุติทานเ อโห จานเ

วต ปริจจาโค กโตติ ปสนฺนา รตนตตุเต กมมผลเ จ

สญชาตปสาทา อหั อนุโมที ๑ วตุถวเสน ตสฺสา อนุโมทนาย

อุพารภาวั ทสเสตุ้ ทิสฺวา อการณจ ปียณจ เมตनुติ อห ๑

สทสเสคพุกั อติวีย รณณิยั เทววิมานสทิสั ตณจ อการั

มหนตั ปาสาทั ปียณจ เม พุทฐปฺปมุจ สงฆั อุททิสเส ตาทิสั

มหนตั ธนปริจจาคั ทิสฺวา อนุโมทินุติ โยชนา ๑

ตายนเ เม สุกุณฺณโมทนายาติ ยถาวตุตตาย เทยฺยธมม-

ปริจจาคาภาเวน สุกุณฺณาย เถวลา ย อนุโมทนาเยว ๑ สุกุณฺ

วิมานพุกตทสเสเนยฺยनुติ มยหั ปุพเพ อิทิสเส อฏตปุพพตาย

อพุกตั สมนนุตภททกภาเวน อติวีย สฺรูปตาย จ ทสเสเนยั

เล่มที่ 23 มลฺลชฺชกถาชาดนา หน้า 256

อิมํ วิมานํ ลทฺธิ อธิคตํ ๑ เอวํ วิมานสฺส อภिरูปตํ ทสฺเสตฺวา
อิทานิ ปมาณมหตฺตลฺลจฺ ปภาวมหตฺตลฺลจฺ อุปโกทฺตลฺลจฺ
ทสฺเสตฺถ สมนฺตโต โสฬสโยชนานีติอาทิ วุตฺตํ ๑ ตตฺถ อิทธิยา
มมาติ มม ปุณฺณิทธิยา ๑

ไปกฺขรณฺโณติ ไปกฺขรณฺนิโย ๑ ปุณฺณโลมนิเสวิตาติ ทิพฺพมจฺเจหิ
อุปเสวิตา ๑

นानาปทฺมสณฺณนาติ สตปตฺตสทสฺสปตฺตาภิเกเทหิ
นानาวิเชหิ รตฺตปทฺเมหิ รตฺตกมฺเลหิ จ สณฺณาติตา ๑
ปุณฺณทริกสโมตฺตาติ นานาวิเชหิ เสตกมฺเลหิ สมนฺตโต
อวตฺตา ๑ นานารุกฺขา อโรปีมา สุรภี สมฺปวายนฺตีติ โยชนา ๑

โสปีติ โส สุปินทสฺสาวิปี ๑ วิตุตฺติ ตฺถุโ ๑

สพฺพโส ปกฺกนฺติ สมนฺตโต โอภาสมานํ ๑ กมฺเมติ
กมฺมณิมิตฺตํ ๑ หีติ นิปาตมตฺตํ ๑ เจตนาณํ วา อปฺราปรุปรตฺติยา
พหุภาวโต กมฺเมหีติ วุตฺตํ ๑ อลนฺติ ยุตฺตํ ๑ กาทเวติ กาคุ ๑

อิทานิ อนฺนรทฺตเถโร วิสาขาย นิพฺพตฺตจฺ्ञานํ
กถาเปตฺกกาโม อิมํ คาถมาห

ตาเยว เต สทฺธชฺชโมทนาย

ลทฺธิ วิมานพฺกตทสฺสเนยฺย

ยา เจว สทา ทานมทาสิ นารี

ตสฺสา คตฺตี พฺรุหิ กุหิ อุปฺปนฺนา สาคิ ๑

เล่มที่ 23 วิหารวิมานวตถุณณา หน้า 257

ตตถ ยา เจว สา ทานมทาสี นารีติ ยสฺส ทานสฺส
อนฺุโมทนาย ตฺวํ อีทิสฺส สมฺปตฺตี ปฏฺฐิกิ ตํ ทานํ ยา
เจว สา นารี อทาสีติ วิสาขํ มหาอุปาสิกํ สนฺุชาย
วทติ ฯ ตาย เอว เทวตฺาย ตสฺสา สมฺปตฺตี กถาเปตฺุกาโม
อาห ตสฺสา คตี พฺุริหิ กุหี อุปฺปนฺุนา สาคิ ฯ ตสฺสา
คตินฺุติ ตาย นิพฺพตฺตเทวคตี ฯ

อิทานิ เถเรน ปุจฺฉิตมตฺถํ ทสฺเสนฺุติ อาห
ยา สา อหุ มยฺหํ สขี ภาทฺุเต
สงฺฆสฺส กาทฺเรสิ มหาวิหารี
วิญฺญาตธมฺมา สา อทาสี ทานํ
อุปฺปนฺุนา นิมฺมานรตีสุ เทวสุ ฯ
ปชาปตี ตสฺส สฺนนิมิตสฺส
อจินฺุติโย กมฺมวิปาก ตสฺสา
ยเมตํ ปุจฺฉสิ กุหี อุปฺปนฺุนา สาคิ
ตํ เต วิทยาภาสี อนฺุญญา อหฺนฺุติ ฯ

ตตถ วิญฺญาตธมฺมาติ วิญฺญาตสาสนธมฺมา ปฏฺฐิวิทฺฐจฺจ-
ธมฺมาติ อตฺถโถ ฯ

สฺนนิมิตสฺสาคิ สฺนนิมิตสฺส เทวราชสฺส ฯ อจินฺุติโย
กมฺมวิปาก ตสฺสาคิ วิภคฺติโลปี กตฺวา นิทฺเทโส ฯ ตสฺสา
มม สขิยา นิมฺมานรตีสุ นิพฺพตฺตฺาย กมฺมวิปากิ ปุญฺญกมฺมสฺส

เล่มที่ 23 มลชฎิกวคฤวณณา หน้า 258

วิปากฐตา ทิพพสมปตติ อจินตिया อปเปเมยยาติ อตุโถ ฯ
อนณณถาติ อวิปริตติ ยถาสภาวโต ฯ ถถึ ปนายิ ตสุสา
สมปตติ อณณาสีติ สุกททา วิย ภาททาย วิสาขาปี
เทวธีตา อิมิสฺสา สนฺตักิ อคมาสิ ฯ อิทานิ เทวธีตา เถริ
อณณสมปปี ทานสมาทปนเน นีโยเชนฺตี อิมahi คาถาหิ
ธมฺมึ เทเสสิ

เตนหฺนฺยเอปิ สมาทเปถ

สงฺฆสฺส ทานานิ ททาถ วิตุตา

ธมฺมมฺลจฺ สฺสณาท ปสนฺนมานสา

สุทฺถลโก ลทฺโธ มนุสฺสลาโก ฯ

ยิ มคฺคิ มคฺคาธิปตี อเทสยิ

พฺรหฺมสฺสโร กณฺจนสนฺนิกตฺตจฺ

สงฺฆสฺส ทานานิ ททาถ วิตุตา

มหปฺผลา ยตฺถ ภาวนฺติ ทกฺขิณา ฯ

เย ปุคฺคลา อฏฺฐ สติ ปสฺตถา

จตฺตาริ เอตานิ ยฺชานิ โหนฺติ

เต ทกฺขิณฺเยยา สฺสคตฺสฺส สาวกา

เอเตสุ ทินฺนานิ มหปฺผลานิ ฯ

จตฺตาริ จ ปฏฺิปนฺนา จตฺตาริ จ ผลे จิตา

เอส สงฺโฆ อชฺชฎฺโต ปณฺณาสีลสมาหิโต ฯ

เล่มที่ 23 วิหารวิมานวณณา หน้า 259

ยชมานานัน มนุสสานัน ปุณฺณเปกฺขาน ปาณินัน
กโรตฺถ โอปธิกั ปุณฺณํ สงฺฆเม ทินฺนํ มหปฺผลํ ฯ
เอโส หิ สงฺโฆ วิปฺโล มหคฺคโต
เอสปฺเปเมโย อุทธีว สาคโร
เอเต หิ เสฏฺฐา นรวิริยสาวกา
ปภงฺกรา ฌมฺมมูทึรยฺนุตติ ฯ
เตตฺถ สฺวทินฺนํ สุหุตฺถํ สุยฺยิจฺจ
เย สงฺฆมฺมูทึสฺส ททฺนฺติ ทานัน
สา ทกฺขิณา สงฺฆคตา ปตฺติภูจिता
มหปฺผลา โลกวิทฺฐน วณฺณิตา ฯ
เอตาทิสํ ปุณฺณมนุสฺสสรฺนฺตา
เย เวทชาตา วิจฺรฺนฺติ โลเก
วินยฺย มจฺเจรมลฺลํ สฺมฺมฺลํ
อนินฺนิตฺตา สกฺกมฺุเปนฺติ จานฺนฺติ ฯ

ตตฺถ เตน หลฺลเณติ เตน หิ อลฺลเณปี ฯ เตนาติ จ เตน
การณฺณน ฯ หีติ นิปาตมตฺถํ ฯ สฺมาทเปถาติ วตฺวา สฺมาทปนาการัน
ทสฺเสตฺถํ สงฺฆสฺส ทานานิ ททาถาติอาทิ วตฺถํ ฯ อฏฺฐหิ
อกฺขณฺเหหิ วชฺชิตํ มนุสฺสกาวิ สฺนฺชายาห สฺวทฺถลโลโก ลทฺโธ
มนุสฺสลาโกติ ฯ ตตฺถ อฏฺฐ อกฺขณา นาม ตโย อปายา
อรูปา อสณฺณสฺตฺตา ปจฺจนฺตเทโส อินฺทฺริยานัน เวกฺขลฺลํ

เล่มที่ 23 มลชฎิกวคควณณา หน้า 260

นิตมิจฉนาทิจิกตา อปาตุภาโว พุทฺธสฺสชาติ ฯ

ยํ มคฺคนฺติ ยํ เขตฺตวิเสเส กตํ ทานํ ตํ เอกนฺเตน
สฺสคติสมุปาปนโต สฺสคติกามิมคฺคํ อปายมคฺคโต จ ชงฺขมคฺคาทีโต
จ อติวีย เสฏฺฐภาเวน มคฺคาธิปตฺตินฺติ กตฺวา ฯ ทานมฺปิ หิ
สทฺฐาหิริโย วีย เทวโลกคามิมคฺโคติ วุจฺจติ ฯ ยถาห

สทฺฐา หิริยํ กุสลณฺจ ทานํ
ชมฺมา เอเต สปฺปริสฺสานุยาตา
เอตํ หิ มคฺคํ ทิวีย วทนฺติ
เอเตน หิ กจฺจติ เทวโลกนฺติ ฯ

มคฺคาธิปตฺติ วา ปาโจ ตสฺส อริยมคฺเคน สเทวกสฺส
โลกสฺส อธิปตฺติภูโต สตฺถาติ อตฺถโธ ทฏฺฐพฺโพ ฯ สงฺฆสฺส ทานานิ
ททาถาติอาทินา ปุณฺปิ ทกฺขิณฺเยยฺส ทานสํวิภาเก นियोชนฺติ
อาห ฯ

อิทานิ ตํ ทกฺขิณฺเยยฺ อริยสงฺฆํ สรฺูปโต ทสฺเสนฺติ เย
ปฺคฺคลา อฏฺฐ สตํ ปสฺตถาติ คาถมาห ฯ ตตฺถ เยติ อนิยมิโต
นิตฺเทโส ฯ ปฺคฺคลาติ สตฺตา ฯ อฏฺฐาติ เตสํ คณนปริจฺเจโท ฯ
เต หิ จตฺตาโร จ ปฏฺธิปฺนฺนา จตฺตาโร จ ผลे จิตฺตาติ
อฏฺฐ โหนฺติ ฯ สตํ ปสฺตถาติ สปฺปริเสหิ พุทฺธปจฺเจก-
พุทฺธสาวเกหิ อณฺเณหิ จ เทวมนุสฺเสหิ ปสฺตถา ฯ กสฺมา ฯ
สหชาตสีลาทิกฺคโยคโต ฯ เตสํ หิ จมฺปกพฺกฏกฺสุมาทีนํ วีย

เล่มที่ 23 วิหารวิมานวณณา หน้า 261

สหชาตวณณคนุชาทโย สหชาตสีลสมาธิอาทโย คุณา เตน เต
วณณคนุชกาทิสมนุณานี วย ปุปฺพานี เทวมนุสฺसानิ สติ ปียา
มนนาปา ปลัสียา จ โหนฺติ ฯ เตน วุคฺคํ เย ปุคฺคลา
อภูจ สติ ปสฺตถาติ ฯ เต ปน สงฺเขปโต โสตาปตฺติมคฺคภูโจ
ผลภูโจติ เอกํ ยุกํ เอว ยาว อรหตฺตมคฺคภูโจ ผลภูโจติ
เอกํ ยุกนฺติ จตฺตารี ยุกานี โหนฺติ ฯ เตนนาห จตฺตารี
เอตานิ ยุกานี โหนฺติ เต ทิกฺขิณฺเวยยาติ ฯ เตติ ปุพฺเพ
อนิยมโต อุตฺทิกฺขานํ นิยมตฺวา ทสฺสนํ ฯ เต ทิ สพฺเพปี
กมฺมํ กมฺมผลนฺจ สทฺทหิตฺวา ทาทพฺเพทยธมฺมสงฺขาติ
ทกฺขิณฺ อรหฺนฺตีติ ทกฺขิณฺเวยยา คุณฺวิเสสโยเคน ทานสฺส
มหฺปฺผลภาวสาธนโต ฯ สุกตสฺส สาวกาติ สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
ธมฺมสฺสวณฺเณ อริยาย ชาติยา ชาตตาย ตํ ธมฺมํ สฺวณฺตีติ
สาวกา ฯ เอเตสุ ทินฺนนานิ มหฺปฺผลานีติ เอเตสุ สุกตสฺส สาวเกสุ
อปฺปกานีปี ทานานิ ทินฺนนานิ ปฏิกฺคาหกโต ทกฺขิณฺวิสุทฺธิยา
มหฺปฺผลานี โหนฺติ ฯ เตนนาห ภควา ยาวตา ภิกฺขเว สงฺฆา
วา คณา วา ตถาคตสาวกสงฺโฆ เตสํ อคฺคมกฺขายตีติอาทิ ฯ
จตฺตารี จ ปฏฺิปนฺนาติอาทิ เหนฺจ วุคฺคตฺถเมว ฯ
อิธ ปน อายสฺมา อนุรฺุทฺโธ อตฺตนา เทวตฺย จ วุคฺตมตฺถิ
มนุสฺสโลกํ อากนฺตฺวา ภควโต อารโจะสี ฯ ภควา

เล่มที่ 23 มลฺลชฎกคฺฉวณฺณา หน้า 262

ตมตถํ อฏฺฐปฺปตฺตี กตฺวา สมปฺตตฺตปริสาย

ชมมํ เทเสสิ สว เทสนา มหาชนสฺส สวตฺถิกา อโหสิตี ฯ

วิหารวิมานวคฺฉวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

จตุรตฺถวิมานวคฺฉวณฺณา

อภิกฺกนฺเตน วคฺฉวณฺณาติ จตุรตฺถวิมานํ ฯ ตสฺส กา
อฺปฺปตฺติ ภควติ สวตฺถิยํ วิหรนฺเต อายสฺมา มหาโมคฺคฺฉลาโน
เทภูจฺา วุตฺตนฺเยน เทวจาริกํ จรนฺโต ตวตฺตีสภวณฺํ กโต ฯ โส
ตตฺถ ปฏฺิปาฏฺิยา จิตฺเตสุ จตฺตฺสุ วิมานेषฺสุ จตฺตฺโส เทวธีตโร
ปจฺเจกํ อจฺฉราสหสฺสปริวารา ทิพฺพสมปฺตฺตี อนฺุภวณฺติโย
ทิสฺวา ตาหิ ปุพฺเพ กตฺตมมํ ปุจฺฉนฺโต

อภิกฺกนฺเตน วคฺฉวณฺเณ ยว ตฺวํ ติฏฺฐสิ เทเวเต

โอภาเสนฺนติ ทิสฺวา สพฺพวา โอสธี วิย ตารกา ฯ

เกน เตตาทีโส วคฺฉวณฺเณ เกน เต อธิ มิชฺฉติ

อฺปฺปชฺชนฺติ จ เต โภกา เย เกจิ มนฺโส ปิยา ฯ

ปุจฺฉามิ ตํ เทวิ มหानุภาเว

มนฺุสฺสสฺสวตา กิมกาสิ ปุญฺญํ

เกนาสิ เอวณฺชลิตานุภาวา

วคฺฉวณฺเณ จ เต สพฺพทิสฺวา ปภาสตีติ

อิมายิ คาทาหิ ปฏฺิปาฏฺิยา ปุจฺฉิ ฯ ตาปี ตสฺส ปุจฺฉานนฺตรํ

ปฏิปาฐิยา พุยากริสฺส ฯ ตํ ทสฺเสตฺถุ

สา เทวตา อตฺตมนา โมคฺคฺลฺลาเนน ปุจฺฉิตา

ปฺลฺหํ ปุจฺฉา วิยาภาสิ ยสฺส กมฺมฺสฺสึทํ ผลนฺติ

อัย คาธา วุตฺตา ฯ

ตา กิร กสฺสปฺสฺส ภควโต กาเล เอสิกานามเก รกฺขเจ
ปณฺณกเต นาม นกฺเร กุลเคเห นิพฺพตฺตา วยปฺปตฺตา ตสฺมีเยว
นกฺเร ปตฺติกฺลํ คตา สมกฺควาสํ วสนฺติ ฯ ตาสฺ เอกา อณฺตริ
ปิณฺฑจาริกํ ภิกฺขุํ ทิสฺวา ปสนฺนจิตฺตา อินฺทิวรกลาปํ
อทาสิ อปรา อณฺตสฺส นิลุปฺปลหตฺถกํ อทาสิ อปรา
อณฺตสฺส ปทุมฺหตฺถกํ อทาสิ อปรา อณฺตสฺส สุมนฺมกฺลานิ
อทาสิ ฯ ตา อปรเณ สมเยน กาลํ กตฺวา ตาวตีสกฺวเน
นิพฺพตฺตีสฺส ตาสํ อจฺจราสาสฺสสฺสํ ปรีวาโร อโหสิ ฯ ตา
ตตฺถ ยาวตายุกํ ทิพฺพสมฺปตฺตี อนฺภวิตฺวา ตโต จฺจฺตา ตสฺเสว
กมฺมฺสฺส วิปากาวเสเสน อปราปรี ตตฺถเว สฺสรนฺติโย อิมสฺมีปิ
พุทฺธฺรुปฺปาเท ตตฺถเว อุปฺปนฺนา วุตฺตนเยน आयสุมฺตา
มหาโมคฺคฺลฺลาเนน ปุจฺฉิตา ฯ ตาสฺ เอกา อตฺตนา กตฺปฺณณกมฺมํ
เธรฺสฺส กถนฺตี

อินฺทิวรานํ หตฺถกํ อหฺมทาสิ

ภิกฺขุโน ปิณฺฑาย จรณฺตสฺส

เอสิกานํ อณฺตตสฺมี นกฺเร

วเร ปณฺณกเต รมฺเม ฯ

ขุททกนิกายกุกกถาวิมานวตถุวณณา (ปรมตถทีปนี) - หน้าที่ 265
เล่มที่ 23 จตุริตถีวิมานวณณา หน้า 265

เตนมุหิ เอวณชลิตานุภาวา

วณฺโณ จ เม สพฺพทิสสา ปภาสตีติ

อาห ๑ อปรา

อหิ สุมนา สุมนสฺส สุมนมกุลานิ

ทนฺตวณฺณานิ อหฺมทาสี

ภิกฺขุโน ปิณฺฑทาย จรณฺตสฺส

เอสิกันํ อุณฺณตสฺมี

นกรวเร ปณฺณกเต รฺมเม ๑

เตน เมตาทิสฺโส วณฺโณ ๑เป ๑

วณฺโณ จ เม สพฺพทิสสา ปภาสตีติ

อาห ๑

ตตฺถ อินฺทิวรานิ หตฺถกนฺติ อุทฺทาลกปฺปฬหตฺถํ วาตฆาตก-
ปฺปฬกลาปี ๑ เอสิกันนฺติ เอสิการกฺขสฺส ๑ อุณฺณตสฺมี นกร
วเรติ อุณฺณเต ภูมิปเทเส นิวิญฺเจ เมโฆทรํ ลินฺนฺเตหิ (๑) วีย
อจฺจุคฺคเตหิ ปาสาทกฺกุฏาคาราทิหิ อุณฺณเต อุตฺตมนนฺกร ๑
ปณฺณกเตติ เอวันามเก นกร ๑

นีลฺปปลหตฺถกนฺติ กฺวลยกลาปี ๑

โอทาทมฺลกนฺติ เสตมฺลํ ภิสฺมุลานํ ชวลตาย วุตฺตํ
ปทุมกลาปี สนฺชาย วทติ ๑ เตนาห หริตปฺตฺตฺนฺติอาทิ ๑
ตตฺถ หริตปฺตฺตฺนฺติ นีลปฺตฺตํ อวิชหิตมฺกุลปฺตฺตฺสฺส หิ ปทุมสฺส
๑. ปริยฺนฺเตหิ

เล่มที่ 23 มลชฎิกวคกถวณณา หน้า 266

พาหิรปุตตานี หริตวณณานิ เอว โหนตตีติ ฯ อุทกสมิ สเร

ชาตุนติ สเร อุทกมฺหิ ชาตํ สโรรฺรฺหฺนฺติ อตฺโถ ฯ

สุมฺนาติ เอวฺนามา ฯ สุมฺนสฺสาติ สุนฺทรจิตฺตสฺส ฯ

สุมฺนมกฺลानीติ ชาตีสุมฺนปฺปฺพมกฺลानी ฯ ทนฺตวณณानीติ สชฺชุกํ

อฺลฺลิจิตฺตหตฺถิทนฺตสทิสวณณานิ ฯ

เอวฺ ตาหิ อตฺตนา กตกมฺเม กถิตฺเต เถโรปี ตาถํ

อนฺนปฺพุพิกถํ กเถตฺวา สจฺจานิ ปกาเสติ สจฺจปฺริโยसानเ ตา

สพฺพปาปี สปริวารา โสตาปฺนฺนา อเหตุํ ฯ เถโร ตํ ปวตฺตี

มฺนุสฺสโลกํ อากนฺตฺวา ภควโต อโรเจติ ฯ ภควา ตมตถํ

อภฺจฺจปฺตฺตี กตฺวา สมฺปตฺตปฺริสาย ฌมฺมํ เทเสติ ฯ สา

ฌมฺมเทสฺนา มหาชนฺสฺส สาทฺถิกา ชาตฺาติ ฯ

จตฺริตฺถีวิมานวณณณา นิฏฺฐิตา ฯ

อมฺพวิมานวณฺณา

ทิพฺพิ เต อมฺพวนํ รมฺมนฺติ อมฺพวิมานํ ฯ ตสฺส กา
อุปฺปตฺติ ภควา สวตฺถิยํ วิหฺรติ เชตวนํ ฯ เตน สมฺเยน
สวตฺถิยํ อณฺตฺตรา อุปาสิกา อาวาสทานสฺส มหฺปผลตฺตจ
มหานิสฺสตฺตจ สุตฺวา จนฺทชาตา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอวมาห
อหํ ภนฺเต เอกํ อาวาสํ การฺตฺตกา มา อิจฺฉามิ ตาที่ลํ
โอกาสํ อาจิกฺขตฺติ ฯ ภควา ภิกฺขุ อาณาเปสิ ภิกฺขุ ตสฺสา
โอกาสํ ทสฺเสตฺถุ ฯ सा तदुत्तरं रमणीयं आवसि कर्तव्यं
तस्य समन्ततो अमृगुखे रोपेति ฯ

โอส อาวาโอส สมฺนตฺโต อมฺพปฺนฺตีหิ ปฺริกฺขิตฺโต
ฉายฺทกสมฺปฺนฺโน มุตฺตาชาลสฺทิสวาลูกาภินฺนปฺนฺนทรณฺมิภาโก
อติวีย มโนหโร อโหสิ ฯ

สา ตํ วิหารํ นานาวณฺเณหิ วตฺเตหิ ปุปฺผ-
ทามคฺนฺรทามาที่หิ จ เทววิมานํ วีย อลงฺกริตฺวา เตลปฺที่ปํ
อาโรเปตฺวา อมฺพรฺกฺเข จ อหเตหิ วตฺเตหิ เวเจตฺวา สงฺฆสฺส
นียฺยาเทสิ ฯ

สา อปรภาเค กาลํ กตฺวา ตาวตฺตีสภวเน นิพฺพตฺติ ฯ
ตสฺสา มหฺนตํ วิมานํ ปาตฺรโหสิ อมฺพวนปฺริกฺขิตฺตํ ฯ

สา ตตฺถ อจฺจราคณปฺริวาริตา ทิพฺพสมฺปตฺตี อนฺนภวติ ฯ
ตํ आयस्มา มหาโมคฺคฺคฺลาโน อุปคฺนฺตฺวา อิมahi คาถาหิ

เล่มที่ 23 มณชิฎฐกวกถวณณา หน้า 268

ปจฺจนิ ฯ

ทิจฺพิ เต อมฺพวนํ รมํ ปาสาเทตฺถ มหฺลลโก

นานาตุริยสงฺฆุญฺโ จ อจฺจราคณโฆสิโต ฯ

ปทีโป เจตฺถ ชลติ นิจฺจํ โสวณฺณโย มหา

ทฺสฺสผลฺลหิ รุกฺเขหิ สมนฺดา ปรีวาริโต ฯ

เกน เตตาทีโส วณฺโณ เกน เต อีธ มิชฺฌติ

อุปฺปชฺชนฺติ จ เต โภกา เย เกจิ มนฺโส ปิยา ฯ

ปจฺจณามิ ตํ เทวิ มหฺนุภาเว

มนฺุสฺสญฺตา กิมกาสิ ปุณฺณํ

เกนาสิ เอวณฺชลิตานุภาวา

วณฺโณ จ เต สพฺพทิสฺสา ปภาสตีติ ฯ

สา เทวตา อตฺตมฺนา โมกฺคฺลฺลาเนน ปจฺจนิตา

ปญฺหํ ปุณฺญา วิยาภาสิ ยสฺส กมฺมฺสฺสึทํ ผลํ ฯ

อหํ มนฺุสฺสเสสฺส มนฺุสฺสญฺตา

ปุริมาย ชาติยา มนฺุสฺสโลเก

วิหารํ สงฺฆสฺส การะสี อมฺเพหิ ปรีวาริตํ ฯ

ปรีโยสิเต วิหารเ กเรเนเต นิฏฺฐิเต มเห

อมฺเพหิ ฉาทยิตฺวาน กตฺวา ทฺสฺสมเย ผลํ ฯ

ปทีปํ ตตฺถ ชาเลตฺวา โภชยิตฺวา คณฺุตฺตมํ

นียฺยาเทสี ตํ สงฺฆสฺส ปสนฺนา เสหิ ปาณฺิภิ ฯ

เตน เม อมฺพวนํ รมมํ ปาสาเทตถ มหุลลโก
นानาตุริยสงฺฆุญฺโจ อจฺจาคณฺโฆสิโต ฯ
ปทีโป เจตถ ชลติ นิจฺจํ โสวณฺณโย มหา
ทุสฺสผลหิ รุกฺเขหิ สมนฺดา ปริวาริโต ฯ
เตน เมตาทิโส วณฺโณ เตน เม อิธ มิชฺฌติ
อุปฺปชฺชนฺติ จ เม โภคา เย เกจิ มนฺโส ปิยา ฯ
    อกฺขามิ ตํ ภิกฺขุ มหานุภาว
    มนุสฺสญฺจตา ยมกาสิ ปุณฺณํ
    เตนมหิ เอวณฺชลิदानุภาวา
    วณฺโณ จ เม สพฺพทิสสา ปภาสตีติ

สา เทวตา พุยาภาสิ ฯ

    ตตฺถ มหุลลโกติ มหนฺโต อายามวิคฺคาเรหิ อุพฺเพเชน
จ วิปฺโล อุพฺพารตโมติ อตุโธ ฯ อจฺจราคณฺโฆสิโตติ ตํ
ปโมทิตฺถํ สงฺกิตฺตวเสน เจว ปิยสลฺลาปวเสน จ อจฺจราสงฺฆเมน
สมฺมุคฺโขสิโต ฯ

    ปทีโป เจตถ ชลตีติ สุริยรสฺมิสมฺมุชฺชกิริณวิตานิ รตนปทีโป
จ เอตฺถ เอตฺถสมิํ ปาสาเท อภิชลติ ฯ ทุสฺสผลหีติ ทุสฺसानิ
ผลานิ เอเตสนฺติ ทุสฺสผลา เตหิ สมฺมุคฺคิริยมานทิวพฺพตฺถหีติ
อตุโธ ฯ

    กาเรนฺเต นิฏฺฐิตฺเต มเหติ กตฺตปริโยสิตฺตสฺส วิหารสฺส

สห รเถน ปาตุรโหสิ ฯ ตํ ทิสฺวา สกฺโก เทวราชา วิมฺหิตจิตฺโต
อจฺฉริยพฺภุชชาติ กิฺทิสฺเสน นฺุ โข โอปาริเกน กมฺมฺนา
อัยฺ เอทิสฺสิ สุมหตี เทวิทฺธิมฺุปาคตาคี ตํ อิมานี คาคานี
ปฺจุฉิ

ปีตวตฺเต ปีตชเช ปีตาลงฺการภูสิตะ
ปีตจฺนฺทนลิตฺตงฺเค ปีตูปฺปลมชารินี ฯ
ปีตปาสาทสยเน ปีตาสเน ปีตภาชเน
ปีตฉตฺเต ปีตเรถ ปีตสุเส ปีตวิชเน ฯ
กี กมฺมมกริ ภาทฺเท ปฺพุเพ มานุสเก ภาเว
เทวเต ปฺจุฉิตฺตจิกฺข กิสฺส กมฺมสุสิทฺถิ ผลนฺติ ฯ

สาปฺสส อิมานี คาคานี พฺยาคาลิ

โกสาคกี นาม ลตฺตถิ ภาเนเต ติตฺตติกา อนภิจฉิตา
ตฺตฺสา จตฺตารี ปฺพุพานิ ฐปฺปี อภิหรี อหํ ฯ
ตฺตฺถุ สรรรมุทฺทิสฺส วิปฺปสนฺเนน เจตฺสา
นาสฺส มคฺคํ อเวกฺขิสฺสํ น ตกฺกมนฺสา สตี ฯ
ตโต มํ อวธิ คาวี ฐปฺปี อปฺตฺตมานสํ
ตฺตฺจาทํ อภิสฺสเจยฺยํ ภियฺโย นฺน อิตฺโต ลียา ฯ
เตน กมฺเมน เทวินฺท มชฺวา เทวภูษเร
ปฺพาย มานุสํ เทหิ ตว สหพฺยมาคตาคี ฯ
ตฺตฺถ ปีตจฺนฺทนลิตฺตงฺเคติ สุวณฺณวณฺเณน จนฺทเนน

หิ ปุณฺณํ อหํ ฐปํ อภิกนฺตฺวา ยถาธิปฺปายํ ปุชฺเชนฺน สมฺมทฺเว
จินฺเขยฺยํ อุปฺจินฺเขยฺยนฺติ อตฺถโถ ๗ ภิกฺขุโย นฺน อโธ สฺยาคิ อโธ
ยถาลทฺขสมฺปตฺติโธปิ ภิกฺขุโย อุปริ อุตฺตริตฺตรา สมฺปตฺติ สฺยาคิ
มณฺเฑติ อตฺถโถ ๗

มฆฺวา ทฺเวกฺกฺขรฺราติ อาลปฺนํ ๗ ตตฺถ ทฺเวกฺกฺขรฺราติ
สพฺพพลปรกฺกมาทิวีสเสหิ ทฺเวสุ กฺกฺขรฺสทิส ๗ สหพฺยนฺติ
สทฺภาวํ ๗

อิทํ สุตฺวา ติทฺสาธิปฺติ มฆฺวา ทฺเวกฺกฺขโร
ตาวตฺตีสํ ปสาเทนฺโธ มาตลีสํ เอตทฺพรฺวิติ

อิทํ ฐมฺมสงฺฆมาทฺกวจนํ ๗

ตโธ สกฺโก มาตลিপฺมุขสฺส ทฺเวกณฺสฺส อิมานิ คาทานิ
ฐมฺมํ ทฺเสสิ

ปสฺส มาตลิสํ อจฺเจเร จิตฺตํ กมฺมผลํ อิทํ
อปฺปกมฺปิ กตํ เทยฺยํ ปุณฺณํ โหติ มหปฺผลํ ๗
นตฺถิ จิตฺเต ปสฺนฺนมฺหิ อปฺปกานาม ทกฺขิณา
ตถาคเต วา สมฺพุทฺเธ อถ วา ตสฺส สาวเก ๗
เอหิ มาตลิสํ อเมหปฺปิ ภิกฺขุโย ภิกฺขุโย มหฺมเส
ตถาคตสฺส ธาตุโย สุโข ปุณฺณานมฺจฺจโย ๗
ติฏฺฐนฺเต นีพฺพุเต จาปี สเม จิตฺเต สมฺมํ ผลํ
เจโตปณฺธิเหตุํ หิ สตฺตา กจฺจนฺติ สุกฺคตฺตํ ๗

เล่มที่ 23 มลชฎกฐกถวณณา หน้า 274

พหุณี วต อตถาย ออุปชชุนติ ตถาคตา

ยตถ การี กริตวาน สกคัม กจจุนติ ทายกาติ ฯ

ตตถ ปสาเทนุโตติ ปสนเน กโรนุโต รตนตตเย สทฐั
อุปปาเทนุโตติ อตุโถ ฯ

จิตตุนติ วิจิตตัม อจันเตยัม ฯ กम्मผลนติ เทยชम्मสส
อนุพารตเตปี เขตตสมปตติยา จ จิตตสมปตติยา จ อุพารสส
ปุลลณกम्मสส ผลัม ปสสาติ โยชณา ฯ อปปกมปิ กตัม เทยัม
ปุลลณัม โหติ มหปผลนติ เอตถ กตุนติ การณวเสน
สกุการวเสน आयตเน วินียุตตัม ฯ เทยยนติ ทาทพพวตถุ ฯ
ปุลลณนติ ตถापวตตัม ปุลลณกम्मัม ฯ

อิทานิ ยตถ อปปกมปิ กตัม ปุลลณัม มหปผลัม โหติ ฯ
ตัม ปากกัม กตวา ทสเสนุโต นตถิ จิตเต ปสนนมหิทธิ
กาถมาห ฯ ตัม สุวิญญेयเมว ฯ

อเมหปีติ มยมปิ ฯ มเหมเสติ महामเส ปุชามเส ฯ
เจโตปณิธิเหตุ หิทธิ อตตโน จิตตสส สम्मเทว จปนนิमित्तัม ฯ
อตตสมมาปณิธานนาคิ อตุโถ ฯ เตนาห ภควา

น ตัม มาตา ปีตา กยิรา อญเญ วาปี จ ฉาตกา

สมมาปณิหิตัม จิตตัม เสยยโส นัม ตโต กรเถติ ฯ

เอวญจ ปน วตวา สกุโก เทวานมินุโท อูยยานกีพาย

อุสสาห์ ปฏิปัสสมเกตวา ตโตว ปณินิวตติตวา อตตโน อภิน्हัม

ปุชฌนียกฺขณญเต จุพามณิเจตฺติเย สตฺตทาหํ ปุชฺชํ อกาสิ ฯ
อถ อปฺเรน สมฺเยน เทวจาริกํ คตฺตสฺส อายสฺสมโต
นารทตฺเตรสฺส ตํ ปวตฺตํ คาทาเหว กเถสิ เถโร ชมฺม-
ตฺสงฺฆาหกานํ อารโจะสิ เต ตถา นํ สงฺกหํ อารโเปสฺสนฺติ ฯ
ปิตฺวิมานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

อุจฺจุวิมานวณณา

โสภาสยิตฺวา ปจฺวี สเทวกนฺติ อุจฺจุวิมานํ ฯ ตํ เหฏฺฐา
อุจฺจุวิมานเณน ปาฬิตฺวา จ อุจฺจุปฺปตฺติโต จ สทิสเมว ฯ เกวลํ
ตตฺถ สตฺสฺส สฺมุณิสํ ปิจฺเจนน ปหริตฺวา มารสิ อิทฺ ปน
เลทฺทพฺพนาติ อยเมว วิเสโส ฯ วตฺถุโน ปน ภินฺนตฺตา อุภยมฺปิ
วิสสเยว สงฺกหํ อารุพฺพนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ

โสภาสยิตฺวา ปจฺวี สเทวกํ
อติโรจสิ จนนฺทิมสุริยา วิย
สิริยา จ วณฺเณน ยเสน เตชสา
พฺรหฺมาว เทเว ติทเส สหิณฺทเก ฯ
ปุจฺจามิ ตํ อุปฺปลมมาลชารินิ
อาเวฬินิ กณฺจนสนฺนิกตฺตเจ
อลงฺกเต อุตฺตมวตฺถชารินิ
กา ตฺวํ สุภเ เทวเต วณฺทเส มมํ ฯ

เล่มที่ 23 มลชฎกถาวคณณา หน้า 276

กี ตวั ปุเร กมมกาสี อตตนา
มนุสสุตถา ปุริมาย ชาตียา
ทาน์ สุจันณิ อถ สีสถณณม
เกนุปนุณา สุกตี ยสสุสินี ฯ
เทเวเต ปุจันตัจจข กิสส กมมสุสิทฺ ผลนฺติ ฯ
อายสุมา มหาโมคคัลลนตเถโร ปุจันิ ฯ ตโต เทเวตา
อิมานิ คากาหิ พุยาภาสิ
อิทานิ ฆนฺเต อิมเมว คามิ
ปิณฺฑทาย อมฺหาก ฆริ อฺปากมิ
ตโต เต อฺจฺจฺจส อทาสี ฆณฺฑิกิ
ปสนฺนจิตฺตา อตฺถาย ปิตฺติยา ฯ
สสฺสุ จ ปจฺจนา อนฺนุญฺชเต มม
กหิ นฺ อฺจฺจฺจ วฐฺเก อวากิริ
น ฉทฺทิตฺ โน ปน ขาทิตฺ มยา
สนตฺสส ภิกฺขุสฺส สยฺ อทาสหิ ฯ
ตฺยหิ นฺวิทฺ อิสฺสรियิ อโถ มม
อิตฺติสฺสา สสฺสุ ปริภาสเต มม
เลทฺทํ คเหตุวา ปหาริ อทาสี เม
ตโต จฺจฺจ คาลกตามหิ เทเวตา ฯ
ตเทเว กมฺมํ กุสฺลํ กตฺติ มยา
สุขณฺจ กมฺมํ อนฺนุโกมิ อตฺตนา

เล่มที่ 23 อัจฉวิมานวณณา หน้า 277

เทเวหิ สหุธิ ปริจารยามหิ

โมทามหิ กามकुณเหหิ ปรุจหิ ฯ

ตเทว กมัม กุสลั กติ มยา

สุขลจ กมัม อนุโกมิ อตตนา

เทวินุทकुตตะตา ติทเสหิ รกขिता

สมปปีตา กาคุณเหหิ ปรุจหิ ฯ

เอตาทิสั ปรุณผลั อนปปลั

มหาวิปากา มม อัจฉทกขิณา

เทเวหิ สหุธิ ปริจารยามหิ

โมทามหิ กามकुณเหหิ ปรุจหิ ฯ

เอตาทิสั ปรุณผลั อนปปลั

มหาชุตिका มม อัจฉทกขิณา

เทวินุทकुตตะตา ติทเสหิ รกขिता

สหสฺสเนตุโตริว นนุทเน วเน ฯ

ตุวลจ ฆนุเต อนุกมปลั วิหุ

อุเปจจ วนที กุสลลจ ปรุจฉิสั

ตโต เต อัจฉสฺส อทาสี ขณฺจิกั

ปสนฺนจิตตะตา อตฺถาย ปิตฺยาติ ฯ

เสสั วุตตสทิสเมวาติ ฯ

อัจฉวิมานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

วนฺทณวิมานวณฺณา

อภิกฺกนฺเตน วณฺเณนาติ วนฺทณวิมานํ ฯ ตสฺส กา
อุปฺปตฺติ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ เตน จ สมเยน
สมฺพหุลา ภิกฺขุ อณฺตรสฺมี कामกาเวเส วสฺสํ วสิตฺวา
วุตฺถาสฺสา ปวาเรตฺวา เสนาสนํ ปฏฺฐิสามेतฺวา ปตฺตจิวรมาทาย
สาวตฺถิ อฺทฺทิสฺส ภควนฺตํ ทสฺสนตฺถาย กจฺจนฺตา อณฺตรสฺส
คามสฺส มชฺเณน อตฺถิกมฺนฺติ ฯ ตตฺถ อณฺตรรา อิตฺถิ
เต ภิกฺขุ ทิสฺวา ปสนฺนจิตฺตา สยฺชาตการวพฺพหุมานา
ปฺลจฺปติฏฺฐิตฺเตน วนฺทิตฺวา ติรสฺมี อณฺชลิ ปคฺคยฺห ยาว
ทสฺสนฺนฺปจฺจารา ปสาทโสมนฺมานิ อกฺขิณี อุมฺมีเลตฺวา โอโลเกนฺติ
อฏฺฐาสิ ฯ

สา อปฺเรน สมเยน กาลํ กตฺวา ตาวตีเสสฺสู นิพฺพตฺติ ฯ
อด นํ ตตฺถ ทิพฺพสมฺปตฺติ อฺนุภวณฺตี อายสฺมา มหา-
โมคฺคัลลาโน อิมahi คาถาหิ ปฏฺฐิจฺฉิ

อภิกฺกนฺเตน วณฺเณน ยา ตฺวํ ติฏฺฐิสฺสิ เทวเต
โอภาเสนฺติ ทิสฺสา สพฺพวา โอสฺริ วิย ตารกา ฯ
เกน เตตาทีโส วณฺโณ เกน เต อีธ มิชฺฌติ
อุปฺปชฺชนฺติ จ เต โภกา เย เกจิ มนฺโส ปิยา ฯ
ปฺจุฉามิ ตํ เทวิ มหानุภาเว
มนฺุสฺสฏฺฐตา กิมกาสิ ปฺลยฺม

บุพทกนิกายกฐกถาวิมานวตถวณณา (ปรมตถทีปนี) - หน้าที่ 279
เล่มที่ 23 วนุททวิมานวณณา หน้า 279

เกนาสิ เอวณชลิตานุภาวา

วณโณ จ เต สพพทิสสา ปภาสตีติ ฯ

สา เทวตา อตตมณา โมกคตถาเนน ปุจจिता

ปญหิ ปุจจา วียากาสี ยสส กम्मสสิทํ ผลํ ฯ

อหิ มนุสเสสสุ มนุสสฏตา

ทิสวาน สมณ สีสวานเต

ปาทานิ วนุทิตวา มนํ ปสาทธี

วิตตา จหิ อณชลิทํ อกาสิ ฯ

เตน เมตาทิสว วณโณ เตน เม อธิ มิชฌติ

อุปชชชติ จ เม โภกา ये เกจิ मनसो ปिया ฯ

อกขามิ ตํ ภิกขุ มหानุภาว

มนุสสฏตา ขมกาสี ปุญญํ

เตนมุหิ เอวณชลิตานุภาวา

วณโณ จ เม สพพทิสสา ปภาสตีติ

อิมahi คาถาหิ พุยาภาสิ ฯ

ตตถ สมณตติ สมิตปาเป ฯ สีสวานเตติ สีสกณยุตเต ฯ

มนํ ปสาทยินติ สาธฐูปา วติเม อยยา ฐมมจาริโน สมจาริโน

พุรหุมจาริโนติ เตสิ กุณเ อารพุก จิตตํ ปสาเทสิ ฯ วิตตา

จหิ อณชลิทํ อกาสินติ ตุจจา โสมนสสชาตา อหิ วนุที ฯ

เปสลานํ ภิกขุณํ ปสาทวิกสิตานิ อุกขินิ อุมมีเตตวา

เล่มที่ 23 มลฺลชฺชกวกคฺควณณา หน้า 280

ทสฺสนมตฺตมปิ อิมลฺลํ สตฺตทานํ พหุปรการํ ปคฺเว วนฺทนาติ ฯ
เตนาห เตน เมตาทิโส วณฺโณติอาทิ ฯ เสลฺลํ วุตฺตนยเมว ฯ
วณฺทนวิมานวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

รชชฺชมาลาวิมานวณฺณา

อภิกฺกนฺเตน วณฺเณนาติ รชชฺชมาลาวิมานํ ฯ ตสฺส กา
อูปฺปตฺติ ภควา สวาทฺถิยํ วิหฺรติ เชตวเน ฯ เตน สมเยน
คยาคามเก อณฺดรสฺส พุราหฺมณฺสฺส ชีตา ตสฺมีเยว คาม
เอกสฺส พุราหฺมณฺกุมารสฺส ทินฺนา ปตฺติกฺกํ คตา ตสฺมี เกเห
อิสฺสรียํ ปวตฺเตยฺนติ ติฏฺฐติ ฯ सा ตสฺมี เกहे ทาลिया चित्रं
तिसुवा न सहति तिष्ठकालोत् पञ्चजय गोचरेण तद्गुणायमाना
अकुण्डलि परिभासति खण्डजसुसा तेषु यथा पन सा
व्यपपत्तिया गिज्जसमत्ता चात्ता तता न चण्डकपप्रमुञ्जिहि
पहरत्वे यथा तं प्रिमचात्सु पत्थामात्ता ฯ

सा गिर ताली गस्सप्तफलसुसा गाले तसुसा सामिनी
ओहोสิ ओत्तरा ताली ฯ सा तं लेत्तुत्तुत्तुत्तातिहि मुञ्जितातिहि
ज ओภिण्हं ओภित्ति ฯ सा तेन निพुพินฺนา ยถापलं ทานาतिनि
ปฺลฺลณฺยานิ กत्त्วา อนาคเต ओหं सामिनी हुत्त्वा อิมิสฺसा
อูปริ อिसฺสรียํ ปวตฺเตยฺนติ ปตฺถนํ จเปสิ ฯ ओत्ता सा ताली
ตโต จุตฺता อปราปรि สฺสรนฺติ อิมสฺมี พุทฺธูปฺปาเท วุตฺตนเยน

เล่มที่ 23 รชชุมลลวิมานวคฺคฺคณนา หน้้า 281

คยาคามเก พุราหุมนกฺเก นีพพตฺติตฺวา ปตฺติกฺกั คตถา อิตฺราปี
ตสฺสา ทาสี อโหสิ ฯ เอวํ พุทฺธาฆาตตถา สว ตํ วิเหเจติ ฯ

เอวํ วิเหเจนฺตี อการณเนว เกเสสุ คเหตุวอ หตฺถเอหิ
จ ปาเทหิ จ สฺหตฺติ หนิ ฯ สว นุหปิตสาลิ คนฺตวอ
ขุรฺมณฺฑํ กวเรตฺวา อคมาสิ ฯ สามีนี กิ เจ ทุฏฺฐทาสี
มฺกฺกนฺนตฺเตน ตว วิปฺปโมกฺโขติ รชชฺชํ สีสฺเส พนฺธิตฺวา ตตฺถ
นํ คเหตุวอ โอมเมตฺวา ฆาเตติ ตสฺสา ตถจ รชชฺชํ อปเนตฺ
น เทติ ฯ ตโต ปฏฺฐาย ทาสียา รชชฺชุมลลาคิ นามํ อโหสิ ฯ

อถกทิวสํ สตฺถา ปจฺจฺจสสมเย มหากรฺรณาสมาปตฺติโต
วฏฺฐาย โลกํ โวลเณโต รชชฺชุมลลายุ โสตาปตฺติผลฺลูปนิสฺสยํ
ตสฺสา จ พุราหุมนิยา สรณฺเส สีสฺเส จ ปตฺติจฺจัน
ทิสฺวา อรณฺธํ ปวิสิตฺวา อณฺณตฺรสฺสํ รุกฺขมฺมูเล นิสฺสิทิ
ฉพฺพณฺณา พุทฺทรสฺสมิโย วิสฺสชฺเชนฺโต ฯ รชชฺชุมลลปิ โข ทิวเส
ทิวเส ตถา วิเหจฺยมาณา กิ เม อิมินา พุชฺชิวิตฺเตนาติ
นีพฺพินฺนรฺูปา ชีวิตฺเต มริตฺตกาโม ฆณฺเฑ คเหตุวอ อุกกตฺติตฺถํ
คจฺจนฺตี วิย เคะโต นิกฺขนฺตวอ อณฺุกกเมน วณฺํ ปวิสิตฺวา
ภควโต นิสฺสินฺนรูกฺขสฺส อวิทฺฐเร อณฺณตฺรสฺส รุกฺขสฺส สวชย
รชชฺชํ พนฺธิตฺวา ปาสํ กตฺวา อฺพพฺพนฺธิตฺตกาโม อิตฺโต จิตฺโต
จ โอลเณนฺตี อทฺทส ภควนฺตํ ตตฺถ นิสฺสินฺนํ ปาสาทิกํ
ปสวทนียํ อุตฺตมทมถสมถมนฺุปฺตตฺติ ฉพฺพณฺณพุทฺทรสฺสมิโย

เล่มที่ 23 มลชฎีกวคฤวณณา หน้า 282

วิสุตชเชนตํ ๑ ทิสฺวา พุทฺธการเวน อากขุติยมานหทยา กิ
นุ โข ภควา มาทิสานมปิ ฌมมํ เทเสติ ยมหํ สุตฺวา
อิโต ทุชชีวิตโต มุจฺเจยฺยนฺติ จินฺตเสสิ ๑

อถ ภควา ตสฺสา จิตฺตจาร์ โอลเเกตฺวา รชชฺมาเลติ
อาห ๑ สฺวา ตํ สุตฺวา อมเตน วิย อภิสิตฺตา ปิตฺยา นรินฺตรํ
ศุภฺญา ภควนฺตํ อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมฺนตํ อฏฺฐาสี ๑
ตสฺสา ภควา อนุปฺพุพิถานุปฺพุพํ จตฺสจฺจกถํ กเถสิ ๑
สฺวา โสตาปตฺตพิเล ปตฺธิฏฺฐหิ ๑ สตฺถา วฏฺฐติ เอตฺตโก
รชชฺมาลา ย อนฺคฺคโห อิทาเนสฺวา เกนจิ อปฺปรัชฺชียา ซาตาดิ
อรณฺณโต นิกขมิตฺวา กามสฺส อวิหฺวเร อณฺณตรสฺมี รุกขมฺมฺเ
นีสฺหิ ๑ รชชฺมาลาปี อตฺตานํ วินิปาเตตฺถุ อภพฺพตฺยา
ขนฺติเมตฺตานุทฺทยสมฺปนฺนตฺยา จ พฺราหฺมณฺนิ มํ หนตฺถ วา
วิหฺเจตฺถ วา ยํ วา ตํ วา กโรตฺถติ ฆณฺเณ อุกถํ กเหตุวา เกหํ
อคมาสิ ๑ สามิโก เกหทฺวาเร จิโต ตํ ทิสฺวา ตฺวํ อชฺช
อุทกตฺตถํ คตา จิรายิตฺวา อากตา มุขวณฺโณ จ เต อติวิย
วิปฺปสนฺโน ตวณฺจ อณฺเณน อากาเรน อุปฏฺฐาสี
กิ เอตฺนฺติ ปุจฺฉิ ๑ สฺวา ตสฺส ตํ ปวตฺตี อากิจฺชิ ๑

พฺราหฺมณฺโณ ตสฺสา วจฺนํ สุตฺวา ตฺสฺสิตฺวา เกหํ คนฺตฺวา
รชชฺมาลา ย อุปริ ตยา น กิณฺจิก กาดพฺพนฺติ สฺถนฺตฺยา
วตฺวา ตฺสฺสฺมานโส สีมฺตรํ สตฺถุ สนฺตํกํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา

เล่มที่ 23 รชชุมลลวิมานวถุณณนา หน้ 283

สททเรน กตปฏิสนธลโร สตุถลรึ นิมนุเตตวอ อตุตโน เคหึ
อานตวอ ปถึเตน ขาทนีเยน โภชนีเยน ปรวิสิตวอ ภควนตุ้
ภตุตวอวี โอนีตปตุตปถึ อุตสงกมิตวอ เอกมนตุ้ นีสึทึ สอ
ตุณิสอปัสสุ อุตสงกมิตวอ วนุทิตวอ เอกมนตุ้ นีสึทึ ๑

คยอคณวอสิโนปี พุรลหุมนคหปตีกอ ตั ปวตุตี สตุตวอ
ภควนตุ้ อุตสงกมิตวอ อปเปกจเจ อภิวอเทตวอ เอกมนตุ้
นีสึทึสู อปเปกจเจ สมมอทนียึ กตุวอ เอกมนตุ้ นีสึทึสู ๑

สตุถล รชชุมลลลย ตตุสอ จ พุรลหุมนนิยอ ปรึมชอตุีสึ
กตกมมึ วิตุถลรโต กถตุวอ สมปตุตปรัสย อนรุรูป ฐมมึ
เทเสสึ ๑ ตั สตุตวอ พุรลหุมนนิ จ มหอชโน จ ตตุถ สนุณิปติโต
สรณสุ จ สีสสุ จ ปติภูจหึ ๑ สตุถล ออสนอ อภูจหิตวอ
สอวตุถิมวอ อคณอสิ ๑ พุรลหุมนโน รชชุมลลล ฐีตุถุจอเน จเปสึ ๑
ตตุส สตุณิสอ รชชุมลลล ปียจกขุหึ โอลโกนตุตี ยอวชิว
มนนอเปเนว สึเนเนน ปรึหริ ๑

รชชุมลลลล อปรภอเค กอถึ กตุวอ ตอวตีเสสุ
นึพตุตุติ อจณรลสหสตุจตุสอ ปริวอโร อโหสิ ๑ สอ
สตุจิสกภูภอปรปมอเนหึ ทึพพอภรณหึ ปภูมณทิตตุตทอวอ
อจณรลสหสปริวอตุอ นนุทนนวนอทึสู มหตี ทึพพสมปตุตี
อนุภวณนอ ปมูทิตมณอ วิจรติ ๑ อถอຍสุมอ มหอโมค
คตุลลลโน เทวอจอริกึ คโต ตั มหนุเตน ทึพพอณุภอเวเนว มหตีโย

เล่มที่ 23 มลชฎิกวคควณณา หน้า 284

เทวิฑฐิยา วิชโชตมานัน ทิสฺวา ตาย กตคมมัม อิมานิ คาทานิ
ปฺจฉิ

อภิกฺกนฺเตน วณฺเณน ยา ตฺวํ ติฏฺฐสฺสึ เทวเต
หตฺเต ปาทะ จ วิคฺคยฺห นจฺจสฺสึ สฺสฺสฺวาตีเต ฯ
ตสฺสา เต นจฺจมานาย องฺกมงฺเกหิ สพฺพโส
ทิพฺพา สทฺธา นิจฺจรณฺติ สวณฺเีย มโนรมา ฯ
ตสฺสา เต นจฺจมานาย องฺกมงฺเกหิ สพฺพโส
ทิพฺพา คนฺธา ปวายนฺติ สฺสฺจิกนฺธา มโนรมา ฯ
วิวตฺตมานา กาเยน ยา เวณฺิสฺสึ ปิพฺพนฺธา
เตสํ สฺสฺยติ นิกฺโขโส ตฺริเย ปณฺจจฺจิกเก ยถา ฯ
วณฺิสกา วาตธฺตา วาเตน สมฺปกมฺปีตา
เตสํ สฺสฺยติ นิกฺโขโส ตฺริเย ปณฺจจฺจิกเก ยถา ฯ
ยาปี เต สิริสฺมี มาลา สฺสฺจิกนฺธา มโนรมา
วาตี คนฺโธ ทิสฺวา สพฺพา รุกฺโข มลฺลชฺฐสฺโก ยถา ฯ
ฌายเส ตํ สฺสฺจิกนฺธํ รุปี ปสฺสสฺสึ อมานุสํ
เทวเต ปฺจฉิตฺตจิกฺข กิสฺส กมฺมสฺสึทํ ผลนฺติ ฯ

ตตฺถ หตฺเต จ ปาทะ จ วิคฺคยฺหาตี หตฺเต จ ปาทะ
จ วิวิเชหิ อากาเรหิ คเหตุวา ปุพฺพมฺมุจฺจิปุพฺพณฺชลิอาทิเกทสฺส
สาขาภินยสฺส ทสฺสนวเสน วิวิเชหิ อากาเรหิ หตฺเต จ
สมปาทาทีนมฺปิ จานวิเสสานํ ทสฺสนวเสน วิวิเชหิ อากาเรหิ

เล่มที่ 23 รชชมาลาวิมานวณณา หน้า 285

ปาเท จ อุปาทิยิตฺวาติ อตุโล ฯ จสทฺเทน สาขาภินยํ
สงฺคณฺหาติ นจฺจสีติ นภฺลิตฺ ฯ ยา ตฺวนฺติ ยา วุตฺตนยวเสน
นจฺจํ กโรสีติ อตุโล ฯ สุปฺปวาทีเตติ สฺนุทฺเร ปวชฺชเน สติ
ตว นจฺจสฺส อนฺรูปวเสน วิณาวํสมฺทิงฺคตาพาทีเก วาทิยมาเน
ปฺลยจฺจกิกเก ตฺริเย ปคฺคยฺหมาเนติ อตุโล ฯ เสถํ เหฏฺฐา วิมาน
วุตฺตนยเมว ฯ

เอวํ เถเรน ปุจฺฉิตา สว เทวตา อตฺตโน ปฺริมชาติ อาที
อิมานี กถานี พุยาภาสิ

ทาสี อหํ ปุเร อาสี คยยํ พุราหฺมณฺสฺสํ
อปฺปปฺลยณา อลภฺจิกา รชชมาลาติ มํ วิทฺมํ ฯ
อภฺโกสานํ วชานนฺจ ตชชนาย จ อุกฺคตา
กฺกฺมํ คเหตฺวา นิกฺขมฺม อคฺจฺฉี อุกฺกหาริยา ฯ
วิปฺเถ กฺกฺมํ นิกฺขิปิตฺวา วนสณฺฑํ อฺปาคมํ
อิเชวาทํ มริสฺสามิ กฺวตฺโลปี ชีวิตฺน เม ฯ
ทพฺพํ ปาสํ กริตฺวาน อาสฺมฺภิตฺวาน ปาทเป
ตโต ทิสว วิโลเกสี โภ นุ โข วนมสฺสฺสโต
ตตฺถทฺทสาลี สมฺพทฺธํ สพฺพโลกหิตํ มุนี
นิตินนํ รุกฺขมฺลสฺมํ ฌายนฺตํ อภฺโตภยํ ฯ
ตสฺสา เม อหุ สํเวโก อพฺภูโต โลมหํสโน
โภ นุ โข วนมสฺสฺสโต มนุสฺสฺส อฺทาทุ เอวตา ฯ

เล่มที่ 23 มณชิภูทกกวควณณา หน้า 286

ปาสาทิกั ปสาทนียั วนา นิพพนมาคตัง
ทิสฺวา มโน เม ปสัทธิ นายั ยาทิสกัทธิโส ฯ
คฺคตฺตินุทฺริโย ฉานรโต อพหิคฺคตมานโส
หิโต สพฺพสฺส โลกสฺส พุทฺโธ อัย ภวิสฺสตี ฯ
ภยเรวโ ทฺราสโท สีโหว คฺคหฺมสฺสตีโต
ทฺลลภายั ทสฺสนาย ปุปฺผิ โอทุมฺพริ ยถา ฯ
โส มํ มุทฺธิ วาจahi อาลปิควา ตถาคโต
รชฺชฺมาเลติ มํโวจ สรณั กจฺจ ตถาคตัง ฯ
ตาทั คิริ สฺมุติวณ เนถั อตฺถวตี สฺจึ
สณฺหิ มุทฺถจ วคฺคจฺจ สพฺพโสกาปฺนุทฺนัง ฯ
กฺลลจิตฺตจฺจ มํ ลควา ปสฺนุนั สฺทฺทฺฆมานสั
หิโต สพฺพสฺส โลกสฺส อนุสาสิ ตถาคโต ฯ
อิทํ ทฺกฺขณฺตี มํโวจ อัย ทฺกฺขสฺส สมฺภโว
ทฺกฺขณิโรโร มคฺโค จ อณฺชโส อมโตคโร ฯ
อนฺกมฺปกสฺส กุสฺลสฺส โอวาทมฺหิ อหิ จิตฺตา
อชฺฉกคา อมตัง สนฺตี นิพฺพานัง ปทฺมจฺจุตัง ฯ
สาทั อวฺภูจิตฺตาเปมา ทสฺสเน อวิกมฺปิณี
มฺลชาตาย สทฺธาย ชีตา พุทฺธสฺส โอรสา ฯ
สาทั รมามี กิพามี โมทามี อฺกุโตภยา
ทิวพฺพมालัง ธารยามี ปิวามี มชฺฐมทฺทวํ ฯ

เล่มที่ 23 รชชมาลาวิมานวณณา หน้า 287

สตฺยัตริยสทสฺตานี ปฏฺโฐ กโรนฺติ เม
อาพมฺโพ คคฺคโร ภิโม สาธฺวาทิ จ สํสโย ฯ
โปกฺขโร จ สฺพสฺโส จ วิณาโมกฺขา จ นาริโย
นนฺทา เจว สฺนฺนทา จ โสณฺทินฺนา สฺจิมฺหิตา ฯ
อลมฺพฺสา มิสฺสเกสึ จ ปฺนฺทริกาติทารุณิ
เอณิผฺสฺสา สฺพสฺสา จ สฺภทฺทา มฺทฺวาทินิ
เอตา จณฺณา จ เสยฺยาเส อจฺจฺรณํ ปโปธิกา
ตา มํ กาลฺนฺปาคนฺตฺวา อภิภาสฺนฺติ เทวตา ฯ
หนฺท นจฺจาม กายาม หนฺท ตํ รมยामเส
นยิทํ อกตฺปฺลฺณานํ กตฺปฺลฺณานเมวิทํ ฯ
อโสกํ นนฺทนํ รมมํ ติทฺสานํ มหาวนํ
สฺขํ อกตฺปฺลฺณานํ อิท นคฺติ ปรตฺถ จ ฯ
สฺขณฺจ กตฺปฺลฺณานํ อิท เจว ปรตฺถ จ
เตสํ สหพฺยกามานํ กตฺตพฺพิ กุสฺลํ พหุ
กตฺปฺลฺณา หิ โมทฺนฺติ สกฺเค โภคสมฺจฺกิโน ฯ
พฺหุณํ วต อตฺถาย อฺปฺปชฺชนฺติ ตถาคตา
ทกฺขิณฺเยยฺยา มนฺุสฺสานํ ปฺลฺลภกฺเขตฺตานมากรา
ยตฺถ การิ กริตฺวาน สกฺเค โมทฺนฺติ ทายกาติ ฯ

ตตฺถ ทาสี อหิ ปฺเร อาสินฺติ ปฺเร ปฺริมายิ ชาตियิ
อหิ อนฺโต ชาตา ทาสี อโหสิ ฯ ตตฺถ กสฺสาติ อาห

เล่มที่ 23 มลชฎิกวคฤวณณา หน้า 288

คยาธิ พุราหุณสสุสหนติ คยานามเก คามะ อณฺดรสฺส
พุราหุณสสุส หนติ นิปาตมตฺตํ อปฺปปฺปญฺญาติ มนฺทภาคฺยา
อปฺปญฺญา อลฺกขิกาคิ นิสฺสสิริกา กาลกณฺณี ราชฺชูมาลาติ มํ
วิทฺฐติ เกส คเหตฺวา อากทฺตมฺปริกทฺตมฺทกฺเขน มุณฺทเก กเต
ปฺนปี ตทตฺถเมว สีเส ทพฺหํ พนฺธิตฺวา จปีตรชฺชุกฺกทลกวเสน
ราชฺชูมาลาติ มํ มนฺุสฺสา ชานีสุ ๑

วชานนฺติ ตาพฺพานํ ๑ ตชฺชนายาติ ภยสนฺตชฺชนเนน ๑
อฺกคฺคาติ อฺกคฺคทาย โทมนสฺสฺสฺปฺตติยา ๑ อฺทหารียาติ อฺทกหารีกา
อฺทกํ ออาหารนฺตี วิย หุตฺวาติ อธิปฺปาโย ๑

วิปเถติ อปเถ มกฺกโต อปฺกกมิตฺวาติ อตฺโต ๑ กวตฺโตติ
โก อตฺโต ๑ โสเยว วา ปาโจ ๑

ทพฺหํ ปาสํ กริตฺวานาติ พนฺชนปาสํ ธิริ อจฺฉิชนกํ
กตฺวา ๑ อาสุมฺภิตฺวาน ปาทเปติ วิญฺเฎ ลคฺคนวเสน ปาทเป
รฺกฺเข จิปิตฺวา ๑ ตโต ทิสฺวา วิโลเกสี โก นฺุ โข วนมสฺสิโตติ
อิมํ วนํ ปวิสฺนวเสน อสฺสิโต นฺุ โข โกจิ อตฺถิ ยโต
เม มรณฺนตราโย สียาติ อธิปฺปาโย ๑

สมฺพุทฺชนฺติอาทิ ตทา ตสฺสา ตาทิสฺเส นิจฺฉเย
อสฺติปี สภาววเสน วุตฺตํ ๑ ตสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
สพฺพสฺสาปี พุชฺฉิตฺพุทฺสฺส พุทฺชตฺตา สมฺพุทฺธํ มหากรฺณาโยเคน
หีนาทิเกทฺทินฺนสฺส สพฺพสฺสาปี โลกสฺส เอกนฺตหิตฺตฺตา

เล่มที่ 23 รชชมาลาวิมานวณณา หน้า 289

สพฺพโลกหิตํ อุกฺยโลกํ มุณฺนโต มุนี นิสฺซชวเสน กิเลส-
ภิสฺสงฺขารเหหิ จานา จาวนาภาเวน จ นิสฺสินํ อารมฺมณฺ
ปนิชฺชมาเนน ลกฺขณฺูปนิชฺชมาเนน จ ฉายนฺตํ โพธิมฺูเลเยว
ภยเหตุณฺ์ สมฺภูจินฺนตฺตา กุโธจิปิ ภยภาวโต อุกฺโตภยฺนฺติ เวทิตพฺพิ ฯ

สํเวโค นาม สโหตฺตปป์ ฌาณํ โส ตสฺสา ภควโต
ทสฺสเนน อฺุปฺปชฺชิ ฯ เตนานฺ ทสฺสา เม อหุ สํเวโคติ ฯ

ปาสาทิกนฺติ ปสาทาหํ ทฺวตฺตีสมหาปฺริสฺสทฺกฺขณ-
อสิตฺยานุพฺยลฺชนพฺยามปฺปภาเกตฺมาลาลงฺกตฺยา สมฺนตฺปาสาทิกาย
อตฺตโน สิริโรสภาสมฺปตฺติยา รูปกายทสฺสนพฺยวภูสฺส ชนสฺส
สารถฺภาวโต ปสาทสํวทฺตณฺนฺติ อตฺโต ฯ ปสาทนียนฺติ ทสฺพล-
จตุเวสาร์ชฺชขอสธารณณานอฺกฺจาร์สาเวณิกพฺุทฺธมฺมปฺภุติ-
อปริมาณคฺณสมฺนฺนาคตฺยา ฐมฺมกายสมฺปตฺติยา สริกฺขกฺชนสฺส
ปสิทิตพฺพยฺตฺตํ ปาสาทิกนฺติ อตฺโต ฯ วนาติ กิเลสวฺนโต
อปกฺกमितฺวา ฯ นิพฺพนมาคตฺนฺติ นิตฺตณฺ्हาวํ นิพฺพานเมว
อฺุปกตฺ อธิคตฺ ฯ ยาทิสกัทธิโสติ โย วา โส วา ปจฺุรชฺโนติ
อตฺโต ฯ

มนจฺุณฺจฺานํ อินฺทฺริยานํ อคฺคมคฺคโคปนาย โคปิตตฺตา
คฺุคฺตฺตินฺทฺริโย ฯ อคฺคผลชฺชมานาภิริตฺติยา ฌานรโต ฯ ตโต เอว
พหิภฺุเตหิ รูปาทอิารมฺมณฺเหหิ อปกฺกमितฺวา วิสยชฺชตฺเต นิพฺพาน

เล่มที่ 23 มลชัญญกวกถุณณา หน้า 290

จ โอคาพหิจิตตตาย อพหิคุตมานโส ๑ มิจจาคาหโมจนภเยน
วิปลาสวเนติ มิจจาทีภูสิเกหิ ภายิตพพโต เตสญจ ภยชนนโต
ภยเถรว ๑ ปโยคาสยวิปเนเนหิ อนุปกมณียโต จ เกนจิปิ
อนาสาทนียโต จ ทูราสโท ๑ ทุลลภายนุติ ทุลลโก อัย ๑
ทสฺสนายาติ ทฏฺฐุมปี ๑ ปุ่ปุ่ โอทุมุพริ ยถาติ ยถา นาม
อุทุมุพเร ภว ปุ่ปุ่ ทุลลภทสฺสนิ กทาจิเทว ภเวยฺย น
วา ภเวยฺย เอว อีทิสสฺส อุตฺตมปฺกุกถสฺสาติ อตุโธ ๑

โส ตถาคโต มุทฺธิ วาจาหิ สณฺหาย วาจา
รชฺชมาเลติ มํ อาลปิตุวา อามนฺเตตฺวา สรณฺ คจฺฉ ตถาคตฺนุติ
ตถา อากโตติอาทินา ตถาคตํ สมนฺมาสมฺพุทฺธํ สรณฺ
คจฺฉาติ มํ อโวจ อภาสีติ โยชนา ๑

ตาหนฺติ ตํ อหํ ๑ คิรฺนฺติ วาจํ ๑ เนลนฺติ นิทฺโทสํ ๑
อตุถวตฺนฺติ อตุถยฺตุตํ สาทถํ เอกนฺตหิตํ วา ๑ วจีโสเจยฺยตาย
สุจี ๑ อกกฺขพตาย สณฺหํ ๑ เวเนยฺยานํ มุทฺทาวกรตฺตา มุทฺ ๑
สวณฺียภาเวน วคฺคํ ๑ สพฺพโสกาปฺนฺทนฺนฺติ ฌาติพฺยสนาทิวเสน
อุปฺปชฺชนกสฺส สพฺพสฺสาปิ โสกสฺส วิโนทนํ คิริ สุตฺวาน
ปฺสนนฺจิตฺตา อโหสิณฺติ สมนฺนุโร ๑ สพฺพเมตํ ทานกถํ อาที
กตุวา อุตฺสกฺกิตฺวา เนกฺขมฺเม อานิสฺสํ วิภาวนวเสน ปวตฺติตํ
ภควโต อนุปฺพุพิถถํ สนฺธาย วทติ ๑ เตเนวาท กถฺลจิตฺตญจ
มํ ฌตฺวาติ อาที ๑

เล่มที่ 23 มลฺลชฺญูกวคฺควณฺณา หน้า 292

โฉวาทมฺหิ อหิ จิตาติ ยถาวคฺคเต โฉวาทে อนุสฺสิญฺจีย
สิกฺขาทตฺตยปาริปฺปฺริยา สจฺจปฺปฏิเวเชน อหิ ปตฺติญฺจิตาฯ เตนาห
อชฺฌคา อมตฺ สนฺตึ นินฺพฺพานํ ปทมฺจฺจุนฺนติ อิทํ โฉวาท
ปตฺติญฺจานสฺส การณวณฺํฯ ยา นินฺจฺจตาย มรณฺภาวโต
อมตฺ สพฺพทฺทฺขวฺอุปสมตฺตาย สนฺตึ อธิคฺตํ อวจนฺเหตุตฺตาย
อจฺจุตํ นินฺพฺพานํ ปทํ อชฺฌคา อธิคฺจฺฉิ สฺวา เอกํเสน สตฺถ
โฉวาท ปตฺติญฺจิตา นามาทิฯ

อวญฺจิตาเปมาติ ทพฺพทฺทฺติ รตนตฺตเย นินฺจฺจปฺสาทสิเนหาฯ
กสฺมา ยสฺมา ทสฺสเน อวิกมฺปนี สมฺมาสมฺพฺพุโธ ภควา
สฺวากฺขาโต ฌมฺโม สฺวปฺปฏิปฺนฺโน สงฺฆมฺติ เอตสฺมี สมฺมาทสฺสเน
อจฺฉลา เกนจฺ อจฺฉลนินฺยาฯ เกน ปเนตํ อวิกมฺปนฺนติ อหา
มฺูลชาตฺตาย สทฺธาตฺติฯ อโย อิติปิ โส ภควา อรหฺนฺติ
อาทินา สมฺมาสมฺพฺพุเช สฺวากฺขาโต ภควตา ฌมฺโมติ อาทินา
ตสฺส ฌมฺเม สฺวปฺปฏิปฺนฺโน ภควโต สวากฺสงฺฆมฺติ อาทินา
ตสฺส สงฺฆे จ สจฺจจาภิสมยสงฺขาเตน มฺูเลน ชาตมฺูลา
สทฺธา ตาย อหิ อวิกมฺปนีติ ทสฺเสตฺติฯ ตโต เอว ธีตา
พฺุทฺทฺสส โอรสาติ สมฺมาสมฺพฺพุทฺทฺสส อฺุเร วายามชฺนิตาภิชาติตฺตาย
โอรสฺปฺตฺติฯ

สาหิ รามามีติ สฺวา อหิ ตทา อริยาย ชาติยา อิทานิ
เทวฺปปตฺติยา อากฺตา มคฺครติยา ผลรติยา จ รามามีฯ

เล่มที่ 23 รชชุนาลาวิมานวถุณณา หนา 293

กามคณรติยา กิพามิ อุกเขนาปี โมทามิ ฯ อตุตานุวาทภยาทีนั
อปคตตุตา อุกโตภยา ฯ มฐมททวนุติ มฐสงขาคั มททวกรั
นจจนคายนกาเลสุ สรืรสสุ สรสสุ จ มุททาวาหวั คนุชปานั
สนุชราย วทติ ฯ มฐมาทวนุติปี ปจनुติ อาทวั ยาวทิวั ยาวเทว
ทวตุถั มฐรุ ปิวามีติ อตุโถ ฯ

ปุลลณกเขตตทานมาราติ สเทวกสุส โลกสุส ปุลลณกเขตต-
กุตานั อริยานั มกคผลกุตานั อริยสงฆสุส อากรา
อูปปตติกุตานั ตถาคตา ฯ ยตุถาติ ยสุมี ปุลลณกเขตเต ฯ เสถั
วตุตตนยเมว ฯ

อถายสุมา มหาโมกคถุลาโน อตุตนา จ เทวตาย จ ปวตติตั
อิมั กถาสถุลาปั มนุสุสโลกั อากนตุวา ภควโต อาโรเจสิ ฯ
ภควา ตมตถั อกฐูปปตติ กตุวา สมปตตปริสาย ฐมัม เทเสสิ
สา เทสนา มหาชนสุส สาคถิกา อโหสิติ ฯ

รชชุนาลาวิมานวถุณณา นิกฺขิตา ฯ

อิติ ปรมตถิปนียา ขุททกกฐกถาย วิมานวถุณณสุมี

ทวาทสวตถุปฏิมณฺฑิตสุส

จตุตถสุส มลชิกฺกวกคสุส อตุถวถุณณา นิกฺขิตา ฯ

อิติวิมานวถุณณา นิกฺขิตา ฯ

ปริสวิมานวตถ

ปญจโม มหารถวคโค

มณทุกเทวปุตตวิมานวณณา

โก เม วนุทติ ปาทานีติ มณทุกเทวปุตตวิมานัน ๗ ตสฺส
กา อุปฺปตฺติ ภควา จมฺปาย วิหฺรติ กคฺคราย โปกฺขรณฺนิยา
ตีเร ๗ โส ปจฺจสเวลายํ พุทฺธาจिณฺณํ มหากรุณาสมาปตฺตี
สมาปชฺชิตฺวา ตโต วุฏฺฐาย เวเนยฺยพนฺธเว สตฺเต โวลเกนฺโต
อทุทส อชฺช มยิ สายนุหสมเย ฌมฺมํ เทเสนฺเต เอโก
มณฺฑโก มม สเร นิมิตฺตํ คณฺหนฺโต ปฺรูกกเมน มริตฺวา
เทวโลเก นิพฺพตฺติตฺวา มหตา เทวปริวารเณ มหาชนสฺส
ปฺสฺสนฺตสฺเสว อากมิตฺสฺติ ๗

ตตฺถ พฺหุณฺ ฌมฺมาภิสมโย ภวิสฺสตีติ ทิสฺวา ปุพฺพณฺหสมยํ
นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธี
จมฺปานครํ ปิณฺฑทาย ปวิสิตฺวา ภิกฺขุณฺ สฺลภปิณฺฑทปาดํ
กตฺวา กตภตฺตกจิโจ วิหาร์ ปวิสิตฺวา ภิกฺขุสฺ วตฺตํ ทสฺเสตฺวา
อตฺตโน อตฺตโน ทิวาญฺจานํ กเตสฺส คนฺธกฺกึ ปวิสิตฺวา
ผลสมาปตฺติสฺสเณ ทิวสภาคํ เขเปตฺวา สายนุหสมเย จตฺตสฺปิ
ปฺริสาสฺส สนนฺิปตฺติสาสฺส สฺสรภิกนฺธกฺกึโต นิกฺขมิตฺวา ตงฺขณฺนารูปเณ
ปาฏิหาริเณ โปกฺขรณฺตีเร ฌมฺมสภามณฺฑปํ ปวิสิตฺวา

เล่มที่ 23 มณฑุกเทวปุตตวิมานวถุณณา หน้า 295

อลงกตปวรพุทธาสนเน นิสินโน มโนสีลาตเถ สีหนาท นทนต์
อนมกิตเถสรสีโห วิย อฏฺงคสมนฺนาคตํ พุรหฺมสุสรํ นิจฺจาราเนโต
อจินฺเตยฺเยน พุทฺธานุภาเวน อนุปฺมาย พุทฺธลีตาย ฌมฺมํ เทเสตุ
อารพฺภิกิ ฯ

ตสฺมี จ ขณฺเ เอโก มณฑุกโก โปกฺขรณฺโิต อากนฺตุวา
ฌมฺโม เอโส วุจฺจตีติ ฌมฺมสฺลยฺยาเย สเร นิมิตฺตํ คณฺหนฺโต
ปริสฺปฺริยฺนฺเต นิปฺชฺชิตฺติ ฯ อเถโก วุจฺจปาโล ตํ ปเทสํ อากโต
สตุถาริ ฌมฺมํ เทเสนฺตํ ปริสฺลยฺจ ปรเมน อฺปฺสเมน ฌมฺมํ
สฺถนฺตํ ทิสฺวา ตคฺคตฺมานโส ทณฺฑโมลฺลพฺภ คิฏฺฐนฺโต มณฑุกํ
อนโธเกตฺวา ตสฺส สีเส สนฺนิรมฺภิตฺวา อฏฺฐาสิ ฯ โส
ฌมฺมสฺลยฺยาเย ปสฺนฺนจิตฺโต ตาวเทว กาลิ กตฺวา
ตาวตีสฺถวเน ทฺวาทสโยชนิกเก กนฺกวิมานเน นิพฺพตฺติตฺวา
สฺสุดปฺปพฺพุโธ วิย ตตฺถ อจฺจราสฺงฆปฺริวฺตํ อตฺตานิ
ทิสฺวา กฺุโต นฺุ โข อากโต อหิ อธิ นิพฺพตฺโตติ
อาวชฺเชนฺโต ปฺริมชาตี ทิสฺวา อหฺมปิ นาม อธิ อฺปฺปชฺชิตฺติ
อิตฺธิสฺลยฺจ สมฺปตฺตี ปฏฺฐิลิกิ กิ นฺุ โข กมฺมํ อกาสิณฺติ
อฺปฺปราเนโต อณฺณํ น อทฺทส อณฺณตฺร ภควโต สเร
นิมิตฺตคฺคาหา ฯ โส ตาวเทว สห วิมานเนน อากนฺตุวา
วิมานโต โธตฺริตฺวา มหาชนฺสฺส ปสฺสฺนฺตสฺเสว มหตา
ปฺริวารเน มหฺนฺเตน ทิพฺพานุภาเวน อฺปฺสฺงกมิตฺวา ภควโต
ปาเท สีรสา วนฺทิตฺวา อณฺชลี ปคฺคยฺห

เล่มที่ 23 มหารถวคฺควณณนา หน้า 296

นมสฺสมานโ อฏฺฐาสี ฯ

อถ นั ภควา ชานนุโตว มหาชนสฺส กมฺมสฺส ผลั
พฺพุธานุภาวํ จ ปจฺจกฺขั กาคู

โก เม วนฺทติ ปาทานี อิทฺธิยา ยสฺสา ชลั

อภิกฺกนฺเตน วณฺเณน สพฺพา โอภาสยั ทิสฺสตี

ปฺจุจฺฉิ ฯ

ตตฺถ โกตี เทวนาคยฺกขมฺนุสฺสาทิสฺสุ โก กตฺโมติ อตฺโถ ฯ
เมตี มม ฯ ปาทานีตี ปาทะ ฯ อิทฺธิยาตี อิมาย อีทิสาย
เทวิทฺธิยา ฯ ยสฺสตี อิมินา อีทิสฺเสน ปรีวารเณ ปรีจฺเจเทน
จ ฯ ชลนฺติ วิชฺโชตฺมาโน ฯ อภิกฺกนฺเตนาตี อตฺวิย กนฺเตน
กมฺนีเยน สฺนุทฺเรน ฯ วณฺเณนาตี นฺวิวณฺเณน สรีร-
วณฺณนิกายาตี อตฺโถ ฯ

อถ เทวปฺตุโต อตฺตโน ปฺริมชาติอาที อาวิกโรนฺโต อิมาทิ
คาถาทิ พฺยาภาสิ

มณฺฑุโกหิ ปุเร อาสิ อฺุทเก วาริโคจโร

ตว ฌมฺมํ สฺถนฺตสฺส อวธี วจฺจปาลโก ฯ

มฺหุตฺตํ จิตฺตปฺสาทสฺส อิทฺธี ปสฺส ยสฺสจ เม

อานุภาวณฺจ เม ปสฺส วณฺณํ ปสฺส ชฺฉติณฺจ เม ฯ

เย จ เต ทิฆมฺมทฺธานํ ฌมฺมํ อสฺโสสุ โคตม

ปตฺตา เต อจฺจกฺขณํ ยตฺถ กนฺตฺวา น โสจเรตี ฯ

ตตฺถ ปฺเรตี ปฺริมชาติยั อฺุทเกตี อิทํ ตทา อตฺตโน

เล่มที่ 23 มณฑุกเทวปุตวิมานวณณา หน้า 297

อุปุตติภูฐานทสสนํ ๑ อุทเก มณฑุกโกติ เอเตน อุทฐมายิกาทิกสส
ถเล มณฑุกสส นิวตตณํ กตํ โหติ ๑ คาโว จรณติ เอตถาติ
โคจโร โคจโร วิทยาติ โคจโร ฆาเสสนภูจัน ๑ วาริ
อุทกํ โคจโร เอตสสาติ วาริโคจโร ๑ อุทกจารีปี หิ โกจิ
กจลปาติ อวาริโคจโรปี โหตีติ วาริโคจโรติ วิเสเสตวา วุตตํ ๑
ตว ฆมมํ สุนนตสสาติ พุรหุมสสเรณ กรวีกรุตมณชุนา
เทเสนตสส ตว ฆมมํ ฆมโม เอโส วุจจตีติ สเร
นิมิตตคคาหเวเสน สุนนตสส อนาเทเร เจตํ สามิวจัน
เวทิตพพํ ๑ อวธี วจลपालโกติ วุจเฉ รกขณโต โคपालทารโก
มม สมิปํ อากนตวา ทณฆโม ลุพภิตวา ติฏจนโต
มม สีเส ทณฆํ สนนิรุมภิตวา มํ มาเรสิ ๑

มุหุตตํ จิตตปสาทสสาติ ตว ฆมเม มุหุตตมตตํ
อุปปนุสส จิตตปสาทสส เหตุภูตสส ๑ อิทธินุติ สมิทธิ ๑
ทิพพิวิภูตินุติ อตุโถ ๑ ยสนุติ ปรีวาริ ๑ อานุภาวนุติ
กามวณณิตาทิพิพพานุภาวํ ๑ วณณนุติ สรีรวณณสมปตตี ๑
ชุนินุติ ทวาทสโยชนานิ พรรณสมตถํ ปภาวิเสลํ ๑

เยติ เย สตตวา ๑ จสทโท พุยติเรเก ๑ เตติ ตว ๑
ทีฆมทฐานนุติ พหุเวลํ ๑ อสุโสสนุติ สุนิสสุ ๑ โคตมาติ ภควนตํ
โคตเตน อาลปติ ๑ อจลภูจันนุติ นิพพานํ ๑ อัย เหตุถ
อตุโถ โคตม ภควา อหํ วิย อิตรเมว กาลํ อสุณิตวา
เย ปน กตปญญา จิริ กาลํ ตว ฆมมํ อสุโสสุ สิตตุ

เล่มที่ 23 เรวตีวิมานวถุณณนา หน้ 299

หริเตน โคมเยน อุปลิมเปตฺวา อาสนานิ ปญญาเปหิ อชาเรเก
จเปหิ ภิกฺขุณฺโณ อากตกาเล วนฺทิตฺวา ปตฺตํ คเหตุวา นิสีทาเปตฺวา
ธมฺมกรเณน ปานีโย ปริสุสาเวตฺวา ภูตฺตกาเล ปตฺตานิ โชวาติ ฯ
เอวํ เม ปตฺตตฺส อาราทิกา ภวิสฺสตีติ ฯ สว ตถา อกาสิ ฯ
อด นํ โอวาทกฺขมา ชาตาทิ ปตฺตตฺส อโรเจตฺวา เตน
สาธฺมิตฺติ สมฺปฏฺฐิจฺฉิตฺเต ทิวสํ จเปตฺวา อวาทํ กรีสฺสุ ฯ

อด นํ นนฺทึโย อาห สเจ หิ ภิกฺขุสงฺฆํ มาตาปิตโร
จ เม อุปฺปฏฺฐหิสฺสตี เอวํ อิมสฺมี เกเห วสิตุํ ลภิสฺสตี ฯ
อปฺปมตฺตา โหหิตฺติ ฯ สว สาธฺมิตฺติ ปฏฺฐิสฺสณฺฑิตฺวา กิณฺจิกาลํ
สทฺธา วีย หุตฺวา ภูตฺตาริ อนฺวคฺคเตนฺตี เทว ปตฺเต วิชายิ ฯ
นนฺทึยสฺส มาตาปิตโร กาลมกํสุ ฯ เกเห สพฺพิสฺสรียํ ตสฺสาเอว
อโหสิ ฯ นนฺทึโยปิ มหาทานปติ หุตฺวา ภิกฺขุสงฺฆสฺส ทานํ
ปฏฺฐเปสิ กปณฺทริกาทินมฺปิ เกहतฺวาเร ปากวตฺตํ ปฏฺฐเปสิ ฯ
อิสิปตฺตมมหาวิหารเ จตุหิ คพฺเภหิ ปฏฺฐิมณฺฑิตํ จคฺคสาถํ การเตตฺวา
มณฺจปฺปิจาทีนึ อคฺคธาเปตฺวา พุทฺธปฺปมฺขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส
มหาทานํ ทตฺวา ตถาคตฺสส หตฺเถ ทกฺขิโณทกํ ปาเตตฺวา
นียยาเทสิ สห ทกฺขิโณทกทานेन ตาวตีสภวเน आयามโต
จ วิตุถารโต จ สมฺนตฺตา ทฺวาทสโยชนิโก โยชนสคฺคพฺเพโธ
สคฺคตฺตณฺมโย อจฺจนฺราคณฺสทสฺสสงฺฆุจฺโจ ทิพฺพปาสาทิ อุกฺคณฺณิ ฯ
อถายสฺมา มหาโมคฺคคฺคลาโน เทวจาริกํ จรฺนโต ตํ

เล่มที่ 23 มหารถวคฤวณณา หน้า 300

ปสาทํ ทิสฺวา อตฺตานิ วฺนฺทิตฺตํ อากเต เทวปฺตเต ปุจฺฉิ
กสฺสายํ ปาสาโทติ ฯ

อิมสฺส ฆนฺเต ปาสาทสฺส สามิกอ มนุสฺสโลกา
พาราณสีโย นนฺทโย นาม กุญฺมฺพียปฺตโต สงฺฆสฺส อธิปตฺน-
มหาวิหาร จตฺสาลํ การสิ ตสฺสายํ นิพฺพตฺโต ปาสาโทติ
อาหํสฺ ฯ ปาสาท นิพฺพตฺตเทวจฺจรายปี เถโร วนฺทิตฺวา
ฆนฺเต มโย พาราณสีโย นนฺทียสฺส นาม อุปาตกสฺส
ปริจาริกา ภาวิตฺตํ อิธ นิพฺพตฺตา ตสฺส เอวํ วเทถ ตฺยหํ
ปริจาริกา ภาวิตฺตํ นิพฺพตฺตา เทวตฺตโย ตยิ จิรายนฺเต
อุกฺกณฺจिता เทวโลกสมฺปตฺติ นาม มตฺติกาภาชนํ ภาณิตฺวา
สุวณฺณภาชนสฺส กหณํ วิย อติมฺนาปนฺติ วตฺวา อิธากมนตฺถาย
ตสฺส วเทถาติ อาหํสฺ ฯ เถโร สาธฺติ ปฏฺิสุสฺสมิตฺวา สหสา
เทวโลกโต อากนฺตฺวา จตฺตปริสฺมชฺเฒ ภาควนฺตํ ปุจฺฉิ นิพฺพตฺตติ
นุ โข ฆนฺเต กตฺตปฺญฺณานิ มนุสฺสโลกे จิตฺตานํเยว
ทิพฺพสมฺปตฺตตีติ ฯ นนฺ เต โมคฺคกฺลฺลาน นนฺทียสฺส
เทวโลกे นิพฺพตฺตา ทิพฺพสมฺปตฺติ สามํ ทิฏฺฐา กสฺมา
มํ ปุจฺฉสึตีติ ฯ เอวํ ฆนฺเต นิพฺพตฺตตีติ ฯ อถสฺส สตฺถายถา จิโร
วิปฺปวสิตฺวา อากตํ ปุริสํ มิตฺตพฺนฺธว อภินนฺทนฺติ สมฺปฏฺิจฺจนฺติ
เอวํ กตฺตปฺญฺณํ ปุคฺคํ อิตฺโต ปรโลกํ คตํ สกานิ ปฺญฺณานิ
สมฺปตฺตติหตฺเตหิ สมฺปฏฺิจฺจนฺติ ปฏฺิกฺกณฺหนฺตีติ ทสฺเสนฺโต

เล่มที่ 23 เรวตีวิมานวณณา หน้า 301

จึรปวาลี ปุริสั ทูโรโต โสตุถิมาคตั
ฉาติमितฺตา สุหชชา จ อภินนุทนต์ อาคตั ฯP
ตเถว กตปฺลณมปี อสุมา โลกา ปรี คตั
ปฺลณานิ ปฏิกุคณหนติ ปิยั ฉาตีว อาคตฺนติ

กาถา อภาสี ฯ

นนุทีโย ตั สุตฺวา ภึยโยโส มตฺตตาย ทานานิ เทติ ฯ
ปฺลณานิ กโรติ โส วณฺชชาย กจฺจฺนุโต เรวตี อาท
ภทฺเท มยา ปฏฺฐปีตึ สงฺฆสฺส ทานั อนาถานั ปากวตฺตยจ
ตวั อปฺปมตฺตา ปวตฺเตยยาสีติ ฯ สาท สาธูติ ปฏฺฐิสฺสุณิ ฯ

โส ปวาสกโตปี ยตฺถ ยตฺถ วาสั กปฺเปติ ตตฺถ
ตตฺถ ภิกฺขุณั อนาถานยจ ยถาวิภวั ทานั เทติเยว ฯ
ตสฺส อนุกมฺปาย จินฺนาสวา ทูโรโตปี อากนฺตฺวา ทานั
สมปฏฺฐึจฺจฺนติ ฯ

เรวตี ปน ตสฺมี คเต กติปาหเมว ทานั ปวตฺเตตฺวา
อนาถานั ภตฺตึ อฺปจฺฉินฺนุที ภิกฺขุณมปี ภตฺตึ กณฺชกั
พิลฺงกทฺตึยั อทาสี ฯ ภิกฺขุณั ภูตฺตภูจฺจฺนเน อตฺตนา ภูตฺตาวเสสานิ
สิตฺถานิ มจฺจมฺสขณฺฑมฺสสฺสกาณิ จลกภูจฺจฺกานิ จ ปกิริตฺวา
มนุสฺसानั ทสฺเสติ ปสฺสถ สมณานั กมฺมึ สทฺธาเทยฺยึ นาม
เอวั จจฺจฺเทนฺตีติ ฯ

อถ นนุทีโย โวหารกสิทฺธิ ยถาลาโก อากนฺตฺวา ตั

เล่มที่ 23 มหารถวคฺควณณา หน้า 302

ปวตฺตี สุตฺวา เรวตี เกหโต นีหริตฺวา เกหํ ปาวิสิ ฯ ทฺติยทิวเส
พฺพุทฺธปฺมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส มหาทานํ ปวตฺเตตฺวา นิจฺจกตฺตณฺจ
อนาถกตฺตณฺจ สมฺมเทว ปวตฺเตสิ อตฺตโน สหาเยหิ อุปนีตํ
เรวตี ฆาตฺจฺจาทนปรมตฺตาย จเปสิ ฯ โส อปรน สมเยน
กาคํ กตฺวา ตาวตฺตีสฺสวเน อตฺตโน วิมานเยว นิพฺพุตฺติ ฯ

เรวตี ปน สพฺพิ ทานํ ปจฺฉินฺนิตฺตฺวา อิมํ วเสน
มยฺหํ ลากสฺสกาโร ปรีหายีติ ภิกฺขุสงฺฆํ อกฺโกเสนตี
ปรีกาสเนตี วิจฺรติ ฯ อถ เวสฺสวณฺเณ เทว ยกฺเข อาณาเปสิ
คจฺจถ ภณฺเณ พาราณสีนคฺเร อุกฺโขสถ อิตฺถ สตฺตเม ทิวเส
เรวตี ชีวนฺตีเยว นีรเย ปกฺขิเปยฺตีติ ฯ ตํ สุตฺวา มหาชโน
สํเวกฺษาโต ภิตฺตสิโต อโหสิ ฯ

อถ เรวตี ปน ปาสาทํ อภิรุหิตฺวา ทฺวารํ ธเกตฺวา
นีสิติ ฯ สตฺตเม ทิวเส ตสฺสา ปาปกมฺมสฺสจฺจโจิตฺเตน เวสฺสวณฺเณ
รณฺณา อาณตฺตา ชลิตกปิลเกสฺมสฺสูกา จิปีฏวิรูปนาสิกา
ปรีณตทาจา โลหิตกฺขา สชฺลธฺรสมานวณฺณา อติวีย ภยานกรูปา
เทว ยกฺขา อุปกฺนตฺวา อุฏฺเฐหิ เรวเต สฺวาปฺปมฺเมติ อาทีนึ
วทฺนตา นานาพาหาสุ คเหตุวา มหาชโน ปสฺสตฺตติ สกฺลนคฺเร
วีถิตฺถ วีถึ ปรีพฺภมาเปตฺวา อากาสํ อพฺภูกฺนตฺวา ตาวตฺตีสฺสวณฺ
เนตฺวา นนฺทียสฺส วิมานํ สมฺปตฺตติยฺจฺจสฺสา ทสฺเสตฺวา ตํ
วิลปฺนตีเยว อุตฺสทฺนिरยสมิปี ปาเปลฺลึ ฯ ตํ ยมฺปฺริสา อุตฺสทฺนिरเย

เล่มที่ 23 เรวัตวิมานวณณา หน้า 303

ขิปีสุ ๆ เตนานา

อุฏฺเฐหิ เรเวเต สุปาปชฺชเม

อปาเรตฺทวาเร อทานสีเล

เนสฺสาม ตํ ยตฺถ ญฺนนฺติ ทฺกฺคตา

สมปปีตา เนรยิกา ทฺกฺเคนาติ ฯ

ตตฺถ อุฏฺเฐหิตฺติ อุฏฺฐห ฯ น ทานเนส ปาสาโท ตํ
นिरยภยโต รกฺขิตฺตุ สกโกติ ฯ ตสฺมา สีนํ อุฏฺฐหิตฺวา
อากจฺฉนาหิตฺติ อตุโถ ฯ เรเวเตติ ตํ นามเนน อาลปติ ฯ สุปาป-
ชฺชเมติอาทินา อุฏฺฐจฺฉานสฺส การณํ วทติ ฯ ยสฺมา ตวํ
อริยานํ อกโกสนปริภาสนาทินา สฺสฺสฺจ ลามกปาปชฺชมา ยสฺมา
จ อปาเรตฺตํ ทวารํ นირยสฺส ตว ปเวสนตฺถํ ตสฺมา อุฏฺฐหิตฺติ ฯ
อทานสีเลติ กสฺสจฺจ กิณฺจจิ น ทานสีเล กทริเย มจฺฉริณิ อิทมฺปิ
อุฏฺฐจฺฉานสฺเสว การณวจฺฉนํ ฯ ยสฺมา ทานสีลานํ อมจฺฉริณํ ตว
สามิกสทิสานํ สฺสฺสฺคิยํ นีวาโส ตาทิสานํ ปน อทานสีลานํ
มจฺฉริณํ นีรเย นีวาโส ตสฺมา อุฏฺฐหิตฺติ มฺหุคตมตฺตมฺปิ ตว อิท จาตุํ
น ทสฺสามิตฺติ อธิปฺปาโย ฯ ยตฺถ ญฺนนฺติ ทฺกฺคตาติ ทฺกฺกชตตฺตา
ทฺกฺคตา ฯ เนรยิกาติ นีรยทฺกฺเคน สมปปีตา สมจฺฉริณฺตา ยสฺมี
นีรเย ญฺนนฺติ ยาว ปาปกมฺมํ น พฺยฺนฺติ โหติ ตาว นิกฺขมิตุํ
อลภฺนฺตา นิตฺถญฺนนฺติ ตตฺถ ตํ เนสฺสาม นยฺสฺสาม ขิปีสฺสามาติ

เล่มที่ 23 มหารถวคควณณา หน้า 304

โยชนา ๔

อิจฺเจว วตฺวาน ยมสฺส ทฺตา

เต เทว ยกฺขา โลหิตฺกฺขา พฺรหฺนฺตา

ปจฺเจกพาหาสุ คเหตุวา เรวตี

ปฏฺกามยฺมฺ เทวคณฺสฺส สนฺตฺเกติ

อิทํ สงฺคีติการวณฺ ๔

ตตฺถ อิจฺเจว วตฺวานาติ อิติ เอว อฏฺฐเจหีติ อาทีนา
วตฺวา วจนสมนฺนตฺรเมวาทิ อตฺโถ ๔ ยมสฺส ทฺตาติ
อปฺปฏิเสชนฺยตฺสฺส ยมสฺส รัถโย ทฺตสทิสฺสา ๔ เวสฺสวณฺณ
หิ เต เปลิตา ๔ ตถา หิ เต ตาวตีสฺภวณฺ นยีสฺสุ ๔ เกจิ
น ยมสฺส ทฺตาติ นการิ ยมสฺสชาติ ปเทน สมฺพนฺชิตฺวา
เวสฺสวณฺสฺส ทฺตาติ อตฺถํ วทฺนฺติ ตํ น ยฺชฺชติ ๔ น หิ
น ยมทฺตตาย เวสฺสวณฺสฺส ทฺตาติ สิขฺมฺติ ๔ ยชฺนฺติ ตตฺถ
พลี อฺปฺหรนฺตีติ ยกฺขา ๔ โลหิตฺกฺขาติ รัถตฺนยนา ๔ ยกฺขานํ
หิ เนตฺตานิ อติโลหิตานิ โหนฺติ ๔ พฺรหฺนฺตาติ มหฺนฺตา ๔
ปจฺเจกพาหาสุติ เอโก เอกพาหายิ อิตโร อิตฺรพาหายนฺติ
ปจฺเจกํ พาหาสุ ๔ เรวตฺนฺติ เรวตี ๔ เรวตาติปี ตฺสฺสา
นามเมว ๔ ตถา หิ เรวเตติ วุตฺติ ๔ ปฏฺกามยฺนฺติ ปฏฺกามยฺมฺ
อฺปฺเนสนฺติ อตฺโถ ๔ เทวคณฺสฺสชาติ ตาวตีสฺภวเน เทวสงฺฆมฺสฺส ๔
เอวํ เตหิ ยกฺขเหหิ ตาวตีสฺภวณฺ เนตฺวา นนฺทียสฺส

วิมานสุส อวิทุเร จปีตา เรวตี ตํ สุริยมณฑลสทิสํ อติวีย
ปภสุสรํ ทิสฺวา

อาทิจฺจวณฺณํ รุจิริ ปภสุสรํ
พฺยมฺหํ สุกฺกํ กณฺจนชาลณฺนํ
กสฺเสตมากิณฺณชนํ วิมานํ
สุริยสุส รํสีริว โชตมานํ ฯ
นารีคณา จนนฺนสารลิตฺตา
อุภโต วิมานํ อุปโสภยนฺติ
ตํ ทิสฺสติ สุริยสมานวณฺณํ
โก โมทติ สกฺกปฺตฺโต วิมานเติ

เต ยกฺเข ปุจฺฉิ ฯ เตปี ตสฺสา

พาราณสิยํ นนฺทึโย นามาสิ
อุปาสโก อมจฺฉริ ทานปติ วทณฺญ
ตสฺเสตมากิณฺณชนํ วิมานํ
สุริยสุส รํสีริว โชตมานํ ฯ
นารีคณา จนนฺนสารลิตฺตา
อุภโต วิมานํ อุปโสภยนฺติ
ตํ ทิสฺสติ สุริยสมานวณฺณํ
โส โมทติ สกฺกปฺตฺโต วิมานเติ

อาจิกฺขิสฺสุ ฯ

เล่มที่ 23 มหารถวคฺควณณา หน้า 306

ตตฺถ จนฺทนสาลิตฺตตาดิ สारภูเตน จนฺทนคนฺเชน
อนฺนิตฺตตฺตริราฯ อุภโต วิมานนฺติ วิมานํ อุภโต อนฺนโต เจว
พหิ จ สงฺคีตาทีหิ อุเปจฺจ โสภยนฺติฯ อถ เรวตี

นฺนุทियสฺสาหํ ภริยา

อการินี สพฺพกุลสฺส อิศฺสรา

ภตฺตฺต วิมานเณ รमितฺตสामी ทานหํ

น ปตฺถเย นิริยํ ทสฺสนายาติ

อาหฯ

ตตฺถ อการินีติ เภสामीนึฯ ภริยา สคามินีปิ ปจฺนติฯ
ภริยา สหคามินีติ อตฺโตฯ สพฺพกุลสฺส อิศฺสรา ภตฺตฺต
มม ภตฺตฺต นฺนุทियสฺส สพฺพกฺกมฺพิกสฺส อิศฺสรา สามินี อโหสีฯ
ตสฺมา อิทานิปิ วิมานเณ อิศฺสรา ภวิสฺสामीติ อาหฯ วิมาน
รमितฺตสामी ทานนฺติ เอวํ ปโลเกตฺตเมว หิ ตํ เต ตตฺถ
เนลฺลํฯ น ปตฺถเย นิริยํ ทสฺสนายาติ ยํ ปน นิริยํ มํ
ตฺตเมห เนตฺตกามา ตํ นิริยํ ทสฺสนายปิ น ปตฺถเย กุโต
ปวิสิตฺตฺตฺตฺต วทติฯ

เอวํ วทนฺติเมว ตฺวํ ตํ ปตฺถเอหิ วา มา วา ที
ตว ปตฺถนนายาติ นิริยสมีปี เนตฺตวา

เอเสว เต นิริโย สุปาปฺชเม

ปฺปญฺญํ ตยา อกตํ ชีวโลเก

เล่มที่ 23 เรวัตวิมานวณฺณา หน้า 307

น หิ มจฺฉรี โรสโก ปาปชฺชโม

สคฺคูปคานํ ลภติ สหพฺยตฺนฺติ

คาถมาหิสฺสุ ฯ

ตสฺสสตฺโถ เอเสว ตว นิรโย ตยา ที่มฺรตฺตํ มหาทุกฺขํ
อนฺุภวิตพฺพทฺฐจฺฉานฺุโถ ฯ กสฺมา ปฺลฺลํ ตยา อกตํ ชีวโลเก ฯ
ยสฺมา มนุสฺสโลเก อปฺปรมตฺตกมฺปิ ตยา ปฺลฺลํ นาม น
กตํ เอวํ อกตปฺลฺโย ปน ตาทีโส สตฺโต มจฺฉรี
อตุตฺตโน สมฺปตฺตนิคฺคฺชนลกฺขณฺน มจฺฉเรณ สมฺนฺนาคโถ ฯ
ปเรสํ โรสุปฺปาทเนน โรสโก โลกาทีหิ ปาปชฺชเมหิ
สมจฺฉิภาวโถ ปาปชฺชโม สคฺคูปคานํ เทวานํ สหพฺยตํ สหภาวํ
น ลภตีติ โยชฺณา ฯ

เอวํ ปน วคฺฉวา เต เทว ยกฺขา ตตฺถเอว อนฺุตรชายีสุ
ตํ สทีเส ปน เทว นีรยปาเล สํสวเก นาม กฺุณนिरเย
ปฺกฺขิปิตฺตุ อากทฺตฺนเต ปสฺสิตฺวา

กี นุ กฺุณญจ มุตฺตญจ อสุจิ ปฺภีทิสฺสติ

ทฺคฺคณฺธํ กิมิทํ มีพฺหํ กิเมตํ อฺุปวายตีติ

ตํ นีรยํ ปฺจฺฉติ ฯ

เอส สํสวโก นาม คมฺภีโร สตฺโปริโส

ยตฺถ วสฺสสทฺสทานิ ตฺวํ ปจฺฉสิ เรวเตติ

ตสฺมี กถิตเต ตตฺถ อตุตฺตโน นีพฺพตฺติเหตุกฺุตํ กมฺมํ ปฺจฺฉนฺฺติ

เล่มที่ 23 มหารถคฺคณนา หน้า 308

กี นุ กายเนน วาจาเย มนสา ทุกุกฺกั กตฺติ
เกน สํสวโก ลทฺโธ คมฺภีโร สตโปริโสติ

อาห ๑

สมณเ พุราหุมนเ จาปี อญฺเญ วาปี วณฺิพฺพเก
มุสวาเวทน เวญฺเจสิ ตํ ปาปี ปกตฺติ ตยาติ

ตสฺสา ตํ กมฺมํ กเถตฺวา ปุณฺ เต

เตน สํสวโก ลทฺโธ คมฺภีโร สตโปริโส
ตตฺถ วสฺสสหฺสฺสานิ ตฺวํ ปจฺจสิ เรวเตติ

อาหํสุ ๑

ตตฺถ สํสวโก นามาติ นิจฺจกาถิ กฺุณฺมตฺตาทีอสุจิสฺส
สํสวโนโต ปกฺขมฺรณฺโต สํสวโก นาม ๑

น เกวถิ ตฺยหํ อีธ สํสวกลาโก เอเว อถ โข
ตตฺถ อนเกทานิ วสฺสสหฺสฺสานิ ปจฺจิตฺวา อุตฺตนิณฺเณาย
หตฺถจฺเจทาทีลาโกปีติ ทสฺเสตฺถ

หตฺถเอปี ฉินฺทนฺติ อโถปี ปาเท

กณฺเณปี ฉินฺทนฺติ อโถปี นาสิ

อโถปี กาโกพคณา สเมจฺจ

สงฺกมฺม ขาทนฺติ วิพฺนฺทมานนฺติ ๑

ตตฺถ ลทฺทพฺพการณฺิ อาหํสุ ๑ ตตฺถ กาโกพคณาติ

กาทสงฺฆา ๑ เต กิรฺสฺสา ติกาวตฺตปฺปมาเณ สรีเร อนเกสฺตานิ

เล่มที่ 23 เรวัตวิมานวณฺณา หน้า 309

อนกสหัสธานี ปติตฺวา ตาลกฺขนฺธปริมาณเหหิ สุนิสิตกฺเคหิ
อโยมเยหิ มุขตฺถุเทหิ วิชฺฌิตฺวา วิชฺฌิตฺวา ขาทนฺติ มํลํ
คหิตคหิตกฺฐาเน กมฺมพเลน ปฺรเตว ๑ เตนานห กากโปกคณา
สเมจฺจ สํกมฺม ขาทนฺติ วิฆนฺทมานนฺติ ๑

ปฺน สานุสฺสโลกํ ปจฺจายนนาย ยาจนาทิวเสน ตํ
ตํ วิปฺปลปี ๑ เตน วุตฺตํ

สาธฺ ไซ มํ ปฏฺเณถ กานามิ กุสลํ พหุ
ทานน สมจฺริยาย สลฺยเมน ทเมน จ
ยํ กตฺวา สุขิตา โหนฺติ น จ ปจฺจानุตฺตปฺเรติ ๑

ปฺน นิริยปาลา

ปฺเร ตฺวํ ปมชฺชิตฺวา อิทานิ ปรีเทวสิ
สยํ กตฺวานํ กมฺมานํ วิปากํ อนฺุโกสฺสสีติ

อาหํสุ ๑ ปฺน สานุ อาน

โก เทวโลกโต มนุสฺสโลกํ
คนฺตฺวาน ปฺนุโจ เม เอวํ วเทยฺย
นิกฺขิตฺตทณฺฑเสสุ ททาถ ทานํ
อจฺฉาทนํ เสยฺยมถนฺนปานํ
น หิ มจฺจรี โรสโก ปาปชฺมโม
สคฺคฺคฺคานํ ลภติ สหพฺยตํ ๑

สาหํ นฺน อิตฺถิ คนฺตฺวา โยนี ลทฺธาน มานุสี

เล่มที่ 23 มหารถวคฺควณฺณา หน้า 310

วทณฺญ สีสสมฺปนฺนา กาทามิ กุสลํ พหุ
ทานเนน สมจฺริยาย สลฺยเมเนน ทเมเนน จ ฯ
อารามานิ จ โรปีสุตฺถิํ ทุคฺเค สงฺกมณานิ จ
ปฺปญฺจ อุตฺปนฺนญฺจ วิปฺปสนฺเนเนน เจตฺตสา ฯ
จาทุทฺทสึ ปฺปญฺจทสึ ยา จ ปกฺขสุตฺต อฏฺฐมึ
ปาฎิหาริยฺยปฺกฺขญฺจ อฏฺฐจฺจสุตฺตมาคตฺติ ฯ
อุโปสถํ อุโปสธิสุตฺถิํ สทา สึเลสุ สํวตฺตา
น จ ทานเนน ปมฺชฺชิสฺสุตฺถิํ สามํ ทิฏฺฐมิตฺถิํ มยาคิ ฯ
อิจฺเจวํ วิปฺปลปนฺตี ฆนฺทมานํ ตโต ตโต
จิปีสุ นฺริเย โฆเร อุทฺธปาถํ อวฺสิรฺนฺติ

อิถิ สงฺกคฺคิตฺติการวณฺนิ ฯ

ปุณฺ สทา

อหํ ปุเร มจฺจฺรฺนินิ อโหสิ
ปฺริภาสิกา สมณฺพฺราหฺมณานํ
วิตถเนน จ สามิกํ วญฺจยิตฺวา
ปจฺจามหํ นฺริเย โฆรรูปฺเต

โอสานคาถมาห ฯ

ตตฺถ อหํ ปุเร มจฺจฺรฺนินิ อโย คาทา นฺริเย นินฺนพฺตฺตาย
วุตฺตทา อิตฺธา อนินฺนพฺตฺตาย เอวาติ เวทิตฺตพฺพา ฯ เสถ
สุวิญญฺเยยฺยเมวาติ ฯ

เล่มที่ 23 ฉตตมาณวกวิมานวณณา หน้า 311

ภิกขุ เรวติยา ยกเขหิ คเหตุวา นีตภาวํ ภควโต
อาโรเจสุํ ๑ ตํ สุตฺวา ภควา อาทีโต ปฏฺจาย อิมํ วตฺถุ
กเถตฺวา อุปริ วิตฺถาเรน ฌมฺมํ เทเสสิ เทสนาปริโยसान
พหู โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปฺณิสฺสุ ๑ กามณฺเจตํ เรวตี
ปฏฺิพฺพชาย กถาย เขภฺยฺยภาวโต เรวตีวิมานนฺติ โวหริยติ ๑
ยสฺมา ปน เรวตี วิมานเทวตา น โหติ นนฺทียสฺส ปน
เทวปฺตตฺส วิมานาทีสมปฺตติ ปฏฺิตฺยตฺตณฺเจตํ ๑ ตสฺมา
ปฺริสฺวิมานเสวว สงฺกหํ อาโรปีตนฺติ ทฏฺจพฺพ ๑
เรวตีวิมานวณณา นิฏฺจिता ๑

ฉตตมาณวกวิมานวณณา

โย วทตํ ปวโร มนฺุเชสฺสูติ ฉตตมาณวกวิมานํ ๑ ตสฺส
กา อุปฺตติ ภควา สวตฺถึยํ วิหริติ เขตฺวเน ๑ เตน
โย ปน สมเยน เสตพฺยํ อณฺุตรสฺส พฺุราหฺมณฺสฺส กิจฺฉาลทฺุ
ปฺตโต ฉตฺโต นาม พฺุราหฺมณฺมาณโว อโหสิ ๑ โส
วยปฺตโต ปิตฺรา เปสิโต อุกฺกฏฺจํ คนฺตุวา พฺุราหฺมณฺสฺส
โปกฺขรสาตีสฺส สนฺติเก เมธาวิตาย อนฺลสตาย จ น จิเรเนว
มนฺเต วิชฺชาญฺจานานิ จ อุคฺคเหตุวา พฺุราหฺมณฺสิปฺเป นิปฺตติ
ปฺตโต ๑ โส อาจริยํ อภิวาเทตฺวา มยา ตุมฺหากํ สนฺติเก สิปฺปี
สิกฺขิตํ ก็ โว ครุทกฺขิณฺณํ เทมีติ อาห ๑ อาจริโย ครุทกฺขิณา

เล่มที่ 23 มหารถวคฤวณณา หน้า 312

นาม อนุตเวาสักสุส วิภวานูรูปา กหาปณสหัสส์ อานะหิตี
อาห ๗ ฉตตมาณโว อาจริย อภิวาเทตวา เสตพยุ คนตุวา
มาตาปีตโร วนุหิตวา เตหิ อภินนุทียมาโน กตปฏิสนุถาโร
ตมตถึ ปิตุ อาโรเจตวา เทถ เม ทาทพพยุตถกั อชเชว
ทตวา อากมิสสามีติ อาห ๗ ตั มาตาปีตโร ตาท อชช
วิกาโล เสว คมิสสสีตี วตวา กหาปณะ นีหริตวา ภณุทิกั
พนุชาเปตวา จเปสิ ๗

โจรา ตั ปวตตี ฌตวา ฉตตมาณวคสุส คมนนคเค
อณตตรสมิ วนคทเน นิสินา อจสิสุ มาณวั มาเรตวา
กหาปณะ คณหิสสามาติ ๗

ภควา ปจจุสสมเย มหารกฐณาสมาปตติโต วุฏจาย โลกั
โวโลเกนุโต ฉตตมาณวคสุส สรณสีเลสุ ปติฏจัน โจเรหิ
มาริตสุส เทวโลเก นิพพตติ ตโต สห วิมาเนน อากตสุส
ตคถ สนนูปตติปรีสาย จ ฐมมาภิสสมยั ทิสวา ปจมตรเมว
คนตุวา มาณวคสุส คมนนคเค อณตตรสมิ รุกขมูเล นิสิทิ ๗
माणโว อาจริยธัน คเหตวา เสตพยุโต อุกกฏจาทิมุโ
คจจनुโต อนุตรามคเค ภควนตั นิสินัน ทิสวา อุปสงกमितวา
อฏจาสิ ๗ กุหิ คมิสสสีตี ภควตา วุตโต อุกกฏจั โภ
โคตม คมิสสามิ มยหิ อาจริยสุส โปกขรสาตีสสุ ครุทกขิณั
ทาทุนติ อาห ๗ อถ ภควา ชานาสี ปน ตวั มาณว

เล่มที่ 23 จตตมาถวกวิมานวณณา หน้า 313

ตีถิ สรณานิ ปญจ สีลानीติ วตุวา เตน นาคี ชานามิ
กิมตถิ ยานิ ปเนตานิ กิถิสานิ จาติ วุตเต อิทมิตสนติ
สรณคณนสส ปญจสีลสมาทานสส จ ผลานิสัส วิภาเวตุวา
อุคคณหาหิ ตาว มาถวก สรณคณนวิธินติ วตุวา สาธุ
อุคคณหิสสามิ กถุ ฆนเต ฆควาติ เตน ยาจิโต ตสส
รุจिया อนุรูปี กาทาพนุชวเสน สรณคณนวิธี ทสเสนโต

โย วทตฺ ปวโร มนุเชสุ

สกุยมุณี ฆควา กตกจิโจ

ปารคโต พลวีริยสมงกี

ตํ สุกตํ สรณตถมุเปหิ ฯ

รากวिरากมเนชมโสกํ

ธมฺมสงฺขตมปฺปฏิภูถํ

มธุมิมํ ปคณํ สุวิกตตํ

ธมฺมมิมํ สรณตถมุเปหิ ฯ

ยตถ จ ทินฺนมหปฺผลมาหุ

จตุสฺ สุจิสฺ ปุริสยฺเคสฺ

อภุจ จ ปุคฺคล ฆมฺมทสา เต

สงฺฆมิมํ สรณตถมุเปหิติ

ติสฺโส กาทาโย อภาสิ ฯ

ตตถ โยติ อนิยमितวจนํ ตสฺส ตนฺติ อิมินา นิยมนํ

เล่มที่ 23 ฉตตมาถวกวิมานวณณา หน้า 315

รากลวิราคนุตติ อริยมคัคคิ อาห เตน หิ อริยา อนาคติกาล-
ภาวิตมปิ รากัง วิรชเชนุตติ ฯ อนเนชมโสกนุตติ อริยผลัง ฯ
ตัง หิ เอชาสงฆาตถาย ตณฺหยา อวสิญฺจทานญจ โสกนินิมิตฺตานิ
กิลีสานัง สพฺพโส ปฏิปฺปสฺสมภฺนโต อนเนชํ อโสกนุตติ จ วุจฺจติ ฯ
ชมฺมนุตติ สภาวชมฺมํ ฯ สภาวโต กเหตุพฺพชมฺโม เหน
ยทิทํ มคฺคผลนิพฺพานานิ ฯ น ปริยตฺติชมฺโม วिय ปญฺจตฺติ-
ชมฺมวเสน ฯ ชมฺมนุตติ วา ปรมตฺถชมฺมํ นิพฺพานนุตติ อตฺถโถ ฯ
สเมจฺจ สมฺภุชฺช ปจฺจเยหิ กตํ สงฺขตํ น สงฺขตฺตนิ อสงฺขตํ ฯ
ตเทว นิพฺพานัง ฯ นตฺถิ เอตฺถ กิลฺยจิปิ ปฏิญฺจนุตติ อปฺปฏิญฺจํ ฯ
สวณเวลายํ อุปฺปริกฺขณเวลายํ ปฏิปชฺชนเวลายนุตติ สพฺพทาปิ
อิญฺจเมวาทิ มธฺรํ ฯ สพฺพญฺญตฺตวณฺสนนินฺสฺสยาย ปฏิญฺจานสมฺปทาย
ปวตฺติตตฺตทา สุปฺปวตฺติกาวโต นิปฺปนฺนกาวโต จ ปคฺคณํ ฯ
วิกฺขิตพฺพสฺส อตฺถสฺส ขนฺธาทิวเสน กุสลาทิวเสน
อฺภูทเทสาทิวเสน จ สฺสญฺจ วิกฺขนโต สฺสวิกฺขตํ ฯ ตีหิปี ปเทหิ
ปฺริยตฺติชมฺมเมว วทติ ฯ เตเนว หิสฺส อาปาถกาเล วिय
วิมฺหุททกาเลปี กเถนตฺตสฺส วिय สฺสนนตฺตสฺสาปี สมฺมุขีกาวโต
อฺภโตปจฺจกฺขตถาย ทสฺสนตฺถํ อิมฺนุตติ วุจฺจติ ฯ ชมฺมนุตติ
ยถาวปฏิปชฺชนเต อปายทฺถกฺขปาตโต ธารณตฺถเถน ชมฺมํ อิทํ
จตฺตพฺพิชฺสสาปี ชมฺมสฺส สาธารณวณฺณํ ฯ ปฺริยตฺติชมฺโมปี หิ
สฺรณฺสฺส จ สีสฺสฺส จ ปตฺติญฺจานมตฺตตายปิ ยถาวปฏิปตฺติยา

เล่มที่ 23 มหารถวคถุณณา หน้า 316

อปายทุกขปาดโต ชาเรติ เอว ๑ อิมสฺส จ อตฺถสฺส อิทเมว
วิมานํ สาธกนฺติ ทฏฺฐพฺพิ ๑ สาธารณภาวเณ ยถาวตฺตธมฺมสฺส
ปจฺจกฺขํ กตฺวา ทสฺเสนฺโต ปุณ อิมนฺติ อาห ๑

ยตฺถาติ ยสฺมี อริยสงฺฆเณ ๑ ทินฺนนฺติ ปริจฺจตฺตํ
อนฺนาทิเทยฺยธมฺมํ ๑ ทินฺนมหปฺพลนฺติ คาทาสฺขตฺถํ อนฺนาสิกโลโป
กโต ๑ อจฺจนฺตเมว กิเลสาสุจฺโต วิสุขฺมเนน สฺจิสฺส โสตาปนฺโน
โสตาปตฺติผลสจฺฉิกิริยาย ปฏฺธิปนฺนิตฺธาตินา วตฺเตสฺ จตฺตสฺ
ปฺริสยฺเกสฺ ๑ อฏฺฐาติ มกฺกฏฺฐผลฏฺฐเจสฺ ยุกเพ อกตฺวา วิสฺสุ วิสฺสุ
คหณเณ อฏฺฐ ปุคฺคลา ๑ คาทาสฺขตฺถเมว เจตฺถ ปุคฺค
ธมฺมทสาติ รสฺสํ กตฺวา นิตฺเทโส ๑ ธมฺมทสาติ
จตฺตจฺจธมฺมสฺส นิตฺพานธมฺมสฺเสว จ ปจฺจกฺขโต ทสฺสนกา ๑
ทิฏฺฐิสีลสามณฺเณน สํหตภาวเณ สงฺฆํ ๑

เอวํ ภควตา ตีหิ คาทาหิ สรรณฺคณฺสนฺทสฺสเนน สทฺธี
สรรณคฺมนวิธิมฺหิ วตฺเต มาณโว ตํตํสรรณคฺณานุสฺสรณฺมุขเณ
สรรณคฺมนวิธินอ อตฺตโน หทยे จปีตภาวํ วิภาเวนฺโต ตสฺสา
ตสฺสา คาทาย อนนฺตรํ โย วทตํ ปวโรตฺติอาทิना ตํ ตํ
คากํ ปจฺจนฺภาสิ ๑ เอวํ ปจฺจนฺภาสิทฺวา จิตฺสฺส ปญฺจ สิกฺขาปทานิ
สรูปโต ผลานิสฺสโต จ วิภาเวทฺวา เตสํ สมหาทานวิธึ กเถสิ ๑ โส
ตมฺปิ สฏฺฐจฺ อุปชาเรทฺวา ปสนฺนมานโส หนฺนทาหํ ภควา คมิตฺสสามิตฺติ
วตฺวา รตนตฺตยคฺคณํ

เล่มที่ 23 ฉตตมาณวกวิมานวคฤณณา หน้า 317

อนุสสรนุโต ตัเยว มคัคั ปฏิปชชชช ภาควาปี อลั อิมสส

เอตตักั กุสลั เทวโลกุปรตติยาติ เขตวนเมว อคมาลี ๑

มาณวสส ปน ปสนนจิตตสส รตนตตยคุณั สลลกุณณวเสน

สรณั อุเปมีติ ปวตตจิตตูปปาตตาย สรณสสุ จ ภาควา

วุตตนเยเนว ปณจันนั สีลันนั อธิฏฐาเนน สีเลสุ จ ปติฏฐิตสส

เตเนว นเยน รตนตตยคุณเ อนุสสรนตสเสว กจจนตสส

โจรา มกุเค ปริยฎฐีสุ ๑ โส เต อคณตวา รตนตตยคุณเ

อนุสสรนุโตเยว กจจติ ๑ ตถเจโก โจโร कुมพนตริ์ อุปนิตสาย

จิตโต วิสปีเตน สเรณ สหสาว วิชฌิตวา ชีวิตกขยั ปาเปตวา

กหาปณณทิกั กเหตุวา อตตโน สหายฮี สทฐี ปกคามิ ๑

มาณโว ปน กาลั กตวา ตาวตีสภวเน तीสโยชนิกเ

กนกวีมานเ สุตตปพพุโ วิย อจจราสหสสปริวุโต

สฏฐิสกฏฐาราลงการปฏิมณทิตตตภาโว นิพพตติ ตสส

วิมานสส อภา สาติเรกานี วิสตีโยชนานี ฝริตวา ติฏฐติ ๑

อถ มาณวั กาลกตั ทิสวา เสตพยคามวาสีโน มนุสสา

เสตพยั คนตวา ตสส มาตาปีคูนั อาโรเจสุ์ อุกุกฏฐคามวาสีโน

จ อุกุกฏฐั คนตวา พุราหุณสส โปกุขรสาตีสส กเถสุ์ ๑ ตั

สุตวา ตสส มาตาปีตโร ฌาติमितตา พุราหุณโณ จ

โปกุขรสาติ สปริวารา อสสมุขา โรทมานา ตั ปเทถั

เล่มที่ 23 มหารถวคฺคฤคณนา หน้า 318

อคมฺสฺย เยภฺยเยน เสตพฺยวาสิโน จ อุกฺกฏฺฐวาสิโน จ

อิจฺฉานงฺคตฺวาสิโน จ สนนฺิปตฺตีสุ ฯ

อถ ภควา จินฺเตสฺสึ มยิ คเต ฉตฺตมาณโว มํ วนฺทิตฺตุ
อากมฺิสฺสตี อากตฺถจ ตํ กตฺกมฺมํ กถาเปนฺโต กมฺมผลํ
ปจฺจกฺขํ การตฺวา ฆมฺมํ เทเสสฺสามิ เอวํ มหาชนฺสฺส
ฆมฺมาภิสฺมโย ภวิสฺสตีตี ฯ จินฺเตตฺวา มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิ
ตํ ปเทสํ อุปฺกนฺตฺวา อณฺตรสฺมึ รุกฺขมฺเณ นิสฺสีทิ ฉพฺพณฺณา
พฺพุทฺธสิโย วิสฺสขฺเขนฺโต ฯ อถ ฉตฺตมาณวเทวปฺตุโตปิ อตฺตโน
สมฺปตฺตี ปจฺจเวกฺขิตฺวา ตสฺสา การณํ อุปฺชาเรนฺโต
สธณฺกมณฺญจ สีสฺสมาทานญจ ทิสฺวา วิมฺหยาโต ภควติ
สยฺชาตปฺสาทพฺพุมาโน อิทาเนวาทิ คนฺตฺวา ภควนฺตฺถจ
ภิกฺขุสงฺฆมฺญจ วนฺทิสฺสามิ รตนตฺตยฺคฺเณ จ มหาชนฺสฺส
ปากฺเณ กริสฺสามิตี กตฺถญฺตํ นิสฺสาย สกฺลํ ตํ
อธณฺยปเทสํ เอกาโลกํ กโรนฺโต สห วิมาเนน อากนฺตฺวา
วิมานโต โอธฺยฺห มหตา ปรีวาเรณ สทฺธิ ทิสฺสมานฺรูโป
อุปฺสงฺกมิตฺวา ภควโต ปาเทสฺ สิสฺสา นิปฺตฺนฺโต อภิวาเทตฺวา
อณฺชลี ปคฺคยฺห อฏฺฐาสิ ฯ ตํ ทิสฺวา มหาชนฺ
โก นฺ ไซ อัย เทโว วา พฺรหฺมา วาตี อจฺฉริยพฺพุตฺธาโต
อุปฺสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ ปรีวาเรสิ ฯ ภควา เตน
กตฺปฺลฺลณฺกมฺมํ ปากฺกํ กาคฺตุ

น ตถา ตปฺตี นภสฺมึ สุริโย

จฺนฺโท จ น ภาสฺตี น ผุสฺโส

เล่มที่ 23 ฉตตมาณวกวิมานวณณา หน้า 319

ยถา ตุลมัท มหปฺปภาสั
โก นฺ ตุํ ติทิวา มหี อฺปาคมิ ฯ
ฉินฺทติ รัสสิ ปภงฺกรสฺส
สาธิกวิสตฺติโยชนานิ อภา
รตฺตมปี ยถา ทิวํ กโรติ
ปฺริสฺสทฺธํ วิมลํ สฺกํ วิมานํ ฯ
พหุพทุมวิทฺตรปฺนทฺริกํ
โวกฉณฺณํ กุสฺสมหิ เนกจิตฺตํ
อรชวिरชเหมชาลฉณฺณํ
อากาเส ตปฺติ ยถาปี สฺฐริโย ฯ
รตฺตมฺพรปิตฺวาเสสาหิ
อครฺปิยงฺคฺจนฺทนฺสฺสทาหิ
กณฺจนตฺนฺสนฺนิกตฺตจาหิ
ปฺริปฺฐริ คคณฺว ตารกาหิ ฯ
นรนาโรโย พหุเกตฺถเนกฉณฺณา
กุสฺมวิทฺติตาภรณฺตถ สฺมนา
อนิลปมฺลยฺจิตา ปวณฺติ สฺฐริ
ตปฺนียวิตตา สฺวณฺณฉณฺณา ฯ
กิสฺส สฺยมสฺส อัย วิปาโก
เกนาสิ กมฺมผลนฺิรฺฐปฺนโน

เล่มที่ 23 มหารถวคฺควณณา หน้า 320

ยถา จ เต อธิคตมิตํ วิมานํ

ตทนุปรํ อวจาสิ อิงฺฆ ปุญฺโจติ

ตํ เทวปรตฺตํ ปฏฺิปุจฺฉิ ฯ

ตตฺถ ตปตฺติติ ทิปฺปติ ฯ นเกติ อากาเส ฯ สุตฺโตติ
สุสฺสตารกา ฯ อตฺถนฺติ อนุปรํ อนุปรมาณํ วา ฯ อิทํ วุตฺตํ
โหติ ยถา อิทํ ทว วิมานํ อนุปรํ อนุปรมาณํ ปกฺกสฺสรภาเวน
ตโต เอว มหปรภาสํ อากาเส ทิปฺปติ น ตถา ตารกรูปานิ
ทิปฺปนฺติ ฯ น จนฺโท ตานิ ตาว ติกฺกฺจนฺตุ นาปี สุริโย
ทิปฺปติ เอวฺกฺโต โโก นฺ ตวํ เทวโลกโต อิมํ ภูมิปเทสํ
อุปกโต ตํ ปากฺกํ กตฺวา อิมสฺส มหาชนสฺส กเถหิติ ฯ

ฉินฺทตฺติ วิจฺฉินฺทติ ปวตฺติตฺตํ อเทนฺโต ปฏฺิหนตฺติ อตฺถโต ฯ
รํสีติ รสฺมิโย ฯ ปกฺกกรสฺสาติ สุริยสฺส ฯ ตสฺส จ วิมานสฺส
ปภา สมฺนฺตโต ปญฺจวิสฺติ โยชนานิ สฺริตฺวา ติกฺกฺจติ ฯ เตนหา
สาธิกวิสฺติโยชนานิ อภาติ รตฺติมปี ยถา ทิวํ กโรตฺติ อตฺถโน
ปภาย อนุชการํ วิชมนฺตํ รตฺติภาคมปี ทิวสภากํ วिय กโรติ ฯ
ปริสมฺนฺตโต อนุโต เจว พหิ จ สฺทฺทฺตาย ปริสฺทฺทํ ฯ สพฺพโส
มลาภาเวน วิมลํ สฺนฺทฺตาย สฺกํ ฯ

พหุปรหมฺวิจฺจรปุณฺฑริกนฺติ พหุวิวิชรตฺตกมลญฺเจว วิจิตฺตวณฺณ-
เสตกมลญจ ฯ เสตกมลํ ปหฺมํ รตฺตกมลํ ปุณฺฑริกนฺติ

เล่มที่ 23 จตตมาถวถวิมานวถุณณา หน้า 321

วทนต์ ๑ ไวกิณณั กุสุเมหีติ อถุเอหิ จ นานาวิเชหิ ปุเปเหหิ
สโมกิณณั ๑ เนกจิตตนต์ มาลาถมมถตา ถมมาทินานาวิธจิตตั ๑
อธวิธชเหมชลาถจถนถนต์ สยั อปคธธั วิธเชน นิตุโทเสน
ถถจถชลาเถน ฉาถิตั ๑

ธตถมถปรปีตวาสสาหีติ ธตถวถถาหิ เจว ปีตวถถาหิ
จ ๑ เอกา หิ ธตถั ทิพพวถถั นีวาเสถว ปีตั อถตธริย
กโรติ อปรา ปีตั นีวาเสถว ธตถั อถตธริย กโรติ ๑
ตั สนถาย วถตถั ธตถมถปรปีตวาสสาหีติ ๑ อถรุปียงถ-
จถนถุสสาหีติ อถรุกถเหหิ ปียงถุมลาหิ จถนถนถเหหิ
จ อถุสสาหิ อถุสถนถทิพพาทฐถนถาถิกาหีติ อถุโถ ๑
ถถจถนถุสถนถิกถถจาหีติ ถนถสทิสถุชถมจถวิหิ ๑ ปริปฐถนต์
ตหิ ตหิ วิจถนถีหิ สงถีติปฐถาหิ จ ปริปฐถณั ๑

พหุถถถาถิ พหุถา เถถถ ๑ อเนถวถถาถิ นานาฐปา ๑
ถุสุมวิฐฐิตาถถาถิ วิเสสโต สฐฐิถวถนถถั ทิพพถุสเมหิ
อถถถททิพพาทฐถา ๑ เถถถาถิ เถถถฐมี วิมาเน ๑ สุมนาถิ
สถนถฐมนนา ปมถิตถิตถา ๑ อนิลปมถฐิตถา ปวถติ สฐฐินถติ
อนิเถน ปมถฐิตถนถานั ปุเปผานั วายถนา วิมถตปถตปฐั วิย
วิพถชถาย วิถสิตถาย จ สถนถั ปวถนถติ ๑ อนิลปฐฐิปถาถิปี
ปฐถติ วาเถน มถนถั อวถุชถมานา เหมมยปุเปผาถิ อถุโถ ๑
ถนถจฐิรกาถิหิ เวถิ อาถิสถุ โถถตถาย ตปนิยวิถถา ๑ เยถุยเถน

เล่มที่ 23 มหารถวคฺควณณา หน้า 322

กณฺจนารณเหหิ อจฺจนาทิตสรีรตาย สุวณฺณณฺนา ฯ นรนาโรโยติ

เทวปฺตุตา เทวธิตโร จ พหุกา เอตฺถ ตว วิมานนฺติ ทสฺเสตฺติ ฯ

อิจฺจมาติ โจอทนตฺเถ นีปาโต ฯ ปุญฺโจติ ปุจฺฉิตฺโต อิมสฺส

มหาชนสฺส กมฺมผลปจฺจกฺขภาวายาติ อธิปฺปาโย ฯ

ตโต เทวปฺตุโต อิมานิ กถาหิ พุยาภาสิ

สยมิธ ปเถ สเมจฺจ มาณเวณ

สตุถานุสาสิ อนุกมฺปมาโน

ตว รตนวรสฺส ฌมฺมํ สุตฺวา

กริสฺสามีติ จ พุริวิตฺถ นตฺโต ฯ

ชินวรปวโร อูเปหิ สรรณํ

ฌมฺมณฺจาปี ตเถว ภิกฺขุสงฺฆํ

โนติ ปจฺมํ อโวจหํ ภนฺเต

ปจฺจนา เต วจฺนํ ตเถวกาสิ ฯ

มา จ ปาณวโร วิวัชฺชํ จรสฺสุ อสุจํ

น หิ ปาณฺเสสุ อสณฺณตํ อวณฺณยีสฺสุ สปฺปญฺญา

โนติ ปจฺมํ อโวจหํ ภนฺเต

ปจฺจนา เต วจฺนํ ตเถวกาสิ ฯ

มา จ ปฺรชนสฺส รกฺขิตมฺปิ

อาทาตพฺพมมณฺณิโก อทินฺนํ

เล่มที่ 23 ฉตตมาณวกวิมานวณณา หน้า 323

โนติ ปจมี อโวหิ ภนุเต
ปจญา เต วจันิ ตเถวกาลี ๑
มา จ ปรชนสุส รกขิตาโย
ปรกรिया อคมา อนริยเมตี
โนติ ปจมี อโวหิ ภนุเต
ปจญา เต วจันิ ตเถวกาลี ๑
มา จ วิตถิ อณฺณตา อภาณิ
น หิ มุสาวาทำ อวณฺณยีสฺสู สปฺปลณฺณา ๑
โนติ ปจมี อโวหิ ภนุเต
ปจญา เต วจันิ ตเถวกาลี ๑
เยน จ ปุริสสุส อเปตี สณฺญา
ตี มชฺชํ ปริวชฺชยสุสฺสู สพฺพิ
โนติ ปจมี อโวหิ ภนุเต
ปจญา เต วจันิ ตเถวกาลี ๑
สุวาหิ อธิ ปณฺจ สิกฺขา กริตฺวา
ปฏฺธิปชฺชิตฺวา ตถาคตฺสุส ฐมฺเม
เทวปถมคมาลี โจรมชฺฌ
เต มํ ตตฺถ วรฺธีสุ โภกเหตุ ๑
เอตฺตกมิตํ อนฺนุสฺสรามิ กุสฺลํ
ตโต ปรี น เม วิชฺชติ อณฺณ

เล่มที่ 23 มหารถวคถุวณณา หน้าที่ 324

เตน สุจรีเตน กมฺมุนาหิ
อุปฺปนฺโน ตีทิวสุ กามกามี ฯ
ปฺสฺส ขณฺมุหุตฺตสยฺยมฺสฺส
อนุชฺมมฺปฺปฏิปตฺติยา วิปากํ
ชลมिव ยสฺสา สเมกฺขมานา
พหุกา มํ ปิทยนฺติ หีนกมฺมา ฯ
ปฺสฺส กติปฺยาย เทสฺนาย
สุคฺคิณฺจมฺหิ กโต สุขณฺจ ปตฺโต
เย จ เต สตฺถิ สฺถนฺติ ชมฺมํ
มณฺเฑ เต อมตฺติ สฺสนฺติ เขมฺมํ ฯ
อฺปฺปมฺปิ กตฺติ มหาวิปากํ
วิปฺลํ โหติ ตถาคตฺสฺส ชมฺเม
ปฺสฺส กตฺปฺลฺยตฺตาย นตฺโต
โอภาเสติ ปจฺวี ยถาปี สุริโย ฯ
กิมิทํ กุสฺลํ กิมาจเรม
อิจฺเจเก หิ สเมจฺจ มนฺตยฺนฺติ
เต มยฺยํ ปฺนเรว ลทฺฐ มานุสฺสตฺถิ
ปฺปฏิปฺนฺนา วิหเรมฺ สิวณฺนฺโต ฯ
พหุกาโร อนุชฺมมฺปโก จ สตฺถา
อิตฺติ เม สติ อคฺมา ทิวา ทิวสฺส

เล่มที่ 23 ฉตตมาณวกวิมานวณณา หน้า 325

สุวาทิ อุปคโตมฺหิ สจจนามิ
อนุกมฺปสฺสุ ปุณฺปิ สฺุณฺมุ ฐมฺมิ ฯ
เย จิธ ปชหนฺติ กามราคิ
ภวราคานุสยญจ ปหาย โมหิ
น จ เต ปุณฺ มุเปฺนฺติ คพฺภเสยฺยิ
ปรินิพฺพานคตา หิ สตีฏฺฏตาติ ฯ

ตตฺถ สยมิธ ปเถ สเมจฺจ มาณเวนาติ อธิ อิมสฺมี ปเถ
มหามคฺเค สยเมว อุปคเตน มาณเวน พุราหฺมณฺกุมารเณ สเมจฺจ
สมาคนฺตฺวา ฯ ทิฏฺฐฐมฺมิภสมฺปรายิกปรมตฺเถหิ สตฺตทานิ ยถารหิ
อนุสาสนโต สตฺถา ภควา ตฺวั ยิ มาณวิ ยถาฐมฺมิ อนุสาสิ
อนุกมฺปมาโน อนุกคณฺหนฺโต ตว รตนวรสฺส อคฺครตนสฺส
สมฺมาสมฺพุทฺทสฺส ตํ ฐมฺมิ สฺตฺวา อิติ เอวิ กริสฺสามิ ยถานุสิฏฺฐิ
ปฺฏิปชฺชิสฺสามิติ โส ฉตฺโต ฉตฺตนามโก มาณโว พุริตฺถ
กเถสตีติ ปทโยชณา ฯ

เอวิ ยถาปฺจุจฺจิตฺติ กมฺมิ การณโต ทสฺเสตฺวา อิทานิ ตํ
สรูปโต วิภาคโต จ ทสฺเสนฺโต สตฺถารา สมาทปิตภาวิ
อตฺตนา จ ตตฺถ ปจฺจนา ปติฏฺฐจฺจิตภาวิ ทสฺเสตฺตุ ชินวรสฺสวณฺติ
อาทิมานา ฯ ตตฺถ โนนฺติ ปจฺจมิ อโวจฺหิ ภนฺเตติ ภนฺเต ภควา
สรณคมนฺนิ ชานาสีติ ตยา วุตฺโต โนนฺติ น ชานามิติ ปจฺจมิ อโวจฺ
อหิ ฯ ปจฺจนา เต วจฺนํ ตเถวกาสิณฺติ ปจฺจนา ตยา วุตฺติ กถิ

เล่มที่ 23 มหารถวคฺควณณา หน้า 326

ปริวตฺเตนุโต ตว วจันฺ ตเถว อกาสิ ปฏฺฐิขฺชึ ตีณปิ

สธณานิ อุปกจฺฉินฺติ อตุโถ ฯ

วิวิชนฺติ อจฺจวํจํ อปฺปสวชฺชํ มหาสวชฺชณฺจาทิ

อตุโถ ฯ มา จรสฺสูติ มา อกาสิ ฯ อสฺจฺฉินฺติ กิเลสาสฺจฺฉิมิสฺสตาย

น สฺจฺฉิ ฯ ปาณฺเส อสฺสณฺตณฺติ ปาณฺฆาตโต อวิริตฺ ฯ น หิ

อวณฺณยฺสฺสูติ น หิ วณฺณยณฺติ ฯ ปจฺจบุปฺพนกาลตฺถเอ หิ อิทํ

อตฺถิตกาลวจันฺ ฯ อถ วา อวณฺณยฺสฺสูติ ฯ เอกเทเสน

สกลสฺส กาลสฺส อุปลกฺขณฺ ตสฺมา ยถา น วณฺณยฺสฺ

อตฺถิตมทฺธานํ เอวํ เอตฺรหิปี น วณฺณยณฺติ อนาคเตปี น

วณฺณยิสฺสนฺตฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ

ปรชนสฺส รกฺขิตณฺติ ปรปริกฺคหิตวตฺถุ ฯ เตนาห

อทินฺนณฺติ ฯ มา อกฺมาติ มา อชฺฉมาจฺริ ฯ วิตถณฺติ อตฺถํ ฯ

มุสาติ อตุโถ ฯ อณฺณถาติ อณฺณถาว วิตถสณฺณิ เอวํ

วิตถณฺติ ชานนฺโต เอวํ มา ภณฺตีติ อตุโถ ฯ

เขนาติ เขน มชฺเชน ปีเตนาติ อธิปฺปาโย ฯ อเปตฺติ

วิกจฺฉนฺติ ฯ สณฺณธาติ ชมฺมสณฺณธา โลกสณฺณธา เอว วา ฯ สพฺพณฺติ

อนวเสสํ วิชโต ปฏฺฐายาติ อตุโถ ฯ

สฺวาหนฺติ โส ตทา ฉตฺตมาณวภูโต อหํ ฯ อิทาติ

อิมสฺมี มกฺคปฺปเทเส ฯ อิท อิมสฺมี วา ตว สาสเน ฯ

เตนาห ตถาคตสฺส ชมฺเมติ ฯ ปญฺจ สิกฺขาติ ปญฺจ สิกฺขานิ ฯ

กริตฺวาติ อาทิจฺจวา อธิฏฺฐายาติ อตุโถ ฯ เทวปถณฺติ ทินฺนํ

เล่มที่ 23 ฉตตมาณวกวิมานวณณา หน้า 327

คามสีมานํ เวมชฌภูตํ ปถํ สีมฺนฺตริกปถนฺติ อตฺโต ๑ เตติ
เต โจรา ๑ ตตฺถาติ ตตฺถ สีมฺนฺตริกมคฺเค ๑ โภคเหตุติ
อามิสกณฺจิกขณิมิตฺตํ ๑

ตโต ยถาวุตฺตกฺสโต ปรี อูปรี อญฺญํ กุสฺลํ น
วิชฺชติ น อุลลพฺภติ ยมฺหํ อนฺนุสฺสเรยฺยนฺติ อตฺโต ๑ กามกามีติ
ยถิจฺฉิตกามคฺคณฺสมงฺคี ๑

ขณฺมฺหุตฺตสยฺยณฺมสฺสาติ ขณฺมฺหุตฺตมตฺตํ ปวตฺตสีลสฺส ๑
อนฺนุชฺมมฺปฺปฏิปตฺติยาติ ยถาธคตฺสฺส ผลสฺส อนฺนุรูปชฺมมํ
ปฺฏิปชฺชมานสฺส ภควา ปสฺส ตฺยํหํ โอวาทชฺมมสฺส วา อนฺนุรูปาย
ชฺมมฺปฺปฏิปตฺติยา วุตฺตนิยามเนว สรณฺคมนสฺส สีลสฺมาทานสฺส
จาติ อตฺโต ๑ ชลนํวิ ยสฺสาติ อิทฺฐิยา ปรีวารสมฺปตฺติยา จ
ชลนํตํ วิย ๑ สเมกขมานาติ ปสฺสนฺตา ๑ พหุภาติ พหโว ๑
ปิหยนฺตีติ ถํ นุ โข มยฺมปิ เอทิสฺวา ภเวยฺยามาติ ปตฺตเจนฺติ ๑
หีนกมฺมาติ มม สมฺปตฺติโต นินฺนโภคา ๑

กตฺติปฺยาयाติ อปฺปิกาย ๑ เยติ เย ภิกฺขุ เจว อฺปาสกาทโย
จ ๑ จสทฺโท พฺยติเรเก ๑ เตติ ตว ๑ สตตฺนฺติ ทิวเส ทิวเส ๑

วิปฺลนฺติ อูพารผลํ วิปฺลानุภาวํ ๑ ตถาคตฺสฺส ชฺมเมติ
ตถาคตฺสฺส สาสเน โอวาทে จตฺวา กตฺนฺติ โยชฺนา ๑ เอวํ
อนฺนุทฺเทสิกฺวเสน วุตฺตเมวตฺถํ อตฺตทฺเทสิกฺวเสน ทสฺเสนฺโต
ปสฺสชาติอาทิมาน ๑ ตตฺถ ปสฺสชาติ ภควนํตํ วทติ อตฺตานเมว
วา อญฺญํ วิย จ กตฺวา วทติ ๑

เล่มที่ 23 มหารถวคถวณณา หน้า 328

กิมิท กุสล กิมจเรมาติ กุสล นามต กีสภาว กิทิส ๑
กถ วา ต อจเรยยาม. อิจเจเก หิ สเมจจ มนุตยนตติ
เอวเมเก สเมจจ สมากนุตวา ปจวี ปรีวตเตนุตตา วिय สิเนรุ
อุกขิปนุตตา วिय จ สุกุกกริ กตวา มนุตยนติ วิจาเรนติ ๑
มย ปน อกัจเจเนว ปุนปี กุสล อจเรยยามาติ อธิปโปโย ๑
เตเนวาท มยนติ อาทิ ๑

พหุกาโรติ พหุปกาโร มหาอุปกาโร วา ๑ อนุกรมโปกติ
การุณโก ๑ มกาโร ปทสนุธิกร ๑ อิติติ เอว ภกวโต อตตนิ
ปฏิปนุนาการิ สนุชย วทติ ๑ เม สติติ มย สติ วิชชมาน
โจเรหิ อวธิเต เอวาทิ อตโต ๑ ทิวา ทิวสสาติ ทิวสสสปี
ทิวา กาลสเสวาทิ อตโต ๑ สุวาหนติ โส นตตมาณวภูโต
อห ๑ สจจนามนติ ภควา อรห สมนาสมพุทโรติ อาทิ
นามหิ อวิตถนามิ ภูตตถนามิ ๑ อนุกรมปสสุติ อนุคคณหาหิ ๑
ปุนปีติ ภियโยปี สุนนม ตว ฐมมิ สุนเนยยามาติ อตโต ๑

เอว เทวปุตโต สพพเมต กตถญุตตาภาเว จตวา สญจ
ปยิริปาสเนน จ ฐมมสสวเนน จ อติคติมเว ที่เปนโต วทติ ๑
ภควา เทวปุตตสส จ ตตถ สนนิปติตปรีสาย จ อชจมาสย
โอโลเกตุวา อนุปพพิกถ กเถสิ ๑ อถ เนสิ กถจจตต
ถตวา สามุกกสิสิ ฐมมเทสนิ ปกาเสสิ เทสนาปรีโยसान
เทวปุตโต เจว มาตาปิตโร จสส โสตาปตติผล ปติญหีส
มหโต จ มหาชนกายสส ฐมมาภิสมโย อโหสิ ๑

เล่มที่ 23 ฉตฺตมาณวกวิมานวคฺฉวณฺณา หน้า 329

ปรจฺมผล ปตฺติภูจฺจโถ เทวปฺตฺโถ อุปริมคฺเค อตฺตโน
ครุจิตฺตีการิ ตทฺธิคฺมสฺส จ มหานิสฺสํ วิภาเวฺนโถ เย จิธ
ปชฺหนฺติ กามราคฺนฺติ ปรีโยสานคาคฺคมาห ๑ ตสฺสตฺโถ เย อิธ
อิมสฺมี สาสเน จิตา ปชฺหนฺติ อนวเสสโถ สมฺภูจฺฉินฺนฺติ
กามราคิ น จ เต ปฺน อุเปฺนฺติ คพฺภเสยฺยํ โอรมภาคิยานิ
ถโยชนานิ สมฺภูจฺฉินฺนฺตฺตา ๑ เย จ ปน ปหาย โมหํ สพฺพโส
สมฺภุจฺจมาเตตฺวา ภวราคานุสยญจ ปชฺหนฺติ เต ปฺน อุเปฺนฺติ
คพฺภเสยฺยนฺติ วจฺจตฺตพฺพเมว นตฺถิ ๑ กสฺมา ปรีนิพฺพานคฺตา
หิ สีตฺติภูตฺตา เต หิ อุตฺตมปฺริสา อนฺุปาทีเสสย นิพฺพานชาตฺยา
ปรีนิพฺพานิ คฺตา เอวํ อิเชว สพฺพเวทฺยิตานิ สพฺพปรีพาทานิ
พฺยนฺติภาเวน สีตฺติภูตฺตา ๑

อิตฺติ เทวปฺตฺโถ อตฺตโน อริยโสตฺตมาปฺนฺนภาวํ ปเวเทฺนโถ
อนฺุปาทีเสสย นิพฺพานชาตฺยา เทสฺนาย ภูมฺมิ คเหตุวา ภควนฺตํ
วณฺทิตฺวา ปทกฺขิณฺณํ กตฺวา ภิกฺขุสงฺฆสฺส อปจฺฉี ทสฺเสตฺวา
มาตาปิตโร อาปฺจูจฺฉิตฺวา เทวโลกเมว คโถ ๑ สตฺถาปี
อฺภูจฺจาสนา คโถ สทฺธี ภิกฺขุสงฺฆเมว มาณวสฺส ปน มาตาปิตโร
พฺุราหฺมโณ จ โปกฺขรสาตี สพฺโพ จ มหาชน โภควนฺตํ
อนฺุคฺนตฺวา นีวตฺติ ๑ ภควา เชตวนิ คฺนตฺวา สนฺนิปตฺตยา
ปรีสาย อิมิ วิมานิ วิตฺถารโถ กเถสิ ๑ สว เทสฺนา มหาชนสฺส
สาตฺถิกา อโหสิตี ๑

ฉตฺตมาณวกวิมานวคฺฉวณฺณา นิภูจฺจิตา ๑

กุกกถุกรสทายกวิมานวถุณณนา

อุจจมิท มณินุณ วิมานนุติ กุกกถุกรสทายกวิมานัน ๑
ตสส กา อุปปตติ ภควา ราชคเห วิหริติ เวพูนเน ๑
เตน สมเยน อณตโร ภิกขุ อารทฐวิปสสโก กณณสูเตน
ปีพีโต อกกลสรีรตาย วิปสสนัน อุตสูกกาเปตุ นาสกขิ เวชเชหิ
วุตตวิธินา นานาเกสชเช กเตปี โรโค น วุปสมิ ๑ โส ภควโต
เอตมตถัน อารโเจสิ อตสส ภควา กุกกถุกรสโกชนัน สปปายนุติ
ตตวา อาห คจจ ตวั ภิกขุ มคชเขตเต ปินุทาย จราหิติ ๑
โส ภิกขุ ทิมทสสินา อทฐา กิลจิ ทินุจัน ภวิสสตีติ
จินเตตวา สารุ กนเตติ ภควโต ปฏิสสนิตวา ภควนต
วนุทิตวา ปตตจิวรมาทาย มคชเขตต กนตวา อณตรสส
เขตตปาลสส กุณิยา ทวารे ปินุทาย อฏฐาสิ ๑ โส จ
เขตตปาโล กุกกถุกรสัน สมปาเทตวา ภตตถจ ปจิตวา โลก
วิสสมิตวา กุณขิสสामीติ นิสินโน เเธริ ทิสวา ปตต กเหตุวา
กุณิกายัน นิสีทาเปตวา กุกกถุกรสภตต อทาสิ ๑ เเธรสส ต
ภตต โลก กุตตสสเยว กณณสูล ปฏิปปสสมภิ ฆฏฐเตน
นุหาโต วิย อโหสิ ๑ โส สปปายาหารวเสน จิตตผาสุก
ลภิตวา วิปสสนาวเสน จิตต อภินินนาเมนโต อปริโยสิเตเยว
โกชเน อนวเสสโต อาสเว เขเปตวา อรหตเต ปติฏฐาย

เล่มที่ 23 กกุฏกรสทายกวิมานวณณา หน้า 331

เขตตปาลิ อห อุปาสก ตว ปิณฑปาทโกชนน มยหิ
โรโค วุปสนุโต กายจิตติ กลลิต ชาติ ตวมปิสุส ปุณณผลน
วิคตกายจิตตทุกุโข ภวิสสุสีติ วตฺวา อนุโมทนํ กตฺวา
ปกุกามิ ฯ

เขตตปาลิ อปเรน สมเขน กาลิ กตฺวา ตาวตีสภวเน
ทฺวาทสโยชนิเก มณินมฺภ กนกวิมานे สตฺตสตฺตฺตฺตฺต
การปฏิมณฺฑิตเว เวपुरियมยคพฺภะ นิพพตฺติ ทฺวาทเร จสฺส ยถูปจิต-
กมฺมตํสฺสจโก มุตฺตาสิกฺกาคโต สุวณฺณกกุฏโก โอลมพฺพาน
อฏฺฐาสี ฯ อถายสฺมา มหาโมคคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
ตฺตฺต คโต ตํ ทิสฺวา อิมานิ คากานิ ปุจฺฉิ ฯ

อุจฺฉมิทํ มณินฺณํ วิมานํ
สมนฺตโต ทฺวาทส โยชนานิ
กุกฺกาการา สตฺตสตา อุพารา
เวपुरियมฺภา รุจกตฺตฺตา สุภา ฯ
ตฺตฺตจฺฉสิ ปิวสิ ขาทสิ จ
ทิพฺพา จ วิณา ปวทฺตฺติ วคฺค
ทิพฺพา รสา กามคฺเชตฺต ปญจ
นาริโย จ นจฺจนฺติ สุวณฺณจฺจนา ฯ

เกน เตตาทิสฺส วณฺโณ เกน เต อธิ มิชฺฉติ
อุปฺปชฺชนฺติ จ เต โภกา เย เกจิ มนฺโส ปิยา ฯ

เล่มที่ 23 มหารถวคฺควณณา หน้า 332

ปฺจุณามิ ตํ เทว มหानุภาว
มนุสฺสญฺโต กิมกาสี ปุณฺณํ
เกนาสิ เอวญฺชลิตานุภาโว
วณฺโณ จ เต สพฺพทิสสา ปภาสตีติ

โสปีสฺส พุยาภาสิ ตํ ทสฺเสตฺถ

โส เทวปฺตุโต อตฺตมโน โมกฺกถฺลลเนน ปฺจุณฺโติ
ปฺลนฺหิ สฺมุจฺโจ วียาภาสิ ยสฺส กมฺมสฺสตีทํ ผลนฺติ

วฺตุตฺถํ ฯ

สตฺติสมฺปฺปาทกโร ทฺวาเร กกฺกญฺโก จิโต
นิญฺจฺจิโต ชาตฺรฺรูปฺสฺส โสภติ ทสฺปาทโก ฯ
เตน เมตาทีโส วณฺโณ เตน เม อีช มิชฺฌติ
อุปฺปชฺชนฺติ จ เม โภกา เย เกจิ มนฺโส ปิยา ฯ

อกุขามิ เต ภิกฺขุ มหानุภาว
มนุสฺสญฺโต ยมกาสี ปุณฺณํ
เตนมฺหิ เอวญฺชลิตานุภาโว
วณฺโณ จ เม สพฺพทิสสา ปภาสตีติ

วฺตุตฺถํ ฯ

ตตฺถ อฺจุจฺนฺติ อฺจุจฺกตฺถํ ฯ มณฺนิญฺณนฺติ ปทุมราคา-
ทิมณฺนิมยถมฺภํ ฯ สมนฺตโตติ จตฺตฺสฺปิ ปสฺเสสฺส ฯ รุจกตฺถตาติ
ตสฺสํ ตสฺสํ ญฺมียํ สฺวณฺณผลเกหิ อตฺถตา ฯ

เล่มที่ 23 กุกถกรสททยกวมานวถุณณนา หน้ 333

ปีวลี ขาทลี จาติ กาเลน กาลั อปุชชมานันัน คนุชปานัน
สุธาโกชนนญจ สนุชราย วทติ ๑ ปวทนุตีติ ปวชชนุติ ๑ ทิพพา
รสา กามคุณตถ ปญจาติ ทิพพา รสา อนปุปกา ปญจ
กามคุณา เอตถ เอตสุมิ ตว วิมาน สัมวิชชนุตีติ อตุโถ ๑
สุวถุณณนนาติ เหมภรณวิฐิตา ๑

สตีสมุปปาทโกโรติ สตุปปาทโกโร เยน ปุณณกมฺเมน อัย
ทิพพสมุปตติ มยา ลทฐา ตตถ สตุปปาทสฺส การโก ๑
กุกถกรสทาเนน อัย ตยา สมุปตติ ลทฐาติ เอว สตุปปาท
กโรนุตีติ อตุโถ ๑ นิฐจิติ ชาตฺรปฺสฺสาติ ชาตฺรเปณ สิทธิ
ชาตฺรปฺมโย ๑ เอกเมกสุมิ ปสฺเส ปญจ ปญจ กตฺวา ทส
ปาทา เอตสฺสาติ ทสปาทโก ทฺวาเร กุกถโก จิติ โสภติ ๑
โส เอว มม ปุณณกมฺมํ ตาทิสานัน มหีสัน วิภาเวติ ๑
น เอตถ มยา วตฺตพฺพ อตฺถิติ อธิปฺปาโย ๑ เตนาท เตน
เมตาทิส วณฺโณติอาทิ ๑ เสถ วุคฺตณนเมว ๑

กุกถกรสททยกวมานวถุณณนา นิฐจिता ๑

ทวารपालกวิมานวณณา

อุจจิมิทั มณินุณนติ ทวารपालกวิมานัน ๗ ตสฺส กา
อุปฺปตฺติ ภควา ราชคเห วิหฺรติ เวพฺพเน ๗ เตน สมเยน
ราชคเห อณฺเฑตโร อุปาสโก จตฺตาริ นิจฺจกตฺตานิ
สงฺฆสฺส เทติ ตสฺส ปน เกหํ ปริยนฺเต จิตฺ โจรภเยน เขภฺยเยน
ปีหิตทวารเมว โหติ ๗ ภิกฺขุ คนฺตฺวา กทาจิ ทวารสฺส ปีหิตตฺตา
ภตฺตํ อลทฺทฺชาว ปฏิกฺกจฺจนฺติ ๗ อุปาสโก ภริยํ อหา กิ ภาทฺเท
อยฺยานํ สกฺกจฺจํ ภิกฺขา ทิยตีติ ๗ สวา อหา เอเกสุ ทิวเสสุ
อยฺยา นาคมีสุติ ๗ กิ การณฺนติ ๗ ทวารสฺส ปีหิตตฺตา มณฺเฑติ ๗
ตํ สุตฺวา อุปาสโก สํเวคปฺปตฺโต หุตฺวา เอกํ ปุริสํ ทวารपालํ
กตฺวา จเปสิ ตฺวํ อชฺชโต ปฏฺจาย ทฺวาริ รกฺขนฺโต นิสีท ยถา จ
อยฺยา อาคมิสฺสนฺติ ตถา เต ปเวเสตฺวา ปวิญฺจันนํ เนสํ
ปตฺตปฏิกฺกคหณอาสนปญฺญาปนาทิสพฺพํ ยุตฺตปฺยุตฺตํ ชานาหิตี ๗
โส สาธฺตฺติ สมฺปฏฺิจฺฉิตฺวา ตถา กโรนฺโต ภิกฺขุณฺนํ สนฺติเก ชมฺมํ
สุตฺวา อุปฺปนฺนสทฺโธ กมฺมผลํ สทฺทฺหิตฺวา สรณฺเสุ จ สีเลสุ จ
ปติญฺจहि สกฺกจฺจํ ภิกฺขุ อุปญฺจहि ๗

อปรภาเค นิจฺจกตฺตทายโก อุปาสโก กาลํ กตฺวา ยामेสุ
นิพฺพตฺติ ๗ ทฺวารปาโล ปน สกฺกจฺจํ ภิกฺขุณฺนํ อุปญฺจहितฺวา
ปรสฺส ปริจฺจาเค เวยฺยาวจฺจรณฺนํ อนฺนโมทเนน จ ตาวตีเสสุ
อุปฺปชฺชิ ๗ ตสฺส ทฺวาทสโยชนิกํ กนฺกวิมานนฺติอาทิสพฺพํ

เล่มที่ 23 ทวารปาลกวิมานวณณา หน้า 335

กุกถกวิมานเน วุตตนเยเนว เวทิตพัพพี ฯ ปุจจวิสุตชชนคธา
เอวมาคตา

อุจจมีท มณินฺณ วิมานัน
สมนตโต ทวาทส โยชนานิ
กุกถาคารา สตุตสตา อุพารา
เวพฺพริยธมฺภา รุจกตถตา สุภา ฯ
ตตถจจสิ ปิวสิ ขาทสิ จ
ทิพฺพา จ วิณา ปวทนฺติ วคฺคฺ ฯ
ทิพฺพา รสา กามคฺเชตถ ปญจ
นารีโย จ นจจนฺติ สุวณฺณนฺนา ฯ

เกน เตตาทีโส วณฺโณ เกน เต อีธ มิชฺฌติ
อุปฺปชฺชนฺติ จ เต โภกา เย เกจิ มนโส ปิยา ฯ
ปุจฺจามิ ตํ เทว มหानุภาว
มนุสฺสกุโธ กิมกาสิ ปุณฺณํ ฯ
เกนาสิ เอวณฺชลิตานุภาโว
วณฺโณ จ เต สพฺพทิสา ปภาสตีติ ฯ

โส เทวปฺตโต อตฺตมโน โมคฺคกฺลฺลาเนน ปุจฺจติโต
ปญฺหํ ปุญฺโจ วิยากาสิ ยสฺส กम्मสฺสึทํ ผลํ ฯ
ทิพฺพํ มมํ วสฺสสทฺสฺสมายู
วาจาภิกฺคีตํ มนสา ปวตฺติตํ

เล่มที่ 23 ปรมกรณียวิมานวถุณณนา หน้ 337

เทวานัน วถุณณนิยามเนว ทิพเพหิ ปรุจหิ กามกุณเหิ สมงคิฏโถ
สมนุณาคโถ หุตุวา อินุทริยานิ ปรุจาเรนุโถ วิหระตีติ อตุโถ ๑
เสถี วุตตุนยเมว ๑

ทวารปาลกวิมานวถุณณนา นิภูจिता ๑

ปรมกรณียวิมานวถุณณนา

อุจจมิท มถุณณนติ ปรมกรณียวิมานัน ๑ ตสฺส กา
อุปรตติ ภควา สวตถุติย วิหระติ เขตวเน ๑ เตน สมเยน
สวตถุติวสี เอโก อุปาสโก นุหานุปกรณานิ คเหตุวา
อจิวตี คนตุวา นุหตุวา อากจจนุโถ ภควนตุ สวตถุตี
ปิณทาย ปวิสนตุ ทิสฺวา อุปรสงกมิตุวา วนุทิตฺวา เอวมาห
ภนุเต เกน นิมนุติตาทิ ๑ ภควา ตุณฺหิ อโหสิ ๑ โส
เกนจิ อนิมนุติตภาวํ ญตุวา อาห อธิวาเสตุ เม ภนุเต
ภควา ภตุตุ อนุภมปํ อุปาทายาติ ๑ อธิวาเสสิ ภควา
ตุณฺหิภาเวน ๑ โส ภควนตุ อตุตมโน เคหํ เนตุวา พุทธารห
อาสนัน ปญญาเปตุวา ตตุถ ภควนตุ นิสิตาเปตุวา ปถิเตน
อนุนปานเนน สนุตปฺเปลี ๑ ภควา กตภตุตจิจโจ ตสฺส อนุโมทนัน
กตุวา ปกุกามิ ๑ เสถี อนนุตรวิมานสทิสฺ ๑ เตน วุตตุ

อุจจมิท มถุณณณ วิมานัน

สมนุตโถ ทฺวาทส โยชนานิ

เล่มที่ 23 ปจมกรณียวิมานวณณา หน้า 339

อกุขามิ เต ภิกขุ มหานุภาว

มนุสฺสภูโต ยมกาสิ ปุณฺณ

เตนมฺหิ เอวณฺชลิตานุภาโว

วณฺโณ จ เม สพฺพทิสสา ปภาสตีติ ฯ

ตตฺถ ปณฺชติเตนาติ สปปณฺเณน ฯ วิชานตาติ อตฺตโน

หิตาหิตํ ชานนฺเตน ฯ สมนฺนคฺคเตสฺสูติ สมนฺมาปฺปฏิปนฺเนนฺสุ ฯ

พฺพุทฺเตสฺสูติ สมนฺมาสมพฺพุทฺเตสฺสุ ฯ

อตฺถายาติ หิตาย วุฑฺฒิยา วา ฯ อรณฺญาติ วิหารโต

เชตวนํ สนฺธาย วทติ ฯ ตาวตีสุปฺโปติ ตาวตีสเทวกายํ ตาวตีสภวนํ

วา อฺปปชฺชนวเสน อฺปกโต ฯ เสสิ วุฑฺตณฺยเมว ฯ

ปจมกรณียวิมานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ทุติยกรณียวิมานวณณา

สตตมวิมานัน ฏฐวิมานสทิสึ ๗ เกวลั ตตถ อุปาสเกน
ภควโต อหาโร ทินุโน อธิ อถยตตรสสุ เถรสสุ ๗ เสสิ
วตุตถนยเมว ๗ เตน วตุตถ

อุจจมีท มณิถุณั วิมานัน

สมนตโต ทวาทส โยชนานิ

ภูฏาคารา สตุตตสตา อุพารา

เวพุริยถมภา รุจกตถตา สุภา ๗

ตตถจจลสิ ปิวสิ ขาทสิ จ

ทิพพา จ วิณา ปวทนติ วคคุ

ทิพพา รสา กามकुณตถ ปญจ

นาริโย จ นจจันติ สุวณณนนนา ๗

เกน เตตาทิสว วณุโณ เกน เต อธิ มิษณติ

อุปุปษนติ จ เต โภกา เยน เกจิ มนโส ปिया ๗

ปุจจามิ ตั เทว มหานุภาว

มนุสสุฏโต กิมกาสสิ ปุณณั

เกนาสิ เอวณชลิตานูภาโว

วณุโณ จ เต สพุพทิสา ปภาสตีติ ๗

โส เทวปฺตฺโต อตฺตมโน โมคฺคตฺถาเนน ปุจฺฉิตฺโต
ปฺลฺหํ ปุญฺโจ วิทยาภาสิ ยสฺส กम्मสฺสตีทํ ผลํ ฯ
กรณียานิ ปุญฺณานิ ปณฺชิตฺเตน วิชานตา
สมมฺกฺคเตสฺส ภิกฺขุสฺส ยตฺถ ทินฺนํ มหปฺปลํ ฯ
อตฺถาย วต เม ภิกฺขุ อรฺรณฺวา คามมาคฺโต
ตตฺถ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา ตาวตฺตีสุปฺโป อหํ ฯ
เตน เม ตาทีโส วณฺโณ เตน เม อิธ มิชฺฌติ
อุปฺปชฺชนฺติ จ เม โภกา เย เกจิ มนฺโส ปิยา ฯ
อกฺขามิ เต ภิกฺขุ มหानุภาว
มนุสฺสสฺสฺสโต ยมกาสิ ปุญฺณํ
เตนมฺหิ เอวณฺชลิคานุภาโว
วณฺโณ จ เม สพฺพทิสฺสา ปภาสตีติ ฯ
ทฺตฺติยกรณียวิมานวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ปรมฺสูจิวิมานวณฺณนา

อุจฺจมิทํ มณฺธิณฺณํ วิมานนฺติ สูจิวิมานํ ฯ ตสฺส กา อุปฺปตฺติ ฯ
ภควา ราชคฺเห วิหฺรติ เวพฺพเนน ฯ เตน สมเยน อายสฺมโต
สارىปฺตฺตสฺส จีวรกมฺมํ กาดพฺพิ โหติ ฯ อตฺถโถ จ โหติ
สูจฺยา ฯ โส ราชคฺเห ปิณฺฑทฺาย จรฺนฺโต กมฺมารสฺส
เลหทฺวารเ อฏฺฐาสิ ฯ ตํ ทิสฺวา กมฺมาโร อห เกน ฆนฺเต
อตฺถโถติ ฯ จีวรกมฺมํ กาดพฺพิ อตฺถิ สูจฺยา อตฺถโถติ ฯ
กมฺมาโร ปสฺนฺนมานโส กตฺปรีโยสีตา เทว สูจฺโย ทตฺวา

เล่มที่ 23 มหารถวคฺควณณา หน้า 342

ปฺนปี ฆนฺเต สฺฐิยา อตฺถ สติ มม อจิกฺเขยฺยาถาติ วตฺวา
ปฺลยฺปติฏฺฐิตน วฺนฺทึฯ เถโร ตสฺส อนุโมทฺนํ กตฺวา ปกฺกามิฯ
โส อปรภาเค กาลํ กตฺวา ตาวตฺตีเสสฺสุ อฺปฺปชฺชิฯ

อถ อายสฺมา มหาโมคฺคฺคฺคฺคาโน เทวจาริกํ จรฺนฺโต ตํ
เทวปฺตฺตํ อิมานิ คาทานิ ปุจฺฉิ

อฺจฺจมีทํ มณฺนิณฺนํ วิมานํ
สมนฺตโต ทฺวาทส โยชานิ
กฺฎาการา สตฺตสฺตา อฺพารา
เวพฺุริยถมฺภา รุจกตฺถตา สฺภาฯ
ตตฺถจฺฉลฺสิ ปิวฺสิ ขาทฺสิ จ
ทฺิพฺพา จ วิณฺนา ปวทฺนฺติ วคฺคฺ
ทฺิพฺพา รสา กามคฺุณฺตฺถ ปฺลยจ
นาริโย จ นจฺจนฺติ สฺวณฺณณฺนาฯ

เกน เตตาทิสฺส วณฺโณ เกน เต อธิ มฺิฆฺตฺติ
อฺปฺปชฺชนฺติ จ เต โภกา เข เกจิ มนฺโส ปิยาฯ

ปุจฺฉามิ ตํ เทว มหानุภาว
มนุสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
เกนาสิ เอวณฺชลิตานุภาโว

วณฺโณ จ เต สพฺพทิสฺสา ปภาสฺตีติฯ

โส เทวปฺตฺโต อตฺตมโน โมคฺคฺคฺคฺคาเนน ปุจฺฉิตฺโต
ปฺลยฺหํ ปุณฺโจ วิยาภาสิ ยสฺส กมฺมสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส

เล่มที่ 23 ปรมสูจิวิมานวณณา หน้า 343

ยั ททาติ น ตั โหติ ยญเจว ทชชา ตญเจว เสยโย

สูจิ ทินฺนา สูจิเมว เสยโย

เตน เมตาทิสว วณฺโณ เตน เม อธิ มิชฌติ

อุปฺปชฺชนฺติ จ เม โภคา เข เกจิ มนฺโส ปิยา ฯ

อกุขามิ เต ภิกฺขุ มหानุภาว

มนุสฺสภูโต ยมกาสิ ปุณฺณ

เตนมฺหิ เอวณฺชลิตานุภาโว

วณฺโณ จ เม สพฺพทิสสา ปภาสตีติ ฯ

ตตฺถ ยั ททาตีติ ยาทีลั เทยฺยชฺมมํ ททาติ ฯ น

ตั โหตีติ ตสฺส ตาทิสเมว ผลั น โหติ อถ โข

เขตฺตสมฺปตฺติยา จ จิตฺตสมฺปตฺติยา จ ตโต วิปฺลตฺริ อุพารตรเมว

ผลั โหติ ฯ ตสฺมา ยญเจว ทชฺชา ตญเจว เสยโยติ ยั

ภิญฺจิทเว วิชฺชมานัน ทชฺชา ทเทยฺย ตญเจว ตาวเทว เสยโย ยสฺส

กสฺสจฺจิ อนวชฺชสฺส เทยฺยชฺมมสฺส ทานเมว เสยโย กสฺมา ฯ

มยา หิ สูจิ ทินฺนา สูจิเมว เสยโย สูจิตานเมว มยฺหิ เสยฺย

ชาตึ ยโต อยมิทีลั สมฺปตฺติ ลทฺธาติ อธิปฺปาโย ฯ

ปรมสูจิวิมานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ทศยสูจิวิมานวณณา

อุจจมีท มณินุณนติ ทศยสูจิวิมานัน ๑ ตสส กา อุปปตติ ๑
ภควา ราชคเห วิหริติ เวพฺวเน ๑ เตน สมเยน ราชคหวาสี
เอโก ตุนนการโก วิหารเปกขโก หุตฺวา เวพฺวานัน คโต ๑
ตตฺถ อณฺตริ ภิกขุ เวพฺวเน กตสูจียา จีวรํ สิปฺพนตํ
ทิสฺวา สูจิมเรน สทฺธี สูจโย อทาสี ๑ เสถํ สพฺพํ
วตฺตณยมเว ๑

อุจจมีท มณินุณน วิมานัน

สมนตโต ทฺวาทส โยชนานิ

กฺฎาคารา สตตสตา อุพารา

เวพฺพริยธมฺภา รุจกตฺถตา สุภา ๑

ตตฺถจฺจสิ ปิวสิ ขาทสิ จ

ทพฺพา จ วิณา ปวทฺนติ วกฺขุ

ทพฺพา รสา กามคฺเชตฺถ ปญจ

นาริโย จ นจฺจนฺติ สุวณฺณฉนฺนา ๑

เกน เตตาทิสฺส วณฺโณ เกน เต อธิ มิชฺฌติ

อุปฺปชฺชนฺติ จ เต โภกา เย เกจิ มนฺโส ปิยา ๑

ปฺจุฉามิ ตํ เทว มหानุภาว

มนุสฺสฏฺโธ กิมกาสิ ปฺญณํ

เกนาสิ เอวณฺชลิตานุภาโว

วณฺโณ จ เต สพฺพทิสฺสา ปภาสตีติ ปฺจจฺจ ๑

ขุททกนิกายกฐกถาวิมานวถุณณา (ปรมตถที่ปนี) - หน้าที่ 345
เล่มที่ 23 ทุติยสูจิวิมานวถุณณา หน้า 345

โส เทวปุตโต อตุตมโน โมคคตุลาเนน ปุจฺฉิตโต
ปญฺหํ ปุญฺโจ วิทยาภาสิ ยสฺส กम्मสฺสตีทํ ผลํ ฯ

อหํ มนุสฺเสสุ มนุสฺสภูโต

ปริมาย ชาติยา มนุสฺสโลเก ฯ

อททลํ วิรชํ ภิกขุํ วิปฺสนนฺมनावิลิ

ตสฺส อทาสหํ สฺวจิ ปสนฺโน เสหิ ปาณิภิ ฯ

เตน เมตาทิโส วณฺโณ เตน เม อิช มิชฺชติ

อุปฺปชฺชนฺติ จ เม โภกา เย เกจิ มนฺโส ปียา ฯ

อกุขามิ เต ภิกขุ มหानุภาว

มนุสฺสภูโต ยมกาสิ ปุญฺฉํ

เตนมฺหิ เอวชฺชลิคานุภาโว

วณฺโณ จ เม สพฺพทิสสา ปภาสตีติ ฯ

สพฺพํ เหฏฺฐา วุตฺตนยเมว ฯ

ตุติยสูจิวิมานวถุณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ปรจมนาควิมานวณณา

สุสุกขนุธิ อภิรุยห นาคนุติ ปรจมนาควิมานิ ๑ ตสส
กา อุปฺปตฺติ ภควา สวตฺถิยิ วิหริติ เขตฺวเน ๑ เตน จ
สมเยน आयสฺมา มหาโมคฺคฺคฺลาโน เหฎฺฐา วุตฺตนเยเนว
เทวจาริกิ จรฺนฺโต ตวตฺตีสฺกวนิ อุปฺคโต ตตฺถ อทฺทส อณฺณตฺริ
เทวปฺตฺติ สพฺพเสตฺติ มหนฺตฺติ ทิพฺพนาคิ อภิรุยห มหนฺเตน
ปริวารेณ มหตา ทิพฺพานุกาเวณ อากาเสณ กจฺจฺจฺนฺตฺติ สพฺพา
ทิสฺวา จนฺโท วิย สุริโย วิย จ โอภาสยมานิ ๑ ทิสฺวา येन โส
เทวปฺตฺโต เตนฺปสฺงกมิ ๑ อถ โส เทวปฺตฺโต ตโต โอรุยห
อายสฺมนฺตฺติ มหาโมคฺคฺคฺลानิ อภิวาเทตฺวา อณฺชลิ ปฺคฺคฺยห
อฏฺฐาสิ ๑ อถ เถโร ตสส สมฺปตฺติกิตฺตฺนฺมฺเชน กตฺกมฺมํ ปุจฺฉิ

สุสุกขนุธิ อภิรุยห นาคิ
อกาจฺฉิ นนฺตี พลี มหาชว
อภิรุยห คหิ ปวริ สุกปฺปิตฺติ
อิธาคมา เวหายสมนฺตฺติกฺเข ๑
นาคสฺส ทนฺเตสฺส ทเวสฺส นิมนฺติตา
อจฺฉาทกา ปทฺมินิโย สฺสุลฺลา
ปทฺเมสฺส จ ตฺวริยคณา ปวชฺชเร
อิมา จ นจฺจฺจฺนฺติ มโนหฺราโย ๑

เล่มที่ 23 ปจมนาควิมานวคฺคณนา หน้า 347

เทวทฺธิปตฺโตสิ มหานคราโว

มนุสฺสภูโต กิมกาสี ปุณฺณ

เกนาสิ เอวณฺชิตานุภาโว

วณฺโณ จ เต สพฺพทิสสา ปภาสตีติ ฯ

ตตฺถ สฺสูกฺกขณฺชนฺติ สฺสูกฺจฺจ สฺเสตขณฺธิ ฯ กิณฺจาปี ตสฺส
นาคสฺส จตฺตาริ ปาทา วตฺถิโกสฺส มุขปฺปเทโส อุโภ กณฺณา
วาลีติ เอตฺตํ มุณฺจิตฺวา สพฺโพ กาโย เสโตว ขนฺธปฺปเทสฺส
ปนฺ สาทิสฺสํ ชวตฺตรตฺยา วุตฺตํ สฺสูกฺกขณฺชนฺติ ฯ นาคนฺติ ทิปฺพิ
หตฺถินาคํ ฯ อกาจินฺนติ นิทฺโทสฺส สพฺลวํกตฺลกาทิจฺฉวิทฺโสรหิตนฺติ
อตฺโต ฯ อาชานียนฺติปี ปาฬิ อาชานียลกฺขณฺเปตฺนติ อตฺโต ฯ
ทนฺตินฺติ วิปฺลรฺจิริทนฺตวณฺตํ ฯ พลินฺติ พลวณฺตํ มหาพลํ ฯ
มหาชวณฺติ อภิชวณฺตํ สิกฺขคามิ ฯ ปุณฺ อภิรฺยฺหาติ เอตฺถ
อนฺนาสิกโลโป ทฏฺฐพฺโพ อภิรฺยฺห อโรหนียนฺติ วุตฺตํ
โหติ ฯ เสสํ วุตฺตนฺยเมว ฯ

เอวํ ปนฺ เถเรณ ปุณฺโณ เทวปฺตฺโต อตฺตนา กตฺกมฺมํ
กเถนฺโต

อฏฺฐเจว มุตฺตปฺปฺพานิ กสฺสปฺสฺส มฺहेสิโน

อฺปฺสฺมิ อภิโรเปสิ ปสฺนฺโน เสหิ ปาณิกิ ฯ

เล่มที่ 23 มหารถคควณณา หน้าที่ 348

เตน เมตาทิโส วณโณ เตน เม อิธ มิชฌติ

อุปฺปชฺชนฺติ จ เม โภคา เย เกจิ มนโส ปิยา ฯ

อกุขามิ เต ภิกฺขุ มหानุภาว

มนุสฺสภูโต ยมกาสี ปุณฺณํ

เตนมปิ เอวชฺชิตานุภาโว

วณฺโณ จ เม สพฺพทิสสา ปภาสตีติ

อิมานิ คถานิ พุยาภาสิ ฯ

ตสฺสตฺโถ อหํ ปุพฺเพ กสฺสปสฺส สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส โยชนิเก
กนถฺชเย วณฺญโต มจฺจิตฺวา กจฺจมุเล ปตฺตานิ อฏฺฐ ปุพฺพานิ
ลภิตฺวา ตานิ กเหตุวา ปุชฺชนวเสน ปสนฺนจิตฺโต หุตฺวา อภิโรปยี
ปุเชสี ฯ

อดีตเต กิร กสฺสปสมฺมาสมฺพุทฺธเช ปรินิพฺพุเต โยชนิเก
กนถฺชเย จ การิเต สปริวาโร กิกิ กาสีกราชา จ นาครา
จ เนคมา จ ชานปทา จ ทิวเส ทิวเส ปุพฺพปุชฺช กโรนฺติ ฯ
เตสุ ตถา กโรนฺเตสุ ปุพฺพานิ มหคฺชมานิ ทุลฺลภานิ จ อหสิํ ฯ
อเถโก อุปาสโก มาลาการวិธิยํ วิจริตฺวา เอกเมเกน กหาปณฺเนน
เอกเมกมฺปิ ปุพฺผํ อลภฺนฺโต อฏฺฐ กหาปณฺนานิ กเหตุวา
ปุพฺผารามํ คนฺตฺวา มาลาการํ อห อิเมหิ อฏฺฐ กหาปณฺเนหิ
อฏฺฐหิ ปุพฺพานิ เทหิตฺติ ฯ นตฺถยฺโย ปุพฺพานิ สมฺมเทว อุปชาเรตฺวา
โอจฺฉินฺตฺวา ทินฺนानีติ ฯ อหํ โอโลเกตฺวา คณฺหามีติ ฯ ยถิ เอวํ

เล่มที่ 23 ปจมนาควิมานวณณา หน้า 349

อารามํ ปวิสิตฺวา คเวสาลีตี ๕ โส ปวิสิตฺวา คเวสนุโต
ปติตานี อฏฺฐ ปุปฺพานิ ลภิตฺวา มาลาการํ อห คณฺห ตาต
กหาปณานีตี ๕ ตว ปุณฺณเณ ลทฺธานิ นาหํ กหาปณานี
คณฺหามิตฺติ อห ๕ อิตโร นาหํ มุชา ปุปฺพานิ คเหตุวา
ภควโต ปุชฺชํ กริสฺสามิตฺติ กหาปณานี ตสฺส ปฺรโต จเปตฺวา
ปุปฺพานิ คเหตุวา เจตฺยงฺคณฺ์ คนฺตฺวา ปสนฺนจิตฺโต ปุชฺชํ
อกาลี ๕ โส อปรภาเก กาลํ กตฺวา ตาวตีเสสฺส อฺปฺปชฺชิตฺวา
ตตฺถ ยาวตายุํ จตฺวา ปฺนปี เทวโลเก ปฺนปี เทวโลเกตี
เอวํ อปรปรี เทเวสฺสเยว สํสรนฺโต ตสฺเสว กมฺมสฺส
วิปากาวเสเสน อิมสฺมิมฺปี พุทฺธปฺปาเท ตาวตีเสสฺสเยว
อฺปฺปชฺชิตฺวา ตํ สนฺชาย เภฏฺฐา วุตฺตํ ตตฺถ อทฺทส อณฺฺตริ
เทวปฺตฺตฺนตี อาทิ ๕

ตํ ปเนตํ ปวตฺตี อายสฺมา มหาโมกฺคคฺคฺลาโน มนุสฺสโลกํ
อาคณฺตฺวา ภควโต อโรเจตี ๕ ภควา ตมตฺถํ อฏฺฐปฺปตฺตี
กตฺวา สมฺปตฺตฺปรีสาย วิตฺถาเรน ฃมฺมํ เทเสตี สว เทสนา
มหาชนสฺส สาคฺคิกา อโหสีตี ๕

ปจมนาควิมานวณณา นิฏฺฐิตา ๕

ทุตินากวิมานวตถุณณา

มหนตฺ นาคํ อภิรุษหาคิ ทุตินากวิมานํ ฯ ตสฺส กา
อุปฺปตฺติ ภควา ราชคเห วิหฺรติ เวพฺพวนํ ฯ เตน สมเยน
ราชคเห อณฺณตโร อุปาสโก สทฺโธ ปสนฺโน ปณฺจสุ สีเสสุ
ปติภูจฺจโธ อุโปสถทิวเสสุ อุโปสถสีลํ สมายิยิตฺวา ปุเรภตฺตํ
อตฺตโน วิภวานุรูปํ ภิกฺขุณฺ ทานานิ ทตฺวา สยํ ภูณฺชิตฺวา
สุทฺทชวตฺตนิวตฺโต สุทฺทชตฺตราสงฺโก ปจฺฉนภตฺตํ เขภฺยเยน อฏฺฐ
ปานานิ กาหาเปตฺวา วิหาริ คนฺตฺวา ภิกฺขุสงฺฆมฺเสส นียฺยาเทตฺวา
ภควนฺตํ อุปสงฺกमितฺวา ฌมฺมํ สฺสณฺนาติ ฯ เอวํ โส สกฺกจฺจ
ทานมยํ สีลมยณฺจ พหุํ สุจฺริตํ อุปจฺฉินฺตฺวา อิโต จฺจ โธ ตาวตฺตีเสสุ
อุปฺปชฺชติ ฯ ตสฺส ปุณฺณานุกาเวน สทฺทเสโต มหนฺโต ทิพฺโพ
หตฺถินาโค ปาตุรโหสิ ฯ โส ตํ อภิรุษํ มหนฺเตน ปรีวาเรน
มหนฺเตน ทิพฺพานุกาเวน กาเลน กาลํ อุยฺยานกิพฺพํ คจฺฉนฺติ ฯ

อถกทิวสํ กตถฺนุตฺตาย โจทฺยมาโน อทฺตมฺรตฺติสมเย ตํ
ทิพฺพนาคํ มหตา ปรีวาเรน ภควนฺตํ วนฺทิสฺสามิติ เทวโลกโต
อาคนฺตฺวา เกวลกปฺปํ เวพฺพวนํ โอบาเสตฺวา หตฺถิกฺขนฺธโต โอรุยฺห
ภควนฺตํ อุปสงฺกमितฺวา อภิวาเทตฺวา อณฺณลึ ปคฺคยฺห เอกมหนฺตํ
อฏฺฐาสิ ฯ ตํ ภควโต สมึเป จิโต आयสฺมา วงฺคีโส ภควโต
อนุณฺณาย อิมahi คาทาหิ ปฏฺธิปฺจฺฉิ

มหนต์ นาค อภิรุษห สพพเสต์ คชุตตม
วนา วนั อนุปริยาสี นาริคณปุรกุขโต
โอภาเสนุโต ทิสา สพพา โอสธี วिय ตารกาฯ
เกน เตตาทิส วณโณ เกน เต อิช มิชฌติ
อุปัชชุนติ เจ เต โภกา เข เกจิ มนโส ปียาฯ

ปุจฺฉามิ ตั เทว มหานุภาว

มนุสฺสภูโต กิมกาลี ปุณฺณ

เกนาสิ เอวณฺชิตานุกาโว

วณฺโณ จ เต สพพทิสา ปภาสตีติฯ

ตถา ปุจฺฉิตโต โสปี ตสฺส คาทาหิ เอว พุยากาลิฯ

เตน วุตฺตํ

โส เทวปุตฺโต อตฺตมโน วฺจฺสีเสนเวว ปุจฺฉิตโต

ปญฺหํ ปุญฺโจ วิทยากาลิ ชสฺส กम्मสฺสตีทํ ผลํฯ

อหํ มนุสฺสเสสุ มนุสฺสภูโต

อุปาสโก จกฺขุมโต อโหสิ

ปาณาตปตา วิรโต อโหสิ

โลเก อทินฺนํ ปรีวชชยิสฺสํฯ

อมชฺชโป โน จ มุสา อภาณิ

สเกน ทาเรน จ ตฺถุโจ อโหสิ

อนฺนญจ ปานญจ ปสนฺนจิตฺโต

สกกจฺจ ทานํ วิปฺปลํ อทาสีฯ

เล่มที่ 23 มหารถวคฺควณณา หน้า 352

เตน เมตาทิโส วณฺโณ เตน เม อิธ มิชฺฌติ

อุปฺปชฺชนฺติ จ เม โภคา เย เกจิ มนฺโส ปิยา ฯ

อกฺขามิ เต ภิกฺขุ มหानุภาว

มนุสฺสภูโต ยมกาสี ปุณฺณํ

เตนมฺหิ เอวณฺชลิตานุภาโว

วณฺโณ จ เม สพฺพทิสสา ปภาสตีติ ฯ

ตตฺถ อุปฺพุทฺธิ นตฺถิ ฯ เสถิ เหฏฺฐา วุตฺตนยเมว ฯ

ตฺติยนาควิมานวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

ตฺติยนาควิมานวณฺณา

โก นฺุ ทิพฺเพน ยานเณนาคิ ตฺติยนาควิมานํ ฯ ตสฺส

กา อุปฺปตฺติ ฯ ภควา ราชคฺเห วิหฺรติ เวพฺพเน ฯ เตน จ

สมเยน ตโย จินฺนํสวตฺถเธา คามกาวเส วสฺสํ อุปคจฺฉิสฺสุ ฯ

เต วุตฺถวสฺสา ปวาเรตฺวา ภควนฺตํ วนฺทิสฺสามาติ ราชคฺห์

อุทฺทิสฺส คจฺฉนฺตา อนฺตรามคฺเค สายํ อณฺยตรสฺมี คามเก

มิจฺฉาทิฏฺฐจิกฺพฺราหฺมณฺสฺส อุจฺฉฺเขตฺตสฺมีปํ คนฺตฺวา อุจฺฉฺปาถํ

ปุจฺฉิสฺสุ อาวุโส สกฺกา อชฺช ราชคฺห์ ปาปุณฺณิตฺติ ฯ น

สกฺกา ฆนฺเต อิตฺโต อทฺตโยชเน ราชคฺห์ อิเชว วสฺสิตฺวา

เล่มที่ 23 ตติยนาควิมานวถุณณนา หน้ 353

เสว คจณถาติ อาห ๑ อตถเตตถ โภจิ วสนโยคุโต อาวาโสติ ๑
นตถิ ภนฺเต อหํ ปน โว วสนภูจจันฺ ชานิสฺสามิติ ๑ เถรา
อธิวาเสสฺสุ ๑

โส อจฺจุสฺสเยว ยถาจิตฺสฺ สาขามณฺฑปกาเรน ทณฺฑกานิ
พนฺธิตฺวา อจฺจุปณฺณเหหิ อฺปริโต ฉาทตฺวา เหนฺจฺจา ปลาถิ
อตฺถริตฺวา เอกสฺส เถรสฺส อทาสิ ๑ ทฺติยสฺส เถรสฺส ตีหิ
อจฺจุหิ ทณฺฑกสงฺเขเปน พนฺธิตฺวา ติณฺน ฉาทตฺวา
เหนฺจฺจา จ ตินฺสนนฺธโร กตฺวา อทาสิ อิตฺรสฺส อตฺตโน กุญฺชีย เทว
ตโย ทณฺฑกเก สาขายो จ นีหริตฺวา จิวเรน ปฏฺิจฺฉาเทนฺโต
จิวรกุญฺชีย กตฺวา อทาสิ ๑ เต ตตฺถ วสฺสึ ๑

อถ วิภาตาย รตฺติยา กาลสฺเสว ภตฺถํ ปจฺจิตฺวา
ทนฺตกภูจจฺจ มุโขทกณฺจ ทตฺวา สห อจฺจฺนฺเรน ภตฺถํ อทาสิ ๑
เตสํ ภุจฺจิตฺวา อนฺนโมทนํ กตฺวา คจฺจณฺตานํ เอเกกํ อจฺจฺนํ
อทาสิ มยฺหํ ภาโล ภวิสฺสตีติ ๑ โส โถกํ มกฺกํ เถเร
อนฺนคณฺตฺวา นีวตฺเตนฺโต อตฺตโน เวยฺยาวจฺจจฺจ ทานณฺจ อารพฺภ
อฺพารํ ปิตฺติโสมนสฺสํ ปฏฺิจฺฉเวเทนฺโต นีวตฺติ ๑

เขตฺตสามิโก ปน คจฺจณฺตานํ ภิกฺขุณฺํ ปฏฺิจฺฉเณน
อาคจฺจณฺโต ภิกฺขุ ปุจฺจติ กุโต โว อจฺจฺจ ลทฺธาติ ๑
อจฺจฺจปาลเณน ทินฺนาติ ๑ ตํ สุตฺวา พฺราหฺมโณ กุปีโต
อนตฺตมโน ตณฺฑกฏายมาโน โภธาภิกฺภูโต ตสฺส ปฏฺิจฺฉโต

เล่มที่ 23 มหารถวคฺคณณนา หน้า 354

อุปฐาวิตฺวา มุคฺคเรณ ตํ ปหรนฺโต เอกปฺปหารเณว ชีวิตา
โวโรเปสี ฯ โส อตฺตนา กตฺปฺลยณกมฺมเมว สมนุสฺสรนฺโต กาลํ
กตฺวา สฺฐมฺมาเทวสภายํ นิพฺพตฺติ ตสฺส ปุณฺณานุกาเวน
สพฺพเสโต มหฺนฺโต ทิพฺพวรวารโณ นิพฺพตฺติ ฯ

อุจฺจุปาลกสฺส มรณํ สุตฺวา ตสฺส มาตาปิตโรเจว
ณาคิมิตฺตา จ อสฺสุมุขา โรทมานา ตํ จานํ อคมํสุ สพฺเพ
จ คามวาลีโน สนนฺิปตีสฺสุ ฯ ตตฺรตฺส มาตาปิตโร สรรีริกัจจํ
กาคู อารภีสฺสุ ฯ ตสฺมี ขณฺเ โส เทวปฺตฺโต ตํ ทิพฺพหตฺถิ
อภิรฺหิตฺวา สพฺพตาพาวจรปริวฺโต ปณฺจกิกเณน สุริเยน
ปวชฺชมานเณน มหฺนฺเตน ปรีวาเรณ มหตฺติยา เทวิทฺติยา
เทวโลกโต อาคนฺตุวา ตาย ปรีสาย ทิสฺสมานรฺูป อากาเส
อภฺจาสี ฯ อถ นํ ตตฺถ ปณฺทิตชาตโก ปุริโส อิมานิ คาทานิ
เตน กตฺปฺลยณกมฺมํ ปุจฺฉิ

โก นฺ ทิพฺเพน ยานเณน สพฺพเสเตน หตฺถินา
สุริยตาพิตนิกฺโขโส อนฺตลิกฺเข มหิยฺยติ ฯ
เทวตา นฺสิ คนฺธพฺโพ อทุ สกฺโก ปุรินฺทโท
อชานนฺตา ตํ ปุจฺฉาม กถํ ชาเนมฺ ตํ มยฺนฺติ ฯ

โสปีสฺส อิมานิ คาทานิ เอตมตฺถํ พุยาทาสี

นฺมฺหิ เทโว น คนฺธพฺโพ นาปี สกฺโก ปุรินฺทโท
สฺฐมฺมา นาม เย เทวา เตสํ อณฺยตโร อหฺนฺติ ฯ

เล่มที่ 23 ตติยนาควิมานวณณา หน้า 355

ปุจฉาม เทวํ สุธมมํ   ปุณฺณํ กตฺวาน อณฺชลี
ก็ กตฺวา มานุเส กมมํ   สุธมมํ อุปฺปชฺชตีติ ฯ

ปฺนปี ปุจฺฉิ ฯ

อุจฺฉนาคารํ ตินฺนาคารํ   วตฺถนาคารณฺจ โย ทเท
ติณฺณมณฺณตฺรํ ทตฺวา   สุธมมํ อุปฺปชฺชตีติ ฯ

ปฺนปี พุยาภาสิ ฯ

ตตฺถ ตฺริยตฺวาพิตนิกุโฆโสติ ตาพิตปฺลยจฺงกิกทิจฺพตฺริย-
นิกุโฆโส อตฺตานํ อุทฺทิสฺส ปวชฺชมานทิจฺพตฺริยสทฺโท ฯ อนตฺถิกฺเข
มทิจฺยตีติ อากาเส จตฺวา อากาเสฏฺเฐเนว มหตฺตา ปรีวารณ
ปฺนุชฺชตีติ ฯ

เทวตฺตา นุสฺสีติ เทวตฺตา นุ อสิ ก็ นุ ตฺวํ เทโว อสีติ
อตฺถโถ ฯ คนฺธพฺโพติ คนฺธพฺพกายิกเทโว อสีติ อตฺถโถ ฯ
อาทฺ สกฺโก ปฺรินฺทโทติ อุทฺทาหุ ปฺเร ททาตีติ ปฺรินฺทโทติ วิสฺสุโต
สกฺโก นุสิ อถ สกฺโก เทวราชา อสีติ อตฺถโถ ฯ เอตถ
จ สติปี สกฺกคนฺธพฺพานํ เทวภาเว เตสํ วิสฺสุ คหิตตฺตฺตา
โคพลิจฺพทฺทวายนฺ ตทณฺณเทววาจโก เทวสทฺโท ทฏฺฐพฺโพ ฯ

อถ เทวปฺตุโต วิสฺสชฺชนํ นาม ปุจฺฉนาสภาเคน โหตีติ
เตหิ ปุจฺฉิตํ เทวคนฺธพฺพสกฺกภาวํ ปฏิกฺขิปีตฺวา อตฺตานํ
อาจิกฺขนฺโต นมฺหิ เทโว น คนฺธพฺโพ นปี สกฺโก ปฺรินฺทโท
สุธมฺมา นาม เต เทวา เตสมณฺณตโร อหฺนฺติ อาห ฯ

เล่มที่ 23 มหารถวคฺควณณา หน้า 356

ตตฺถ นมฺหิ เทโวติ ตยา อาสงฺกิตฺโต โย โภจิ เทโว
น โหมิ น คนฺธพฺโพ น สกฺโก อปฺจ โข สุธมฺมา นาม
เย เทวา เตสํ อณฺตโร อหํ สุธมฺมา เทวตา นาม
ตาวตีสเทวนิกายสฺเสว อณฺตฺรเทวนิกาโย ฯ โส กิร อจฺจุปาโล
เตสํ เทวานํ สมฺปตฺตี สุตฺวา ปเคว ตตฺถ จิตฺตํ ปณฺิชาย
จิตฺตํ วทนฺติ ฯ

ปฺรณฺธิ มหนฺตํ ฯ ปฺริปฺณฺณํ กตฺวาติ อตฺถโถ ฯ
สกฺกจฺจกิริยาทีปนตฺถํ เหนฺติ วุตฺตํ ฯ

สุธมฺมาเทวานํ ปฺรณฺโห เทวปฺตฺโต กกณฺฏกนิมิตฺตํ
วทนฺโต วิย ตํ ทิฏฺฐมตฺตเมว คเหตุวา อตฺตนา กตฺปฺณฺณํ
อาจิกฺขนฺโต อจฺจุการนฺติ คาถมาห ฯ ตตฺถ ตินฺณมณฺยตฺรํ
ทตฺวาติ ยทิปี มยา ตินฺนิ อการานิ ทินฺนानิ ติสฺส ปน
อณฺตเรนาติ อยมตฺถโถปี สิชฺฉตฺติ นยคฺคาเหน เทวปฺตฺโต
เอวมาห ฯ เสสํ สุวิญญฺเยยฺยเมว ฯ

เอวํ โส เตน ปฺรจฺฉิตมตฺถํ วิสฺสชฺเชตฺวา รตนตฺตยคฺคณฺ
ปกาสเนนฺโต มาตาปิตฺตฺหิ สทฺธิ สมฺโมทนํ กตฺวา เทวโลกเมว
คโต ฯ มนุสฺสา เทวปฺตฺตสฺส วจันํ สุตฺวา ภควติ จ ภิกฺขุสงฺฆเม
จ สลฺยชาตปฺสาทพหฺมานา พหุ ทานูปกรณฺ์ สชฺเชตฺวา สกณฺฺนํ
ปฺเรตฺวา เวพฺพวันํ คนฺตฺวา พุทฺธปฺปมฺขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส
มหาทานํ ทตฺวา สตฺถุ ตํ ปวตฺตี อาโรจยีสฺส ฯ สตฺถา ตํ

ปฺจุฉลาวิสุตฺตชนฺ์ ตเถว วตฺวา ตเมว อตฺถํ อฏฺฐปฺปตฺตี กตฺวา
วิตฺถาเรน ฌมฺมํ เทเสตฺวา เต สรณฺเส จ สีเลสุ จ ปตฺติฏฺฐาเปสิ ฯ
เต จ ปตฺติฏฺฐิตสทฺธา ภควนฺตุ วนฺทิตฺวา อตฺตโน คามํ อุปกนฺตฺวา
อฺจุฉปาลสฺส มตฺถุจฺฉาเน วิหาริ การยิสุตฺติ ฯ
ตติยนาควิมานวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

จุพฺรถวิมานวณฺณา

ทพฺพทมฺมา นิสารสฺสาติ จุพฺรถวิมานํ ฯ ตสฺส กา อุปฺปตฺติ
ภควติ ปรีนิพฺพุเต ชาตฺวิภากิ กตฺวา ตตฺถ ตตฺถ สตฺถ
ถุเปสุ ปตฺติฏฺฐาปิยมาเนสุ มหากสฺสปตฺเถรปฺปมุขेषุ ฌมฺมํ สงฺฆายิตฺถุ
อฺจุฉินิตฺวา กหิตฺเตสุ สาวเกสุ ยาว วสฺสุปกมฺนา เวเนยฺยาเปกฺขาย
อตฺตโน อตฺตโน ปรีสาย สทฺธี ตตฺถ ตตฺถ วสนฺเตสุ อายสฺมา
มหากจฺจายโน ปฺจุฉนฺตเทเส อณฺณตรสฺมี อรณฺณายตฺเน วิหฺรติ ฯ
เคน สมเขน อสฺสกรณฺเจ โปตฺถินคเร อสฺสกรราชา รชฺชํ การติ
ตสฺส เขณฺจาย เทวียา ปฺตุโต สุชาโต นาม กุมาริ
โสฬสวสฺสุทฺเทสิโก กนิฏฺฐาย เทวียา นิพฺนฺชเนน ปิตฺรา
รณฺจโต ปพฺพาชิตอ อรณฺณํ ปวีสิตฺวา วนฺจรเก นิสฺสาย
อรณฺณเว วสติ ฯ โส กิร กสฺสปสฺส ภควโต สาสเน ปพฺพชิตฺวา
สีลมตฺเต ปตฺติฏฺฐิตอ ปฺจุฉชนกกาลกิริยิ กตฺวา ตาวตีเสสุ
นิพฺพตฺติตฺวา ตตฺถ ยาวตายุกิ จตฺวา อปฺราปรี สุกตฺติยเยว

เล่มที่ 23 มหารถวคถวณณา หน้า 358

ปริพภมณโต อิมสมิ พุทฐุปปาเท ภควโต อภิสมโพธิโต ตีสวสเส

อสุตกรภูเจ อสุตกรณโธ อคคมहेลिया กุจฺฉิมิ นิพฺพตฺติ ฯ

สุชาโตตีสส นามิ อโหสิ ฯ โส มหนฺเตน ปรีวารเณ วฑฺฒติ ฯ

ตสฺส ปน มาตริ กาลกตาย ราชา อญฺญิ ราชธีตริ

อคคมहेลิจฺจนเณ จเปสิ สาปี อปเรณ สมเยน ปุตฺตํ วิชಾಯิ ฯ

ตสฺสา ราชา ปุตฺตํ ทิสฺวา ปสนฺโน ภาทฺเต ตยา อิจฺฉิตํ วริ

คณฺหาหิติ วริ อทาสิ ฯ सा कहितं कट्वा जपट्वा

ยथा सुचात्कुमारो सोपस्वसुसुเทสิโก चाโต ตทา ราชานํ

อาห เทว ตุมฺเหหิ มม ปุตฺตํ ทิสฺวา ตฺวฺจิจฺฉิตฺเตหิ วโร

ทินฺโน ตํ อิทานิ เทถาติ ฯ कण्ठह वेदिं मयं पुतस्तस

रञ्चं तेघाति नस्त वसति मम खगुजपुते तेवकुमारसतिเส

สุชาตกุมारे จิตे กสฺมา เอวํ วทสีติ ปฏิกฺขิปี ฯ เทว

ปฺนปฺนํ นิพฺนฺชนํ กโรนฺตี มนํ อลภิตฺวา เอกทิวสํ อาห

เทว ยทิ สจฺเจ ติจฺฉฺฉสิ เทหิ เอวาติ ฯ ราชา अनुपचारट्वा

มยา อิมิสฺสา วโร ทินฺโน อยญฺจ เอวํ วทสีติ วิปฺปฏิสारी

हुट्वा सुचात्कुमारं पङ्कगोसिट्वा तमत्तं आरोजट्वा असुनि

पवट्तेसि कुमारो पितरं सोजमानं तिसुवा तोमनस्तपुत्तो

असुनि पवट्तेट्वा अनुचानाहि तेव अहं अण्णत्त कम्मिसामिति

आह नं तु सुट्वा रण्णा अण्णं ते न करि मापेसामि

त्तत्त वसेयาสिตี वट्टे कुमारो न อิจฺฉิ มม สหายานํ

เล่มที่ 23 จุฬารวิมานวณฺณา หน้า 359

ราชัน สันตฺติเก เปเสสฺสามิตฺติ จ วุตฺเต ตมปี นานุชานี ฯ
เกวลํ เทว อรณฺณํ คมิตฺตสามิตฺติ อาห ฯ ราชธา ปุตุตฺตํ
อาลิ่งคิตฺตวา สีเส จุมฺพิตฺตวา มมจฺเจยน อีธาคนฺตฺตวา รัชเช
ปตฺติภูททาติ วุตฺตวา วิสฺตชฺเชตี ฯ

โธ อรณฺณํ ปวีสิตฺตวา วนจรเก นิสฺสาย วสนฺโต เอกทิวสํ
มิกวํ คโธ ตสฺส สมณกาเล สหายวโร เอโก เทวปุตุโต
หิตฺเตสฺตาย มิกฺรฺเปน ตํ ปโลเกนฺโต ชาวิตฺตวา आयสฺมโต
มหากจฺจายนสฺส วสนฺภูจฺจานสมิปี ปตฺตวา อนฺตรธาติ ฯ โธ
อิมํ มิคํ อิทานี คณฺหิตฺตสามิตฺติ อุปฺชวานฺโต เธรสฺส วสนฺภูจฺจานํ
ปตฺตวา ตํ อปฺสฺสนฺโต พหิ ปณฺณสาลาย เถโร นิสฺสินนํ ทิสฺวา
ตสฺส สมิเป จาปโกฏี โอลุพฺภ อภูจฺจาสี ฯ เถโร ตํ โอลเกตฺตวา
อาทิตฺโต ปฏฺจาย สพฺพิ ตสฺส ปวตฺตี ฌตฺตวา อนฺนุคฺคณฺหนฺโต
อชานนฺโต วิย สงฺคหํ กโรนฺโต ปุจฺจติ

ทพฺพหฺมมา นิสฺสารสฺส ฐนฺุ โอลุพฺภ คิฏฺจตี
ขตฺติโย นฺุสิ ราชณฺุโย อทุ ลุทฺโท วเนจโรตี ฯ

ตตฺถ ทพฺพหฺมมาตี ทพฺพหฺนุ ฯ ทพฺพหฺนุ นาม
ทฺวิสหฺสฺสธามํ วุจฺจติ ฯ ทฺวิสหฺสฺสธามนฺติ จ ยสฺส อาโรปีตสฺส
ชียาย พทฺุโร โลหสีสาทินํ ภาโร ทณฺุเท คเหตุวา ยาว
กณฺุทปฺปมาณา อุกฺขิตฺตสฺส ปจฺวิโต มุจฺจติ ฯ นิสฺสารสฺสาคี
นिरตฺติยสฺสารสฺส วิสฺสิฏฺจสฺสารสฺส รุกฺขสฺส ฐนฺุ สारตฺตรุกฺขมยํ ฐนฺุ

เล่มที่ 23 มหารถวคฤวณณา หน้าที่ 360

อตุโถ ๑ โอลุพฐาติ สนนีรุมภิตวา ๑ ราชญโยติ ราชกุมารโ ๑
วเนจโรติ วนจโร ๑

อถ โส อตุตานิ อวิกโรนโต อห

อสุสกาธิปติสุส่า ฆนเต ปตุโต วนจโร

นามิ เม ภิกขุ เต พฐุมิ สุชาโต อิติ มิ วิท ๑

มิเก คเวสมานนหิ โอคานนโต พุทธาวน

มิกิ คณเจว นาททกขี คณจ ทิสวา จิตอ อหนติ ๑

ตตุถ อสุสกาธิปติสุส่าติ อสุสกรฐาธิปติโน อสุสกสุส ๑

ราชสุส ๑ ภิกขุติ เถริ ออปลติ ๑ มิเก คเวสมานนติ มิเก

สุกราทิเก คเวสนโต มิกิ จรนโตติ อตุโถ ๑

ติ สุตวา เถโร เตน สทธี ปฐิสนถาริ กโรนโต

อห

สุวาคตนเต มหาปุณณ อโถ เต อฑุราคติ

เอตุโต อุกกมาทาย ปาเท ปกขาลยสุสุ เต ๑

อิทมิปี ปานียิ สิติ อากติ คิริคพุทรา

ราชปุตต ตโต ปิตวา สนนตสุมิ อูปาวิสชาติ ๑

ตตุถ อฑุราคตนติ ทุราคมนวชชิติ มหาปุณณ เต

อิธาคมนิ สุวาคติ น เต อปปกมิปี ทุราคมนิ อตุถิ คยฺหณจ

มยฺหณจ ปิติโสมนสุสขนนโตติ อธิปฺปาโย ๑ อธุนาคตนติปี

ปาโจ ๑ อิทานิ อากมนนติ อตุโถ ๑

เล่มที่ 23 จุฬรถวิมานวณณา หน้า 361

สนุถตสุมี อุปาวิสาติ อนนุตรหิตาย ภูมียา อนิสีทิตฺวา
อมุกสุมี ตินสนุถารเก นิสีทาติ ฯ

ตโต ราชกุมารโ ธรสฺส ปฐิสฺนุถารํ สมปฐิจฺจนฺโต อาห

กลุยาณี วต เต วาจา สวณียา มหามุณี

เนลา อตฺถวตี วคฺคฺ มนฺตฺวา อตฺถลฺลจ ภาสสิ ฯ

กา เต รติ วเน วิหฺรโต

อิสินิสภ วเทหิ ปุญฺโจ

ตว วจนปถํ นิสามยิตฺวา

อตฺถธมฺมปทํ สฺมาจเรมเสติ ฯ

ตตฺถ กลุยาณีติ สฺนุทฺธา โสภนา ฯ สวณียาติ

โสตุํ ยุตฺตา ฯ เนลาติ นินฺโทสา ฯ อตฺถวตีติ อตฺถยุตฺตา

ทิฏฺฐธมฺมิกาทินา หิตเนน อุเปตา ฯ วคฺคฺติ มธฺธา ฯ มนฺตฺวาติ

ชานตฺวา ปญฺญาช ปริจฺจินฺทิตฺวา ฯ อตฺถนฺติ อตฺถโต อนเปตํ

เอกนฺตหิตาวหํ ฯ

อิสินิสภาติ อิสิสฺ นิสภ อาชานียสทิส ฯ วจนปถนฺติ

วจนํ ฯ วจนเมว หิ อตฺถาธมฺมสฺส อุปาชภาวโต วจนปถนฺติ

วุตฺตํ ฯ อตฺถธมฺมปทํ สฺมาจเรมเสติ อธิ เจว สฺมปฺราเย จ

อตฺถาวหํ สีสาทิธมฺมโกฏฺฐาสํ ปฐิปชชามเส ฯ

อิทานิ เถโร อตฺตโน สฺมมาปฐิปตฺตี ตสฺส อนุจฺจวิกํ

วทนฺโต อาห

เล่มที่ 23 มหารถคฺคณณนา หน้า 362

อหีสา สพฺพปาณินํ กุมารมฺหาก รุจฺจติ

เถยฺยา จ อติจารา จ มชฺชปานา จ อารตี ฯ

อารตี สมจฺริยา จ พาสฺสจฺจํ กตฺตญฺจตา

ทิกฺกุเจว ฌมฺเม ปาสฺสตา ฌมฺมา เอเต ปัสฺสียาตี ฯ

ตตฺถ อารตี สมจฺริยา จาตี ยถาวุตฺตา จ ปาปฌมฺมโต

อารตี ปฏฺวิวริตี กายสมตาทิสฺมจฺริยา จ ฯ พาสฺสจฺจนฺตี

ปรียตฺติพาสฺสจฺจํ ฯ กตฺตญฺจตาตี ปเรหิ อตฺตโน กตฺตสฺส

อุปการสฺส ชานนา ฯ ปาสฺสตาตี อตฺถกามเมหิ กุลปฺตฺเตหิ

ปการโต อาสฺสิตพฺพา ฯ ฌมฺมา เอเตตี เอเต ยถาวุตฺตา

อหีสาทิฌมฺมา ฯ ปัสฺสียาตี วิญฺญูหิ ปัสฺสิตพฺพา ฯ

เอวํ เถโร ตสฺส อนฺจฺจวิกิ สมฺมาปฏฺิปตฺตี วตฺวา

อนาคตฺสฆาณน อายุสฺสงฺขารे โอลเอนโต ปญฺจมาสมตฺตเมวาตี

ทิสฺวา ตํ สฺสเวชฺชตฺวา ทพฺหิ ตตฺถ สมฺมาปฏฺิปตฺติยํ ปตฺติจฺจาเปตฺตุ

อิมิ คากมาห

สนฺตฺติเก มรณํ คฺยุหิ โอรํ มาเสหิ ปญฺจหิ

ราชปฺตฺต วิชานาหิ อตฺตานํ ปรีโมจยาตี ฯ

ตตฺถ อตฺตานํ ปรีโมจยาตี อตฺตานํ อปายทฺทุกฺขโต โมเจหิ ฯ

ตโต กุมาริ อตฺตโน มุตฺตฺติยา อุปายํ ปุจฺจนฺโต อาห

กมตํ สุวาหํ ชนปทํ คนฺตฺวา ก็ กมฺมํ กิณฺจ ปรีสิ

กาย วา ปน วิชฺชาย ภเวยฺยํ อชฺรามโรตี ฯ

ตตถ กตมํ สุวาหนติ กตมํ สุ อหํ กตมํ นุตติ
อตโต ฯ กิ กมมํ กิณจ โปริสนติ กตวาติ วจนเสโส ฯ
โปริสนติ ปุริสกิจจํ ฯ

ตโต เถโร ตสฺส ฐมมํ เทเสตุํ อีมา คาคาโย อโวจ
น วิชชเต โส ปเทโส กมมํ วิชชา จ โปริสํ
ยตถ คนฺตวา ภเว มจฺโจ ราชปุตฺตาชรามโร ฯ
มหทฺธนา มหาโกคา รกฺขจวนฺโตปี ขตฺติยา
ปหฺตชนธณฺวาเส เตปี โน อชรามรา ฯ

ยทิ เต สุตา อนฺธกเวณฺฑปุตฺตา
สุรา วีรา วิกฺกนฺตปฺปหาริโน
เตปี आयุกฺขํ ปตฺตา
วิทฺธสุตา สฺสฺสตีสมา ฯ

ขตฺติยา พฺราหฺมณา เวสุสา	สุทฺธา จณฺฑาลปฺกุกฺสา
เอเต จญฺเเว จ ชาติยา	เตปี โน อชรามรา ฯ
เย มนฺตํ ปรีวตฺเตนฺติ	ฉพงฺกํ พฺรหฺมจินฺติตํ
เอเต จญฺเเว จ วิชชาย	เตปี โน อชรามรา ฯ
อิสโย จาปี เย สนฺตา	สญฺญตตฺตา ตปฺสฺสิโน
สรีริ เตปี กาลเณ	วิชหนฺติ ตปฺสฺสิโน ฯ
ภาวิตตฺตาปี อรหนฺโต	กตฺกิจฺจา อนาสวา
นิกฺขิปนฺติ อิมํ เทหํ	ปฺลฺลยปาปปริกฺขยาติ ฯ

เล่มที่ 23 มหารถวคฤวณณา หน้า 364

ตตถ ยตถ คนตวาทิ ย ปเทสั คนตวาทิ กम्म วิชชั
โปริสณจ กายปโยเคน อิตรปโยเคน จ อุปนตวาทิ ปาปณิตวาทิ
ภเวยฺย อชรามโรติ อตุโถ ฯ

เหตุจิมโกภุญา โภภุสตาทีปริมาณั สัหริตวาทิ จปีต มหนตั
ธนั เอเตสนุติ มหทุชนา ฯ กุมภตตยาทีกหาปณปริพุพโย
มหนโต โภโค เอเตสนุติ มหาภอกา ฯ ภูจจวนุโตติ ภูจจสามิกา
อนกโยชนปริมาณั ภูจจ ปสาสนตวาทิ อธิปโปโย ฯ ขตติยชาติ
ขตติยชาติกา ฯ ปหุตชนธลฺลาเสติ มหาชนธลฺลสนุณิญา
อตุตโน ปริสาย จ สตตภูจจถวจลฺลรูปโหนกชนธลฺลสนุณิญา ฯ
เตปี โน อชรามราติ ชรามรณมมา เอว มหทุชนาทีนปี เตสั
อุปริ นิปตนตั ชรามรณั นีวตเตต্তু น สกุกโกตตีติ อตุโถ ฯ

อนุชกเวณทุปุตตวาทิ อนุชกเวณทุสส ปุตตวาทิ ปณฺญาตา ฯ
สุรชาติ สตติมนุโต ฯ วีรชาติ วีริยวนุโต ฯ วิกุกนตปฺปหาริโนติ
สุรวีรภาเวเนว ปภุสตตฺตพลั วิกุกมม ปสยฺห ปหฺรณสีลา ฯ
วิทุชสวาทิ วินภูจจาทิ สสสตีสมาทิ กุลปรมฺปราช สสสตีหิ
จหนทสุริยาทีหิ สมานา เตปี อจิริกาลปวตตกุลนุวาทิ
อตุโถ ฯ

ชาติยชาติ อตุตโน ชาติยา วิสิภูจจตรา ปน ชาติปี
เนสั ชรามรณั นีวตเตต্তু น สกุกโกตตีติ อตุโถ ฯ

มนตฺตติ เวทั ฯ จพฺงคนตติ กปฺปพฺยากรณนิริตฺตติสิกฺขาจฺจโนโท-

เล่มที่ 23 จุพรถวิมานวณณา หน้า 365

วิจิตติโชติสตุตสงฆาเทหิ ฌหิ อังเคหิ ฌพงค์ ฯ พุรหุมจินติตนฺติ

พุรหุเมหิ อฏฺฐกาทีหิ จินฺติตํ ปณฺณาจกฺขุณา ทิฏฺฐัง ฯ

สนฺตาคี อุปฺสนฺตกายวชิกรมฺนฺตาท ฯ สลฺยตตฺตฺตาคี

สลฺยตจิตฺตาท ฯ ตปฺสฺสีโนติ ตปฺนิสฺสิตาท ฯ

อิทานิ กุมาโร อตฺตนา กตฺตพฺพํ วทฺนฺโต

สุภาสิตา อตฺถวตี คาทาโย เต มหามุณี

นิชฺฌตฺโตมฺหิ สุภฺภูเจน ตวณฺจ เม สรณฺ์ ภวาทิ

อาห ฯ

ตตฺถ นิชฺฌตฺโตมฺหีติ นิชฺฌาปิโต ฌมฺโมชสลฺยาย

สลฺยตตฺตฺกโต อมฺหิ ฯ สุภฺภูเจนาติ สุภฺภู ภาสีเคน ฯ

ตโต เถโร ตํ อนุสาสนฺโต อิมํ คาลํ อภาสิ

มา มํ ตฺวํ สรณฺ์ กจฺณ ตเมว สรณฺ์ วช

สกุยฺปฺตฺตํ มหาวีริ ยมฺหํ สรณฺ์ คโตติ ฯ

ตโต ราชกุมาโร เอวมาห

กตรสฺมี โส ชนปฺเท สตฺถา ตฺมฺหาก มาริส

อหฺมปิ ทฏฺฐัง กจฺณิสฺสํ ชินฺ์ อปฺปฏิปฺกฺคฺลนฺติ ฯ

ปฺน เถโร อาห

ปฺรตฺถิมสฺมี ชนปฺเท โอกฺกาถกฺลสมฺภโว

ตตฺถาปิ ปฺริสาชณฺโย โส จ โข ปฺรินิพฺพุโตติ ฯ

ตตฺถ เถเรน นิสินฺนปฺเทสโต มชฺฌิมเทสสฺส ปาจฺน-

เล่มที่ 23 มหารถวคฺควณณา หน้า 366

ทิสากคตฺตา วุตฺตํ ปุรตฺถิมสฺมี ชนปเทติ ฯ

เอวํ โส ราชปฺโต เถรสฺส ชมฺมเทสนํ สุตฺวา

ปสนฺนมานโส สรณฺสุ จ สีเลสุ จ ปตฺติภฺจฺหิ ฯ เตน วุตฺตํ

สเจ หิ พุทฺโธ ติฏฺฐเจยฺย สตฺถา ตุมฺหาก มาริส

โยชนานิ สหสฺसानิ คจฺเจยฺยํ ปยิริปาตฺติตุํ ฯ

ยโต จ โข ปรีนิจฺจปฺโต สตฺถา ตุมฺหาก มาริส

นิพฺพุตมฺปิ มหาวีริ คจฺฉามิ สรณฺ อหํ ฯ

อุเปมิ สรณฺ พุทฺธํ ชมฺมณฺจาปี อนฺุตฺตรํ

สงฺฆณฺจ นรเทวสฺส คจฺฉามิ สรณฺ อหํ ฯ

ปาณาติปาตา วิรมามิ จิปรํ

โลเก อทินฺนํ ปรีวชฺชามิ

อมชฺชโป โน จ มุสา ภณฺนามิ

สเกน ทาเรน จ โหมิ ตฺถุจฺจติ ฯ

เอวํ ปน ตํ สรณฺสุ จ สีเลสุ จ ปตฺติภฺจฺจติ เถโร

เอวมาห ราชกุมาร ตฺยหํ อีธ อรณฺยวาเสน อตุโถ นตฺถิ

น จิริ ตว ชีวิตํ ปญฺจมาสพฺกนฺตเร เอว กาลํ กริสฺสสิ ตสฺมา

ตว ปิตฺตฺตฺตฺกเมว คนฺตฺวา ทานาทีนํ ปุณฺณานิ กตฺวา

สคฺคปฺรายโน ภเวยฺยาสีติ วตฺวา อตฺตโน สนฺติเก ชาตฺโย

ทตฺวา วิสฺสชฺเชสิ ฯ โส คจฺฉนฺโต อหํ ภนฺเต ตุมฺหากํ

วณฺเนน อีโต กมิสฺสามิ ตฺเมหหิปี มยฺหํ อนฺุทฺตปาย ตตฺถ

เล่มที่ 23 จุฬรวิมานวณณา หน้า 367

อาคนุตพุพนติ วตฺวา เถรสฺส อธิวาสนํ วิทิตฺวา วนฺทิตฺวา
ปทกฺขิณํ กตฺวา ปิตฺนคฺร์ คนฺตฺวา อุยฺยานํ ปวิสิตฺวา อตฺตโน
อาคตภาวํ รณฺโณ นินเวเทสิ ฯ

ตํ สุตฺวา ราชฯ สปริวารโ อฺยฺยานํ คนฺตฺวา กุมาริ
อาลิจฺจิตฺวา อนฺเตปรุํ เนตฺวา อภิสิตฺวจิตฺกาโม อโหสิ ฯ
กุมารโ เทว มยฺหิ อปฺปกิ อายุ อิตฺโต จตฺนุนํ มาसानํ อจฺจเยน
มรณํ ภวิสฺสตี กิ เม รชฺเชน ตฺเมห นิสฺสาย ปฺลฺลเมว
กวิสฺสามิติ วตฺวา เถรสฺส กุณฺํ รตนตฺตยสฺส จ อาณฺภาวํ
ปเวเทสิ ฯ ตํ สุตฺวา ราชฯ สเวกปฺปตฺโต รตนตฺตเย จ เถเร
จ ปสนฺนมานโส มหนฺตํ วิหาริ กาทเรตฺวา มหาจฺจายนตฺเถรสฺส
สนฺติเก พุตฺติ ปาहेสิ ฯ เถโรปิ ราชานํ มหาชนฺนจฺ อนุกฺคณฺหนฺโต
อาคจฺฉิ ฯ ราชฯ จ สปริวารโ พุรฺโตว ปจฺจกฺคมนํ กตฺวา เถริ
วิหาริ ปเวเสตฺวา จตฺุหิ ปจฺจเยหิ สกฺกจฺจํ อฺปฺภุจฺจหนฺโต สรณฺเส
จ สีเลสุ จ ปตฺติภฺจฺหิ ฯ กุมารโ จ สีลานิ สฺมาทฺธิยิตฺวา เถริ ภิกฺขุ
เจว สกฺกจฺจํ อฺปฺภุจฺจหนฺโต ทานานิ ททฺหนฺโต ฐมฺมํ สฺนฺหนฺโต
จตฺนุนํ มาसानํ อจฺจเยน กาลํ กตฺวา ตาวตฺตีสภวเน นินฺพพฺตติ ตสฺส
ปฺลฺลณฺณภาเวน สตฺตฺรตนปฺภิมณฺจฺหิตฺโต สตฺตฺโยชนปฺปมาโณ รโถ
อฺปฺปชฺชฺชิ อนฺกานิ จสฺส อจฺจรทสฺสทานิ ปริวารโ อโหสิ ฯ

ราชฯ กุมารสฺส สริรฺสภกฺการิ กตฺวา ภิกฺขุสงฺฆสฺส จ

เล่มที่ 23 มหารถวคถวณณา หน้า 368

มหาทานํ ปวตเตตฺวา เจตียสฺส ปุชฺชํ อกาสิ ตตฺถ มหาชโน
สนฺนิปติ เถโรปี สปริวาโร ตํ ปเทสํ อุปคณฺธิฯ อถ เทวปฺตฺโต
อตฺตนา กตฺกุตถมมํ โอลเถตฺวา กตถนฺตยา คนฺตฺวา
เถรํ วนฺทิสฺสามิ สาสนคฺเณ จ ปากญฺเฐ กริสฺสามิติ จินฺเตตฺวา
ทิพฺพรถํ อารุห มหา ปริวาเรน ทิสฺสมานรุโป อาคนฺตฺวา
รถา โอรุห เถรสฺส ปาเท วนฺทิตฺวา ปิตฺรา สทฺธิ ปฐิสฺนถาริ
กตฺวา เถรํ ปยิริปาสมาโน อถชฺลีสํ ปคฺคยฺห อฏฺฐาสิฯ
ตํ เถโร อิมานิ คาถานิ ปฐิปฺจฺฉิ

สทฺสฺสรํสิว ยถามหปฺปโก
ทิสํ ยถา ภาติ นภ อนฺกกมํ
ตถปฺปกาโร (๑) ตวาชํ มหารโถ
สมนฺตโต โยชนสฺตตฺตมาโยโตฯ
สฺวณฺณปฏฺเฐหิ สมนฺตโมตถโฏ
อรสฺส มุตฺตาทิ มณฺธิหิ จิตฺติโต
เลขา สฺวณฺณสฺส จ รูปียสฺส จ
โสภณฺติ เวพฺุริยมา สุนิมฺมิตาฯ
สีสณฺจิทํ เวพฺุริยสฺส นิมฺมิตํ
ยฺกณฺจิทํ โลหิตกาย จิตฺติตํ
ยฺตฺตา สฺวณฺณสฺส จ รูปียสฺส จ
โสภณฺติ อสฺสา จิเม มโนชวาฯ

๑. ตถาปกาโรฯ

เล่มที่ 23 จุพรถวิมานวณณา หน้า 369

โส คิฏฐสิ เหมรเถ อธิฏฐิโต
เทวานมินุโทว สหสฺสวาหโน
ปฺจุฉามิ ตาหิ ยสฺวนตโกวิท
กถิ ตยา ลทุโธ อัย อุพาโรติ ฯ

ตตถ สหสฺสรสิตี สุริโย ฯ โส หิ อนนทสหสฺสรสิมฺนตตยา
สหสฺสรสิตี วุจฺจติ ฯ ยถามหปฺปโกติ อตฺตโน มหตฺตสฺส
อนุรูปปฺปโก ฯ ยถา หิ มหตฺเตน สุริยมณฺฑาเลน สทิสํ
โชติมณฺฑลํ นตฺถิ เอวํ ปภายปิ ฯ ตถา หิ ตํ เอกสฺมี
ขณฺเณ ติสฺสุ มหาทีเปสฺสุ อาโลกํ ฝรณฺตํ คิฏฐติ ฯ ทิสํ ยถา
ภาติ นนฺเณ อนุกฺกมนฺติ นนฺเณ อากาเส ยถเว ทิสํ อนุกฺกมนฺโต
กจฺจนฺโต ยถา เยน ปกาเรน ภาติ ทิพฺพติ โชตติ ฯ
ตถापกาโรติ ตาทิสากาโร ฯ ตวายนฺติ ตว อัย ฯ

สุวณฺณปฏฺฐเหตี สุวณฺณมเขหิ ปฏฺฐเหหิ ฯ สมฺนตโมคฺคโฏติ
สมฺนตโต ฉาทิโต ฯ อฺรตฺสชาติ อฺโร อสฺส รตฺส อฺโรติ จ
อิสฺมุลํ วทติ ฯ เลขาติ เวพฺุริยมยา มาลากมฺมตคาถามฺมาทิลेषา ฯ
ตาสํ สุวณฺณปฏฺฐสฺ จ รชตปฏฺฐสฺ จ ทิสฺสमानตฺตา วุตฺตํ
สุวณฺณสฺส จ รูปียสฺส จาติ ฯ โสเกนฺตตี รถิ โสภยนฺติ ฯ

สีสนฺติ รตฺกพฺุพรสิสํ ฯ เวพฺุริยสฺส นิมฺमितฺตติ เวพฺุริเยน
นิมฺमितํ เวพฺุริยมณฺนิมฺยนฺติ อตฺโต ฯ โลหิตกาयाติ โลหิตกมณฺนินา

เล่มที่ 23 มหารถวคฺฉวณฺณา หน้า 370

เยน เกนจิ รตฺตมณฺเฑนา วา ฯ ยุตฺตาคี โยชิตา อถ
วา โยตฺตา สุวณฺณสฺส จ รูปียสฺส จาติ สุวณฺณมยา จ รูปียมยา
จ โยตฺตา สงฺขลิกาติ อตุโถ ฯ

อธิฏฺฐิตฺติ อตฺตโน เทวิทฺธิยา สกถมิตฺถํ จานฺํ อภิภวิตฺวา
จิตฺตํ สหสฺสวาหโนติ สหสฺสยุตฺตวาหโน สหสฺสอาชานีเยยฺยตฺตรโถ
เทวานมินฺโท ยถาคี อธิปฺปาโย ฯ ยสวณฺตาคี อาลปฺนํ ฯ ยสฺสสีติ
อตุโถ ฯ โกวิทฺตติ กุสลฉาณวณฺตํ รธาโรหเน วา เณกํ ฯ
อัย อูพาโรติ อัย อูพาโร มหณฺโต ยโสติ อธิปฺปาโย ฯ

เอวํ เถเรน ปุณฺโณ เทวปฺตุโต อิมานิ คาคานิ พุยากาลิ
สุชาโต นามหํ ภนฺเต ราชปฺตุโต ปุเร อหุ
ตฺวณฺจ มํ อนุกมฺปาย สลฺลณฺมสฺมี นิเวสยิ ฯ
จิณฺนายุกณฺจ มํ ถตฺวา สรีริ ปาทาสี สตฺถโน
อิมํ สุชาต ปุเชหิ ตํ เต อตฺถาย เหหิติ ฯ
ตาคํ คนฺเชหิ มาเลหิ ปุชยิตฺวา สมฺมุยฺยโต
ปทาย มานุสฺสํ เทหิ อุปปฺนฺโนมฺหิ นนฺทนํ ฯ
นนฺทเน จ วเน รมฺเม นานาทิขคณฺายเต
รมามิ นจฺจคีเตหิ อจฺจราหิ ปุรกฺขิตฺติ ฯ
ตตฺถ สรีรฺรณฺติ สรีรฺรธาตุํ ฯ เหหิตีติ ภวิสฺสติ ฯ สมฺมุยฺยโตติ
สมฺมา อูยฺยตฺโต ยุตฺตปฺปยฺยตฺโตติ อตุโถ ฯ
เอวํ เทวปฺตุโต เถเรน ปุณฺณิตมตฺถํ กถตฺวา เถริ วณฺทิตฺวา

เล่มที่ 23 มหารถวิมานวถุณณนา หน้ 371

ปทกขินั กถวา ปิตริ อปุจถิตวา รถิ อารุยห
เทวโลกเมว คโตฯ เถโรปี ตมตถั อฏฐปุตติ กถวา
สมปุตตปริสાય วิตุถาเรน ฐมมิกถั กเถสิ สา ฐมมกถา
มหาชนสสุ สาทถิกา อโหสิฯ อถ เถโร ตั สพพิ อตุตนา
จ เตน จ กถิตนียาเมเนว สงกัถิกาเถ ฐมมสงฆาหกานั
อาโรเจสิ เต จ ตั ตถา สงกหั อาโรเปสฺนติฯ
จฺพรถวิมานวถุณณนา นิฏฐิตาฯ

มหารถวิมานวถุณณนา

สทสสุตฺต หยวหานั สฺกนติ มหารถวิมานัฯ ตสฺส
กา อปุตติ ภควา สาทถิยั วิหริติ เขตวเนฯ เตน
สมเขน อายสฺมา มหาโมคฺคฺลลาโน เหญฐา วตุตฺนเขน
เทวจาริกั จรฺนโต ตาวตีสภวเน โคปาลสฺส นาม เทวปุตฺตสฺส
อตุตโน วิมานโต นิฏฐมิตฺวา สทสสุตฺต มหนตฺตึ ทิพฺพธั
อภิรฺยห มหนตฺน เปริวาเรน มหติยา เทวิทฺธิยา อูยฺยานกัพนตฺถั
คจฺจนตฺส อวิพฺุเร ปาตุรโหสิฯ ตั ทิสฺวา เทวปุตฺโต
สถฺชาตการวพฺุมาโน สทสา รถโต โอรุยห อฺุสสงฺกมิตฺวา
ปญฺจปติฏฐิตฺน วนฺทิตฺวา อญฺชลั สิริสิ ปคฺคยฺห อฏฐาสิฯ
ตสฺสทึ ปุพฺุพกมฺุมิ โส กิร วิปสฺสึ ภควนฺตึ
สฺวณฺณมาลา ย ปุเชตฺวา อิมสฺส ปุณฺณสฺส อานุกาเวน มยฺหิ

เล่มที่ 23 มหารถคฤณณา หน้า 372

ภเว ภเว โสวณณมยา อูรจถมมาลา นิพพตตตติ กตปณิธานาย
อนกกปเปสสุ สุกตีสูเยว สัสนนุตติยา กสสปสส ภควโต
กาลล กิกิสส กาสีรณโณ อคคคมหเสถียา กุจจิมุหิ นิพพตตตาย
ยถาปณิธานัน สุวณณมมาลาลาเกณ อูรจถมมาลาติ ลทฐณามาย
เทวถณณาสทิสาย ราชชิตาย อัจริโย โคปาโล นาม พุราหุมโณ
หุตวา สสาวกสงฆมสส กสสปสส ภควโต อสทิสทานาทีน
มหาทานานิ ปวตเตตวา อินุทริยานัน อปริปกกภาเวน อตตทานัน
ราชชิตรณจ อุตทิสส สตถารา เทลิตัม ฐมัม สุตวาปี วิเสถ
นิพพตเตตฺ อสกกอนุโต ปุณฺณชชนกาลกิริยเมว กตวา
ยถุปจิตปุณฺณานุกาเวน ตาวตีสเสสสุ โยชนสติเก กนกวิมาน
นิพพตติ อนนกกโกฏฐจจราปริวาโร อโหสิ สตตตรตนมโย จสส
สทสสยุตโต สุวิภคตภิกตติวิจิตโต สนิทฐมฐุณิกุโฆโส อตตโน
ปภาสมุทเขน อวทสนุโต วิย ทิวงกรรมณทลัม ทิพโพ
อาสณณรโณ นิพพตติ ฯ

โส ตตถ ยาวตายุกัม ทิพพสมปตฺติ อนุกวิตฺวา จ
อปราปรี เทเวสฺสเยว สัสนนุโต อิมสมิมปิ พุทฐุปปาเท ตสฺสเสว
กम्मสส วิปากาวเสเสน ยถาวุตตสมปตฺติวิภโว โคปาโลเอว นาม
เทวปฺตโต หุตวา ตาวตีสเสสฺสเยว นิพพตติ ฯ ตัม สนุชาย วุตตัม
เดณ จ สมเขน आयสฺมา มหาโมคคฺคฺลลาโน ฯเปฯ อญชลีส
สิรลีส ปคฺคยห อญฺจาสีตติ ฯ

เล่มที่ 23 มหารถวิมานวณฺณา หน้า 373

เอวํ ปน อุปสงฺกมิตฺวา จิตฺ ตํ เทวปุตฺตํ อายสุมา
มหาโมคฺคฺคฺลาโน อิมานิ คาทานิ ปุจฺฉิ
สหสฺสยฺยุตฺตํ หยวาทนํ สุภํ
อารุหิมิ สนฺทนํ เนกจิตฺตํ
อุยฺยานภูมिํ อภิตโต อนุกมฺ
ปุรินฺทโท ภูตปตีว วาสโว ๑
โสวณฺณมยา เต รตฺถกพฺพรา อุโภ
ผลฺลหิ องฺ เสหิ อตีว สงฺกตา
สุชาตคฺคฺมพา นรวิรินฺฎฺจิตฺตา
วิโรจติ ปนฺนรเสว จนฺโท ๑
สุวณฺณชาลาตโต รโถ อัย
พฺหูหิ นานารตเนหิ จิตฺตโต
สุนนฺทิมโส จ สุกฺสโร จ
วิโรจตี จามรหตฺถพาหุภิ ๑
อิมานิ จ นาโภย มนสาภินิมิตฺตา
รตฺถสฺส ปาทนฺตรมชฺชณฺฏฺสิตา
อิมานิ จ นาโภย สตราจิจิตฺติตา
สเตรตา วิชฺชรวิปฺปภาสเร ๑
อเนกจิตฺตาวตโต รโถ อัย
ปุณฺณ จ เนมิ จ สหสฺสรฺสีโก

เล่มที่ 23 มหารถคฤวณณา หน้าที่ 374

เตลั สโร สยยติ วคฺคุรุโป
ปญจจกิกั ตูริยมิวปฺปวาทิตั ฯ
สิรสุมิ จิตฺตํ มณฺจนฺทกปฺปีตํ
สทา วิสุทฺธิ รุจิริ ปภสฺสรํ
สฺวณฺณราชิหิ อตีว สงฺกตํ
เวพฺุริยราชิว อตีว โสภติ ฯ
อิเม จ วาฬิ มณฺจนฺทกปฺปีตา
อาโรหมฺพุ สฺชวา พฺุรหฺอุปมา
พฺุรหา มหนฺตา พลินฺโน มหาชวา
มโน ตวณฺณาย ตเถว สีสเร ฯ
อิเม จ สพฺุเพ สหิตา จตฺตุกฺกมา
มโน ตวณฺณาย ตเถว สีสเร
สมั วหนฺติ มฺุทกา อนฺุทฺธตา
อาโมทมานา ตฺุรคานมฺุตฺตมา ฯ
ฐนฺนติ วคฺคณฺติ ปตฺนติ จมฺุพเร
อพฺุทฺฐนฺนตา สุกเต ปิลนฺธเน
เตลั สโร สยยติ วคฺคุรุโป
ปญจจกิกั ตูริยมิวปฺปวาทิตั ฯ
รตฺสส โฆโส อปฺิลนฺธนาน จ
ชฺุรตฺส นาโท อภิหิสนาย จ

เล่มที่ 23 มหารถวิมานวณณา หน้า 375

โฆโส สุวคฺคฺ สมิตสฺส สฺยฺยติ
คณฺฐพฺพตฺตฺริยานิ วิจิตฺรสิ่วเน ฯ
รเถ จิตตา มิคมนุทโลจนา
อาพารปฺมหา หลิตา ปิยฺวทา
เวพฺพริยชาลาตตา ตนฺจฺจวา
สเทว คณฺฐพฺพสุรคฺคฺปฺชิตา ฯ
ตา รตฺตรตฺตมฺพรีตวาสสา
วิศาลเนตฺตา อภีรตฺตโลจนา
กุเล สุชาตา สฺตฺนฺ สุจิมฺหิตา
รเถ จิตา ปญฺชติกา อุปฺภูจิตา ฯ
ตา กมฺพฺพเกยฺรธรา สุวาสสา
สมฺชณฺนิมา อฺรฺธนฺนุปฺปนา
วณฺณฺจฺจคฺคฺติโย สมฺมุขา สฺทสฺสนา
รเถ จิตา ปญฺชติกา อุปฺภูจิตา ฯ
อณฺณา สฺเวณฺนิ สฺสุ มิสุสเกสิโย
สมี วิภตฺตาทิ ปภสฺสราหิ จ
อนฺพฺพตา ตา ตว มานเส รตา
รเถ จิตา ปญฺชติกา อุปฺภูจิตา ฯ
อาเวพฺนิโย ปทฺมฺปฺปลจฺจทา
อลงฺกตา จนฺทนสารวาสิตา

เล่มที่ 23 มหารถวคฺควณณา หน้า 376

อนฺพุพฺพตา ตา ตว มานเส รตา
รเถ จิตฺตา ปญฺชติกา อุปฺภุจฺจิตฺตา ฯ
ตา มาลินีโย ปทุมฺปฺปลจฺจทา
อลงฺกตา จนฺทนสารวาสีตา
อนฺพุพฺพตา ตา ตว มานเส รตา
รเถ จิตฺตา ปญฺชติกา อุปฺภุจฺจิตฺตา ฯ
กณฺเฐสุ เต ยานี ปิพฺพนฺชนานี จ
หตฺถเส ปาเทสุ ตเถว สีเส
โอภาสยนฺตี ทส สพฺพโส ทิสา
อุพฺภุทฺทํ สारทิกอว ภาณฺมา ฯ
วาทสฺส เวเคน จ สมฺปกมฺปีตา
ภุชฺเชสุ มาลา อปีพฺพนฺชนานี จ
มฺลยจฺนตี โฆสํ รุจิริ สุจี สุภํ
สพฺเพหิ วิญญฺหิ สุตฺพฺพรูปี ฯ
อุยฺขานญฺมฺยา จ ทวทฺธโต จิตฺตา
รธา จ นาคา ตูริยานี จ สโร
ตเมว เทวินฺท ปโมทยฺนตี
วีณา ยถา โปกฺขรปตฺตพาหุภี ฯ
อิมาสฺ วีนาสฺ พหุสุ วคฺคฺสุ
มฺนุญฺญรูปาสฺ หทฺเธริตํ ปีตี

เล่มที่ 23 มหารถวิมานวณณา หน้า 377

ปวชชมานาส อตีว อจจรา
ภมุนติ กณณา ปทุเมสุ สิกขิตาฯ
ยทา จ คีตานี จ วาทิตานี จ
นจจانی จิมานี สเมนติ เอกโต
อเถตถ นจจุนติ อเถตถ อจจรา
โอภาสยุนตี อุกโต วรุตถิโยฯ
โส โมทสิ ตูริยคณปโปทโน
มหียมานโน วชिरาวุโรริว
อิมาสู วิณาสู พหุสุ วคณฺสุ
มนุญญรรูปาสู หทเธริตมปีตีฯ
กี ตฺวํ ปุเร กมฺมกาสิ อตตนา
มนุสฺสภูโต ปุริมาย ชาติยา
อุโปสถํ กํ วา ตฺวํ อุปาวสิ
กํ ฐมฺมจริยํ วตมาภิโรจยิฯ
นยิทํ อปฺปสฺส กตสฺส กมฺมุโน
ปุพฺเพ สฺวจินฺนสฺส อุโปสถสฺส วา
อิทฺธานุภาโว วิปฺโล อัยํ ตว
ยํ เทวสฺงฆํ อภิโรจเส ภูถิฯ

ทานสฺส เต อิทํ ผลํ   อโถ สีสฺส วา ปน
อโถ อณฺชลิกมฺมสฺส   ตมฺเม อกฺขาทิ ปุจฺฉิตฺติฯ

เล่มที่ 23 มหารถวคฤวณณา หน้า 380

สวณียมฐรณินนาโทติ อตุโถ ๑ สุนนุทิมโสติ วา สุกฺกุ
กตุนนุทิมโส นจจนาทิน ทสสนาที่สุ ปวตฺติตสาธการ-
สททาทิวเสน กตปโมทณินนาโทติ อตุโถ กาเลน กาลิ
อาสีวาทนวเสน สุกฺกุ ปยุตตุนนุทิมโสติ จ วทนุติ ๑ สุกฺกุสโรติ
สุกฺกุ อติวีย โอบาสนสภาโว ตตถ วา ปวตฺตมานานิ เทวตานิ
โสภเนน กิตวาทิตสฺสเรณ สุกฺกุสโร ๑ จามรหตฺตพาหุภีติ
จามรหตฺตยุตฺตพาหุหิ อีโต จีโต จ พิชยมานจามรกลาเปหิ
เทวตานิ ภูเชหิ ตถากุตาหิ เทวตาหิ วา วิโรจติ ๑

นาโภยติ รตจกานัน นาภโย ๑ มนสาภินิมิตตาติ อิเม
อิทิสา โหนุตฺติ จิตฺเตน นิมิตตสทิสา ๑ รตสฺส ปาทนุตร-
มชฺชณฺฐิตาติ รตสฺส ปาทานัน รตจกานัน อนุเตน เนมินา
นानารตนสมุชฺชเลน อรานัน เวมชฺชเนน จ มณฺฑิตา ๑
สตรราชิจิตฺติตาติ อนेกวณฺณาหิ อนेกสตาหิ ราชีหิ เลขาหิ
จิตฺติตา วิจิตฺตภาวํ คตา ๑ สเตรตา วิชฺชวริวติ สเตรต-
สขฺชาตวิชฺชุลตา วีย ปภาสเร วิชฺชิตนุติ ๑

อนेกจิตฺตาวตโตติ อนेเกหิ มาลากมฺมาทิจิตฺเตหิ อวตโต
สโมกฺกนิโณ ๑ อนेกจิตฺตาวิตโตติปี ปจฺนติ โสเยว อตุโถ ๑
คาถาสุขตฺถิ ปน ทิมกรณํ ๑ ปุณฺณ จ เนมี จาติ ปุณฺณเนมี จ ๑
เอโก จกาโร นิปาตมตฺถิ ๑ สหสฺสรสิโกติ อนेกสหสฺสรสิโก ๑
สหสฺสรสิโยติปี ปาฬิ ๑ อปเร ปน นตา รสิโยติ จ ปจฺนติ ๑

เล่มที่ 23 มหารถวิมานวณณา หน้า 381

ตตถ นตาดิ อชियธนุททโก วิย โอนตา เนมิปปเทสาฯ
สทสสรสิโยติ สุริยมณฑล วิย วิปยุรนตกริณชาลาฯ เตสนนติ
โอลมพมานกิงกิกณิชาลानัน เนมิปปเทसानัน ฯ

สิรสุมินติ สีเส รตสส สีเสติ อตุโถฯ สิโร วา
อสุมี รเทฯ จิตตุนติ วิจิตตฺฯ มณิजनุทกปปีตุนติ
มณิมยมนุทททานุวิทุธิ จनुทมนุททลสทิสเสน มณินา อนุวิทุธิฯ
รุจิริ ปกสสรนติ อมินา ตสส จनुทมนุททลสทิสตฺเยว วิภาเวติ
สทา วิสุทฺธนติ อมินา ปนสส จनुทมนุททลโตปี วิเสถ
ทสเสติฯ สุวณฺณราชิหิติ อนุตรนตตรา วฏฏากาเรน สณฺจिताหิ
สุวณฺณเลขาหิฯ สงกตุนติ สหิตฺฯ เวपुरियราชิ วาติ อนุตรนตตรา
สุวณฺณราชิหิ ขจิตตมณิมนุททตฺตา เวपुरियราชิหิ วิย โสภติฯ
เวपुरियราชิหิติ จ ปจุนติฯ

วาพีติ วาพวนุโต สมปนฺนวาพริโน อสุเส สนุชาย
วทติฯ วาชีติ วา ปาโจฯ มณิजनุทกปปีตาดิ จามโรลมพนภูจจาเนสุ
มณิมยजनุทททานุวิทุธาฯ อาโรหกมพฺุติ อฺุจจา เจว ตทनु
รูปปริณาหา จ อาโรหปริณาหสมปนฺนาติ อตุโถฯ สุขวาติ
สุนุทรวา ชววนุโต มหาชวา โสภนคตีกาติ อตุโถฯ
พฺุรหูปมาติ พฺุรหา วิย ปมินิตพฺุพา อตุตโน ปมาณโต
อธิกา วิย ปญฺญาณนตาดิ อตุโถฯ พฺุรหาติ วุฑฺุฒา
ปวฑฺุฒสพฺุพงคปจจฺุจกาฯ มहनตาดิ มหानุภาวา พหิทฺุธิกาฯ

เล่มที่ 23 มหารถวคฤวณณา หน้า 382

พลินนติ สรีรพเลน จ อุตสาหพเลน จ พลวนุโต ฯ มหาชวาติ
สีฆเวคา ฯ มโน ตวณญาติ ตว จิตตํ ฌตฺวา ฯ ตเถวาติ
จิตฺตานรูปรเมว ฯ สีสเรติ สัสปฺปเร ปวตฺตเรติ อตุโถ ฯ

อิมติ ยถาวุตฺตอสุเส สนฺธายาห ฯ สพฺเพติ สหสฺสมตฺตาปี ฯ
สहितาติ สมานชวตาย สมานกมนตาย จ คติยํ สหิตา อณฺณมณฺณํ
อนฺนนาธิกมนนาติ อตุโถ ฯ จตฺตฺหิ ปาเทหิ กมนฺติ กจฺจนฺตฺติ
จตฺกุกมา ฯ สม่ วหนฺตฺติ สหิตาติ ปเทน วุตฺตเมวตฺถํ ปากฺกฺตรํ
กโรติ ฯ มุทฺกาทิ มุทฺสกาวา ภทฺรา อาชานียาติ อตุโถ ฯ
เตนาห อนฺุทฺตฺตาติ อฺุทฺตฺตฺรหิตา โขภํ อกโรนฺุทฺตาติ อตุโถ ฯ
อาโมทฺมานาติ ปโมทฺมานา อชพฺงกตฺาย อณฺณมณฺณํ
รติกาทีนญจ ตฺถุจฺจํ ปเวทยนฺุทฺตาติ อตุโถ ฯ

ฐนฺนตฺติติ จามรภาริ เกสฺรภาริ วาลธฺยจ วิฐนฺนตฺติ ฯ
วคฺคณฺตฺติติ กทาจิ ปเท ปทํ นิกฺขิปนฺุตา วคฺคเนน กมนเนน
กจฺจนฺตฺติ ฯ ปตฺนตฺติติ กทาจิ ปวตฺตณฺุติ ลงฺกณฺุตฺติติ อตุโถ ฯ
ปฺลวณฺุตฺติติ จ เกจิ ปจฺนตฺติ โสเยว อตุโถ ฯ อพฺภูทฺฐนฺุทฺตาติ
กมฺมสิปฺปีนา สุกเต สฺฐจฺจํ นิมฺมิเต ขุทฺทกมณฺเฑนฺุทฺธาติอสุสาลงฺกาเร
อภิกฺุทฺฐนฺุทฺตา อธิกํ อฺุทฺฐนฺุทฺตา ฯ เตสนฺุติ เตสํ ปิพฺนฺุชฺชนานํ ฯ

รถสฺส โฆโสติ ยถาวุตฺโต รตนฺุคฺโขโส ฯ อปีลนฺุชฺชนาน
จาทิ อกาโร นิปาตมตฺตํ ฯ ปิพฺนฺุชฺชนานํ อภฺรณานํ ฯ อปีลนฺุชฺชนนฺุติ
จ อภฺรณปริยาโยติ วา วทนฺุติ รถสฺसानํ อภฺรณานญจ

เล่มที่ 23 มหารถวิมานวณณา หน้า 383

โฆโสติ อตุโถ ๗ ขุรสุต นาโทติ ตุรงคานัน ขุรนิปาดสทโท ๗
กัญจาปี อสุตา อากาเสน คจจันติ มฐุรสุต ปน
ขุรนิปาดสททสุต อุปลทฐิเหตุฏเตน กมฺมุนา เตสั ขุรนิกฺเขเป
ขุรนิกฺเขเป ปฏฺฐิมาโต ลพฺภตฺตีติ วทนฺติ ๗ อภิหีสนาย จาติ
อสุสานัน อธิกหีสเนน จ อนฺตรนฺตรา อสุเสหิ ปวตฺติตฺตเสสเนน
จาติ อตุโถ ๗ อภิเสสนาย จาติ เกจิ ปจฺนติ ๗ สมิตสฺสาติ
สมุทิตสฺส ทิพฺพชนสฺส โฆโส จ สฺวคฺคฺ สุมฐุริ สฺยยติ ๗
กี วิทยาติ อห คนฺธพฺพตฺตुरิยานิ วิจิตฺรสัวเนติ จิตฺรลตาวเน
คนฺธพฺพเทวปฺตฺตทานัน ปณฺจจฺกิตฺตुरิยานิ วย ๗ ตฺตुरิยสนฺนิตฺสฺสึโต หิ
สทฺโท ตฺตुरิยานีติ วุตฺโต นิสฺสยโวหารเนน ๗ คนฺธพฺพตฺตुरิยานัน จ
วิจิตฺรสัวเนติ จ ปาโจ ตฺตुरิยานนฺจ อิติ อนฺนนาสิกั อานตฺวา
โยเชตพฺพ ๗ อปเร คนฺธพฺพตฺตुरิยานิ วิจิตฺรปวเนติ ปจฺนติ ๗
รเถ จิตาตฺตาติ รเถ จิตา เอตา ๗ มิกมฺนทโลจนาติ
มิกจฺจจาปีกานัน วย มุทฺตสินฺทททิกฺกฺจินิปาตา ๗ อาพารปฺมหาติ
พฺพลสฺงคตปฺขุมา โคปฺขุมาติ อตุโถ ๗ หสฺสิตาติ ปหฺสิตา ๗
ปหฺสิตมฺขชาติ อตุโถ ๗ ปิยฺวทาติ ปิยวาทีนฺโย ๗ เวพฺุริย-
ชาลาตฺตฺตาติ เวพฺุริยมณฺนิมเยน ชาเลน ฉาทิตสฺรีรา ๗ ตฺนฺจฺจวาทิ
สฺขุมจฺจวิโย ๗ สเทวาทิ สทา เอว สพฺพกาลเมว ๗ คนฺธพฺพ-
สฺรคฺคปฺชิตาติ คนฺธพฺพเทวตฺตาหิ เจว อปฺราหิ จ อคฺคเทวตฺตาหิ

เล่มที่ 23 มหารถวคฤวณณา หน้า 384

ลทฐปฐา ฯ

ตา รตตฺรตตมฺพรีตฺวาตฺตาสฺสาคี รัชฌียธฺปา จ รตตฺปิตฺวตฺตธา
จ ฯ อภีรตฺตตฺตโลจฺนาคี วิตฺเสตฺต รตตฺตราชฺชี่หิ อฺปฺโตสภิตนยนา ฯ
กฺลฺล สุชาตาคี สีนฺชวากฺลฺล สุชาตธา วิตฺถุจฺเทวณีกาย สมนฺทวาท ฯ
สฺตฺตฺตฺต สฺนฺทฺรตฺตฺตฺตวาท ฯ สฺตฺตฺตฺตฺต สฺตฺตฺตฺตฺตฺตวาท ฯ

ตา กมฺพุกฺยธฺรตฺตวาท สฺวณฺณมยฺกฺยธฺรตฺตวาท สฺมชฺชฌมมาตฺต
วิทฺกคฺมชฺชฌวาท อฺรฺรตฺตฺตปฺนฺนาคี สมนฺปฺนฺนอฺรฺรตฺตนา กทลฺลชฺนชฺชตฺตสฺตอฺร
เจว สมนฺคคสทิสถนา จ ฯ วณฺณจฺจฺจฺจฺจโยตฺต อฺนฺนปฺพพต
วณฺณจฺจฺจฺจโย ฯ สฺตฺตฺตวาท สฺนฺทฺรตฺตวาท ปมฺทิตตมฺทวาท วาท สฺตฺตฺตวาท
ทตฺตวาท ฯ

อณฺณวาท เอกจฺจวาท สฺวณฺณตฺต สฺนฺทฺรตฺตวาทโย ฯ สฺตฺตวาท
ททวาท มิสฺตวาทโยตฺต รตตฺตวาทวาท มิสฺตวาทวาทโยตฺต
กถํ สมนฺ วิทตฺตวาท ปกตฺตวาท จาคี สมนฺ อณฺณมณฺณตฺตวาท
นนานาวิทตฺตวาท วิทตฺตวาท สฺวณฺณจฺจฺจวาทวาท
อินฺทวาทมณฺณวาทโย วิย ปกตฺตวาทวาท กตฺตวาทวาท มิสฺตวาทวาทโยตฺต
โยชวาท อฺนฺนปฺพพตวาท อณฺณจฺจวาทวาท วาท อณฺณวาทโย ฯ

จณฺทวาทวาท วาทวาท สวณฺณวาท ททวาทวาทวาท อณฺณวาท
วิทตฺตวาท ฯ

กณฺณวาทวาท วาทวาท สวณฺณวาทวาทวาทวาทวาทวาทวาทวาท
ททวาทวาทวาทวาทวาทวาทวาทวาทวาทวาทวาทวาทวาทวาทวาทวาทวาท

เล่มที่ 23 มหารถวิมานวถุณณนา หน้า 385

โสภาสนนุติติ โยชนา ๑ เอว เสเสสุปี ๑ อพุกททนุติ
อภิกุคจจณโต อพุกททสนุติปี ปาโจ โสเยว อตุโถ ๑
สารทีโกติ สรทกาลโก ๑ ภาณุมติ สุริโย ๑ โส หิ
อพุกาทโทสวिरهن ทสปี ทิสา สุกุจ โสภาเสติ ๑

วตสุส เวเคน จาติ มนุญญคนฐูปหาริ สททูปหารลจ
กโรนุเตน อุปหรนุเตน วีย วายนุเตน วตสุส เวเคน
รดตรุงกเวเคน จ ๑ มุญจนุติติ วิสสชเชนุติ ๑ รุจิรนุติ
ปลงจกิกคตूरियานิ วีย อุปรูปริ รุจิตายกั ๑ สุนินุติ
สุทฐิ อตัสสุจ ๑ สุนนุติ มนุญญ ๑ สพเพหิ วิญญหิ
สุตพพฐปนุติ สพเพหิปี วิญญชาติเกหิ คนฐพพสมยญญหิ
โสตพพิ สวานิย อุตตมสภาว โฆสั มุญจนุติติ โยชนา ๑

อุยฺยยานกฺุมยชาติ อุยฺยยานกฺุมิย ๑ ทวทฐโตติ ทวีหิ อทฐปสเสหิ ๑
ทูกโต จ จิตาติปี ปจนุติ โสเยวตุโถ ๑ รธาติ รเถ ๑
นาคาติ นาค ๑ อุปโยคตุเถ หิ เอตัง ปจจตุตวจัน ๑ สโรติ
รธนาคตूरियานิ ปฏิจจ นิพพตุโต สโร ๑ เทวินุทาติ เทวปุตตัง
อาลปติ ๑ วิณา ยถา โปกุขรปุตตพาทุภีติ ยถา วิณา
สมมเทว โยชิตะหิ โทณิปุตตพาทุณเฑหิ ตัง ตัง
มุจจนานูรูป อวภูจิตะหิ วาทิยมานา สุนนุติ ชนัง
ปโมเทติ เอว ตัง รธาทโย อตุตโน สเรณ ปโมทนุติ ๑
สุสิกขิตภาเวณ โปกุขรภาว สุนทรภาว ปตุเตหิ

เล่มที่ 23 มหารถวคฤวณณา หน้า 386

วีณาบาทกสสุ หตุเถหิ ปวาทิตา วีณา ยถา มหาชนํ ปโมเทติ
เอวํ ตํ รถาทย โอตตโน สเรน ปโมทยนุตีติ ฯ

อิมาสู วีณาสูติ คากาย อัย สงฺเขปตฺโต อิมาสู
อฺชฺโกฏฺวิงฺกพฺรหฺตึนฺนุทีนิตฺติ สรอาทิกถาสู พหฺสู วีณาสู
สินิทฺทมฺรฺรฺสฺสรตาย วคฺคฺสู ตโต เอว มนฺญณฺรฺรฺปาสู ทหฺยริตํ
หทยงฺกมํ หทยหารินิ ปีตี ปิตินิมิตฺตํ ปวชฺชมานาสู ปวาทียมานาสู
อจฺจรา เทวคณฺวา ปิติเวคฺคฺกฺขิตฺตตายน อตฺตโน สฺตฺกฺกฺขิตฺตายน จ
ทิพฺพปทฺเมสฺส ภมฺนฺติ นจฺจํ ทสฺเสนฺนฺติโย สณฺจรฺนฺติ ฯ

อิมานีติ อิทํ ปจฺเจกํ โยเชตพฺพํ อิมานิ คีตานิ อิมานิ วาทิตานิ
อิมานิ นจฺจานิ จาติ ฯ สเมฺนฺติ เอกโตติ เอกชฺฉมํ สมรฺसानิ โหนฺติ
ฯ อถ วา สเมฺนฺติ เอกโตติ เอกโต เอกชฺฉมํ สมานิ สมรฺसानิ
กโรนฺติ ตฺนฺติสฺสรํ คีตฺสฺสเรณ คีตฺสฺสรณฺจ ตฺนฺติสฺสเรณ
สํสนฺทฺนฺติโย นจฺจเนน ยถาธิกเต หสฺสาทฺริเส อปริหาเปนฺติโย
สเมฺนฺติ สมานเณนฺตีติ อตฺโต ฯ อเถตฺถ นจฺจนฺติ อเถตฺถ อจฺจรา
โอภาสยนฺตีติ เอวํ คีตาทีนํ สมรฺเส กโรนฺติโย อถ อณฺญา
เอกจฺจา อจฺจรา เอตฺถ เอตฺสฺมี ตว รเถ นจฺจนฺติ อถ อณฺญา
วริตฺติโย อุตฺตมิตฺติโย นจฺจํ ปสฺสนฺติโย อตฺตโน สฺรีโรภาเสน เจว
วตฺถาภรณโอภาเสน จ เอตฺถ เอตฺสฺมี ปเทเส อุกฺโต ทฺวีสุ ปสฺเสสุ
ทสฺปี ทิสา เกวลํ โอภาสยนฺติ วิชฺโชตยนฺตีติ อตฺโต ฯ

เล่มที่ 23 มหารถวิมานวณณา หน้า 387

โสดิ โส ตฺว เหวภูโต ฯ ตฺริยคณปโปชนติ
ทิพฺพตฺริยสมฺมุเหณ กตปีติปโปชนโน ฯ มหียมาโนติ ปุชฺชียมาโน ฯ
วชิราวุชฺชิวาติ อินฺโท วีย ฯ

อุโปสถํ กํ วา ตฺวํ อุปาวสีติ อญฺเฆหิปี อุโปสโถ
อุปวสียติ ตฺวํ กํ วา กิํทิสํ นาม อุโปสถํ อุปวสีติ
ปฺจุจฺจติ ฯ ฌมฺมจฺริยนฺนติ ทานาทีปฺญฺลนปฺปฏิปตฺตี ฯ วนฺนติ
วตสฺมาทานํ ฯ อภิโรจยฺยติ อภิโรเจติ รุจฺจิตฺวา ปฺุเรสีติ
อตุโถ ฯ อภิราชยฺยตีปปี ปาโจ สาทฺเชติ นิปฺผาทฺเสตี อตุโถ ฯ

อิทฺนติ นิปาตมตฺตํ อิํทํ วา ผณฺนติ อธิปฺปาโย ฯ อภิโรจเสติ
อภิภวิตฺวา วิชฺโชตฺติ ฯ

เอวํ มหาเถเรน ปฺุญฺโจ เทวปฺุตฺโต ตมตฺถํ อาจิกฺขิ ฯ
เตน วุตฺถํ

โส เทวปฺุตฺโต อตฺตมโน โมกฺกถฺลลนฺน ปฺุจฺจติโต
ปฺลนฺหํ ปฺุญฺโจ วิทยาภาสิ ยสฺส กมฺมสฺสตีํ ผลนฺนติ ฯ

ชิตินฺทฺริยํ พุทฺธมโนมนิกฺกมํ

นรุตฺตมํ กสฺสปมกฺคปฺุคฺคํ

อวาปฺุรฺนตฺ อมตฺสฺส ทฺวาริ

เทวาตีเทวํ สตปฺุญฺลนฺนทฺกฺขณํ ฯ

ตมทฺทสํ กฺุญฺชรโมจฺจติณฺณํ

สฺวณฺณสิงฺกิณทพิมฺพสาทีสิ

เล่มที่ 23 มหารถวคฤวณณา หน้า 388

ทิสวาน ตํ จิปฺปมฺหุํ สุจิมฺโน
ตเมว ทิสวาน สุภาสิตทุชฺชํ ๑
ตมฺนฺนปํนํ อถ วาปี จิวรี
สุจึ ปณฺธิตํ รสสา อุเปตํ
ปฺปฺผากิณฺณมฺหิ สเก นิเวสเน
ปติฏฺฐเปถึ ส อสงฺกมานโส ๑
ตมฺนฺนปํเนน จ จิวเรน จ
ขชฺเชน โภชฺเชน จ สายเนน จ
สนตฺตปฺปิตฺตวา ทฺวิปทานมฺตตมํ
โส สกฺกโส เทวปฺุเร รามมํ ๑
เอเตนฺุปาเยน อิมํ นิริคฺคถํ
ยถฺถํ ยชิตฺตวา ติวริํ วิสุทฺธิํ
ปฺยายหิ มานุสฺสํ สมนฺุสฺสยํ
อินฺุทูปโม เทวปฺุเร รามมํ ๑
อายญจ วณฺณญจ สุขํ พลญจ
ปณฺธิตรูปํ อภิกงฺขตา มฺุณี
อนฺนญจ ปานญจ พหุํ สุสงฺขตํ
ปติฏฺฐเปตพฺพมสงฺกมานเส ๑
นยิมฺสุมึ โลเก ปรสุมึ วา ปน
พฺุทฺเชน เสฏฺุโจว สโม ว วิชฺชติ

เล่มที่ 23 มหารถวิมานวคฺฉวณฺณา หน้า 389

อาหุเนยฺยานํ ปรมาหุตี คโต

ปฺลฺยตฺถิกานํ วิปฺลปฺลเสตินฺนติ ฯ

ตตฺถ ชิตินฺทฺริยฺนติ มนจฺจกฺขณํ อินฺทฺริยานํ โปธิมฺมฺลเยว
อคฺคฺมคฺเคน ชิตตฺตา นิพฺพิเสวนภาวสฺส กตตฺตา ชิตินฺทฺริยํ
อภิญฺเจยฺยาทีนํ อภิญฺเจยฺยาทีภาวโต อนวเสสโต อภิสฺมฺพุทฺตฺตา
พฺพุทฺธํ ฯ ปริปฺลฺณวีริยตฺยา อโนมนิกกมํ จตฺรงฺคสมนฺนาคตฺส
วีริยสฺส จตฺพุทฺธิสมมฺปฺชานสฺส จ ปารีปฺริยาคิ อตฺโถ ฯ
นรุตฺตมฺนติ นรานํ อุตฺตมํ ทฺวิปฺทฺตฺตมํ ฯ กสฺสปฺนติ ภควนฺตํ
โคตฺเตน วทติ ฯ อวาปฺรนฺตํ อมตฺสฺส ทฺวารนฺติ โภณาคมนสฺส
ภควโต สาสนนฺตฺรชานโต ปภฺวติ ปิหิตํ นิพฺพานมฺหานคฺรสฺส
ทฺวารํ อริยมคฺคํ วิวฺรนฺตํ ฯ เทวาคิเทวนฺติ สพฺเพสฺสปี เทวานํ
อติเทวํ ฯ สตปฺลฺยตฺถิกขณฺนติ อนกสตปฺลฺยวเสน นิพฺพตฺต-
มหาปฺริสฺตลฺกขณฺนํ ฯ

กฺลฺยชฺรนฺติ กิเลสปภฺภิสฺตฺตฺตฺนินิมฺมทฺทเนน กฺลฺยชฺรสฺสทิสํ
มหานาคนฺติ อตฺโถ ฯ จตฺนุนํ โอฆานํ สํสارมโหฆสฺส ตฺริตตฺตา
โอมตฺติณฺณํ ฯ สุวณฺณสิงฺคินทฺพิมฺพสาทิสฺนติ สิงฺคิสฺวณฺณชฺมฺพุนท-
สุวณฺณรูปสฺสทิสํ กฺลฺยจฺนสนฺนิกตฺตจฺนติ อตฺโถ ฯ ทิสฺวาน ตํ
ชิปฺปมฺหุํ สฺจิมฺโนติ ตํ กสฺสปฺสมฺมาสมฺพุทฺธํ ทิสฺวา ชิปฺปี ตาวเทว
สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควาคิ ปสาทวเสน กิเลสมลาปคฺมเนน สฺจิมฺโน
วิสุทฺธมฺโน อโหสี ตณฺจ โข ตเมว ทิสฺวาน ตํ ทิสฺวา เอว ฯ

เล่มที่ 23 มหารถคควณณา หน้า 390

สุภาสิตทุชชนติ ชมมทุชชัฯ

ตมณนปานนติ ตมฺหิ ภควติ อนนณจ ปานณจฯ อถ
วาปี จีวรนติ อถ จีวรมฺปีฯ รสสา อุเปตนติ รเสน อุเปติ
สาทุรสิ อูพารนติ อตุโถฯ ปุปฺผากิกิณณมฺหิตี คณฺถิตฺเทหิ จ
อคณฺถิตฺเทหิ จ ปุปฺผเหหิ โอลมฺพนวเสน สนฺถรณวเสน จ
อภิกิณณเณฯ ปติฏฺฐเปสินฺติ ปฏฺฐิปาเทสี อทาสีฯ อสงฺกมานโสติ
กตฺถจจิ อลคฺคจิตฺโต โส อหนฺติ โยชนาฯ

สคฺคโสติ อปรารูปฺตติวเสน สคฺเค สคฺเค ตตฺถาปี จ
เทวปฺุเร สุตฺตสนฺมทานฺนเรฯ รามามิตี กิพามิ โมทามิฯ

เอเตนฺปาเยนาตี โคปาลพฺุราหฺมณฺกाले สสาวกสงฺฆสฺส
กสฺสปสฺส ภควโต ยถา อสทิสทานํ อทาสี เอเตน
อุปาเยนฯ อิมํ นีรคฺคํ ยลฺลํ ยชิตฺวา ติวริํ วิสุทฺทชนฺติ
อนาวฏฺทวารตฺยา มุคฺตจกตฺยา จ นีรคฺคํ ตีสุปี กาลेสุ ตีหิ
ทฺวารेหิ กรณฺการาปนानุสฺสรณวิธีหิ สมฺปนฺนตฺยา ติวริํ ตตฺถ
สงฺกิลเสภาเวเนว วิสุทฺธํ อปริมิตฺชนปริจฺจาภาเวน มหาจกตฺยา
ยลฺลํ ยชิตฺวา มหาทานํ ทควาตี อตุโถฯ ตํ ปน ทานํ จิรคตฺมฺปี
เขตฺตวตฺถุจิตฺตานํ อูพารตฺยา อนฺตรนฺตรา อนุสฺสรณเณน อตฺตโน
ปาภฺภู อาสนฺนํ ปจฺจกฺขํ วิย อุปฏฺฐิตํ คเหตฺวา อาห อิมนฺติฯ
เอวํ เทวปฺุโต อตฺตนา กตฺกมฺมํ เณรฺสฺส กเถตฺวา อิทานิ

เล่มที่ 23 มหารถวิมานวถุณณา หน้า 391

ตาทิสาย สมปตติยา ปเรปี ปติฏฐาเปตูกามตัม ตถาคเต จ
อตุตมัม อตุตโน ปสาทพหุमानัม ปเวเทนโต आयुञ्ज
วถุณณจาทิอาทินา คาทาทวยมาห ๑ ตตุถ อภิกงขตาทิ อิจฺจนฺเตน ๑
มุนีติ เถโร อาลปติ ๑

นยิมสฺมี โลเกติ เทวปฺตุโต อตุตโน ปจฺจกฺขภูตัม โลกัม วทติ ๑
ปรสฺมินฺติ ตโต อถฺยสฺมี ๑ เอเตน สพฺเพปี สเทวเก
โลเก ทสฺเสติ ๑ สโมว วิชฺชตีติ เสฏฺโฐ ตาว ติฏฺฐตฺ
สโม เอว น วิชฺชตีติ อตุโถ ๑ อาหุเนยฺยานัม ปรมาหุตี
คโตติ อิมสฺมี โลเก ยตฺตกา อาหุเนยฺยา นาม เตสุ สพฺเพสุ
ปรมาหุตี ปรมัม อาหุเนยฺยภาวัม คโต ๑ ทกฺขิณฺเวยฺยานัม ปรมกฺคตัม
คโตติ วา ปาโฐ ตตุถ ปรมกฺคตฺนฺติ ปรมัม อคฺคภาวัม
อคฺคทกฺขิณฺเวยฺยภาวฺนฺติ อตุโถ ๑ เกสนฺติ อาห
ปฺถุณฺตฺถิกานัม วิปฺลปฺพลฺลสินฺนฺติ ปฺถุณฺเอน อตุถิกานัม วิปฺลัม
มหนฺตัม ปฺถุณฺผลัม อิจฺจนฺตานัม ตถาคโต เอว โลกสฺส
ปฺถุณฺกฺเขตฺตฺนฺติ ทสฺเสติ ๑ เกจิ ปน อาหุเนยฺยานัม
ปรมกฺคตัม คโตติ ปจฺนฺติ ๑ โสยฺเว อตุโถ ๑

เอว กถฺนฺตเมว ตัม เถโร กถฺลจฺจิตฺตัม มุทฺจิตฺตัม วินีวรณจฺจิตฺตัม
อฺทกฺคจฺจิตฺตัม ปสฺนฺนจฺจิตฺตลฺลจ ญตฺวา สจฺจานิ ปกาเสสิ โส
สจฺจปรีโยसानเ สโตตาปตฺติผลเ ปติฏฺฐหิ ๑ อถ เถโร มนุสฺสโลกัม
อาคฺนฺตฺวา ภควโต ตมตฺถัม อตุตนา จ เทวปฺตุเตน จ

กถิตนินยาเมเนว อารโเจสิ ฯ สตุถา มตมถ อฏฐุปตตี กตุวา
สมปตตปริสาย ชมมึ เทเสสิ สว เทสนา มหาชนสสุ
สาคูถิกา อโหสิตี ฯ

มหารถวิมานวณณา นิฏฐิตา ฯ

อิติ ปรมตถที่ปนินยา บุพทกกุสลาถาย วิมานวตถุสมิ

จุททสวตถุปฏิมณตตสสุ

ปลญจมสสุ มหารถคคสสุ อตถวณณา นิฏฐิตา ฯ

ณฺฐโฆ ปายาสิกวกุโค

ปรมอการียวิมานวณณา

ยถา วณฺํ จิตฺตลตฺถํ ปภาสตีติ ปรมอการียวิมานํ ๑ ตสฺส
กา อูปฺตติ ภควา ราชคเห วิหริติ เวพฺพเน ๑ เตน
สมเยน ราชคเห เอกํ กุลํ อุกโตปสนฺนํ โหติ
สีลาจารสมฺปนฺนํ โอปานภูตํ ภิกฺขุณฺํ ภิกฺขุณฺีณํ ๑ เต เทว
ชยมฺปติกา รตนตตฺถํ อุกฺทิสฺส ยาวชิวํ ปุณฺณานิ กตฺวา ตโต
จฺจตา ตาวตีเสสฺส นีพฺพตฺตีสฺส เตสํ ทฺวาทสโยชนิกํ กนกวิมานํ
นีพฺพตฺติ ๑ เต ตตฺถ ทิพฺพสมฺปตฺตี อนฺนกวณฺติ ๑ อถายสฺมา
มหาโมกฺกคฺคฺลาโนติอาทิ เหฏฺฐจา วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพิ ๑

ยถา วณฺํ จิตฺตลตฺถํ ปภาสตี

อฺยฺยยานเสฏฺฐจํ ติทฺถานมตฺตมํ

ตถฺฐปมํ ตฺยฺหมิทํ วิมานํ

โอภาสยํ ติฏฺฐติ อนตฺถิกฺเข ๑

เทวิทฺธิปฺตโตสิ มหानฺนภาโว

มนฺุสฺสฏฺโถ กิมกาสิ ปุณฺณํ

เกนาสิ เอวณฺชลิตานฺนภาโว

วณฺโณ จ เต สพฺพทิสสา ปภาสตีติ ๑

เถโร ปุจฺฉิ ๑

เล่มที่ 23 ปายาสีกวคควณณา หน้า 394

โส เทวปุตโต อตุตมโน โมคคตุลาเนน ปุจฺฉิตโต

ปญฺหิ ปุณฺโณ วียากาสี ยสุส กम्मสุสึทํ ผลํ ฯ

อหฺลจ ภริยา จ มนุสฺสโตเก

โอบานภูตา ฆรมาวสึมห

อนุนฺลจ ปานฺลจ ปสฺนุนจิตฺตา

สกกจฺจ ทานํ วิปฺปลํ อทมฺห ฯ

เตน เมตาทิโส วณฺโณ เตน เม อิธ มิชฺฌติ

อุปฺปชฺชนฺติ จ เม โภคา เย เกจิ มนฺโส ปิยา ฯ

อกุขามิ ตํ ภิกฺขุ มหानุภาว

มนุสฺสภูโต ยมกาสี ปุณฺณํ

เตนมฺหิ เอวฺลชฺชิตานุภาโว

วณฺโณ จ เม สพฺพทิสสา ปภาสตีติ

อตุตฺโน สมฺปตฺตี พุยาภาสิ ฯ คาทาสูปี อปุพฺพํ นตฺถิ ฯ

ปรจฺมอการิยวิमानวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

หุติยอการียวิมานวณณา

ยถา วณั จิตตลตณฺติ หุติยอการียวิมานั ฯ เอตถาปี
อฏฺฐปฺปตฺติ อนนฺตรสทิสาว ฯ

ยถา วณั จิตตลตํ ปภาสติ
อญฺยานเสฏฺฐิํ ติทธานมุตฺตมํ
ตถูปมํ ตฺยหฺมิตํ วิมานํ
โอภาสยํ ติฏฺฐติ อนตฺติเก ฯ
เทวิทฺธิปตฺโตสิ มหानุภาโว
มนุสฺสภูโต กิมกาสี ปุณฺณํ
เกนาสิ เอวณฺชิตานุภาโว
วณฺโณ จ เต สพฺพทิสสา ปภาสตีติ ฯ

เถโร ปุจฺฉิ

โส เทวปฺปตฺโต อตฺตมโน โมกฺกถลลเนน ปุจฺฉิโต
ปฺปหํ ปุจฺฉโ จ วิทยาการี ยสฺส กมฺมสฺสึทํ ผลํ
อหฺลจ ภริยา จ มนุสฺสโลเก
โอปานภูตา อมราวสิมฺห
อนนฺถจ ปานถจ ปสฺนุนจิตฺตา
สกกจจ ทานํ วิปฺปลํ อทฺมฺห ฯ
เตน เมตาทิโส วณฺโณ เตน เม อิชฺมิชฺฌติ
อุปฺปชฺชนฺติ จ เม โภกา เย เกจิ มนฺโส ปิยา ฯ

เล่มที่ 23 ปายาสีกวคฺควณณา หน้า 396

เตนมฺหิ เอวณฺชลิตานุภาโว

วณฺโณ จ เม สพฺพทิสสา ปภาสตีติ ฯ

อตุตฺตโน สมฺปตฺตี พฺยาภาสิ ฯ คาทาสฺปิ อปฺพุพฺพิ นตฺถิ ฯ

ทฺตฺติยอการียวิมานวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

ผลทหายกวิมานวณฺณา

อฺจุจฺमितฺถ มณฺนิณฺนตฺติ ผลทหายกวิมานํ ฯ ตสฺส กา

อฺปฺปตฺติ ภควา ราชคฺเห วิหฺรติ เวพฺพเน ฯ เตน จ

สมเยน รมฺโณ พิมฺพิสารถฺส อกาเล อมฺพผลานิ ปฺริณฺชิตฺตุ

อิจฺฉา อฺปฺปชฺชิ ฯ โส อารามปาถิ อหา มยฺหิ โข ภณ

อมฺพผลสฺส อิจฺฉา อฺปฺปนฺนา ตสฺมา อมฺพานิ เม อานตฺวา

เทหิตฺติ ฯ เทว นตฺถิ อมฺเพสฺส อมฺพผลํ อปฺิจาหิ ตถา กโรมิ

สเจ เทโว กิณฺจิ กาลิ อากเมตฺติ ยถา อมฺพา นจิริสฺเสว

ผลํ คณฺหนตฺตีติ ฯ สาธุ ภณ ตถา กโรหิตฺติ ฯ อารามปาโล

อารามิ คนฺตฺวา อมฺพฺรฺกฺขมฺผลสฺส ปิสิ อปฺเนตฺวา ตาทิสํ ปิสิ

อากริ ตาทิสณฺจ อฺทกํ อาสิณฺจิ ยถา นจิริสฺเสว อมฺพฺรฺกฺขา

สจฺฉินฺนปตฺตา อเหตุํ ฯ อถ นํ ปิสิ อปฺเนตฺวา

ผารุสทกสณฺมิสฺสทํ ปากตฺกํ ปิสิ อากริตฺวา สาธุกํ อฺทกํ

อทาสิ ฯ ตทา อมฺพฺรฺกฺขา นจิริเนว โกรกิตา ปลฺลวิตา

กฺขมฺลกฺชาตา หุตฺวา ปุปฺพิสิ อถ สลาณฺกฺชาตา หุตฺวา

เล่มที่ 23 ผลทายกวิมานวณณา หน้า 397

ผลานี คณหีสู ฯ ตตถกสมิ อมพรุกเข ปจมตรี จตุตารี
ผลานี มโนสีตาจณณปิลชรวณณานี สมปนฺนคนฺชรสานี
ปริณตานิ อเหตุ ฯ

โธ ตานี กเหตุวา รณโธ ทสฺสามิตี คจณฺโธ
อนฺตรามคฺเค อายสฺมนฺตํ มหาโมคฺคฺคฺลฺลานํ ปิณฺทาย จรฺมานํ
ทิสฺวา จินฺเตสิ อิมานี อมฺพานี อคฺคผลกฺุทานี อิมสฺส อยฺยสฺส
ทสฺสามิ กามํ มํ ราชฯ หนฺตุ วา ปพฺพาเชตฺถ วา รณโธ
หิ ทินฺเน ทิฏฺฐชฺรมฺเม ปุชามตฺตํ อปฺปมตฺตํ ผลํ อยฺยสฺส
ทินฺเน ปน ทิฏฺฐชฺรมฺมิภฺปิ สมฺปรายิกภฺปิ อปริมาณผลํ
ภวิสฺสตีติ ฯ เอวํ ปน จินฺเตตฺถวา ตานี ผลานี เณรฺสฺส
ทตฺวา ราชานํ อุปฺสงฺกมิตฺวา รณโธ ตมตฺถํ อโรเจสิ ฯ
ตํ สุตฺวา ราชฯ ราชปฺริเส อาณาเปสิ วิมฺสธ ตาว
ภณฺเ ขถายํ อหาติ ฯ เณโร ปน ตานี ผลานี ภควโต
อุปฺนามสฺสิ ฯ ภควา เตสฺสุ เอกํ สาริปฺพุตฺตฺถเณรฺสฺส
เอกํ มหาโมคฺคฺคฺลฺลานตฺถเณรฺสฺส เอกํ มหากสฺสปฺตฺถเณรฺสฺส ทตฺวา
เอกํ อตฺตนา ปรีกฺุญฺชิ ฯ ปฺริสา ตํ ปวตฺตี รณโธ
อโรเจสิ ฯ

ราชฯ ตํ สุตฺวา ธีโร วตฺถายํ ปฺริโธ โย อตฺตโน
ชีวิตภฺปิ ปรีจฺจชิตฺวา ปุณฺณปฺสุโต อโหสิ อตฺตโน ปรีสฺสมณฺจ
จานกตเมว อกาสิตี ตฺถจฺจิตฺโต ตสฺส เอกํ คามวรี วตฺถา-

เล่มที่ 23 ปายาสีกวคฺฉวณฺณา หน้า 398

ลขการาทินี จ ทตฺวา ยํ ตยา ภณ อมฺพผลทาเนน
ปฺญณํ ปสฺสํ ตโต เม ปตฺตี เทหิตี อาห ฯ โส เทมิ
ยถาสุขํ ปตฺตี คณฺหาหิตี อโวจ ฯ อารามปาโล อปรภาเค
กาลํ กตฺวา ตาวตีเสสฺส อฺปฺปชฺชชฺ ฯ ตสฺส โสฬสโยชนิกํ
กนกวิมานํ นิพฺพตฺติ สตฺตสตฺกฺฎาการปฏิมณฺฑิตํ ฯ ตํ ทิสฺวา
อายสฺมา มหาโมคฺคฺลตาโน ปุจฺฉิ

อฺจฺฉมิทํ มณฺฑิณฺณํ วิมานํ

สมนตฺโต โสฬส โยชนานิ

กฺฎาการา สตฺตสตา อฺพารา

เวพฺพริยธมฺภา รุจกตฺถตา สุภา ฯ

ตตฺถจฺฉสิ ปิวสิ ขาทสิ จ

ทิพฺพา จ วิณา ปวทฺนติ วคฺคํ

อฏฺฐกฺฎกา สิกฺขิตา สาธฺรูปา

ทิพฺพา จ กณฺณา ติทสจฺรา อฺพารา

นจฺฉนฺติ คายนฺติ ปโมทยนฺติ ฯ

เทวิทฺธิปตฺโตสิ มหानุภาโว

มนุสฺสทฺฏโต กิมกาสี ปฺญณํ

เกนาสิ เอวณฺชลิตานุภาโว

วณฺโณ จ เต สพฺพทิสฺสา ปภาสตีติ ฯ

โส เทวปฺตฺโต อตฺตมโน โมคฺคฺลตาเนน ปุจฺฉิตो

ปฺลฺหํ ปุญฺโฆ วิยาภาสิ ยสฺส กम्मสฺสึทํ ผลํ ฯ

ผลทายี ผลํ วิปฺลํ ลภติ

ททมฺชฺชเตสฺส ปสนฺนมานโส

โส หิ ปโมทติ สกฺกคโธ ติทิเว

อนฺุโภติ จ ปุญฺณผลํ วิปฺลํ ฯ

ตเววาทํ มหามฺนิ อทาสี จตุโร ผลํ ฯ

ตสฺมา หิ ผลํ อลเมว ทาทู

นิจฺจํ มนฺุสฺเสน สุขตฺถิเกน

ทิพฺพานิ วา ปตฺถยตา สุขานิ

มนฺุสฺสโสภกฺกตมิจฺจตา วา ฯ

เตน เมตาทิโส วณฺโณ เตน เม อิธ มิชฺชติ

อุปฺปชฺชนฺติ จ เม โภกา เข เกจิ มนฺุสฺส ปิยา ฯ

อภฺขามิ ตํ ภิกฺขุ มหามฺภาว

มนฺุสฺสภูโต ยมกาสิ ปุญฺณํ

เตนฺมฺหิ เอวณฺชฺลิตานฺุภาโว

วณฺโณ จ เม สพฺพทิสสา ปภาสตีติ

โสปีสฺส พุยาภาสิ ฯ

ตตฺถ อญฺุจฺจุจกาติ เอเกกสฺมี กุฎฺฐาคาเร อญฺุจฺจุจกา

จตุสฺสจฺจิปริมาณา ฯ สาธฺฐรูปาติ รูปสมฺปตฺติยา จ สีลาจาร-

สมฺปตฺติยา จ สิกฺขาสมฺปตฺติยา จ สุนฺุทรสภาวา ฯ ทิพฺพา

เล่มที่ 23 ปายาสีกวคฤวณณา หน้า 400

จ กณณาติ เทวจณรายโยฯ ติตทจจราติ ติตทเสสุ สุขาจारा

สุขวิหารินีโยฯ อุพาราติ อุพารวิภาฯ

ผลทายีติ อตตนา อมพผลสส ทินนตตนา อตตานิ สนุชาย
วทติฯ ผลนุติ ปุณณผลัฯ วิปุลนุติ มหนตั ลกติ มนุสสโลเก
ปติภูจโติติ อธิปปาโยฯ ททนุติ ททนุโต ทานเหตุฯ อุชुकเตสุติ
อุชูปฏิปนเนสุฯ สกคคโติติ อุปชชนวเสน สกคั คโติ ตตถาปี
ติทิว ดาวทีสภวเน อนุโกติ จ ปุณณผลั วิปุลั ยถาหิ เอวิ
อณโณปีติ อตุโถฯ

ตสุม่าติ ยสุม่า จตุนัน ผลานัน ทานมตเตน อีทิสี
สมปตติ อธิคตา ตสุม่าฯ อลเมว ยุตตเมวฯ นิจจนุติ
สพพกาลั ทิพพานิติ เทวโลกปริยาปนนานิฯ มนุสสโสภคคตติ
มนุสเสสุ สุกภาวึฯ เสสั วุตตนยเมวฯ

ผลทายกวิมานวณณา นิภูจिताฯ

ปรมอุปสยทายกวิมานวณณา

จนุโท ยถา วิคตวลาหเก นเกติ ปรมอุปสยทายก-
วิมานัน ๑ ตสฺส กา อุปฺปตฺติ ภควา ราชคเห วิหฺรติ
เวพฺพวน ๑ เตน สมเยน อณฺฺตโร ภิกฺขุ คามกาวาเส
วสฺสึ วสฺสึวา วุตถวสฺสึโส ปวาเรตฺวา ภควนฺตํ วนฺทิตฺตํ ราชคหํ
คจฺฉนฺโต อนฺตรามคฺเค สายํ อณฺฺตริ คามํ ปวิสิตฺวา
วสนฺภูจฺฉานํ ปรีเยสนฺโต อณฺฺตริ อุปาสกํ ทิสฺวา ปุจฺฉิ
อุปาสก อิมสฺมี คามे อตฺถิ กิณฺจิ ปพฺพชิตานํ
วสนโยคคฺคฺฉานนฺติ ๑ อุปาสโก ปสนฺนจิตฺโต เกหํ
คนฺตฺวา ภริยาย สทฺธิ มนฺเตตฺวา เณรฺสฺส วสนโยคํ จานํ
ปรีจฺฉินฺทิตฺวา ตตฺถ อาสนํ ปณฺฺญาเปตฺวา ปาโททกํ
ปาทปี้จํ อุปฺภูจฺเปตฺวา เณริ ปเวเสตฺวา ตสฺมี ปาเท โชวนฺเต
ปทีปํ อุชฺชาเลตฺวา มลฺเจ ปจฺจตฺถรณานิ ปณฺฺญาเปตฺวา อทาสิ
สฺวาตนาย จ นิมนฺเตตฺวา เณรฺสฺส พุตฺติยทิวเส โภเชตฺวา
ปานกตฺถาย คฺคฺพิณฺฑทณฺจ ทตฺวา เณริ คจฺฉนฺตํ อนฺฺคนฺตฺวา
นิวตฺติ ๑ โส อปรเณ สมเยน สห ภริยาย กาลํ กตฺวา
ตาวตฺตีสภวเน ทฺวาทสโยชนิเก กนกวิมานเน นิพฺพตฺติ ๑
ตํ आयสฺมา มหาโมคฺคฺคลฺลาโน ทฺวีหิ คาทาหิ ปฏฺิปุจฺฉิ

จนุโท ยถา วิคตวลาหเก นเก

โอภาสยํ คจฺฉนฺติ อนฺฺตลิกฺเข

เล่มที่ 23 ปายาสีกวคฤวณณา หน้า 402

ตถุปมึ คยหมิท วิมานั

โอภาสยั ตัญจติ อนตลิกเข ๑

เทวิทฐิปตโตสิ มหานุภาโว

มนุสสุทโต กิมกาสี ปุณณั

เกนาสิ เอวณชลิตานุภาโว

วณโณ จ เต สพพทิสา ปภาสตีติ ๑

โส เทวปุตโต อิมานิ คากานิ พุยาการิ

โส เทวปุตโต อตตมโน โมคคถลลนเนน ปุจันโต

ปณหิ ปุณโจ วียากาสี ยสส กम्मสสิทิ ผลั ๑

อหณจ ภரியา จ มนุสสโลก

อุปสสยั อรหโต อทมุห

อนนณจ ปานณจ ปสนนจิตตา

สกกจจ ทานั วิปลั อทมุห ๑

เตน เมตาทีโส วณโณ เตน เม อิมมิชฌติ

๑เป๑

วณโณ จ เม สพพทิสา ปภาสตีติ ๑

ตตถ คากาสู ยั วตตพพิ ตั เหฏฐา วุตตนยเมว ๑

ปรมอุปสสยทายกวิมานวณณณา นิฏฐิตา ๑

ทุตยอุปสตุสยททยกวิมานวถุณณนา

สุริโย ยถา วิคตวลาหเก นเกติ ทุตยอุปสตุสยททยกวิมานํ ๑
ตสฺส กา อุปฺปตฺติ ภควา ราชคเห วิหฺรติ เวพฺพเน ๑
เตน สมเขน สมพฺพหุลา ภิกฺขุ คามกาวาเส วสฺสํ วสิตฺวา
ภควนฺตํ ทสฺสนาย ราชคหํ อุทฺทิสฺส คจฺจนฺตา สายํ
อถฺยตฺรํ คามํ สมปาปฺณีสฺสุ ๑ เสสํ อนนฺตรวิมานสทิสเมว ๑
สุริโย ยถา วิคตวลาหเก นเก ๑เป ๑
ยถา เหฏฺฐา ปฺริมิวิมานํ ตถา วิตฺถาเรตพฺพํ ๑
วณฺโณ จ เม สพฺพทิสสา ปภาสตีติ ๑
ตตฺถ คาทาสฺปิ อุปฺพพฺพํ นตฺถิ ๑
ทุตยอุปสตุสยททยกวิมานวถุณณนา นิฏฺฐิตา ๑

ภิกฺขาททยกวิมานวถุณณนา

อุจฺจมิทํ มณฺนิถฺถณฺณํ วิมานนฺติ ภิกฺขาททยกวิมานํ ๑ ตสฺส
กา อุปฺปตฺติ ภควา ราชคเห วิหฺรติ เวพฺพเน ๑ เตน
สมเขน อถฺยตฺโร ภิกฺขุ อทฺธานมคฺคปฺปฏิปฺนฺโน
อถฺยตฺรํ คามํ ปิณฺฑททย ปวิฏฺฐโจ เอกสฺส ฆรทฺวารเ อฏฺฐาสิ ๑ ตตฺถ
อถฺยตฺโร ปฺริโส ไซตฺตตฺถปาโท ภูถฺชิสฺสสามีติ นิสินฺโน โภชนํ
อุปเนตฺวา ปาติยา ปกฺขิตฺเต ตํ ภิกฺขุํ ทิสฺวา ปาติยา ภตฺตํ
ตสฺส ภิกฺขุโน ปตฺเต อากิรฺนฺโต เตน เอกเทสเมว เทหีติ

เล่มที่ 23 ปายาสีกวคฺควณณา หน้า 404

วคฺคโตปี สพฺพเมว อากิริ โส ภิกฺขุ อนุโมทนํ วคฺควา
ปกฺกามิ ฯ โส ปุริโส ฉาตชฺมตฺตสฺส ภิกฺขุโน มยา อภฺยชิตฺวา
ภคฺคํ ทินฺนุนฺติ อนุสฺสรนฺโต อุพาริ ปิตฺโตสมนสฺสํ ปฏฺฐิตํ ฯ
โส อปรภาเค กาลิ กคฺควา ตาวตฺตีเสสฺสุ ทฺวาทสโยชนิกเ
กนกวิมานเ นิพฺพตฺติ ฯ ตํ आयสฺมา มหาโมคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
เทวจาริกิ จรนฺโต มหตฺติยา เทวิทฺติยา วิโรจมานิ ทิสฺวา
อิมานิ คาทานิ ปฏฺฐิตฺวา

อุจฺจมิทํ มณฺธิณฺณํ วิมานํ
สมนตฺโต ทฺวาทส โยชนานิ
กฺกฏาคารา สคฺคตฺตตา อุพารา
เวพฺพริยธมฺภา รุจกคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
เทวิทฺติปตฺโตสิ มหานุภาโว
ฯเปฯ

วณฺโณ จ เต สพฺพทิสฺสา ปภาสตีติ ฯ
โส เทวปฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
ปญฺหิ ปุญฺโจอ วิยาภาสิ ยสฺส กมฺมสฺสตีทํ ผลํ ฯ
อหิ มนฺสฺเสสฺสุ มนฺสฺสญฺโต
ทิสฺวาน ภิกฺขุํ ตสฺสํ กิลนฺตํ
เอกาหิ ภิกฺขุํ ปฏฺฐิปาทยิสฺสํ
สมงฺคิ ภคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค

ขุททกนิกายกุกกาวิมานวคฺควณฺณา (ปรมตฺถทีปนี) - หน้าที่ 405
เล่มที่ 23 กิกฺขาทายกวิมานวณฺณา หน้า 405

เตน เมตาทิโส วณฺโณ ๕เป๕

วณฺโณ จ เม สพฺพทิสสา ปภาสตีติ ๕

ตตฺถ เอกาหํ กิกฺขนฺติ เอกํ อหํ กิกฺขามตฺตํ เอกํ
ภตฺตวทฺธิตกนฺติ อตฺโถ ๕ ปฏิปาทยิสฺสนฺติ ปฏิปาเทสี อทาสี ๕
สมงฺกิ ภตฺเตนาติ ภตฺเตน สมงฺกิภูตํ ลทฺธกิกฺขนฺติ อตฺโถ ๕
เอวํ มหาเถโร เตน เทวปฺตฺเตน อตฺตโน สุจฺริตกมฺเม ปกาตีเต
สปริวารสฺส คสฺส ฌมฺมํ เทเสตฺวา มนุสฺสโลกมากโต ตํ ปวตฺตี
สมฺมาสมฺพฺพทฺธสฺส กเถสิ สตฺถา ตํ อฏฺฐปฺตฺตี กตฺวา
สมฺปตฺตมฺหาชนสฺส ฌมฺมํ เทเสสิ สทา เทสฺนา มฺหาชนสฺส
สาตฺถิกา อโหสีติ ๕

กิกฺขาทายกวิมานวณฺณา นิฏฺฐิตา ๕

ขวปาลกวิมานวณฺณา

อุจฺจมิทํ มณฺเฑณฺณํ วิมานนฺติ ขวปาลกวิมานํ ฯ ตสฺส
กา อุปฺปตฺติ ภควา ราชคเห วิหฺรติ เวพฺพวนे ฯ เตน
สมเยน ราชคเห อณฺตโร ทุกฺคตทารโก ขวเขตฺตํ
รกฺขติ ฯ โส เอกทิวสํ ปาตฺราสฺสตาเย กุมฺมาลํ ลภิตฺวา
เขตฺตํ คนฺตฺวา ภูณฺชิตฺตสํมิติ ตํ กุมฺมาลํ กเหตฺวา ขวเขตฺตํ
คนฺตฺวา รุกฺขมฺเณ นิสิตฺติ ฯ ตสฺมี ขณฺเณ อณฺตโร จีณาสวตฺเถโร
มคฺคปฺปฏฺิปนฺโน อุปกฺกุเจ กाले ตํ จานํ ปตฺวา ขวปาลเกน
นิสินฺนํ รุกฺขมฺลํ อุปสงฺกมิ ขวปาลโก เวลํ โอลฺลเกตฺวา กจฺจิ ฆนฺเต
อาหาโร ลทฺโธติ อาห เถโร ตฺถเห อโหสิ ฯ โส อลทฺธภาวํ
ลตฺวา ฆนฺเต อุปกฺกุจา เวลา ปิณฺฑาย จริตฺวา ภูณฺชิตฺตํ น สกฺกา
มยฺหํ อนุกมฺปาย อิมํ กุมฺมาลํ ปริภุญฺชถาติ วตฺวา เณรสฺส ตํ
กุมฺมาลํ อทาสี ฯ เถโร ตํ อนุกมฺปนฺโต ตสฺส ปสฺสนฺตสฺเสว ตํ
ปริภุญฺชิตฺวา อนุโมทนํ วตฺวา ปกฺกามิ ฯ โสปี ทารโก
สุทินฺนํ วตฺ มยา อีทิสฺส กุมฺมาสฺทานํ ททนฺเตนาติ
จิตฺตํ ปสาเทตฺวา อปรภาเค กาลํ กตฺวา
ตาวตฺตีสฺสวเน วุตฺตนเยเนว วิมานे นิพฺพตฺติ ฯ ตํ
อายุสฺมา มหาโมคฺคฺลฺลานตฺเถโร อิมายิ คาลาหิ ปฏฺิปุจฺฉิ
อุจฺจมิทํ มณฺเฑณฺณํ วิมานํ
สมนฺตโต โสฬส โยชนานิ

เล่มที่ 23 ขวปาลกวิมานวณณา หน้า 407

อฎฐาคารา สดตตตตา อูพารา
เวพूरियถมภา รุจกตถตา สุภาฯ
ตตถจจสิ ปิวสิ ขาทสิ จ
ทัพพา วิณา ปวทนติ วคคूं
อฎฐกฐกา สิกขिता สาธูรูปา
ทัพพา จ กณณา ติทสจรา อพารา
นจจนติ คายนติ ปโมทยนติ ฯ
เทวิทธีปตโตสิ มหानุภาโว
มนุสสภูโต กิมกาสิ ปุณณूं
เกนาสิ เอวณชลิตานุภาโว
วณโณ จ เต สพพทิสสา ปภาสตีติ ฯ

โสปี ตสส อิมahi คาถahi พุยาภสิ

โส เทวปุตโต อตตมโน โมกคถลลानน ปุจจติโต
ปณ्हํ ปุญ्ञโจ วियाกาสิ ยสส กम्मสสิทํ ผลं ฯ
อหํ มนุสเสส มนุสสภูโต
อโหสิ ขวปาลโก

อททสํ วิรัชํ ภิกขूं   วิป্পสนนมนनावิลิ ฯ
ตสส อทาสหํ ภาคํ   ปสนโน เสहि ปาณิภิ
กุมมาสปีณ्हํ ทตวาน   โมทามิ นนุทเน วเน ฯ
เตน เมตาทิโส วณโณ   เตน เม อิช मिชฉติ
อุปปชชุนติ จ เม โภคา   ये เกจิ मनोโส ปिया ฯ

เล่มที่ 23 ปายาสีกวคฺควณณา หน้า 408

อกุขามิ ตํ ภิกฺขุ มหानุภาว

มนุสฺสภูโต กิมกาสี ปุณฺณํ

เตนมฺหิ เอวณฺชลิตานุภาโว

วณฺโณ จ เม สพฺพทิสสา ปภาสตีติ ฯ

ตตฺถ คาถาสูปี อปุพฺพํ นตฺถิ ฯ

ยวปาลกวิมานวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

ปรจฺมกฺุณฺฑลีวิมานวณฺณา

อลงฺกโต มลฺยชโร สุวตฺโตติ ปรจฺมกฺุณฺฑลีวิมานํ ฯ ตสฺส

กา อฺุปรตฺติ ภควา สวตฺถิยํ วิหฺรติ เชตวเน ฯ เตน

สมเยน เทว อคฺคสาวกา สปริวารา กาสีสุ จาริกํ จรฺนตา

สุริยตฺถกมนเวลาขํ อณฺยตฺรํ วิหฺรํ ปาปุณฺีสุ ฯ ตํ ปวตฺตี

สุตฺวา ตสฺส วิหฺรตฺส โคจรคามे อณฺยตโร อฺุปาสโก เถเร

อฺุปรสํกมิตฺวา วนฺทิตฺวา ปาทโรวณฺํ ปาทพฺุณฺชนเตลํ มณฺจปีจํ

ปรจฺจตฺถรณฺํ ปทีปียณฺจ อฺุปรเนตฺวา สุวตฺตนาถ จ นิมนฺเตตฺวา

ทฺุคฺยทิวเส มหาทานํ ปวตฺเตสิ เถรา ตสฺส อณฺุโมทนํ

วตฺวา ปกฺกมฺีสุ ฯ โส อปรเณ สมเยน กาลํ กตฺวา ตาวตฺีเสสุ

ทฺุวาทสโยชนิเก กนฺกวิมานे นิพฺพตฺติ ฯ ตํ आयสุมา

มหาโมคฺคฺคฺลฺลานตฺถโร อิมานิ คาถานิ ปฏฺิปุจฺจนิ

อลงฺกโต มลฺยชโร สุวตฺโต

สุกฺุณฺฑลํ กปรปิตเกสมสฺส

เล่มที่ 23 ปรมกฐกถาวิมานวณณา หน้า 409

อามตตหตถาภรโณ ยสสุสี
ทิพเพ วิมานมฺหิ ยถาปี จนฺทิมมา ฯ
ทิพฺพา จ วิณา ปวทนฺติ วคฺคํ
อฏฺฐกฐกา สิกฺขิตา สาธุรฺรปา
ทิพฺพา จ กณฺณา ติทสจฺรา อุพารา
นจฺจนฺติ คายนฺติ ปโมทยนฺติ ฯ
เทวิทฺธิปฺตฺโตสิ มหानุภาโว
มนุสฺสภูโต กิมกาสี ปุณฺณํ
เกนาสิ เอวณฺชิตานุภาโว
วณฺโณ จ เต สพฺพทิสสา ปภาสตีติ

โสปี ตสฺส อิมานิ คาทานิ พุยาภาสิ
โส เทวปฺตฺโต อตฺตมโน โมกฺกถฺลลเนน ปุจฺฉิตฺโต
ปฺลนฺหิ ปุณฺโณ วิยาภาสิ ยสฺส กมฺมสฺสตีทํ ผลํ ฯ
อหํ มนุสฺสเสสุ มนุสฺสภูโต
ทิสฺวาน สมณฺเ สีสฺวานเต
สมปฺนฺนวิชฺชาจรณฺเ ยสฺสุสี
พหุสฺสุเต ตณฺหกฺขยฺอุปฺปนฺเน
อนฺนญจ ปานญจ ปสฺนฺนจิตฺโต
สกกจฺจ ทานํ วิปฺปลํ อทาสี ฯ
เตน เมตาทิโส วณฺโณ เตน เม อิชฺมิชฺฌติ
อุปฺปชฺชนฺติ จ เม โภกา เย เกจิ มนฺโส ปิยา ฯ

เล่มที่ 23 ปายาสีกวคฤวณณา หน้ 410

เตนมหิ เอวณชลิตานูภาโว

วณโณ จ เม สพพทิสา ปภาสตีติ ฯ

ตตถ สกุนทลตีติ สุนทเรหิ กุนทเลหิ อลงกตกณโณ ฯ

สกุนทลตีติปี ปาโจ สทิสั กุนทลั สกุนทลั ตั อสส

อตถีติ สกุนทลตี ยุตตกุนทลตี อณณมณณณจ ตยุหณจ

อนุจณวิกกุนทลตีติ อตโถ ฯ กปปีตเกสมสสุติ สมนมา-

กปปีตเกสมสสุ ฯ อามตตहतถาทรโณติ ปฏิมุกกองคฤยทา-

हतถาทรโณ ฯ

ตณหกขยูปปนเนติ ตณหกขยั อรहतตัม นีพพานเมว วา

อุปคเต ฯ อธิคตวนุเตติ อตโถ ฯ เสลั วุตตนยเมว ฯ

ปรจมกุนทลตีวิมานวณณณา นิฏจिता ฯ

ทุดิยคุณทลีวิมานวณณา

อลงกโต มลยชโร สุวตโตติ ทุดิยคุณทลีวิมานัน ๑ ตสส
กา อุปฺปตฺติ ภควา สวตฺถิย วิหริติ เขตวเน ๑ เตน
สมเยน เทว อคฺคสาวกา กาสีสุ ชนปทจาริกํ จรณฺตาคี
อาทิ สพฺพิ อนนฺตรสทิสเมว ๑

อลงกโต มลยชโร สุวตโต
สฺกณฺทลึ กปฺปีตเกสมสฺส
อามตฺตหตฺถาภรโณ ยสฺสตี
ทิพฺเพ วิมานมฺหิ ยถาปี จนฺทิมาน ๑
ทิพฺพา จ วิณา ปวทฺนติ วคฺคํ
อภูจภูจกา สิกฺขิตา สาธฺฐรฺปา
ทิพฺพา จ กณฺณา ติทสจฺรา อุพารา
นจฺจนฺติ คายนฺติ ปโมทยนฺติ ๑
เทวิทฺธิปฺตฺโตสิ มหानุภาโว ๑เป ๑
วณฺโณ จ เต สพฺพิทิสา ปภาสตีตี

ปฺจฺจติ ๑

โส เทวปฺตฺโต อตฺตมโน โมคฺคกฺลฺลาเนน ปฺจฺจติโต
ปณฺหํ ปฺจฺจโจ วิทยาภาสิ ยสฺส กम्मสฺสตีทํ ผลํ ๑
อหํ มนฺสฺเสสฺส มนฺสฺสภูโต
ทิสฺวาน สมณฺเณ สาธฺฐรฺเป

เล่มที่ 23 ปายาสีกวคฺควณณา หน้า 412

สมปนฺนวิชชาจรณํ ยสฺสตี

พหุสฺสฺสฺส เต สีสวนฺเต ปสนฺเน

อนฺนญจ ปานญจ ปสนฺนจิตฺโต

สกกจฺจ ทานํ วิปฺปลํ อทาสี ๑

เตน เมตาทิสฺส วณฺโณ เตน เม อธิมฺชฺฉติ

อุปฺปชฺชนฺติ จ เม โภกา เย เกจิ มนฺโส ปิยา ๑

เตนมฺหิ เอวณฺชฺฉิตานฺภาโว

วณฺโณ จ เม สพฺพทิสฺสา ปภาสตีติ ๑

กาถาสฺสปี อปฺพุพฺพํ นตฺถิ ๑

ทฺถิตฺยกฺกณฺทลิวิมานวถุณณา นิฏฺฐิตา ๑

อุตฺตรวิมานวถุณณา

ยา เทวราชสฺส สภา สฺสรมฺมาตี อุตฺตรวิมานํ ๑ ตสฺส

กา อุปฺปตฺติ ภควตี ปรีนฺิพฺพุเต ชาตฺวิภาเค จ กเต ตตฺถ

ตตฺถ ญฺเปสฺส ปตฺติญาปิยมาเนสฺส ฐมฺมวินยํ สงฺฆายิตฺตุํ อุจฺฉินฺติวา

คหิตฺเตสฺส มหากสฺสปปมฺมุขฺเสสฺส มหาเถเรสฺส ยาว วสฺสฺสฺสฺสฺส

อณฺเณสฺส จ เถเรสฺส อตฺตโน อตฺตโน ปรีสาย สทฺธี ตตฺถ

ตตฺถ วสนฺเตสฺส อายสฺสมา กุมารกสฺสโป ปณฺจหิ ภิกฺขุสฺสเทหิ

สทฺธี เสตพฺพนครํ คณฺตุวา สีสฺปาวเน วสิ ๑ อถ ปายาสี

ราชญฺโณ เถเรสฺส ตตฺถ วสนภาวํ สุตฺวา มหตา ชนกาเยน

ปริวโต ตั อุปสงกมิตฺวา ปฐิสนถาริ กตฺวา นิสินฺโน อุตฺตโน
ทิกฺกุจิกตฺ ปเวเทสิ ฯ อถ นั เถโร จนนฺทิมสุริยฺยาหารณาทีหิ
ปรโลกสฺส อตฺถิภาวํ ปกาเสนฺโต อนนกวินิตเหตุปมถุณณกตฺ
ทิกฺกุจิกณฺฐินิเวรณํ นานานยวิจิตฺตํ ปายาสิสฺสุตฺตํ เทเสตฺวา ตั
ทิกฺกุจิสมฺปทายํ ปตฺติฏฺฐาเปสิ ฯ

โส วิสุทฺททิกฺกุจิกโก หุตฺวา สมณพฺรหฺมณกปณทฺธิกาทีนํ
ทานํ เทนฺโต อนนพารชฺฆมาสยตฺยา ลูจํ อทาสี ฆาตฺจฺฆาทนมตฺตํ
กณฺฆกํ พิลฺลทฺทิตฺยํ สาณานิ จ วตฺถานิ ฯ เอวํ ปน อสฺกทจฺจทานํ
ทตฺวา กายสฺส เกทา หีนกายํ อุปปชฺชิ จาตุมหาราชิกานํ สหพฺยตฺ
ฯ ตสฺส ปน กิจจาภิเจสฺส ยุตฺตปฺปยุตฺโต อุตฺตโร นาม มาณโว
อโหสิ ทาเน พฺยวโณ โส สกทจฺจทานํ ทตฺวา ตาวตีสกายํ
อุปปนฺโน ตสฺส ทฺวาทสโยชนิกํ วิมานํ นิพฺพตฺติ ฯ โส กตฺถณฺตํ
วิภาเวนฺโต สห วิมานเนน กุมารกสฺสปตฺเถริ อุปสงกมิตฺวา วิมานโต
โอรุยฺห ปณฺจปตฺติฏฺฐิตฺเตน วนฺทิตฺวา อณฺชสิ ปคฺคยฺห อฏฺฐาสิ ฯ ตั
เถโร

ยา เทวราชสฺส สภา สุทฺตมฺมา
ยตฺถจฺจติ เทวสฺงโฆ สมคฺโค
ตถูปมํ ตฺยหฺมิตํ วิมานํ
โอภาสยํ ติกฺกุจติ อนตฺถิกฺเข ฯ

เล่มที่ 23 ปายาสีกวคฺควณณา หน้า 414

เทวฑฺฐิปตฺโตสิ มหानุภาโว ฯเปฯ

วณฺโณ จ เต สพฺพทิสสา ปภาสตีติ ฯ

คาลาหิ ปญฺญิปุจฺฉิ ฯ

โส เทวปฺตฺโต อตฺตมโน กุมารกสฺสเปน ปุจฺฉิตฺโต

ปฺลหํ ปุญฺโจ วียากาสิ ยสฺส กम्मสฺสตีํ ผลํ ฯ

อหํ มนุสฺเสสุ มนุสฺสภูโต

รณฺโณ ปายาสิสฺส อโหสี มาณโว

ลทฺธา ฐนํ ตํวิภาคํ อกาสิ

ปียา จ เม สีลวนฺโต อเหตุ

อนฺนณฺจ ปานณฺจ ปสนฺนจิตฺโต

สกกฺจจ ทานํ วิปฺปลํ อทาสี ฯ

เตน เมตาทิโส วณฺโณ เตน เม อิธมิชฺชติ

อุปฺปชฺชนฺติ จ เม โภกา เย เกจิ มนโส ปียา ฯ

เตนมฺหิ เอวณฺชลิคานุภาโว

วณฺโณ จ เม สพฺพทิสสา ปภาสตีติ ฯ

โสปี เทวปฺตฺโต ตสฺส อิมานิ คาลาหิ พุยาภาสิ ฯ

ตตฺถ เทวราชสฺสาติ สกกฺสฺส ฯ สภา สุธมฺมาติ เอว

นามกํ สนนุถาคาริ ฯ ยตฺถาติ ยสฺสํ สภายิ ฯ อจฺฉตีติ

นีสีทติ ฯ เทวสฺงฺโฆติ ตาวตีสเทวกาโย ฯ สมคฺโคติ สหิตฺโต

สนฺนิปติโต ฯ

ขุททกนิกายกุกกาวิมานวตถวณณา (ปรมตถที่ปนี) - หน้าที่ 415
เล่มที่ 23 อุตฺตรวิมานวณณา หน้า 415

ปายาสิสฺส อโหสี มาณโวติ ปายาสีราชณฺณสฺส กิจจา-
กัจจกโร ทหฺรตาย มาณโว นามน ปน อุตฺตโร นาม
อโหสี ฯ สํวีกาคํ อกาสินฺฺติ อหเมว อภฺยชิตฺวา ยถาลทฺธํ
ธนํ ทานมฺเข ปริจฺจนวเสน สํวีกชนํ อกาสี ฯ อนฺนณฺจ
ปานณฺจ ปริจฺจนฺโตติ วจนเสโส ฯ อถ วา ทานํ วิปฺลํ
อทาสี ฯ ถถ สกฺกจฺจํ ฯ กิถิสํ อนฺนณฺจ ปานณฺจชาติ
โยเชตพฺพํ ฯ

อุตฺตรวิมานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

อิติ ปรมตถที่ปนียา ขุททกนิกายกุกกาวิมานวตถวณณํ
ทสวตฺถุปรุณฺณทิตฺตสฺส
นฏฺฐสฺส ปายาสีกวกฺกสฺส อตฺถวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

สตตโม สุนิกขิตตวคโค

จิตตลตาวิมานวณณา

ยถา วณฺ จิตตลตํ ปภาสตีติ จิตตลตาวิมานํ ฯ
ตสฺส กา อูปตฺติ ภควา สวตฺถิยํ วิหริติ เขตวเน ฯ
เคน สมเยน สวตฺถิยํ อณฺตโร อุปาสโก ทลิตฺโต
อูปโกโก ปเรลลํ กम्मํ กตฺวา ชีวิติ ฯ โส สทฺโธ ปสนฺโน
ชินฺเณ วุฑฺฒเ มาตาปิตโร โปเสนฺโต อิตฺถิโย นาม ปตฺกฺเล
จิตา อิตฺตริยํ กโรนฺติ สสฺสสุสุรานํ มนาปจารินิโย ทลลภาติ
มาตาปิตฺนํ จิตตทกฺขํ ปรีหฺรนฺโต ทารปรีกฺคหํ อกตฺวา
สยเมว เน อูปภูจหติ สีลानิ รกฺขติ อฺโปสถํ อฺปวสติ
ยถาวิภวํ ทานานิ เทติ ฯ โส อปรภาเล กาลํ กตฺวา
ตาวตีเสสุ ทฺวาทสโยชนิเก วิมานเ นิพฺพตฺติ ฯ ตํ อายสฺมา
มหาโมกฺคคฺคฺลาโน เหฏฺฐา วุตฺตนเยน กนฺตฺวา กตกम्मํ อิมานิ
คาถานิ ปฏฺฐิจฺฉิ

ยถา วณฺ จิตตลตํ ปภาสติ
อฺยฺยานเสฏฺฐิํ ติทฺถานมุตฺตมํ
ตถฺปนํ ตฺยฺหมิทํ วิมานํ
โอภาสยํ ติฏฺฐติ อนฺตลิกฺเข ฯ

เล่มที่ 23 จิตตลตาวิมานวณณา หน้า 417

เทวิทุธิปตโตสิ มหานุภาโว ฯเปฯ

มนุสฺสภูโต กิมกาสี ปุณฺณํ

เกนาสิ เอวณฺชลิตานุภาโว

วณฺโณ จ เต สพฺพทิสสา ปภาสตีติ ฯ

โส เทวปฺตโต อตฺตมโน โมคฺคถฺลนเนน ปุจฺฉิตโต

มยฺหํ ปุณฺโณ วียากาสี ยสฺส กมฺมสฺสตีทํ ผลํ ฯ

อหํ มนุสฺสเสสฺส มนุสฺสภูโต

ทลิตุโท อตาโณ กปฺโณ กมฺมกโร อโหสิ

ชินฺนเณ จ มาตาปิตโร อการี

ปียา จ เม สีสฺวานโต อเหตุ

อนฺนญจ ปานญจ ปสนฺนจิตฺโต

สกุจฺจ ทานํ วิปลํ อทาสี ฯ

เตน เม ตาทิสฺโส วณฺโณ เตน เม อีธ มิชฺฌติ

อุปฺปชฺชนฺติ จ เม โภกา เข เกจิ มนฺโส ปียา ฯ

เตนมฺหิ เอวณฺชลิตานุภาโว

วณฺโณ จ เม สพฺพทิสสา ปภาสตีติ ฯ

โสปี ตสฺส พุยาภาสิ ฯ เสสํ วุตฺตนยเมว ฯ

จิตตลตาวิมานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

นนุทนวิมานวณณา

ยถา วณฺ์ นนุทณฺ์ ปภาสตีติ นนุทนวิมานํ ๑ ตสฺส
กา อุปฺปตฺติ ภควา สวตฺถึยฺ วิหฺรติ เขตฺวเน ๑ เตน
สมเยน สวตฺถึยฺ อณฺฺตโร อุปาสโกติอาทิ สพฺพํ
อนนฺตรวิมานสทิสฺ ๑ อัย ปน ทารปฺริคฺคหํ กตฺวา มาตาปิตโร
โปเสสตีติ ๑ อยมเว วิเสโส ๑

ยถา วณฺ์ นนุทณฺ์ ปภาสตี
อุยฺยานเสฏฺฐิํ ติทฺसानมฺตฺตมํ
ตถฺปนํ ตฺยฺหมิทํ วิมานํ
โอภาสยฺ ติฏฺฐติ อนตฺถิกฺเข ๑
เทวิทฺธิปฺตฺโตสิ มหानุภาโว
มนุสฺสฏฺโถ กิมกาสิ ปฺญณฺ์
เกนาสิ เอวญฺชิตานุภาโว
วณฺโณ จ เต สพฺพทิสฺ ปภาสตีติ ๑

โส เทวปฺตฺโต อตฺตมโน โมคฺคฺลฺลาเนน ปฺจฺฉิตฺโต
ปฺญหํ ปฺญฺโจ วิทยาภาสิ ยสฺส กมฺมสฺสทิตํ ผลํ ๑
อหํ มนุสฺเสสฺ มนุสฺสฏฺโถ
ทลิตฺโท อตาโณ กปฺโณ กมฺมกโร อโหสิ
ชิณฺเณ จ มาตาปิตโร อภารี
ปิยา จ เม สิลฺวานฺโต อहेสิ

เล่มที่ 23 มถุณณวิมานวถุณณนา หน้ 419

อนนถจ ปานถจ ปสนนจตุโต

สกกจจ ทาน วิปล อทาสี ๑

เตน เม ตาทิส วณโณ เตน เม อช มชถติ

อุปชชชติ จ เม โภกา เข เกจ มนโส ปยา ๑

เตนมหิ เอวชชชิตานุกาโว

วณโณ จ เม สพพทิส ปภาสตีติ ๑

กาถาหิ พยากาสิ ๑ ตตถ กถาสูปี อุปพพิ นตถิ ๑

นนทณวิมานวถุณณนา นิกุจिता ๑

มถุณณวิมานวถุณณนา

อุจจมีท มถุณณ วิมานนติ มถุณณวิมาน ๑ ตสส กา

อุปปตติ ภควา สวตถุถิย วิหริติ เขตวเน ๑ เตน จ

สมเขน สมพพทิส เถรา ภิกขุ อรณญายตเน วิหรนติ ๑

เตส คาม ปินุทาย คมนมกุเค เอโก อุปาสโก วิสม

สม กโรติ ๑ กณณเก นีหริติ คจจคุมเพ อุปเนติ อุทกกาเล

มาติกาสู เสตุ พนชติ วิวนญจนาเนสุ ฉายารุกเข โรเปติ ๑

ชลาสเขสุ มตติก อุทชริตวา เต ปถุถคมภีเร กโรติ ๑

ติตุเถ สมปาเทติ ยถาวิภว ทาน เทติ สิล รกชติ ๑

โส อปรภาเค กาล กตวา ตาวตีเสสุ ทวาทสโยชนิกา

กณกวิมาน นีพพตติ ๑ ต อายสุมา มหาโมคคถุถานตเถโร

เล่มที่ 23 มณฺเฑณวิมานวณฺณา หน้า 421

อารามรูกฺขานี จ โรปยิสฺสั

ปียา จ เม สีลวณฺโฑ อเหตุ

อนฺนญจ ปานญจ ปสฺนญจิตฺโต

สกกจฺจ ทานํ วิปฺปลํ อทาสี ๑

เตน เม ตาทิสฺส วณฺโณ เตน เม อธิ มิชฺฌติ

อุปฺปชฺชนฺติ จ เม โภคา เข เกจิ มนฺโส ปียา ๑

เตน มฺหิ เอวชฺชลิตานุกาโว

วณฺโณ จ เม สพฺพทิสฺสา ปภาสตีติ ๑

ตตฺถ วิวเนติ อรญฺเณ ๑ อารามรูกฺขานีติ จาติ อารามญฺเต

รูกฺখে อารามे वा रूग्खे आरामं गत्वा तत्तु रूग्खे

रोपेतिन्ति उत्तो १ सेत्तं सप्पि वुत्तन्यमेव १

มณฺเฑณวิมานวณฺณา นิฏฺฐิตา ๑

สุวรรณวิมานวณณา

โสวณณมเย ปพพตสมินฺติ สุวณณวิมานํ ฯ ตสฺส กา
อุปฺปตฺติ ภควา อนฺธกวินฺเท วิหฺรติ ฯ เตน สมเยน
อณฺดโร อุปาสโก สทฺโธ ปสนฺโน วิภวสมฺปนฺโน ตสฺส คามสฺส
อวิหฺเร อณฺดรสฺมี มุณฺฑกปพฺพเต สพฺพการสมฺปนฺนํ ภควโต
วสนานจฺฉวิกิ คณฺธกฺฎี การตฺวา ตตฺถ ภควนฺตํ วสาเปนฺโต
สกกจฺจํ อุปฺภูจฺหิ สยจฺจํ นิจฺจสีเล ปตฺธิจฺจโต สุวิสุทฺธสีลสฺวโร
หุตฺวา กาลิ กตฺวา ตาวตีสภวเน นิพฺพตฺติ ฯ ตสฺส
กมฺมานุภาวสฺสจฺจํ นานารตฺนรสีชาลสมฺมุขลํ วิจิตฺตเวทิกาย
ปริกฺขิตตํ วิวิหฺวิปฺลาลงฺกาโรปโสภิตํ สุวิภตฺตภิตฺตตฺถมฺภโสปานํ
อารามรมณียกํ กณฺจนปพฺพตมฺมุทฺธา วิมานํ อุปฺปชฺชติ ฯ ตํ
อายสฺมา มหาโมคฺคัลลาโน เทวจาริกิ จรณฺโต ทิสฺวา คาถาหิ
ปฏฺธิปฺจฺฉติ

โสวณณมเย ปพพตสมิ	วิมานํ สพพโตปภัง
เหมชาลปฏิจฺฉนฺนํ	กิงฺกนิชาลกปฺปิตํ ฯ
อฏฺฐจฺฉา สุกตา ฅมฺภา	สพฺเพ เวพฺพริยามยา
เอกเมกาย อสิยา	รตนา สตฺต นิมฺมิตา ฯ
เวพฺพริยสุวณฺณสฺส	ผลิกา รุปียสฺส จ
มสารคฺคฺลุมฺมุทฺธาหิ	โลหิตฺตฺกมณฺีหิ จ ฯ
วิจิตฺตรา มโนรมา ภูมิ	น ตตฺถุทฺธสฺตี รโห

เล่มที่ 23 สุวณฺณวิมานวณฺณา หน้า 423

โคปานสีคณา ปีตา กุญฺญิ ชาเรนฺติ นิมฺมิตา ฯ
โสปานานิ จ จตฺตาริ นิมฺมิตา จตุโร ทิสสา
นानารตนคพฺเภหิ อาทิจฺโจว วิโรจติ ฯ
เวทียา จตฺตโส ตตฺถ วิกตฺตา ภาคโส มิตา
ททฺทลฺลมานา อาภนฺติ สมนฺตา จตุโร ทิสสา ฯ
ตสฺมี วิมานे ปวเร เทวปฺตฺโต มหปฺปโก
อติโรจสิ วณฺเณน อุทยนฺโศว ภาณฺมา ฯ
ทานสฺส เต อิทํ ผลํ อโธ สีลสฺส วา ปน
อโธ อลฺลชฺลิกมฺมสฺส ตํ เม อกฺขาหิ ปุจฺฉิโตติ ฯ

โสปิ ตสฺส อิมานิ คากาหิ พุยาภาสิ

โสปิ เทวปฺตฺโต อตฺตมโน โมกฺกคฺคฺคานน ปุจฺฉิโต
ปญฺหิ ปุญฺญโจ วียาภาสิ ยสฺส กมฺมสฺสิทํ ผลํ ฯ
อหิ อนฺธกวินฺทสฺมี พุทฺธสฺสาทิจฺจพฺนฺธุโน
วิหาริ สตฺถุ กอารสิ ปสนฺโน เสหิ ปาณฺนิ ฯ
ตตฺถ คนฺธญฺจ มาลญฺจ ปจฺจยญฺจ วิเลปนํ
วิหาริ สตฺถุโน อทาสี วิปฺสนนฺเนน เจตฺสา ฯ
เตน มยฺหิ อิทํ ลทฺธํ วสํ วตฺเตมิ นนฺทเน ฯ
นนฺทเน จ วเน รมฺเม นานาทิชคฺคณฺยาเต
รมามิ นจฺจคีเตหิ อจฺจราหิ ปฺรกฺขโตติ ฯ
ตตฺถ สพฺพโตปภนฺติ สพฺพภาเคหิ ปภาสนฺติ

เล่มที่ 23 สุนิกขิตตวคควณณา หน้า 424

ปภามุญจนกั ฯ กิงกนิชาตกปปีตนติ กปปีตกิงกนิชชาลั ฯ

สพเพ เวพฺฐิยามยาติ สพเพ ธมฺภา เวพฺฐิมณิมยา ฯ

ตตถ ปน เอกเมกาย อัสยติ อฏฺฐเสสฺส ธมฺเภสฺส เอกเมกสฺมี

อัสสาเถ ฯ รตนา สตฺต นิมฺมิตาติ สตฺตรตนกมฺมนิมฺมิตา เอกโก

อโส สตฺตรตนมโยติ อตุโธ ฯ

เวพฺฐิสฺวณฺณสฺสาติอาทินา นานารตนา นิ ทสฺเสติ ฯ

ตตถ เวพฺฐิสฺวณฺณสฺสาติ เวพฺฐิเณ จ สฺวณฺเณน จ

นิมฺมิตา จิตฺราติ วา โยชนา ฯ กรณฺตเถ หิ อิทํ

สามิวจัน ฯ ผลิกา รุปียสฺส จาติ เอตฺถาปี เอสฺว นโย ฯ

มสารถถมฺมุตฺตาหิติ กพฺรมณฺหิ ฯ โลหิตฺงกมณฺหิ จาติ รตฺตมณฺหิ ฯ

น ตตฺถุทฺธสฺสี รโชติ มณฺมยภูมิกตฺตา น ตสฺมี วิมานเณ รโช

อฺกฺกจฺจติ ฯ โคปานสีกฺกมาติ โคปานสีกฺกมา ฯ ปิตาติ ปิตวณฺณา

สฺวณฺณมยา เจว สฺสฺสราคาทิมณฺมยา จาติ อตุโธ ฯ ภูมฺมฺ ชาเรนฺตีติ

สตฺตรตนมยํ กณฺณิกํ ชาเรนฺติ ฯ

นानารตนคพฺเพหิติ นานารตนมเยหิ โอรเกหิ ฯ เวทียาติ

เวทีกา ฯ จตฺสฺโสติ จตฺสฺส ทิสาสฺ จตฺสฺโส ฯ เตนาห สมนฺตา

จตุโร ทิสาติ ฯ

มหปฺโปทฺติ มหาชฺติโก ฯ อุตฺยนฺโตติ อฺกฺกจฺจนฺโต ฯ

ภานฺมาติ อาทิจฺโจ ฯ

สเกหิ ปาณฺหิติ กายสาร์ ปุณฺณํ ปสวณฺโต อตฺตโน

เล่มที่ 23 สุวณณวิมานวณณา หน้า 425

ปาณีนี ตั ตั กิจจัน โกรนุโต วิหาริ สตุถุ การเสนินติ
โยชนาฯ อถ วา เสหิ ปาณินิถิตติ ตตุถ อุนชกวินุทสมิ
คณุชณจ มาลณจ ปจจนณจ วิเลปนณจ ปุชชาวเสนฯ ยถา
กถิ กตวิหารณจ วิปฺปสนฺเนน เจตสา สตุถุโน อทาสี
ปุเชสี นียยาเทสิญจาติ เอวเมตถ โยชนา เวทิตพพาฯ

เตนาติ เตน ยถาวุคเตน ปุณณกมฺเมน การณภูเตนฯ
มยฺहनติ มยาฯ อิทนติ อิทํ ปุณณผลํ อิทํ วา ทิพฺพิ
อาธิปเตยฺยํ เตนาห วสํ วตฺเตมิตติฯ

นนุทเนติ นนุทिया ทิพฺพสมิทฺธิยา อุปฺปชฺชนภูจฺจเน อิมสมิ
เทวโลเกฯ ตตุถาปี วิเสสโต นนุทเน วเน รมฺเมฯ เอว
รมณิเย อิมสมิ นนุทเน วเน รมามีติ โยชนาฯ เสถิ
วุคฺตณยเมวฯ

เอว เทวตาย อตุตโน ปุณณกมฺเม อาวิกเต เถโร
สปริวารสฺส ตสฺส เทวปฺคตสฺส รมฺมํ เทเสตฺวา ภควโต ตมตฺถิ
นิเวเทสิฯ ภควา ตํ อญฺจุปฺปตฺตี กตฺวา สมฺปคฺตปริสาย
รมฺมํ เทเสสิ สา เทสณา มหาชนสฺส สาคฺติกา อโหสิติฯ

สุวณณวิมานวณณา นิฏฺฐิตาฯ

อมพวิมานวณณา

อุจจิมิทั มณิณฺณนฺติ อมพวิมานํ ฯ ตสฺส กา อุปฺปตฺติ ฯ
ภควา ราชคเห วิหริติ เวพฺพเน ฯ เตน สมเยน ราชคเห
อณฺตโร ทุคฺคตฺปฺริโส ปเรถิ ฆตฺตเวตฺนภโต หุตฺวา อมพวณฺ
รกฺขติ ฯ โส เอกทิวถิ อายสฺมณฺตํ สาริปฺตฺตํ คิมฺหสมเย
สุริยาตปฺสนตฺตเต อุณฺหวาติกานิปฺปีพิเต วิปฺพนุทฺมานมฺริจฺจาล-
วิตฺตเต ภูมิปฺปเทเส ตสฺส อมพารามสฺส อวิทฺฐเรน มคฺเคน
เสทาเคน คตฺเตน กจฺจนฺตํ ทิสฺวา สณฺชาตการวพฺพมาโน
อุปฺสงฺกมิตฺวา เอวมาห มหา อยฺม ฆนฺเต ฆมฺมปฺริพาโห อติวिय
ปฺริสฺสนนฺตรูป วิย ทิสฺสติ สารุ ฆนฺเต อโย อิมิ อมพารามิ
ปฺริสิตฺวา มุหุตฺต วิสฺสมิตฺวา อทฺธานปฺริสฺสมิ ปฺฏิวโนเทตฺวา
กจฺจล อนุกมฺปิ อุปาทายาติ ฯ เถโร วิเสสโต ตสฺส
จิตฺตปฺปสาทํ ปฺริพฺรุเหตฺกामิ ตํ อารามิ ปฺริสิตฺวา
อณฺตตรสฺส อมพฺรฺกฺขสฺส มฺเถ นิสฺสีทิ ฯ

ปฺน โส ปฺริโส อาห สเจ ฆนฺเต นฺหายิตฺถกามตฺถ ฯ
อหิ อิตฺถ ภูปฺโต อุทกํ อุทฺฐริตฺวา ตฺเมห นฺหาเปสฺสามิ
ปานียญจ ทสฺสามิตฺติ ฯ เถโรปิ อธิวาเสสิ ตฺถนฺทิกาวเนน ฯ โส
ภูปฺโต อุทกํ อุทฺฐริตฺวา ปฺริสฺสาเวตฺวา เถริ นฺหาเปสิ ฯ
นฺหาเปตฺวา จ หตฺถปาเท โชวิตฺวา นิสฺสินฺนสฺส ปานียํ อุปเนสิ ฯ
เถโร ปานียํ ปฺริวิตฺวา ปฺฏิปฺปสฺสทฺทฺธโร ตสฺส ปฺริสฺสสฺ

อุทกทาน เจว นุหปเน จ อนุโมทนํ วตฺวา ปกฺกามิ ฯ อถ โส
ปฺริโส ฆมฺมาภิตตฺตสฺส วต สารีปฺตฺตฺตฺเถรสฺส ฆมฺมปฺริพาหิ
ปฺฏิปฺปสฺสสมฺภะสี พหุ วต มยา ปุณฺณํ ปสฺตฺนฺติ อุพฺวารปีติโสมนสฺสํ
ปฺฏิสฺสเวเทสิ ฯ โส อปฺรภาเค กาลิ กตฺวา ตาวตีเสสฺส อุปฺปชฺชิ ฯ
ตํ อายสฺมา มหาโมคฺคฺคฺคฺคาโน อุปฺสงฺกมิตฺวา อิมายิ คาทายิ
กตฺปุณฺณํ ปุจฺฉิ

อุจฺจมิทํ มณฺนิณฺณํ วิมานํ

สมนฺตโต ทฺวาทส โยชนานิ

กฺฎาการา สตฺตสฺตา อุพฺวาร

เวพฺพริยธมฺภา รุจกตฺตฺตา สฺภา ฯ

ตตฺตฺจฺฉสิ ปิวสิ ขาทสิ จ

ทิพฺพา จ วิณา ปวทฺนฺติ วคฺคํ

ทิพฺพา รสา กามคฺเชตฺถ ปญฺจ

นารีโย จ นจฺจนฺติ สฺวณฺณณฺนา ฯ

เกน เตตาทิโส วณฺโณ เกน เต อธิรมิขฺฉติ

อุปฺปชฺชนฺติ จ เต โภกา เย เกจิ มนฺโส ปิยา ฯ

ฯ เป ฯ

เกนาสิ เอวณฺชลิตานฺภาโว

วณฺโณ จ เต สพฺพทิสฺสา ปภาสตีติ ฯ

เล่มที่ 23 สุนิกขิตตวคฺควณณา หน้า 428

โส เทวปฺตุโต อตฺตมโน โมคฺคตฺถาเนน ปุจฺฉิตฺโต

ปฺลหํ ปุญฺโจ วิทยาภาสิ ยสฺส กम्मสฺสึทํ ผลํ ฯ

คิมุหํ ปุจฺฉิเม มาเส ปตฺปนฺเต ทิวฺกเร

ปเรสํ ภตฺโต โปโส อมฺพารามํ อสิญฺจติ ฯ

อถ เตนาคมา ภิกฺขุ สารีปฺตุโตติ วิสฺสุโต

กิลนฺตฺรูปิ กาเยน อกิลนฺโตว เจตฺสา ฯ

ตลฺยจ ทิสฺวาน आयนฺตํ อโวจํ อมฺพสิญฺจโก

สาธฺตุํ ตํ กนฺเต นฺหาเปยฺยํ ยํ มมสฺส สุขาวทํ ฯ

ตสฺส เม อนุกมฺปาย นิกฺขิปี ปตฺตจิวริ

นีสึทึ รุกฺขมฺลสฺมี ฉายาย เอกจิวโร ฯ

ตลฺยจ อจฺเณน วารินา ปสฺนฺนมานโส นโร

นฺหาปยิ รุกฺขมฺลสฺมี ฉายาย เอกจิวริ ฯ

อมฺโพ จ สิตฺโต สมโณ จ นฺหาปีโต

มยา จ ปุณฺณํ ปสฺสํ อนปฺปกํ

อิตฺติ โส ปิตฺติยา กายํ สพฺพํ ฆรติ อตฺตโน ฯ

ตเทว เอตฺตํ กम्मํ อกาสิ ตาย ชาตฺติยา

ปฺหาย มานุสฺสํ เทหิ อุปฺปนฺโนมฺหิ นนฺทนํ ฯ

นนฺทเน จ วเน รมฺเม นานาทีชคฺคณายเต

รมามิ นจฺจทีเตหิ อจฺจราหิ ปฺรกุขโตติ

โสปิ ตสฺส อิมahi คาถาหิ พุยาภาสิ ฯ

ตตฺถ คิมุหํ ปุจฺฉิเม มาเสติ อาสาพุหิมาเส ฯ

ปตปนเตติ อติวีย ทิปปนเตฯ สพพโส อุน्ह์ วิสชชเชนเตติ
อตุโถฯ ทิวงเกรติ ทิวาเกร อยเมว วา ปาโจฯ อสิญจตีติ
สิญจติ อกาโร นิปาตมคตฺ สิญจติ อมพรุกขมูเลสุ ฐว
ชลเสกํ กโรตีติ อตุโถฯ อสิญจถาติ จ ปาโจ สิญจิตถาติ
อตุโถฯ อสิญจหนติ จ ปจนติ ปเรสิ ฆตโก โปโส
หุตฺวา ตทา อมพารามํ อสิญจี อหนติ อตุโถฯ

เตนาติ เยน ทิสภาเคน โส อมพาราโม เตน อคมา
อคณฺนิฯ อกิลนฺโตว เจตสาติ เจโตทุกขสฺส มกฺเคนเนว
ปหีนตฺตา เจตสา อกิลนฺโตปี สมานอ กิลนฺตรูป กายเนน
เตน มกฺเคน อคมาติ โยชนาฯ

อโวจํ อหํ ตทา อมพสิญจโก หุตฺวาติ โยชนาฯ
เอกจิวโร นุหายิตฺกามาติ อธิปฺปาโยฯ

อิตฺติ เหว อมโป จ ลิตฺโต สมโณ จ นุหาวีโต มยา จ
ปฺลุลฺลํ ปสฺสํ อนปฺปํ อเเคนเนว ปโยเคน ติวโรปี
อตุโถ สารีโตติ อิมินา อากาเรน ปวตฺตาย ปีติยา โส
ปฺริโส อตฺตโน สพฺพํ กายํ ฆรติ นีรนฺตรํ ฆุญฺญํ กโรตีติ โยชนาฯ
อตีตฺตเถ เจตํ วตฺตมานวจัน ฆรตี อตุโถฯ

ตเทว เอตฺตํ กมฺมนฺติ ตํ เอตฺตํ เหว ปานียทานมตฺตํ
กมฺมํ อกาสิ ตาย ตสฺสํ ชาติยิ อญฺญํ นานุสฺสรามีติ
อธิปฺปาโยฯ เสสิ วุตฺตนยเมวฯ

อมพวิมานวณณา นิฏฺฐิตาฯ

โคपालวิมานวณณา

ทิสวาน เทว ปฏิจุจนิ ภิกุชติ โคपालวิมานํ ฯ ตสฺส
กา อุปฺปตฺติ ภควา ราชคเห วิหริติ เวพฺพเน ฯ เตน
สมเยน ราชคหาวาสี อณฺเฏตโร โคपालโก ปาตฺราสตุถาย
ปิไลติกาย ปุณฺณพทฺธํ กุมฺมาลํ คเหตุวา นครโต นิกุชมิตฺวา
คาวินํ จรณฺภูจฺจณฺฑํ โคจรณฺภูมํ สมฺปาปฺณิ ฯ ตํ आयสฺมา
มหาโมคคฺคฺลาโน อํ ยํ อิทาเนว กาลํ กริสฺสตี มยฺหณฺจ
กุมฺมาลํ ทตฺวา ตาวตฺสีเสสุ อุปฺปชฺชิสฺสตีติ จ ญตฺวา
ตสฺส สมปี อคฺมาสิ ฯ โส เวลํ โอลเกตฺวา เณรสฺส กุมฺมาลํ
ทาตุกาโม อโหสิ ฯ เตน จ สมเยน คาวิโย มาสกุเขตฺตํ
ปวิสฺนติ ฯ อถ โส โคปาโล จินฺเตสิ ก็ นฺ โข เณรสฺส
กุมฺมาลํ ทเทยฺยํ อุตฺทาหุ คาวิโย มาสกุเขตฺตโต นีหเรยฺยฺนฺติ ฯ
อถสฺส เอตทโหสิ มาสสามิกา มํ ยํ อิจฺจนฺติ ตํ กโรนฺตุ
เถเร ปน คเต กุมฺมาสทานนฺตฺราโย เม สียา หนฺทาหํ ปจฺมํ
ยฺยสฺส กุมฺมาลํ ทสฺสามิตฺติ ตํ เณรสฺส อุปเนสิ ฯ ปฏิกุคฺเคสิ
เถโร อณฺุกมฺปํ อุปาทาย ฯ

อถ นํ คาวิโย นินฺวตฺเตตฺตํ ปฺริสฺสยํ อนโนโลเกตฺวา เวเคน
อุปฺชวานฺตํ ปาเทน สุญฺโจ อาสีวิโส ทํสิ ฯ เถโรปิ ตํ
อณฺุกมฺปมาโน ตํ กุมฺมาลํ ปฺริกฺุชฺชิตฺตํ อารภิ ฯ โคपालโกปิ
คาวิโย นินฺวตฺเตตฺตวา อากโต เถโร กุมฺมาลํ ปฺริกฺุชฺชนฺตํ ทิสฺวา
ปสฺนฺนจฺิตฺโต อูพารปีติโสมนสฺสํ ปฏฺฐิตฺเวทฺนฺโต นิสีทิ ฯ

เล่มที่ 23 โคปาลวิมานวณฺณา หน้า 431

ดาวเทวสุส สกตสรีร์ วิสั อชฺโฌตฺถริ ๗ มุหุตฺตเมว วิสเวเค
มฺหุชฺชปฺตฺเต กาลมกาสี ๗ กาลกโธ จ ดาวตีเสสุ ทฺวาทสโยชนิกะ
กนกวิมานะ นิพฺพตฺติ ๗ ตํ อายสฺมา มหาโมคฺคฺคฺลาโน ทิสฺวา
อิมานี คากาหิ ปฏฺฐิจฺฉิ

ทิสฺวาน เทว ปฏฺฐิจฺฉิ ภิกฺขุ
อฺจฺเจ วิมานมฺหิ จิรภูจฺฉิตฺเท
อามตฺตหตฺถาภรณํ ยสฺสตี
ทิวเพ วิมานมฺหิ ยถาปี จนฺทิมาน ๗
อลงฺกโธ มลฺยชโร สุวตฺโถ
สุกฺกนฺทลี กปฺปิตเกสมสฺสุ
อามตฺตหตฺถาภรโณ ยสฺสตี
ทิวเพ วิมานมฺหิ ยถาปี จนฺทิมาน ๗
ทิวพา จ วิณฺหา ปวทฺนฺติ วคฺคํ
อฏฺฐกฺกกา สิกฺขิตา สาธฺฐรฺปา
ทิวพา จ กณฺณา ติสฺจฺจรา อฺพารา
นจฺจนฺติ คายนฺติ ปโมทยนฺติ ๗
เทวิทฺธิปฺตฺโตสิ มหฺานูภาโว
มนุสฺสญฺโธ กิมกาสี ปุณฺณํ
เกนาสิ เอวณฺชลิตฺตานูภาโว
วณฺโณ จ เต สพฺพทิสฺวา ปภาสตีติ ๗

โสปี ตสฺส พุยาภาสิ

เล่มที่ 23 สุนิกขิตตวคฺควณณา หน้า 432

โส เทวปฺตฺโต อุตฺตมโน โมคฺคฺลฺลาเนน ปุจฺฉิตฺโต

ปณฺหิ ปุณฺโง วิยาภาสิ ยสฺส กมฺมสฺสึทํ ผลํ ฯ

อหิ มนุสฺเสสฺส มนุสฺสภูโต

สงฺกมฺม รกฺขิสฺสํ ปเรสฺสฺสฺสฺสฺส

ตโต จ อาคา สมโณ มมนฺตึเก

คาโว จ มาเส อคมฺสฺสฺสฺสฺส

ทวยชฺช กิจจํ อุกฺขณฺจ การิยํ

อิจฺเจวหิ ฆนฺเต ตทา วิจฺฉินฺตยิ

ตโต จ สลฺลํ ปฏฺฐิตฺท โยนิโส

ททามิ ฆนฺเตติ จิปี อนนฺตํ ฯ

โส มาสเขตฺตํ ตฺริโต อวาสรี

ปุรา อยํ ฆนฺตึ ยสฺสึทํ ฐนํ

ตโต จ กณฺโห อฺรโค มหาวิโส

อหฺมฺสึ ปาเท ตฺริตฺตสฺส เม สโต ฯ

สวาทํ อญฺโฆมฺหิ ทฺกฺเขน ปิพฺพิโต

ภิกฺขุ จ ตํ สามํ มุญฺจิตฺวานนฺตํ

อหาสิ กุมฺมาสิ มมานุกมฺปยา

ตโต จูโต กาลกโตมฺหิ เทวตา ฯ

ตเทว กมฺมํ กุสฺลํ กตํ มยา

สุขณฺจ กมฺมํ อนฺุโกมิ อุตฺตนา

เล่มที่ 23 โคปาลวิมานวณณา หน้า 433

ตยา หิ ฆนเต อนุภมฺปิโต ภูถึ
กตถญฺตยา อภิวาทยามิ ตํ ฯ
สเทเวเก โลเก สมารเก จ
อญฺโหล มุณี นตฺถิ ตยานุภมฺปโก
ตยา หิ ฆนเต อนุภมฺปิโต ภูถึ
กตถญฺตยา อภิวาทยามิ ตํ ฯ
อิมสฺมี โลเก ปรสฺมี วา ปน
อญฺโหล มุณี นตฺถิ ตยานุภมฺปโก
ตยา หิ ฆนเต อนุภมฺปิโต ภูถึ
กตถญฺตยา อภิวาทยามิ ตนฺติ ฯ

อถายสฺมา มหาโมคฺคัลลาโน อตฺตนา จ เทวตยา จ
กถิตนฺิยามเนนฺว ตํ ภควโต อารโหเจสิ ฯ สตถา ตมตฺถึ
ปจฺจันฺฐาสิตฺวา ตํ อญฺจุปฺตตี กตฺวา สมฺปตฺตปริสาย ฆมฺมํ
เทเสตฺถุ ทิสฺวาน เทวํ ปฏฺิพฺจฺฉิ ภิภฺชฺติอาทิมานห ฯ

ตตฺถ เทวนฺติ โคปาลเทวปฺตตี ฯ ภิภฺชฺติ อายสฺมนฺตํ
มหาโมคฺคัลลาณํ สนฺธาย สตถา วทติ ฯ โส หิ สพฺพโส
ภินฺนภิเลสตาย ภิภฺชฺ. วิมานสฺส พหุกาลาวญฺจายิตาย
กปฺปญฺจิตฺกตยา เอว วา จิรญฺจิตฺเกติ วตฺตํ จิรญฺจิตฺกนฺติปิ
เกจิ ปจฺนฺติ ฯ ตถฺหิ เทวนฺติ อิมินา สมฺพนฺธิตพฺพํ ฯ โสปี หิ
สญฺจิสตฺสทสฺสาธิกา ติสฺโส วสฺสโกญฺโโย ตตฺถ อวญฺจानโต

เล่มที่ 23 สุนิกขิตตวคฤวณณา หน้า 434

จิรภูจติเกติ วตตพพตํ ลภติ ฯ ยถาปี จนุทีมาติ ยถา จนุทีมา
เทวปุตโต กนตสีตลมนโหรกิริณชาลสมุชเชล อตฺตโน ทิพฺเพ
วิมานมฺหิ วิโรจติ เอวํ วิโรจมานนฺติ วจนเสโส ฯ

อลงกโตติอาทิ ตสฺส เทวปุตตสฺส เถเรน ปุจฺจिता
การทสฺสนํ ตํ เหฏฺฐา วุตตตฺถเมว ฯ

สงฺกมฺมาติ สงฺกเมตฺวา สงฺกมฺมาติ วา สงฺกเหตุวา ฯ
เหตุวคฺโคปี หิ อีธ อนฺโตนีโต พนฺุ เอกโต หุตฺวาติ อตฺโต ฯ
อากาติ อากณฺฺนิ ฯ มาเสติ มาสสฺสทานิ ฯ

ทวยชฺชาติ ทวยํ อชฺช เอตฺรหิ กิจฺจํ กาทพฺพิ ฯ
อุภยณฺจ การิยนฺติ วุตตสฺเสวคฺคตสฺส ปริยายวณฺํ ฯ สณฺณนฺติ
ธมฺมสณฺณํ ฯ เตนานฺ หโยนีโสติ ฯ ปฏฺิลทฺชาติ ปฏฺิลภิตฺวา ฯ
จิปินฺติ ปฏฺิลกฺกาหาปนวเสน หตฺเถ จิปี ฯ อนนฺตกนฺติ นนฺตกํ
กมฺมาลํ ปกฺจิปิตฺวา พนฺุริตฺวา จปีตํ ปีโลติกํ ฯ อกาโร เจตฺถ
นิปาตมตฺตํ ฯ

โสติ โส อหํ ฯ ตฺริโตติ ตฺริโต สมฺภมฺนฺโต ฯ อวาสรินฺติ
อุปกฺจฺฉี ปาวีสี วา ฯ ปุรา อยํ ภณฺชติ ยสฺสํ ฐนฺฺติ ยสฺส
เขตฺตสามิกสฺส อิทํ มาสสฺสํ ฐนฺํ ตํ อยํ โคคโณ ภณฺชติ ปุรา
ตสฺส ภณฺชนโต อามทฺทนโต ปุเรตรเมวาติ อตฺโต ฯ ตโตติ
ตตฺถ ฯ ตฺริตสฺส เม สโตติ สมฺภมฺนฺตสฺส เม สมานสฺส สหสา
กมฺเนน มคฺเค กณฺุหสฺสปปี อนฺโโลเกตฺวา คตฺสฺสาติ

เล่มที่ 23 โคปาลวิมานวคฺฉวนณา หน้า 435

อธิปฺปาโย ฯ อฏฺโฏมฺหิ ทฺวเขน ปิพิโตติ เตน อาสีวิสทํสเนน
อฏฺโฏ อฏฺฐิตฺ อฺปทฺทฺโต มรณทฺวเขน พาทฺโต ภวามิ ฯ อหาสีติ
อชฺโฆหริ ปริภุชฺชิตฺ อตฺโถ ฯ ตโต จฺโต กาลกโตมฺหิ
เทวตาทิ ตโต มนุสฺสตฺตภาวโต จฺโต มรณกาลปฺปตฺติยา ฯ
ตตฺถ วา आयุสฺสงฺขารสฺส เขปนสงฺฆาตสฺส กาลสฺส กตตฺตา
กาลกโต ตทนนฺตรเมว จ อมฺหิ เทวตา เทวตฺตภาวปฺปตฺติยา
เทวตา โหมีติ อตฺโถ ฯ

ตยาติ ตยา สทิสฺส อณฺโณ มฺหิ โมเนยฺยคฺคณฺยฺจฺจโต อิติ
นตฺถิ ฯ ตยาติ วา นิสฺสกฺเก อิทํ กรรมวจัน ฯ เสถ
วคฺฉตนฺยเมว ฯ

โคปาลวิมานวคฺฉวนณา นิฏฺฐิตา ฯ

กณจกวิมานวณณา

ปณณมาเส ขลา จนุโทติ กณจกวิมานัน ๑ ตสฺส กา
อุปฺปตฺติ ภควา สวตฺถึยฺ วิหฺรติ เขตฺวเน ๑ เตน จ
สมเยน อายสฺมา มหาโมคฺคฺลฺลาโน เหฏฺฐา วุตฺตนเยเนว เทว
จาริกํ จรมาโน ตาวตีสกวนํ คโต ตสฺมี ขณฺเณ กณจโก เทวปฺปตฺโต
สกกวนโต นิกฺขมิตฺวา ทิพฺพยานัน อภิรฺหิตฺวา มหนฺเตน ปรีวารเณ
มหติยา เทวทิฐิยา อูยฺยานัน กจฺจฺนฺโต อายสฺมนฺตํ มหาโมคฺคฺลฺลาณัน
ทิสฺวา สลฺยชาตการวพฺพมาโน สหสา ยานโต โอรุยฺห เถโร
อุปฺสงฺกมิตฺวา ปณฺจปตฺติภูจิตฺเตน วนฺทิตฺวา สิริสฺมี อลฺยชฺลี ปคฺคยฺห
อฏฺฐาสิ ๑ อถ นํ เถโร

ปณณมาเส ขลา จนุโท นกฺขตฺตปรีวาริโต
สมนฺตา อณฺุปรียาติ ตารกาธิปตี สสี.
ตถฺฐปมฺมิ อิทํ พุยมฺหํ ทิพฺพํ เทวปฺรมฺหิ จ
อติโรจติ วณฺเณน อุทฺยนฺุโตว รัสสิมา ๑

เวพูริยสฺวณฺณสฺส ผลิกา รูปียสฺส จ

มสฺสารคฺคฺลตฺตมฺตฺตาหิ โลหิตฺตงฺกมณฺ्हิ จ ๑

จิตฺตรา มโนรมา ภูมि เวพูริยสฺส สนฺนถตา

กฺุฏฺฐาคารา สุภา รมฺมา ปาสาโท เต สุมาปิตฺโต ๑

รมฺมา จ เต โปกฺขรณฺ्हิ ปุณฺุโลมณฺ्हิเสวิตา

อจฺจฺโฆทกา วิปฺปสนฺนา โสณฺณวาลูกสนฺนถตา ๑

เล่มที่ 23 กณจกวิมานวณณา หน้า 437

นนานาปทุมสณณนา ปุณฺฑริกสโมตตา
สุรกี สมปวายนฺติ มนุญญา มาตุเทริตาฯ
ตสุสา เต อุกโต ปสเส วนคุมฺพา สุมาปิตา
อุเปตา ปุปฺผรุกฺเขหิ ผลรุกฺเขหิ จุกฺขํฯ
โสวณฺณปาเท ปลลฺงเก มุกฺเก โคนกตฺถเต
นินฺนํ เทวราชํ อุปตฺถิกฺจนฺติ อจฺจราฯ
สพฺพากรณสณณนา นานามาลาวิภูสิตา
รเมนฺติ ตํ มหิทฺธิกํ วสวตฺตีว โมทสิฯ
เกริสงฺขมฺทิงฺกาหิ วิณฺหาหิ ปณฺเวหิ จ
รมสิ รติสมฺปนฺโน นจฺจกิตฺเต สุวาทิตฺเตฯ
ทพฺพา เต วิวิธา รุปา ทพฺพา สทฺทา อโถ รสา
กนฺธา จ เต อธิปฺเปตา โสภฺจพฺพา จ มโนรมาฯ
ตสุมี วิมานเ ปวเร เทวปฺตฺต มหปฺปโก
อติโรจสิ วณฺเณน อุทยนฺโตว ภาณฺมาฯ
ทานสฺส เต อิทํ ผลํ อโถ สีสฺส วา ปน
อโถ อณฺชลิทมฺมสฺส ตํ เม อกฺขาหิ ปุจฺฉิตฺติ

อธิคตสมฺปตฺติกิตฺตณฺมุเขน กตกมฺมํ ปุจฺฉิฯ

โส เทวปฺตฺโต อตฺตมโน โมคฺคตฺถาเนน ปุจฺฉิตฺโต
ปณฺหํ ปุญฺโจ วิทยาภาสิ ยสฺส กมฺมสฺสิทํ ผลํฯ
อหํ กปฺลิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
สุทฺโธทฺทสฺส ปุตฺตฺตฺตฺต กณฺจโก สหโช อหํฯ

เล่มที่ 23 สุนิกขิตตวคฤวณณา หน้า 438

ยทา โส อชุตตตตตัย โปชามภินิกขมิ
โส มํ มุทฺหิ ปาณฺหิ ชาลิตมฺพนเขหิ จ ฯ
ตตฺถิ อากฺโขยิตฺวาน วห สมฺมาติ จ พุริวิ
อหํ โลกํ ตารยิตฺสํ ปตฺโต สมโพรหมุตฺตมํ ฯ
ตํ เม กิรํ สฺวณฺนตฺสฺส หาสฺโส เม วิปฺโล อหุ
อฺทกฺคจิตฺโต สฺมโน อภิสฺสี ตทา อหํ ฯ
อภिरุพฺพหฺลจ มํ ฅตฺวา สกฺยปฺตฺตํ มหાયถิ
อฺทกฺคจิตฺโต มุทฺติโต วหิสฺสํ ปฺริสฺตฺตมํ ฯ
ปเรถิ วิชิตฺถิ ฅนฺตฺวา อฺกฺคตฺสฺมี ทิวากเร
มมํ ฅนฺนฺนฺจ โอบาย ฅนเปกฺโข โส อปฺกฺกมิ ฯ
ตฺสฺส ตมฺพนเข ปาทฺเท ชิวฺหาย ปฺริเลหิสฺสํ
กจฺจณฺนตฺตจ มหาวีริ รุทฺมาโน อฺทิกฺขิตฺสํ ฯ
อทฺสฺสเนนหํ ตฺสฺส สกฺยปฺตฺตตฺสฺส สิริมโต
อลคฺถํ ฅรูกาพาริ ชิปปิ เม มรณฺนิ อหุ ฯ
ตฺสฺสเสว ฅานฺนฺภาเวน วิมานํ อวสามิหํ
สพฺพกามคฺคฺชฺชเปตฺติ เทโว เทวปฺรมฺหิว ฯ
ยญจ เม อหฺวา หาสฺโส สทฺทํ สฺวตฺวาน โพรชียา
เตเนว กุสฺลมฺมุเลน สฺวสิสฺสํ ฅาสวกฺขยิ ฯ
สเจ หิ ฅนฺเต ฅจฺเจยฺยาสิ สตฺถุ พุทฺธสฺส สนฺติเก
มมาปี นํ วจเนน สิริสา วชฺชาสิ วนฺทนํ ฯ

อหฺมปี ทญฺ์ กจฺฉิสฺสํ ชินฺ อปฺปฏิปุคฺคํ
ทลฺลภํ ทสฺสนํ โหติ โลกนาถาน ตาทินนฺติ

โสปี อตฺตนา กตฺกมฺมํ กเถสิ ฯ อัยฺ หิ อนนฺตเร
อตฺตภาเว อมฺหากํ โพรสิตฺตเตน สหชาโต กจฺจโก อสฺสราชา
อโหสิ ฯ โส อภินิฏฺขมฺนสมเย อภิริโพฺห เตเนว รตฺตาวเสเสน
ตีณิ รชฺชานิ มหาปุริสฺสํ อติกฺกมาเปตฺวา อนฺมานทีตีริ
สมฺปาเปสิ ฯ อถ โส มหาสฺตเตน สุริเย อุกฺกเต ฃฎฺธิ-
การมหาพรหฺมฺนา อุปฺนิตานิ ปตฺตจิวฺรานิ คเหตุวา ปพฺพชิตฺวา
ฉนฺเนน สทฺธิ กปิลวตฺถุ อุตฺทิสฺส วิสฺสชฺชิตฺวา สินฺหการิเกน
หทยเณ มหาปุริสฺสสฺส ปาเท อตฺตโน ชิวฺหาย เลหิตฺวา
ปสาทโสมนฺมานิ อุกฺขิณิ อุมฺมิเลตฺวา ยาว ทสฺสนปถา โอลิเกนฺโต
ทสฺสนฺนุปจาริ ปน อติกฺกนฺเต โลกนาถे เอว วิธิ นาม
โลกกฺคณายกํ มหาปุริสฺสํ อหํ วหิ สพลํ วต เม สริริ อโหสิตี
ปสนฺนฺมานโส หุตฺวา ปฺน จิรกาลํ สงฺกตฺสฺส เปมฺสฺส วเสน
วิโยคฺทุกฺขํ อสหนฺโต ภาวินิยา ทิพฺพสมฺปตฺติยา วเสน ฃมฺมตฺตาย
โจทฺยมาโน กาลํ กตฺวา ตาวตีสภวเน นิพฺพตฺติ ฯ ตํ สนฺธาย วุตฺตํ
ปฺณณฺมาเส ยถา จนฺโท ฯ เป ฯ อหํ กปิลวตฺถุสฺมินฺติอาทิ ฯ
ตตฺถ ปฺณณฺมาเสติ ปฺณณฺมาสิยํ สุกฺกปกฺขปฺนฺนรสิยํ ฯ
ตารกาธิปตีติ ตารกานํ อธิปติ ฯ สสีติ สสฺสณฺณวา ฯ

เล่มที่ 23 สุนิกขิตตวคฤวณณา หน้า 440

ตารกาธิป ทิสตตีติ เกจิ ปจุนติ เตสั ตารกาธิปาติ
อวิภคตติโก นิทเทโส ตารกานั อธิโป หุตวา ทิสตติ
อนุปริยาติ จาติ โยชนา กาทพพา ฯ

ทิพัพ ทเวปรุมหิ จาติ ทเวปรุสมิมปิ ทิพัพ ฯ ยถา
มนุสฺสานัน จานโต ทเวปรุ อุตตมัม เอว ทเวปรุโต จาปี
อิทํ ทว วิมานัน อุตตมนนฺติ ทสฺเสติ ฯ เตนาห อติโรจติ วนฺณเณ
อุทยนโตว รัสสิมาติ อุกุจจุนฺโต สุริโย วิทยาติ อตุโถ ฯ

เวพูริยสุวณฺณสฺสาติ เวพูริเยน สุวณฺเณน จ อิทํ พุยมหํ
นิมฺมิตนฺติ วจนเสเสน โยชนา ฯ ผลิกาติ ผลิกมณฺณา ฯ
โปกฺขรณฺติ โปกฺขรณฺโโย ฯ

ตสฺสาติ ตสฺสา โปกฺขรณฺยา ฯ วนคฺมุพาติ อุกฺขยาน
สุปฺปผลฺเจ สนฺชาย วทติ ฯ เทวราชฺวติ สกฺกัม วยิ ฯ
อุปฺตัญฺจนฺตีติ อุปฺญฺจานัน กโรนฺติ ฯ

สพฺพาภรณฺสณฺนนาติ สพฺเพหิ อิตฺถาลงฺกาเรหิ
ปฺปฺญฺจนาทิตา สพฺพโส วิญฺญิตฺตสฺรีราติ อตุโถ ฯ วสวตฺตีวาติ
วสวตฺตีเทวราชา วยิ ฯ

ภริสฺงขมฺทิงฺกาหีติ ลิงฺควิปฺลลาเสน วุตฺตัม ภริหิ จ สฺงเขหิ จ
มฺทิงฺเคหิ จาติ โยชนา ฯ รติสมฺปนฺโนติ ทิพฺพาย
รติยา สมฺงคฺสิญฺโต ฯ นจฺจคฺีเต สุวาทิตฺเตติ นจฺเจ จ คีเต
จ สฺนฺทเร วาทิตฺเต จ นจฺจเน จ คายเน จ สฺนฺทเร

วาทิตะ จ เหตุภูเต ๑ นิमितตตเถ หิ เอตัง ภูมัม ปวตติเตติ
วา วจนเสโส ๑

ทิพพา เต วิวิธา รูปาติ เทวโลกปริยาปนุนา นานปุปการา
จกขุวิญญะเยยา รูปา ตุยหัง อธิปเปตา ยถาธิปเปตา มโนรมา
วิษขณตีติ กิริยาปทัง อานตฺวา โยเชตพพ ๑ ทิพพา สทฺทาทิ
อาทีสุปี เอเสว นโย ๑

กถฺจโก สหโฆ อหนฺติ เอตถ อหนฺติ นิปาตมตฺต ๑
อหฺตติ เกจิ ปจฺนฺติ กถฺจโก นาม อสุสราชา
มหาสตฺเตน สห เอกสุมีเยว ทิวเส ชาตตฺตา สหโฆ อโหสินฺติ
อตฺโต ๑

อฑฺฒรตฺตายนฺติ อฑฺฒรตฺตियํ มชฺฌิมยามสมเยติ อตฺโต ๑
โพชามภินิกฺขมิตฺติ มกาโร ปทสนฺธิโกโร อภิสมฺโพธิอตฺถัง
มหาภินิกฺขมณํ นิกฺขมิตฺติ อตฺโต ๑ มุฑฺดูหิ ปาณิหิตฺติ มุฑฺดูตฺถตฺตัง
มหาปฺริสทฺกฺขณํ วทติ ๑ ชาลิตมฺพนเขหิตฺติ ชาลวณฺเตหิ
อภิลอหิตนเขหิ ๑ เตน ชาลหตฺถตฺตัง มหาปฺริสทฺกฺขณํ ตมฺพนขตฺตัง
อนฺุพฺยณฺชนณฺจ ทสฺเสติ ๑

สคฺติ นาม ชงฺขมา อธิ ปน สคฺติโน อาสนฺนญฺจานญฺโต
อูรฺอุปเทโส สคฺตฺติ วุตฺโต ๑ อาโกญฺยิตฺวานาติ อปฺโปเจตฺวา ๑
วห สมฺมาติ จพฺรวิติ สมฺม กถฺจก อชฺเชกรตฺตี มํ วห
มยฺหัง โอปฺวูยฺหัง โหหิตฺติ จ กเถสิ ๑ วหนे ปน ปโยชนํ

เล่มที่ 23 สุนิกขิตตวคฤวณณา หน้า 442

ตทา มหาสตุเตน ทสฺสิตํ วทนฺโต อหํ โลกํ ตารยิสฺสํ
ปตฺโต สมฺโพธิมุตฺตมนฺติ อหํ ๑ เตน อหํ อุตฺตมํ อนุตฺตรํ
สมฺมาสมฺโพธิํ ปตฺโต อธิคโต หุตฺวา สเทวํ โลกํ สํสารมโหฆโต
ตารยิสฺสามิ ตสฺมา นยิทํ คมนํ ยํ กิลฺจิติ จินฺเตยฺยาสีติ
คมนเน ปโยชนสฺส อนุตฺตรภาวํ ทสฺเสติ ๑

หาโสติ ตฺถุจฺ ๑ วิปฺโลติ มหาอุพาโร ๑ อภิสฺสินฺติ อาสิสิ
อิจฺฉิ สมฺปฺจฺฉิ ๑ อภิรุพฺหณจ มํ ฌตฺวา สกฺยปฺตฺตํ
มหายสนฺติ ปตฺตภูวิปฺลยสฺส สกฺยราชปฺตฺตํ มหาสตุตํ มํ อภิรุพฺห
นินฺนํ ชานิตฺวา ๑ วหิสฺสนฺติ วหิ เนสิ ๑

ปรเสนฺติ ปรราชฺชนํ ๑ วิชิตนฺติ เทสํ ปรราชฺชํ ๑ โอิหายาติ
วิสฺสชฺชิตฺวา ๑ อปกกมิตฺติ อปกกมิตฺตุ อารภิ ๑ ปริพฺพชฺชิตฺติ จ
ปจฺนฺติ ๑ ปริเลหิสฺนฺติ ปริโต เลหิ ๑ อุทิกฺขิสฺนฺติ โอิโลเกสิ ๑

ครุกาพาธนฺติ ครุกํ พาพฺหํ อาพาธํ มรณฺนฺตํ ทุกฺขนฺติ
อตุโถ ๑ เตนาห จิปปํ เม มรณํ อหฺตฺติ ๑ โส หิ อนเภาสุ ชาตีสุ
มหาสตุเตน ทพฺพหคฺตฺติโก หุตฺวา อากโต ตสฺมา วิโยคทุกฺขํ
สหิตฺตุํ นาสกฺขิ สมฺมาสมฺโพธิํ อธิคนฺตํ นิกฺขนฺโตติ ปน สุตฺวา
นिरามิสฺสํ อุพาโร ปิตฺติโสมนสฺสณฺจ อุปฺปชฺชิตฺติ เตน มรณานนฺตรํ
ตาวตีเสสุ นินฺนํ อพารา จสฺส ทิพฺพสมฺปตฺติโย ปาตฺรเหสฺสุ ๑
เตน วุตฺตํ ตสฺเสว อานุกาเวนาติ จานคตสฺส ปสาทมยปฺลยสฺส

พลเน ฯ เทโว เทวปรุมหิวาติ ตาวตีสภวเน สกุโก
เทวราชา วีย ฯ

ยณจ เม อหุวา หาโส สททำ สุตวาน โพธิยาติ
ปตโต สมุโพธิมุตตมนนติ ปจมตริ โพธิสททำ สุตวา ตทา มยหิ
หาโส อหุ ยี่ หาสสส ภวนัน ตุสสนัน เตเนว กุสลมูเลน เตเนว
กุสลพีเชน สุสิสสนนติ สุสิสสามิ ปาปฺนิสสามิ ฯ

เอว เทวปตโต ยถาธิคตาย อนาคตาย ภวสมปตติยา
การณญตติ อตตโน กุสลกมมัม กเถนโต อิทานิ อตตนา ภกวโต
สนนติกั คนตูกาโมปี ปุเรตริ เถเรน สตถุ วนฺหนัน เปเสนโต สเจติ
กาถมาห ฯ ตตถ สเจ กจฺเจยฺยาสีติ ยทิ กมิสฺสตี ฯ สเจ กจฺจนฺตีติ
เกจิ ปจฺจนฺติ โส เอวตฺโต ฯ มมาปี นัน วจเนนาติ น เกวลัน ตว
สภาวเนว อถ โข มมาปี วจเนน ภควนฺตฺ ฯ วชฺชาสีติ
วเทยฺยาสี มมาปี สิริสา วนฺทนนฺติ โยชนา ฯ

ยทิปีทานิ วนฺทนญจ เปเสมิ เปเสตฺวา เอว ปน น
ติฏฺฐามิติ ทสฺเสนโต อาท อหฺมปี ทญฺจ กจฺจนฺตฺ สัน
อปฺปฏิปฺกุคฺคณฺติ ฯ คมเน ปน ทพฺพตริ การณัน ทสฺเสตฺ
ทูลลภัน ทสฺสนัน โหติ โลกนาถาน ตาทินนฺติ อาท ฯ

โส กตถญฺญ กตเวที สตถาริ อุปสงฺกมิ
สุตฺวา คิริ จกฺขุมโต ฌมฺมจกฺขุ วิโสชฺยิ ฯ

เล่มที่ 23 สุนิกขิตตวคฺควณณา หน้า 444

วิโสเชตฺวา ทิฏฺฐิคคํ วิจิกิจฺจํ วตานิ จ

วณฺทิตฺวา สตฺถุโน ปาทะ ตตฺถะวณฺตรชายถาติ

อิมะ เทว คธา สงฺคีตฺติกาเรหิ จปีตา ฯ

ตตฺถ สุตฺวา คิริ จกฺขุมโตติ ปณฺจหิ จกฺขุหิ จกฺขุมโต

สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส วณฺํ สุตฺวา ฯ ชมฺมจกฺขุนฺติ โสตาปตฺติมคฺคํ ฯ

วิโสชฺยตี อธิคจฺฉิ ฯ อธิคโมเยว หิ ตสฺส วิโสชนํ ฯ

วิโสเชตฺวา ทิฏฺฐิคคณฺติ ทิฏฺฐิคคํ สมฺกฺขมาเตตฺวา ฯ วิจิกิจฺจํ

วตานิ จาติ โสฬสวตฺถุํ อฏฺฐวตฺถุณฺจ วิจิกิจฺฉณฺจ สีสฺสพฺเพเทหิ

สุทฺธิติ ปวตฺตนกีสฺสพฺพตฺปรามาเส จ วิโสชฺยตี โยชฺนา ฯ

ตตฺถ หิ สห ปรียาเยหิ ตธา ปวตฺตา ปรามาสา วตานิตี

วตฺตํ ฯ เสถี วุตฺตนยเมว ฯ

กณฺจกวิมานวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

อนกถวณวิมานวณณา

อนกถวณั ทรโศกนาสนนุติ อนกถวณวิมานั ๑ ตสฺส
กา อุปฺปตฺติ ภควา สวตฺถึยฺ วิหฺรติ เขตฺวเน ๑ เตน สมเยน
อายสฺมา มหาโมคฺคฺคฺลาโน เหฏฺฐา วุตฺตนเยน
เทวจาริกั จรณฺโถ ตวตฺตีสภวนั อคฺมาสิ ๑ อถ นั อนกถวณฺโณ
เทวปฺตฺโต ทิสฺวา สลฺขตคฺการวพฺพฺมาโน อุปฺสงฺกมิตฺวา อลฺขลึ
ปคฺคยฺห อฏฺฐาสึ ๑ เถโร

อนกถวณั ทรโศกนาสนั
วิมานมารุญฺห อนกจิตฺตึ
ปริวาริโต อจฺจราสงฺกณฺเณน
สุนิมฺมิโต ภูตปตฺิว โมทสิ ๑
สมสฺสโม นตฺถิ กุโถ ปนฺตฺตโร
ยเสน ปุณฺณเณน จ อิทฺธิยา จ ๑
สพฺเพ จ เทวา ติทฺสคฺคณา สเมจฺจ
ตํ ตํ นมสฺสนฺติ สสิว เทวา ๑
อิมา จ เต อจฺจรายो สมนฺตโต
นจฺจนฺติ คายนฺติ ปโมทยนฺติ ๑
เทวิทฺธิปฺตฺโตสิ มหानุภาโว
มนุสฺสญฺโถ กิมกาสึ ปุณฺณั ๑

เล่มที่ 23 สุนิกขิตตวคฤวณณา หน้า 446

เกนาสิ เอวณชิตานภาโว

วณโณ จ เต สพพทิสา ปภาสตีติ

อชิตสมปตติกิตตุนมุเขน กตกมมัม ปุจฺฉิ ฯ ตัม ทสเสตฺถ วุตฺตัม

โส เทวปุตฺโต อตฺตมโน โมคฺคตฺตานน ปุจฺฉิโต

ปญฺหํ ปุจฺฉโ จ วิทยาเกสิ ยสฺส กมฺมสฺสตีทํ ผลนฺติ ฯ

โสปี กเถสิ

อหํ ภทฺนเต อหฺวาสี ปุพฺเพ

สุเมธนามสฺส ชินสฺส สวโก ฯ

ปุชฺชชโน อนนฺโโพโรหมสฺมิ

โส สตฺต วสฺसानิ ปริพฺพชิสฺสหํ ฯ

โสหํ สุเมธสฺส ชินสฺส สตฺถุโน

ปรินิพฺพุตฺสโสฆตฺติณฺณสฺส ตาทิโน ฯ

รตฺนุจฺจยํ เหมชาเลน ฉนฺนํ

วณฺทิตฺวา ฐปฺสฺมิ มนํ ปสาทยี ฯ

น มาสิ ทานํ น จ มตฺถิ ทาทู

ปเร จ โข ตตฺถ สมหาทเปสิ ฯ

ปุเชถ นํ ปุชฺชนียสฺส ธาตุ

เอวํ กิร สคฺคมิโต คมิสฺสถ ฯ

ตเถว กมฺมํ กุสฺลํ กตฺถ มยา

สุขณฺจ ทิพฺพํ อนฺุโกมิ อตฺตนา

เล่มที่ 23 อเนกวณณวิมานวณณา หน้า 447

โมทามหิ ติตสคณสฺส มชฺเณ

น ตสฺส ปุณฺณสฺส ขยมฺปิ อชฺฉคณฺติ ฯ

กเถสี ฯ

อิโต กิร ตีสฺสกปฺปสฺสเส สฺมุเมโธ นาม สมฺมาสมฺพุทฺโธ
โลเก อุปฺปชฺชิตฺวา สเทวํ โลกํ เอโกภาสํ กตฺวา กตฺพุทฺธกิจฺโจ
ปรินิพฺพุโต มนุสฺเสหิ จ ภควโต ธาตุํ กเหตุวา รตนเจติเย กเต
อณฺตโร ปุริโส สตถุ สาสเน ปฺพุชฺชิตฺวา สตถุ วสุธานี
พฺรหฺมจริยํ จริตฺวา อนวภูจิจิตฺตตาย กุกฺกจฺจโก หุตฺวา อุปฺปพฺพชฺ
อุปฺปพฺพชฺโต จ สํเวกพฺหุลตาย ฌมฺมจฺฉนฺทวณฺตตาย จ เจติยงฺกณเ
สมฺมชฺชนปริภณฺฑาทินิ กโรนฺโต นิจฺจสีลอุโปสธสีลานิ รกฺขณฺโต
ฌมฺมํ สฺขณฺโต อณฺเณ จ ปุณฺณกิริยาย สมาทเปณฺโต วิจริ ฯ โส
อายุปริโยसानเ กาลกโต ตาวตีเสสฺสุ นิพฺพตฺติ ฯ โส ปุณฺณกมฺมสฺส
อุพฺพารภาเวน มหเสกฺโข มหานุภาโว สกฺกาทีหิ เทวตานิ
สกฺกตปฺพุชฺชิตฺวา หุตฺวา ตถฺถ ยาวตายุกํ จตฺวา ตโต จูโต อปฺราปริ
เทวมนุสฺเสสฺสุ สัสนฺโต อิมสฺมี พุทฺธรูปฺปาเท ตสฺเสว กมฺมสฺส
วิปาการเสเสน ตาวตีสฺสวเน นิพฺพตฺติ อเนกวณฺโณติ นํ
เทวตา สลฺยชานีสุ ฯ ตํ สนฺธาย วุตฺตํ อถ นํ อเนกวณฺโณ
เทวปฺตุโต ฯเปฯ น ตสฺส ปุณฺณสฺส ขยมฺปิ อชฺฉคณฺติ
กเถสีติ ฯ

เล่มที่ 23 สุนิกขิตตวคฺควณณา หน้า 448

ตตฺถ อนนกวณฺณนฺติ นีลปีตาทิวเสน วิวิธวณฺณตาย
อนนฺตฺรวิมานาทินิ วิวิธสณฺจานตาย จ นานาวิวิธวณฺณํ ฯ
ทรโสภณาสนฺนฺติ สีตลภาเวน ทรลปฺริพาทานํ วิโนทนโต
มนุญฺลตาย ทสฺสนียตาย จ โสภสฺส อนนกาสโต
ทรโสภณาสนํ ฯ อนนคจิตฺตนฺติ นานาวิธจิตฺตรูปํ ฯ สุนิมฺมิโต
ภูตปตีวาทิ ตาวตีสกายิโกปปี อุพารทพฺพโกคตาย สุนิมฺमितเทวราชา
วिय โมทลลิตฺติ อภิรมลลิตฺติ ฯ

สมสฺสโมติ สโม เอว หุตฺวา สโม นิปฺปฺริยาเยน สทิสฺส เต
ตฺถนํ นตฺถิ กุโธ ปน เกน การณฺน อุตฺตริ อธิโก โภ นาม
ลลิตฺติ ฯ เกน ปน สมตฺตา จ อุตฺตริตฺรตฺตา จาติ อาท ยเสน ปุญฺญเณน
จ อิทฺธิยา จาติ ฯ ตตฺถ ยเสนาคิ ปฺริวาเรณ ฯ อิทฺธิยาติ
อานุกาเวณ ฯ ยเสนาคิ วา อีสฺสรียเณ อิทฺธิยาติ เทวิทฺธิยา ฯ
ยเสนาคิ วา วิภวสมฺปตฺติยา อิทฺธิยาติ ยถิจฺฉิตฺตสฺส กามคฺคณฺนสฺส
อิหฺมเนน ฯ ยเสนาคิ วา กิตฺติโมเสน อิทฺธิยาติ สมิทฺธิยา ฯ
ปุญฺญเณนาคิ ตตฺถ ตตฺถ วุตฺตาวตฺติภูษปฺปญฺญผลเณน ปุญฺญกมฺเมเนน
วา ฯ

สพฺเพ จ เทวาคิ สามญฺญโต คหิตมตฺถํ ติทฺทสคณฺนาคิ
อิมินา วิเสเสตฺวา วุตฺตํ ฯ เอกจฺจสฺส ปจฺเจกํ นิปจฺจการิ
กโรนฺตฺวาปี ปมฺพิตฺตา น กโรนฺติ น เอวเมตฺตสฺส ฯ เอตฺตสฺส

เล่มที่ 23 สุนิกขิตตวคฺควณณา หน้า 450

ทานัน ทาคฺคฺ น อตฺถิ น กิณฺจิ เทยฺยวตฺถุ วิชฺชติ ฯ
ปเร จ โข สตฺเต ตตฺถ ทานे สมากฺเพสี ฯ ปเรสญจ ตตฺถ
สมากฺเพสินฺติ จ ปจฺนติ ตตฺถ ปเรสนฺติ อุปฺโยคตฺถे สามิวจัน
ทฏฺฐพฺพิ ฯ ปุเชถ นนฺติอาทิ สมากฺปนากการทสฺสนันฺ ตํ
ธาคฺคฺ โยชนา ฯ เอวํ กิราติ กิรสาทฺโท อนุสฺสวตฺโถ ฯ
น ตสฺส ปุณฺณสฺส ขยมฺปี อชฺฌกนฺติ ตสฺส ตทา
สุเมธํ ภควนฺตํ อุตฺทิสฺส กตสฺส ปุณฺณกมฺมสฺส ปริกฺขยํ
นาธิกจฺณี ตสฺเสว กมฺมสฺส วิปากาวเสถํ ปจฺจनुโกมิติ ทสฺเสติ ฯ
ยํ ปเนตฺถ น วุตฺตํ ตํ เหฏฺฐา วุตฺตนยตฺตา สุวิญญेยฺยเมวาทิ
ทฏฺฐพฺพิ ฯ

อนกวณฺณวิมานวคฺควณณา นิฏฺฐิตา ฯ

มฏจกณทลีวิมานวถุณณนา

อลงกโต มฏจกณทลิตี มฏจกณทลีวิมานิ ๑ ตสส ก
อุปุตติ ๑ ภควา สวตถิย วิหริติ เขตวเน ๑ เตน จ
สมเยน สวตถิวาสี เอโก พุราหุมนโณ อทุโธ มหทุชน
มหาโกโค อสสทุโธ อุปสนโน มิจจมาทิกุจิกโก กสสจิกิณจ
น เทติ อทานโต เอว อทินนปพุกโกติ ปถณายิตถ ๑
โส มิจจมาทิกุจิกกาเวน จ ลุทุชกาเวน ตถาคตัง วา ตถาคตสาวกั
วา ทฏฐุมปิ น อิจจณติ ๑ มฏจกณทลิตี นาม อตตโน ปุตตถจ
สิกขาเปสิ ตาต ตยา สมโณ โคตโม ตสส สาวกา จ
น อุปสงกमितพพา น ทฏฐพพาติ ๑ โสปี ตถา อกาลิ ๑
อถสส ปุตโต กิลานอ โหสิ พุราหุมนโณ ชนกขยภเยน
ภสชช น การสิ โรเค ปน วฑฒิตเวว เวชเช ปกโกสิตวา
ทสเสสิ ๑ เวชชา ตสส สริริ โอลิเกตวา อเตกัจจโมติ ตัง ถตวา
ปกกมีสุ ๑ พุราหุมนโณ ปุตเต อพุกนตเร มเต นีหรรณิ ทุกขนุติ
ปุตตัง กเหตุวา พหิทวารโกฏฐเก นิปชชาเปสิ ๑

ภควา รตติยา ปจจusstสมเย มหากรุณาสมาปตติโต วฏฐาย
โลกัง โอลิเกนโต อทุทส มฏจกณทลิตีมาณัง ชีณายุกัง ตทเหว
จวนธมมัม นิรยสัวตตนิกถจสส กมมัม กโตกาสี ๑ สเจ
ปนาหัง ตตถ คมิตสสามิ โส มยิ จิตตัง ปสาเทตวา
เทวโลเก นิพพตติตวา ปีตริ อพาหเน โรทมานัง อุปคนตวา

เล่มที่ 23 สุนิกขิตตวคฤวณณา หน้า 452

ลัเวเชสฺสติ เอว โส จ ตสฺส ปีตา จ มม สนฺตีกั
อากมิสฺสติ มหาชนกาโย สนนฺปีตีสฺสติ ตตฺถ มยา ฐมฺเม
เทสิเต มหาธมฺมาภิสฺมโย ภวิสฺสตีติ เอว ปน ญตฺวา
ปฺพพฺพหสมฺมัย นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวฺรมาทาย มหาตา ภิกฺขุสงฺฆเม
สทฺฐี สาทถฺถี ปิณฺฑทาย ปวิญฺโจะ มฏฺฐกฺกณฺฑลีสฺมาณวสฺส ปีตุ
เคหสฺมีเป จตฺวา ฉพฺพพฺพณฺพทฺฐรฺรติโย วิสฺสชฺเชติ ฯ
ตา ทิสฺวา มาณโว กิเมตฺนฺติ อีโต จีโต จ วิโลเกนฺโต
อทฺทส ภควนฺตํ ทนฺตํ คุตฺตํ สนฺตินฺทฺริยํ ทวตฺตีสาย
มหาปรุสฺสทกฺขณฺเหหิ อสีติยา อนฺนพฺยญฺชเนหิ พฺยามปฺปกาย
เกตุมาลา ย จ วิชฺโชตฺมานํ อนฺนปฺมาย พุทฺธสิริยา อจินฺเตยฺเยน
พุทฺธานุภาเวน วิโรจฺมานํ ฯ ทิสฺวา ตสฺส เอตทโหสิ พุทฺโธ
นฺ โข ภควา อิทานฺนปฺตฺโตติ ยสฺสายํ ฐปฺสมฺปทา อตฺตโน
เตชฺสา สฺสูริยมฺปิ อภิกฺวาติ กนฺตภาเวน จนฺทิมิ อฺปฺสนฺตภาเว
สพฺเพปี สมนฺพฺราหฺมณฺเ อฺปฺสเมน นาม เอตฺถเว ภวิตพฺพิ
อยเมว จ มญฺเญ อิมสฺมี โลเก อคฺคปฺคฺคโต มเมว จ อนฺนกมฺปาย
อิทานฺนปฺตฺโตติ พุทฺธารมฺมณาย ปีติยา นีรฺนฺตรํ สฺสูสฺรีโร
อนฺนปฺกํ ปีติโสมนฺสฺสํ ปฏฺฐิสฺเวเทนฺโต ปสฺนฺนจิตฺโต อญฺชลิ
ปคฺคยฺห นิปชฺชิ ฯ ตํ ทิสฺวา ภควา อลฺล อิมสฺส เอตฺตเก
สคฺคฺคปฺตฺตฺติยาติ ปกฺกามิ ฯ

โสปี ตํ ปีติโสมนฺสฺสํ อวิชฺชนฺโตว กาลํ กตฺวา

เล่มที่ 23 มฏจกถาวิมานวถุณณา หน้า 453

ดาวดีเสสุ ทวาทสโยชนิเก กนกวิมานะ นิพพตติ ฯ ปิตา ปนสฺส
สรีรสกุกาโร กริตฺวา ทุตฺยทิวเส ปจฺจสเวลายํ อาพาหนํ
คณฺตุวา หา หา มฏฺจกถาหิ หา หา มฏฺจกถาหิตฺติ
ปริเทวมาโน อาพาหนํ อนุปริกฺกมฺนฺโต โรทติ ฯ เทวปฺตฺโต
อตฺตโน วิภวสมปฺตฺตี โอลเกตุวา กฺโต นฺ โข อหํ อีธาคฺโต
กิลฺลิจิ กมฺมํ กตฺวาติ อุปรชาเรนฺโต อตฺตโน ปฺริมตฺตภาวํ
ถตุวา ตตฺถ จ มรณฺกาเล ภควติ ปวตฺติตฺติ จิตฺตปฺปสาทํ มโนหริ
อณฺชติกรรมมตฺตํ ทิสฺวา อโห มหานุภาวา พุทฺธา ภกฺวณฺโตติ
สาตีสยํ ตถาคเต สณฺชาตปฺปสาทพฺพมาโน อทินฺนปฺพพก-
พฺราหฺมณฺโณ นฺ โข ก็ กโรตฺติติ อุปรชาเรนฺโต อาพาหเน
โรทมานํ ทิสฺวา อยํ มยฺหํ ปฺพพเพ เกสชฺชมตฺตมฺปิ อกฺตุวา อิทานิ
นिरตฺถกํ อาพาหเน โรทติ หนฺท นํ สํเวเชตุวา กุสเล
ปตฺติจฺจาเปสฺสามิตฺติ เทวโลกโต อาคณฺตุวา มฏฺจกถาหิตฺติรูปน
โรทมาโน หา หา จนฺท หา หา สุริยาติ พาหา ปคฺคยฺห
กนฺทนฺโต ปิตฺุ สมิเป อฏฺจาสิ ฯ อถ นํ พฺราหฺมณฺโณ อยํ
มฏฺจกถาหิ อากฺโตติ จินฺเตตุวา คากาย อชฺฌภาสิ

อลงฺกโต มฏฺจกถาหิ
มาลชาริ หริจฺนทฺนุสฺสโท
พาหา ปคฺคยฺห กนฺทสิ
วนมชฺฌเณ ก็ ทุกฺขิโต ตฺวนฺติ ฯ

เล่มที่ 23 สุนิกขิตตวคฤวณณา หน้า 454

ตตถ อลนุกโตติ วิภูสิโต ๑ มฏฐกณฺฑลิตฺติ สรียรูปเทสส
อัมสนคฺคํ มาลาตตาทโย อทสเสตฺวา มฏฐากาเรเนว
กตคณฺฑลโ ๑ อถ วา มฏฐกณฺฑลิตฺติ วิสุทฺฐกณฺฑลโ ๑
ตาทเปตฺวา ซาติหิงฺคฺคฺกาย มชฺชิตฺวา โชวิตฺวา สฺวกรโถเมน
มชฺชิตคณฺฑลิตฺติ อตฺโถ ๑ มาตธาริตฺติ มาถึ ธาเรนฺโต ๑
ปีตนฺธิตมาโลติ อตฺโถ ๑ หริจฺนฺทนฺทสฺสโทติ รตฺตจฺนฺทเนน
สพฺพโส อนฺนิตฺตคตฺโต ๑ กิณฺติ ปุจฺฉาวจฺนํ ๑ ทุกฺขิตฺติ
ทุกฺขปฺปตฺโต ๑ กิ ทุกฺขิตฺติ วา เอกเมว ปทํ เกน ทุกฺเขน
ทุกฺขิตฺติ อตฺโถ ๑

อถ นํ เทวปฺตฺโต อาท
โสวณฺณมโย ปกสฺสโร
อุปฺปนฺโน รตฺตปฺนฺชโร มม
ตสฺส จกฺกยฺกํ น วิญฺฑามิ
เตน ทุกฺเขน ซหามิ ซีวิตฺนฺติ ๑

อถ นํ พุราหฺมโณ อาท
โส วณฺณมยํ มณฺนิมยํ
โโลหิตกมยํ อถ รูปีมยํ
อาจิกฺข เม ภทฺทมาณว
จกฺกยฺกํ ปฏฺฐิปาทยามิ เตติ ๑

ตํ สุตฺวา มาณโว อยํ ปฺตฺตสฺส เกสซฺชํ อกตฺวา

เล่มที่ 23 มฏฐกถุทลวิมานวณณา หน้า 455

ปุตตปติรูปกั มั ทิสวา โรทนุโต สุวณณาทิมยั รตจกั
กโรมิติ วทติ โหตุ นิกคณหิสสามิ นนุติ จินเตตวา กิว
มหนตัม เม จกุกยัคั กริสสสีติ วตวา ยาว มหนตัม อากงขสีติ
วตเต จนุทิมสุริเยหิ เม อตุโถ เต เม เทหิติ ยาจนุโต

โส มาณโว ตสส ปาวทิ
จนุทสุริยา อุภยตถ ทิสสเร
โสวณณมโย รโถ มม
เตน จกุกยเคน โสภตติ ฯ

อถ นั พุราหุมนโณ อาห

พาโล โข ตวั อสิ มาณว
โย ตวั ปตถยเส อปคถิยั
มณณามิ ตวั มริสสสิ
น หิ ตวั ลจจสิ จนุทสุริเยติ ฯ

อถ นั มาณโว กิ ปน ปณณายมานสสตุถาย โรทนุโต
พาโล โหติ อุทาหุ อปณณายมานสสาคิ วตวา

คมนาคนนปิ ทิสสติ
วณณชาตุ อุภยตถ วิถิยา
เปโต กาลกโต น ทิสสติ
โก นิธ กนุทตัม พาลยตโรติ ฯ

ตัม สุตวา พุราหุมนโณ ยุตตัม เอส วทตติ สลลกุเขตวา

เล่มที่ 23 สุนิกขิตตวคฤวณณา หน้า 456

สจจ โข วเทสิ มาณว
อหเมว กนุหตฺติ พาลุยตโร
จนุทฺ วิย ทารโก รุทฺ
เปตฺ กาลกตาทิปตฺถยนิตฺติ

วตฺวา ตสฺส กถาย นิสฺโสโก หุตฺวา มาณวสฺส ภูตฺติ กโรนุโต
อิมิ คธา อภาสิ

อาทิตฺตํ วต มํ สนฺตํ ฆตฺติตฺตํ ปาวกํ
วารินา วิย โอสิตฺจํ สพฺพิ นินฺพพายเย ทริ ๑
อพฺพหิ วต เม สลฺลํ โสกํ หทยนิสฺสิตฺติ
โย เม โสกปรตสฺส ปุตฺตโสกํ อปานุทฺติ ๑
สฺวาทํ อพฺพพฺพหสฺสโลสฺมิ สิตฺติภูโตสฺมิ นินฺพพฺพโต
น โสจามิ น โรทามิ ตว สุตฺวาน มาณวาทิ ๑

ตตฺถ รตฺตปญฺชโรตฺติ รตฺตปตฺถํ ๑ น วินฺทามิตฺติ น ลภามิ ๑
ภทฺทมาณวาทิ อาลปนํ ๑ ปฏฺิปาทยามิตฺติ สมฺปาเทตฺวา ททามิ ๑
มา จกฺกยฺคาภาเวน จีวิตฺตํ ปชหิตฺติ อธิปฺปาโย ๑ อุภเยตฺถ ๑
ทิสฺสเรตฺติ อุโภปี เอตฺถ จนฺทสุริยา อากาเส ทิสฺสนฺติ ๑
ยกาโร ปทสนฺธิโร อุภเย เอตฺถาติ วา ปทวิภาโค ๑

คมนาคมนนฺติ ทิวเส ทิวเส โอคมนฺนุคฺคมนาเสน
จนฺทสุริยานํ คมนนฺจ อากมนนฺจ ทิสฺสติ ๑ คมนโนคมนนฺติปี
ปาลี ๑ อุคฺคมนํ โอคมนนฺจชาติ อตฺถโ ๑ วนฺณธาตฺติ สิตฺติภาววิสิฏฺฐา

เล่มที่ 23 มจฺจกฺกษฏทวิมานวณณา หน้า 457

กนฺตภาวภาสุรา อุณฺหภาววิสิฏฺฐา ติกฺขภาวภาสุรา จ
วณฺณนิภาฯ อุภยตฺถาติ จนนฺเต จ สุริเย จาติ ทฺวีสุปี
วณฺณชาตุ ทิสฺสตีติ โยเชตพฺพํฯ วิถียาติ ปวตฺตณวิถียิ อากาเส
นาควิถียาทิวิถียิ วาฯ อุภยตฺถาติปี ปาโจ อุภเย เอตฺถาติ
ปทวิสฺนุธิฯ พาลยตโรติ พาลตโร อติสเยน พาโลฯ

อิมํ ปน กถํ สุตฺวา อลพฺภนียวตฺถุ วตาทํ ปตฺถเถตฺวา
เกวลํ โสภกฺคินา ทฺยหามิ ก็ เม นิสฺสทฺถเกน อนนฺยพฺยสเนนาติ
ปฏิสงฺขานเ อฏฺฐาสิฯ อถ เทวปฺตฺโต มจฺจกฺกษฏทสิรูปิ
ปฏิสฺหริตฺวา อตฺตโน ทิพฺพฐูเปเนว อฏฺฐาสิ พฺราหฺมโณ
ปน ตํ อโนโลเกตฺวา มาณวโวหารเนว วอหรนฺโต สจฺจ
โฆ วเทสิ มาณววาติอาทิมาทฯ ตตฺถ จนนํ วิย ทารเก
รฺทนต์ิ จนนํ อภิปตฺถยิ รฺทนต์ฺโต ทารโก วิยาติ อตฺถโธฯ
กาลกตฺวาภิปตฺถยินฺติ กาลกตํ อภิปตฺถยิฯ อภิปตฺถยนฺติปี ปาโจฯ

อาทิตฺตนต์ิ โสภกฺคินา อาทิตฺตํฯ นิพฺพปาเปย ทรนต์ิ
นิพฺพปาเปยิ ทรณํ โสภปริพาหํฯ อพฺพหิตี อุทฺธริฯ

อถ พฺราหฺมโณ โสภกํ วิโนเทตฺวา อตฺตโน อุปเทสทายกํ
ทิพฺพฐูเปเน จิตฺตํ ทิสฺวา โภ นาม ตฺวนต์ิ ปุจฺจนฺโต
คาถมาหฯ

เทวตา นฺนฺสิ คนฺธพฺโพ อทุ สกฺโก ปุรินฺทโท

โภ วา ตฺวํ กสฺส วา ปฺตฺโต กถํ ชาเนมฺม ตํ มยฺนฺติฯ

เล่มที่ 23 สุนิกขิตตวคฤวณณา หน้า 458

โสปี ตสฺส อตฺตानํ พุยาภาสิ ฯ

ขณฺจ กนฺทสิ ขณฺจ โรทสิ

ปฺตุตฺติ อปาหเน สยํ ทหิตฺวา

สุวาทํ กุสลํ กริตฺวา กมฺมํ

ติทसानํ สหพฺยตํ ปฺตุโตติ ฯ

ตตฺถ ขณฺจ กนฺทสิ ขณฺจ โรทสิตีติ ยํ ตว ปฺตุตฺติ

มกฺขกฺกณฺทสิ อุตฺทิสฺส โรทสิ อสฺสุนิ มฺลยฺสิ ฯ

อถ นํ พฺราหฺมโณ อาห

อปฺปํ วา พหุํ วา นาทฺทสาม

ทานํ ททนฺตสฺส สเก อคาเร

อุโปสถกมฺมํ วา ตาทิสํ

เกน กมฺเมน คโตสิ เทวโลกนฺติ ฯ

ตตฺถ อุโปสถกมฺมํ วา ตาทิสํ นาทฺทสามาติ โยชนา ฯ

อถ นํ มาณโว อาห

อาพาธิโกหํ ทฺวักขิตฺโต กิลาโน

อาตุรฺรโปมฺหิ สเก นิเวสเน

พุทฺธํ วิคฺตรขํ วิติณฺณกฺขํ

อทุทกฺขี สุกตํ อโนมปฺยณํ ฯ

สุวาทํ มุทิตมโน ปสนฺนจิตฺโต

อณฺชลี อกรี ตถาคตสฺส

เล่มที่ 23 มกุฏกุกกถาวิมานวคฺคณณนา หน้า 459

ตาหิ กุสลํ กริตฺวาน กมฺมํ

ติทฺसानํ สหปุยตํ คโตติ ฯ

ตตฺถ อาพาธโกติ อาพาธสมฺภุสฺสิ ฯ ทุกฺขิโตติ เตเนว

อาพาธิกภาเวน ชาตทุกฺโข ฯ คีลาโนติ คีลายมาโนติ อตุโถ ฯ

อาตุรฺรุโปติ ทุกฺขเวทนากิตฺตุนฺนกาโย ฯ วิคฺตรชนฺติ วิคฺตราคาทิสฺสํ

ฯ วิติณฺณกฺขณฺติ สพฺพโส ตํสยานํ สมฺภูณินฺนตฺตา ตินฺณวิจิกิจฺจํ ฯ

อโนมปฺลณฺนฺติ ปริปฺปฺลณฺปฺลณฺํ สพฺพลฺลณฺนฺติ อตุโถ ฯ อกรินฺติ

อกาสี ฯ ตาหนฺติ ตํ อหํ ฯ

เอวํ ตสฺมिํ กเถนฺเตเยว พุราหฺมณฺสฺส สกฺลสฺริริ ปิตฺติยา

ปริปฺปฺริ ฯ โส ตํ ปิตฺตี ปเวเทนฺโต

อจฺฉริยํ วัต อพฺภุตํ วัต

อณฺชฺลิกมฺมฺสฺส อยมิํทิสฺส วิปาโก

อหฺมปิ มุทิตฺมโน ปสฺนฺนจิตฺโต

อชฺเชว พุทฺธํ สรณฺํ วชามิํติ อหํ ฯ

ตตฺถ อนภินฺนหฺปฺวตฺติตฺตาย อจฺฉริ ปฺหริตฺตํ โยคฺคณฺติ

อจฺฉริยํ อฏฺฏปฺพุพฺพตฺตาย อพฺภุตํ ฯ อุกฺเขนปิ วิมฺหยาหวตฺตเยว

ทสฺเสตฺวา อหฺมปิ มุทิตฺมโน ปสฺนฺนจิตฺโต อชฺเชว พุทฺธํ

สรณฺํ วชามิํติ อหํ ฯ

อถ นํ เทวปฺตฺโต สรณฺคมเน สีสฺสมาทาเน จ นิโยเชนฺโต

เล่มที่ 23 สุนิกขิตตวคฤวณณา หน้า 460

อชเชว พุทธี สรรณั วชาหิ
ชมมณจ สงมณจ ปสนนจิตโต
ตเถว สิกขาย ปทานิ ปณจ
อชณทผลุทานิ สมามิยสสุฯ
ปาณาติปาตา วิรมสสุ จิปปิ
โลเก อทินันน์ ปริวชชยสสุ
อมชชโป มา จ มุสา ภณานิ
สเกน ทาเรน น โหหิ ตุญโจิติ

กาถาทวยมาหฯ

ตตถ ตเถวติ ยถา ปสนนจิตโต สมมาสมพุทโธ ภควาติ
พุทธี สรรณั วเชสิ ตเถว สุวากุขาโต ชมโม
สุปปัญโญโน สงมณติ ปสนนจิตโต ชมมณจ สงมณจ
สรรณั วชาหิฯ ยถา วา ปสนนจิตโต รตนตตยั สรรณั วเชสิ
ตเถว อัย เอกังสโต ทิฏฐเจว ชมเม อภิสมปรายณจ หิตสุขาวโหติ
ปสนนจิตโต สิกขาย อธิสึลสิกขาย ปทานิ โกฎฐาสฏทานิ
อธิจิตตอธิปณณาสิกขาย วา อุบายฏทานิ ปณจ สึทานิ
อวิโกปนโต จ อสงกิลิสสนโต จ อชณทผลุทานิ สมามิยสสุ
สมาทาย วตตสสุตติ อตุโถฯ

เอวံ เทวปุตเตน สรรณคเมน สึลสมาทาเน จ นิโยชิตโต
พุราหุมนเณ ตสส วณัน สิริสา สมပ္พัญญุณโต

เล่มที่ 23 มกุฏกถาวิมานวณณา หน้า 461

อตถกาโมสี เม ยถข หิตกาโมสี เทเวเต
กโรมิ ตยหิ วจันิ ตวมสี อจริโย มมาติ

กาถิ วตถวา ตตถ ปติฏฐหนโต

อุเปมิ สรณิ พุทธิ ชมมณจาปี อนุตฺตริ
สงฆณจ นรเทวสฺส กจฺณามิ สรณิ อหิ ฯ
ปาณาติปาตา วิรมามิ จิปรูป
โลเก อทินฺนํ ปริวชชยามิ
อมชฺชโป โน จ มุสา ภณามิ
สเกน ทาเรน จ โหมิ ตฺถุจฺจติ

กาถาทวยมาห ฯ ตมปิ สุวิญญะยเมว ฯ

ตโต เทวปฺตโต กถิ มยา พุราหุณฺณสฺส กตฺตพฺพุตฺตกํ ฯ
อิทานิ สยเมว ภควนฺตํ อุปสงฺกมิสฺสตีติ ตตฺถเว อนุตฺตรชาปี ฯ
พุราหุณฺณปี โข ภควติ สณฺชาตปสาทพฺพุมาโน เทวตาย จ
โจทียมาโน สมณิ โคตมํ อุปสงฺกมิสฺสามีติ วิหาราภิมุโข
คจฺจติ ฯ ตํ ทิสฺวา มหาชโน อยิ พุราหุณฺณ เอตฺตกํ กาลิ
ตถาคถิ อนุปสงฺกमितฺวา อชฺช ปุตฺตโสเกน อุปสงฺกมตี ฯ
กิติสิ นุ โข ชมมเทสนา ภวิสฺสตีติ ตํ อนุปนฺธิ ฯ

พุราหุณฺณ ภควนฺตํ อุปสงฺกमितฺวา ปฏิสนฺถาริ กถฺวา
เอวมาห สกฺกา นุ โข โภ โคตม กิณฺจิทานิ อทฺถวา
สีลํ วา อรฺกขิตฺวา เกวลิ ตฺถเมหฺสุ ปสาทมตฺเตน สกฺเค

เล่มที่ 23 สุนิกขิตตวคฺควณณา หน้า 462

นิพฺพตฺติตฺตุนฺติ ฯ นนุ พุราหุณฺณ อชฺช ปจฺจุสเวลายํ
มฏฺฐกฺกุณฺฑลีนํ เทวปฺตฺเตน อตฺตโน เทวโลกฺุปตฺตติการณํ ตฺยหํ
กถิตฺตุนฺติ ภควา อโวจ ฯ ตสฺมี ขณฺเ มฏฺฐกฺกุณฺฑลิตฺเตวปฺตฺโต
สท วิมานนฺ อากนฺตฺวา ทิสฺสมานรूपํ วิมานโต โอรุยฺห ภควนฺตํ
อภิวาทฺตฺวา อณฺชลี ปคฺคยฺห เอกมณฺตํ อฏฺฐาสี ฯ

อถ ภควา ตสฺสํ ปรีสตี เตน เทวปฺตฺเตน กตฺตฺจรีตํ
กถตฺวา ปรีสาย จิตฺตกฺลลตํ ฌตฺวา สามกฺกํลิกํ ฌมฺมเทสนํ
อกาลี เทสนาปรีโยसानฺ เทวปฺตฺโต จ พุราหุณฺโณ จ
สนฺนิปิตฺตปรีสา จาติ จตฺราสีตียา ปาณสทฺสสานํ ฌมฺมาภิสฺมโย
อโหสีตี ฯ

มฏฺฐกฺกุณฺฑลิตฺตวิมานวคฺควณณา นิฏฺฐิตา ฯ

เสรีสกวิมานวณณา

สุโณถ ยภุขสุส จ วาณิชาณ จาติ เสรีสกวิมานัน ๑
ตสุส กา อุปปตติ ภควติ ปรีนิพพุเต आयसुमा कुमारकसुसो
पलुजहि भिक्षुसतेहि सत्थि सेतपुยนकरि सम्पत्तोत्त
पायासिराखण्डं उत्तโน सनुत्तिकं उपคत्ति विप्रितकुकाहโต
विเวजेत्वा सम्मात्सुสเน पत्तिฐाเปสิ सो ตโต ปฏाय
पुण्यपसुतो हुत्वा सम्मपुราहुमणानं थानं เทนุโต ตत्त
อกตปริजयथाय อสกกจจं थานं ทत्त्वा อปรภาเค กาลं กत्त्वा
จาตุมหाराชิกภวเน सुण्वे เสริสเก วิमाने นิพพุत्ति ๑

อตีเต กิร กสสปสส ภควโต กाले เอโก ชีณาสวคฺเชโร
อณฺดรสมิ คามे ปิณฺฑาย จริตฺวา พหิกามे เทวสิกํ เอกสมิ
ปเทเส ภคฺตทิจจํ อกาสิ ๑ ตํ ทิสฺวา เอโก โภपालโก
อยโย สุริยาตเพน กิลมตีติ ปสนฺนจิตฺโต จตุหิ สิริสถมฺเกหิ
สาขามณฺฑปํ กत्त्वा อทาสि มณฺฑปสฺส สมิเป สิริสรุภํ
โรเปสีติ จ วทฺหติ ๑ सो กาลं กत्त्वा เตเนว पुण्यกมฺเมน
จาตุมหाराชิกेषु นิพพุत्ति ตสฺส ปุริมกम्मสฺส สฺวจํ
วิमानทฺวาเร สิริสวณฺํ นิพพุत्ติ วณฺณคณฺฐสมฺปนฺเนหิ ปุप्เพหิ
สพฺพกาลं อุปโสภमानं เตน ตํ วิमानं เสริสกนฺติ
पलुणायित्त १ सो ज तेवपुत्तोत्त ऐकं पुत्थनुत्तरं तेवसु
जेव मनुसुसु ज सिस्सनुत्तो ओमसुमि पुत्थनुत्ताते यस्तत्तेरसु

เล่มที่ 23 สุนิกขิตตวคฤวณณา หน้า 464

จตุส วิมลาทีสุ คิหิสหาเยสุ ความปติ นาม หุตวา ภควโต
ธมมเทศนาย อรหตเต ปติภูจิจโต ปุพพาจันณวเสน ตั
สุลลวิมานัน ทิสวา อภินัน ทิวาวิหาริ คจจติ ฯ

โส อปรภาเค ปายาสีเทวปุตตัม ตตถ ทิสวา โกลิ
ตวั อาวุโสติ ปุจจิตวา เตน อหิ ภนเต ปายาสีราชญโธ
อิฐูปนโนติ วุตเต นนุ ตวั มิจฉาทิภูจิจโก วิปริตทสฺสโน
กถมิฐูปนโนติ อาห ฯ อถ นัน ปายาสีเทวปุตโต อยเยนมหิ
กุมารกสฺสปตเถเรน มิจฉาทสฺสนโต วิเวจิจโต ปุณฺณกิริยาย
อสกกจจํ กตาย ปน สุลลเว วิมานเน นิพพตฺโต สาธุ ภนเต
มนุสฺสโลกั กตกาเล มม ปริชนสฺส อาโรเจถ ปายาสีราชญโธ
อสกกจจํ ทานัน ทตฺวา สุลลัน เสริสกวิมานัน อูปนโน ฯ
ตุเมห ปน สกกจจํ ปุณฺณานิ กตฺวา ตตฺรูปตฺติยา จิตตัม
ปณฺททธาติ ฯ เถโร ตสฺसानุกมฺพาย ตถา อกาสิ ฯ เตปี
เถรสฺส วจัน สุตฺวา ตถา จิตตัม ปณฺชาย ปุณฺณานิ กตฺวา
เสริสเก วิมานเน นิพพตฺตีสฺสุ ฯ เสริสกเทวปุตตัม ปน เวสฺสวณ-
มหाराชา มรฺกุมิยิ ฉายาทกรหิเต มคฺเค มคฺคปฏฺธิปนฺนानัน
มนุสฺसानัน อมนุสฺสปริปนฺถโมจันตถัน มคฺครกฺขกั จเปสิ ฯ

อถ อปรเนน สมเยน องฺกมคฺชวาสิโน วาณิชา สกฺกสฺสทสฺสั
ภณฺททสฺส ปุเรตฺวา สินฺธุโสวีรเทสั คจจันฺตวา มรฺกนฺตวาเร ทิวา
อุนฺหนเยน มคฺคั อปฺปฏิปชฺชิตฺวา รตฺตี นกฺขตฺตสฺสณาย มคฺคั

เล่มที่ 23 เสรีสกวิมานวถุณณา หน้า 465

ปฏิปชชีสุ ๆ เต มกคฺมุพฺหา หุตฺวา อณฺณํ ทิสํ อคฺมฺสุ ๆ
เตสํ อนฺตเร เอโก อุปาสโก อโหสิ สทฺโธ ปสนฺโน สีสมฺปนฺโน
อรหตฺตปฺปตฺติยา อุปนิสฺสยสมฺปนฺโน มาดาปีตฺนํ อุปฺภูจฺานตฺถํ
วณฺิชาเย คโต ๆ ตํ อนฺุคฺคณฺฺหนโต เสรีสกเทวปฺุตโต สห
วิมานเนน อตฺตานํ ทสฺเสตี ๆ ทสฺเสตฺวา จ ปน กสฺมา
ตฺเมห อิมํ ฉายฺทกรหิตํ วาลูกากนฺฺตารํ ปฏิปฺนฺนาตี ปฺุจฺฉิ ๆ
เต จสฺส ตตฺถ อตฺตโน อากตฺปฺปการํ กเถสฺส ตทตฺถที่ปนา
เทวปฺุตตฺส จ วณฺิชาเนจ วจนปฺุทฺวิจฺนคฺคาถา โหนฺติ ๆ
อาทีโต ปน เทว คาคา คาสี สมฺพนฺชทสฺสนตฺถํ ฆมฺม-
สงฺฆาหเกหิ จปีตา

สุโณถ ยกฺขสฺส จ วณฺิชาเน จ
สฺมาคโม ยตฺถ ตทา อโหสิ
ยถา กถํ อิตฺริตเรเน จาปี
สุภาสิตํ ตณฺุจ สฺณนถ สพฺเพ ๆ
โย โส อหุ ราชฺา ปายาสี นาม
ภุมฺมานํ สหพฺุชฺคโต ยสฺสตี
โส โมทมาโนว สเก วิมานे
อฺมานุโส มานุเส อชฺณภาสิตี ๆ

ตตฺถ สุโณถาตี สวณฺาณตฺติกวจนํ ๆ ยํ มยํ อิทานี
ภณฺาม ตณฺุจ สุโณถาตี ๆ ยกฺขสฺสาตี เทวสฺส ๆ เทโว

เล่มที่ 23 สุนิกขิตตวคฤวณณา หน้า 466

หิ มนุสสานัน เอกจจัน เทวานนจ ปุชนียภาวโต ยกุโขติ
ววจติฯ อปีจ สกโกปี จตตารอ มหาราชาโนปี เวสสวณ-
ปาริสชชาปี ปุริโสปี ยกุโขติ ววจติฯ ตถา หิ อติพาพหิ
โฆ อัย ยกุโข ปมตโต วิหริติ ยนุณนาหิ อิมิ ยกุขิ
ลัเวชยยนติ อาทิสู สกโก ยกุโขติ วุตโตฯ จตตารอ ยกุขา
ขคคหตถาติ อาทิสู มหาราชาโนฯ สนติ หิ ฆนเต อูพารา
ยกุขา ภาวโต อปฺปสนุนาติ อาทิสู เวสสวณปาริสชชาฯ
เอตตาวตา ยกุขสฺส สุตฺธิติ อาทิสู ปุริโสฯ อิธ ปน
เวสสวณปาริสชชโฆ อธิปฺเปโตฯ วาณิฆาน จาติ คาถา
พนฺธสฺสขถุถิ อุนนาสิกโลปี กตฺวา วุตฺติฯ สมากโมติ
สโมฆานันฯ ยตถาติ ยสฺมี วณฺณูปเถฯ ตทาติ ตสฺมี
มคฺคมุพฺพา หุตฺวา คมนกาเถฯ อิตฺริตเรน จาปีติ อิตฺริตรณ-
จาปี อิทํ ยถาติ อิมินา โยเชตพฺพิฯ อัย เหตุถ อตฺโถ
เสริสทเทวปฺตตสฺส วาณิฆานนจ ตทา ยตถ สมากโต
อโหสิฯ ตํ สุนาถฯ ยถา วาปี เตหิ อณฺณมณฺณลํ สฺภาสิคิ
สฺลปิตํ กถิ ปวตฺติคิ ตณฺจ สพฺเพ โอิหิตจิตฺตา สุนาถาติฯ
ภุมมานนฺติ ภูมฺมเทวานันฯ

อิทานิ ยกุขสฺส ปุจฺจาคาถาโย โหนติ

วงเก อรณฺเณ อมนุสฺสกุจฺจเน

กนฺดาเร อปฺโปทเก อปฺปภกฺเข

เล่มที่ 23 เสรีสกวิมานวณณา หน้า 467

สุททุกเม วณณปถสส มชเ
วงกัภยา นฏจมนนา มนุสสาฯ
นยิธ พลา มุลมยา จ สนติ
อุปาทานัน นตถิ กุโธธ ภกัโจ
อณฺณตฺร ปัสสูหิ จ วาลุกาหิ จ
ตตฺตาทิ อุณฺหาหิ จ ทารุณาหิ จ ฯ
อุชฺชงฺกคฺฉิ ตตฺตมิว กปาลิ
อนายสิ ปรโลเกน ตฺลยิ
ลฺลทฺทานมาวาสมิทํ ปฺราณิ
ภุมิปปเทโส อภิสตฺตฺรโป ฯ
อถ ตฺมฺเห เกน วณฺเณน
กิมาสมานา อิมิ ปเทสิ หิ
อนุปวิญฺจา สหสา สเมจจ
โลภา ภยา อถ วา สมปฺมุพฺพหาคิ ฯ

ตตฺถ วงฺเกติ สํสยญฺจานเน ฯ ยตถ ปวิญฺจันนํ ชีวิสฺสาม
นุ โข มริสฺสาม นุ โขติ ชีวิตฺเต สํสโย โหติ ตาทิเส อรณฺเณ ฯ
อมนุสฺสญฺจานนติ อมนุสฺसानัน ปิสาจาทินัน สณฺจรณฺญฺจานเน
มนุสฺसानัน วา อโคจฺรญฺจานเน ฯ กนฺตารตฺติ นินฺทเก อิริเณ ฯ
กํ ตารนฺตฺติ นยฺนตฺติ เอตฺถตฺติ หิ กนฺตารโ ฯ อุทกํ คเหตุวา
ตริตฺตพฺพญฺจันนํ ฯ เตนนาห อปฺโปทเกติ ฯ อปฺปสทฺโท เหตุถ

เล่มที่ 23 สุนิกขิตตวคฤวณณา หน้า 468

อภาวตโธ อปปีจโธ อปป์นิกุโฆโธติ อาทีสุ วียฯ วณฺณปถสฺส
มชฺเชติ วาลูกากนฺตารมชฺเชติ อตฺโธฯ วงฺกภยาติ วงฺเกหิ
ภีตาฯ วงฺเกหิ ภยฺยฺ เอเตสนฺติ วงฺกภยาติ วตฺตพฺเพ
คาถาสฺขตฺถํ สานฺนาสิกฺกํ กตฺวา วงฺกภยาติ วุตฺตํฯ อิถนฺจ
วาลูกากนฺตารปเวสนโธ ปุพฺเพ เตสฺส อูปฺปนฺนภยฺยฺ สนฺชาย
วุตฺตํฯ นนฺจสมฺนาติ มกฺกสฺสตีวปฺปวาเสน นนฺจสมฺนาสาฯ
มกฺกมฺพฺพหาติ อตฺโธฯ มนฺุสฺสาติ เตสฺส อาลปฺนํฯ

อิธาติ อิมสฺมี มรฺกนฺตารेฯ ผลาติ อมฺพชฺมพฺพตา-
นาพีเกราทิผลานิ น สนฺตีติ โยชนาฯ มุลมยา จาติ มฺูลานิเยว
มุลมยา วลฺลิกนฺทาทีนํ สนฺชาย วทติฯ อฺุปาทานํ นตฺถิติ
กิลฺยจาปี กิลฺยจิ ภกฺขํ นตฺถิ อฺุปาทานํ วา อินฺุชนํ อกฺกิสฺส
อินฺุชนมตฺตมฺปิ นตฺถิ กุโธ เกน การณฺน อิธ มรฺกนฺตารे
ภกฺโข สียาติ อตฺโธฯ ยํ ปน อตฺถิ ตตฺถ ตํ ทสฺเสตฺถุ
อณฺุณตฺร ปีสฺสูหิตฺทาที วุตฺตํฯ

อฺุชฺชงฺกนฺติ ชงฺกลํ วุจฺจติ ลฺุชฺชโร อนฺุทโก ภูมิปฺปเทโสฯ
ตํ ปน จานํ ชงฺกลโธปี อุกฺกัเสน ชงฺกนฺติ อาห อฺุชฺชงฺกนฺติฯ
เตนาห ตตฺตมิมิํ กปาลนฺติ ตตฺตํ อโยกปาลสฺสทิสฺนติ อตฺโธฯ
คาถาสฺขตฺถนฺเจตฺถ สานฺนาสิกฺกํ กตฺวา วุตฺตํฯ ตตฺตมิมิํ อิจฺเจว
ทญฺุชฺชพฺพิ์ฯ อนายสนฺติ นตฺถิ เอตฺถ อาโย สฺุชฺชนฺติ อนายํ ตโต
เอว ชีวิตํ สียติ วินาเสตีติ อนายสฺสํฯ อถ วา น อายสนฺติ

เล่มที่ 23 เสรีสกวิมานวณฺณา หน้า 469

อนายสํ ๑ ปรโลเกนาติ นรเกน ตฺลยํ ๑ นรํ หิ สตุตํ
เอกนฺตํ ตตฺตํ ปรภูโต ปฏิสตฺตฺภูโต โลโกติ วิเสสโต
ปรโลโกติ วุจฺจติ สมฺนตโต อโยมยตฺตา อายสญฺจ ๑ อิทํ
ปน ตทภาวโต อนายสํ มหโต ทุกฺขสฺส อฺปฺปตฺติจฺ्ञานตฺยา
ปรโลกสทิสฺนฺติ ทสฺเสติ อนสฺสยฺนฺติ จ เกจि ปจฺนฺติ ๑ สฺขสฺส
อฺปฺปตฺติจฺ्ञานญฺตฺนฺติ อตฺถโ ๑ ลุทฺททานมวาทสมิทํ ปฺราณฺนฺติ อิทํ
จํญํ จิรกาลโต ปฏฺจาย ลุทฺททานํ ทารุณํ ปีสจาทินํ
อวาทญฺตํ ๑ อภิสตฺตฺรโปติ เอวํ ลฺลฺล โฆโรกาโร โหตฺตฺติ
โปราณฺเหติ อีสึหิ สปีตสทิสฺโส ทินฺนสโป วียาติ อตฺถโ ๑

เกน วณฺณนาติ เกน การณฺ ๑ กิมาสมานาติ กิ
ปจฺจาสีสนฺตา ๑ หีติ นิปาตมตฺตํ ๑ ปเทสมปีติ ๑ ปจฺนฺติ ๑
อิมมปี นาม ปเทสนฺติ อตฺถโ ๑ สหสา สมจฺจจติ สหสา
อาทินวานิสฺเส อวิจเรตฺวา สมวาเยน อนฺุปวิจฺจจติ สปฺปวิจฺจจติ ๑
โลภา ภาวา อถ วา เกนจि อนตฺถกามนฺ ปโลภิตา โลภโต
เกนจि อมฺนุสฺสาทินา ปรีปาทิตา ภาวา วา ๑ อถ วา
สมปฺมุพฺพหติ มคฺควิปฺปนญฺจจติ อิมํ ปเทสํ อนฺุปวิจฺจจติ
โยชนา ๑

อิทานิ วาณิซฺชา อาหํสุ ๑

มคฺเชสฺส อญฺเจสฺส จ สตุตฺตวาหา

อาโรปยิตฺวา ปณฺธิยํ ปุณฺณตฺตํ

เล่มที่ 23 สุนิกขิตตวคฤวณณา หน้า 470

เต ยามเส สินธุโสวีรภูมิ
ชนตถิกา อุททขิ ปตถยานา ฯ
ทิวา ปิปาสันธิवासยนตา
โยคคานุกมปลจ สเมกขมานา
เอเตน เวเคน อายามสพเพ
รตตี มคคิ ปฏิปนุณา วิกาเล ฯ
เต ทุပ္ปยาตา อปรทฐมคคา
อนุชากุลา วิปปนฐจา อรณเณ
สทุคคเม วณณุปถสส มชเณ
ทิสึ น ชานาม ปมุพหิตตา ฯ
อิทลจ ทิสวาน อธิฐฐปพพิ
วิมานเสฐฐลจ ตวลจ ยกข
ตตตตรี ชีวิตมาสमानา
ทิสวา ปตีตา สุมนา อุทกคาติ ฯ

ตตถ มคเรสุ องเคสุ จ สตถวาหาติ มคธฐฐเจ จ
องครฐฐเจ จ ชาตา ลัวงฑา ตันนิวาสิโน สตถे สตถสส
จ วาหนกา สตถกา เจว สตถสามิกา จ ฯ ปณินนติ ภูณํ ฯ
เตติ เต มย ฯ ยามเสติ กจนาม. สินธุโสวีรภูมินนติ สินธุเทส
โสวีรเทสลจ ฯ อุททขนติ อานิสสิ อติเรกลาภิ ฯ

อนธิवासยนตาติ อธิวาเสตุ อสกุโกนตา ฯ โยคคานุกมปนติ
โคณาทีน สตทานัน อนุกคหิ ฯ เอเตน เวเคนาติ อิมินา

เล่มที่ 23 เสรีสกวิมานวณฺณา หน้า 471

ชเวน ๑ เชน ทว ทสฺสนโต ปุพฺเพ อายม อากตฺมฺห ๑
รตฺตี มคฺคํ ปฏฺิปนฺนาติ รตฺตฺย มคฺคํ ปฏฺิปนฺนา ๑ วิกาเลติ
อกาเล อเวลาเย ๑

ทฺุปฺปยาตาติ ทฺุฏฺุชฺชยาตา อปฺเถ คตา ๑ ตโต เอว
อปรทฺธมคฺคา ๑ อนฺธาकुลาติ อนฺธา วิย อากฺุลา มคฺคชานน-
สมตฺถสฺส ปณฺณาจกฺุโน อภาเวน อนฺธา ตโต เอว อากฺุลา ๑
วิปฺปนฺกฺุจา จ มคฺคสมฺมุพฺหตฺาย ๑ ทิสฺนฺติ กนฺตพฺพทิสฺ ๑
ยสฺสํ ทิสฺยาํ สฺนฺชฺุโสวฺโรเทโส ตํ ทิสฺ ๑ ปมฺมุพฺหิจฺจฺจตาติ
ทิสฺสํสยสฺมุพฺหิจฺจฺจตา ๑

ตฺวณฺจาติ ตฺวณฺจ ๑ ยกฺขาติ อาลปฺนํ ๑ ตตฺตฺตฺตฺรี
ชีวิทฺมาสมานาติ โย อิตฺ ปรี อมฺหากํ ชีวิทํ นตฺถิติ ชีวิทสฺสโย
อุปฺปนฺโน อิทานิ ตโต อุตฺตริมฺปิ ชีวิทํ อาสฺสฺนฺตา ๑ ทิสฺวาติ
ทสฺสนเหตุ ๑ ปตฺตีตาติ ปหฺกฺุจา ๑ สฺมฺนาติ โสมนสฺสปฺตฺตา ๑
อุทฺกฺุภาติ อุทฺกฺุภาย ปิตฺติยา อุทฺกฺุภิจฺจฺจตา ๑

เอวํ วาณิเชหิ อตฺตโน ปวตฺตฺติยา ปกาสิตฺาย ปฺน
เทวปฺตฺโต ทฺุวิหิ คาทาหิ ปฺุจฺจิ

ปารี สมฺมทฺทสฺส อิมณฺจ วณฺณณ
เวตฺตจาร์ สงฺกฺุปลณฺจ มคฺคํ
นทฺิโย ปน ปพฺพตฺานณฺจ ทฺุคฺคา
ปฺุฏฺุทฺุทิสฺา คจฺจณฺถ โภกเหตุ ๑

เล่มที่ 23 สุนิกขิตตวคฺควณณา หน้า 472

ปกฺขณฺทียาน วิชิตฺ ปเรสฺ

เวรชฺชเก มานุเส เปกฺขมานา

ยํ โว สุตฺ วา อถ วาปี ทิฏฺฐํ

อจฺเจรํกํ ตํ โว สุโณม ตาตาทิ ฯ

ตสฺสโต ปารี สมฺมุตฺตสฺสชาติ สมฺมุตฺตสฺส ปรีตีริ อิมญจ
อิทิสฺ วนฺณณ วนฺณุปถิ เวตฺตลตา พนฺธิตฺวา อจาริตพฺพโต
เวตฺตจาร์ มคฺคิ สงฺกฺเก ขาณฺเเก โกฏฺเฏตฺวา คนฺตพฺพโต
สงฺกฺปถิ มคฺคิ นทฺธิโย ปน จนฺตภาคาทิกา ปพฺพตानญจ
วิสมปฺปเทสชาติ เอวํ ทุกฺกา ปุฏฺททิสฺา โภคนิมิตฺตํ กจฺจถ
เอวํ กจฺจนฺตา จ ปกฺขณฺทียาน ปกฺขณฺทิตฺวา อนฺุปวิสิตฺวา
ปเรสฺ ราชนํ วิชิตฺ ตตฺถ เวรชฺชเก วิเทสวาสิเก มานุเส
เปกฺขมานา กจฺจถ ฯ เอวํ ภูเตหิ โว ตุมฺहेหิ ยํ สุตฺ
วา อถ วา ทิฏฺฐํ วา อจฺเจรํกํ อจฺจริยํ ฯ ตํ โว สนฺุติเก
ตาตา วาณฺิชา สุโณมาติ อตฺตโน วิมานสฺส อจฺจริยภาวํ
เตหิ กถาเปตฺตกาโม ปุจฺจติ ฯ

เอวํ เทวปฺุตฺเตน ปุฏฺฐา วาณฺิชา อาหํสุ

อิโตปี อจฺเจรตฺริ กุมาร

น โน สุตฺ วา อถ วาปี ทิฏฺฐํ

อตีตมานุสฺกเมว สพฺพิ

ทิสฺวา น ตปฺปาม อโนมวณฺณํ ฯ

เล่มที่ 23 เสรีสกวิมานวณณา หน้า 473

เวหายสั โปกุขรณโธ สนวนติ
ปहुตมลยา พหุปฺณทริกา
ทุมมา จิเม นิจฺจผลูปปนฺนา
อตีว คนฺธา สุรกี ปวายนฺติ ฯ
เวพฺพริยถมฺภา สตมฺสุสิตาเส
สีลาปวาพสฺส จ อายตฺสา
มสารคฺคฺลา สหโลหิตฺงฺกา
ถมฺภา อิเม โชติรสามยาเส ฯ
สทสฺสถมฺภี อตุลानุภาวํ
เตสุปฺริ สารฺมมิตํ วิมานํ
รตนนฺตรํ กถฺจนเวทิมิสฺสํ
ตปนียปฺภฺนฺเทหิ จ สารฺจนฺนํ ฯ
ชมฺโพนทฺตตตฺตมิตํ สุมฺภูโจ
ปาสาทโสปานผลูปปนฺโน
ทพฺโห จ วคฺคฺ จ สฺสํคฺโต จ
อตีว นิชฺฌานขโม มนฺญโธ ฯ
รตนนฺตรสฺมี พหฺอนนฺปานํ
ปริวาริโต อจฺจนราสํกเณน
มฺรชอาถมฺพรตฺตริยมฺภูโจ
อภิวณฺทีโตสิ ถฺติวณฺทนาย ฯ

เล่มที่ 23 สุนิกขิตตวคฤวณณา หน้า 474

โธ โมทสิ นาริณปโปทโน
วิมานปาสาทเว มโนรเม
อจินฺตโย สพพคณฺฐปฺนโน
ราชา ยถา เวสฺสวโณ นพินฺยา ฯ
เทโว นุ อาสี อุทวาสี ยกุโข
อุทาทุ เทวินฺโท มนุสฺสภูโต
ปฺจฺจนฺติ ตํ วาณิชา สตฺถวาทา
อาจิกฺข โโก นาม ตฺวํสิ ยกุโขติ ฯ

ตตฺถ กุมาราทิ ปจฺมวเย จิตตฺตา เทวปฺตฺติ อาลปติ ฯ
สพพฺนฺติ เทวปฺตฺติ ตสฺส วิมานปฏฺิพฺพทฺธจฺจ สนฺธาย วทติ ฯ
โปกฺขรณฺโณติ โปกฺขรณฺนโย ฯ สตมฺสฺสฺสิตาเสติ สตรตฺนุพฺเพธา ฯ
สิลาปวพฺสฺสชาติ สิลาเย ปวพฺสฺส จ สิลาเมยา ปวพฺมยาติ
อตุโธ ฯ อายตฺตฺสชาติ ทิฆมฺสา ฯ อถ วา อายตา หุตฺวา
อฏฺฐโสพฺสทฺตฺตฺสชาติอฺสวณฺโต ฯ

เตสฺสปรีติ เตสฺส อมฺภานํ อุปฺริ ฯ สาธุมิทฺนฺติ สุนฺทรํ
อิทํ ตว วิมานํ ฯ รตฺนนฺตรนฺติ รตฺนนฺตรวณฺตํ ฯ ภูตฺต-
ิถมฺภโสปานาทิสฺส นานาวิเชหิ อณฺเณหิ รตฺเนหิ ยุตฺตํ ฯ
กณฺจณเวทิมิสฺสนฺติ สฺวณฺณเมยาย เวทิกาย สหิตํ ปรีกฺขิตฺตํ ฯ
ตปฺนียปฺกฺกฺเขหิ จ สาธฺจณฺนฺนฺติ ตปฺนียเมยหิ อเนกรตฺนเมยหิ
จ ฉาทเนหิ ตตฺถ ตตฺถ สฺกฺกฺจฺจาทิตํ ฯ

เล่มที่ 23 เสรีสกวิมานวณฺณา หน้า 475

ขมุโพณฑุตตตตมัทนุติ อิทํ ทว วิมานํ เยภุญฺเยน

อุตฺตตตขมุพุนทภาสุริํ ๑ สุมภูโจ ปาสาทโสปานผลุปลนุโนติ ตสฺส
จ โส โส ปเทโส สุมภูโจ สุกฺกุ มชฺชิต๑ เตหิ เตหิ
อนนฺตรปาสาทเหหิ โสปานวิเสเสหิ รมณียเหหิ ผลเกหิ จ ยุตฺโต๑
ทโพหติ ติโร๑ วกฺกุตติ อภิรัฐโป สมุคฺคโต๑ สฺสสงฺกโตติ
สุกฺกุ สฺสกตาวยโว อณฺณมณฺณานูรูปปาสาทาวยโว๑ อตีว
นิชฺฌานขโมติ ปกฺสสรภาเวปี อติวिय โอโลกนฺกขโม๑ มนฺลุโลติ
มโนรโม๑

รตนนฺตรสุมินฺติ รตนมเย รตนภูเต วา สารภูเต

วิมานสฺส อพฺภนฺตเร๑ พหุอนฺนปानนฺติ เปสํ ปหฺตํ อนฺนณจ
ปานณจ วิชฺชติ อฺปลพฺภตฺติติ อธิปฺปาโย๑ มุรชอาลมฺพรตฺตริย-
ฆฺภูโจติ มุทิงฺกานํ อาลมฺพรานํ อวสฺสิฏฺฐตฺตริยานณจ สทฺเทหิ
นิจฺจโฆสิโต๑ อภิวนฺทิตฺตีสฺติ นมสฺสฺสโต โถมิโต วา อสิ๑
เตนาห ภูตฺตวณฺทนายาติ๑

อจินฺตโยติ อจินฺเตยฺยานุภาโว๑ นลिनฺยาติ เอวํ นามเก

กิลนฺภูจฺจานเณ ยถา เวสฺสวโณ มหาราชา เอวํ ตฺวํ โมทลฺลิตฺติ
โยชนา๑

อาลลิตฺติ อสิ ภวสิ๑ เทวินฺโทติ สกฺโก เทวราชา๑

มนฺลุสฺสภูโตติ มนฺลุสฺเสสฺส ภูโต มนฺลุสฺสชาติโก๑ ยกฺโขติ เทวาทีภาวํ
ปฺจุจฺจิตฺวาปี ยกฺขภาวํ อาสฺสฺกนฺตา วทนฺติ๑

เล่มที่ 23 สุนิกขิตตวคฤวณณา หน้า 476

อิทานิ โส เทวปุตโต อุตตานัง ชานาเปนโต คถมาห

เสรีสโก นาม อหฺมฺหิ ยฺกฺโข

กนฺตาริโย วณฺณปถมฺหิ คฺคฺโต

อิมํ ปเทสํ อภิปาลยามิ

วจนฺกโร เวสฺสวณฺสฺส รณฺโณติ ฯ

ตตฺถ อหฺมฺหิ ยฺกฺโขติ อหํ ยฺกฺโข อหฺมฺหิ ฯ กนฺตาริโยติ
อารกฺขณตฺถํ กนฺตารเ นียตฺโต ฯ คฺคฺโตติ โคปโก ฯ เตนนาห
อภิปาลยามิติ ฯ

อิทานิ วาณิชา ตสฺส กมฺมาทีนึ ปุจฺจนฺตา อาหํสุ

อริจฺจลทฺธํ ปริณามชํ เต

สยํกตํ อุทาทุ เทเวหิ ทินฺนํ

ปุจฺจนฺติ ตํ วาณิชา สตฺถวาหา

กถํ ตยา ลทฺธมิตํ มนุญฺชนฺติ ฯ

ตตฺถ อริจฺจลทฺธนฺติ อริจฺจสมฺปฺปตฺติกํ ยทิจฺจกํ ลทฺธนฺติ
อตุโถ ฯ ปริณามชํ เตติ นียติสงฺกตภาวปริณตํ กาลปริณตํ
วา ฯ สยํกตนฺติ ตยา สยเมว กถํ ฯ เทวิทฺธิยา ตยา สยเมว
นิพฺพตฺติตนฺติ อตุโถ ฯ อุทาทุ เทเวหิ ทินฺนนฺติ ตยา อาราทิเตหิ
เทเวหิ ปสาทวเสน นิสฺสฏฺฐํ ฯ

อิทานิ เทวปุตโต จตุโรปี ปกาเร ปฏิกฺขิปิตฺวา ปุณฺณเมว
อปทิสฺนโต คถมาห

เล่มที่ 23 สุนิกขิตตวคฺควณณา หน้า 478

โส เม ตทา ฌมมกถิ อภาสิ
ทิกฺขวิสุกานิ วินนทียี เม ฯ
ตาทิ ตสฺส ฌมมกถิ สฺสนิตฺวา
อุปาสกตฺตํ ปฏฺเวทียิสฺสํ
ปาณาติปาตา วิรโต อโหสิ
โลเก อทินฺนํ ปรีวชชยิสฺสํ
อมชฺชโป โน จ มุสา อภาณิ
สเกน ทาเรน จ อโหสิ คฺคฺกุโจ ฯ
ตํ เม วตํ ตํ ปน พุรหฺมจริยํ
ตสฺส สฺสจฺฉณสฺส อัย วิปาโก
เตเหว กมฺเมหิ อปาปเกหิ
ปุณฺณเวหิ เม ลทฺฐมิตํ วิมานนฺตฺติ ฯ

ตํ สุวิญญฺเยยฺยเมว

อถ วาณิชา เทวปฺตฺตํ วิมานญฺจสฺส ปจฺจกฺขโต ทิสฺวา
กมฺมผลํ สทฺทหิตฺวา อตฺตโน กมฺมผลฺลํ สทฺธํ ปเวเทนฺตฺตาถา
ทฺวยมฺโวจฺจุ

สจฺจํ กิราหฺสฺสํ นรา สปลฺลญา
อนนฺตฺตฺตา วจฺนํ ปณฺฑิตานํ
ยหิ ยหิ กจฺจติ ปุณฺณกมฺโม
ตหิ ตหิ โมทติ กามกามี ฯ

เล่มที่ 23 เสรีสกวิมานวณณา หน้า 479

ยหี ยหี โสภปริททโว จ

วโธ จ พนุโธ จ ปริกุกิเลโส

ตหี ตหี กจจติ ปาปกมโม

น มุจจติ ทุกคตียา กทาจิติ ฯ

ตตถ โสภปริททโวติ โสโก จ ปรีเทโว จ ฯ ปริกิเลโสติ
วตถตา อนาคตอุปตติ ฯ

เอว เตสุ กถนเตสุเยว วิมานทวารเ สิริสรุกชโต
ปรีปาเกน มุตตพนุชณา ปรีปกุกา สิปาฎีกา ปติ ฯ เตน
เทวปุตโต สปริชโน โทมนสฺสอุปตโต อโหสิ ฯ ตํ ทิสฺวา
วณฺชิชา คาทมาหฺสู

สมมุพฺพหฺรูโป ว ชโน อโหสิ

อสุมี มุหุตเต กลลิกโต ว

ชนสฺสิมสฺส ตฺยฺหฺลจ กุมาร

อปปจฺจโย เกน นฺ โข อโหสิติ ฯ

ตตถ สมมุพฺพหฺรูโป วาติ โสภวเสน สพฺพโส มุพฺพหฺสภาวो
วีย ฯ ชโนติ เทวชโน ฯ อสุมี มุหุตเตติ อิมสุมี มุหุตตมตเต ฯ
กลลิกโตติ กลลํ วีย กโต กลลนฺิสฺสิตฺตอฏฺทิกฺกโต วีย อวิโลติ
อธิปฺปาโย ฯ ชนสฺสิมสฺส ตฺยฺหฺลจชาติ อิมสฺส ตว ปรีชนสฺส
ตฺยฺหฺลจ ฯ อปปจฺจโยติ โทมนสฺสํ ฯ

ตํ สุตฺวา เทวปุตโต อห

เล่มที่ 23 สุนิกขิตตวคฤวณณา หน้า 480

อิมะ จ สิริสวณา ตาตา

ทิวพา คนุชา สุรภี สมปวนติ

เต สมปวายนติ อิมั วิมานั

ทิวา จ รตุโต จ ตมัม นิหนตุวา ฯ

อิมะสญจ โข วสุสสตจฺเจน

สีปาฏีกา ผลติ เอกเมกา

มานุสุสํกั วสุสสตํ อตีตํ

ยทกฺเค กายมฺหิ อธิฐปฺนโน ฯ

ทิสฺวานหํ วสุสสตานิ ปญจ

อสุมี วิมานะ จตฺวาน ตาตา

อายุกฺขยา ปุณฺณกฺขยา จวิสฺสั

เตเนว โสเกน ปมฺจฺฉิตฺตสมฺมิตฺติ อห ฯ

ตตฺถ สิริสวานาติ สิริสฺวิปฺนโต ฯ ตาตาติ วาณิเช

อาลปติ ฯ อิมะ ตุมฺหากั มยฺหญจ ปจฺจกฺขญฺจตา ทิวพา คนุชา

สุรภี อตีวีย สุกนุชาเยว สมฺนุตโต ปวนติ ปวายนติ ฯ เต

ทิวพา คนุชา เอว วายนฺตา อิมั วิมานั สมปวายนติ

สมฺมเทว คนุชั คาทาเปฺนติ ฯ น เกวลั สมปวายนเมว ฯ

อถ โข อตฺตโน ปภาย ตมมฺปิ นิหนติ ฯ เตนาห ทิวา

จ รตุโต จ ตมัม นิหนตุวาติ ฯ

อิมะสนฺติ สิริसानั ฯ สีปาฏีกาติ ผลกฺกุจฺฉิลา ฯ ผลตีติ

เล่มที่ 23 เสรีสกวิมานวณณา หน้า 481

ปจฺจิตฺวา วณฺณโต มุจฺจติ ฯ ปุณฺณเกทํ วา ปตฺวา สิสฺสติ ฯ
มานุสฺสํกํ วสฺสสํติ อตีตฺนฺติ ยสฺมา วสฺสตสฺส อจฺจนฺ อิมสฺส
สิริสฺส สิปาฏิกิภา ผลติ ฯ อยฺยจฺ ผลิตา ฯ ตสฺมา มยฺหิ
มานุสฺสํกํ วสฺสสํติ อตีตํ ยทฺกฺเค ยโต ปุณฺญา ย กายมฺหิ
อิธ อิมสฺมี เทวณิกายเ อูปปฺนฺโน นิพฺพตฺโต ฯ มยฺหฺลจ
เทวคณฺนาย ปฺลจฺ วสฺสสํตานิ อายฺ ฯ ตสฺมา จิยฺติ เม
อายฺติ โสกฺวเสณ สมฺปฺมุโพหฺติ ทสฺเสติ ฯ เตนาหฺ ทิสฺวาน
ตํ วสฺสสํตานิ ปฺลจฺ ฯเป ฯ เตเนว โสเกณ ปฺมุจฺฉิตฺสฺมีติ ฯ

อถ นํ วาณิชา สมฺสฺสาเสณฺตา อหํสุ

กถํ นุ โสเจยฺย ตถาวิโร โส

ลทฺธา วิมานํ อตุลฺลํ จิราย

เย จาปี โข อิตฺริ อูปปฺนฺนา

เต นฺน โสเจยฺยํ ปริตฺตปฺลฺลวาทิ ฯ

ตตฺถ ยาทิเสหิ อปฺปายฺเกหิ มรณฺํ ปฏฺิจจฺ โสจิตฺพพฺ
ลียา ตาทิโส ปน เหวํ ทิพฺพานุภาวสมฺปฺนฺโน นวุติวสฺส-
สตสฺสสฺสยฺโก กถํ นุ โสเจยฺย ฯ น โสจิตฺพพฺเมวาทิ
อธิปฺปาโย ฯ เทวปฺตฺโต ตตฺถเตเนว สมฺสฺสาเสตฺวา เตลฺลํ วจฺนํ
สมฺปฏฺิจฺฉนฺโต เตสฺลจฺ อูปเทลฺลํ เทนฺโต คากฺมาห

อนุจฺฉวี โววทียฺยจฺ เม ตํ

ยํ มํ ตฺเมหฺ เปยฺยวาจํ วเทถ

เล่มที่ 23 สุนิกขิตตวคฤวณณา หน้า 482

ตุเมห จ โข ตาตา มยานุคตดา

เขนิจจกั เตน ปเลถ โสตุถินฺติ ฯ

ตตถ อนุจจวินฺติ อนุจจวิกั ตุมหากเมว ตั ยุตฺตรูปั ฯ

โอวทียลจ เม ตนฺติ เม มย्हั ตุมเหหิ โอวทียั โอวาทวเสน

วตตพพเมตั ฯ ยั ยสฺมา มั มย्हั ตุมเห กถั นุ

โสเจยฺยนฺติอาทินา เปยฺยวาจั ปยวจัน วเทถ ฯ ยั วา

เปยฺยวาจาย วทัน กถัน ตั ตุมหากเมว อนุจจวิกินฺติ

โยชนา ฯ อถ วา ยั ยสฺมา ตุมเห เปยฺยวาจั วเทถ ฯ ตสฺมา

อนุจจวิกั โอวทียลจ โอวทิตพพิ โอวาทานุรูปั กาทพพลจ

เม มยา กถั กั ปน ตนฺติ อาห ตุมเห จ โข ตาตาติ

อาทิ ฯ ตตถ มยานุคตดาติ อิมสฺมี อมนุสฺสปรักุคเห มรुकนฺตारे

ยาว กนฺตาราติกุกมา มยา อนุคตดา รกขิตา เขนิจจกั

ยถารุจิตน โสตุถิ เขเมน ปเลถ คจจถาติ อตุโถ ฯ

อถ วาณิชา กตลญญภาวั ปกาเสนฺตา คาทมาหัสฺสุ

คนฺตวา มยั สินฺธุโสวีรญฺมี

ชนตฺถิกา อุททยั ปตฺถยานา

ยถาปโยคา ปรีปฺณจจาคา

กาหาม เสริสมหั อุพารนฺติ

ตตถ ยถาปโยคาติ อิทานิ กตปฺปญฺญานุรูปปโยคา ฯ

ปรีปฺณจจาคาติ สมตฺตจจาคา อุพารสฺส มหสฺส ปรียตฺต-

เล่มที่ 23 สุนิกขิตตวคฤวณณา หน้า 483

ปริจจาคา ๗ มหนติ อุตฺตวปฺปชฺ ๗ ปฺน เทวปฺตฺโต มหกรณฺ

ปฏิกฺขิปนฺโต กตฺตพฺเพสฺ จ เต นโยเชนฺโต กถมาห

มาเจว เสรีสมหิ อกตฺถ

สพฺพญจ โว ภวิสฺสติ ยํ วเทถ

ปาปานิ กมฺมานิ วิวชฺชยาถ

ชฺมฺมานุโยคญจ อธิฏฺฐหาถาติ ๗

ตตฺถ ยํ วเทถาติ ยํ ตฺมฺเมห เขเมน สินฺธุโสวีรเทสปตฺตี
ตตฺถ จ วิปฺปลิ อุตฺตยํ ลากิ ปจฺจาสิสนฺตา กนฺตฺวา มยฺนติ
อาทีนํ วเทถ สพฺพํ ตํ โว ตฺมฺหากิ ตเถว ภวิสฺสติ ๗ ตตฺถ
นิกฺกงฺขา โหถ ๗ ตฺมฺเมห ปน อิตฺโต ปฏฺจาย ปาปานิ กมฺมานิ
ปาณาติปาตาทีนํ วิวชฺชยาถ ปรีวชฺเชถ ๗ ชฺมฺมานุโยคนฺติ
ทานาทิกฺุสฺสชฺมฺมสฺส อนุยฺยชฺชนํ ๗ อธิฏฺฐหาถาติ อนุสิกฺขถ อิทํ
เสรีสมหนฺติ ทสฺเสติ ๗

ยมฺปน อฺปาสกํ อนุคฺคณฺหนฺโต เตสํ รกฺขาวรรณํ
กาตฺถกาโม อโหสิ ตสฺส คฺคณํ กิตฺเตตฺตฺวา ตํ เตสํ อุตฺตฺติสนฺโต
อิมํ คาถาโย อาห

อฺปาสโก อตฺถิ อิมมฺหิ สงฺฆเม

พหุสฺสุโต สีลวตฺตฺตฺปนฺโน

สทฺุโร จ จาคี จ สฺุเปสฺโล จ

วิจฺกฺขโณ สนฺตฺติโต มุตฺติมา ๗

เล่มที่ 23 สุนิกขิตตวคฺควณณา หน้า 484

สณฺขานมาโน น มุสา ภณฺเอย
ปรูปฆาตาย น เจตเยย
เวฏฺฐิกํ เปสฺสํ โน กรเยย
สณฺหณฺจ วาจํ สขิลิํ ภณฺเอย ฯ
สการโว สปฺปติสฺโส วิณีโต
อปาปโก อธิสีเล วิสุทฺโธ
โส มาตริํ ปิตฺรณฺจาปี ชนฺตุ
ธมฺเมน โปเสติ อริยวฺตุติ ฯ
มณฺเณ โส มาตาปีตฺถนํ การณา
โกคานิํ ปริเยสตี น อตฺตเหตุ ฯ
มาตาปีตฺถนณฺจ โย อจฺจเยน
เนกขมฺมโปโณ จริสฺสตี พฺรหฺมจริยิ ฯ
อชฺช อวฺงโก อสฺโส อมาโย
น เลสกปฺเปน จ โวหเรย
โส ตาทีโส สุกตกมฺมการี
ธมฺเม จิตฺโต กิณฺตี ลภถ ทุกฺขิ ฯ
ตํ การณา ปาตฺกโตมฺหิ อตฺตนา
ตสฺมา ธมฺมํ ปสฺสถ วาณิชาเส ฯ
อณฺตฺร เตนิห ภสฺมี ภเวถ
อนฺธากุลา วิปฺปนฺนฺจ อรณฺเณ

เล่มที่ 23 สุนิกขิตตวคควณณา หน้า 486

อตุโธฯ ตสฺมาติ ยสฺมา อหิ ชมฺมํ อปจายมาโน ตํ รกฺขนฺโต
ตุเมหปี รกฺขามิ ตสฺมา ชมฺมํ ปสฺสสจ ชมฺมเมว จริตพฺพํ
กตฺวา โอลเถตฺว อณฺณตฺร เตนิห ภสฺมึ ภเวถาติ เตน
อุปาสเกน วินา เจ อากตา อิมสฺมึ มรฺกนฺตารเ อนาถา
อปฺปฏิสฺรณา ภสฺมภาวํ กจฺเจยฺยถ ๑ จิปรฺมาเนนาติ เอวํ
จิปรฺนฺเตน วมฺกนฺเตน ปีพฺนฺเตน ๑ ลหฺนฺติ สฺกฺรํ ๑ ปเรนาติ
อธิกํ อณฺเณน วา ๑ ตสฺมา สฺวโฆ หเว สปรฺปริเสน สงฺกโมติ ๑
โส หิ ขนฺติโสฺรจฺเจ นิวิฏฺโฐ เณจิจิ กิลฺลิจิ วุฏฺโตปิ น
ปฏฺิปรฺตติ อธิปรฺปาโย ๑

เอวํ สามณฺณโต กิตฺติตํ สฺรฺูปโต ฌาตฺกามา วาณิชา
คาถมาหิสฺสุ

กีนฺนาม โส กิลฺลจ กโรติ กมฺมํ

กึ นาม เทยฺยํ กึ ปน ตสฺส โคตฺตํ

มยฺมปี นํ ทฏฺฐกามมฺห ยกฺข

ยสฺसानุกมฺปาย อีธาตโตสิ

ลาภา หิ ตสฺส ยสฺส ตฺวํ ปิเหลสิติ ๑

ตตฺถ กึ นาม โสติ นามโต โส ขนฺตุ สจฺจโต โโก
นาม ๑ กิลฺลจ กโรติ กมฺมฺนฺติ กสิวณฺชชาทีสฺสุ กึทิสฺสํ กมฺมํ
กโรติ ๑ กึ นามเชยฺยนฺติ มาตาปีตฺวหิ กตํ ปน ติสฺโส สฺสฺโสติ
อาทีสฺสุ ตสฺส กึ นามเชยฺยํ ๑ ภคฺคโว ภารทฺวาไซติ อาทีสฺสุ

เล่มที่ 23 เสรีสกวิมานวณณา หน้า 487

กี วา ตสฺส โคตุตฺตํ ๑ ยสฺส ตฺวํ ปิเหสีติ ยํ ตฺวํ ปิยายสิ ๑

อิทานิ เทวปฺตุโต ตํ นามโคตุตฺตาทิวเสน ทสฺเสนฺโต อาห

โย กปฺปกโถ สมภวนามเชยฺโย

อุปาสโก โภจฺจผลฺลูปชีวี

ชานาถ นํ ตุมฺหํ เปสีโย โส

มา โข นํ หีพิตฺถ สฺเปสโล โสติ ๑

ตตฺถ กปฺปกโถติ นฺหาปีโต ๑ สมภวนามเชยฺโยติ สมภโวติ

เอวํ นามิ ๑ โภจฺจผลฺลูปชีวีติ โภจฺจผลฺล จ ผลฺล จ อุปนีสาย

ชีวนโก ๑ ตตฺถ โภจฺจ นาม อาภกาทิสณฺจปนตฺถํ เกสาทินํ

อุลฺลิจนสาธนํ ๑ เปสีโยติ เปสนการโก เวยฺยาวจฺจโร ๑

อิทานิ วาณิชา ตํ สณฺจชานิตฺวา อาหํสุ

ชานามเส ยํ ตฺวํ ปวเทสิ ยกฺข

น โข นํ ชานาม ส เอทิสฺสตี

มยมฺปิ นํ ปุชฺชิสฺสสาม ยกฺข

สุตฺวาน ตฺยหํ วจฺนํ อุพารนฺติ ๑

ตตฺถ ชานามเสติ ยํ ตฺวํ วเทสิ ตํ มยํ สรฺูปโต

ชานาม ๑ เอทิสฺสตีติ คุณฺโต ปน ยถา ตยา กิตฺติตํ เอวํ

เอทิสฺสตี ตํ น โข ชานาม ยถา ตํ อวิทฺทสุโนติ อธิปฺปาโย ๑

อิทานิ เทวปฺตุโต เต อตฺตโน วิมานํ อาโรเปตฺวา

อนุสาสนตฺถิ คากฺมาห

เล่มที่ 23 สุนิกฺขิตตวคฺควณณา หน้า 488

เย เกจิ อิมสฺมี สตฺเถ มนุสฺสา
ทหฺรา มหฺนฺตา อถ วาปี มชฺฌิมา
สพฺเพว เต อาลมฺพนฺตุ วิมานํ
ปฺสฺสนฺตุ ปุณฺณานํ ผลํ กทริยาติ ฯ

ตตฺถ มหฺนฺตาติ วุฑฺฒา ฯ อาลมฺพนฺตุติ อาโรหฺนฺตุ ฯ
กทริยาติ มจฺฉริโน อจาคสีลา ฯ

อิทานิ ปรีโยसानเ จ คาคา ฌมฺมสงฺฆาหเกหิ วุฑฺตา

เต ตตฺถ สพฺเพว อหํ ปุเรติ
ตํ กปฺปกํ ตตฺถ ปฺรกฺขตฺวา
สพฺเพว เต อาลมฺพีสฺสุ วิมานํ
มสฺกฺกสาร์ วิย วาสวสฺส ฯ
เต ตตฺถ สพฺเพว อหํ ปุเรติ
อุปาสกตฺตํ ปฏฺวิเวทยีสฺสุ
ปาณาติปาตา วิรตา อหฺลํ
โลเก อทินฺนํ ปรีวชฺชยีสฺสุ ฯ
อมชฺชปา โน จ มุสา ภณฺนีสฺสุ
สเกน ทาเรน จ อหฺลํ ตฺถุจฺจา ฯ
เต ตตฺถ สพฺเพว อหํ ปุเรติ
อุปาสกตฺตํ ปฏฺวิเวทยิตฺวา

เล่มที่ 23 เสรีสกวิมานวณณา หน้า 489

ปกุกามิ สตุโถ อนุโมทมาโน
ยกขิทธิยา อนุมโต ปุณปุณั ๕
คนตุวาน เต สินธุโสวีรภูมิ
อนตถิกา อุททขั ปตถยานา
ยถาปโยคา ปรีปถณลาภา
ปจจาคมม ปาฐลิปุตตมกขต ๕
คนตุวาน เต สงฆริ โสตถิวนโต
ปุตเตหิ ทาเรหิ สมงักิฐตา
อานนุที วิตุตา สุมนา ปตีตา
อกัส เสรีสมหิ อุพาริ
เสรีสกั เต ปรีเวณั มาปยีสุ ๕
เอตาทิสา สปุปรีसान เสวนา
มหตถิกา ฆมมคณาน เสวนา
เอกสส อตถาย อุปาสกสส
สพเพว สตถา สุขิตา อहेสนุติ ๕

ตตถ อหิ ปุเรติ อหิ ปุริมิ อหิ ปุริมินติ อหมหิกราติ
อตถโถ ๕ เต ตตถ สพเพวาติ วตุวา ปุณ สพเพว เตติ
วจนั สพเพว เต ยถา วิมานสส อารุหเน อุตถุทุกษاتا
อहेสิ์ ตถา สพเพว ตั อารุหีสุ น กสสจิ อารุหเน

เล่มที่ 23 สุนิกขิตตวคฤวณณา หน้า 490

อนุตราโย อโหสิติ ทสสนตถิ วุตติ ฯ มสกกสาริ วีย
วาสวสชาติ มสกกสารนติ จ ตาวตีสภวนิ วุจติ สพพิ
วา เทวภวนิ อธิ ปน สกกภวนิ เวทิตพพิ ฯ เตนาน
มสกกสาริ วีย วาสวสชาติ ฯ

อถ เต วาณิชา วิมานิ ปสสิตวา ปสนนจิตตา ตสส
เทวปุตตสส โอวาเท จตวา สรณตฺส จ สีเลตฺส จ ปติฏฺจาย
ตสส อานุกาเวน โสตถินา อิจฺฉิติ เทถิ อคมฺสฺส ฯ เตน
วุตติ เต ตตถ สพเพวาทิอาทิ ฯ ตตถ อนุมโต ปกุกามิ
สตุโถ ยกขิทฺธิยา ปุนปฺปุนิ อนุมโหมมานนติ โยชนา ฯ เกน
ปน อนุมโตติ ยกเขนาติ ปากโฏยมตฺโถ ฯ

ยถาปโยคาคิ ยถาอชฺฌาสยิ กตปโยคา ฯ ปรีปฺณณลาภาติ
สมิทฺทลาภา ฯ อกฺขตฺนติ อนุปทฺทติ ปาฏฺลิปฺตติ ฯ อกฺขตฺนติ
วา อนาพาริ อนุปปีฬิ ฯ อนนฺตราเยนาติ อตุโถ ฯ

สงฺฆรณฺติ สกฺ เกหิ ฯ โสตถิวนฺโตติ โสตถิภาเวน ยุตฺตา
เขมิโน ฯ อานนฺทิตฺติอาทิตฺติปี จตฺติ ปเทหิ โสมนสฺสิตฺทาวเมว
วทติ ฯ เสริสกํ เต ปรีเวณิ มาปยีสฺสูติ กตฺถยฺตฺตาย จตฺวา
ปฏฺิสฺสวโมจนตฺถยจ เทวปุตฺตสส นามเน เสริสกํ นาม
ปรีจเนทวเสเนว เวณียโต เปกฺขิตพฺพโต ปรีเวณิ ปาสาท-
กุกฏาคารรตฺติฏฺจานาทิสฺมปฺนนิ ปาการปรีกฺขิตฺติ ทวารโกฏฺจก-
ยุตฺติ อาวาสิ อกฺิสฺส ฯ

เล่มที่ 23 เสรีสกวิมานวถุณณา หน้า 491

เอตาทิสาคี เอทิสี เอว อนตถปฏิพาหินี อตถสาธิกา
จ ๑ มหตถิกาคี มหาปโยชณา มหานิสัส๑ ฐมมคณานนุติ
อวิปริตคณานัน ๑ เอกสุต สตตสุต หิตตถัม สพเพว สตตทา
สพเพ เอว เต สตถปริยาปนุณา สตตทา สุชิตา สุขปุตตทา
เขมปุตตทา อเหตุ ๑

สมภโว ปน อุปาสโก ปายาสิสุต เทวปุตตสุต เตส จ
วาณิชาโน วจนปฏิวจนวเสน ปวตต กถาพนุช สุตนิยาเมเนว
อुकเหตุวา เทรานัน อโรเจสิ ๑ ปายาสีเทวปุตโต आयสมโต
สมภวตถเรสุต กเถสิตี อปเร ๑ ต ยสตุเถรปุมุขา มหาเถรา
ทุติยสงกิติย สงคห อโรเปสु ๑ สมภโว ปน อุปาสโก
มาตาปีตุนัน อจเจเนน ปพพิชิตวา อรเหตุเต ปติภูจาสี ๑

เสรีสกวิมานวถุณณา นิภูจिता ๑

สุนิกขิตตวิมานวณณา

อุจจิมิทั มณินุณั วิมานนุติ สุนิกขิตตวิมานัน ๑ ตสฺส กา
อุปฺปตฺติ ภควา สาวตฺถิยั วิหฺรติ เขตฺตวเน ๑ เตเน จ
สมเยเน อายสฺมา มหาโมคฺคัลลาโน เหฏฺฐา วุตฺตเนเยเนว
เทวจาริกั จรณฺโต ตาวตีสกฺวณั อุปลโต ๑ ตสฺมี จ ขณเ
อณฺตโร เทวปฺปตฺโต อตฺตโน วิมานทฺวारे จิโต อายสฺมนตฺ
มหาโมคฺคัลลาณั ทิสฺวา สลฺลชาตการวพฺพมาโน อุปลงฺกमितฺวา
ปลฺลจปตฺติภูจิตฺเตเน วนฺทิตฺวา อณฺชลิ ปคฺคยฺห อฏฺฐาสิ ๑

โส กิร อตีเต กสฺสปลสมฺมาสมฺพุทฺเต ปรีนิพฺพุเต ตสฺส
สรีรชาตฺโย ปกฺขิปิตฺวา โยชนิกเ กนฺกณฺเป จ กเต จตฺสโส
ปรีสา กาเลน กาลั อุปลงฺกमितฺวา กนฺชปฺปผฺฐปาทีหิ เจติเย ปฺุชั
กโรนฺติ ตตฺถ อณฺตโร อุปาสโก อณฺเณสุ ปฺุฝปฺุชั กตฺวา
กเตสุ เตหิ ปฺุชิตฺถฺจानเ ทฺนฺนิกขิตฺตานิ ปฺุฝผานิ ทิสฺวา ตตฺถเ
ตานิ สมฺมเทว จเปนฺโต สนฺนินเวสวเสน ทสฺสนิยั ปาสาทิกั
วิกตฺติวิเสสยฺตฺตํ ปฺุฝปฺุชั อกาสิ ๑ กตฺวา จ ปนฺ เอตั
อารมฺมณั คณฺหนฺโต สตฺถุ กุณเ อนฺุสฺสริตฺวา ปสนฺนจิตฺโต
ตํ ปฺุณฺณํ หทฺเย จเปสิ ๑

โส อปรภาเต กาลั กตฺวา ตสฺเสว กมฺมสฺส อานฺุภาเวเน
ตาวตีสกฺวเน ทฺวาทสโชนิกเ กนฺกวิมานเ นิพฺพุตฺติ ๑

เล่มที่ 23 สุนิกขิตตวคฺควณณา หน้า 494

ทสฺเสนฺตา สงฺคีติการา อาหํสุ

โส เทวปฺตุโต อตฺตมโน โมคฺคลฺลาเนน ปุจฺฉิโต

ปฺลฺหํ ปุญฺโฆ วิทยาภาสิ ยสฺส กมฺมสฺสึทํ ผลํ ฯ

ทฺนฺนิกขิตฺตํ มาลํ สุนิกขิปิตฺวา

ปติญฺจเปตฺวา สฺกตสฺส ฐเป

มหิทฺธิโก จมฺหิ มหानุภาโว

ทิวเพหิ กามฺเหสิ สมงฺคิญฺโต ฯ

เตน เมตาทิโส วณฺโณ เตน เม อิธ มิชฺฌติ

อุปฺปชฺชนฺติ จ เม โภกา เย เกจิ มนฺโส ปิยา ฯ

อกฺขามิ เต ภิกฺขุ มหानุภาว

มนฺุสฺสญฺโต ยมฺหํ อกาสิ

เตนฺมฺหิ เอวฺลชฺลิตานุภาโว

วณฺโณ จ เม สพฺพทิสฺสา ปภาสตีติ ฯ

ตตฺถ ทฺนฺนิกขิตฺตํ มาลนฺติ เจตฺติเย ปุชฺชากรณญฺจानเ

นิรฺนตฺรญฺจปนาทินา รจนาวิสฺเสเสน อญฺจเปตฺวา ยถานิกขิตฺตตฺตาย

น สฺญฺจฺ นิกขิตฺตํ ฯ วาเตน วา ปฺหริตฺวา ทฺนฺนิกขิตฺตํ

ปุปฺผํ ฯ สุนิกขิปิตฺวาติ สฺญฺจฺ นิกขิปิตฺวา รจนาวิสฺเสเสน ทสฺสนิยํ

ปาสาทิกํ กตฺวา นิกขิปิยํ ฯ ปติญฺจเปตฺวาติ วิภตฺติวิเสสาทิวเสน

ปุปฺผํ ปติญฺจเปตฺวา ฯ ตํ วา ปุปฺผํ นิกขิปนฺโต สตฺถุ เจตฺติยํ

บุททกนิกายภูจกถาวิมานวตถวณณา (ปรมตถที่ปนี) - หน้าที่ 495

เล่มที่ 23 สุนิกขิตตวิมานวณณา หน้า 495

อุททิสฺส มม สนนฺตานิ กุสลธมฺมํ ปตฺติจฺญาเปตฺวาติ เอวํ เอตถ

อตุโถ ทฏฺฐพฺโพ ฯ เสถํ วุตฺตนยเมว ฯ

สุนิกขิตตวิมานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

อิตฺติ ปรมตถที่ปนียา บุททกภูจกถาย วิมานวตถุสฺมี

เอกาทสวตถุปฏิมณฺฑิตสฺส

สत्ตมสฺส สุนิกขิตตวคฺคสฺส อตถวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

นิฏฺฐิตา จ ปุริสวิมานวณณา ฯ

นิกมกถา

เอตตาวตา จ

เทวตานํ วิมานาทิ-	สมปตฺตี ตสฺส การณํ
ปกาสยนฺตี สตฺตานํ	สพฺพโลกหิตาวหา ฯ
อปปกานมฺปิ การานํ	ยา วิภาเวติ เทสฺนา
อุพารผลตํ จิตฺต-	เขตฺตสมปตฺติโย คโต ฯ
ยํ กถาวตฺตูกุสลา	สุปรินฺญาตวตฺตูกา
วิมานวตฺตฺ อิจฺเจว	สงฺคายีสฺ มहेสโย ฯ
ตสฺส อตฺถํ ปกาเสตฺ	โปรานกฐกถานยํ
สนฺนิสฺสาย สมารทฺธา	อตฺถสํวณฺณา มยา ฯ
ยา ตตฺถ ปรมตฺถานํ	ตตฺถ ตตฺถ ยถารหํ
ปกาสนา ปรมตฺถ-	ทีปนี นาม นามโต ฯ
สมปตฺตา ปรีนฺญจानํ	อนากุลวินิจฺจยา
สา สตฺตรสมตฺตาย	पालิยา ภาณวารโต ฯ
อิตฺติ ตํ สงฺขโรนฺเตน	ยํ ตํ อธิคตํ มยา
ปฺญญํ ตสฺसानุภาเวน	โลกนถสฺส สาสนํ ฯ
โอคคาเหตุวา วิสุทฺธาย	สีลาทีปฺปฏิปตฺติยา
สพฺเพปิ เทหิโน โหนฺตุ	วิมุตฺตีสภาคิโน ฯ
จิริ ตินฺนฺจตุ โลกสฺมี	สมมาสมพฺพุทฺธสาสนํ
ตสฺมี สคารวา นิจฺจํ	โหนฺตุ สพฺเพปิ ปาณิโน ฯ

ขุททกนิกายกุกกาวิมานวตถวณณา (ปรมตถที่ปนี) - หน้าที่ 497
เล่มที่ 23 นิคมกถาวณณา หน้า 497

สมุมาวสฺสตุ กาลน เทโวปี ชคตีปติ
สทฺฐมฺมนิรโต โลกํ ฐมฺเมเนว ปสาสตุติ ฯ

อิตติ พทตติคฺควิหฬวณณินา อจริยฐมฺมปาลน กตถย

ปรมตถที่ปนียา ขุททกกุกกถาย

วิมณวตถถวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

วิมณวตถถวณณา สมตฺตา ฯ
